

ЦЕНТР ПРОГРЕСИВНОЇ ОСВІТИ «ГЕНЕЗУМ»

*Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

«ПРАКТИКА РОБОТИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ІННОВАЦІЙНІ РОЗРОБКИ ТА ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИКИ»

05 травня 2020 р.

Вінниця – 2020

УДК 373.3

ББК 74.2

Практика роботи сучасного вчителя: інноваційні розробки та традиційні методики: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, Україна, 05 травня 2020 року). Вінниця : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. – 511 с.

У збірнику містяться результати практичних та теоретичних досліджень вчителів, що були подані на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Практика роботи сучасного вчителя: інноваційні розробки та традиційні методики». Даний збірник розрахований на освітян, що так чи інакше задіяні у роботі шкільної системи освіти. Тематика публікацій свідчить про різноманітність інтересів педагогічної спільноти. Опубліковані матеріали адресовані як фахівцям, так і тим, хто цікавиться сучасним станом інноваційних педагогічних досліджень.

Організатори конференції приймали матеріали у авторській редакції, що позначилося на тому, що у збірнику тез доповідей із максимальною точністю відображається орфографія і пунктуація, яка була обрана авторами публікацій.

Усі матеріали подаються у оригінальній редакції авторів тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практика роботи сучасного вчителя: інноваційні розробки та традиційні методики».

© Колектив авторів, 2020

© Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020

Зміст

Секція 1. Досвід роботи вчителів початкової школи

Годована Т.Л. Розробка уроку математики у 1 класі за виданням: Скворцова С.О., Онопрієнко О.В.....	8
Гойда О.П. Досвід роботи у напрямку викладання іноземної мови в системі НУШ.....	12
Гребьонкіна С.М. Розробка уроку на тему: «Систематизація і узагальнення здобутих знань. Розв’язування прикладів і задач».....	16
Гриньова А.П. Урок математики № 43 у 1 класі.....	25
Грінченко Т.В. Інтеграція в освітньому процесі (інтегрований урок з математики та природознавства).....	29
Задорожна О.М. Сценарій квесту «Марафон користі».....	32
Калюжна А.С. Ментальна арифметика як засіб формування математичної компетентності в початковій школі.....	36
Кондратюк Л.С. Швець С.М. «Сім чудес Житомира».....	40
Куницька В.С. Ігрові форми роботи для засвоєння лексичних одиниць на уроках англійської мови в початкових класах.....	50
Літвінчук О.М. Формування ключових компетентностей учнів початкових класів на уроках хореографії.....	52
Люц А.О. Метод портфоліо, як засіб розвитку об’єктивної самооцінки творчих здібностей учнів.....	57
Люшненко Т.О. Дидактична гра з математики «Мудрі цеглинки» з використанням цеглинок LEGO.....	60
Міжуріна О.Л. Урок математики в 1 класі, складений згідно типової освітньої програми для учнів 1-го класу з інтелектуальними порушеннями (Наказ МОН України від 26.07.2018 № 816).....	65
Протас В.В. Розвиток критичного мислення учнів, стратегією «Шість капелюхів» Едварда де Боно, на уроках читання.....	70
Радченко Г.М. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності молодших школярів.....	75
Федорчук Н.І. 1-А клас Українська мова. Навчання грамоти.....	80
Якимець Л.Л. Технологічна картка навчального проекту «Раціональний підхід до здійснення покупок».....	84
Бардика Л.Д. Інтеграція змісту і форм навчання, як важлива умова реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті.....	90
Білобринь Н.В. Інтегрований курс «Я досліджую світ» 2 клас.....	93
Броваренко А.М. Особливості становлення способів, видів і якостей читацької компетентності молодших школярів у контексті світоглядної освіти.....	95
Дядченко Л.А. Використання здоров'язберігаючих технологій у практичній діяльності початкової школи.....	100

Сабада І.В. Сторітелінг – ефективний метод навчання та виховання...	105
Саталкіна О.П. Застосування нестандартних уроків як засіб пізнавальної активності у початковій школі.....	111
Дмитренко Я.О. Розробка сценарію конкурсу «Найкращий переклад вірша».....	115
Скріпниченко Л.М. Формування математичної компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу.....	117
Малєєва В.І. Розробка уроку з основ здоров'я.....	123
Радкевич М.П. Завдання для парної та групової роботи учнів початкових класів на уроках математики.....	126

Секція 2. Досвід роботи вчителів основної і старшої школи

Андрющенко С.Ю. Формування здоров'язберігаючої компетентності на уроках природничо - математичних дисциплін.....	131
Брич К.А. «Stem-освіта у викладанні уроків біології».....	134
Венька Л.Г. Використання інноваційних технологій (ІТ) для стимулювання розвитку інтелектуального і творчого потенціалу учнів та їх життєвих компетентностей.....	137
Гаєвська М.М. Розробка уроку «Створення програмних об'єктів середовищі програмування Scratch» 6 клас.....	143
Гевліч А.М. Класифікація та методика формування предметних компетентностей з історії.....	155
Глушак М.В. Формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови	159
Громицький В.В. Використання ІКТ на уроках предмета «Захист Вітчизни».....	163
Гутич Е.Ю. Портфоліо як нетрадиційний метод оцінювання навчальних досягнень учнів	168
Жадановський С.М. Використання методу арт-терапії на уроках української літератури.....	172
Зобенько Л.В. Метод проєктів – це сучасна, ефективна технологія навчання.....	177
Ігошева М.П. Розвиток навичок критичного мислення на уроках іноземної мови.....	183
Кизименко О.М. Уроки позакласного читання в системі шкільної літературної освіти як шлях формування загальнокультурної компетенції інноваційної особистості.....	186
Ковальова Ю.В. Дослідження формування податкової бази та використання бюджетних коштів на прикладі села лиману.....	191
Корніленко А.І., Мороз І.В. Досвід роботи вчителів основної і старшої школи.....	196
Кремповська Т.Я. Використання хмарних технологій і сучасних	

цифрових пристроїв на уроках географії.....	201
Курти Н.В. Авторський урок української мови в 5 класі «Правила вживання апострофа» (за біоадекватною технологією).....	205
Лисицина С.Ю. Урок української мови на тему: «Пряма й непряма мова, особливості граматичного й змістового вживання прямої мови в реченні».....	210
Макаренкова С.В. Урок-мандрівка.....	214
Мотузко С.Б. Гра «Хто перший?».....	220
Олійник С.С. Формування соціально зрілої особистості здобувача освіти.....	224
Пасєка Ю.А. Урок позакласного читання.....	228
Перерва З.В. Інтерактивний плакат як освітній засіб на уроках зарубіжної літератури.....	233
Пододіменко І.І. Використання інтерактивних хмарних сервісів під час вивчення англійської мови в умовах дистанційного навчання.....	237
Подшивалова Л.П. Розвиток творчих компетентностей учнів шляхом упровадження проєктної технології навчання.....	241
Потравка Л.І. Мистецтво африканського культурного регіону Африканська скульптура, маски.....	245
Ткачук Л.П. Формування життєвих компетентностей в учнів на уроках трудового навчання.....	255
Фадєєва К.С. Практика роботи сучасного вчителя: інноваційні розробки та традиційні методики.....	259
Хасенко Н.В. Qr-код та його використання в навчальному процесі....	262
Холєван Л.М. Методика розвитку творчої компетентності в учнів засобами зображувальної діяльності в умовах сільської школи Гуцульщини.....	265
Чернова О.І. Розвиток у школярів ключової компетентності «Уміння вчитися» шляхом використання ментальних карт на уроках	269
Юхимчук Т.І. Практика використання інтерактивних плакатів у хмарних сервісах під час дистанційного навчання з основ здоров'я....	275
Яніна В.М. Мовний табір – відпочинок, оздоровлення, спілкування, практикум у вивченні іноземних мов.....	281
Прокопець Т.В. Технологія майндмепінгу як інноваційний підхід роботи з навчальною інформацією при вивченні природничих дисциплін.....	283
Богдан І.В. «Learning is a treasure that will follow its owner everywhere». (Chinese proverb).....	288
Грицай О.В. Між предметні зв'язки вивчення гірських систем на прикладі Карпат на уроках географії та української літератури.....	294
Пашетнєва О.Л. Дитячі й молодіжні громадські об'єднання (розробка уроку з громадянської освіти, 10 кл).....	299
Попович Н.Л. Позакласний захід з української мови «У королівстві	

помилок» для учнів 5 класу.....	303
Хвоя І.М. Agile – підхід і метод проєктів у навчальній діяльності.....	309

Секція 3. Виховні аспекти у роботі сучасного вчителя

Бачурська Т.А. Сценарій святкового фестивалю «доньки-матері».....	312
Безрукава Л.І., Швець Н.А. Виховання особистості школяра на основі загальнолюдських цінностей як імператив викладання української мови та літератури.....	315
Гах І.М. Великодні звичаї і традиції як засоби етнічної соціалізації учня.....	320
Гуро К.В. Використання сучасних ІКТ у виховному процесі.....	325
Дацко О.В. З досвіду діяльності шкільної служби порозуміння «Коло друзів» у навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – гімназія»	329
Демчишина А.І. Виховний захід за темою: «Вміння творити добро!»	334
Іванова О.М. Формування патріотичних почуттів учнів через добротину (волонтерську) діяльність.....	337
Карпенко С.І. Година спілкування «Здоров'я невід'ємна складова соціалізації особистості».....	382
Коломійченко Л.М. Інтелектуально-пізнавальна патріотична гра «Козацтво – слава України».....	386
Лисенко О.В. Комікси як графічний інструмент педагога у виховній діяльності.....	394
Палаєва М.В. Тренінг «Розвиваємо креативність».....	399
Потапова Л.М. Інформаційно – пізнавальний захід «Що потрібно знати про грип».....	404
Сигіль Н.М. Дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра українського козацтва «Сокіл» («Джура») в контексті сучасних суспільних викликів.....	415
Степанченко О.С. Свято української писемності і мови «Розквітай же, рідна українська мово!».....	416
Страшна Л.В. Етика замість етикетки (з порад Василя Сухомлинського).....	423
Щеднова Н.В. Формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі.....	427
Щеднова Н.В. Сценарії родинних та обрядових свят для учнів 3 – 7 класів.....	433

Секція 4. Психологічний супровід освітнього процесу

Бекітова З.О. Психолого-педагогічні засади формування навичок збереження репродуктивного здоров'я молоді.....	438

Дурицький П.С. Технології управління конфліктом в педагогічному колективі.....	443
Ялинська В.В. Корекційно-розвивальне заняття для учнів 1 класу з особливими освітніми потребами «вчуся розуміти світ емоцій».....	448
Коваль О.М. Заняття з елементами тренінгу «Знаємо права – виконуємо обов’язки».....	451
Колодійчук О.С. Соціалізація особистості учня на уроках біології шляхом формування ключових життєвих компетентностей.....	457
Янішевська О.А. Виховні аспекти у роботі сучасного вчителя.....	460

Секція 5. Досвід роботи управлінця закладу освіти

Степчина Н.П. Управлінський аспект формування освітнього середовища школи життєвих цінностей.....	463
Бондаренко О.М. Про ефективність методичної роботи щодо впровадження інновацій у систему неперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.....	469
Мошник О.С. Сучасні технології формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи.....	472
Очеретько Н.А. Досвід роботи з патріотичного виховання.....	475
Прокопова О.С., Селевко Ю.П., Формальова С.В. Stem-освіта як напрям модернізації освітнього середовища ліцею	480
Рибак Н.А., Столяр О.М. Електронний адмінкабінет як невід’ємний компонент інформаційного простору освітнього закладу.....	484
Хвоя І.М. Використання scgm-підходу в управлінській діяльності освіти.....	488
Щедріна М.Р. Педагогіка партнерства: як порозумітися учасникам освітнього процесу? (авторський проект).....	493
Лисицина С.Ю. Управління процесом формування особистостей учнів засобами розвитку соціально-емоційного інтелекту» (узагальнення досвіду з презентацією розробки уроку).....	498
Відомості про авторів	505

СЕКЦІЯ 1. ДОСВІД РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Годована Т.Л.,
вчитель початкових класів
Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №121
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ МАТЕМАТИКИ У 1 КЛАСІ ЗА ВИДАННЯМ: СКВОРЦОВА С.О., ОНОПРИЄНКО О.В.

Тема. Взаємозв'язок додавання і віднімання

Мета: вчити складати приклади на додавання за малюнками, записувати їх і розв'язувати, закріплювати вміння використовувати терміни «доданок», «сума», повторити склад чисел, сприяти формуванню в учнів поняття переставна властивість додавання та умінь використовувати переставну властивість при додаванні. Розвивати логічне мислення, математичне мовлення. Виховувати уважність, старанність, інтерес до предмета та пізнавальний інтерес до підводного світу.

Предметні компетентності: знає склад числа; додає та віднімає в межах 10; знає та називає компоненти дій додавання та віднімання; виконує практичні дії для зв'язку між компонентами додавання та віднімання; утворює рівності на основі складу числа та практичних дій.

Ключові компетентності: вміння вчитися – дотримуватися організації робочого місця, правильної організації навчального приладдя, співпраці в парі, відповіді на питання математичною мовою, співвідносити результат із зразком, самоконтролювати знання та уміння; інформаційно-комунікативна- знаходити завдання в підручнику, орієнтуватися на сторінці зошита, користуватися роздатковим матеріалом; загальнокультурна- дотримуватися правил поведінки на уроці; здоров'язбережувальна – правильна постава, хвилинки відпочинку; соціальна – чистота робочого місця.

Тип уроку: урок-мандрівка, урок повторення та закріплення вивченого матеріалу.

Обладнання: мультимедійна презентація, набір геометричних фігур для роботи в парі, опорні таблиці, малюнки.

Хід уроку

І. Організація учнів до уроку.

Створення проблемної ситуації. Мотивація навчальної діяльності.

Сьогодні до нас прийшло багато гостей, які хочуть подивитися, як ви за цей час подорослішали, чого навчилися, що вже вмієте робити. І тому, на уроці ми всі повинні бути: старанними, уважними, організованими та кмітливими.

І дорослі, і діти дуже люблять подорожувати. Ось і сьогодні ми з вами вирушимо у незвичайну подорож - у підводне царство.

На уроці ми проведемо усний рахунок, будемо складати та обчислювати приклади, попрацюємо з геометричним матеріалом, познайомимося за допомогою завдань із морськими жителями.

Девіз уроку: «Спостерігай і захоплюйся, вивчай і бережи»

Пропоную вам зараз спуститись на дно морське і поспостерігати за підводними мешканцями.

Робота в парах. Але чи довго ми зможемо знаходитися під водою? Давайте перетворимося на рибок. А для цього у вас на партах лежать геометричні фігури. Попрацюємо в парах і швидко складіть рибку. З яких геометричних фігур склали рибку? А тепер уявіть, що ми рибки.

Море все – качається,

Хвильки лащаться малі...

Що це з нами? Ми – на дні?!

Ось ми з вами опинилися в підводному царстві.

Діти! Уважно погляньте на дошку. Перед вами зображення морської глибини. Але когось тут не вистачає? (Морських жителів) Чим більше ми виконаємо математичних завдань, тим з більшою кількістю морських жителів познайомимося!

II. Актуалізація опорних знань.

1. Відгадування загадки.

Серед хвиль майнули спини.

Діти, хто це? (Це дельфіни)

Вчені вважають, що дельфіни - це одні із найрозумніших тварин у світі. Дельфіни вміють розмовляти між собою.

- Дельфіни принесли нам вправи для усного рахунку та індивідуальні завдання. На дошці розміщено геометричні фігури (рибки). За якими ознаками їх можна об'єднати (за кольором, за формою, за розміром). Об'єднують і складають приклади. Біля дошки працюють 2 учні. За комп'ютером працює учень (повторити склад числа 7). 1 учень відновлює склад числа 8

2. Усний рахунок (Бліц-опитування)

Порахувати у прямому та зворотному порядку;

Порахуйте від 1 до 10 через 1

Порахуйте від 10 до 1 через 1

Назвіть числа від 2 до 7; від 8 до 4;

Назвіть попереднє число до числа 6 (5)

Назвіть наступне число до числа 8 (9)

Назвіть число, яке стоїть між числами 3 і 5 (4)

Назвіть сусідів числа 7;

Назвіть числа більші за 3, але менші за 7

Назвіть найбільше одноцифрове число (9)

Назвіть найменше двоцифрове число (10)

Чи істинним буде твердження «будь яке двоцифрове число більше ніж одноцифрове»? Наприклад (12 більше ніж 8)

3. **Гра.** Давайте пограємо з дельфінами. Вони нам пропонують розв'язати «Кругові приклади»

$$5+1 \quad 8+2 \quad 7+1 \quad 6+2 \quad 10-1 \quad 9-1 \quad 8+2$$

2) Підготовча робота до збільшення або зменшення числа на кілька одиниць; до різницевого порівняння чисел.

Пливемо далі і кого ми бачимо на дні моря?

Ти зі мною незнайомий.

Я живу на дні морському.

Голова і 8 ніг,

Ось і весь я ...(восьминіг)

У восьминога немає тулуба, є тільки 8 ніг-щупалець та велика кругла голова. Восьминіг має не одне, а ТРИ серця. А кров у нього – блакитна!

Практична робота Покладіть на парті 5 квадратів. Зробіть так, щоб квадратів стало на 2 більше. Покажіть усі квадрати, які одержали. Треба об'єднати чи вилучати? Складіть відповідну рівність із карток. Яку арифметичну дію треба виконати, щоб стало на 2 більше?

Покладіть на парті 8 кругів. Зробіть так, щоб кругів стало на 2 менше. Покажіть круги, які одержали. Треба об'єднувати чи вилучати? Складіть відповідну рівність з карток. Яку арифметичну дію треба виконати, щоб стало на 2 менше?

Покладіть на парті 6 кругів і 4 квадрата. Утворіть пари «круг-квадрат». Чи всім кругам вистачило пари? Яких фігур більше? Менше? Покажіть, які круги залишились без пари? Складіть відповідну нерівність.

Геометрична хвилинка

Осьминіг пропонує попрацювати нам з геометричним матеріалом «Геометрична хвилинка». Розгляньте фігури, подані на с.15. Робота за сходинками складності: перша – назви кожну геометричну фігуру; друга – визначити закономірність, за якою змінюється ознака в цьому ряді фігур; третя – продовжити ряд (Зміна ознаки відбувається за збільшенням кількості сторін і вершин у многокутниках; наступним має бути п'ятикутник)

Фізхвилинка. Гімнастика для очей.

Працювали ми, трудилися,

Оченята вже втомилися.

А щоб плідно працювати,

Треба їм відпочивати.

III. Повторення та закріплення вивченого матеріалу.

1. В морі синьому живе

Це ясне, живе желе.

Не чіпайте, малюки —

Пальчик може обпекти!

Паляничка голопуза

Називається ... (медуза).

Чи впізнали ви наступного морського мешканця? Так, це медуза.

Це дуже красиві морські жителі, але водночас і небезпечні. У медуз немає мозку, проте у них є на тілі 24 ока, що їм допомагає безпомилково орієнтуватися у повній темряві і вдало полювати. Медуза пропонує нам виконати самостійну роботу С.14 №1 (значення сум записати ручкою, а значення решти олівцем). Перевірка

2. Продовжуємо працювати. В нас гарний настрій. Війнув легенький вітерець, приніс нам свіжість моря. (Звучить мелодія прибою моря) Ми відчуваємо, як морські хвилі набігають на берег і відкочуються назад у море. Нам подобається слухати прибій. Хвилі принесли нам із морських глибин диво...

На морському дні – це диво.

Буває хижа, все ж красива.

Руки-промені має

Себе від ворогів захищає.

Хто це? (Морська зірочка)

На кінці кожного променя морська зірка має по оку. Очі зірки виглядають як червоні плями. Бачать ці очі, правда, не так добре, як наші, але можуть розрізняти світло і темряву.... Якщо хижак схопив морську зірку за промінь, вона може його відкинути, як ящірка хвіст, і піти від переслідування. Морські зірки здатні відновлювати відірвані промені.

3. Морська зірка пропонує нам пограти в гру «Незакінчене речення» - Числа при додаванні називаються....

- Значення суми завжди більше, ніж...
- Якщо від суми відняти перший доданок, то..
- Якщо від суми відняти другий доданок, то..

А щоб перевірити давайте проведемо «Веселу лічбу» (слайд рибки і акваріум). Який закон додавання ми використали?

Фізхвилинка

Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!

Час прийшов нам спочивать.

Хто це там до нас пливе?

І на суші й на воді

Носить хатку на собі.

Мандрує без страху

Морська... (черепаха) *Музична пауза*

Тривалість життя черепахи становить 80 років. І сьогодні до нас завітала черепаха Аха.

Морська зірка пропонує вам попрацювати в групах. Скласти за поданими малюнками приклади на додавання і віднімання

3. Наша подорож морським царством продовжується .

Для себе на дні морському

Він клешнями будує дім.

Круглий панцир, 10 лап-

Здогадались? Так – це краб.

У крабика сьогодні день народження. На свій день народження він отримав торт. Але не простий, а з задачкою. Давайте допоможемо йому її розв'язати. (С.15 №7)

V. Підсумок уроку.

- Наша подорож закінчується. Хто ж тепер нас так швидко поверне додому? Адже ми так глибоко знаходимося. На самому дні. Хто ж з морських тварин може дуже глибоко пірнати? Звичайно це – кит! Кит – сама крупна морська тварина. Та він обіцяє, що нам допоможе тільки після того, як ми виміряємо довжину риб і коротшу розфарбуємо. (С.15 №8)

- А ще, діти, треба пам'ятати, що якщо ми не будемо берегти природу, то ця краса може зникнути назавжди. Тож давайте бережливо ставитися до всього живого, що є на нашій планеті, щоб зберегти її неповторну красу для майбутніх поколінь.

Рефлексія. Гра «Мікрофон».

- Діти, що ми робили сьогодні на уроці?
- Як називаються числа при додаванні?
- З якими морськими мешканцями ми познайомилися?
- Що цікавого ви запам'ятали про морських жителів?

Ви всі добре працювали,

Знання міцні здобували.

Тож скажу вам у кінці:

Діти, всі ви – молодці!

Гойда О.П.,

вчитель англійської мови

Рівненський навчально-виховний комплекс № 12

м. Рівне, Рівненська область, Україна

ДОСВІД РОБОТИ У НАПРЯМКУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ НУШ

За концепцією Нової української школи успішними вважаються фахівці, які вміють навчатися впродовж життя критично мислити, працювати в команді, досягти поставленої мети, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Концепція Нової української школи ґрунтується на Рекомендаціях Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя. Це ті ключові компетентності, які кожен учень потребує для особистої реалізації, розвитку активної громадської позиції і які здатні забезпечити

особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

Впроваджуючи шляхи реалізації концепції НУШ на уроках англійської мови, звертаю увагу на ключові компоненти формули Нової школи:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних умінь для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей.
2. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
3. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
4. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
5. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
6. Нове освітнє середовище.

Завдання Нової української школи полягає, насамперед, в усвідомленні головних суспільних завдань та націлює на пошук форм, навчальних підходів, методів, урізноманітнення технік проведення уроків. Тому і основною метою Нової української школи є всебічний розвиток дитини, її нахилів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових особливостей. [1]

Сучасний контекст шкільної іншомовної освіти виражає новий погляд на взаємозв'язок освіти та культури, створення мовного середовища для школярів, процеси інтеграції компонентів культури в процес навчання.

Вивчення англійської мови у контексті НУШ докорінно змінює специфіку навчальної діяльності: модернізація змісту освіти, впровадження компетентнісного підходу і нових технологій, активніше впровадження навчально-ігрових комунікацій, оволодіння низки важливих компетентностей. Знання мови - ключ до успіху в сучасному світі, де міжкультурне спілкування та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Європейський шлях розвитку українського суспільства ставить перед учителем іноземної мови нову мету - розширювати світогляд громадянина єдиної Європи, особистості здатної до інновацій.

Початковий етап навчання іноземної мови надзвичайно важливий у всьому навчальному курсі. Відповідно до проекту Концептуальних засад реформування середньої освіти Нова українська школа передбачає два цикли початкової освіти: 1) адаптаційно-ігровий (1- 2 класи); 2) основний (3- 4 класи). Така структура зумовлює нас вчителів до вибору особливих форм, методів і прийомів навчання учнів іншомовного спілкування. У першому циклі перевагу надаю ігровій діяльності та часу її виконання з урахуванням індивідуальних особливостей школярів; навчання іншомовного спілкування організовую через діяльність з використанням ігрових методів. Я погоджуюся з думкою І.І. Душницької, що діти, які посилено вивчають іноземні мови, набагато більш зосереджені, уважні, терплячі і кмітливі, ніж їхні однолітки, які не захоплюються вивченням іноземних мов. [3]

На початковому етапі вивчення іноземної мови необхідно закласти основи комунікативної компетенції. Для цього потрібно час, тому що учні

повинні з перших кроків ознайомитися з мовою, що вивчають, як засобом спілкування. Вони мають учитися розуміти іноземну мову на слух (аудіювання), виражати свої думки засобами цієї мови (говоріння), читати, розуміти іншомовний текст, писати, тобто навчитися користуватися графікою і орфографією іноземної мови при виконанні письмових завдань. Щоб закласти основи кожного з видів мовленнєвої діяльності, намагаюся накопичувати мовні засоби, щоб забезпечити функціонування кожного з них на елементарному комунікативному рівні. Від того, як відбувається навчання на цьому етапі, залежить успіх в опануванні предмета на наступних.

Дитину потрібно зацікавити і спонукати її до сприйняття навчального матеріалу. Початкова школа має досить великий інструментарій дидактичних ігор, нестандартних уроків. Однією з головних умов ефективності навчальної гри – зацікавленість в результаті та артистизм вчителя [2]. Зокрема, на своїх уроках я використовую сценічні прийоми, які є значущими у творчому розвитку особистості. Дієвими методами є урок – подорож, урок – казка, пальчиковий театр, ляльковий театр. Драматизація на уроці дає моїм учням можливість моделювання різних життєвих ситуацій, а також набути навичок подолання комунікативних проблем, створення комфортного освітнього середовища. Учні дуже люблять пальчикові ігри – інсценування римованих історій, казок з допомогою пальців. Деякі ігри вимагають участі обох рук, що дає можливість дітям орієнтуватися в поняттях праворуч, ліворуч, угору, вниз. Спільною метою рухливих і пальчикових ігор є не лише зміцнення здоров'я й правильний фізичний розвиток дітей, але й вироблення позитивних емоцій під час виконання різних рухів, спільної гри з однолітками [4]. Пальчикові ігри – помічники для того, щоб підготувати руку дитини до письма, розвивати координацію. А для того, щоб паралельно розвивалося і мовлення, використовую невеликі вірші, лічилки, пісні. Такі ігри сприяють розвитку уваги та здатності зосереджуватись.

У процесі навчання англійської мови однією з основних проблем є засвоєння та збереження в пам'яті лексичного матеріалу. Таку роботу розпочинаю із семантизації, розкриття значення нових лексичних одиниць. Тому я використовую ілюстративне унаочнення у вигляді малюнків, карток, таблиць, що дає хороший результат, адже в дітей добре розвинена зорова пам'ять. Також мої учні із захопленням вивчають нову лексичну одиницю, коли я використовую на уроках предметні унаочнення (іграшки, реальні предмети, макети) - це краще, тому що учень може доторкнутися до них, узяти в руки, виконати будь - які дії погратися з ними. Але, звичайно, не всі предмети, іграшки можна принести на урок, тому на деяких уроках я працюю з уявними предметами, об'єктами, явищами, тобто з образами, показ яких супроводжую мімікою, жестами, рухами. Такий метод асоціативних символів (МАС) дає можливість складний навчальний матеріал перетворити в простий, а нудний зробити цікавим. [5] Діти виконують рухи й озвучують їх одночасно, їм усе зрозуміло, оскільки мова й рухи переплітаються.

Створюючи асоціативні образи - символи, ми любимо оживити кожне слово з яким можна провести цікаву, захоплюючу гру. Діти дуже захоплено грають в гру “Уявне дерево”, один з учасників зображує дерево (високо підняти руки догори), інші виконують дії стосовно нього, складаючи римівки: 1,2,3 – go to the tree; 1,2,3 – run to the tree; 1,2,3 – hop to the tree; 1,2,3 – fly to the tree. Використання асоціативних символів, створення умов, максимально наближених до життєвих ситуацій, на мою думку, робить можливим мимовільне запам’ятовування матеріалу, перетворює процес навчання у невимушене сприйняття. Мої учні завжди активні учасники ігрового дійства. Звукові сигнали відкладаються у пам’яті на підсвідомому рівні, відбувається мимовільне запам’ятовування навчального матеріалу.

Масу позитивних емоцій викликає у школярів зімітована хатинка (двоє учнів стають один навпроти одного, піднімають догори руки і торкаються долонями до долонь). До такої хатини учні можуть підійти, підбігти, зайти та виконати різні дії. I’m a mouse; I sleep in the house. Учасники рольової гри не тільки обмінюються репліками, а й працюють із реальними предметами, рухаються по класу.

Розвиток ключових компетентностей залежить від чинників формування соціолінгвістичних знань, умінь, навичок мовленнєвої діяльності, практики, говоріння.

Висновки. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи висвітлює базові засади Нової української школи. Пріоритетність реформування змісту початкової освіти очевидна. Законодавчо - нормативна основа реформування початкової школи сприятимуть, на мою думку, оновленню освітнього процесу, якісному навчально-методичному забезпеченню, посиленню психологічної підготовки до використання нових способів навчальної взаємодії вчителя й учня, освітнє середовище має стати максимально комфортним для учня, враховувати всі потреби дітей.

Суттєві зміни статусу початкової освіти позначились на дитині центричній спрямованості навчання і виховання та компетентнісному підході, який є ядром освітнього процесу.

Слід пам’ятати, що в свої перші дев’ять років життя діти точно копіюють вимову і легко запам’ятовують мовленнєві зразки. Тому розігрування невеликих сценок, заучування напам’ять віршів і пісень є особливо ефективними завданнями, виконуючи які, учні імітують правильну вимову й інтонаційний малюнок.

Для активізації мовленнєвого матеріалу в усному спілкуванні застосовую виконання інтерактивних пісень і чатів, завдань задай питання – дай відповідь, драматизації коротких сценок, виконання міні - проектів, які передбачають реальну елементарну комунікацію іноземною мовою у класі.

Формування первинних навичок комунікації, яка відповідає сучасним реаліям життя дитини, налагодження особистих стосунків з однокласниками у спільній ігровій діяльності чи у роботі над міні - проектом розвивають уміння

співпрацювати з іншими, формують навички командної роботи, без яких неможливо уявити успішне суспільство.

Ми живемо в епоху інформаційних технологій і сучасні діти відрізняються від попередніх поколінь іншими стилями сприймання інформації, новими уподобаннями, іншим способом мислення. Учнівські уміння читати і писати іноземною мовою дозволяють вчителю збагатити форми і способи презентації нового матеріалу молодшим школярам, а у подальшому зроблять можливим пошук учнем потрібної інформації в інтернет-джерелах, здійснення онлайн комунікації.

Реальність швидко змінюється і нам складно передбачити, у якому світі житимуть наші діти. Навчання протягом життя – один із ключових принципів, який дозволяє людині бути гнучким та швидко адаптовуватись у нових життєвих ситуаціях, приймати виклики і бути успішним у новому середовищі. Тому за допомогою своєї відповідної поведінки учнів націлюю на позитивне ставлення до вивчення мови, на формування первинних навичок спостереження за власними діями та діями однокласників, що призводить до самоусвідомлення та усвідомлення власного поступу в іншомовному навчанні.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти // Початкова освіта: перша всеукраїнська газета для першого вчителя. – 2018. – №10. – С. 7-29.
2. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях / І. Бех // Поч. шк. – 2015. – №1. – с. 10-13.
3. Душніцька І.І. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі та роль навчальної гри в цьому процесі / І.І. Душніцька // англійська мова та література: науково-метод. журн. – 2018. – №19-21. – С. 30-35.
4. Морозова О. НУШ очима дитини / О. Морозова // Початкова школа. – 2018. – № 6. – С. 62.
5. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи / О. Савченко // Рідна школа. – 2018. №1-2. – С. 3-7.

Гребьонкіна С.М.,

вчитель початкових класів

Криворізька ЗОШ І-ІІІ ступенів №126

Дніпропетровська область м. Кривий Ріг, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ НА ТЕМУ: «СИСТЕМАТИЗАЦІЯ І УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗДОБУТИХ ЗНАНЬ. РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРИКЛАДІВ І ЗАДАЧ»

Мета. Узагальнити і закріпити знання учнів з вивченої теми. Удосконалювати навички усної лічби, вміння розв'язувати приклади і задачі на знаходження суми і різниці, опираючись на знання складу чисел, порівнювати

числа. Вчити розрізняти геометричні фігури за їхніми властивостями. Розвивати творче мислення, самостійність, увагу. Виховувати старанність, наполегливість, бажання вчитися; вміння працювати колективно, групами.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

- Діти, в народі говорять, що добрий гість – дому радість. Ми всі раді нашим гостям.

(Діти розвертаються, вітаються з гостями)

(Презентація – слайд 1)

II. Емоційне налаштування на урок.

Сіли, дітки, всі рівненько,
Посміхнулися гарненько.
Настрій на урок потрібно взяти
І почати працювати.

III. Мотивація навчальної діяльності.

(Чути стук у двері. «Влітає» Смішарик Ньюша.)

- Ой (плаче), добрий день, дітки.
- Що трапилося, Ньюшо?
- Я і мої друзі Смішарики летіли до вас на урок з цікавим завданням.

Але

тут повіяв вітерець і вони всі розлетілися. Допоможіть мені зібрати їх.

- Діти, допоможемо Ньюші?

Діти. Да.

- Добре. Але щоб зібрати всіх Смішариків і отримати подарунок, ми повинні виконати різноманітні завдання. Для цього нам знадобляться математичні знання, розум, кмітливість та винахідливість.

(Учитель вивішує на дошку Ньюшу)

IV. Робота над темою уроку.

1. Хвилинка каліграфії.

(Презентація – слайд 2.)

-Щоб знайти Кроша, потрібно виконати хвилинку каліграфії. Красиво та охайно напишемо уже знайому цифру 9. Подивіться на дошку і пригадайте.

(Презентація – слайд 3.)

- Пропишіть каліграфічно рядок цифри 9. Пригадайте, як лежить зошит на парті. Спинки – рівненько.

(Учні пишуть у зошитах цифру 9.)

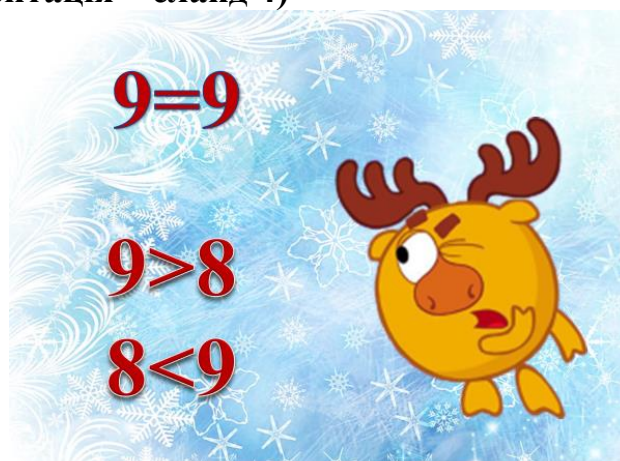
«Мікрофон».

- Розкажіть все, що знаєте про число 9.
- 9 – найбільше одноцифрове число.
- 9 – непарне число.
- 9 утворюється із 8 і 1.
- Сусідами числа 9 є 8 і 10.
- 9 більше від усіх чисел, які стоять перед ним.
- Число 9 позначається цифрою 9.
- Число 9 менше за число 10.
- Молодці. Виконавши це завдання. Ми знайшли Кроша.

(Учитель вивішує на дошку малюнок Кроша.)

2. Рівності і нерівності.

(Презентація – слайд 4)

- Лосяш трішки неуважний і по дорозі загубився разом зі знаками «=», «>», «<». Щоб знайти Лосяша, потрібно порівняти числа, використовуючи ці знаки. Коли ми говоримо «Рівність»?

(Діти відповідають. Презентація – нажати.)

- Коли ми говоримо «нерівність»?

(Діти відповідають. Презентація – нажати.)

- Працюємо за підручником (ст.56, вправа 1). Утворіть рівності і нерівності.

(Діти пишуть у зошитах, один учень на дошці по черзі.

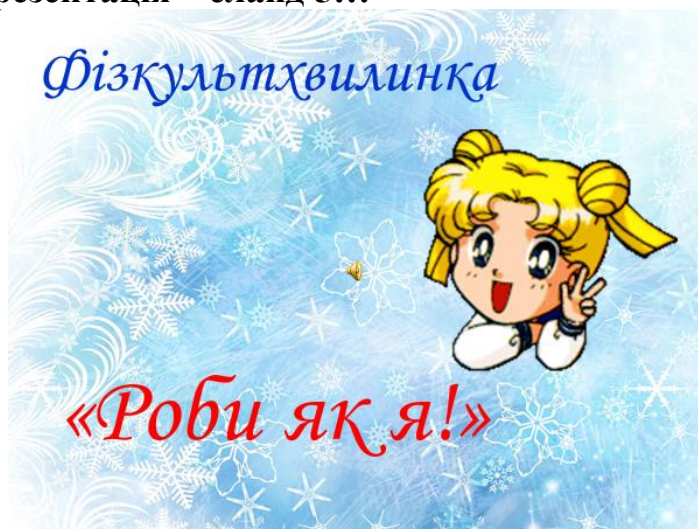
Після цього підручники і зошити закривають і кладуть на край парти.)

- Молодці. Знайшли і Лосяша.

(Вчитель вивішує на дошку малюнок Лосяша.)

3. Фізкультхвилинка (кісті рук).

(Презентація – слайд 5...

4. Склад чисел.

(Презентація – слайд 14.)

- Щоб знайти Бараша – мрійника, потрібно виконати наступне завдання. На партах є кольорова кулька, яка вказує на склад числа. Працюємо в парах. Ви повинні разом виконати це завдання.

- 1 ряд заповнює склад числа 8,
- 2 ряд – склад числа 9,

3 ряд - склад числа 10.

(Діти працюють, учитель допомагає індивідуально.)

- Перевіряємо. Який ряд уже готов?

(Учитель по черзі відкриває відповіді кожного ряду.)

- 1 ряд, подивіться, чи так ви написали. У кого нема жодної помилки? У кого – 1-2 помилки? У кого більше? Молодці. і т.д...

- Молодці, знайшли і Бараша.

(Учитель вивішує на дошку малюнок Бараша.)

5. Робота над задачами.

(Презентація – слайд 15.)

- Совуня – мудра й енергійна. Щоб її знайти, потрібно розв'язати задачі.

А

з яких частин складається задача?

(Діти відповідають. На дошці задачі обох варіантів.)

I варіант

II варіант

Було Прилетіло Стало

- Подивіться на дошку. Задачі за варіантами. На партах у кожного на листочках є своя задача. Підніміть руки, хто перший варіант... хто другий варіант. II варіант тихо думає над своєю задачею.

- I варіант, про кого ваша задача? Скільки було сов? Скільки ще до них прилетіло? Їх стало більше чи менше? Яку дію вибираємо? Складемо задачу.

(Учитель під совами викладає ці числа в пустих клітинках.)

Учен. Я - умова. Було 5 сов. Прилетіло ще 3 сови.

Учень. Я – питання. Скільки сов стало?

Учень. Я - розв'язання. $5+3 = 5$ сов.

Учень. Я – відповідь. 5 сов стало.

- Діти I варіанту розв'язують задачу на своїх листочках.

(Аналогічно розбираємо і розв'язуємо задачу II варіанту.)

- I варіант, перевіряємо.

(Учитель на дошці виставляє листок - розв'язання задачі I варіанту.)

6

4

$$6 - 4 = 2$$

Відповідь: 2
залишилося.

- Подивіться, чи так ви написали. У кого нема жодної помилки? У кого – 1-2 помилки? У кого більше? Молодці.

- II варіант, перевіряємо.

(Учитель на дошці виставляє листок - розв'язання задачі II варіанту.)

$$\begin{array}{|c|} \hline 5 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{|c|} \hline 3 \\ \hline \end{array}$$
$$\begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline 5 & + & 3 & = & 8 \\ \hline \end{array}$$

Відповідь: $\begin{array}{|c|} \hline 8 \\ \hline \end{array}$

стало.

- Подивіться, чи так ви написали. У кого немає жодної помилки? У кого – 1-2 помилки? У кого більше? Молодці.
 - Виконали і це завдання. Знайшли Совуню.
- (Учитель вивішує на дошку малюнок Совуні.)**

- 6. Фізкультхвилинка – розминка.**
(Презентація – слайд 16.)

- 7. Геометричний матеріал.**
(Презентація – слайд 18.)

Завдання з геометричними фігурами

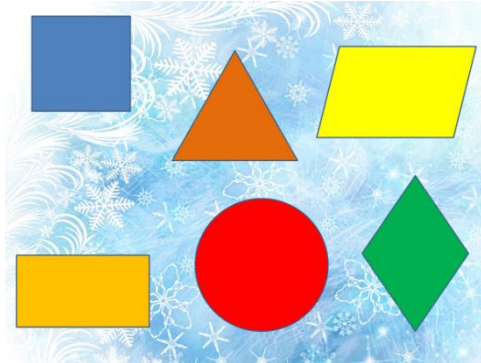

- Якщо виконаємо завдання з геометричним матеріалом, то знайдемо Їжачка. У вас на партах є кольорові пазли, з яких ви викладаєте свою геометричну фігуру. Працюємо в парах. Ви повинні разом виконати це завдання.

(Діти працюють, учитель допомагає.)

- У кого яка фігура вийшла?

(Діти відповідають. Презентація – нажати слайд 19 з'являються фігури.)

- Яка фігура зайва? Чому? (Круг не має кутів, вершин, сторін.)

- У яку множину можна об'єднати останні фігури? (многокутники.)

- Чому? (Вони мають кути, вершини, сторони.)

- Молодці. Виконали це завдання.

(Учитель вивішує на дошку малюнок Їжака.)

8. Виходить Ньюша.

- Діти, я вам дякую, що ви зібрали моїх друзів.

- Ньюша, діти чекають на приз – гру-тренажер.

(Ньюша «дарує» дітям гру-тренажер.

Презентація – слайд 20)

9. Гра-тренажер.

(Діти виконують гру-тренажер.)

V. Підсумок уроку.

1. - Молодці, дітки, ми з вами гарно попрацювали. Дивіться, зібрали всіх друзів - Смішариків, і вони будуть разом.

- Які завдання були найцікавішими?
- Які труднощі виникали на уроці?
- Що слід робити, щоб ці труднощі подолати?

2. Оцінювання.

- Візьміть конвертики, дістаньте кульки різного кольору.

- У кого на уроці не було жодної помилки – візьміть зелену кульку, у кого були 1-2 помилки – візьміть жовту кульку, у кого було більше – візьміть червону кульку. Підніміть свої кульки. Які ви всі молодці, як гарно попрацювали.

-Діти, подивіться уважно, що нагадують вам ці різнокольорові кульки?
(Відповіді дітей)

-Так, це «вогники» Світлофора. Ми з вами пригадаємо, на яке світло потрібно переходити дорогу. (Учні відповідають)

- Сьогодні всі виявили свої знання з математики, проявили кмітливість, винахідливість. Працювали всі старанно, тому можна сказати, що ви, як зірочки, засяяли своїми знаннями. Я вам дякую.

Гриньова А.П.,
вчитель-методист початкової школи
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 130
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

УРОК МАТЕМАТИКИ № 43 У 1 КЛАСІ

Тема: Повторення і систематизація знань з теми «Подорож до міста «Геометричні фігури». Розвивальні завдання.

Мета: Узагальнити і систематизувати знання учнів про геометричні фігури.

Дидактична задача: Закріпити назви геометричних фігур та вміння їх відтворювати. Систематизувати назви многокутників за кількістю відрізків і кутів.

Розвивальна задача: Розвивати вміння визначати спільні та відмінні ознаки, порівнювати, користуватись числовими відрізками під час розв'язування прикладів.

Виховна задача: Виховувати пізнавальний інтерес.

Хід уроку.

I. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів.

- Сьогодні ми підведемо підсумки нашої подорожі до міста «Геометричні фігури».

1. Очікування від уроку.

2. Правила, яких треба дотримуватися під час уроку.

3. Об'єднання в групи (   )

II. Закріплення уявлень про геометричні фігури.

- Візьміть аркуш паперу і посередині нього **синім** олівцем поставте точку.

- Де навколо ми «зустрічаємо» точку? (Точку нагадують літак, що летить високо в небі, птах, корабель на лінії горизонту).

- Ліворуч від точки намалюйте **зеленим** олівцем пряму. (____ .)

- Що ви знаєте про пряму? (Пряма лінія не має ані початку, ані кінця. Її можна продовжити в будь який бік. Без початку і кінця лінія пряма. Хай віками нею йдуть – кінця краю не знайдуть.)

- Де ми зустрічаємо пряму лінію? (Пряму лінію нагадують залізничні колії, лінія горизонту).

- Що таке лінія горизонту? (Це місце, де земля «зливається» з

небом).

- Праворуч від точки намалуйте **червоним** олівцем відрізок.

(_____ .)

- Пригадайте, що вам відомо про відрізок. (Він має початок і кінець).

- Ось бачите, хоча точка й «маленька» фігура, та від неї багато що залежить. За її допомогою утворюються нові фігури.

- Під відрізком намалуйте **жовтим** олівцем промінь.

(_____ .)

- Чим промінь схожий на відрізок? (Є початок).

- Чим відрізняється? (Нема кінця).

- Намалуйте під точкою оранжевим олівцем замкнену ламану, яка складається із чотирьох відрізків-ланок.

(_____ .)

- Як називають таку фігуру? (Квадрат, прямокутник, ромб).

- Намалуйте над точкою будь яким олівцем замкнену ламану, яка складається з меншої кількості ланок, ніж попередня ламана.

(_____ .)

III. Моделювання геометричних фігур.

1. Робота в парах.

- а) Розпізнавання ліній на практиці.

- Покладіть перед собою мотузку. Яка лінія вийшла? (Крива).

- Що в навколишньому світі нагадують криві лінії? (Звивиста дорога, райдуга).

- Які букви схожі на криву лінію? (Алфавіт: З, С, Є, О). Викладіть їх за допомогою мотузки. А зараз один учень візьме мотузку за один кінець, а другий – за інший кінець. Натягніть її. Яка лінія вийшла? (Пряма).

2. Гра «Відгадай, яка лінія».

- а) Кольорове коромисло

Через річку повисло.

(Веселка, райдуга – слова, близькі за значенням – синоніми). (Малюнок райдуги. Крива лінія).

- б) Хто всю ніч по даху б'є та постукує,

Бурмотить і співає, заколисує?

(Дош, прямі лінії). (Малюнок дощу).

- в) Висить сито,

Не людьми звито.

(Павутиння. Криві лінії).

3. Графічний диктант.

- Одна клітинка по діагоналі вправо вниз, 2 праворуч, 1 по діагоналі

вправо вгору, 2 ліворуч, 2 вгору, 2 по діагоналі ліворуч вниз, 2 вправо. (Кораблик).

- Які геометричні фігури є в кораблика?
- Скільки трикутників? (1). Скільки чотирикутників? (1). Скільки відрізків? (7).

4. Робота з паличками.

- Складіть ламану із паличок.
- Які геометричні фігури утворили ламану? (Відрізки).
- Складіть таку ламану із паличок, щоб кінець останнього відрізка збігався із початком першого.

- Яку отримали ламану лінію? (Замкнену).
- Якщо замкнена лінія складається з трьох відрізків, то межею якої фігури вона є? ()

- Якщо з 4? (,)

- Які букви схожі на ломані? (А, Ж, Л, М, Т, Н, П, К). Побудуйте їх.

IV. Відтворення образів геометричних фігур.

1. Практичні вправи з використанням рухової активності.

- Розташуватися так, щоб утворився:

1 група - ,

2 група - ,

3 група - ,

4 група - ,

5 група - .

2. Розповідь про утворені фігури.

3. Робота з картками.

а) Закресли зайву фігуру.

(, , ,)

б) Розгляньте малюнок. Як продовжити ряд фігур?

     ?

- Як назвати одним словом , , ? (Многокутники).
- Що є вершинами многокутника? (Точки). (Показують).
- Що є сторонами многокутника? (Відрізки). (Показують).

V. Актуалізація знань про просторові і плоскі фігури.

1. Предмети оточуючого світу об'ємні. Які просторові фігури ви знаєте? (Куб, куля, конус, циліндр).

- Яку форму має м'яч? (Куля). Коробка? (Куб, паралелепіпед). Шматочок крейди? (Циліндр). Ріжок морозива? (Конус). Барабан? (Циліндр). Піраміда? (Конус). Кубик-рубик? (Куб).

2. Робота з набором геометричних фігур. (Показують куб, кулю,

циліндр).

- Які геометричні фігури нагадує куб? (Діти показують геометричні фігури).

- Циліндр ().
- Конус ().
- Куля ().

3. Парна робота з картками.

- Яка фігура зліва і справа зайва і чому?

VI. Рухова активність.

Хто ж там, хто вже так втомився і наліво нахилився?

Треба дружно всім нам встати й рухову активність почати.

Наші ручки: раз, два, три! (Оплески в долоні).

Наші ніжки: раз, два, три! (Притупування ногами).

На носок, на каблучок. (Виконання танцювального руху).

Руку вліво, руку вправо (Підняти руки вгору).

Ми танцюємо козачок! (Руки зігнуті до плечей, притупуємо ногами).

Раз – присіли, два – присіли (Напівсиди).

Гарний настрій – добре всім! (Піднятись на носки, руки догори, рухи кистями).

Покружляли, повертілись (На місці покружляти).

І всі разом відпочили (2 рази хором промовляють).

«Хух!»

VII. Робота за підручником (с. 51).

1. Каліграфічне письмо цифр 1 і 4. «Конкурс красунь».

- Скільки ламаних у записі цифри 1? (2), 4? (3).

- Скільки відрізків у записі цифри 1? (2), 4? (3).

2. Виконання завдань.

№ 2 – Самостійна робота із наступною перевіркою.

(На дошці запис: 0 1 3 5 7 9).

3. Розвиток математичних знань.

Колективна робота (№3).

(Учні по одному виходять до дошки, розв'язують приклади).

$$6 - 2 = 4$$

$$9 - 5 = 4$$

$$6 - 3 = 3$$

$$9 - 6 = 3$$

$$9 - 0 = 9$$

$$6 - 6 = 0$$

Змагання між групами.

- Назвати 10 відмінностей, не повторюючись.

VIII. Рефлексія навчально-пізнавальної діяльності.

1. Зворотній зв'язок. (Учні стають у коло).

- Продовжить речення.
- Ось і закінчилась наша подорож до міста («Геометричні фігури»).
- Я знаю, що... Я можу пояснити... Я розумію... Я знаю, як зробити... Я вмію робити... Я намагаюсь... Я відчуваю, що мені потрібно...
- Чи справились ваші очікування? (Піднімають руки)
- Хто задоволений своєю роботою?
- А зараз взяли за руки і хором промовили: **«Ми сьогодні молодці!»**

Грінченко Т.В.,

вчитель початкових класів

*Великокопанівська загальноосвітня школа I-III ступенів
с. Великі Копані, Олешківський р-н, Херсонська область, Україна*

ІНТЕГРАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК З МАТЕМАТИКИ ТА ПРИРОДОЗНАВСТВА)

Тема: Осінній урок. Задачі на 2 дії (ознайомлення).

Мета: формувати предметні компетентності: інформаційну, математичну, природознавчу, мовленнєву, логічну, міжпредметну, шляхом засвоєння системи інтегрованих знань, опанування способами навчально-пізнавальної діяльності, формування ціннісного ставлення до природи та точних наук; формувати ключові компетентності: соціальну(викликати бажання відповідати, діяти), уміння вчитися, загально-культурну, здоров'язберігаючу, виховувати любов до точних наук та природознавства.

Обладнання: кошики з овочами і фруктами, букети на партах з осіннього листя, костюм Осені, грамзапис П.І. Чайковського «Пори року», тарілка з малюнками грибів.

Тип уроку: засвоєння нових знань, застосування умінь та навичок.

Хід уроку

I. Організація класу. Усні обчислення

1. На фоні тихого звучання музики вчитель читає вірш К. Перелісної «Золота осінь».

В парках і садочках

На доріжки й трави
Падають листочки
Буро-золотаві.
Де не глянь, навколо
Килим кольористий,
Віти напівголі,
Небо синє, чисте.
Метушні немає,
Тиша й прохолода.
Осінь золотая
Тихо-ніжно ходить.

До класу входить дівчина у костюмі Осені. Вона несе два кошики:
з овочами і фруктами.

Осінь:

-Сьогодні у вас не просто урок математики.Сьогодні у вас осінній математичний урок. Бо я, Осінь, завітала до вас і принесла свої дари- овочі та фрукти, а ще- цікаві математичні завдання.

Вчитель: - Давайте подивимось, що принесла Осінь у цьому кошику.(Показує овочі у кошику, діти називають їх.)

Як одним словом назвати ці осінні дари?(Овочі.) Ви мабуть помітили, що до деяких з них щось прикріплено. Давайте поглянемо, що це таке. А щоб знати, що першим взяти з кошика, треба відгадати загадку:

2. І печуть мене, і варять,

І їдять мене, і хвалять,
Бо я добра.(Картопля)

Учень, який першим відгадав загадку, витягує картоплину і зачитує завдання: «Розповісти напам'ять таблицю додавання числа 8». Розказавши таблицю, учень кладе картоплину на тарілку.

3.Сидить баба на грядках,

Вся закутана в хустках. (Капуста)

Наступний учень, читає завдання, виконує його, а капустину кладе на тарілку.

- Обчислити $14-8+7$; $8+8-7$.

Аналогічна робота проводиться і при розв'язуванні трьох наступних завдань, прикріплених до морквини, цибулини і буряка.

Фізкультхвилинка

Осіннім лісом ми йшли,	-	ходьба на місці
Їстівні гриби знайшли.		
Нагнулись,підняли,	-	нахиляння тулуба вперед
У кошик поклали		
І далі пішли.	-	ходьба на місці
Осіннім лісом ми йшли,	-	ходьба на місці
Горішки лісові знайшли.		

Дотягнулись,зірвали, - потягування, руки вгору
У кошик поклали
І далі пішли. - ходьба на місці

Листопад-це місяць, який у народі називають напівзимник ,листогній , грудкотрус. Кажуть ,він вересню онук, жовтню син, зимі рідний брат. Особливо була поширена назва падолист.

А походить вона від того , що цей «місяць жалю не має : з дерев останнє листя зриває.»

II. Вивчення нового матеріалу

Пояснення

-На сьогоднішньому уроці ми з вами навчимося розв'язувати

Нові задачі, значно складніші від тих, що вже вміємо.

Погляньте у наш кошик.Що там ще залишилося?(Помідори).

А зараз розв'яжемо задачу про помідори.

Учні вивчають умову задачі.

Про що говориться у задачі?Скільки помідорів зірвала мама з першого куща?(5)(Вчитель бере 5 помідорів і кладе у порожній кошик).Скільки помідорів мама зірвала з другого куща?(4)

(Вчитель кладе у кошик ще 4 помідори).

Скільки помідорів мама віддала дітям?(6).(Вчитель витягує з кошика 6 помідорів).Про що запитується у задачі?

Хто знає,скільки помідорів залишилося у кошику?(3)

Як ви дізналися?Чому саме цією дією?(На дошці і в зошитах записується задача двома діями).

Первинне закріплення

Фронтальна робота над задачами у підручнику.

III. Розвиток математичних знань

1.Самостійна робота за прикладами

Вчитель вивішує на дошці плакат,на якому намальовано 8 грибів:боровик,підберезник,мухомор,лисичка,пидосичник, маслюк,бліда поганка,сироїжка.

На шапочках грибів записані приклади.

Учні повинні самостійно розв'язати лише ті з них, які записані на їстівних грибах.

2.Робота в парах

-На ваших партах є букети з осіннім листям.

У кожному букеті 20 листків.Спробуйте розкласти ці листки на 4 купки так,щоб у кожній купці число листків було парне.Учні розкладають і називають різні варіанти відповіді.

(2,8,4,6;4,4,4,8; і т.д.)

IV. Підсумок уроку

-Наш урок уже підійшов до кінця, а ми ще не заглянули у другий кошик.Подивіться,що осінь принесла у ньому?(Яблука,груші,сливи,тобто

фрукти.)

Осінь:- Мені дуже сподобався ваш урок.Ви гарно працювали,
Каліграфічно й охайно писали в зошитах,добре засвоїли новий
матеріал,і за це я вас зараз почастую цими фруктами.

Осінь роздає фрукти дітям,а вони співають пісню.

Пісня про осінь

Падають, падають листя -

В нашому саду листопад...

Жовті, червоні листя

За вітром в'ється, летять.

} 2 рази

Птахи на південь відлітають -

Гуси, граки, журавлі.

Ось уже остання зграя

Крилами махає далеко.

} 2 рази

В руки візьмемо по кошику,

В ліс за грибами підемо,

Пахнуть пеньки і стежини

Смачним осіннім грибом.

} 2 рази

М. Ивенсен

Задорожна О.М.,

вчитель початкових класів

Лисівська філія I–II ступенів

Корнинський опорний освітній заклад

I-III ступенів Корнинської селищної ради

с. Лисівка, Житомирська область, Україна

СЦЕНАРІЙ КВЕСТУ «МАРАФОН КОРИСТІ»

Дорогі учні та батьки! Зараз нелегкий час карантину. Ми працюємо дистанційно. Щоб хоч трішки розвеселитись,розвантажитись та провести час з користю оголошується квест «Марафон користі».

Умови квесту:

1.Все будемо розповідати у історіях. Кожен день нова історія.

2.Кожного дня вам буде пропонуватися нове завдання у Viber групі.

3.10 днів, 10 нових завдань.

4.Виконуючи завдання, ви робите фото чи знімаєте відео, яке потім викладаєте в коментарях під завданнями на кожний день.

5.На виконання завдання дається 1 день.

6.Давайте разом покажемо як з користю можна проводити карантинний режим.

Всім творчого натхнення та гарного настрою!

Перший день нашого квесту має назву «День спорту».І починаємо ми його із зарядки. Зроби зарядку і засвіти нам, як ти це робиш за допомогою фотографій або відео.

Всі діти знають! Треба з фізкультурою дружити,

Вправи кожен день робити.

Даремно часу не витрачайте,

Розминку весело починайте.

Щоб міцним зробилось тіло,

Тренуватись треба вміло.

Другий день квесту - «День чистоти». Всі знаємо, що чистота – запорука здоров'я. Тут все просто. Наведи порядок у своїй кімнаті, у своєму будинку, на подвір'ї. На виконання завдання дається один день (підтверджуємо відеозаписами та фотографіями).

Праця всіх людей годує,

Лише лінь усіх марнує.

Люди знають, білоручки —

Дармоїди й недоучки!

Ти свого часу не гай,

А батькам допомагай

Прибирати, прати, шити —

Так навчишся все робити!

«Ням – нямки» - саме таку назву має третій день нашого квесту «Марафон користі». Всі ми знаємо,що спільна справа нас об'єднує. Отож завдання на сьогодні : приготувати самостійно або разом з батьками якийсь смаколик для своїх рідних. Виконання підтверджуємо світлинами або відеозаписами.

Смаколики готуємо,

Рідних частуємо.

Куховарити - це клас!

Приєднуйтеся всі до нас.

На четвертий день конкурсу запускаємо «Art Challenge». Суть челенджу – відтворити шедеври мистецтва з підручних засобів. Для участі в челенджі потрібно обрати шедевр мистецтва, який хочете відтворити. Тоді підібрати деталі, які максимально схожі на елементи на картині і скомпонувати їх подібно до вихідного зображення.

З нетерпінням чекатиму ваших повідомлень.

Фантазери ми ще ті-

Любимо творити.

І шедеври мистецтва

Хочемо відтворити.

Ми на «екваторі» нашого марафону. П'ятий день несе нам нове не менш цікаве завдання. Знаю, що ви, дітки, любите читати. Книга – наш друг. Недарма говорять: «Знання – сонце, книга – віконце». Завдання на сьогодні: показати книгу, яка захопила вашу увагу під час карантину.

В кожному домі, в кожній хаті,
В кожному місті і селі,
Хто навчився вже читати,
Має книжку на столі.

Шостий день підготував нове завдання. Знаю, що всі поскучали за школою, друзями. Кожен з вас впевнений, що карантин незабаром мине, ми зустрінемося, і буде все добре. Тому сьогодні конкурс малюнка «Все буде добре».

Намалюю сонечко, намалюю небо...
А яким олівчиком фарбувати треба?
Сонечко блакитне! Квіточки зелені!
І чого сестричка знов глузує з мене?
Річечка-веселка. Човник, як хмаринка...
Усміхнувся тато: ти художник, синку!
Дощик кольоровий, крапельок багато,
Бо усі олівчики хочуть малювати!
Барви переплутались, як на каруселі...
Отакий малюнок — дивний та веселий!

Сьомий день нашого марафону приносить нам нове завдання під назвою «Мої улюблені іграшки». Адже в кожного з вас є такі іграшки, які не хочеться випускати з рук. Я впевнена: вони у вас найкращі. Покажіть всім свої улюблені цяцьки. Розкажіть чому саме ця іграшка є вашою улюбленою.

Не вгадать тобі нізачо,
котра з іграшок найкраща!
— Знаю!

Трактор заводний!
— Зовсім ні.
— Електрична залізниця!
— Помилився.
— Ну, тоді це — пароплав!
— Не вгадав.
— Зрозуміло: це — літак!
— Знов не так.
— Добре, відповідь я дам:
та, яку зробив ти сам!

На черзі восьмий день нашого марафону. Хоча карантинний режим ще триває, але гарний настрій, впевнена, вас не покидає. Завдання на сьогодні – прочитати улюблену скоромовку та записати відео або зробити

фото чи відео, де ви посміхаєтесь.

Сміх-це ліки від хвороби,

Сміх вбиває всі мікроби.

Сміх лікує біль розлуки,

Гонить геть душевні муки..

Сміх-це просто та прекрасно.

Не буває сміх невчасно.

Сміх-це казка, все можливо.

Щирий сміх-це чудо-диво!

На черзі дев'ятий день нашого «Марафону користі». Сьогодні він має назву «Домашні улюбленці». Адже домашні тваринки – це найкращі друзі на карантині.

Котики, собачки,

Папужки, хом'яки –

Наші улюбленці.

За ними доглядаємо,

Щодня про них дбаємо.

Останній, десятий день марафону. Сьогоднішнє завдання не менш важливе, це як маленький підсумок всього марафону. У цей нелегкий для всіх нас час потрібно виконувати правила, які диктує нам карантин: якщо кудись йдете, обов'язково одягати захисну маску на обличчя, ретельно мити з милом руки, пам'ятати, що карантин – це не канікули і саме найголовніше – просто залишатися вдома. Ми маємо це пам'ятати. Це важливо! Отож завдання на сьогодні: показати як правильно мити руки або зробити фото в захисній масці.

Здоров'я – основа усього на світі.

Здоровими бути бажають всі діти.

Правила на карантині пам'ятай,

Завжди виконуй, їх не забувай:

Руки з милом часто мити,

Без маски на вулиці не ходити.

Не нудьгувати, посміхатися,

Вдома залишатися.

Ось і дійшов свого завершення наш «Марафон користі». Підсумовуючи, хочу подякувати всім учасникам. Ви довели свою активність, творчість, креативність. Передивляючись відеозаписи, розуміємо, що це було цікаво і корисно. Велика вдячність і батькам за спільну участь. Дякую вам всім. Молодчинки! Так тримати!

Життя завжди тримається на доброті,

На щирості, на правді й на любові.

Велике значення це має у житті,

Коли все це є в серці і у слові.

Бо світ складний, у нім всього буває:

Круті вершини, ураган сердитий.
Тому в житті важливо чути ті слова,
Що допоможуть жити і творити.
Тому важливі ласка, щирість і тепло,
І добре слово, і любов, надія.
Щоб сонячно на серці і в душі було,
Тоді і світ любов'ю заясніє.
І серце радістю та щастям оживе,
І до життя повернеться людина.
Хай в кожному серці доброта свята живе,
Вона одна у світі цім нетлінна.

Калюжна А.С.,
вчитель початкових класів
Коростенська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 11
м. Коростень, Житомирська область, Україна

МЕНТАЛЬНА АРИФМЕТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Перед сучасним суспільством стоїть завдання підготовки інтелектуально розвиненої особистості, яка спроможна вирішувати складні проблеми, вільно орієнтуватися в соціумі. Бурхливий розвиток науки і техніки потребує швидкого впровадження отриманих результатів в освітні процеси. Як наслідок, обсяг інформації швидко зростає і це, у свою чергу, супроводжується труднощами у засвоєнні програмового матеріалу. Таким чином, існує суперечність між усе зростаючим обсягом знань, які потрібно засвоїти, і обмеженими можливостями пам'яті дитини.

Ми кажемо дітям: «Запам'ятай!». Але не пояснюємо, як це зробити. Що необхідно для того, щоб вирішити основне завдання – об'єднання логічних та образних компонентів мислення? Починати треба з формування мислення, уяви, пам'яті. Дослідження останніх років довели, що найкращих результатів у навчанні можна досягти лише завдяки поєднанню образного і логічного мислення, що дає можливість ефективно розвивати пам'ять і увагу дітей.

Абсолютно новий підхід в формуванні у дитини вмінь керувати процесами мислення надає ментальна арифметика, яка набирає зараз великої популярності. Завдяки цій методиці навчання діти швидше засвоюють нову інформацію, розвивають свій творчий потенціал, вчаться розв'язувати складні математичні завдання в умі, без використання калькулятора.

Що таке ментальна арифметика. Ментальність – від латинського *mens* – ум (свідомість), образ мислення, загальна духовна налаштованість людини,

це здатність людини мислити в більш широкому розумінні [8, с. 37,].

Ментальний – це той, який має відношення до розуму, в його функціональному аспекті (пам'ять, сприйняття, почуття, бажання) або в його змістовних аспектах (образи, зміст) [8, с. 56].

«Поняття men-talite утвердилося в інтелектуальному житті. Mentalite означає дещо спільне, що є в основі свідомого й несвідомого, логічного й емоційного, тобто глибинний і тому важко фіксуємо джерело мислення, ідеології, віри, почуттів, емоцій. Mentalite пов'язаний з соціальним життям і в той же час історично і соціально має свою історію» (М.І. Ротанський).

Таким чином, упровадження цієї методики в сучасну освіту є актуальним, тому що: методика належить до здоров'язбережувальних технологій; сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації; розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості; розвиває творче і креативне мислення, фотографічну пам'ять, точність і швидкість при прийнятті рішень, самовпевненість. Набуті навички залишаються у дитини назавжди.

З давніх часів у людей з'явилася необхідність рахувати різні предмети, і вони всіма засобами намагалися придумати прості способи виконання цієї задачі. Приблизно в IV столітті до н.е. винайшли перший пристрій для лічби. Його створив вчений Абакус, його ім'ям і було названо цей пристрій.

Сучасний абакус використовується для лічби в школах в початкових класах.

Вчені з'ясували, що максимально активно і швидко мозок дитини розвивається у віці з 4 до 12 років. Саме в цьому віці уся нова інформація швидко засвоюється, а знання залишаються в пам'яті на довгі роки. Тому постійні заняття і розвиток дитини в цей період дуже впливають на її майбутнє [6, с. 78].

Спочатку діти використовують абакус, а потім – на більш складному рівні – діти роблять обчислення в умі, не використовуючи абакус, а просто подумки представляючи його.

Користь ментальної арифметики підтверджують дані міжнародних досліджень. В Англії в 2007 році провели дослідження серед 3185 дітей у віці від 7 до 11 років. В результаті систематичних занять діти значно покращили показники не тільки з математики, а й з інших дисциплін. Дослідження впливу ментальної арифметики на пам'ять дітей проведено в Китаї. Виявлено значне покращення візуальної пам'яті молодших школярів. З 2002 по 2004 р.р. подібні дослідження проводились в Індії. Завдяки заняттям з ментальної арифметики у всіх дітей (вікова категорія 6 - 12 років) покращилась зорова та слухова пам'ять, підвищилась концентрація уваги [7,с. 56].

Головні аспекти ментальної арифметики:

1. Область Брока. Маніпуляції з рахівницею є проявом дрібної моторики, подразнюються нервові закінчення на подушечках пальців, що

призводить до стимуляції відповідної ділянки мозку (рухова кора), яка знаходиться безпосередньо біля ділянки мозку, яка відповідає за артикуляцію мовлення (область Брока, руховий центр м'язів язика). Осередок збудження, що виникає в одному центрі, переходить на інший. За рахунок цього пояснюється вплив дрібної моторики на покращення артикуляції мовлення.

2. Інтеріоризація. За Л.С. Виготським будь-яка психічна діяльність до того моменту, як потрапити в середину, спочатку розвертається в діяльності зовні. Цей процес називається інтеріоризацією [8, с. 29]. Ментальна арифметика забезпечує більш успішну лічбу про себе за рахунок того, що дана діяльність відбувається спочатку зовні, за допомогою рахівниці.

3. Конкретна, предметна діяльність, а не образне мислення молодших школярів. Д.Б. Єльконін стверджував, що провідною і зрозумілою діяльністю для дитини 6 років є предметна діяльність (маніпуляції з предметами, а не з образами)[5,с.74], саме такою є лічба на абакусі.

4. Чому саме цей вік? До 12-ти років зберігається певна, достатньо висока пластичність мозку, інтенсивність росту головного мозку, спостерігається ріст нервових клітин та встановлення нервових зв'язків між лівою і правою півкулями [8, с. 49].

5. Дві півкулі. Для лічби дитина використовує обидві руки, відповідно, використовує дві півкулі, пересуваючи кісточки абакуса двома руками: задіяння дрібної моторики сприяє активізації діяльності головного мозку в цілому, а не тільки однієї з півкуль. Використання малюнків перемикає роботу мозку з лівої на праву півкулю.

6. Багато видів діяльності в одній. Поєднує тактильний (торкається рахівниці), рухомий (пересуває кульки), обчислювальний (рахівниця, образ) види діяльності.

7. В роботу включається префронтальна кора головного мозку – найбільш розвинута ділянка головного мозку, яка контролює, направляє, керує і фіксує дії.

Ця ділянка головного мозку відповідає за «виконавчі функції» – здатність керувати часом, судженням, імпульсами, організацією та критичним мисленням. Досягнення не тільки в тому, що дитина вчиться швидко рахувати, це лише наслідок та підтвердження того, що у дітей розвивається здатність концентрувати увагу, спостережливість, уява, слух, пам'ять.

Інформаційне перенавантаження, що властиве нашому часу, має вплив на всі вікові групи, але особливо на дітей. Інтенсифікація освітнього процесу призводить до цілого ряду порушень у стані здоров'я молодших школярів. Тому вчителі вимушені шукати шляхи оптимізації навчального процесу, використовувати технології, які максимально знижують інформаційне навантаження на дітей. Особливі прийоми запам'ятовування стали називатися мнемотехнічними. Мнемотехніка – це процес засвоєння нової інформації за допомогою спеціальних методів і прийомів, які

полегшують запам'ятовування та збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій [3,с.79].

На уроках ментальної арифметики впроваджуються такі прийоми, які навчають школяра максимально використовувати ментальні можливості мозку. Найефективнішими є: цифрообрази, логічні запитання, аналогія, трансформація.

Домінуючою діяльністю ментальної арифметики є ігрова, на неї і слід спиратися вчителю, працюючи з дітьми молодшого шкільного віку. Ментальна арифметика сприяє становленню не тільки арифметичних навичок, а й розвитку кмітливості, уваги, логічного мислення й комбінаторики. Проведення уроків у форматі захоплюючих ігор допомагають кожній дитині засвоїти усний рахунок і навчитися з легкістю використовувати ментальні можливості свого мозку. Заняття з ментальної арифметики спрямовані на всебічно інтелектуальний розвиток учнів, а не на отримання стандартних шкільних знань з математики. Швидкий усний рахунок – це приємний бонус до всіх навичок, які виробляються у школяра за період навчання.

З метою підтвердження гіпотези про вплив ментальної арифметики на розвиток уваги, пам'яті, мислення та з метою наочно продемонструвати позитивні результати навчання слід провести лонгітюдне дослідження, яке є максимально ефективним методом для того, щоб відстежити якісні зміни в розвитку дитини. Лонгітюдний метод часто називають «методом поздовжніх зрізів». Таке дослідження дає змогу точно виявити тенденції розвитку, незначні зміни, що відбуваються в інтервалах, які не охоплює дослідження.

Ми живемо у час змін ціннісних орієнтирів. Як знайти у цьому світі місце молодій людині? Вимоги до сучасних фахівців, які мають працювати у сфері високих технологій, стрімко зростають. Зрозуміло, що до знань, вмінь, навичок з предмету або професії необхідні такі особисті якості, як гнучкість мислення, вміння діяти у незнайомій ситуації, нести відповідальність, приймати креативні рішення. Задача педагога, постійно шукати та впроваджувати в освітній процес такі інноваційні форми і методи навчання, які будуть спрямовані на розвиток саме такої особистості.

Література

1. Артихович В.В. Сходинки творчого мислення. – К.: Інститут економіки і права «Крок», 2003.
2. Антощак О. Розуміння – Розум – Творчість / Антощак О., Ганжала І., Ніколаєнко Н. – Київ: Шкільний світ, 2006.
3. Амонашвілі Ш.А. Особистісно-гуманна основа педагогічного процесу. / Ш.А. Амонашвілі. – М.: «Видавництво університету», 1990.
4. Богайчук Р.В. Талановита дитина. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2009.
5. Бабіч Т.В. Творчість у навчально-виховній діяльності. / Т.В. Бабіч

// Психолог. – 2011. № 3.

6. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / Скрипниченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та інші. – К.: Просвіта, 2001.

7. Дмитрієва О.А. Феномен творчості. Актуалізація творчого потенціалу на уроці / О.А. Дмитрієва // Шкільному психологу. – 2011. - № 1.

8. Зламанюк Л.М. Випереджальні завдання, як засіб активізації розвитку образного мислення школярів. // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Вип. 21. – Херсон: Айлант, 2001.

Кондратюк Л.С.,

вихователь ГПД початкових класів

Житомирський навчально-виховний комплекс спеціального типу №59

м. Житомир, Житомирська область, Україна

Швець С.М.,

вчитель початкових класів,

Житомирський навчально-виховний комплекс спеціального типу №59

м. Житомир, Житомирська область, Україна

«СІМ ЧУДЕС ЖИТОМИРА»

Тип проекту: інформаційно - пошуковий, навчально - виховний, творчий.

Термін дії: середньо тривалий.

Учасники проекту.

1. Автор і керівник: Кондратюк Л.С., Швець С.М.

2. Класний колектив, батьки.

Девіз: Горджусь Житомиром й росту для нього.

Не знаю міста іншого такого!

Мета

Розширити і узагальнити знання учнів про рідне місто, його історичні, культурні, пам'ятні та визначні місця шляхом дослідницької та пошукової діяльності; вчити точно та образно висловлювати свої думки й почуття, активізувати пізнавальний інтерес, мовлення, духовність дітей, креативне мислення; формувати навички та прийоми роботи в колективі, навички емоційно-вольової сфери; виховувати національну свідомість, патріотичні почуття, гордості від усвідомлення належності до жителів Житомира через збагачення та систематизацію краєзнавчих знань.

Актуальність. Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців і продовжувачів національно-патріотичних традицій з активною

громадянською позицією.

В основі системи патріотичного виховання має бути національна ідея як консолідуючий чинник розвитку суспільства і нації в цілому.

Провідною ідеєю проекту «Сім чудес Житомира» є формування у дітей патріотизму, любові до рідного міста, його історичних та визначних пам'яток.

Завдання

- Ознайомлення учнів з визначними місцями рідного міста;
- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів;
- формування національної свідомості і людської гідності, прищеплення любові до рідної землі, малої батьківщини; розвиток інтересу до історичного минулого та сучасності рідного міста;
- формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власної світоглядної позиції;
- забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;
- формування навиків пошуково-дослідницької діяльності в учнів;
- розширення форм співпраці з батьками у здійсненні освітнього процесу.

Очікувані результати

- Збагачення знань усіх учасників освітнього процесу про визначні місця рідного міста;
- усвідомлення себе громадянином та патріотом;
- покращення мовно-літературної грамотності учнів;
- підвищення якості освіти;
- поповнення методичної бази довідково-історичними відомостями, ілюстративними матеріалами для ознайомлення учнів з рідним містом.

I. Підготовчий етап

- Оголошення завдань проекту «Сім чудес Житомира».
- Вибір теми і постановка мети проекту.
- Формування проектних груп, розподіл обов'язків.

II. Планування

- Опрацювання джерел для збору інформації.
- Визначення форми представлення роботи над проектом.
- Фіксування процесу над проектом.

III. Практично – виконавчий етап

- Квест – гра «Мій Житомир»
- Збір інформації.

- Аналіз зібраної інформації.

IV. Підсумковий етап

- Обговорення форм презентації.
- Підготовка художньої програми.
- Виготовлення та оформлення папок, ілюстративних матеріалів, декорацій.

V. Результати роботи груп

VI. Підсумковий виховний захід

Квест – гра «Мій Житомир»

Мета

Зацікавити учнів вивченням та дослідженням історії рідного міста; формувати суспільну та пізнавальну активність учнів; виховувати почуття громадянської свідомості, любові до рідного краю.

Порядок проведення гри:

I. Попередній етап - організаційний

- формування команд

II. Гра – подорож «Моє місто»

1. Станція «Вулиці мого міста»

-Як називається пішохідна вулиця міста?(вул. Михайлівська).

-Назвіть найдовшу вулицю у Житомирі(вул. Вільський шлях, довжина 7 км).

-Як називається вулиця, що проходить під аркою, розташованою між двома будинками?(вул. Мала Бердичівська)

-Назвіть вулиці, що названі на честь відомих людей. (вул. І. Огієнка, Б.Лятошинського, М.Грушевського, С.Корольова, І.Богуна, О.Довженка, Т.Шевченка, В.Заброцького, Л.Українки, О.Пчілки, О.Ольжича).

(Кількість балів, зароблених командою, відповідає кількості правильних відповідей)

2. Станція «Видатні житомиряни»

Учасникам квесту пропонуються фото видатних людей Житомира (назвати їх ім'я та прізвище, чим знамениті: український поет Олесь Ольжич, піаніст Святослав Ріхтер, український композитор Борис Лятошинський, конструктор Сергій Корольов, письменник Володимир Короленко, дитяча письменниця Марія Пономаренко). Кількість балів, зароблених командою, відповідає кількості правильних відповідей. Додатковий 1 бал присуджуються в разі додаткової інформації. (*Додаток1*)

3. Станція «Я знаю 5 назв...»

Командам пропонується назвати по 5: назв музеїв, майданів, пам'ятників, водойм.

За виконання завдання (кількість балів -1).

4. Станція «Сім чудес Житомира»

Учасникам гри пропонуються обрати конверт із завданнями. Виконавши завдання (кількість балів 1), учні повинні вдома зібрати

інформацію про визначні місця Житомира для подальшого проведення проєкту.

- **Музей космонавтики**

Завдання

Назвати експонати? Де їх можна побачити? (Додаток 2)

- **Замкова гора**

Завдання.

Головоломка. Знайти спільне. З'єднати букви, рухаючись за стрілками. Дізнатись назву місця. (Додаток 3)

- **Підвісний міст**

Завдання

Гра «Третій зайвий». Вилучити зайве зображення, з перших букв цих слів скласти ключове слово (МІСТ). (Додаток 4)

А) Море, берег, пляж.

Б) Інженер, школярі, малюк.

В) Сонце, дощ, сніг.

Г) Екскаватор, таксі, автокран.

- **Фонтан каскадів**

Завдання

Гра «Шифрувальники». Обчисли приклади. (Додаток 5)

$3575:143=25$ (ф)

$4655:245=19$ (о)

$8\ 924-8906=18$ (н)

$10746-10723=23$ (т)

$936759:936759=1$ (а)

$34\times 61-2056=18$ (н)

- **Підземелля**

Завдання

Розгадай ребус. (Додаток 6)

- **Мотанка**

Завдання

Гра «Знайди слово». (Додаток 7)

- **Будинок химер (Плоский дім)**

Завдання

Гра «Числова абетка»

2-24-6-11-18-19-15-26-11-17-7-21 (Додаток 8)

ІІІ. Підведення підсумків. Підрахунок балів. Визначення переможців. Вручення нагород (дипломів та медалей)

Підсумковий виховний захід «7 чудес Житомира»

Учень.

... Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься ... Україна. (Л.Костенко)

Пісня «Ми – Вкраїни діти» Н.Май

Вед. Україна – це велика держава. Кажуть, щоб перейти її з заходу на схід, то треба йти 90 днів і кожного дня долати по 30км.

Вед. Одним із найкрасивіших міст України є наше місто - рідний Житомир, який в цьому році відзначив 1135 років від заснування. Саме про Житомир ми сьогодні з вами поговоримо.

Вед. Більше тисячі років тому на високій скелі при злитті рік Тетеріва й Кам'янки оселився руський дружинник Житомир, який ховався від київських князів Аскольда і Діра. Глянув він навколо себе, на ліси, на поля і серцем відчув красу цієї землі - землі племені житичів. По особливому тут посміхалося сонце, повітря п'янило душу і тіло,

• **Інсценізація**

Житомир: Я знайшов той край, про який я мріяв все своє життя.

Житичи: То залишайся з нами?

Житомир: Саме так. Буду тут жити і працювати на цій землі. Люди добрі, скажіть, хто ви?

Житичи: Ми житичі - жителі цієї прекрасної землі.

Житомир: А майстри серед вас є?

Житичи разом: Є!!! Наш народ беручий, кожен має роботящі руки.

Житомир: А яких справ ви ремесленики?

Житичи: Ковалі.

Житичи: Чоботарі.

Житичи: Хлібороби.

Житичи: Бочкарі.

Житичи: Смолярі.

Житомир: Чудово! З такими майстрами ми розбудуємо городище.

Вед. І став дружинник Житомир на чолі племені житичів. Вирішили вони ставити тут град. Побудували дерев'яний замок, укріплення навколо нього, стали розвивати різні ремесла, займалися хліборобством, торгували, захищали свій край від ворога.

Учн. Житомире рідний, місто величне,
Вже більше тисячі років тобі!
Багате минуле твоє історичне -
Це справді великі, безцінні скарби.

Слава! Народу древлянському слава!
Слава, землі наших мужніх батьків.
Цвіті! Розквітай . як окраса держави,
Житомир - велич і гордість віків.

Вед. Щасливі ми, що народилися і живемо на такій чудовій, багатій, мальовничій землі. Тут жили наші діди і прадіди, тут живуть наші батьки – тут корінь роду українського, що сягає сивої давнини.

Кожен новий день ви маєте щастя зустрічати у місті, яке зігрите сонцем, умите росяними дощами, крокувати старими і новими вулицями під мелодійний гомін фонтанів, під заспокійливий шелест оксамитових трав та веселкові посмішки квітів.

Вед. Почуття любові до рідного краю народжується з глибин неповторної природної краси, а рукотворна краса – то джерело гордості за нашу маленьку Батьківщину.

Вед. Житомир невелике місто, але дуже визначне. У ньому є дивовижні давні та сучасні пам'ятки архітектури, пам'ятники, будинки, парки, музеї, вулиці – все це втілення історії рідного краю. Вони є гордістю нашого міста. Про визначні місця Житомира і будемо сьогодні говорити.

Учн. Житомир мій, знамення жита й миру,
стоїш одинадцять віків,
Полісся славиш України,
Сьогодні, і в часи волхвів.

Вед. **Замкова гора** у Житомирі – це те місце, де можна відчуті справжню історію міста.

Учн. Підземне місто - місто фортеця.
Загадку нащадкам розгадать доведеться.
Займає почесне місце в історії,
Печери на площі по всій траєкторії.

Підземне місто - невивчені сторінки історії. Вони були складовою частиною замку-фортеці.

• **Гра «Склади пазл»**

Вед. Унікальність цієї будівлі привертає увагу усіх гостей міста.

Музей космонавтики

Учн. Рідне місто моє!

До тебе – линуць всі дороги,
У тебе – доля моїх мрій,
У тебе – батьківські пороги,
Люблю тебе, Житомир мій.

Вед. **Плоский будинок** – справжнє диво архітектури.

Учн. Йому радіють люди всі,
Які сидять в парку на лавках,
Неначе бачать в його тлі
Дива розбитії на скалки.

Вед. Гарне місце для відпочинку - Каскад фонтанів в Парку культури та відпочинку імені барона Шодуара.

Учн. Ти диво, створене руками,
З'єднав два береги навек,
краса твоя під небесами
і річки Тетерів потік.

Вед. З унікальністю даного об'єкта можуть позмагатися тільки відомі конструкції Туреччини та Америки.

- **Гра «Склади слово»**

(З букв, які «одягаються» на учнів, скласти слова – відгадки)

- Через воду всіх проводить.
А сам з місця він не сходить. (Міст)

- На горі височіє,
Місто захищає,
На чолі князя має. (Гора)

Уч. З ниток, клаптиків тканини,
Та майстерного шиття,
Оберіг є для родини,
Для щасливого життя.
В ляльку мотанку бабуся
Вклала душу і любов,
Віддав її матусі,
Щастя щоб тривало знов.

Вед. Майстрині Житомира створили для нашого міста декоративний оберіг, який потрапив до Книги рекордів України.

- **Гра «Склади кананку»**

Із запропонованих слів знайти пари - слова асоціації.

(міст – конструкція, музей – експонат, гора – пам'ятка, мотанка – оберіг, підземелля – таємниці, будинок – архітектура, фонтан - водоспад)
Український танець «Повзунець»

- **Гра з глядачами «Впізнай об'єкт» (загадки)**

- Тут багато експонатів,
Друзям є що розказати:
Хто творив, шукав ідеї.
Вам цікаво? Ідіть у(музеї)

- Бє вода в усі боки
Із залізного фонтана, поспішаєм залюбки
Ми до красеня.... (фонтана).

- Не шиється, мотається,
В традиційний український одяг вбирається. (Мотанка)
На землі камінь височіє,
над ним сонечко ясніє.
Легенда про історію не старіє. (Замкова гора)

- Архітектура тут цікава, вітер зліва, вітер справа.
Має лише три кути,
Відгадайте, дітлахи. (Плоский дім)

- Не на горі, а під землею,
Ходи ведуть у(підземелля)

- Впала стрічка через річку,
Поеднала береги. (Міст)

Учн. Рідне місто моє!

Хай поселиться радість в родині твоїх.
Доброта і любов входить в кожную оселю,
Рідне місто моє, мій високий політ.
Місто щастя і радості, жита і миру.

Учн. Житомир!

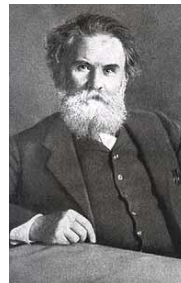
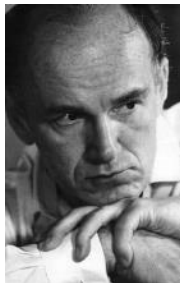
Блакитним небом, золотавим житом,
Ти схожий на країни стяг,
Промінням сонячним залитий,
Добром славетний у віках.

Вед. Горджусь Житомиром й росту для нього.

Не знаю міста іншого такого.
Тут по Михайлівській, по посивілім бруку
Ходити вчивсь я з мамою за руку.
Слова найперші вимовляв за татом,
Сміявся, плакав. Житомир – це мій початок.
І де б не був я, серцем полум'яним
Скажу по праву: «Я малий житомирянин!»

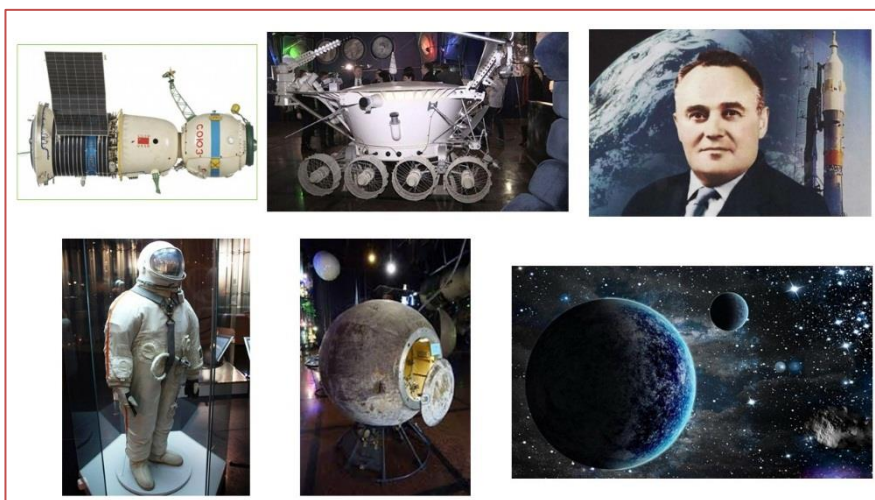
Пісня «Мій Житомир» (Додаток 9)

Додаток 1

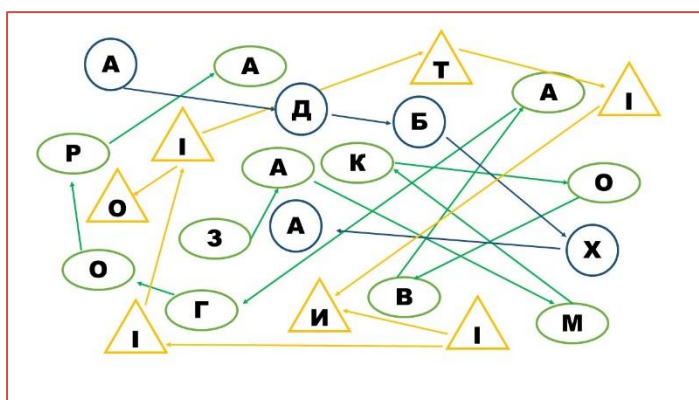

1.Олесь Ольжич, 2.Святослав Ріхтер, 3.Борис Лятошинський, 4.Сергій Корольов, 5.Володимир Короленко, 6.Марія Пономаренко

Додаток 2

Додаток 3

Додаток 4

А.

Б.

В.

Г.

Додаток 5

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
И	І	Ї	Й	К	Л	М	Н	О	П
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Ь	Ю	Я							
31	32	33							

Додаток 6

Додаток 7

**Х О Р А К І Щ Т Ю М І Ь Ї Б Є
С Р К В А Г М Щ К Ч О В Д П Г
Г В Г М К О У Ч Я І Ъ А І Х І Т
В О Е Є Б Ц Т С У У П Я Ч О А
Ц Й У М О Т А Н К А Б Р З А Ж
Б Д Т Ъ З Ц Ч Г Д Г Щ А І Н Е О
Й Я Щ О М Я Р М І Щ К Р О І К**

Додаток 8

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
И	І	Ї	Й	К	Л	М	Н	О	П
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Ь	Ю	Я							
31	32	33							

Додаток 9

Мій Житомир (муз. «DESPACITO»)

Річка Тетерів, Чуднівський міст,

Парк Шодуара –історії вміст,

Красиві фонтани і квітники,

Європейським столицям суперники.
Житомир прославив пан Корольов,
супутник його на орбіту зійшов.
«Орея» чарує співом усіх,
грає на струнах душах людських.
Мої місто, любим тебе,
Сонце і небо твоє голубе,
Тут колись гойдалась моя,
Під веселкою – житні поля.
Крошня тут і Богунія,
Корбутівка і Польова,
Ми згадаєм Мальованку теж,
Будь щасливий, бо тут ти живеш!

Куницька В.С.,

вчитель англійської мови

Новокаховська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №10

м. Нова Каховка, Херсонська область, Україна

ІГРОВІ ФОРМИ РОБОТИ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Головною метою навчання іноземної мови в початкових класах є формування в учнів комунікативної компетенції. На уроках іноземної мови в початковій школі важливо зацікавити учнів, викликати в них інтерес до предмета, мотивувати необхідність вивчення і значущість цього предмета. Однією з актуальних проблем сучасної методики викладання англійської мови є організація навчання дітей за допомогою ігрових форм.

Великі можливості гри визначаються головним чином тим, що вона виросла на основі практичної діяльності людей. Під час гри, повною мірою, а часом несподівано проявляються здібності дитини. А для дитини гра – це основний вид діяльності, в якому дитина відчуває себе комфортно і не помічаючи набуває різних знань. Недаремно гру називають королевою дитинства. Тому і потенціал гри я використовую в навчальному процесі. Якщо правильно використовувати гру, вона може стати незмінним помічником для вчителя на уроці. Я часто помічаю на уроках як діти захопившись грою, активізують розумові процеси, збагачується словниковий запас слів, тренують пам'ять, той час на уроці плине дуже швидко. Після таких цікавих уроків, діти чекають ще уроків англійської мови з нетерпінням.

Найбільш ефективним методом навчання на уроках є інтерактивні методи навчання. Ці технології передбачають створення моделі навчання

учнів у грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою залучення учнів до гри. Гра залучає до навчального процесу як кожного окремого учня так і всіх разом. Гра – вільна діяльність, що дає можливість вибору, самовираження особистості, саморозвитку, має певний результат і стимулює учня до досягнення мети тобто до перемоги. Гра активізує всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) знімає напругу, розвиває дитячу фантазію, полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Але кожен вид гри повинен відповідати певним дидактичним принципам: урахування індивідуальних особливостей учнів;

Новизна;

Доступність;

Поступове зростання складності.

Зв'язок ігрової діяльності з іншими формами роботи на уроці.

Використовуючи розвивальні ігри та інтерактивні вправи на різних етапах уроку- навчальний процес відбувається в умовах постійної активності, взаємодії всіх учнів. При цьому відбувається взаємонавчання.

Нижче перераховані деякі ігри, які використовуються на уроках іноземної мови в початкових класах

1 Make up words (склади слова)

Вказується тема , до якої потрібно скласти якомога більше слів

2 Find the words (знайди слова)

Дітям пропонується віднайти якомога більше слів

3. Correct mistake (виправ помилку)

Діти повинні знайти помилки

4 Гра show me

Діти діляться на дві команди , та за командою вчителя показують предмети наприклад show me a cup.

5. At the shop

«Покупець» приходить до магазину і показує на продукти « ілюстрації» та запитує:

Give me a doll please!

Here you are!

Thank you!

6 ABC складання

Частина дітей одержує букви. Вони повинні стати біля дошки в правильному порядку і залишити пропуски для тих букв, яких бракує .Тоді друга частина дітей одержує решту букв і вони повинні пильно заповнити пропуски. Дуже чудово підходить для учнів першого класу.

7.Змагання

Клас ділиться на дві(три) команди і кожна по черзі називає: 5 іграшок, 5 кольорів, 5 тварин, 5 фруктів, 5 овочів, 5 іменників, 5 прикметників, 5 дієслів, 5 числівників і т.д.

8.Кольори. Зовнішність.

Роздати дітям малюнки клоуна або дати завдання намалювати самим.Потім вчитель диктує, що і яким кольором замалювати і учні замальовують:

He has blue eyes. He has a yellow nose. He has red cheeks.His hair is orange.

Висновок

Отже, як свідчить досвід викладання англійської мови в школі, велике значення в успішній організації навчального процесу відіграє мотивація навчання. Значний потенціал для мотивації навчального процесу дає використання ігор.

Гра має великі можливості у навчальному, виховному і розвивальному процесі. Використання ігрового методу навчання сприяє виконанню таких валивих методичних завдань як: створення психологічної готовності учнів до мовного спілкування. Гра- потужний комплексний фактор навчання і виховання, що поєднує у собі, всі основні методи педагогіки. Тому педагогам потрібно систематично використовувати ігрові форми навчання на свої уроках іноземної мови

Література

- 1.Батраченко,К.Г. Розвивальні ігри та інтерактивні вправи на уроках англійської мови у початкових класах/ К. Г. Батраченко// Англ.мова в почат.шк.: [наук.-метод.журн]. – 2015. – № 10. – С. 5-11.
2. Гончарова А.В. Рольові ігри на уроках англійської мови// Англійська мова і література. – 2011. – № 16. – С. 2-6.
- 3.Гребенюк В.Ігрові форми навчальної діяльності // English. – 2011. – № 27. – С.11

Літвінчук О.М.,

вчитель хореографії

КЗ «ЛЗОШ І-ІІІ ст. №19»

м. Луцьк, Волинська область, Україна

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ХОРЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. Перед сучасною школою постає завдання - виховати особистість, здатну до життєтворчої діяльності. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, зважаючи на власні можливості; буде ставити перед собою завдання самовдосконалення й саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності. Сучасний світ пред'являє високі вимоги до діяльності людини, конкурентоспроможною може бути

лише по справжньому компетентна особистість [4].

Мета статті – визначити й обґрунтувати на теоретичному та емпіричному рівні як здійснюється формування ключових компетентностей (згідно з Концепцією НУШ) на уроках хореографії в початковій школі.

Набуття загальнонавчальних та цільових компетентностей – це фундамент подальшого успішного навчання школяра в основній школі. Молодший шкільний вік визначальний у подальшому розвитку особистості та формуванні базових компетентностей. “Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність”.

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя. Виховання підростаючого покоління для кожної нації – це найважливіший складник національної культури [5].

Проблема формування соціальної компетентності, насамперед у дітей молодшого шкільного віку, пошук дієвих засобів та способів її досягнення є однією з найважливіших у сучасному соціальному вихованні молодших школярів. Соціальна компетентність – це система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів, необхідних для існування в соціумі [1].

Виховати в учня громадянську компетентність означає сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки. Це патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність трудитися для розвитку держави, захищати її, підносити міжнародний авторитет. Це повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї незалежності як його представника, спадкоємця й наступника. Це дисциплінованість, працьовитість, завзятість, творчість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію. Ці та інші якості й риси формуються в процесі засвоєння учнями духовних надбань рідного народу, цілеспрямованого національного виховання як системи ідей, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної політики українського народу, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх в дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному

суспільстві, продовження навчання в основній школі [6].

Мета хореографічного навчання у 1-4 класах - сприяти естетичному вихованню і фізичному розвитку дітей, дати їм початкову хореографічну підготовку, виявити нахили і задовольнити потребу в руховій активності, розвинути почуття ритму, танцювальну виразність, координацію рухів і на цій основі виховати художній смак, вміння повноцінно сприймати мистецтво танцю.

Змістом хореографічної діяльності є рухові дії та операції з опанування танцювальних вмінь і навичок, що виступають основою для створення нових унікальних для дитини хореографічних проявів. Передбачаємо, що хореографічна діяльність не лише задовольняє потребу школярів у руховій активності, а й сприяє їхньому цілісному розвитку: адекватне вираження в тілесних рухах думок, емоцій, почуттів. Хореографічна діяльність характеризується творчою природою, до якої віднесемо інноваційність, винахідливість мислення дитини, її розвинені знання, емоції та почуття. Саме тому підвищення рівня естетичного виховання особистості дитини залежатиме від формування в неї таких сфер: когнітивної (знання); мотиваційної (зацікавлене ставлення до хореографічної діяльності); психофізичної (взаємозв'язок між внутрішнім і зовнішнім станом особистості та вміння передавати його у відповідних рухах); емоційно-почуттєвої (емоційна насиченість духовних потреб та емоційне оцінювання зовнішнього та внутрішнього світу дитини, формування емоційно-ціннісної шкали ставлення до світу); активно-творчої (самовиявлення та самореалізація в процесі танцювальної творчості) [5].

Розвиваючи творчі здібності учнів молодшого шкільного віку, потрібно дотримуватись певних принципів в організації навчання:

- принцип зв'язку з практикою життя;
- принцип саморозвитку;
- принцип оптимального поєднання індивідуальної та колективної форм навчально-творчої діяльності;
- принцип інформативності;
- принцип віри в сили і можливості дитини.

Розглядаючи хореографію як засіб творчого розвитку, необхідно вказати на певні синтетичні її можливості. Основою хореографії є танець форма організації танцювальних рухів. Серед усіх мистецтв, в єдності з якими розвивається танець, музика найбільш близька йому за узагальненістю, асоціативністю і структурними закономірностями. Але, пластична образотворча мова танцю все ж більш конкретна.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та досвід викладачів - практиків, психологів, лікарів дозволяє стверджувати, що розвиток танцювальних рухів на кожному віковому етапі відбувається по-різному. Учні молодшого шкільного віку вже порівняно добре управляють своїми рухами, їх дії під музику більш вільні, легкі і чіткі, вони без особливої

складності використовують танцювальну імпровізацію [2, с. 122].

Коли ми намагаємося зрозуміти і пояснити, чому різні учні, поставлені в приблизно однакову ситуацію, досягають різних успіхів, ми звертаємося до поняття "здібності". А. А. Мелік-Пашаєв зазначає, що "дитина суб'єкт творчості, маленький художник. Ніхто, крім нього, не знає вірного рішення вартої перед ним творчої задачі. І перша справа викладача постаратися, щоб перед дитиною завжди стояла саме творче завдання" [3, с.4].

Проведення уроку хореографії як і фізичного виховання є для вчителя складніше ніж інших. Адже цей урок проводиться не в класі за партами, а в залі. Тому надзвичайно важливо є привчити дітей манери поведінки на даному уроці, а контроль за постійною безпекою учнів.

Як і будь-який інший, урок хореографії має свої завдання на кожному його етапі.

На початку уроку важливими є колективно-порядкові вправи. Вони є підготовчою частиною уроку, їх мета - організувати учнів, створити у них бадьорий робочий настрій. Заняття розпочинаються з шикування учнів у певному порядку.

Привчаючи дітей шикуватись в колону, колону по двоє, шеренгу, ланцюжок, «равлик», вчитель не тільки ознайомлює учнів в різними геометричними побудовами на уроці, але й формує в них організованість, вміння чути, запам'ятовувати та швидко знаходити своє місце, а також дисципліну, яка є обов'язковою умовою для проведення ефективного уроку.

Основний зміст уроків хореографії складають рухи класичного, народного і сучасного бального танцю. У самостійну групу виділені пластичні рухи, вільні від канонів класичного танцю. Важливе значення має ритміка, яка учиє умінню погоджувати свої рухи з музикою.

Наступна група засобів - це пантоміма, що є невід'ємною частиною виховання виразності рухів. І, нарешті, специфічні групи рухів, такі, як акробатичні, напівакробатичні, елементи спортивно-гімнастичного стилю, що включають побудови, перестроювання, прикладні і загально-розвиваючі вправи.

Важливу роль в ефективності навчання на даних уроках є засвоєння техніки виконання. Але й така ж важлива роль належить компетентнісному підходу до засобів хореографічного мистецтва, їх впливу на всебічний розвиток особистості школяра.

Розберемо кожен засіб. Вивчення елементів класичного танцю дисциплінує, вчить витривалості й стійкості (розвиток свідомої особистості).

Робота з народними танцями має великий вплив на розвиток громадянської та загальнокультурної компетентності. Ознайомлюючи учнів з елементами українського танцю, вчитель формує в них почуття патріотизму, гордості за Батьківщину та наших предків, національну самосвідомість ; вивчення елементів народних танців інших держав дає змогу познайомити

дітей з особливостями їх культури та виховувати повагу до інших націй.

Бальні танці дають змогу з дитячого віку усвідомлювати гендеру приналежність та соціальну роль (хлопчик веде у парі, перший подає дівчині руку і т.д.).

Пантоміма формує особливо творчий потенціал, вміння виражати почуття та емоції рухами, почуття власної індивідуальності.

Оскільки вивчення танців на уроках хореографії в школі передбачає залучення і діяльність всіх учнів, це має важливий вплив на формування соціальних компетентностей. Діти вчаться працювати в команді, адже в танці всі учасники діють злагоджено як один механізм з різних елементів, і якщо хтось буде працювати неправильно чи не на повну силу, це позначиться на дії цілого механізму. Аналогічно в танці, хтось робить не той рух чи не в такт, це позначиться на танці вцілому. Відповідно зростає почуття відповідальності не лише за себе, але й за партнера чи «сусіда».

На заключному етапі уроку доцільно використовувати музичні та ритмічні ігри.

Вони виконують одні з найважливіших завдань засобів хореографічного мистецтва. Адже поєднують в собі всі вище вказані функції, які належать уроку хореографії.

Для прикладу розглянемо музично-ритмічну гру *«Увага! Музика!»*.

Гра розвиває увагу до музики, її характеру, початку, закінчення; вчить самостійно знаходити відповідні до музики рухи. А також допомагає боротись з почуттям сором'язливості, розкривати творчі здібності. Формує почуття команди, бажання виграти. А також вона є відпочинком без порушення дисципліни.

Група стоїть в основній колоні. З початком музики всі діти розходяться по залі у довільному напрямку, намагаючись не торкатися одне одного і, по можливості, рівномірно розподілитися по всій площі. Із закінченням музики учасники зупиняються, потім швидко, але без галасу і гомону, йдуть на свої місця. Вишикувавшись, перевіряють інтервали і свою поставу.

Спосіб руху залежить від музики: діти ходять, бігають або підскакують і тим самим рухом повертаються на свої попередні місця. Група може бути поділена на три-п'ять підгруп, які змагаються між собою. Виграє підгрупа, яка кілька разів виконувала завдання організованіше і правильніше за інших.

Керівник на перших заняттях використовує музику маршу, вимагаючи від дітей дотримання спокою і тиші. На подальших заняттях музику маршу змінює музика для бігу, причому без попередження учнів. Найбільш меткі і здібні діти швидко входять у новий характер і темп музики, поступово до них приєднуються й інші діти. Потім звучить музика для підскоків, так само несподівано змінюючи музику бігу. Повторюючи гру, грати слід то одну, то іншу мелодію [7].

Висновки. Отже, уроки хореографії не лише забезпечують фізичний розвиток учні, але й націлені на творчий розвиток в умовах прояву вільної ініціативи, художнього початку і чуттєвих роздумів. Вони направлені на прояв учнем себе в творчій роботі не тільки на уроці, але й вдома. Також у процесі виконання завдань уроку формуються ключові компетентності, які забезпечують гармонійний та всебічний розвиток особистості.

Література

1. Бережиленко Т.О Розвиток соціальної компетентності молодших школярів методом ігрової діяльності.[Електронний ресурс] Режим доступу:http://berechilenco.blogspot.com/2016/11/blog-post_24.htm 8
2. Дружинін Ст. Н. Психологія загальних здібностей. СПб, 2002. С. 166.
3. Лук А. Н. Психологія творчості. – М: Наука, 1988. – С. 4.
4. Концепція Нової української школи.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К. : ТД «Освіта –Центр+», 2018.
6. Формування ключових компетентностей молодших школярів у контексті викликів сьогодення. Троценко Г.М. Режим доступу:http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/48422/4
7. Електронний ресурс. Режим доступу до даного джерела: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65635b2bc69a4d53a88521306c26_0.htm

Люц А.О.,

вчитель англійської мови в початкових класах
Куцурубський ЗЗСО І-ІІІ ступенів ім. Т.Г. Шевченка
с. Куцуруб, Миколаївська область,
Очаківський район, Україна

МЕТОД ПОРТФОЛІО, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОБ'ЄКТИВНОЇ САМООЦІКИ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Керований навчальний процес із реальним прогнозованим результатом сьогодні є інноваційною діяльністю в освіті. Одним із засобів розвитку інноваційної особистості учня є метод мовного портфоліо як дієвого інструменту гуманістичного навчання іноземних мов і формування учнівської автономії в навчанні.

Портфоліо (від *англ.* portfolio — портфель, папка) — це папка документів з навчального предмета як компонента навчальної діяльності учнів, який ведеться учнями за педагогічного супроводу вчителя.

Портфоліо - це цілеспрямована колекція робіт учня, яка демонструє його зусилля, прогрес, досягнення в одній або більш областях. Колекція

повинна залучати учня у відбір його змісту, визначення критеріїв його відбору; повинна містити критерії для оцінювання портфоліо і свідоцтва про рефлексії учня [3, с. 7] .

У макеті предметного Портфоліо молодшого школяра документує послідовність виконуваних ним освітніх кроків і результати його навчання з іноземної мови.

Портфоліо індивідуальних освітніх досягнень молодших школярів розроблено відповідно до нормативних і правових документів (закон про освіту, державний стандарт).

Мета мовного портфоліо

Мовне портфоліо розроблено з метою:

- стимулювати вивчення людиною іноземної мови згідно з будь-яким загально рекомендованим рівнем упродовж усього життя людини;
- зробити процес вивчення мови більш прозорим та ясним;
- формувати самоосвітню компетентність учня, що дозволяє йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього;
- формувати інноваційну особистість учня, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання й поетапно розв'язувати їх; створювати мотивацію навчальної діяльності;
- розвивати пізнавальні організаційні навички, творчі здібності учнів
- формувати учнівську автономію, посиленість освіти для кожного конкретного учня.

Виходячи з цього, можна зазначити, що мовне портфоліо є особисто зорієнтованою формою роботи, автентичним видом оцінювання, який адресується учневі, розроблений для нього, спрямований на виявлення та розвиток творчих здібностей кожної дитини. Упровадження такої форми діяльності, як європейське мовне портфоліо, означає вихід на новий рівень самосвідомості учня, де він вибирає, оцінює, контролює процес навчання, роблячи його безперервним і сталим [2, с. 9].

Накопичуючи й аналізуючи свої практичні досягнення за методом портфоліо, учень застосовує набуті знання і, виходячи з життєвого досвіду, оцінює та переоцінює свою діяльність. Просунувшись повільно, але впевнено на проміжному етапі, учень виявляє нові цілі й нові перспективи. Найбільш вагомим аргументом на користь застосування мовного портфоліо виявляється можливість регулярного, систематичного моніторингу пізнавальної діяльності за схемою: проблема планування процесу вивчення й розв'язання проблеми (стратегія і тактика), практичний результат роботи (тест, реферат, проект тощо). Тобто ключові компетентності впроваджуються в навчальний процес за алгоритмом: мотиви — знання — уміння — навички — ставлення — компетентність.

Оцінювання розглядається як елемент стимулювання та навчання. Негативна оцінка є приводом до рефлексії. Технологічна роль учителя у процесі розвитку учня визначається необхідністю за допомогою навчального матеріалу сформувати нові зони у свідомості учня, фундамент нових понять, узагальнення [4, с. 52].

Портфоліо розроблено з метою:

- стимулювати вивчення людиною іноземної мови згідно з будь-яким загально рекомендованим рівнем упродовж усього життя людини;
- зробити процес вивчення мови більш прозорим та ясним;
- формувати самоосвітню компетентність учня, що дозволяє йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього;
- формувати інноваційну особистість учня, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання й поетапно розв'язувати їх; створювати мотивацію навчальної діяльності;
- розвивати пізнавальні організаційні навички, творчі здібності учнів;
- формувати учнівську автономію, посиленість освіти для кожного конкретного учня.

Основною метою портфоліо є створення мотивації навчальної діяльності, розвиток пізнавальних навичок, розвиток об'єктивної самооцінки творчих здібностей, вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, планувати свою діяльність, формування організаційних навичок. Чим цінне портфоліо для учня і вчителя? Перш за все, це робота, яка виконується учнем самостійно, відрізняється від інших, є єдиною у своєму роді. Це сприяє усвідомленню учнем своєї неповторності, бо кожна папка ведеться творчо, кожен має робити малюнки, клеїти фото, якщо це відповідає змісту. На сторінках портфоліо вони роблять усе для того, щоб довести свою неповторність, проявити свою творчість, розкрити себе як особистість [5, с. 56].

Завдання портфоліо:

- Забезпечення високої навчальної мотивації учасників освітнього процесу, в тому числі мотивації досягнення успіху;
- Розвиток рефлексивної культури молодших школярів, їх оцінної (самооцінки) діяльності;
- Розвиток умінь учнів систематизувати, аналізувати зібраний матеріал, презентувати суб'єктивний досвід;
- Удосконалення системи оцінювання освітніх досягнень молодших школярів в умовах реалізації компетентного підходу.

Функції портфоліо:

- Інформаційна - повідомлення про стан освітніх досягнень конкретного учня за певний період навчання з іноземної мови;
- Узагальнююче - аналітична - аналіз рівня навчально-пізнавальної

діяльності молодшого школяра на уроках іноземної мови, його здатності прогнозувати і проектувати власну діяльність;

- Розвиваюча - розвиток рефлексивної культури молодшого школяра, вдосконалення системи оцінювання в умовах навчання іноземної мови;

- Активізуються - активізація зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу на його вдосконалення у рамках формування ключових компетенції навчається;

- Виховна - формування індивідуальності кожного учня, його свідомої дисципліни, розвиток його культури [1, с. 8].

Отже, розібравши поняття самооцінки і портфоліо, ми можемо зробити висновок, що портфоліо і самооцінка тісно пов'язані один з одним, так як «портфоліо - це цілеспрямована колекція робіт учня, яка демонструє його зусилля, прогрес, досягнення в одній або більш областях ...». Тобто портфоліо є одним із засобів самооцінки досягнень самого учня.

Література

1. Вишневський О.І. Довідник вчителя іноземної мови. – К.: Радян. школа, 1979. – 144 с.
2. Голяковська В.С. Проектна робота// Англійська мова в початковій школі. – 2007. – №3 – С. 28-34.
3. Новікова Т.Г. та ін Портфоліо як форма оцінювання індивідуальних досягнень учнів / / Профільна школа. – 2004. – № 2. – С.48-56.
4. Пахомова Н. Ю. Проектное обучение // Методист. – 2004. – № 4. – С. 39-46.
5. Роман С. В. Методика викладання англійської мови в початковій школі: навч. посіб. – К.: Ленвіт, 2005. – С. 32-35, 201-207.

Люшненко Т.О.,

вчитель початкових класів

ЖНВК СТ№59 ЖМР

м. Житомир, Житомирська область, Україна

ДИДАКТИЧНА ГРА З МАТЕМАТИКИ «МУДРІ ЦЕГЛИНКИ» З ВИКОРИСТАННЯМ ЦЕГЛИНОК LEGO

Вступ. На сьогодні конструктори LEGO є незамінним матеріалом для занять з дітьми в початковій школі. LEGO- технологія цікава тим, що об'єднує в собі елементи гри та експериментування.

LEGO – одна з відомих і поширених на сьогодні педагогічних систем, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Основним принципом навчання є принцип

«Навчання через дію» — діти отримують знання в процесі побудови та дослідження моделей з конструктора.

Конструктори LEGO – це цікавий матеріал, стимулюючий дитячу фантазію, уяву, формуючий моторні навички. Лего-конструювання допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працюючи і бачачи кінцевий результат.

За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності початкової школи за наступними напрямками:

- Розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загально мовленнєвий розвиток і розумові здібності.
- Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
- Ознайомлення з математичними поняттями, розв'язування математичних та логічних задач.
- Розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- Розвиток уваги, пам'яті, творчого мислення.
- Формування навички діалогічного мовлення, розширення словникового запасу.
- Вміння працювати у групі, спілкуватися, бути толерантними один до одного.
- Створення атмосфери змагання.

Основні області застосування LEGO на уроках: математика, розвиток мовлення, навчання грамоти, я досліджую світ, робота з дитячою книгою, проектна діяльність.

Педагог під час організації занять з LEGO – партнер дитини, який підтримує, надихає, за потреби допомагає їй віднайти відповідь на питання. Він мотивує дитину бути самостійною, спонукає до дій у різні засоби.

Хід гри

Мета: вчити математичної грамотності; закріплювати вміння відтворювати числовий ряд; співвідносити цифру з кількістю предметів; удосконалювати навички додавання та віднімання чисел в межах 10.

Завдання: вчити співпрацювати; застосовувати раніше вивчене; працювати самостійно; творчо мислити; розвивати уяву; дрібну моторику пальців; мислення. Створити позитивну атмосферу під час гри.

Обладнання: презентація; цеглинки; матеріали до ігор: пазли, прищіпки, картки, чоловічок Lego; картинки - смайлики; розмальовки.

I. Орг. момент.

Діти стають в коло.

Вчитель:

Промінчик весняний заглянув у клас

І в коло велике зібрав друзі, нас.

Нумо з'єднаймо долоньки свої

І радо всміхнемось: я – вам, ви – мені.

Вчитель ознайомлює з планом гри на дошці.

План гри.

Lego чоловічок слідкуватиме за виконанням завдань і підніматиметься по сходинках-цеглинках вгору.

II. Хід гри.

1. Гра «Склади пазли» (робота в парах)

Мета: діти закріплюють вміння відтворювати числовий ряд; застосовувати раніше вивчене; співпрацювати в парі; розвивати уяву; дрібну моторику пальців.

Підсумок: Молодці! Всі виконали завдання! Наш Lego чоловічок піднімається на другу сходинку.

2. Гра з прищіпками

Мета: діти закріплюють вміння співвідносити цифру з кількістю предметів; розвивають наочно – дійове та образне мислення, дрібну моторику

пальців.

Підсумок : Молодці! Всі виконали завдання! Наш Lego чоловічок піднімається на третю сходинку.

3. Гра з цеглинками «Допоможи тваринкам скласти вежу»

Мета: діти вчатьс я математичної грамотності; удосконалювати навички додавання та віднімання чисел; зосереджуватися; застосовувати раніше вивчене; мислити критично; логічно обґрунтовувати свою точку зору; тренувати пам'ять.

Завдання:

- 1.Розв'язати приклади.
2. Викласти відповідь - вежу з цеглинок (презентація).

Підсумок : Молодці! Всі виконали завдання! Наш Lego чоловічок піднімається на четверту сходинку.

4. Фізкультпауза:

1.Музична фізкультхвилинка з цеглинками.

<https://www.youtube.com/watch?v=mn0nEAfhE9U>

2.«Масаж» цеглинками».

Діти стають в коло і тримають в руках 2 цеглинки любого кольору.

Вчитель коментує – діти виконують.

Вчитель:

Ми з вами знаходимося на лісовій галявині.

В небі світить сонечко. (Діти малюють промінчики на спині в переді стоячого).

Прийшов ведмедик: тупу-тупу(діти цеглинками відтворюють кроки) і пішов до лісу.

Аж тут завітав зайчик: стриб - стриб.

На небі з'явилися хмари і почав крапати дощик: крап – крап.

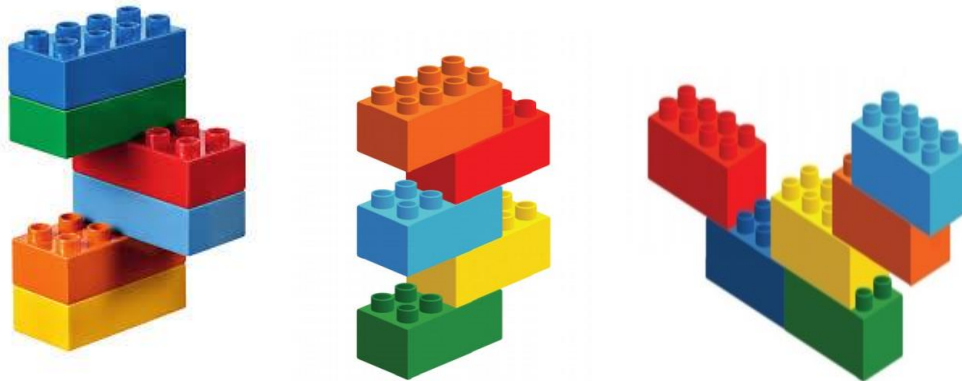
Ой щось нам сумно стало. Сонечко почуло і виглянуло з-за хмар.(Малюють промінці).

Руки вгору: «Ура».

3.«Візерунки».

Мета: діти вчаться: помічати і складати візерунки; експериментувати; працювати самостійно. Розвивають дрібну моторику пальців.

Завдання: вчитель будує візерунок і показує дітям, рахуючи до трьох, ховає за спину. Діти відтворюють побачене.

Підсумок: Молодці! Всі відпочили! Наш Lego чоловічок піднімається на п'яту сходинку.

5.Гра «Цікаві задачки» (робота фронтальна)

Мета: діти закріплюють вміння розуміти умову задачі, вибирати правильну арифметичну дію при її обчисленні, перевіряти правильність обчислення; вчаться творчо мислити, утримувати в пам'яті інформацію.

Бабуся Оля у печі випікала калачі. 6 спекла, 2 з'їли. Скільки залишили?

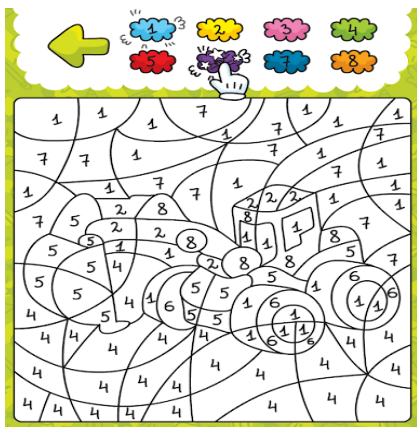

Підсумок : Молодці! Всі виконали всі завдання! Наш Lego чоловічок піднімається на останню сходинку.

6.Підсумок. Сюрприз.

Lego чоловічок дуже задоволений сьогоднішньою грою.

Він дарує вам посмішку (картинка – смайлик) і математичні розмальовки.

Діти виходять до вчителя, отримують подарунки.

Вчитель: «Хто молодці!»

Діти: «Ми молодці!»

Мізюріна О.Л.,

вчитель початкових класів

Комунальний заклад

«Сахновщинський навчально-реабілітаційний центр»

Харківська обласна рада

смт. Сахновщина, Харківська область, Україна

УРОК МАТЕМАТИКИ В 1 КЛАСІ, СКЛАДЕНИЙ ЗГІДНО ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ УЧНІВ 1-ГО КЛАСУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ (НАКАЗ МОН УКРАЇНИ ВІД 26.07.2018 № 816)

Тема: Число і цифра 9

Мета:

- **пізнавальна** – ознайомити учнів з утворенням числа і цифрою 9; навчити писати цифру 9; вчити співвідносити число і кількість предметів вправляти у порівнянні чисел, складати й обчислювати приклади на додавання, закріпити навички читання рівностей та нерівностей;
- **розвивальна** – розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, кругозір;
- **виховна** – виховувати уважність, охайність, інтерес до народних традицій, прочуття взаємодопомоги, позитивне ставлення до навчання.

Формувати предметні компетентності:

- математичну шляхом розвитку цікавості учнів до математики, логічного мислення, зорової пам'яті, свідомого сприйняття матеріалу; розв'язування математичних завдань, зокрема практичного змісту; вивчення та застосування лічби;
- компетентність спілкування державною мовою для розуміння, пояснювання і перетворення математичних текстів; використання

математичних термінів на початковому рівні;

- загальнокультурну компетентність для бажання більше дізнатися про математичні знання в різних життєвих ситуаціях.

Очікувані результати:

Учень лічить за правилами лічби об'єкти навколишнього світу (розташовані послідовно, хаотично).

Співвідносить кількість елементів у групі з відповідним числом і навпаки.

Утворює рівності на основі складу чисел 2–8.

Порівнює об'єкти навколишнього світу за однією ознакою.

Читає і записує числа (1–9) – словами і цифрами.

Утворює числа 2–9 прилічуванням одиниці до попереднього і відлічуванням одиниці від наступного до нього числа.

Порівнює числа в межах 8, використовуючи знаки $>$, $<$, $=$.

Співвідносить кількість елементів у групі об'єктів навколишнього середовища з відповідним числом і навпаки.

Співвідносить цифру з її зображенням.

Розпізнає геометричні фігури – чотирикутник, трикутник, квадрат.

Обладнання: підручники, кольорові та прості олівці, набори «Лего», ілюстративний та роздатковий матеріал, флеш-картки, шаблони написання цифри 9, м'ячик-усмішка, кубики з цифрами, мікрофон, кольорові пухи, розставлені в різних частинах класу, медалі для нагородження.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Віршований початок уроку.

Дзвоник нам подав сигнал.

Працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо,

Працювати починаймо [7].

2. Метод «Настрій».

Робота з куточком «Наш настрій».

– Діти, покажіть, який настрій у вас на початку уроку.

– Добре, що у нас гарний настрій. Давайте працювати так, щоб і в кінці уроку наш настрій не змінився.

II. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Вступна бесіда

– Діти, зараз добігає кінця останній зимовий тиждень. А чи знаєте ви, як його називають в народі? Його називають масляним. Протягом нього печуть млинці з різними начинками. А останній день зими влаштовують свято проводів зими. Тому сьогодні до нас на урок завітав трішки незвичний гість – казковий млинець. Разом з ним ми повторимо вивчений матеріал, ознайомимося з новим числом і цифрою, виконаємо багато цікавих завдань,

після виконання яких кріпитимемо до нашого гостя маленькі млинці. Отримаємо нові математичні знання. А для чого нам потрібні математичні знання?

III. Актуалізація опорних знань. Усна лічба.

1. Вправа «Усмішка» в колі з м'ячем.

В класі усмішка гуляла,

Діток наших звеселяла.

Товаришеві усмішку передай

І жваво рахувати починай [4].

2. Гра «Лічи вперед, лічи назад» в колі з цеглинками лего.

3. Робота в килимковій зоні.

- Робота з геометричними фігурами

Кожна дитина обирає задану геометричну фігуру. Вказує її назву і колір.

- Гра «Математичний кубик»

На зеленому пуфику лежать кубики з цифрами. Діти отримують завдання взяти кубик певного кольору і прочитати його грані.

4. Робота біля дошки з лічильним матеріалом.

- Гра «День-ніч».

На набірному полотні виставляється ряд карток з цифрами від 1 до 8. Вчитель переставляє їх місцями, деякі прибирає. Діти виправляють помилки.

5. Порівняння груп предметів за кількістю.

- На малюнках зображені різні за кількістю групи предметів. Діти рахують їх, порівнюють, ставлять знаки «>», «<», «=».

6. Фізкультхвилинка з лего.

Всі стомились працювати,

Будемо з «LEGO» відпочивати.

Жовта – тупаєм, кружляєм,

Від роботи спочиваєм,

А зелена – присідаєм

Й руки в гору піднімаєм.

Голубу тримаю я –

Плескає вся дітвора.

В кошик цеглиночки складемо,

Працювати всі почнемо [3].

7. Підведення підсумків етапу уроку.

- Наш гість задоволений вашою роботою

IV. Засвоєння нового матеріалу.

1. Утворення числа 9.

Погляньте, скільки млинців ми з вами вже «спекли»? (8).

А ось є ще один. Якщо ми його добавимо до тих, що у нас уже є, скільки вийде?

Йшли ми з вами по цифрах по порядку

- І дійшли вже до дев'ятки,
Любі хлопчики й дівчатка.
2. Перегляд відео «Число і цифра 9».
3. Ознайомлення з цифрою 9.
— А якою цифрою позначається число 9?
Ось прийшла до нас дев'ятка
І тихо так промовляє:
«Мене кожен учень знає.
Хоч я гостя нині в вас,
Та мене вже знає клас.
Цифру 6 ви вже писали,
А про мене і не згадали.
Повернувши шість униз,
Буде 9, подивись».
Чи схожа 9 на 6? Звичайно.
Сильний вітер дув і дув,
Циферку перевернув.
Цифра 6, скажи на милість,
В цифру 9 перетворилась [6].
4. Гра «На що схожа цифра 9?».
5. Гра «Впізнай 9» (індивідуальна робота).
6. Гра «Знайди 9» (робота в парах).
7. Робота в килимковій зоні вправа «Виклади 9»:
- дівчатка з кольорових кружечків,
- хлопчики з лего.
8. Письмо цифри 9:
- аналіз будови;
- алгоритм написання;
- письмо в повітрі;
- письмо по шаблону;
- пальчикова зарядка;
- письмо в зошитах.
9. Фізкультхвилинка з лего.
Ми цеглиночки візьмемо,
Руханочку дружно проведемо.
Синя в ручках – покружляєм,
З жовтою – поприсідаєм.
Голубенька у руках –
Політаєм, як той птах.
Вже зелену брати час,
Бо робота є у нас [3].
10. Підсумок етапу.

V. Закріплення вивченого.

1. Робота з підручником (с. 104) [2]:
 - завдання № 3;
 - розв'язування задачі № 4.
2. Робота в групах з флеш-картками (синій пуфик).
 - Обрати картки з 9.
3. Гра з другом. «Виправте помилку».

VI. Підсумок уроку.

1. Вправа «Мікрофон». Діти дають відповіді на іграшковий мікрофон.
 - Яке число на уроці вивчили?
 - Яку цифру писали?
 - Який гість був на сьогоднішньому уроці?
 - Що про нього запам'ятали?
 - Яке із завдань уроку було цікавим?
 - Яке складним?
 - Яке хотіли б виконати ще?
2. Подарунки від Млинця (помаранчевий пуфик).

За гарну роботу на уроці та на згадку про народні традиції учні отримують медальки-«млинці».
3. Де найчастіше можна зустріти 9?
 - В супермаркетах під час акцій знижок на товари.
4. Рефлексія.
 - Гра «Оживи 9».

На парті у кожного учня лежать заготовки з цифрою 9. Треба домалювати елементи, щоб дев'ятка стала схожа на живі істоту.

 - Вправа в колі «Наш настрій».
 - З яким настроєм закінчуємо урок?

Зараз візьмемось за руки,
Веселіше стане всім,
Бо і нашим класі, друзі,
Сяють усмішки у всіх [5].

Література

1. Типова освітня програма для учнів 1-го класу з інтелектуальними порушеннями (Наказ МОН України від 26.07.2018 № 816) [Електронний ресурс] // mon.gov.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: сайт Міністерства освіти і науки України.
2. Ардобацька К.В. Математика. 1 клас : підруч. / К.В. Ардобацька. – К.: Либідь, 2015. – 136 с.
3. Кравченко Н. П. Фізкультхвилинки з LEGO «Шість цеглинок» для 1 класу [Електронний ресурс] / Надія Петрівна Кравченко // vseosvita.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/fizkulthvilinki-z-lego-sist-ceglinok-dla-1-klasu-107488.html>.

4. Цюрмаста Т. А. Конспект уроків у 1 класі НУШ – «Адаптаційний період» [Електронний ресурс] / Тетяна Анатоліївна Цюрмаста // [naurok.com.ua](https://naurok.com.ua/cikavi-konspekti-urokiv-dlya-pershoklasnikiv-nush-adaptaciyniy-period-35003.html). – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/cikavi-konspekti-urokiv-dlya-pershoklasnikiv-nush-adaptaciyniy-period-35003.html>.

5. Потіп Т. О. Конспект. Ранкові зустрічі. (тиждень 1). Тема тижня: «Я – школяр» [Електронний ресурс] / Тетяна Олександрівна Потіп // [naurok.com.ua](https://naurok.com.ua/konspekt-rankovi-zustrichi-tizhden-1-tema-tizhnya-ya--shkolyar-33851.html). – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/konspekt-rankovi-zustrichi-tizhden-1-tema-tizhnya-ya--shkolyar-33851.html>.

6. Проколій І. В. Число 9. (Навчально-методичний матеріал при вивченні числа 9 в 1 класі) [Електронний ресурс] / Ірина Володимирівна Проколій // [vseosvita.ua](https://vseosvita.ua/library/cislo-9-navcalno-metodicnij-material-pri-vivcenni-cisla-9-v-1-klasi-166966.html). – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/cislo-9-navcalno-metodicnij-material-pri-vivcenni-cisla-9-v-1-klasi-166966.html>.

7. Гурин О. В. Творчі ідеї. Віршовані привітання (організаційний момент) [Електронний ресурс] / Олена Василівна Гурин // [vseosvita.ua](https://vseosvita.ua/library/tvorci-idei-virsovani-privitanna-organizacijnij-moment-98835.html). – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/tvorci-idei-virsovani-privitanna-organizacijnij-moment-98835.html>.

Протас В.В.,

вчитель початкових класів

Марганецька спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9

з поглибленим вивченням окремих предметів

м. Марганець, Дніпропетровська область, Україна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ, СТРАТЕГІЄЮ «ШІСТЬ КАПЕЛЮХІВ» ЕДВАРДА ДЕ БОНО, НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Актуальність проблеми з розвитку критичного мислення сьогодні важко переоцінити, оскільки воно є одним з найважливіших завдань сучасної освіти.

Як відомо, критичне мислення спрямоване на розвиток самостійного свідомого мислення, сприяє формуванню в учнів демократичної громадянської свідомості, а також є дієвим та ефективним у навчально-виховному процесі, що пристосовує до сучасних українських реалій та умов.

Розвиток критичного мислення стає актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових обставин, без розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Здатність критично мислити є досить цінним умінням для теперішньої людини, вимушеної практично безперервно перебувати в комунікаційних та інших контактах із великою кількістю різноманітних індивідуальностей, відвідувати різні країни, змінювати заняття та

місце праці. Саме тому, розвиток критичного мислення набуває великого значення і є необхідністю для сучасної освітньої системи, до вимог світового суспільства, де процес пізнання стає осмисленим, безперервним і продуктивним.

Критичне мислення – це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно розв’язати; самостійно знайти, обробити і проаналізувати інформацію; логічно побудувати свої думки, навести переконливу аргументацію; здатність мислити мобільно, обирати єдино вірне розв’язання проблеми; бути відкритим до сприйняття думок інших і одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції [2, с.13].

Поняття «критичне мислення» використовується в методичній літературі більше 60 років. З 1956 року, коли Бенджамін Блум розробив таксономію пізнавальних здібностей, «критичне мислення» означає мислення вищого рівня. Але це поняття настільки різнобічне, що спеціалісти різних галузей освіти сприймають його теж по-різному.

З точки зору філософів, критичне мислення – це вміння логічно мислити та аргументувати. О. В. Тягло назвав його «просунутою сучасною логікою». З точки зору теоретиків літератури (Ч.Темпл), критичне мислення – це підхід, за яким тексти розглядаються на складові частини і який розглядає, як вони досягають впливу на читачів, які мотиви тих, хто їх написав. Воно дозволяє міркувати про свої власні думки і причини, які стоять за нашими точками зору. Ми міркуємо про те, яким чином ми прийшли до розв’язання проблем. Ці роздуми базуються на логіці та надійній достовірній інформації, яку ми збираємо з багатьох джерел [1, с.7].

Сучасні діти приходять до школи з бажанням діяти, причому діяти успішно. Їм подобається на уроці не просто слухати, а ставити запитання, обговорювати проблеми, приймати рішення, придумувати, фантазувати тощо. Вчитель, який працює творчо, який розуміє проблеми своїх учнів, особливості певного учнівського колективу, повинен уміти зорієнтувати їх на критичне мислення будь-якої проблеми, своєї ролі в її розв’язанні, власної здатності до індивідуальної чи групової роботи. Завдання вчителя – стимулювати школярів брати активну участь у пошуках відповідей на власні запитання. При цьому необхідно пам’ятати, що критично мислити учень може у будь-якому віці, але навчитися мислити критично не можна протягом одного уроку. Для цього необхідне систематичне застосування прийомів і методів, які б навчали учнів мислити критично та вдосконалювали і розвивали ці вміння. Також дозволити дітям висловлювати свої власні думки, вільно розмірковувати, робити припущення, встановлювати їхню очевидність або безглуздість. Тільки тоді вони зможуть повністю включитися в процес критичного мислення.

Формування основ критичного мислення розпочинається вже в початковій школі, де найкращим видом діяльності є дискусія, при активній взаємодії з текстами, у процесі створення письмових робіт. Тому, уроки

читання мають навчити дітей добре читати, із порозумінням й зацікавити до самостійного читання нових текстів. Урок позакласного читання формує у школярів навички самостійного читання нових текстів, вміння глибше розуміти зміст творів, висловлювати власну думку, вести дискусії. Тому, застосовуючи на уроках позакласного читання прийоми і методи критичного мислення, учитель досягає набагато кращих результатів. Існує велика відмінність серед учнів у начитаності, у володінні технікою читання та інтересу до читання. Саме ті уроки читання, на яких учні запитують, творять, вирішують, інтерпретують та дебатують за змістом твору, виховують живий інтерес дитини до книги. До того ж, крім безпосереднього читання, сам урок включає міжпредметні зв'язки та інтегровані уроки, що сприяють розкриттю творчих здібностей дітей, активізації критичного мислення та інтересу до знань. Уроки української мови та читання дають широку можливість здійснювати міжпредметні зв'язки, оскільки вони ґрунтуються на спільних дидактичних цілях мовленнєвої діяльності: слухання, читання, висловлювання (усні й писемні). У написанні процес мислення стає видимим. Письмова робота містить у собі пошук розв'язання якоїсь проблеми й пропонує його читачам. Він завжди висловлює на папері свої думки і вишикує аргументацію для їх підкріплення.

Об'єкт цього навчання завжди буде змінним, а от спосіб оволодіння цими об'єктами слід закласти в шкільні роки – це вміння працювати з текстом, уміти думати, творчо мислити, послідовно виконувати розумові операції (порівняння, узагальнення, класифікація тощо), володіти різними способами обробки інформації, робити вибір, вчитися розуміти інших людей та співробітничати з ними. Саме цьому відповідає інноваційний метод «Шість капелюхів» Едварда де Боно, заснований на принципах рольової гри.

Метод «Шість капелюхів» – це простий і практичний спосіб розділення процесу мислення на шість різних режимів, кожен з яких представлений метафоричним капелюхом певного кольору, сенс якого полягає в тому, щоб розглянути одну і ту ж проблемну ситуацію з шести незалежних, одна від одної, точок зору. Що дозволяє сформувати найбільш повне уявлення про предмет дискусії, на логічному й емоційному рівнях, оцінити переваги і недоліки.

В чому принцип методу «Шість капелюхів»? Кожному з нас хотілося б бути завжди розсудливим, далекоглядним, спокійним, і разом із тим емоційним, позитивно мислячим і таким, що володіє повною інформацією. Але тільки одиниці можуть мати такий безцінний дар.

Визначено, що кожна людина має здатність мислити, але не кожна спроможна виразити, реалізувати правильно свої думки, направити їх в правильне русло. І мабуть кожен стикався з тим, що коли ми намагаємося думати над вирішенням практичної задачі, проблеми, ситуації тощо, то потрапляємо на деякі труднощі:

- **зайві емоції**, які заважають думати над рішенням та зумовлюють

нашу подальшу поведінку;

- **розгубленість**, яка надає відчувати невпевненість і гальмує порядок розв'язання дій;
- **непослідовність**, яка утримує одночасно всю інформацію думок і не викликає нічого, крім плутанини.

Метод «Шість капелюхів» допомагає подолати ці труднощі, впоратися зі зайвими емоціями, розгубленістю і плутаниною, навести лад у мисленні, де процес стає більш сфокусованим і стійким та налаштовує конструктивного мислителя на відповідну систематизацію.

Чому саме капелюхи? Його легко одягти – і легко зняти. Приміряючи по черзі кожен капелюх, тим самим учні тренують різні типи мислення та дають собі можливість зрозуміти кожного учасника дискусії.

На I етапі вчитель знайомить учнів що символізує колір кожного капелюха та використовує на уроці, як підсумок «Рефлексія», або як окремий капелюх інтерактивного методу:

- **Білий** капелюх – інформація та факти, організовує учнів на сприйняття конкретних елементів, без емоційної реакції («Мозковий штурм», «Асоціативний куш», «Кластер», «Розумний куб», «Кубування», «Рафт»).
- **Червоний** капелюх – почуття та інтуїція, формує власне ставлення до проблеми яка розглядається. Учні мають можливість сказати про свої почуття і здогади щодо розв'язуваної проблеми, не вдаючись у пояснення. Червоний капелюх дозволяє учням побачити подію, явище, проблему у яскравих емоційних фарбах («Інтерв'ю», «Мікрофон», «Група слів»)
- **Чорний** капелюх – критика, негативні сторони, оцінка ситуації з точки зору недоліків. Чорний колір допомагає учням побачити всі негативні сторони, події, явища, проблеми, він дозволяє оцінити ризики (критичний і об'єктивний аналіз).
- **Жовтий** капелюх – позитивні сторони, переваги, дослідження можливих успіхів. Жовтий капелюх спрямовує учнів розкрити позитивні сторони ситуації, явища, проблеми.
- **Зелений** капелюх – креативність, творчі ідеї, пошук альтернатив і внесення змін. Зелений колір допомагає учням аналізувати мислення і здійснювати нестандартний підхід до вирішення завдання, шукати нові способи і прийоми («Логічний ланцюжок», «Передбачення», «Кошик ідей»).
- **Синій** капелюх – висновок, управління процесом. Синій капелюх допомагає учням знаходити сенс у тому, що вони роблять, узагальнювати накопичений досвід та осмислювати події, явища («Сенкан», «Ситуація», «Синквейн»).

На II етапі уроку, вчитель проводить за технологією розвитку критичного мислення – усвідомлення значення.

Пріоритет методу «Шість капелюхів» є в індивідуальній, парній та груповій роботі, де кожен учень матиме можливість спробувати себе в різних

ролях, без попередньої підготовки.

Індивідуальна робота (у парах):

1. Формулюйте проблемне питання уроку та установіть регламент.
2. Запропонуйте кожному учню по черзі приміряти капелюх, спочатку одного кольору, потім інших та відповідним чином висловити своє ставлення до проблемного питання.

3. Здійсніть рефлексію.

Робота у групах:

1. Кожна група представляє капелюх певного кольору, спираючись на певний тип мислення.

2. Доповіді ґрунтуються на доповідях учасників, підводиться підсумок.

Яка послідовність висловлювання думок представниками кожного з типів мислення? У процесі дискусії слід надати слово Білому капелюху, аби ознайомитися з інформацією про предмет обговорення. Після Чорного капелюха варто надати слово Жовтому – це урівноважить думки й оцінки. Зелений та Червоний узгоджуються у процесі дискусії. Останнім потрібно вислухати Синій капелюх.

Приклад частини уроку з читання на тему: «Перш ніж щось сказати, треба добре подумати. За Анатолієм Григоруком «Мудра мова»

4. Вивчення нового матеріалу.

1) Робота зі словами. Стіна слів.

2) Вправа «Передбачення» (за заголовком)

- Прочитайте заголовок.

- Про що йтиметься в оповіданні?

- Яку мову, на вашу думку, вважають мудрою? - Чому?

3) Читання оповідання «Мудра мова» (с. 88-90) вчителем.

4) Читання оповідання учнями (за дійовими особами).

5) Використання стратегії «Шість капелюхів». Робота у групах.

Кожна група отримує конверт із завданнями, певного кольору капелюха. Учні ґрунтують свою доповідь, спираючись на певний тип мислення. Приміряючи певний капелюх, учні надають доповідь за прочитаним текстом.

Білий: – Яка інформація відома про головного героя твору?

Червоний: – Які почуття і здогади виникають, щодо випадку із життя Тараса?

Чорний: – Які недоліки ситуації, з різних сторін, що опинився Тарас?

Жовтий: – Які є позитивні сторони ситуації із випадку життя Тараса?

Зелений: – Які ідеї запропонуєте Тарасу, аби уникнути ситуації?

Синій: – Який висновок можна взяти із прочитаного твору?

Отже, метод «Шість капелюхів» Едварда де Боно дозволяє розкрити вчителю учня, як творчого і конструктивного мислителя, який вміє узагальнити і систематизувати матеріал за даною темою та допомогти

розкрити нові шляхи розвитку проблеми. Системне запровадження розвитку критичного мислення на уроках читання сприяє опануванню не тільки навчального методу, а й використання набутих знань у повсякденному житті, що є фундаментом формування сучасної особистості.

Література

1. Вукіна Н.В. Критичне мислення: як цього навчати /Н.В. Вукіна, Н.П. Дементієвська. – Х.: «Основа», 2007. – 108 с.
2. Макаренко В.М. Як опанувати технологію формування критичного мислення. / В.М. Макаренко, О.О. Туманцова. – Х.: «Основа», 2007. – 90 с.
3. Эдвард де Боно. Рождение новой идеи. О нешаблонном мышлении / Э. де Боно; пер. с англ. О.К. Тихомирова. – Москва, «Прогресс», 1976. – 141 с.
4. Эдвард де Боно. Шесть шляп мышления / Э.де Боно.– СПб.:Питер Паблишинг, 1997. – 256 с.
5. Українська мова та читання: підручник для 2 класу загальної середньої освіти (у 2-х ч.) Вашуленко О.В.– Київ: «Освіта», 2019. – 143 с.

Радченко Г.М.,

вчитель початкових класів

*Синельниківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2
м. Синельниково, Дніпропетровська область, Україна*

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ніщо не може бути важливішим у світі , ніж
уміння бачити предмет з усіх боків і серед
тих відносин, у які він поставлений.

К. Ушинський

Вступ. Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи - всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку. Вчителю-початківцю слід так згенерувати свою наставницьку енергію, щоби максимально розширити уявлення маленького учня про світ, орієнтуючись на індивідуальні особливості кожної дитини, розвивати її здібності.

Актуальність ідеї інтегрованого навчання в тому, що вона є оптимальною для сучасного етапу розвитку національної школи, адже на даному етапі є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу, відведеного для її засвоєння.

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та демократизації [1, с.46-49].

Інтеграція вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можливо створити в учнів цілісну картину світу. Через інтеграцію здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, тому що учень сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю [7, с.2-9].

Мета навчання на інтегративній основі - дати цілісне уявлення про довкілля, сприяти підвищенню розумової активності школярів, забезпечити самовираження, самореалізацію, розвиток гармонійної особистості з притаманними їй загальнолюдськими цінностями.

Основна частина. У своїй книзі «Взаємний зв'язок навчальних предметів» (1977 р.) І. Д. Зверев описує карикатуру, яку він бачив в одній зі шкільних стінгазет. На ній було зображено учня, у якого декілька голів для вивчення окремих навчальних предметів. Як зазначає автор, цей педагогічний жарт образно віддзеркалює сутність проблеми предметного навчання на основі диференціації знань: як учневі в одній голові вмістити всі навчальні предмети і в такому вигляді, щоб не виникали суперечності між ними, а навчальний матеріал різних дисциплін був узгодженим та взаємопов'язаним?

Інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому [3, с.28-31]. Адже нинішня стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі, ізольовані об'єкти, явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності. Поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці. У загальнонауковому аспекті «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації. Ідея педагогічної інтеграції, на думку дослідників, не є новим явищем у вітчизняній педагогіці. Слід згадати створений К.Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В.Сухомлинського, уроки мистецтва Д.Ковалевського та Б.Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш. Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати Т.Браже, М.Масол, О.Савченко, Н.Сердюкову, О.Сухаревську, В.Фоменка.

На мій погляд, найбільш точне визначення дано Г.Ф. Федорцовим: «Міжпредметними зв'язками є педагогічна категорія інтеграційних відносин між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що знайшли своє відображення в змісті, формах і методах навчально-виховного процесу і виконують освітню, розвиваючу і виховну функції в їх органічній єдності».

Міжпредметна інтеграція складається з міжпредметних зв'язків, інтегрованих уроків і блоків, інтегрованих курсів і програм.

На сучасному етапі окремі елементи інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу у початковій школі втілені в практичну діяльність. Доведено, що інтегрований підхід у навчанні сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду учнів у руслі поставлених учителем конкретних навчально-виховних завдань, інтенсивному розвитку молодших школярів в аспекті вибраної тематики; формуванню інтересу до подій і явищ дійсності, вихованню особистості, розвиває загальнонавчальні навички дітей. Наприклад, вивчаючи риб, школяр стає *іхтіологом* – вивчає будову цієї групи тварин, їхнього способу життя тощо, *географом* – ознайомлюється з інформацією про місця існування риб, *екологом* – аналізує причини зникнення деяких видів риб, *мовознавцем* – записує назви риб, складає речення, тести, *літературознавцем* – читає та аналізує літературні твори, де йдеться про риб, *художником, акваріумістом*. Таке розуміння учнем певного предмета й буде повноцінною одиницею його цілісної картини світу [5, с.415-17].

За останні роки зроблено чимало нових спроб створення інтегрованих курсів для молодших школярів. Найчастіше вчителі-практики намагаються поєднати дисципліни гуманітарного циклу [2, с.11-14] (рідна мова - літературне читання - народознавство, рідна мова - літературне читання - музика, рідна мова - літературне читання - образотворче мистецтво), рідше гуманітарного та природничого (літературне читання - природознавство - образотворче мистецтво - літературне читання - природознавство - трудове навчання тощо).

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти, на мій погляд, являється помітне зниження зацікавленості учнів до навчання. Оновлення змісту освіти у 21 столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості.

Отже, головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є *інтеграція навчальних дисциплін*. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами.

Сучасна дидактика рекомендує надавати перевагу тим технологіям навчання, що передбачають залучення учнів до активного здобування знань.

Сьогодні **головна мета школи**: формування конкурентоспроможної особистості. Перші кроки для досягнення цієї мети закладаються у молодшому шкільному віці, тому випускник початкової школи повинен мати внутрішню спрямованість «**Я можу вчитися**» та внутрішню мотивацію «**Я хочу вчитися**». Це необхідні умови для продовження освіти в середній ланці. Чим вищим є рівень мотивації, тим більших результатів вона може

досягти.

Мета уроків, побудованих на інтегрованому змісті, — створити передумови для різнобічного розгляду повного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивно емоційного ставлення до пізнання.

Варіанти інтегрованих уроків є різноманітними. Можна інтегрувати не тільки два, але навіть три, чотири, п'ять предметів на одному або декількох уроках. Але не можна забувати, що в основі інтегрованих уроків повинна бути близькість змісту основних тем різних предметів, їх гармонійне комплексне взаємопроникнення [4, с.16-18].

Інтегрований урок вимагає від учителя ретельної підготовки, професійної майстерності та натхнення, особистісно орієнтованого спілкування з учнями. Необхідно, щоб даний урок був єдиним, цілим, мав спільну мету.

Можна визначити такі теми уроків інтегрованого змісту:

1. «Казка осіннього лісу»

• **Інтегровані теми з уроків:**

- позакласне читання «Осінь-чарівниця»,
- природознавство «Ознаки осені»,
- ОТМ «Осінній ліс», «Кленовий листочок»

2. Урок — мандрівка «В гості до Веснянки»

- розвиток мовлення «А вже весна, а вже красна»
- ОТМ «Фарби ранньої весни»
- музика «Звуки весни»

3. «Хто як зимує»

• **Інтегровані теми з уроків:**

- літературне читання «Хто так малював»,
- природознавство «Ознаки зими»
- ОТМ «Зустріч зими»

4. «День космонавтів»

• **інтегровані теми з уроків:**

- природознавство «День космонавтики»
- розвиток мовлення «Складання казки за початком»
- ОТМ— аплікація «Космос»
- фізкультура «Ми — космонавти»

Уроки інтегрованого змісту краще проводити як вступні до теми або узагальнюючі. До таких уроків учнів треба готувати заздалегідь, а саме: насичувати їх сприймання відповідними враженнями, активізуючи словник, викликаючи інтерес до певної теми. Такі уроки емоційно збагачують навчально — виховний процес, допомагають учителю різнобічно і системно сформулювати необхідні уявлення та поняття.

Можливості для інтеграції навчального змісту і проведення інтегрованих уроків досить широкі [4, с.17]. Усе залежить від умінь вчителя

синтезувати матеріали, справді органічно пов'язані між собою, і вміння провести інтегрований урок без перевантаження дітей враженнями, щоб він підпорядковувся головній меті, а не був безладною мозаїкою окремих картин.

Тому, слід спочатку проаналізувати календарне планування, зіставити матеріал різних предметів, визначити теми, близькі за змістом або метою використання.

Ініціативу інтеграції можна використовувати у виховній роботі, так як вона не тільки відкриває широкі перспективи для оновлення змісту освіти, але й спонукає формуванню духовно багатії особистості, вихованню учнівської молоді у дусі найкращих людських цінностей.

Втілення в практиці інтегративних технологій, дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу учням розвивати світогляд, формувати характер, логічне мислення, зв'язне мовлення; формувати критичне мислення, виявляти і реалізувати індивідуальні можливості.

А як чудово поєднати уроки **математики** та **природознавства**, пропонуючи дітям, скажімо, задачі природничого змісту!

На уроках **природознавства**, використовуючи природничі диктанти, водночас закріплюємо знання, набуті на уроках української мови.

Уроки **образотворчого мистецтва** доцільно розпочинати з виразного читання вірша чи прозового уривка, який має спільну тему.

Досить доречно дати змогу дітям слухати музичний уривок під час виконання малюнка.

З власного досвіду переконана, що знання, набуті на уроках **читання**, **математики** чудово закріплюються навичками, засвоєними на уроках трудового навчання чи образотворчого мистецтва.

Використання на уроках вправ та завдань міжпредметного змісту сприяє формуванню в учнів уявлень про міжпредметне поняття, систематизації й узагальненню знань із міжпредметної теми.

Висновки

Вивчаючи можливості інтегрованого навчання, можна зробити висновок, що за цією методикою - **майбутнє**. Змістовні та цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайну структуру шкільної освіти новизну, оригінальність, сприяють формуванню цілісної картини світу, дозволяють систематизувати знання, створюють сприятливі умови для реалізації особисто орієнтованого, розвивального навчання молодших школярів.

Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу учнів, такий урок дає можливість підводити дітей до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки.

Таким чином, внаслідок врахування класифікації, дотримання технології проведення інтегрованих уроків забезпечується висока

ефективність навчально-виховного процесу.

Я переконалася, що впровадження інтегрованих уроків формує компетентісне ставлення учнів до навчання, поглиблення їх знань, розвиток уваги, пам'яті, розширення пізнавальних інтересів, оволодіння навчальними прийомами, забезпечення цілком нового психологічного клімату для учня і вчителя в процесі навчання.

Література

1. Балютіна К.О. Педагогічні проблеми гуманізації початкової освіти та шляхи їх вирішення//Початкова школа. – 1999. – №10. – С.46 – 49.
2. Варзацька Л.О. Типи інтегрованих уроків мови та мовлення // Початкова школа – 1996. – №6. – С.11-14.
3. Калягін Ю.М. Інтеграція шкільного навчання //Початкова школа. – 1990. – №9 – С. 28 – 31.
4. Комар О.А., Лобановська О.М., Лаптева Л.Ф. Проводимо інтегровані уроки//Початкова школа – 1996. – №1. – С. 16 – 18.
5. Лапіна Л. Салтан А. Міжпредметна інтеграція :формуємо цілісне сприйняття світу. // Учитель початкової школи. – 2018 – № 7 – С. 15-17
6. Олійник В.Ф. Забезпечення міжпредметних зв'язків на заняттях,, Початкова школа. – 1998. – №10 – С. 14-17.
7. Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків // Початкова школа. – 1992. – №1. – С. 2-9.

Федорчук Н.І.

вчитель початкових класів

*Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 126
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

1-А КЛАС УКРАЇНСЬКА МОВА. НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Тема. Закріплення звукового значення букви *Щ, щ*. Леся Вознюк «Через річку по місточку». «Дощик» за Тетяною Гаркушею.

Мета. *Формувати предметні компетентності:* інформаційну і читацьку (пробуджувати інтерес до читання, закріплювати навички виразного читання), комунікативну (розвивати мовлення учнів; поповнити словниковий запас першокласників, розвивати вміння вживати вивчені слова у мовленні), *формувати ключові компетентності:* соціальну (переконувати опонентів та відстоювати свою точку зору), уміння вчитися (самоорганізовуватися у навчальній діяльності), загальнокультурну (виховувати естетичні смаки, почуття любові до природи), здоров'язберезувальну (формувати уявлення і поняття про безпечну поведінку), громадянську (бережливо ставитися до природи, до людей, до

самого себе).

Обладнання. Каса букв, сюжетні малюнки із зображенням природних явищ, презентація.

Тип уроку: урок формування і вдосконалення знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

— Доброго ранку! — травам росистим.
— Доброго ранку! — квітам барвистим.
— Доброго ранку! — сонечку ясному,
Людям усім і всьому прекрасному!
— Доброго ранку, любі мої діти!

II. Повторення вивченого матеріалу

1. Відгадування загадок.

На дошці заздалегідь записані віршовані рядки - загадки. Учні хором читають їх. І добирають до кожного з них відгадку. Відповіді шепочуть вчителю на вухо. Тих, хто відгадав, він хвалить за кмітливість, іншим пропонує подумати і не поспішати з відповіддю. Після того, як загадки більшістю дітей відгадані, озвучені, вчитель виставляє на набірному полотні малюнки з відповідними явищами природи.

Я падаю на ваші хати,
Я білий-білий, волохатий.
Я приліпаю вам до ніг,
І називаюсь просто ... (сніг).

Без ніг біжить,

Без крил летить. (Вітер)

Хто всю ніч по даху б'є,

Так постукує,

І бурмоче, і співає, заколисує? (Дощ)

2. Тлумачення слів-узагальнень тематичної групи «Явища природи»

— Де ви могли все це бачити? (У природі)

— Коли це відбувалося?

Висновок. Усі події, що відбуваються в природі без втручання людей, називають явищами природи.

— Які ще явища природи ви спостерігали?

Учитель звертає увагу на правильність вимовляння і наголошування слів.

— Продовжте речення.

Явища природи — це... (дощ, вітер, сніг).

Я бачив... (повінь, грозу, зливу).

У наших краях можна спостерігати...

3. Гра «Що коли буває?»

— Не всі явища природи можна спостерігати протягом усього року. Які явища природи можна побачити тільки взимку (улітку, восени, навесні)?

Наприклад:

Узимку буває сніг, віхола (метелиця, хуртовина), ожеледиця, вітер, іній.

Учні доповнюють відповіді своїх однокласників.

3. «Щоб ротик був слухняним». Колективне складання чистомовки «Дощ».

На систему складів учні придумують текст на задану тему, який за римою узгоджувався б із складами.

Наприклад:

Ара-ара-ара — налетіла ... (хмара).

Ощ-ощ-ощ — почався сильний... (дощ).

Щу-щу-щу — не боюся я ... (дощу).

Щем-щем-щем — умиюся ... (дощем).

4. Допишіть букви в словах, які написані на дошці.

...асто, ...ило, ...иро, ми...ка, ...ітка.

5. Читання віршів «Вранці» (с. 160), «Через річку по місточку...» (с. 162).

6. Промовте скоромовку (повільно, швидко, ще швидше).

Бабин біб розцвів у дощ, буде бабі біб у борщ.

7. Гра «Набираємо текст»

Борицук у горицику, щавель у борицику.

8. Звуко-буквений аналіз слова «дощ».

(Дощ [-•--], [дошч])

9. Робота над розворотом «Букваря» (с. 162-163)

Розгляд сюжетного малюнка, бесіда зі його змістом, міркування над проблемним запитанням.

- Хто це може іти через місток? Дізнаємося з тексту.

а) Читання слів, пояснення їх значення. Гра «Тлумачі» (Учитель тихо називає слово учневі, який побажав бути тлумачем. Учень пояснює всім значення цього слова, а діти відгадують, про яке слово йдеться).

Пояснення значення слів: обнова, візерунок. Кілька учнів по-своєму пояснюють значення слів.

— Хто краще, точніше це зробив?

обнова - нова, щойно придбана, пошита, подарована річ (про одяг, взуття).

візерунок - малюнок із різних ліній, кольорів, тіней тощо; мереживо.

б) Читання вчителем тексту Л. Вознюк «Через річку по місточку». Бесіда за змістом прочитаного.

- Хто йшов по місточку? Про що мріяла веселка? Що їй порадив дощик? Як ви розумієте слова дощика?

10. Мовні ігри (с. 162)

Фізкультхвилинка

Стало вранці ясне сонце,

Зазирнуло у віконце.
Ми до нього потяглися,
За промінчики взяли.
Будем дружно присідати,
Сонечко розвеселяти.
Встали — сіли, встали — сіли,
Бачте, як розвеселили?
Нумо, разом, нумо, всі, —
Потанцюймо по росі.

ІІІ. Читання. Слухання – розуміння

1. Читання слів учнями повільно, швидше, швидко, але правильно (с. 163).

- Я впевнена: ви - вдумливі слухачі, які розуміють усі тонкощі тексту, і можете бути навіть співавторами твору. Розповідь я прочитаю без заголовка. Прослухавши уважно, ви зможете придумати назву.

2. Читання вчителем оповідання Т.Гаркуші (с. 163).

Діти називають заголовки. Вчитель позитивно оцінює їх старання.

3. Напівголосне читання учнями тексту.

4. Бесіда за прочитаним. Стань учителем.

- Діти, ви настільки яскраво виявили себе на уроці, сподіваюся, добре зрозуміли текст. Які питання ви хотіли б поставити до змісту цього твору?

Бажаючі виходять, займають місце вчителя в центрі класу, ставлять питання, слухають і словесно оцінюють відповіді («правильно», «не зовсім так», «я думаю інакше» та ін.)

Варіанти запитань:

- Де крокував дощик? Яким ви його уявили?

- Що залишав за собою? З ким він зустрівся?

4. Робота з мультимедійної презентацією.

На екрані з'являються пронумеровані малюнки, діти називають слово.

Вибіркове читання тексту.

Шукають у тексті речення з цим словом і зачитують його.

Самостійна робота. Перевірка правильності її виконання.

- Розташуйте слова в тому порядку, в якому вони з'являються в тексті. Діти на окремих аркушах визначають і записують їх послідовність по тексту. Перевірка правильності виконання завдання.

5. Відтворення, розігрування діалогу з прочитаного тексту. Творче завдання.

а) бесіда

- Між ким із героїв могла відбутися розмова? Давайте пофантазуємо. (Між Івасиком і дощиком, дощиком і крапелькою, крапелькою і котом, сонячними промінчиками та крапельками дощу).

- Мені всі варіанти дуже сподобалися. Погляньте на екран. Що пропонує наш помічник-комп'ютер? Такий варіант ми сьогодні й озвучимо.

б) бліц-опитування.

- Діти, про що можуть розмовляти крапелька дощу та кіт? Звідки взялася крапелька? (Вона покинула свою домівку-хмару). Чи планувала крапелька стрибнути на ніс котові? (Ні. Це сталося випадково.) Чи зрадів такий зустрічі кіт? (Для нього це було несподівано, він здивувався.)

в) робота в парах. Підготовка до діалогу-інсценізації.

д) діалог-інсценізація.

(Можливий варіант:

- Ой, пробачте, я не хотіла вас турбувати.
- Хто ти, водичко? Звідки взялася?
- Я маленька дощова Краплинка. Мене приніс літній дощик. А куди ви поспішаєте?
- Я - Мурчик, дворовий кіт. І поспішаю на лови.
- Не смію вас затримувати. На мене чекає ось та жовтенська квіточка - кульбабка.

(Кіт стряхнув Крапельку, уважно роздивився її та прошмигнув під сходи у підвал.)

6. Гра «Зберемо намисто із речень». Колективне складання тексту за малюнками-опорами (хлопчик, дощик, крапелька, кіт, сонце, веселка).

Варіант 1.

Діти, вітерець переплутав малюнки. Візьміть їх.

Учні з малюнками в руках стають у довільному порядку. По черзі складають зв'язний текст із використанням слів-опор.

Варіант 2 (ускладнений). Кожне нове речення починається з останнього слова попереднього речення.

Можливий варіант тексту.

Хлопчик радісно закричав матусі: «**Дощик!**». **Дощик** лив на сквер, проспект, **вулицю**. **Вулиці** міста переливалися на сонці дощовими **крапельками**. **Крапелька** лизнула мордочку **котові**. **Кіт** від несподіванки завмер і підняв здивовані очі на **сонце**. **Сонце** після дощу кинуло на землю барвисте коромисло **веселки**.

- Чи легко було скласти розповідь? Діти, ви справжні автори!

Колективна творча справа.

- Зафарбуйте веселку (учитель роздає частини намальованої веселки, яку діти розфарбовують кольоровими олівцями). Складіть свої частини на дошці. (Утворилася єдина веселка) Ось такий сьогодні в нас урок веселковий!

IV. Підсумок уроку. Рефлексія

На прохання учителя діти опускають голови, закривають очі й «прокручують» перед собою увесь урок, а потім виділяють особливо вподобані його частини.

Учні й учитель дякують один одному за цікаву, активну та творчу роботу на уроці.

Якимець Л.Л.,
вчитель початкових класів
Житомирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №5
м. Житомир, Житомирська область, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «РАЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПОКУПОК»

Тема: Я справжній покупець.

За змістовою специфікою: Проект міжпредметний (реалізується на уроках «Я досліджую світ», «Українська мова», «Інформатика», «Мистецтво»).

За домінуючою діяльністю учнів: дослідницько-ігровий, певною мірою інформаційний.

За кількістю учасників: колективний, груповий.

За тривалістю: середньотривалий.

За характером контактів: внутрішній.

За тривалістю: середньо тривалий.

Учасники: учні 2 класу, класовод, вчитель інформатики, батьки.

Мета: створити умови для здобуття учнями знань про потреби людини; обмеженість ресурсів та необхідність вибору;

сприяти розвитку вміння робити висновки, узагальнення, доводити свою думку, висувати проблему, шукати шляхи розв'язання; проводити досліді, спостереження та обробляти одержані результати;

забезпечити можливість працювати самостійно та в групах; набувати досвіду роботи на комп'ютері в програмах Word, Power Point, хмари слів;

стимулювати учнів до економного використання кишенькових грошей.

Основні завдання:

- реалізація основних принципів сталого розвитку;
- усвідомлення учнями причетності кожного до проблем життя суспільства;
- організація практичної діяльності учнів;
- розвиток критичного мислення;
- розвиток пізнавальної, творчої, громадської активності школярів у ході дослідницької діяльності;
- покращення фінансової грамотності школярів.

Обладнання: комп'ютер, смартфони, принтер, призи для заохочення.

Передбачувані продукти: створення діаграми, пам'ятки

«Рациональні витрати», гри «Монополія», гри «Юний кухар», презентації «Будь раціональним», організація спільного з батьками уроку.

№	Етапи роботи над проектом	Зміст діяльності учнів	Зміст діяльності учителя
1	I. Підготовчий етап. 1. Ознайомлення з темою дослідницької роботи (лист з GR- кодом, кошик ідей, дерево передбачень, заповнення перших двох колонок таблиці ЗХД). 2. Визначення мети та шляхів реалізації (обговорення в загальному колі- головне, залучати до рівної участі). 3. Об'єднання дітей у групи (за інтересами, за жеребом). 4. Проведення інструктажу.	Обговорення теми, добір інформації.	Представлення теми, мотивація, допомога у постановці та розподілі завдань.
2	II. Етап планування. 1.Планування роботи в цілому та окремих завдань. 2.Розподіл завдань у групах. 3.Вироблення критеріїв оцінювання: - за активну участь; - за оформлення; - за соціальну значущість.	Формування завдання й вироблення плану дій.	Коригування, ідеї, висування пропозицій.
3	III. Етап дослідницький. Самостійна робота учнів над колективними та груповими завданнями. Група « Журналісти» Провести опитування серед учнів: «Що означає здійснити покупку раціонально?», опрацювати результати. Продукт: створення діаграми обізнаності учнів початкової школи (можна дати грамоту за «Найобізнаніший клас»). 2 група « Дослідники»	Добір інформації.	Спостереження, спрямування діяльності учнів.

Провести дослідження своїх витрат за тиждень (потрібна допомога батьків). Проаналізувати де можна було зекономити і на що потім витратити зекономлені гроші. Продукт: створення пам'ятки «Рациональні витрати» (презентувати в класні куточки). 3 група «Винахідники» Розробити правила та всі необхідні матеріали до гри «Монополія» (діти розбиваються на групи). Завдання кожної з групи побудувати уявне місто, де будуть житлові будинки, школа, лікарня, магазини (список можна продовжити). Вартість цих установ має бути різною (магазини-найдешевші, лікарні - найдорожчі). Попередньо підготувати символічні гроші. Правильна відповідь передбачає «оплату» на певну суму. У ході гри, у процесі «заробляння» грошей, учні мають купувати будівлі та облаштовувати своє місто. Продукт: створення гри «Монополія». 4 група «Господарі» Розробити правила та всі необхідні матеріали до гри «Юний кухар» (у кожного є 6 монет, потрібно купити 4 продукти, щоб приготувати		

щось смачне для друга. Інгредієнти: шоколад - 3 грн, масло – 2 грн, цукор, яблука, яйця, борошно, молоко - 1грн. Рецепти: 4 продукти: Торт: шоколад, масло, яйця, борошно. Шарлотка: борошно, яблука, яйця, масло 3 продукти: Оладки: яблука (шоколад), борошно, молоко. 2 продукти: Десерт: шоколад, масло Найгірше – несолодкі коржики: борошно + яйця. Учасники гри по черзі купують по одному продукту, міняючи монетки на зображення. Ведучий оголошує, що магазин зачинено, коли на руках хоча б в однієї дитини 4 картки. Гра тренує вміння обирати правильну стратегію покупця. Які продукти обрати першими, щоб з них можна було щось зробити? Як добре їх поєднати, якщо щось вже є на руках? Шоколад, який діти прагнуть купити одразу, бо він смачний, залишає мало можливостей щось приготувати. До того ж шоколадний пиріг — це неможливий варіант, адже на нього не вистачить грошей. Продукт: створення гри «Юний кухар». 5 група «Дипломати» Підбирали запитання ,		

	зв'язувалися по скайпу з учнем, який виїхав на постійне місце життя до Германії (Чи є у тебе кишенькові гроші? Чи потрібні вони тобі? На що ти їх витрачаєш? Чи розраховуєтесь ви за обід у шкільній їдальні?). Продукт: створення хмари тег (презентація у класні куточки). 6 група «Дипломати» Дослідити вплив реклами на вчинки людини відносно покупок. Продукт: створення презентації «Будь раціональним».		
4	IV. Етап аналізу. На цьому етапі проходить аналіз та узагальнення усієї роботи. Заповнюємо третю колонку таблиці ЗХД (дізналися). Створюємо метаплан.	Аналіз інформації, відбір найістотнішого.	Спостереження, корегування, порада.
5	V. Етап оформлення звіту та оцінювання. На цьому етапі проходить завершення всієї роботи та формувальне оцінювання (за допомогою рефлексивного екрану: Що мені вдалося... Що було важко... З чим легко впорався... Що я можу використати в своєму житті...). <i>Виготовлення запрошень для батьків.</i>	Участь у колективному обговоренні результатів проекту та процес роботи над ним. Оцінювання зусиль, використаних можливостей, творчого підходу.	Участь у колективному обговоренні, оцінюванні результатів проекту та процесу роботи над ним.
6	VI. Етап презентації	Представлення,	Допомога учням у

	проекту. На спільному з батьками уроці діти презентують свою роботу. Разом грають в ігри. Проходить нагородження дітей. Оцінка проекту загалом.	захист проекту.	презентації проекту.

Бардика Л.Д.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №51

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ І ФОРМ НАВЧАННЯ, ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Сьогодні Україна знаходиться на шляху інтенсивного розвитку й потребує значної кількості висококваліфікованих спеціалістів в інноваційній сфері, які стануть запорукою успішного економічного розвитку та конкурентноспроможності нашої держави в найближчому майбутньому.

Актуальність роботи полягає у поширенні напрямів інноваційного розвитку природничо-математичної освіти. Це і є система навчання STEAM (Science-наука, Technology-технології, Engineering-інженерія, Art-мистецтво, Mathematics–математика), завдяки якій діти розвивають логічне мислення, наукову та технічну грамотність, вчать вирішувати поставлені задачі, стають новаторами, винахідниками.

Поява STEAM як підходу до навчання не є простою комбінацією окремих предметів – це комплексний підхід, що базується на проектному навчанні.

Освіта повинна бути випереджувальною, відповідати тенденціям розвитку суспільства в майбутньому. Держави, орієнтовані на технологічний прогрес, першими усвідомили цю проблему. Так виник новий тренд в освіті-STEAM [5, с.32].

Світ "інформаційного вибуху", який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим, тому молодь потребує вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення.

Отже, головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між великим обсягом

знань і обмеженими людськими ресурсами [3].

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Тому інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливорюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність.

Особливою формою наскрізного STEAM-навчання є інтегровані уроки, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці [4].

Завдяки інтегрованим заняттям учні мають можливість відчувати дух наукового пізнання, навчитися конструювання комплексну картину навколо світу з окремих розрізнених фактів, бачити об'єктивність, перевіреність та системність наукових знань, переконатися, що наука – найважливіший чинник технічного процесу й перетворення дійсності [1].

Основне завдання – стимулювання допитливості, зацікавленості, мотивації до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій тощо.

В умовах початкової школи, формування навичок дослідницької діяльності здійснюється у доступній формі відповідно до вікової категорії та інтересу учнів щодо подальшого опанування курсів пов'язаних зі STEAM.

У справжній лабораторії перетворюються класні кімнати під час уроків природничо-математичного циклу. Наприклад, під час вивчення теми «Вода» учні знайомляться з утворенням мильних бульбашок та складовими розчину, з яких їх виготовляють. У процесі роботи вони дізнаються, що впливає на розмір кульки та тривалість її існування. Самостійно вчаться застосовувати математичні знання при виготовленні рамки для мильних бульбашок.

Провідними принципами уроків є інтеграція і дослідницько-проектна діяльність. Учні вчаться бачити зв'язок між різними предметами та практичним застосуванням цих знань.

Сучасне життя потребує активної творчої особистості. Та виховати її можна лише впроваджуючи у педагогічну практику сучасні стратегії розвитку освіти, зокрема мейкерство. «Мейкерство» від англ. «make» перекладається як «робити», «створювати». Завдання полягає у «пробудженні» творчої активної особистості через стратегію мейкерського руху. Мейкери передусім ставлять перед собою завдання покращити життя з допомогою того чи іншого винаходу, а вже потім на цьому заробити кошти.[2] Створення на уроках насиченого інтелектуального середовища, використання інтегрованого підходу до навчання, що сприяє розвитку пізнавальної самостійності, результативного засвоєння навчального матеріалу – спонукає до пошукових дій, підвищує інтерес до навчання, активність у вирішенні поставлених задач, навчає дітей застосовувати

здобуті знання на практиці.

Безперечно, будь які уміння і навички учнів необхідно, під час впровадження STEAM-освіти, розвивати в учнях мейкерські здібності, які сприятимуть безперешкодному втіленню в життя ідей новітніх технологій. Мейкерські здібності – щось робити своїми руками – є практично у всіх. Просто в одних їх треба розвивати, а в інших підтримувати.

Вчителі залучають дітей і батьків до майстер-класів, або просто робити щось своїми руками.

Сучасним школярам вкрай необхідно отримати позитивний результат своєї роботи. Безперечно, що цьому освітньому процесу може сприяти такий напрямок, як мейкерство. У минулому діти мали більш сприятливе для цього середовище, на жаль, сьогодні вони прив'язані до комп'ютера та інших гаджетів, стали досить «безрукими» і не зі своєї вини. Тому це обумовлює відродження осучаснення середовища, в якому хочеться щось робити власними руками, це не тільки тренд – це захопливо, позитивно.

Гуртки, секції технічної творчості, які дають поштовх сучасній школі відмовлятися від традиційного навчання за партами на користь спільного виконання проєктів – є мейкерський рух. Тобто мейкер повинен володіти не тільки інженерно-технічними знаннями, але бути креативною і винахідливою людиною з хорошим почуттям смаку.

Нині ми є свідками і учасниками процесів, які безпосередньо пов'язані з реформуванням змісту освіти.

Завдання сучасного вчителя – модернізувати навчальний процес так, щоб забезпечити його пошуковий та дослідницький характер шляхом упровадження інноваційних технологій навчання з метою формування життєвих компетентностей.

Наша школа є тією лабораторією, де навчають і виховують, відкривають можливості кожної дитини, допомагають їй розвивати власні здібності. Застосування STEAM-освіти під час вивчення навчальних дисциплін, як на уроках так і в позакласній роботі, створює мотивацію до навчання: учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво.

Практика роботи показала плідність інтеграції, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм навчання сприяє взаєморозумінню і поліпшенню співпраці вчителів та учнів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності учнів.

За допомогою схеми узагальнимо використання STEAM-освіти в освітньому процесі.

Відбувається взаємозв'язок всіх елементів які беруть участь в діяльності STEAM-освіти, а саме:

✓ учні всіх ступенів школи взаємодіють один з одним, старші учні демонструють свої досягнення молодшим, навчають їх і таким чином

вдосконалюють свої знання та вміння;

✓ позаурочна діяльність узагальнює знання та надає їм практичне значення;

✓ учні залучені у вільний час, що є профілактикою вчинення негативних дій;

✓ різноманітність наукових заходів дає можливість реалізуватись учням з будь-яким рівнем успішності;

✓ підвищує інтерес учнів до навчання та опанування знань;

✓ формується спільна мета діяльності у вчителів різних напрямків та об'єднує їх зусилля, що робить навчання цілеспрямованим та ефективним.

Література

1. Інтегроване навчання. [Електронний ресурс]. nus.org.ua/view/jak-stvoruty

2. Мейкерство, як інноваційний підхід впровадження STEM освіти. [Електронний ресурс]. <https://abetkaland.in.ua/mejkerstvo-innovatsijnyj-pidhid-vprovadzhennya-stem-osvity/>

3. Наука, освіта, суспільство: актуальні питання та перспективи розвитку: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2016. – ч.2 – 212с.

4. Особливості формування наскрізного навчання. [Електронний ресурс]. https://www.cuspu.edu.ua7003_osoblyvosti_vy

5. STEM-освіта – шлях до майбутнього // Математика в школах України. – 2017. – №27 (543) – С. 32-35.

Білобринь Н.В.,

вчитель початкових класів
ПШ №53, м. Львів, Україна

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 2 КЛАС

Тема. Хоботовичі у Львові (за твором С. Чернія «Пригоди Хоботовичів. Як слони до України мандрували»). Що непідвладне часу?

Мета. Продовжити знайомити учнів з пригодами родини слонів у рідному місті Львові, з пам'ятками культури та архітектури. Розвивати увагу, пам'ять, пізнавальний інтерес, логічне мислення; вдосконалювати вміння учнів орієнтуватися у часі та за годинником. Виховувати почуття гордості за історію, пам'ятки архітектури, красу рідного міста та почуття патріотизму за його історичне минуле.

Матеріали: підручник «Я досліджую світ» О.Волощенко, О.Козак, Г.Остапенко (ч. 2), зошит «Я досліджую світ» (ч. 2); кольорові олівці, ручка, ножиці, клей, аркуш А4, паперова тарілка, презентація.

Хід уроку :

1. Незабуття подорож .

- Хто є героями теми , яку ми вивчаємо?
- Як Хоботовичі планували свою подорож ?
- Який шлях подолали слони , щоб потрапити до Львова?
- З чого почалося знайомство з нашим містом? (З аеропорту).
- З аеропорту слони одразу рушили до готелю «Шопен».

2. Цікава екскурсія .

а) Робота з підручником с 88 . Читання пригоди «Хоботовичі у Львові»

- Які пам'ятки культури відвідали герої твору? (Відповіді учнів)
- Що нового дізналися ви?
- Що найбільше вразило?

б) Робота у зошиті (с 47,48)

- Придумай та запиши назву до кожного епізоду.
- Як могли б розвиватися далі події казки? Намалюй до нього ілюстрацію.
- Яку традицію має родина слонів? (Відповіді дітей). А чи має таку традицію ваша родина?

3. Рухлива гра «Сонечко і Дощик» .

- Гуляючи Львовом , Хоботовичі побачили , що Сонечко заховалось і починає накрапувати Дощик.

- Імідж міста, де завжди йде дощ , Львів має здавна . І саме дощ надає Львову особливого шарму.

4. Цікава саморобка.

- Муті зацікавив годинник на Львівській ратуші. Він вирішив змайструвати власний із паперової тарілки .

- Ми також спробуємо зробити такий годинник. (Діти виготовляють годинник.

Шаблони стрілок та скріплювачі підготувати заздалегідь.)

5. Весела математика .

- Все добре, рано чи пізно, закінчується. Ось і подорож слонів до Львова також підійшла до кінця. Хоботовичам потрібно дістатися до аеропорту від готелю «Шопен».

- Яким громадським транспортом це можна зробити?

1) Скільки часу витратить родина на дорогу, якщо від готелю до зупинки по вулиці Університетській потрібно йти 10 хв, а потім їхати на тролейбусі № 29 до аеропорту 40 хв? (50 хвилин)

2) О котрій годині Хоботовичам потрібно виїхати з готелю ,враховуючи час на дорогу, щоб потрапити на рейс до Стамбула, якщо реєстрація розпочинається за 2 години до вильоту. А виліт о 13:50 год ? (Для визначення часу діти можуть скористатися годинником-саморобкою). (о 11.00 год)

3) Скільки решти отримають Хоботовичі , якщо батько передав

водієві за проїзд 100 грн , а ціна квитка 7 грн? (72 грн)

6. Тематична вікторина .

- На честь кого назване наше місто? (На честь сина Данила Галицького-Лева).

- Яка площа є «історичним серцем» сучасного Львова ? (Площа Ринок). - Скільки фонтанів, прикрашених статуями римських богів, є на площі Ринок ? (4 фонтани – Нептун, Амфітріда, Діана, Адоніс)

- Скільки років тому був збудований Оперний театр? (Більше 100 років). - Яка річка вільно протікала вулицями міста до середини 19 ст, а зараз захована в колектор? (річка Полтва)

7. Історична пам'ятка.

- Гра «Що непідвладне часові?» (Дітям показати фото з різними об'єктами, а вони повинні плеснути у долоні, якщо побачать об'єкт, що непідвладний часові)

- На цьому наш урок закінчено. Дякую за увагу та працю на уроці.

Література

1. Волощенко О.В. Я досліджую світ: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2х част) Ч.2, О.В. Волощенко, О.П. Козак, Г.С. Остапенко. – К.: Світич, 2019 – 128 с.

2. Волощенко О.В. Я досліджую світ: робочий зошит для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2х част) Ч.2, О.В. Волощенко, О.П. Козак, Г.С. Остапенко. – К.: Світич, 2019 – 64 с.

3. Відео – рекомендації (електронний ресурс)

- Відеоекскурсія « Львівський аеропорт ім.Данила Галицького»;

- Відеоекскурсія « Палац Потоцьких» (до с 88 підручника)

<https://potocki-palace-lviv.virtual.ua/ua/3tour/>,

- Відеоекскурсія « Оперний театр» <https://opera.lviv.ua/3d-tour/>,

- Відеоекскурсія « Площа Ринок»

- Рухлива гра « Сонечко і Дощик»

<https://m.youtube.com/watch?v=nATN1XE49H4>

Броваренко А.М.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №51

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СПОСОБІВ, ВИДІВ І ЯКОСТЕЙ
ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У
КОНТЕКСТІ СВІТОГЛЯДНОЇ ОСВІТИ**

Сучасна дитина легше впорається з комп'ютером, аніж із буквами. Та все ж навички читання не втрачають актуальності, адже досі більшість

інформації в інтернеті або текстова, або супроводжувана текстом. У наш час багато говорять про кризу читання. Сучасний молодший школяр читає менше, ніж типовий представник попереднього покоління учнів. Одна з об'єктивних причин цього явища – стрімкий розвиток масмедійної культури. На відміну від письмової компетенції, формування якої в школі вже у деяких країнах є дискусійним питанням, актуальність читацької компетентності на близьке майбутнє поки що під сумніви не підпадає.

Читання – настільки складний процес, що його важко чи неможливо визначити одночасно. Адже є стільки різновидів діяльності, яка зветься читанням. Скажімо читання твору мовчки; перекладування для себе; читання параграфа підручника з певним навчальним завданням; перекладування власного тексту з метою його вдосконалення тощо. Бо це справжнє чудо, що за допомогою невеликої кількості значків (букв, цифр, розділових знаків) люди можуть передавати один одному найрізноманітніші повідомлення, ділитися враженнями, розповідати про свої почуття. Та навчити по справжньому добре читати непросто. Необхідно створити для дитини сприятливі умови, забезпечити кваліфіковане керівництво навчанням, основою якого є знання особливостей процесу читання, володіння ефективними методами і прийомами [4].

Освіта, як відомо, безперервна, тож і в наступності вона виявляється для кожної дитини по-різному – залежно від фізичного й інтелектуального розвитку.

Досвід роботи свідчить, що можна сформувати у дітей досить високі рівні навичок свідомого, виразного, в міру швидкого, правильного читання.

Саме за допомогою цих навичок дитина найкраще виражає розуміння смислу читаного і ставлення до нього, не залишаючи поза увагою темпу.

Розвиток дитини важко передбачити. Іноді учень, опанувавши самостійно спосіб читання в 3-4 роки, має в школі або високі показники у засвоєнні знань, або цілком посередні. Через погане харчування, нинішні умови сімейного виховання, екологічну кризу багато дітей приходять до школи не готовими до навчання за всіма належними вимогами. Якщо ці школярі за 4 роки засвоюють хоча б мінімальні рівні якостей читання, то це можна вважати успіхом класовода [2].

Чимало невикористаних резервів містить і початковий етап. Сьогодні понад 70 % семирічних дітей уміють читати (літерами, складами, словами), отже, опанувати грамоту вони можуть за 1,5 – 2 місяці, значно удосконаливши свою техніку читання не лише на букварних, але й на додаткових текстах. Диференціювання за рівнем можливостей учнів дасть змогу виявляти обдарованих дітей і розвивати їхні природні задатки.

Існують усі можливості за допомогою диференційованих завдань, спрямованих на колективну, групову, індивідуальну форму роботи, прискорити перехід від аналітичного до синтетичного читання дітей, які відстають.

Ідеться про становлення цілісних прийомів читання на рівні слова: у підручниках – злиття, у практиці окремих вчителів – пара звуків – склад, а потім словосполучення (речення). Дія відтворення звукової структури слова, усвідомлено на етапі аналітичному, поступово згортається й переходить у внутрішній план, стаючи операцією у складі повної усвідомлено дії – осмислення речення або початку фразового читання [1].

Кожний урок має просувати дитину в оволодінні способами, навичками правильного, свідомого, виразного і досить швидкого читання, орієнтовані на проміжні й кінцеві результати при врахуванні вікових, індивідуальних здатностей дітей до оволодіння вмінням читати вголос і мовчки на оптимальних для кожного рівня. Таке явище цілком закономірне, оскільки за свідченням вчених, -від 90 до 95 відсотків інформації ми одержуємо завдяки зоровому сприйманню.

На основі методичних рекомендацій вчителя Б.В.Динги свою роботу по читанню з першокласниками розпочинаю з того, що діти навчаються читати за допомогою серії таблиць, спрямованих на доведення до автоматичності певних навичок – складових досконалого читання. Система роботи з таблицями допомагає не лише оволодіти високою технікою ознайомлення з текстами, а й спрямована на виховання людини, залюбленої у книгу, в рідну мову, знавця літературної спадщини свого народу.

Таблиця «Читаємо самі» - основна. Вона вводить у техніку читання. Один примірник цієї таблиці, як і інших, наступних таблиць, має кожна дитина, другий – в учителя на дошці. Робота таблицею «Читаємо самі» (н-д, читаємо склад однієї з приголосних букв «М» та голосних «А», «О», «У», «И», І», «Е» - «МА», «МО», МУ», МИ», «МІ», МЕ»), дає змогу прискорити темп читання удвоє, оскільки школярі навчаються сприймати і називати не окремі букви, а склад, як єдине ціле, усвідомлюють його структуру. Визначають закономірність розташування складів, що сприяє розвитку пам'яті, логічного мислення. згодом на основі цієї таблиці організовуються ігри, наприклад:

1. Знайди заданий вчителем склад.
2. Склади слова з двох, трьох, чотирьох літер (ми, рак, тиша) або складів (ро-са, ко-ле-со, за-пи-та-ли).
3. «Хто перший?» Змагання для двох учнів, що одночасно почали читати рядок чи стовпчик: хто швидше закінчить.

Завдяки ігровим ситуаціям навчальний процес поживляється, стає невимушеним, підвищується активність дітей, допомагають формувати позитивне ставлення до уроків читання.

Після того, як учні навчаються читати склади й усвідомлять їх структуру, переходимо до роботи з наступною таблицею (н-д, читаємо склад однієї з приголосних букв «М» та голосних «А», «О», «У», «И», І», «Е» +добавляємо навпаки - «МА, АМ», «МО, ОМ», МУ, УМ», МИ, ИМ», «МІ, ІМ», МЕ, ЕМ»). Вона, як і попередня, служить для відпрацювання техніки

читання прямих та обернених складів і використовується виключно для урізноманітнення форм роботи.

За структурою вони нагадують попередні з тією лише різницею, що у них вертикально записані всі можливі злиття двох чи трьох приголосних. Для читання складів зі збігом двох-трьох приголосних використовуються наступні таблиці (н-д, «КВ» з голосними «А», «О», «У», «И», І, «Е», читаємо – «КВА», «КВО», «КВУ», «КВИ», КВІ, «КВЕ» та «ВБР» з голосними «А», «О», «У», «И», І, «Е», читаємо – «ВБРА», «ВБРО», «ВБРУ», «ВБРИ», «ВБРІ», «ВБРЕ» та ін.). Застосування зазначених таблиць дає змогу багаторазовим не набридливим повторенням досягати миттєвого прочитання будь-якого складу, позитивно впливає на пам'ять, розвиток уваги, пробудження пізнавального інтересу.

Закінчивши працювати з таблицями, першокласники, як правило, успішно читають будь-який склад у будь-якому слові. Тож наступний етап – опанування якнайбільшої кількості карток з 8-10 словами на кожній. Менше не бажано, бо діти одразу їх запам'ятають і проказуватимуть, не дивлячись.

Карток налічується не менше двадцяти, їх велика кількість запобігає можливості впізнавати слова, не читаючи, сприяє збільшенню словникового запасу. Наприклад, картки типу:

СТРУНА	ЗЛАМАВ
СТРІЛА	ЗЛОВИВ
СТРІЧКА	ЗЛІСТЬ
СТРИБОК	ЗЛИВА
ГОСТРО	РОЗЛУКА
АЙСТРИ	РОЗЛЮЧЕНИЙ
СТРАВА	УЗЛІСНЯ
СТРИМКИЙ	ЗЛОЧИНЕЦЬ

Дані таблиці читають хором, поодиноці, сусід сусідові. Від повільного темпу до дуже швидкого. Дотримуючись і не дотримуючись послідовності слів. Улюблена гра: двоє учнів читають одночасно вголос – хто швидше завершить.

Як засвідчує практика, швидкість читання залежить від кута зору – від кількості друкованих знаків, яку людина охоплює поглядом одночасно. Для розширення кута зору з першого дня перебування дитини у школі використовуються малюнкові, числові, буквені та складові піраміди, а також квадрати Шульте. Учні на буквених пірамідах читають склади, на складових – слова, за малюнковими – називають зображені предмети або геометричні фігури. Мета такої роботи розширити кут зору настільки, щоб дитина, ознайомлюючись із рядком підручника, лише двічі переводила погляд, що забезпечить їй можливість миттєво бачити пів рядка книги чи цілий газетний рядок. Сприяють розширенню кута зору квадрати Шульте, розміром 20х20 см, поділені на клітинки. Клітинки заповнені літерами і числами. Зупиняють погляд спершу на середній лінії, пізніше у центрі, за 25 сек. називають і

показують числа від 1 до 25, літери в алфавітному порядку. Досвід роботи показує, що певні труднощі у дітей викликають слова з апострофом. Поклавши в основу своєї роботи методику Б.В.Динги, при ознайомленні учнів з цією темою використовую нижчезазначену таблицю. За нею прочитати склад чи слово з апострофом – все одно, що перестрибуючи через пеньочок.

ш	є
м	ї
ф	ю
р	я

За допомогою таблиці діти вчаться правильно вимовляти склад з апострофом, запам'ятовують правило його правопису. Закріплюють здобуті уміння шляхом роботи із слідуючою таблицею.

М'ята
солов'ї
бур'ян
п'ятеро
б'ють
об'єкт
з матір'ю
в'юн

Щоб діти не плутали парні приголосні, пропоную серію таблиць, які містять слова з цілими приголосними. Робота проводиться в плані порівняння вимови та правопису слів:

д-т	б-п
дон-тон	бік-вік
доня-Тоня	біла-піна
вдома-втома	білка-пілот

Кожний наступний матеріал обов'язково базується на добре засвоєному попередньому.

Уміння і любов до читання здебільшого формуються у молодшому шкільному віці, коли приділяється увага техніці читання. Унаслідок відповідних вправлень техніка читання зростає.

Щоб досягти бажаних результатів на уроках читання, слід будувати навчання за вимогами педагогіки і психології, кожний наступний матеріал обов'язково повинен базуватися на добре засвоєному попередньому, повинні відраховуватися вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей, головне – це багаторазові щоденні тренування, відпрацьовування техніки читання і доведення навичок і вмінь до автоматизму.

Література

1. Покроєва Л. Сучасний урок: традиційні та інноваційні підходи / Л.Покроєва, З.Рядова, І.Капустін, С.Ставицький// Директор школи. Бібліотека. – 2008. – №4 – С. 4-24

2. Пометун О., Пироженко Я. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник.- К.: В.С.К., 2004. – 192 с.

3. Типова освітня програма під керівництвом Р.Б. Шияна [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

4. Яковлева І.В. Методичний посібник "Формування у молодших школярів навичок швидкочитання як засобу усвідомленого сприйняття художнього твору [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-formuvannya-u-molodshih-shkolyariv-navichok-shvidkochitannya-yak-zasobu-usvidomlenogo-spriynyattya-hudozhnogo-slova-131746.html>

Дядченко Л.А.,
вчитель початкових класів
*Комунальний заклад загальної середньої освіти
1-3 ступенів №12 (КЗЗО 1-3 ступенів №12)
м. Жовті Води, Дніпропетровська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

«Здоров'я настільки важливіше за всі інші блага життя, що здоровий жебрак набагато щасливіший за хворого короля»
Артур Шопенгауер

Ці слова були, є та завжди будуть актуальними. За статистичними даними з кожним роком помітно зменшується кількість здорових дітей. Вже йдучи до першого класу, більшість учнів з різним причин мають досить великий перелік тих чи інших порушень здоров'я. Недостатній рівень знань батьків та учнів про культуру харчування призводить до надлишку ваги школярів. Надто великий процент порушень соматичного та психічного характеру викликані необізнаністю батьків і дітей.

Здоров'я - найважливіша цінність не лише окремо взятої людини, але й загалом усієї країни, суспільства. Формувати поняття «здоров'я», надавати необхідні знання про збереження здоров'я, формувати культуру здоров'я особистості, працювати над тим, щоб здобуті вміння, знання, навички перейшли у звичку, потрібно з раннього віку. Кожна дитина повинна розуміти, що головний пріоритет для неї - це є здоровий спосіб життя.

Йдучи до школи, всі мріють про високі результати в навчанні і майже ніхто не задумується про те, що чим міцніше здоров'я учнів, тим продуктивніше навчання. А тому здоров'язберігаючі технології виступають в якості основної умови, пов'язаної з досягненням головної мети.

Першочергове завдання школи – об'єднання та узгодження роботи педагогічного колективу по формуванню здорового способу життя учнів, їх батьків і вчителів, що виходить за межі тільки фізичного виховання. Ця робота охоплює питання боротьби зі шкідливими звичками, питання гігієни, питання дозвілля. Для реалізації вказаної мети потрібно забезпечити виконання відповідних завдань:

- створювати умови формування культури здорового способу життя;
- формувати уяву про позитивні фактори, що впливають на здоров'я;
- формувати знання про безпечну поведінку та надання допомоги в небезпечній ситуації;
- вчити учнів робити усвідомлений вибір вчинків, що дозволять зберігати та зміцнювати здоров'я;
- вчити виконувати правила особистої гігієни;
- формувати уявлення про правильне (здорове) харчування, його режим, структуру, корисні продукти;
- дати уявлення про вплив позитивних і негативних емоцій на здоров'я, в тому числі отриманих від перегляду телепередач та від користування комп'ютером;
- вчити елементарним способам емоційного розвантаження (релаксації);
- формувати навички позитивного комунікативного спілкування;
- формувати уявлення про основні компоненти культури здоров'я та здорового способу життя.

В цьому допоможе захід, проведений в нашому класі, участь та виступ у конкурсі агітбригад «Ми – за здоровий спосіб життя»

**Сценарий інсценізованого виступлення агітбригади на тему:
«Мы - за здоровый образ жизни!»**

Ученик: Мы – ребята

ВСЕ : «Неболейки»

Ученица: А я внучка Айболита, близкая знакомая Мойдодыра. Зовут меня Таблеточка Пилюлькина.

Хором: «Мы выбираем здоровый образ жизни»!

Ученица: А значит выбираем

Все: Хорошие привычки!

Дети поднимают таблички со словами: зарядка, закаливание, гигиена, полезное питание, свежий воздух, улыбка, режим дня.

Ученица: Приветствуем всех, кто время нашел

И в школу на праздник здоровья пришел!

Всегда мы здоровы, с зарядкой дружны,

Нам спорт с физкультурой, как воздух, нужны!

Ученик: А с ними порядок, уют, чистота, естетика.

В общем, сама красота!

Здоровье свое бережём с малых лет,

Все: Оно нас избавит от болей и бед!

Ученик: Мы бежим быстрее ветра.

Все: Кто ответит почему?

Ученица: Коля прыгнул на два метра.

Все: Кто ответит почему?

Ученица: На губах у нас улыбка!

Все: Кто ответит почему?

Ученик: Может мостик сделать Юля,

Ученица: По канату лезу я,

Все: Потому что с физкультурой мы – давнишние друзья!

Ученица: В нашем распорядке утром есть зарядка,

Все без исключения вспомним упражнения!

Выполнение музыкальной физкультминутки.

Ученица: Если хочешь стать умелым,

Ученик: Ловким,

Ученик: Быстрым,

Ученик: Сильным,

Ученица: Смелым,

Ученица: Научись любить скакалки,

Ученица: Вожжи, обручи и палки.

Ученица: Никогда не унывай!

Ученик: В цель снежками попадай,

Ученица: В санках с горки быстро мчись

Ученик: И на лыжи становись

Ученик: Вот здоровья в чем секрет!

Все: Будь здоров! Физкульт-привет!

Частушки о здоровом образе жизни

Ученик: За осанкой не слежу.

Скрюченный весь день хожу.

Чтобы мне здоровым быть,

Надо за спиной следить.

Ученица: На уроке я сижу,

На учителя гляжу.

Мне учитель говорит:

“Сядь ровней, не повредит!”.

Ученица: Нужно спину так держать,

Чтобы ровненько стоять.

Люди смотрят не дыша:

«Ох, осанка хороша!»

Ученик: Буду по лесу гулять,

Буду тело закалять.

Я здоровым быть мечтаю,

Свои мускулы качаю.

Ученица: Физкультурой заниматься

Всем советуем, друзья.

Не лениться, улыбаться!

До свиданья! Нам пора.

Ученик: Приучи себя к порядку,

Пробуй плавать и нырять.

Научись любить зарядку –

И разучишься чихать!

Ученица: Ты зарядкой занимайся

Ежедневно по утрам.

И, конечно, закаляйся,

Это так поможет вам!

Ученик: Надо с детства закаляться,

Чтоб здоровым быть весь год.

Чтобы к доктору являться,

Только если позовет.

Выходит девочка (Гигиена):

Ученица: Добрый день! Я – чистота! С вами быть хочу всегда.

Сначала познакомлюсь с вами, Чтобы стали мы друзьями.

Ученица: Вот Наташа, Коля, Валя, вот Сережа, Света, Галя.

Костя, Вова, рядом Лена. А как вас звать?

Ученица: - Гигиена.

Я пришла вас научить,

Как здоровье сохранить.

Много грязи вокруг нас,

И она в недобрый час

Принесет нам вред, болезни.

Но я дам совет полезный,

Мой совет совсем не сложный –

С грязью будьте осторожны!

От простой воды и мыла

У микробов тают силы.

Ученица: Чистота – залог здоровья,

Чистота нужна везде,

Дома, в школе, на работе,

И на суше, и в воде.

Ученица: От простой воды и мыла у микробов тают силы,

Чтоб микробам жизнь не дать, руки в рот не надо брать.

Ученица: Гигиену очень строго надо соблюдать всегда!

Под ногтями грязи много, хоть она и не видна.

Ученица: Если руки моешь с мылом, то микробы поскорей
Прячут под ногтями силу, и глядят из-под ногтей.

Ученица: Не грызите ногти, дети, не тяните пальцы в рот.
Это правило, поверьте, лишь на пользу вам пойдет.

Ученица: Постарайтесь не лениться, каждый раз перед едой,
Прежде чем за стол садиться, руки вымойте водой.

Ученица: Я вот вас сейчас водою и душистым мылом...

Ученик («Микроб»): Ой, быстрее убегаем, тают наши силы.

«Гигиена»: Правило от Мойдодыра ты запомни навсегда:

Все: «Мочалка, мыло и вода –
И от микробов нет и следа!»

Ученик: Мера нужна в вашей еде, чтоб не случиться неожиданной беде,
Нужно питаться в назначенный час в день понемногу, но несколько раз.

Ученица: Выбирай банан, орехи, цитрус, творог, молоко,
В спорте ждут тебя успехи, рост и сила – ого-го!

Ученица: Меньше нужно есть мучного, больше фруктов – и тогда
Будешь ты всегда здоровым, пользу принесет еда.

Ученица: Свежим воздухом дышите. А для этого, друзья,
Чаще в лес гулять ходите, это точно знаю я.

Ученица: Рано утром просыпайтесь, себе, людям улыбайтесь.
Грубых слов не говорите, только добрые дарите.

Ученица: Рано вставать, рано в кровать –
Завтра за партой не будешь зевать.

Ученик: Не бойся воды – мойся!

Ученик: Стройся в ряды – стройся!

Ученик: Трудный и долгий день впереди,
Каждую мышцу с утра заряди!

Ученица: Чистят ножи и кастрюли, и трубы –
Как же не чистить до завтра зубы?

Ученица: Вовремя пей, вовремя ешь,
Будешь до старости крепок и свеж.

Ученица: Вредно ребятам лежащее чтение –
Вредно для книги и вредно для зрения.

Ученица: Рано в кровать, рано вставать –
И начинаем сначала опять.

Ученик: Помни твердо, что режим в жизни нам необходим!

Ученица: Если будешь ты стремиться распорядок выполнять,
Будешь лучше ты учиться, будешь лучше отдыхать.

Ученица: «Друзья! Нам прощаться настала пора!
И чтоб не случилось, всегда человек.

Здоровья желает другому навек.

Ученица: Мы открыли вам секреты, как здоровье сохранить.

Выполняйте все советы, и легко вам будет жить!
Исполнения песни «Постарайся, если хочешь быть здоров»

Література

1. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі / упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко – К.; Шк. Світ, 2003.

Сабада І.В.,

вчитель розвитку мовлення

КЗ «Куп'янська СШ» ХОР

м. Куп'янськ Харківська область, Україна

СТОРИТЕЛІНГ – ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Сторітелінг – технологія створення історії та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

У перекладі з англійської story означає історія, а telling – розповідати. Сторітелінг – це розповідь історій.

Сторітелінг у 90-х роках минулого століття розробив і успішно впровадив в управління міжнародною корпорацією американець Девід Армстронг. Він урахував психологічний чинник такий як: розповіді з життя значно легше сприймаються, вони цікавіші, ніж логічні аргументи й сухі міркування, а тому здатні викликати в слухача довіру й мотивувати до певних дій.

Але насправді людство займалося сторітелінгом завжди. Наші пращури передавали з покоління в покоління весь накопичений людством досвід і знання за допомогою міфів, легенд, казок. За основу брали реальні факти, але їм надавали містичного характеру, метафоричності. Такі розповіді були виразні, цікаві, легко асоціювалися з особистим досвідом.

Сьогодення швидкоплинне, стрімке та інформаційно перевантажене. Відтак людям необхідні ефективні способи обробки й передачі інформації, як сторітелінг.

Хоча ця технологія розроблена для менеджменту та маркетингу, вона може бути корисною і в галузі освіти.

Завдання сторітелінгу — за допомогою розповіді створити умови для мотивації дітей до навчання на занятті або під час освітньої ситуації, викликати симпатію до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них потрібну інформацію.

Вміння говорити, формулювати власні думки – необхідні життєві навички для кожної людини. На сьогодні володіння інформацією, її обробка, вміння чітко передавати почуття, аргументувати свою позицію – головні

задачі, які стоять перед освітою.

Мова – це складний психологічний процес, який неможливо оцінювати, розвивати окремо від мислення або сприймання. Розповідь історій – процес емоційний, захоплюючий, який добре запам'ятовується. Отже, сторітелінг як вигадка казок, історій добре підходить для формування усного мовлення учнів.

Сторітелінгом зацікавлені і педагоги, і психологи у всьому світі, оскільки пояснення матеріалу у формі розповіді історій розвиває в учнів уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти. Історії дозволяють розповісти про те, як приймаються рішення та будуються стосунки. Через обмін історіями, вибудовуючи емоційні зв'язки, учні та вчителі створюють правильні й більш якісні взаємостосунки.

Види сторітелінгу

- Культурний – розповідає про цінності, моральність та вірування;
- Соціальний – розповідь людей один про одного (можна розповідати дітям історії з життя відомих людей, що може стати для них прикладом для побудови свого життя).
- Міфи, легенди – вони відображають культуру й нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим.
- Jump story – всі полюбляють слухати історії про містичних істот, коли неочікуваний кінець змушує підстрибнути на стільці від страху. Такі історії допомагають подолати власні страхи.
- Сімейний – сімейні легенди зберігають історію наших пращурів. Ці історії передаються з покоління в покоління та мають повчальний характер.
- Дружній – ці історії об'єднують друзів, оскільки вони згадують про певний досвід, який вони пережили разом.
- Особистий – особисті історії розповідають про власний досвід та переживання. Це важливий вид сторітелінга, оскільки подібні історії допомагають зрозуміти себе, і почати розвиватися.

Основні функції сторітелінгу

1. Мотиваційна. Це спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі.
2. Об'єднуюча. Історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі.
3. Комунікативна. Історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях.
4. Інструмент впливу. Дозволяє не директивно впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання.
5. Утилітарна. Один із найпростіших способів донести до інших зміст завдання або проекту.

Сучасне підростаюче покоління спілкується, переважно, у віртуальному світі. Тому реальне спілкування стає мистецтвом, якому

потрібно навчати знову. Для цього чудово підходить метод «сторітелінгу».

Сторітелінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Вид історії, що використовується у сторітелінгу залежить, як правило, від того, для якої саме аудиторії вона призначена. Так, наприклад, одній аудиторії більше до вподоби емоційні історії-казки, іншій — детективні історії, третій — повчальні байки. Проте в історії будь-якого виду є кілька ключових принципів, які відрізняють її від простого викладу фактів:

- наявність персонажа;
- наявність інтриги;
- наявність сюжету.

Персонаж в історії має бути якомога ближчим до аудиторії, адже інакше слухачі не будуть співпереживати йому, не зможуть «приміряти» образ цього персонажа на себе. А це одне з основних завдань сторітелінгу — зробити слухача безпосереднім учасником історії.

Інтрига в історії дозволяє утримати увагу аудиторії, вона змушує послухати всю історію, з нетерпінням чекаючи, чим все скінчиться. Втім, занадто затягнутою інтрига бути не повинна, інакше уваги аудиторії не вистачить, щоб дослухати історію до кінця.

Сюжет в історії потрібен обов'язково. Він зазвичай буває класичним, тобто побудованим у вигляді «ланцюжка» з зав'язки, розвитку, кульмінації і розв'язки.

Історія допомагає інформувати, порівняти, візуалізувати, та деталізувати той матеріал, який подається.

Прийоми навчання розповіді історій

- основні: зразок, план, аналіз;
- допоміжні: запитання, нагадування, вказівка, заохочення, підказка;
- специфічні: запис розповіді учнів, придумування розповідей-мініатюр, об'єднаних однією дійовою особою тощо.

Види розповідей на словесній основі

- розповідь на тему, запропоновану вчителем;
- розповідь за планом;
- розповідь за запропонованим початком;
- розповідь за опорними словами;
- складання казки за власним сюжетом.

Історії повинні бути змістовними, логічно послідовними, точними, виразними, зрозумілими слухачам, самостійними, невеликими за розмірами.

Структура історії

Вступ – основна мета цього етапу – підготувати учнів до самої історії,

створюється контекст історії.

Розв'язка – це переломний момент в історії. Наприклад, було погано, ми щось зробили і стало добре або навпаки, було добре, але ми за чимось не вслідкували, і стало погано. Історії без розв'язки не цікаві учням.

Висновки – їх треба озвучувати обов'язково. Досить часто з однієї історії можна зробити кілька висновків, тому треба спрямувати думки учнів у потрібне нам русло. І головне на цьому етапі не перейти тонку межу між висновками та повчаннями.

Уміння розповідати повчальні сюжети з історії, з життя видатних учених та митців, історії відкриттів у математиці, фізиці, біології та хімії – все це має стати не лише засобом активізації учнівської уваги на уроці, а й ефективним інструментом донесення та закріплення смислів у свідомості учнів.

Мистецтво сторітелінгу – це один із найприродніших і водночас найефективніших способів надавати навчальному процесу особливої якості.

Сторітелінг в навчанні

Ми так швидко і надовго запам'ятовуємо сюжети фільмів, книг або телешоу, але при цьому вивчення лекції чи підручника часто перетворюється на справжні тортури? Сьогодні перед багатьма постає актуальне питання, як залучити слухача в процес навчання настільки, щоб він виніс максимум корисного для себе? Як зацікавити і утримати його увагу?

Тому, щоб поданий матеріал запам'ятався гарантовано і надовго, а потім був застосований на практиці, необхідно створити «реальну казку». Такий підхід допоможе викликати у слухача емоції, а емоції — це запорука того, що інформацію запам'ятають. Поступово переходячи від нудної теорії до яскравої практики. Перекладаючи матеріал у ситуації, які можуть відбуватися в житті — таким чином можливо підготувати слухача до вирішення завдання, яке одного разу перед ним постане.

Особливо метод сторітелінгу ефективні у роботі з дітьми які мають особливі освітні потреби:

- Цікавий засіб урізноманітнення заняття або освітньої ситуації.
- Допомагає реалізувати індивідуальний підхід та зацікавлювати дітей.
- Не потребує витрат і може бути використаний у будь-якому місці та в будь-який час.
- Розвиває уяву, фантазію та креативність.
- Сприяє налагодженню добрих взаємин між вихованцями та педагогом.
- Під час спілкування, допомоги персонажу відбувається обмін емоціями, формуються довіра та емпатія.
- Знімає психологічне напруження.
- Під час слухання, обговорення, переказування, створення оповідки діти вчаться усвідомлювати свої почуття і говорити про них.

- Розвиток зв'язного мовлення.

Прийоми мотивації

- Створення проблемних (освітніх) ситуацій.
- Сторітелінг.
- Застосування незвичних матеріалів, наочних і технічних засобів.
- Усі види драматизації.
- Використання несподіваної, невідомої та суперечливої інформації.
- Емоційна насиченість навчального змісту, створення емоційних ситуацій.
- Використання технік емоційної розрядки, моментів змагання або гри тощо.

Існує чимало прийомів мотивації дітей, і сторітелінг — один з них.

Види педагогічного сторітелінгу: класичний, активний та цифровий.

У класичному сторітеллінгу історія розповідається самим педагогом. Діти тільки слухають і сприймають інформацію.

В активному сторітеллінгу педагогом задається основа події, формуються її проблеми, цілі і завдання. Діти стрімко залучаються до процесу складання історій.

А цифровий сторітелінг – це такий формат, в якому розповідання історії доповнюється візуальними компонентами (картинками, презентаціями відео, скрайбінгом, інфографікою).

Тож зрозуміло, сторітеллінг почався тоді, коли до звичайного переказу фактів додали емоційне забарвлення (зміну інтонації голосу, міміки, жестів).

Цифровий сторітелінг, за допомогою Кубиків Історій.

Кубики Історій - це унікальна настільна гра-посібник технології «storytelling», яка розвиває фантазію і мовлення дитини.

Це особливий тип гри, де між гравцями немає конкуренції - в кубиках історій немає переможених або переможців, адже всі учасники по черзі складають і розповідають вигадані пригоди якогось героя, гравець може сам вибрати жанр своєї розповіді.

Коротко про хід гри: перший учасник кола історій кидає перший кубик, щоб за малюнком, який випав, задати основну подію, яка буде розгортатися. Потім інший учасник кидає другий кубик і продовжує розповідь, приєднавши деталі до попереднього. І так далі, поки історія не буде закінчена.

Основними складовими складання будь якої історії, яких повинні дотримуватись є:

Експозиція

Жив був _____. Де? Коли? Скільки часу? З ким?

Зав'язка

Одного разу _____. Що раптом трапилося? Приїхав друг, налетіла буря, впав стілець, прийшла звістка тощо.

Розвиток подій

Перерахуйте всі події, які будуть описані. Подумайте, які емоції мають у цей час відчувати слухачі. Розкажіть як змінювався герой впродовж історії.

Кульмінація

Повідомте, яка подія стала «вирішальною» для героя.

Розв'язка

Розкажіть, чим все завершилося. Як змінився герой, що він зрозумів.

Висновок.

Чому нас вчить ця історія? Мораль, визначення тощо.

Починайте історію з зав'язки і від першої особи. «Хочу розповісти, як я ...», «Я вам вже розповідала про те, як я ...», «Одного разу зі мною сталася така історія ...». Це відразу приверне увагу дітей, навіть якщо мова в ній піде про фантастичні події і героїв. Придумайте інтригу, пастку. Чим несподіванішим буде сюжетний поворот, тим краще.

Навчаючись за цими картками розповідати оповідки, діти потім переказують їх одноліткам, друзям, батькам. Цей прийом ефективний у роботі з мовленнєво пасивними дітьми. Залучення їх до розповідання власних історій допоможе їм упоратися з проблемами мовлення.

Персонажів має бути небагато.

Бажано обрати для кожного віку найбільш привабливих та добре знайомих дітям персонажів казок, оповідань, мультфільмів, які залишатимуться з ними весь час від вересня до травня. Можливе використання будь-якого відомого дітям персонажа, чи ввести свого, нового, який і буде допомагати дітям своїми пригодами у пізнанні нового цікавого світу.

Навчити учнів створювати власні тексти – нелегка, клопітка й наполеглива робота, яка передбачає сумісну творчу співпрацю педагога й школяра. Реалізація такої педагогічної співпраці відбувається, безумовно, переважно в межах занять розвитку мовлення, уроках української мови, читання. Але елементи сторітелінгу можна застосовувати й на інших уроках: основи здоров'я, природознавство, математика, трудове навчання, у виховній роботі.

Література

1. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності [Текст] / Г. М. Гич // Науковий вісник Миколаївського університету ім. В. О. Сухомлинського. – 2015. – № 4. – С.188-192.

2. Куш Т. В. Майстерня креативності [Текст] / Т. В. Куш // Науково – методичний журнал «Педагогічна майстерня». – 2016. – № 4. – С. 30-37.

3. Макарова Л.М., Корнієнко Л.О., Рига Г.О. Сторітелінг як технологія розвитку креативності здобувачів вищої освіти КЗ «Покровський педагогічний коледж» [Текст] / Л.М. Макарова // Матеріали VII Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2018». – 2018. – 37 с.

4. Симмонс Аннет. Сторителлинг. Как использовать силу историй [Текст] / Аннет Симмонс. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 272 с.

5. Гілевич Л.І. Сторітелінг в початковій школі як технологія розвитку критичного мислення [Електронний ресурс] / <https://18047.blogspot.com/>-

7. Гущина Н. Сторітелінг як ефективний варіант неформального навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html>

8. Марк Лівін «Сторітелінг для очей вух і серця»: <https://nashformat.ua/products/storiteling-dlya-ochej-vuh-i-sertsya-709305>

Саталкіна О.П.,

вчитель початкових класів

Сколівська загальноосвітня школа І- ІІІ ступенів

м. Сколе, Львівська область, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Нестандартні уроки є одним із засобів підвищення інтересу школярів до навчального предмета. Особливість нестандартних організаційних форм навчання полягає в тому, що під час їх проведення всі учні класу залучаються до активної роботи. Саме такі уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. У них незвичайні задум, організація, методика проведення.

Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної діяльності. Такі уроки викликають в учнів творчий інтерес, вони вчаться зіставляти, узагальнювати, систематизувати, розвивають мовлення.

Відомий педагог Е.І.Ільїн відмічав: «Урок - це спілкування, а не просто робота, життя, а не година в розкладі ». Що означає, урок - це життя? Так. Це життя учителя, який любить свою професію, любить дітей, переживає невимовну радість від спілкування з ними, дуже чуйно відноситься до усіх їх прикрощів і радощів і, найголовніше, вірить в них,

пишається ними. Урок - це життя дитини, наповнене чуттєвим захватом від сприйняття спільного переживання емоційної радості. Гарна школа починається з уроку. Від нього залежить усе: культура, доброзичливість у взаєминах між учнями, вчителями і батьками. [3, с. 269].

Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [2, с. 16].

Зараз можна нарахувати біля 50 нестандартних форм проведення уроків, які використовують учителі в своїй роботі. Найпоширенішими типами таких уроків є: уроки-прес-конференції, уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-змагання, уроки типу КВК.[1, с. 45]. Одним з таких уроків, розроблених мною, хочу з вами поділитися.

Урок КВК з української мови «Найцінніший скарб – рідна мова» для 4 класу

Мета. Розширювати та збагачувати знання учнів про мову; розвивати вміння правильно висловлювати свої думки, логічне мислення, увагу, пам'ять, уміння працювати в групах; виховувати любов до рідної мови, бажання здобувати знання.

Обладнання: картки із завданнями, ребусами, демонстраційний матеріал, емблеми команд, кошик із макетами фруктів та овочів.

Привітання учнів.

1 - й учень

У цей світ ми увійшли ще малюками,
У світ багатий загадковий і казковий
Стежину колисковими піснями
Карпатах,

Матуся нам стелила у світ Мови.

Виходить перша команда..

Капітан. Наша команда «Звуки»

Девіз: «Звуки в мові нам потрібні

Всі в команді дружні й сильні».

Виходить друга команда..

Капітан. Наша команда «Слово»

Девіз: «Слова будемо всі вивчать,

Щоб легше думать і перемагать».

Слово вчителя

Сьогодні ми проведемо урок КВК на тему «Найцінніший скарб – рідна мова» Кожна команда буде мати завдання. Старайтеся його виконувати якнайшвидше і правильно. За це ви будете отримувати бали і переможе команда, в якій буде більше балів. В кінці уроку журі порахує бали і підведе підсумки. Бажаю вам успіху!

Перше завдання

Визначити головні члени речення.(По три речення для кожної

команди).

1. Слова квітнуть. Звучить чарівна музика рідної мови. Народ беріг свою мову віками.

2. Звучить рідна мова. Кожне слово у ній співає. Ми шануємо мову рідну.

Друге завдання

Загадки. (Хто швидше відгадає).

1. Маленька, менша від мачини,
Ні з ким не стану на борню.

А при читанні, коли треба,
Й людини мову зупиню.

Що це таке? **(Крапка)**

2. Злита з хвостиком ця крапка,
спис,

Невелика, власне, лапка.

Робить паузу, всім знайома.

Як вона зоветься ? **(Кома)**

3. Він після речення, цитати

Вмостився, схожий на гачок

Всіх нас примушує питати,

А сам ні пари з вуст – мовчок.

Що це таке? **(Знак питання)**

4. Що за знак – стрункий, як

Він над крапкою завис,

Спонука до поклику.

Хто ж бо він? **(Знак оклику)**

Третє завдання Перебудувати питальні речення у спонукальні.

1. Чи знаєте ви , що потрібно економити електроенергію?

2. Ми всі зможемо піти до лісу?

Четверте завдання Знайди зайву букву.

Перша команда

АААЛ

ОСОО

ГТТГ

КХКК

І ІІ І

Дуга команда

ИИИМИ

ШЦШШ

ББВБ

НПНН

ФФРФ

П'яте завдання (Домашнє завдання)

Конкурс на краще читання вірша про мову. (Два учасники)

Шосте завдання (Для капітанів)

1. Орфоепічні картки. Кожному капітану дається картка з словами , у котрих потрібно написати пропущену орфограму. (Навчання, вічливий, умивання, відавна, безміний, бездоріжжя, обличчя.)

2. Назвати слова на дану букву і зробити крок. А, Г, К, Р,Ц, Ю...(Хто швидше?)

3. Стрілочками вказати до яких звукових моделей підходить кожне з поданих слів. (Плід, град, краб, ночі, кріт, плюс, їжа, дужі, речі, печі, клен, грак, хліб

- - 0 - , - = 0 - , = 0 - 0, - 0 = 0)

Соме завдання

Командам пропонуються одні й ті слова, до якого треба дібрати кілька слів синонімів. Котра команда добере більше, отримує бал. (Прекрасний, хурделиця).

Восьме завдання

Розгадка ребусів і поділ слів на склади. *(На окремих листочках).*
(Сонце, місяць, риба, сім'я, столяр, меркурій)

Дев'яте завдання

Види речень *(На окремих листочках).*

1. Любіть свою мову й ніколи її не забудьте в житті.
2. Світ мови нас оточує від народження.
3. Ми любимо рідну мову.
4. Хто не любить мову колискову?

Десяте завдання

Скласти якнайбільше слів із слова «пролісок ». (Сок, ліс, коло, пісок, полк, крос).

Одинадцяте завдання

У кошику овочі і фрукти із запитаннями, кожний учасник вибирає по одному і відповідає.

1. Чи можна з кози зробити козака? (Коза + к.)
2. У який горщик неможна налити води? (У розбитий.)
3. Яким гребінцем не розчешешся? (Півнячим.)
4. Що посеред Києва стоїть? (Буква «є».)
5. Що стоїть між книгою і зошитом? (Буква «ї».)
6. Якого каміння немає в морі? (Сухого.)
7. Якою косою неможна косити? (Дівочою.)
8. Як записати чотирма буквами суха трава? (Сіно.)
9. Чим закінчується день? (Знаком м'якшення.)
10. Як за одну секунду зняти колесо автобуса? (Фотоапаратом.)
11. Чи може три дні підряд іти дощ? (Ні, між днями є ночі.)
12. син мого батька, але мені не брат? (Я сам.)

Дванадцяте завдання

Звуковий аналіз слова « молодці » - 0 - 0 - = 0 *(Для двох команд)*

Вчитель

Ви, мабуть , уже втомились,
Але все ж чогось навчилися.
Швидше, прошу, підростаєте,
Сил для праці набирайте.
В мові нам потрібні конче
Люди добрі, мудрі, творчі.
Мова – це душа народу,
В ній багатство всього роду

Підведення підсумків уроку та визначення переможців.

Нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини.

Використання саме таких форм уроків сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів, діти безпосередньо беруть участь у процесі навчання. Пізнавальна діяльність учнів переважно має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб'єктів навчання, дає можливість для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння й узгодження різних точок зору про об'єкти, які вивчаються на уроці.

Література

1. Гусак Т. Нестандартні уроки Нормування відповідного ставлення школярів до навчання // Рідна школа. – 2011. – № 9. С. – 45
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik. — Kyiv : Litera LTD, 2018. S. – 16
3. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя (8 - 17 розділи) Х.: Вид. група "Основа", 2010. С. – 269

Дмитренко Я.О.

вчитель англійської мови
Іванківська ЗОШ І-ІІІ ступенів
Бориспільський район, Україна

РОЗРОБКА СЦЕНАРІЮ КОНКУРСУ «НАЙКРАЩИЙ ПЕРЕКЛАД ВІРША»

My Puppy

My puppy has a doghouse,
just outside my door.
He licks me when I pet him,
and wags his tail for more.
He's always there beside me,
no matter what I do.
My puppy is my special friend,
and a family member, too.

Bee

BUZZ! goes the bee,
Hour after hour,
BUZZ! goes the bee
From flower to flower.
Sucking out the nectar
Flying it home.

Storing up the nectar
In the honeycomb
BUZZ! goes the bee,
Making honey so sweet.
Bee makes the honey
That I love to eat!

Wind Pictures

Look! There's a giant stretching in the sky,
A thousand white-maned horses flying by,
A house, a mother mountain with her hills,
A lazy lady posing in her frills,
cotton floating from a thousand bales,
And a white ship with white sails.
See the old witch fumbling with her shawl,
White towers piling on a castle wall,
the bits of soft that break and fall away,
Airborne mushrooms with undersides of gray -
Above, a white doe races with her fawn
On the white grass of a celestial lawn.
Lift up your lovely heads and look
As wind turns clouds into a picture book.

With A Friend

I can talk with a friend
and walk with a friend
and share my umbrella in the rain
I can play with a friend
and stay with a friend
and learn with a friend
and explain
I can eat with a friend
and compete with a friend
and even sometimes disagree
I can ride with a friend
and take pride with a friend
A friend can mean so much to me

Spring, Almost

The sunshine gleams so bright and warm,
The sky is blue and clear.

I run outdoors without a coat,
And spring is almost here.
Then before I know it,
Small clouds have blown together,
Till the sun just can't get through them,
And again, it's mitten weather

Скріпниченко Л.М.,
вчитель початкових класів
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2
Кіровоградська міська рада
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Вступ. Сучасне суспільство формує нову систему цінностей, в якій володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Від людини вимагаються вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати нові знання, володіти такими якостями, як універсальність мислення, динамізм, мобільність. А отже, і сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо.

Державним стандартом початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с.1]

З огляду на це Нова Українська Школа однією з основних предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр, виокремлює математичну компетентність, яка визначається як особистісне утворення, що характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практикозорієнтованих завдань, нарешті адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя [2, с.3] А формування прийомів математичної діяльності сприяють реалізації компетентнісного підходу у навчанні. Активне формування навчальної діяльності веде до активних змін в особистості учня, в його

свідомості, інтелектуальному і моральному розвитку. Відповідно до діяльнісного підходу етапи засвоєння знань розглядаються разом із етапами засвоєння діяльності. Якість знань в такому разі визначається адекватністю використовуваної діяльності учня для їх засвоєння.

Діяльнісний підхід ґрунтується на теоретичних положеннях концепції Л. С. Виготського, А. Н. Леонтьєва, Д. Б. Ельконіна. Ці положення вказують на те, що все, що відбувається в психічній сфері людини, виражається в його діяльності [9, с.2].

Під час уроків можна спостерігати, що дітям легко виконувати завдання репродуктивного характеру. Але репродуктивне відтворення матеріалу не розвиває логіку в учнів. Якщо вчитель підштовхує до потрібного направлення думок, сам показує, як робити завдання, пізнавальна сфера учня працює частково, не повною мірою. Часто після репродуктивного відтворення завдання учні забувають його і не можуть повторити алгоритм вирішення вже за кілька днів. Значно складніше учням провести аналіз, дослідження, порівняння, зробити узагальнення і висновки. Отже, вчителю необхідно вирішувати ряд педагогічних проблем: підвищення рівня математичної компетентності, що має забезпечити готовність до використання математичних знань, умінь, навичок для вирішення максимально широкого діапазону життєвих задач, як в процесі навчання математики забезпечити формування ключових компетентностей учнів, розвивати самостійність, творчість, щоб кожен учень зміг реалізувати свої здібності. Формування математичної компетентності учнів на основі діяльнісного підходу дає змогу вчителю реалізувати поставленні завдання. Діяльнісний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти. Самовдосконалююча особистість – головна мета навчання. Навчальний процес має бути спрямований на розвиток пізнавальної діяльності учня та її активізацію. Вчитель має застосовувати різноманітні методи спонукання учнів до праці, активної участі в процесі засвоєння знань. А також спонукати учнів до творчої самостійної роботи по здобуванню знань та формуванню умінь та навичок.

Як же формувати прийоми навчальної діяльності учнів. Пріоритетним завданням учителя на уроках математики є активізація мисленнєвої діяльності.

Працюючи за програмою і підручником «Математика» С. Скорцової та О. Онопрієнко, я ознайомила із запропонованою авторами методикою навчання математики в 1 -2 класах. У структурі предметно-математичної компетентності виділяється обчислювальна складова, яка являє собою готовність учня застосовувати обчислювальні вміння та навички у практичних ситуаціях. Однією із складових навчання математики має бути

під час розв'язування практичних задач;

- вміння користуватися креслярськими інструментами.

Це загальні вміння, які потрібні кожній людині впродовж її життя. На різних етапах становлення особистості, в професійному і соціальному аспектах її життя вони виявляються і використовуються неоднаковою мірою.

Водночас викликає стурбованість той факт, що діти до виконання будь-якої діяльності відчують внутрішню невпевненість, часто звертаються за допомогою до дорослих. Нейрофізіолог М. Безруких звертає увагу на те, що необхідно спонукати дітей відверто говорити про неспроможність у чомусь, не боятися звертатися по допомогу. А, отже, для вчителя є завданням корекції мотиваційної сфери сучасних школярів створення ситуацій успіху. Сприятимуть цьому і цікаві нестандартні задачі, шараді, головоломки тощо. Також для розвитку логічного мислення можна пропонувати такі завдання: скласти задачу за аналогією; зобразити умову задачі у вигляді схеми, малюнка; розв'язати декількома способами; поділити текст задачі на окремі логічні елементи; скласти план; знайти зайві дані.

Важливо розвивати в учнів самостійність. Часто найскладнішим для дітей є питання, що робити після ознайомлення з задачею. Задля розвитку самостійності можна запровадити певний алгоритм. Потрібно, щоб учень не просто запам'ятав спосіб розв'язання задачі, а мав навички логічного мислення для її вирішення.

На уроках математики учні початкової вчаться аналізувати задачі, виділяють умову, запитання, етапи розв'язання. При цьому в підручнику на перших етапах даються вказівки, як правильно виконати завдання (схеми короткі записи, план розв'язання), а пізніше учні вже самостійно мають дібрати вираз, схему до задачі, порівняти дві задачі, знайти спільне і відмінне.

Розвиток математичної компетентності учня має бути системним і включати різні аспекти навчально-виховного процесу - урок як основну форму навчальної діяльності, факультативи, самоосвіту, позакласну роботу з математики, яка базується на індивідуальних особливостях учнів.

У НУШ з'явився такий вид діяльності як «Щоденні 3» (математика). Це набори щоденних видів діяльності, виконуючи які, діти вчаться бути самостійними, а у вчителя з'являється можливість працювати з окремими учнями індивідуально чи у малих групах.

Принципи моделі «Щоденні 3»:

- Довіра та повага
- Спільнота
- Вибір
- Відповідальність
- Тимчасове зосередження уваги
- Переходи (паузи для відпочинку)
- 10 кроків до самостійності

Створення і збереження здорової комфортної атмосфери в класі вимагає докладання багатьох зусиль. Довіра та повага допоможуть у цьому. Відчуття спільноти створює у школярів бажання вимагати від інших відповідальності за власну поведінку, навчання, повагу і доброту.

Вибір – це сильна мотиваційна складова. Мотивація в дитини зростає, коли вона має можливість обирати предмет навчання, вірить у певну власну автономію чи контроль над власним навчанням.

Учні відповідальні, коли контролюють голос, власні дії, не заважають роботі класу. Вони вміють самостійно обирати і повертати на місце математичні матеріали для роботи. Самостійність – це основа відповідальності школярів.

Упродовж дня учні працюють у групах. Кожна група виконує певний вид діяльності, заплановану учителем чи обрану учнем, впродовж 5-15 хвилин. Для різних видів діяльності відведено певні місця. Під час перерв діти змінюють навчальні блоки, що дає можливість відпочити як фізично так і інтелектуально.

Щоб така модель була успішною, під час виконання має бути багато переходів між навчальними блоками. Для організованих переходів можна використовувати наприклад, дзвоник.

Для забезпечення повторення моделей поведінки у класі важливо створити «Я-схеми». Щоб правильно організувати роботу з учнями з самого початку навчання, потрібно попередньо обговорити правила поведінки, адже правило «дисципліна на уроці» не працює, оскільки активна діяльність учнів на уроці може супроводжуватися шумом, вигуками, сміхом. Щоб не перетворювати все це на хаос, потрібно пам'ятати про поставлене завдання [3, с. 94]

Також бажано мати спеціально обладнані місця для збереження матеріалів та приладів.

Основні етапи моделі «Щоденні 3»:

1. Математика самостійно
2. Математика разом
3. Математика письмо

Перші два базуються на діяльності з маніпулятивними предметами та передбачають використання кінестетичної практики. Це математичні ігри (самостійні і з партнером), розв'язання проблем, використовуючи інструменти для лічби чи ігрові матеріали. Також ці компоненти можуть передбачати комп'ютерів, калькуляторів, інших гаджетів як засобів для самостійної роботи.

«Математичне письмо» забезпечує вираження учнями власних думок і розумінь під час роботи над математичними завданнями чи математичним змістом: виразами, числами, цифрами, задачами. А інколи і створювати власні завдання [4, с. 76]

Висновки. Основним завданням освіти, зокрема математичної, нині є

створення необхідних умов для формування їхнього творчого мислення. Тому вчитель, що вкладає математику нині має дбати про власний саморозвиток, про активну творчу діяльність, як педагогічну, так і математичну. Високий рівень фахової компетентності, прагнення високої ефективності уроку, активна власна творча діяльність – це ті важливими передумови створення вчителем творчого середовища у процесі навчання учнів математики.

У діяльнісному підході до навчання головною дійовою особою є учень.

Роль учителя – це роль фасилітатора і модератора. Слід навчити учнів знаходити інформацію і критично її опрацьовувати, застосовувати знання на практиці у життєвих ситуаціях, практикувати математику не заради самої математики, а для життя [4, с. 77]

І не забуваємо, що в молодшому шкільному віці інтерес дітей має яскраво виражений емоційний характер, важливо, щоб дитина переживала радість відкриття [3, с.86]. Якщо в дитини виходить виконувати математичні завдання, то їй подобається математика. Тому потужним мотивом є мотив досягнення успіху.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688)
2. Гринчак В. І. Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу – 2019
3. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод.посіб./М. Кірик, Л. Данилова. – Львів: Світ, 2019. – 136 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja/ za zag. red. N. M. Bibik. – Kyiv: Litera LTD, 2019. – 208 s.
5. Проценко Г. Урок математики// Початкова школа. – 2008. – №15
6. «Реалізація діяльнісного підходу під час вивчення математики». Методичні рекомендації - Долина: РМК, 2014
7. Скворцова С. Нова українська школа: методика навчання математики у 1 -2 класах: навч.-метод.посіб./ Світлана Скворцова, Оксана Онопрієнко. – Харків: Вид-во «Ранок», 2019. – 352 с.
8. Філякіна Л. Математичні варіації – «Початкова освіта. Дитячий садок», Київ, 2004

Малєєва В.І.,

вчитель початкових класів з інклюзивною формою навчання
Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 121
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Урок: Основи здоров'я – 2 клас. За підручником О.В. Гнатюк. Основи здоров'я: підруч. Для 2-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. В. Гнатюк. – К.: Генеза, 2012. – 112 с.

Тема: Їжте на здоров'я. Практична робота: Вибір корисних для здоров'я продуктів.

Тема інклюзії: Здоров'я і харчування. Основи повноцінного харчування (різноманітна, якісна, достатня за кількістю їжа.) Основні групи корисних продуктів харчування.

Мета: Розширити уявлення учнів про корисну та шкідливу для здоров'я їжу. Вчити їх правильно харчуватися. Розвивати комунікативну та соціальну компетентності, вдосконалювати вміння працювати в групах, оцінювати інформацію. Виховувати свідоме відношення до свого здоров'я.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: презентація, демонстраційний матеріал, конверт із роздатковим матеріалом для роботи в групах, картки з надписами, «Чарівний мішечок», аркуші паперу для записів (гра «Кошик сміття»), мікрофон.

Хід уроку

І. Організаційний момент

В цьому класі друзі всі: (три хлопки)

Я і ти, і ми, і ви. (три хлопки)

Добрий день, тому, хто зліва. (поворот наліво)

Добрий день, тому, хто справа. (поворот направо)

Ми - одна сім'я. (розвести руки в сторони, показати на всіх)

І у нас сьогодні спільна справа.

ІІ. Актуалізація опорних знань, мотивація навчальної діяльності

— Прочитайте вислів, який належить давньогрецькому філософу Сократу.

«Ми живемо не для того, щоб їсти, але їмо для того, щоб жити»

(Слайд)

— Як ви розумієте цей вислів?

- Для чого потрібно їсти?
- Чому не можна обійтися без їжі?
- Що вона дає для життя?

Вчитель: Для нормального зростання й розвитку організму потрібні різні продукти харчування. Продукти, які ви вживаєте, мають бути різноманітними. Але не всі продукти приносять користь.

ІІІ. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні на уроці ми дізнаємося, як харчування впливає на здоров'я.

(Слайд)

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Робота за підручником (с. 31-32) (Читання I абзацу.)

— Розгляньте малюнки на с. 31.

— Які продукти харчування ви бачите? (інкл.)

— Що корисно? Що при цьому слід пам'ятати? (Читання II-III абзаців.)

Вчитель: Дехто вважає, що це означає їсти все, що захочеться, і коли захочеться. Але насправді з цього нічого доброго не виходить.

— Згадайте казкових персонажів, які мають надмірну вагу. (Карлсон, Вінні-Пух) (інкл.) (Слайд)

— Як ви вважаєте, чому?

2. Робота з демонстраційним матеріалом.

Вчитель: Розгляньте малюнки із зображенням ласощів. Напевно кожен із вас їх полюбить.

— Що найбільше тобі до смаку, Анна? (інкл.)

Але не за захоплюйтеся цими продуктами, бо від них користі небагато.

— Чим вони шкодять здоров'ю?

3. Фізкультхвилинка.

— Стомились, дітки?

— А хто сьогодні робив ранкову гімнастику? Нехай встане і нахилиться тричі.

— А хто зубки чистив? Встаньте і зробіть повороти тулуба вліво-вправо, вліво-вправо, ой як гарно ми виконуємо вправи!

— Хто поснідати не забув? Приєднайтесь до діток й потягніться до зірок. (1-3 рази)

— А хто мамі посміхався?

— Посміхнемось один одному і продовжимо наш урок.

4. Робота з деформованим текстом. (Слайд)

— Щоб їжа приносила користь нашому організму необхідно дотримуватись ще одного не менш важливого правила. А якого саме дізнаємось, склавши розгублені слова. Допоможуть нам кольори веселки. (Тільки добре пережована їжа краще перетравлюється і засвоюється) (інкл.)

5. Словникова скарбничка.

— А засвоює наш організм з їжею ВІТАМІНИ. (Слайд)

6. Відгадай загадку. (за підручником) (Слайд)

Сидить баба, одягнулась,

У сто сорочок загорнулась.

Ціле літо досягає.

До нас у борщик поспішає. (Капуста)

— А які ще загадки про продукти харчування ви знаєте? (Слайд)

— Придумайте самі або пригадайте. (інкл.)

— Аня, ці малюнки-відгадки як одним словом можна назвати? (інкл.)

Вчитель: А група продуктів – овочева.

V. Узагальнення та систематизація отриманих знань

1. Практична частина. Робота в групах.

— Діти, кожна група отримала конверт із картками різноманітних продуктів харчування. Серед них треба обрати корисні для здоров'я і шкідливі.

— Чия команда швидше і правильніше виконає завдання — та і перемогла. Суддею нашого змагання буде ваш вчитель...

— Слово судді.

2. Гра «Чарівний мішечок».

— Просуньте руку у мішечок, візьміть один продукт і розкажіть нам про нього. А початком нашої відповіді будуть слова : « Я тримаю ... , На мою думку, він корисний тому, що ...» або ж « Я вважаю, що він шкідливий тому, що ...»

VI. Заключна частина.

1. Гра «Кошик сміття».

Діти візьміть маленькі аркуші паперу і напишіть той шкідливий продукт, який ви часто вживаєте. І я напишу разом з вами. А сьогодні я хочу позбутись цієї поганої звички тому я його зімну і викину у кошик сміття.

— Діти, а хтось хоче разом зі мною також позбутись поганої звички вживати шкідливу їжу? Приєднуйтеся!

2. Гра «Мікрофон».

— Продовжіть фразу: «Я буду здоровий тому, що..»

VII. Підсумок уроку.

— Задумайтесь, діти. Наша зустріч сьогодні була не випадковою, а дала можливість поміркувати, зробити для себе висновки. І я думаю, що ви впевнено будете крокувати по цій стежинці в країну, яка називається Здоров'я.

Прощання. Діти беруться за руки і промовляють «Буду здоровим, бо це здорово!»

Фото слайдів презентації до уроку

Радкевич М.П.,

вчитель початкових класів

Комунальний заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів № 12

м. Жовті Води, Дніпропетровська область, Україна

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПАРНОЇ ТА ГРУПОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Досить тривалий час пріоритетними в освітньому процесі являються такі інтерактивні методи навчання, сутність яких полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії учнів. Сюди слід віднести групову форму навчальної діяльності, яка виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання (індивідуальній та фронтальній).

Форма організації навчання в малих групах належить до технології кооперативного навчання, де кожен учень бере участь у кооперативній творчості при виконанні загального завдання групи. Таке кооперативне учіння також створює умови, коли слабкі учні можуть скористатися допомогою середніх та сильних, а сильні знаходять у кооперативній праці задоволення від допомоги іншим, відчуючи при цьому власну вагомість. На початкових етапах навчання учнів роботі у малих групах особливо ефективна технологія роботи в парах. Її можна використовувати на етапах засвоєння, закріплення та перевірки знань. За умов проведення парної роботи всі діти в класі отримують можливість висловлюватись, обмінюватись ідеями. Співпраця в парах готує учнів до подальшої роботи в групах.

Учитель керує роботою учнів через завдання, які він пропонує групі. Учитель і учні є рівноправними суб'єктами навчальної діяльності і їхні стосунки набувають характеру співробітництва та співтворчості.

Динамічні групи можуть бути організованими за наступними принципами.

- Групи «за бажанням» — учасники самі вибирають тих, з ким би вони хотіли працювати, об'єднуються за взаємним вибором.
- Група, сформована «лідером», — учитель призначає лідерів, які формують свої групи.
- «Випадкова група» — формується за принципом випадковості (наприклад, діти, які сидять поруч, об'єднуються в групу).
- Група, сформована вчителем, — група формується вчителем відповідно до мети групової роботи (наприклад, може застосовуватись для диференційованого навчання).

Вчителю необхідно продумувати склад кожної групи, враховуючи побажання учнів. До групи мають входити сильніші й слабші школярі. Бажано, порадившись з учнями, визначити конкретного лідера, який би

узагальнював і оцінював діяльність групи, пояснював хід виконання роботи решті учнів. Варто час від часу міняти учасників пари чи групи, їхніх лідерів.

Математика

1. Чи може так бути, щоб в один і той же час Дмитро стояв за Сергієм, а Сергій – за Дмитром? (Відповідь: так, якщо Дмитро і Сергій стоять Вспинами один до одного).

2. Андрійко старший від Сергійка, Сергійко молодший від Сашка, Сашко молодший від Дениса, а Денис старший від Андрійка. Серед них є ровесники. Як звати ровесників? (Відповідь: Андрійко і Сашко).

3. Троє друзів - Аркадій, Дмитро, Віктор – пішли до лісу по гриби, кожен із них пішов разом зі своєю сестрою. Імена дівчат: Галина, Олена, Тетяна. Хлопчики швидше наповнили грибами свої кошики і почали допомагати дівчаткам. Причому, жоден з них не клав гриби до кошика своєї сестри. Дмитро кілька грибів поклав до Галининого кошика, Аркадій – до кошиків Галини і Тетяни. Назвіть ім'я сестри кожного з хлопців. (Відповідь: Олена – сестра Аркадія, у Дмитра сестра – Тетяна, Галина – сестра Віктора).

4. Під час розподілу путівок у табір літнього відпочинку на червень, липень і серпень були висловлені такі побажання: Миколка хотів одержати путівку на червень або липень; Юрко – на червень або серпень; Сашко – на липень або серпень. Як задовольнити побажання хлопчиків? (Відповідь: Миколці – на липень; Юркові – на червень; Сашкові – на серпень. Або Миколці – на червень; Юркові – на серпень; Сашкові – на липень).

5. Оксанка, Маринка та Іринка купили по пиріжку: одна дівчинка – з капустою, друга – з рисом, третя – з яблуками. Хто з них який пиріжок купив, якщо в Оксанки пиріжок не з капустою і не з яблуками, а Маринка не любить пиріжки з капустою? (Відповідь: Оксанка купила пиріжок з рисом, Маринка – з яблуками, а Іринка – з капустою).

6. Цю задачу можна інсценувати.

- Допоможу тобі, Іване, знайти цілющу воду, - мовила Баба-Яга, Костяна Нога. Ось тобі чарівний клубочок. Він приведе тебе до великого каменя, від якого ведуть три дороги. На камені ти знайдеш написи, які допоможуть тобі зорієнтуватися. На одній дорозі ти зустрінеш свою смерть, на другій з тобою нічого не трапиться, а третя дорога приведе тебе до джерела з цілющою водою. Запам'ятай, що написи на камені хибні, зроблені вони Змієм Гориничем.

Кинув Іван клубок на землю, покотився він, а Іван попрямував за ним. Привів чарівний клубок Івана до великого каменя. На ньому було написано: «Підеш ліворуч – зустрінеш свою смерть».

«Підеш праворуч – натрапиш на джерело цілющою водою».

«Підеш прямо – з тобою щось трапиться».

Діти, куди йти Іванові? Допоможіть йому знайти цілющу воду.

(Відповідь: Іванові треба йти ліворуч. Виходячи з того, що всі написи хибні, на дорозі, що веде прямо, з Іваном нічого не трапиться, на дорозі

праворуч він не знайде джерела з цілющою водою. Залишається шлях ліворуч).

7. Гра «Рибалки» (робота в групах).

Морські риби потрапили в біду. Їх посадили в акваріум. Рибам дуже тісно. Їх можна звільнити, розв'язавши запропоновані завдання від кожної рибини, і, таким чином, виловити їх. Завдання від трьох рибок (завдання написані на зворотньому боці малюнків рибки) для груп учнів варіантів:

1 група:

а) Знайдіть суму чисел 18 і 22.

б) Що таке периметр фігури?

в) Одна курка важить 5 кг. Скільки важать 5 таких курок?

2 група:

а) Знайдіть різницю чисел 40 і 13.

б) Назвіть назви компонентів при дії множення.

в) Риба акула має довжину 8 метрів, а голубий кит - на 22 м довший.

Яка довжина голубого кита?

3 група:

а) Знайдіть добуток чисел 7 і 8.

б) Перетвори в см: 1 дм 9 см.

в) Розв'яжи рівняння : $x - 24 = 50$.

8. Микола, Сашко й Олексій ловили рибу. Кожен з них впіймав різну кількість. Сашко й Микола впіймали разом 6 рибин, Олексій і Микола – 4 рибини. Скільки рибин впіймав кожен з хлопців?

Це завдання на знання складу чисел. Діти міркують так: Олексій і Микола впіймали разом 4 рибини, причому, кожен різну кількість. Пригадують склад числа 4: 2 і 2 – не підходить, можливі тільки два випадки: 3 й 1 та 1 і 3.

Якщо Олексій впіймав 1 рибину, то Микола – 3. Сашко впіймав $6-3=3$ (рибин). Тоді Сашко й Микола впіймали однакову кількість рибин, що суперечить умові задачі.

Якщо Олексій впіймав 3 рибини, то Микола - 1. Сашко впіймав $6-1=5$ (рибин). Справді, хлопці впіймали різну кількість рибин. Відповідь: Олексій – 3 рибини, Микола – 1 рибину, Сашко – 5 рибин.

9. У реченнях замість пропусків поставте слова «необхідно» чи «достатньо», а де можливо – «необхідно і достатньо» так, щоб вийшли правильні твердження:

а) щоб добуток двох чисел дорівнював нулю, ..., щоб кожний з них дорівнював нулю (достатньо);

б) щоб добуток двох чисел дорівнював нулю, ..., щоб хоч одне з них дорівнювало нулю (необхідно і достатньо);

в) для того, щоб сума двох чисел була парним числом, ..., щоб кожний з доданків був парним числом (достатньо);

г) щоб сума трьох чисел була числом непарним, ..., щоб хоч одне з них

було числом непарним (необхідно);

д) щоб добуток двох чисел поділився на будь-яке просте число, ..., щоб хоч одне з них ділилося на просте число (необхідно і достатньо).

Примітка. У цьому завданні йдеться тільки про цілі числа.

10. Гра «Цікаві дії»(робота в групах).

Зміст гри. Учням групи пропонується придумати і записати будь-яке двоцифрове число (наприклад 67), записати його сусідів (66 і 68), прочитати число 67 навпаки (76), виконати віднімання ($76 - 67 = 9$). Потім виконати віднімання з числами-сусідами ($68 - 66 = 2$). Так можна пропонувати учням різноманітні завдання пов'язані із даним числом 67. Для полегшення пропоную учням інший алгоритм роботи над числом:

1. Придумай і запиши двоцифрове число.
2. Запиши його сусідів.
3. Виконай дію віднімання сусідів числа.
4. Поміняй місцями кількість десятків та одиниць і запиши число навпаки.

5. Визнач у отриманому числі кількість десятків та одиниць.

6. Збільш отримане число на десяток.

11. Поросята Ніф-Ніф і Нуф-Нуф бігли від Вовка до будинку Наф-Нафа. Вовкові бігти до поросят (якби вони стояли на місці) 4 хвилини. Поросятам бігти до будинку Наф-Нафа 6 хвилин. Вовк біжить у 2 рази швидше від поросят. Чи встигнуть добігти поросята до будинку Наф-Нафа? (Відповідь: поросята встигнуть добігти до будинку Наф-Нафа).

12. Вертикальним стовпом, який має висоту 6 м, рухається равлик. За день він піднімається на 4 м, за ніч опускається на 3 м. Скільки днів йому потрібно, щоб дістатися вершини?

(Відповідь: 3 дні. Діти міркували так: через день і ніч равлик буде на висоті $4-3=1$ (м). Наприкінці другої доби – на висоті $1+2=2$ (м). Наприкінці третього дня равлик дістанеться вершини: $2+4=6$ (м).

13. Вік чаклуна записується чотиризначним числом з різними числами. Про це число відомо:

1) якщо першу й останню цифри закреслити, то вийде двоцифрове число, яке при сумі цифр, що дорівнює 13, є найбільшим;

2) перша цифра більша від останньої в 4 рази.

Скільки років чаклунові?

(Відповідь: чаклунові 8942 роки. Найбільшим двоцифровим числом із сумою цифр, яка дорівнює 13, є 94. Якщо остання цифра 1, то перша – $1+4=4$. Але така цифра вже є в числі (за умовою – всі цифри різні). Якщо остання цифра 2, то $2+4=8$. У цьому випадку всі цифри різні).

14. Гра «Задумай число».

Спочатку гру проводить учитель. Він говорить:

- Задумайте яке-небудь число, менше від 10. Відніміть задумане число від 15. Скільки в тебе вийшло, Максиме?

- У мене вийшло 8.
- Ти задумав число 7. (Роман підтвердив).
- Скільки в тебе вийшло, Марино? (6). Отже, ти задумала число 9.

Так учитель запитує в кількох учнів, а потім ставить запитання до дітей:

- Хто зрозумів «секрет» відгадування? Яке відоме правило Допомогло розкрити цей «секрет»?

Тим дітям, які зрозуміли «секрет», пропонується провести гру з класом або в групах. («Секрет» відгадування базується на правилі знаходження від'ємника: $15-x=8$; $x=15-8=7$).

15. У реченнях замість пропусків поставте слова «необхідно» чи «достатньо», а де можливо – «необхідно і достатньо» так, щоб вийшли правильні твердження:

- 1) щоб чотирикутник був квадратом, ..., щоб усі його сторони були рівні (необхідно);
- 2) щоб прямокутник був квадратом, ..., щоб усі його сторони були рівні (необхідно і достатньо).
- 3) щоб периметр квадрата дорівнював 20 см, ..., щоб його сторона дорівнювала 5 см (необхідно і достатньо);
- 4) щоб площа прямокутника дорівнювала 48 квадратних сантиметрів, ..., щоб його довжина дорівнювала 24 см, а ширина – 2 см (достатньо).

Отже, групова робота - це унікальна організація уроку. Вона забезпечує взаємодію між учнями і робить непрямим керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями приймає участь при оцінюванні результатів. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки дітей обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється із індивідуальної діяльності кожного учня в співпрацю. Учні вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси.

Література

1. Битянова М. Групповая работа в школе // Школьный психолог – 2003. – №1.
2. Воронцов А. Б., Чудинова Е. В. Учебная деятельность : введение в систему Д. Б. Эльконина – В. В. Давидова. – М. : Издатель Рассказов А.И., 2004. – 304 с.
3. Зельцман Б. А., Рогалева Н. В. Учись! Твори! Развивайся!. – Рига, 1997.
4. Танцоров С. Т. Групповая работа в развивающем образовании. – Рига, 1997. – 42 с.
5. Пехота О.М. Освітні технології. –К., 2001. –255с

СЕКЦІЯ 2.

ДОСВІД РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ

Андрющенко С.Ю.,
вчитель математики та фізики
Слобожанська гімназія №2
смт. Слобожанське,
Зміївський район, Харківська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧО - МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Актуальність роботи:

- на сучасному етапі людина, її життя і здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, бо саме вони є показником цивілізованості суспільства, головним критерієм ефективності діяльності всіх його сфер;[1]
- стає очевидною потреба зміни ставлення до здоров'я дитини в системі освіти. Сьогодні урок, як основна форма організації навчально-виховного процесу, вже не вважається сучасним, хоча б він і відрізнявся всім різноманіттям найсучасніших засобів та педагогічних прийомів, якщо на цьому уроці не враховується здоров'я дитини, якщо дитина під час його проведення втрачає своє здоров'я;
- питання орієнтації на впровадження здоров'язберігаючих технологій, організації навчально-виховного процесу щодо підтримання здоров'я – це цілий пласт для серйозної методичної роботи, який спонукає на подальшу творчу працю [2]
- здоров'я дітей - одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді. Турботу викликає різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління, зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання смертності, особливо дитячої, а також відсутність мотивації до збереження та зміцнення здоров'я [3]

Мета роботи:

- обґрунтувати доцільність побудови освітнього процесу, спрямованого на навчання учнів зберігати здоров'я, на основі компетентнісного підходу [4]
- показати, що на уроках математики та фізики немає гімнастичних пристроїв, немає м'ячів, гантелей, брусків, але вчитель повинен зробити урок цікавим, щоб не зіпсувати настрій своїм учням, щоб в них не заболіла голівонька, щоб вони просто почували себе людьми, і в них були сили працювати на інших уроках, які теж важливі.

Основний текст:

- математика є одним із предметів базової освіти. Кожна людина повинна мати математичну освіту, хоча б елементарну. Ця тема забезпечує умови для розвитку творчої особистості дитини; сприяє виконанню завдань Національної доктрини розвитку освіти; сприяє позитивній мотивації учнів до пізнавальної діяльності, потребі в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні; дозволяє гарантувати досягнення певного стандарту освіти; забезпечує особистісно орієнтовану модель навчання; робить можливим оригінальний підхід до побудови структури сучасного уроку [5]
- що може зробити педагог, якщо він викладає, наприклад, математику або фізику? А якщо той самий учитель замислиться над тим, скільки часу доводиться сидіти за партою учню, а ще потрібно підключати йому розумову діяльність, то розумієш, що здоров'язберігаючі фактори повинні стояти на належному місці в діяльності кожного педагога, якщо він хоче отримати повноцінного громадянина;
- під «нездоровим способом життя» можна розуміти уроки, в яких учитель не планує здоров'язберігаючих компонентів, не замислюється над самопочуттям свого учня. А практика показує, що на це витрачається і часу на уроці небагато, а користі вдосталь! « Без здоров'я і мудрість незavidна, і мистецтво бліде, і сила в'яне, і слово безсиле» (Герофіл);
- на своїх уроках стараюся проводити фізкультхвилинки, вправи дихальної гімнастики, пальчикову гімнастику, казкотерапію тощо. Пропоную подивитися приклади уроків, в яких є здоров'язберігаючі елементи;
- діти є діти, тому казки- це те, що обожають всі. Часто пропоную своїм учням стати казкарями і створити казку по темі, яка вивчається. Але я помітила таку тенденцію, що як раз за це беруться не відмінники, а саме учні, успіхи яких в математиці не дуже. Для них це привід отримати не тільки добру оцінку, а і добрий настрій, а посмішка – це завжди позитив;
- "куб Блума " - прийом технології критичного мислення. Цей прийом універсальний. Його може використовувати не тільки будь-який вчитель-предметник, а й викладачі ВНЗ, психологи, соціологи. Можливі два варіанти: питання формулює сам учитель або питання формулюють самі учні [6]
- здоров'язберігаючі технології передбачають: зміну видів діяльності, чергування інтелектуальної, емоційної, рухової видів діяльності; групової й парної форм роботи, які сприяють підвищенню рухової активності, вчать вмінню поважати думки інших, висловлювати власні думки, правилам спілкування; проведення ігор та ігрових ситуацій, нестандартних уроків, інтегрованих уроків [7]
- учитель повинен працювати так, щоб навчання та виховання дітей в школі не завдавало збитку їх здоров'ю, не знижувало рівня мотивації навчання;

- в сучасному світі процес навчання повинен бути організований так, щоб зорієнтувати учня на досягнення ним цілей, які він сам собі поставив. Але якщо наш учень буде кволий та нездоровий, то нічого йому не буде цікавим, він завжди буде пасти задніх;

- головною метою навчання фізики в середній школі є розвиток особистості учнів засобами, які формують в дітях фізичне знання, науковий світогляд, відповідний стиль мислення, екологічну культуру, розвиток експериментальних умінь і дослідницьких навичок, творчих здібностей і схильності до креативного мислення.

Висновки:

- сучасний вчитель повинен змінити стиль впливу на учня, прямуючи від ролі авторитарного керівника та носія інформації до ролі консультанта та помічника школярів у їхній навчально - пізнавальній діяльності та креативному мисленні;

- в роботі наведені приклади різноманітних уроків з математики та фізики, які дуже люблять діти, яких я навчаю.

- вчитель і учень повинні об'єднатися і діяти разом!

- вчителю потрібно забути про минулі невдачі дитини, допомогти учню знайти упевненість в тому, що він впорається з даним завданням, пам'ятати про минулі успіхи і повертатися до них, а не до помилок, проявляти віру в дитину, співчуття до неї, упевненості в її силах, формувати здоров'я в учня, а не відбирати його;

- «не боюся» і «цікавлюсь» повинні теж об'єднатися!!! А для такого об'єднання потрібно здоров'я – це по-перше, а потім вже виникнення допитливості, а після цього обов'язково виникне пізнавальний інтерес до наук;

- утвердження загальнолюдських цінностей збереження здоров'я громадян України є винятково актуальною проблемою сьогодення. Інтерес до питань здоров'я викликаний насамперед соціальним замовленням суспільства на особистість, здатну вести здоровий спосіб життя та бути корисною суспільству;

- навчальний заклад сьогодні має створити оптимальні умови для збереження та зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

Література

1. Електронний ресурс: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3593-problema-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalnoyi-kompetentnosti-u-maybutnikh-vykhovateliv-doshkilnykh-navchalnykh-zakladiv-u-suchasnykh-doslidzhennyakh>

2. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: <https://sites.google.com/site/scherbanisch/skola/zdorov-azberigauici-tehnologiiie-u-skoli>

3. Електронний ресурс: <https://school8.dnepredu.com/uk/article/shkilni->

zdorovyazberigaiuchi-tehnologiyi.html

4. Електронний ресурс: <https://naurok.com.ua/zdorov-yazberigayuchi-tehnologii-v-roboti-z-ditmi-112947.html>

5. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

6. Електронний ресурс: <https://naurok.com.ua/dopovid-kubik-bluma-125147.html>

7. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: <https://sites.google.com/site/scherbanisch/skola/zdorov-azberigauici-tehnologiie-u-skoli>

8. Електронний ресурс: <https://studfile.net/preview/7120086/>

9. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: https://pidruchniki.com/17340501/pedagogika/stili_pedagogichnogo_spilkuvannya

10. Електронний ресурс: http://school64.ucoz.ua/index/korisni_poradi/0-65

11. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: <https://chernysheva.krivedu.com/uk/article/sistema-roboti-shkoli-shchodo-formuvannya-v-uchniv-3.html>

Брич К.А.,

вчитель біології

Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітній навчальний заклад

I-II ступенів – академічний ліцей №15»

Кам'янської міської ради

м. Кам'янське, Дніпропетровська обл. Україна

«STEM-ОСВІТА У ВИКЛАДАННІ УРОКІВ БІОЛОГІЇ»

Наш НВК-академічний ліцей №15 дотримується усіх правил введення у навчання STEM-освіти на уроках біології. Праця у цьому напрямку почалась з 2015 року, за цей період ми досягли значних успіхів.

В нашому закладі успішно реалізуються компоненти STEM-освіти на уроках природничих дисциплін.

Найкращим засобом формування обізнаності є проектна та дослідницька праця. Виконання досліджень передбачає інтегровану проектну, творчу роботу учнів, орієнтовану на досягнення власних результатів під наглядом наукового керівника. В ліцеї цьому напряму приділяється велика увага та проводиться плідна робота.

Для реалізації концепції Нової української школи та STEM - освіти з 01 вересня 2016 року в закладі почали функціонувати класи з поглибленим вивченням природничих наук на базі 8-А та 9-А класів. Ці класи відкриті для виявлення і розвитку наукових здібностей учнів з природничих наук,

поглибленого вивчення матеріалу та надбання практичних навичок з обраного навчального предмету.

Традиційними є проведення предметних тижнів.

На уроках вчителі впроваджують STEM-навчання, орієнтовно-компетентнісні методи і форми навчання, систематизований підхід.

З метою зацікавлення учнів дослідницькою діяльністю впроваджуємо різні організаційні форми, методи навчання, навчальної взаємодії та надаємо перевагу вивченню навчального матеріалу у процесі конкурсів, екскурсій, практикумів, фестивалів:

Ефективність, впровадження STEM-методик Нової української школи, залежить від розвитку матеріальної та технічної бази навчальних закладів. Сучасні, навчальні мультимедійні засоби, інформаційні комплекси збільшують мотивацію до проектно-дослідної, творчої й наукової діяльності учнів, розвитку інтересу та формуванню предметних компетентностей, завдяки, створенню належних умов для розвитку STEM на уроках біології.

В закладі створено всі необхідні умови для успішного запуску STEM-освіти в навчальний процес: сучасні навчальні аудиторії, сім інтерактивних дошок, три комп'ютерні класи, оновлена наочність, що сприяє урізноманітненню форм навчання, відкриті навчальні інтернет-ресурси, навчальні сайти, віртуальні інтернет-лабораторії, мультимедійні вправи, роблять виконання науково-дослідних експериментів доступними, а навчання цікавим

Задля дослідження ефективності впровадження STEM-освіти на уроках з біології ми вирішили залучити до експерименту учнів нашого ліцею 7-х класів. Дослідження полягало у тому, що класи було поділено на 2 групи: 1 група (експериментальна)– 7-А клас, 2 група (контрольна) - 7-Б клас.

На початку дослідження 01.11.2018 року усі паралелі були з однаковим рівнем якості засвоєння навчальних досягнень учнів (НДУ). Що ми визначили за допомогою діагностичних контрольних робіт і представили в табл. 1

Таблиця 1.

Рівень навчальних досягнень учнів (НДУ) на початку дослідження

№	Клас	Рівень НДУ, %.
1	7-А	72
2	7-Б	71

Навчальна програма у класах викладалась у повному обсязі, згідно з Навчальною програмою для загальноосвітніх навчальних закладів затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. Але у навчання учнів з І групи активно вводились елементи STEM-освіти, які відображені у табл. 2.

Таблиця 2.

Заходи впровадження елементів STEM-освіти на уроках біології у 7-А класі

№	Захід	Результат	Клас
1	Всеукраїнський фестиваль STEM – освіти у м. Запоріжжя	Сертифікат	7-А
2	IV Всеукраїнська науково-шкільна конференція «Крок у науку»	Стаття в збірнику, сертифікат	7-А
3	Міжнародний конкурс еколого-валеологічного спрямування «Загадкове життя домашніх улюбленців»	I, II, III місця	7-А
4	Міжнародні конкурси: «МАН-Юніор» - 41 учень «Колосок» - 32 учні	Сертифікати II ступеня, учасників	7-А
5	Всеукраїнський конкурс дитячої творчості «День зустрічі птахів - 2018»	II місце	7-А
6	Міський конкурс «День зустрічі птахів 2018»,	I місце	7-А
7	Всеукраїнський конкурс науково-дослідницьких робіт учнів 6-8 класів МАН	Переможці обласного заочного етапу	7-А
8	Еколого-освітній проект «Кампола»	(увійшли до складу 200 переможців)	7-А
9	Конкурс Еколого-дружніх вчинків, що проводиться ТОВ «КТ-Енергія» (зміна клімату). «Кліматичні краплі»	Зареєструвались, участь триває	7-А
10	Проект Zero Waste School (впровадження культури сортування відходів)	Учасники першого етапу.	7-А
11	Акція «Годівничка», Обласний етап	III місце	7-А
12	Організація агітбригади «Екологічний дисант» та їх виступи	Робота триває	7-А
13	Всеукраїнський конкурс дослідницьких робіт для учнів 6-8 класів.	Фінал III місце	7-А
14	Інтегровані Stem уроки		7-А
15	Розробка та впровадження Stem уроків з біології у навчальний процес		7-А

Результати психолого-педагогічного дослідження.

Результати дослідження добре помітно з контрольної роботи за II семестр представлено в Таблиці 3.

Таблиця 3.

Результати дослідження визначались по Контрольній роботі за II семестр

№	Клас)	Рівень НДУ, %.
5	7-А експерим	87
6	7-Б (контр)	74

Отже, можемо зробити висновок, що у класів з активним впровадженням STEM-елементів рівень показника НДУ значно підвищився.

За даними психолого-педагогічних досліджень можна зробити висновки, що впровадженні елементи STEM-освіти на уроках біології мають позитивний вплив на навчальні досягнення учнів експериментальної групи, рівень яких значно підвищився у порівнянні з контрольною групою учнів.

Венька Л.Г.

вчитель математики та інформатики

Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №7

імені Т.Г. Шевченка

м. Полтава, Полтавська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІТ) ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО І ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ТА ЇХ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

«Усіма можливими способами треба запалювати в дітях палке прагнення до знань і до учіння.

Прагнення до учіння збуджується самими навчальними предметами, методами навчання»

Я. Коменський.

Модернізація навчально-виховного процесу на сучасному етапі сприяє формуванню та розвитку творчої особистості, спроможної повноцінно реалізуватись в житті. Одним із кроків підвищення ефективності уроку є впровадження разом із традиційними методами навчання інноваційних технологій.

Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до використання нових ідей, задумів, нових підходів та рішень. Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення.

Сьогодні гостро виникає необхідність проаналізувати фактори, що негативно впливають на підвищення якості освіти та формування життєздатної та конкурентоспроможної особистості. Адже сучасний світ складний, тож дитині вже не достатньо знань, що вона має. Дитину необхідно навчити використовувати ці знання. Тому тільки у взаємодії знань та вмінь, сучасна дитина не тільки знайде своє місце у цьому світі, а ще

зможє творити долю власної держави.

Тому важливою й актуальною проблемою сучасної школи є вміння вчителя правильно обирати та використовувати освітні технології. Тільки завдяки ефективно обраним педагогічним технологіям, методам та прийомам, можна формувати ключові компетентності учнів, необхідні для гідного життя в суспільстві.

Найзначущішою особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної. Терміни «традиційне навчання» та «інноваційне навчання» запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу (1978), який звернув увагу світової наукової громадськості на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей. Інноваційне навчання трактувалось у ній як процес і результат навчальної та освітньої діяльності, що стимулює новаторські зміни в культурі, соціальному середовищі. Воно орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми [2].

В.Ф. Паламарчук новацію вважає результатом творчого пошуку особи або колективу, що відкриває нове в науці та практиці, інновацію – результатом породження, формування і втілення нових ідей. Саме втілення нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від новацій [6].

Слово «технологія» грецького походження й означає «знання про майстерність». Г.К.Селевко характеризує педагогічну технологію як науку, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання [1].

Ознаки педагогічної технології:

- змістовність – наявність педагогічної концепції, що має технологічну реалізацію у вигляді педагогічної моделі, алгоритму, правила;
- системність – єдність змістової та процесуальної частини, їх взаємообумовленість;
- логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність;
- керованість і ефективність – гарантоване досягнення результату;
- економічність – оптимізація праці вчителя;
- відтворюваність – можливість відтворення в широких масштабах без втрати результативності;
- візуалізація – використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання і застосування різноманітних дидактичних матеріалів та оригінальних навчальних посібників;
- коректування – можливість використання в процесі викладання зворотного зв'язку у вигляді контролю, рефлексії, тренінгів [2].

Представляю опис інноваційних технологій, що використовую на уроках:

1. Технологія розвитку критичного мислення

Технологія розвитку критичного мислення формує творче мислення, сприяє розвитку креативності. Критичне мислення необхідне під час розв'язування проблемних задач, формулювання висновків, оцінювання та прийняття рішень.

Сприймання, розуміння, усвідомлення та засвоєння навчальної інформації вимагає активної розумової діяльності, у тому числі критичного мислення. *Критичне мислення* – складний процес, який починається з ознайомлення з інформацією, а закінчується прийняттям рішення. Критичне мислення проявляється:

- у здатності людини самостійно аналізувати інформацію;
- умінні бачити помилки або логічні порушення у твердженні різних авторів;
- аргументувати свої думки (змінювати їх, якщо вони неправильні, і відстоювати, якщо вони вірні);
- прагненні до пошуку оптимальних і аргументованих рішень [5].

2. Технологія інтерактивного навчання

Сьогодні уже неможливо викладати предмети традиційно: у центрі навчального процесу знаходиться вчитель, учні слухають пояснення, виконують завдання. Підхід до учня, який знаходиться в центрі процесу навчання, базований на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. Цей підхід має назву «навчання за методом участі» або інтерактивне навчання, коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [4].

3. Ігрові технології навчання

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра: це добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку. Гру як метод навчання, передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували з давніх-давен. Широке застосування гра знаходить у народній педагогіці, у дошкільних і позашкільних установах.

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю [5].

4. Технологія особистісно-орієнтованого навчання

Технологія особистісно орієнтованого навчання спрямована на особистість. Це означає максимальну індивідуалізацію і диференціацію навчального процесу, побудову його на діагностичній основі. Тільки в процесі самостійної діяльності в дитини можуть бути сформовані навички безперервного інтелектуального саморозвитку. Важливим для вчителя є опанування вміннями повсякчас ставити учня в такі умови, коли він самостійно прийме рішення [2].

5. Проектна технологія

Метод проектів застосували російські педагоги ще на початку ХХ ст. Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують впродовж визначеного відрізка часу. Технологія проектування передбачає розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Суть проектної технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань [8].

6. Технологія проблемного навчання

Щоб у учня розвивалося творче мислення, необхідно, щоб він відчув подив і цікавість, повторив шлях людства в пізнанні, задовольнив з апетитом виниклі потреби в записах. Тільки через подолання труднощів, вирішення проблем, дитина може увійти у світ творчості.

Суть технології проблемного навчання – створення вчителем самостійної пошукової діяльності школярів із розв'язання навчальних проблем, у ході якої формується нове знання, уміння, навички та розвиваються здібності дитини, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості [9].

7. Інформаційно-комунікаційні технології

Інформаційно- комунікаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі і подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Комп'ютер у школі може надати істотну інформаційну підтримку вчителю в організації навчального процесу, підвищити якість та ефективність навчальних методик, реалізувати індивідуальний підхід до кожного учня [8].

Прийоми ІТ, які я використовую на різних етапах уроку:

✓ Мотивація навчальної діяльності

Для збудження і підвищення інтересу учнів до уроку обираю прийом «Зв'язок поколінь», використовуючи вислови відомих людей у вигляді епіграфів чи для формування ключового питання або мотивації вивчення теми в цілому.

✓ Актуалізація знань, вмінь і навичок

Мої учні люблять кросворди, тому доволі часто їх використовую в своїй роботі для актуалізації знань. Для їх створення я використовую програму Microsoft PowerPoint та сервіс LearningApps.

✓ Вивчення нового матеріалу

Вивчаючи окремі поняття, працюючи застосовую такі прийоми: «Асоціативний куш», «Доміно», «Мої асоціації», адже вони сприяють:

- розвитку пізнавальної діяльності;
- збільшенню активності;
- формуванню творчих навичок;
- розвитку критичного і логічного мислення тощо.

✓ Закріплення знань, вмінь та навичок

Для закріплення знань та вмінь я використовую інколи квести, які діти надзвичайно люблять. Адже вони носять не тільки навчальний, а й пізнавальний та розважальний характер. У вигляді квестів проводжу не тільки уроки, а й позакласні заходи. Також нині набувають популярності веб-квести. Особливістю освітніх веб-квестів є те, що частина або вся інформація для самостійної або групової роботи учнів з ним знаходиться на різних веб-сайтах, що забезпечує розвиток навичок роботи з ІКТ.

Також на своїх уроках я застосовую інтерактивні вправи (вікторини, тести, ігри «Перший мільйон», «Знайди пару» тощо), створені на сервісі LearningApps.

✓ Фізкультхвилинка

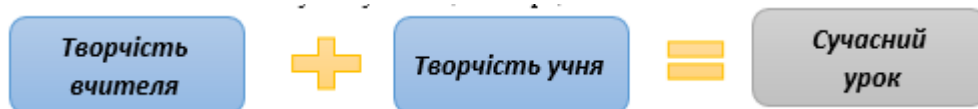
Серед уроку доречно використовувати хвилинки відпочинку. Надаю перевагу музичним фізкультхвилям, внаслідок проведення яких формується здоров'я-збережувальна компетентність.

✓ Підсумок уроку

Важливим етапом в структурі уроку є рефлексія. Сьогодні це важлива складова уроку. Учні з її допомогою осмислюють свій образ роботи з навчальним матеріалом (методи, прийоми, вправи). Вельми продуктивною рефлексія є наприкінці уроку, вона дозволяє оцінити активність учнів на всіх етапах уроку. З молодшими учнями використовую прийом «Ланцюжок» або «Рефлексійна картка». В старших класах доречно використовувати листи самооцінювання, самоконтролю. Не слід забувати про те, що учні оцінюють не тільки свої знання, але й знання всіх учасників групи. Окрім цього, ці прийоми надають змогу вчителю швидко проаналізувати результат і скорегувати подальшу діяльність.

Використовуючи інноваційні технології на уроках, вивела свою формулу успішної роботи на уроці. Головне, дотримуватись двох основних правил:

1. Залучити до роботи всіх дітей класу.
2. Поставити учня у позицію творця.

Отже, підведемо підсумки. Розвиток освіти ХХІ століття спонукає до оновлення методів та прийомів навчання, запровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій, сучасних концепцій та способів формування в учнів предметних та життєвих компетенцій.

Я вважаю доцільним на уроках використовувати елементи інноваційних технологій разом із традиційними, адже це дозволяє урізноманітнити діяльність учнів та сприяє формуванню основних компетентностей.

Я на власному досвіді переконалася в тому, що учні швидше сприймають новий навчальний матеріал, із задоволенням шукають разом шляхи вирішення поставлених завдань, відповідей на проблемні запитання. Адже набагато цікавіше і пізнавальніше дітям керуватися власним розумом, а не спиратися на чужі думки. Тому із впевненістю можу сказати, що навчання з використанням інноваційних технологій, сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, стимулює активність і творчість, підвищує інтелект дитини, зміцнює її віру у власні здібності.

Сучасне життя зазнало багатьох змін, тому школа вже не може бути тільки осередком знань. Школа повинна давати вміння застосовувати ці знання для вирішення будь-яких життєвих, особистісних, проектно-дослідницьких проблем, формувати цінності, необхідні для розуміння проблем суспільства, країни в цілому. Тож тільки той вчитель, котрий не стоїть на місці, іде в ногу з життям, використовує сучасні інноваційні технології, здатний не зійти на узбіччя, здатний запалити і підтримувати вогонь у душах своїх вихованців.

Не забуваймо, справжній вчитель повинен працювати на майбутнє, а наше гідне майбутнє – це наші діти!

Література

1. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1. М.: НИИ школьных технологий, 2006.- 816 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – С. 75-77.
4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – Київ, 2014. – 95с.
5. Келесіді В. П., Букарева Т. Б. Розвиток критичного мислення при вивченні математики на основі компетентності учнів. – Д.: Інновація. – 2007. – С. 2-6.
6. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці. К., 1994
7. Назарова Л.І. Ігрові моменти на уроках математики – розвиток творчих здібностей учня // Математика в школах України. – 2005. – №29. – С. 2-6

8. Нікішина І.В. Інноваційна діяльність сучасного педагога: методичний посібник. – Вчитель, 2007. – 91 с.

9. Кудрявцев В. Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы. – М.: Знание, 1991. – 80 с.

Гаєвська М.М.,
вчитель інформатики
*Чемеровецький НВК №1 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів,
ліцей та МНВК»*
смт. Чемерівці, Хмельницька область, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ НА ТЕМУ: «СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНИХ ОБ'ЄКТІВ У СЕРЕДОВИЩІ ПРОГРАМУВАННЯ SCRATCH» 6 КЛАС

Мета:

- *навчальна:* навчитися створювати в середовищі програмування Scratch власні об'єкти та анімувати їх, повторити основні поняття теми.
- *розвивальна:* розвивати алгоритмічне та логічне мислення;
- *виховна:* виховувати інформаційну культуру, інтерес до предмета.

Обладнання: ПК інструкція.

Структура уроку

1. Організаційний момент.
2. Правила ТБ.
3. Актуалізація опорних знань.
4. Повідомлення теми та мети уроку
5. Вивчення нового матеріалу.
6. Електронна фізкультхвилинка
7. Інструктаж з ТБ. Практична робота.
8. Підбиття підсумків уроку.
9. Домашнє завдання.

Хід уроку

1. **Організаційний момент**
2. Доброго дня шановні учні. Я рада вітати вас на уроці інформатики у 6 класі. Перевірка присутності і готовності учнів до уроку.

Я хочу побажати вам бути: (слайд 1)

Усміхненими

Спокійними

Прогресивними

Ініціативними

Хоробними

А зараз погляньте на перші літери всіх слів. Вірно це УСПІХ.

Як ви гадаєте від чого чи від кого залежить успіх. (Відповіді учнів)

А працювати пропоную вам користуючись епіграфом: (2 слайд)

Якщо хочеш досягти успіху, продовжуй вірити в себе і тоді, коли в

тебе вже ніхто не вірить

Авраам Лінкольд

А чи буде успішним наш урок сьогодні? Напишіть, будь ласка чого ви очікуєте від уроку. І в кінці уроку ми порівняємо ваші результати.

Ну що ж поїхали

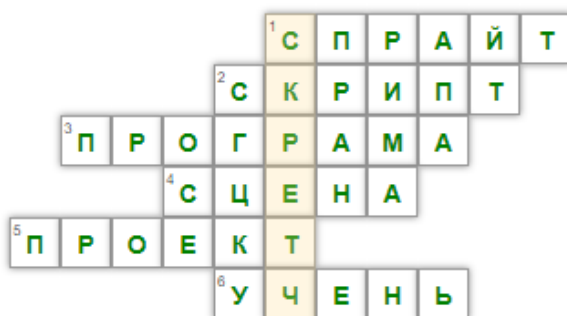
3. Правила ТБ. Гра «ТАК» або «НІ» (3 слайд) (поставити «+» або «-»)

- ☐ Безпечна відстань від очей до екрана монітора – 50 см.
- ☐ Персональний комп'ютер розташовують лише на рівній поверхні.
- ☐ Можна використовувати сторонні предмети під час роботи за комп'ютером.
- ☐ Можна торкатися дротів живлення, розеток, задньої панелі системного блоку чи монітора.
- ☐ Робоче місце має бути чистим.
- ☐ Руки повинні бути чистими і сухими.
- ☐ На робоче місце можна приносити їжу та напої.
- ☐ Час безперервної роботи за комп'ютером має перевищувати 15 хв.
- ☐ У разі виникнення незвичайної ситуації з комп'ютером негайно повідомити вчителя у школі, а вдома – дорослих.
- ☐ Заходити до комп'ютерного кабінету тільки з дозволу вчителя, не поспішаючи, не торкаючись обладнання.
- ☐ Можна вмикати та вимикати комп'ютери без дозволу вчителя.
- ☐ По закінченню роботи закрити всі активні програми та коректно вимкнути комп'ютер. Прибрати робоче місце.

Поставити оцінки в картку самооцінювання

3. Актуалізація опорних знань (4, 5 слайд). Діти по черзі підходять до дошки

А зараз ми з вами повторимо попередній матеріал, відгадавши кросворд, створений за допомогою програми <https://learningapps.org/1129982>

1. Виконавець алгоритму в середовищі Скретч
2. Групи команд в середовищі Скретч
3. Алгоритм записаний спеціальною мовою і призначений для виконання комп'ютером
4. Місце для відтворення подій

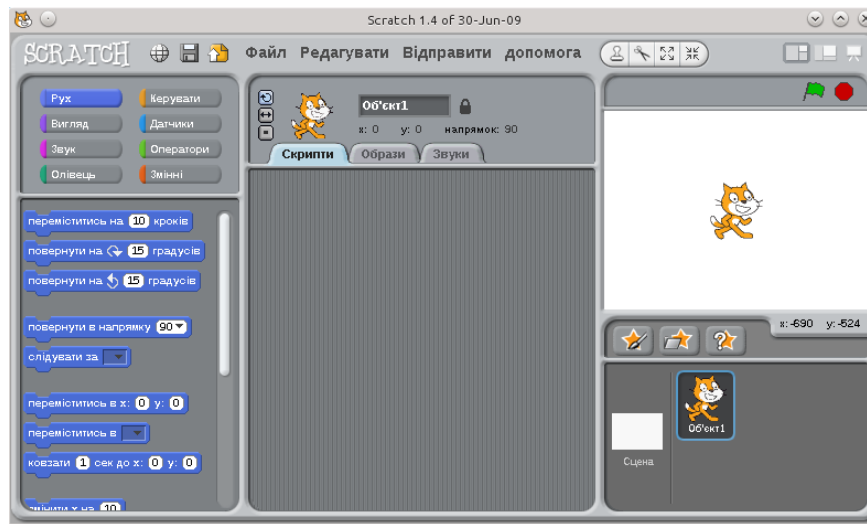
5. Файл, створений в середовищі Скретч
6. Виконавець алгоритму, зображений на малюнку.

4. Повідомлення теми та мети уроку. (6, 7 слайд) *Створення програмних об'єктів у середовищі програмування Scratch*

Отже, запишіть, будь ласка тему уроку «Створення програмних об'єктів у середовищі програмування Scratch».

5. Вивчення нового матеріалу

При запуску середовища програмування *Scratch* відкривається програмне вікно з новим проектом, який містить одного виконавця. (8 слайд)

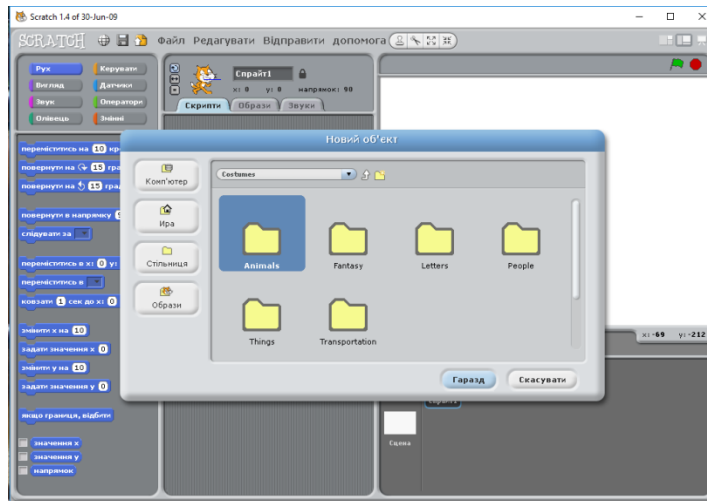
Спрайт — це об'єкт Scratch, що пов'язаний із зображенням, набором змінних і скриптів, які визначають його поведінку.

Як усталено використовують спеціального виконавця вказівок —

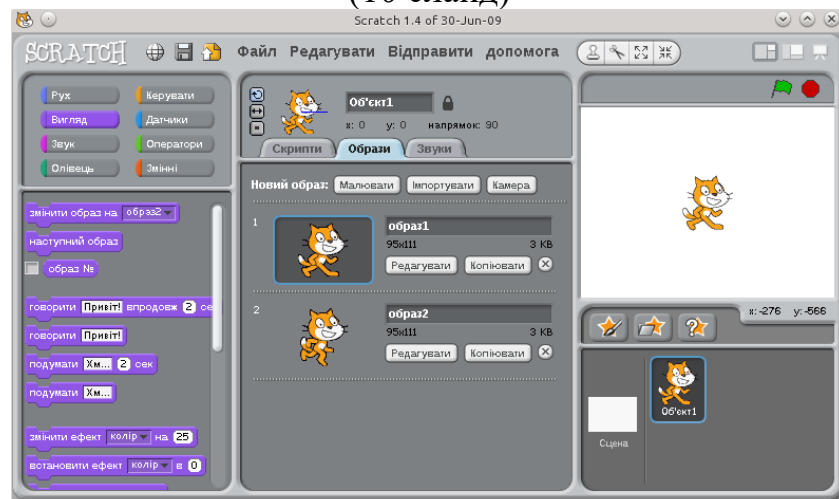

Рудого кота. Він може рухатися, говорити, змінювати зовнішній вигляд, взаємодіяти з іншими виконавцями на сцені. Інших виконавців можна долучати:

- з бібліотеки *Scratch*;
- з мережі (локальної чи глобальної);
- як об'єкти, створені в інших графічних програмах (наприклад, GIMP)
- як об'єкти, створені у графічному редакторі, вбудованому у *Scratch*. (9 слайд)

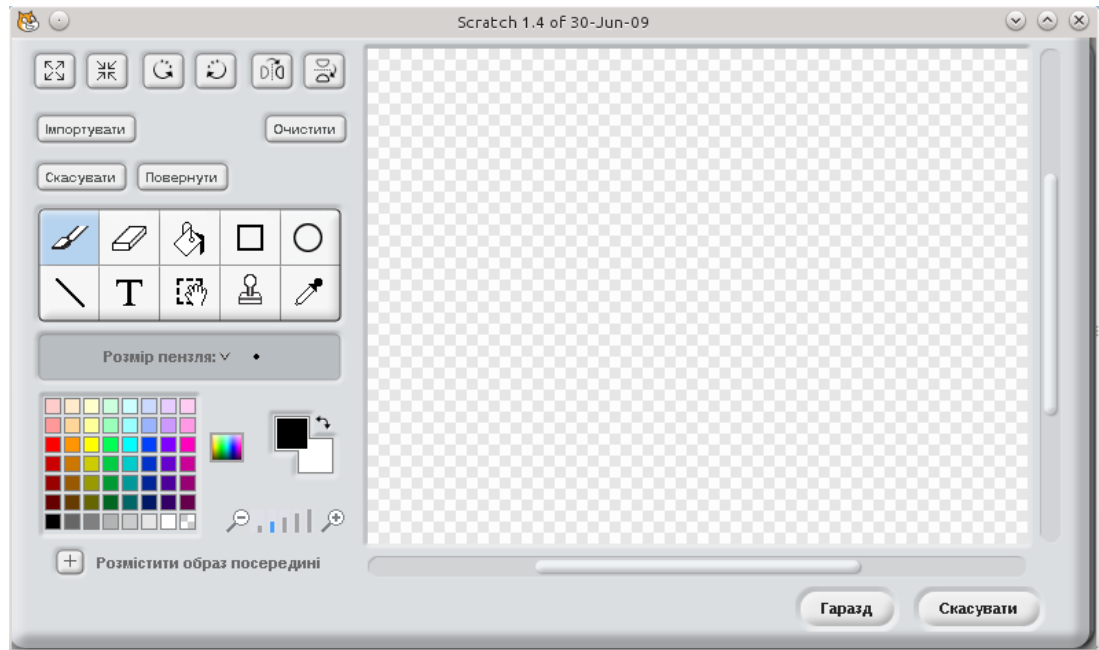
(10 слайд)

В правій *нижній* частині робочого вікна можна побачити усі об'єкти поточного проекту, їх назви.

Об'єктам і тлу можна задати вказівки. Вказівки-блоки розподілено на категорії (8 груп), кнопки виклику яких розташовано у *верхній* лівій частині вікна. Якщо натиснути кнопку, то у лівій *нижній* частині вікна можна побачити всі вказівки-блоки даної категорії. Цю частину називають контейнером блоків. Для того, щоб зібрати з окремих блоків сценарій (скрипт), потрібно перетягнути блоки в центральну частину робочого вікна на закладку *Скрипти*.

(11 слайд) Для створення (малювання) об'єкта власноруч потрібно викликати вбудований графічний редактор, натиснувши кнопку — *Намалювати новий об'єкт*.

(12,13,14 слайд) На програмному вікні цього графічного редактора (див. малюнок вище) розташовано такі кнопки:

- — збільшення зображення;
- — зменшення зображення;
- — повернути зображення проти годинникової стрілки;
- — повернути зображення за годинниковою стрілкою;
- — дзеркальне відображення (вертикальне дзеркало);
- — дзеркальне відображення (горизонтальне дзеркало);
- — вставити зображення з файлу;
- — очистити полотно (всі зображення видаляються);
- — скасувати останню дію ;
- — повернути результат скасованої дії ;
- — пензель (блакитним кольором позначено активний стан);
- — стирачка;
- — заливачка;
- — прямокутник ;
- — еліпс;
- — лінія;

— текст;

— виділити область ;

— штамп;

— піпетка;

— палітра кольорів;

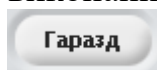
— збільшити або зменшити масштаб перегляду малюнка;

— показчик кольору;

— задати для виконавця точку, яка буде центром обертання при виконанні вказівок;

— закінчити малювання й перенести виконавця до *Списку виконавців*.

5. Робота з підручником § 18 ст. 145-149. (15 слайд)

6. Електронна фізкультхвилинка. (16 слайд)

Подивіться на екран та повторюйте рухи

7. Інструктаж з ТБ *Практична робота (17 слайд)*

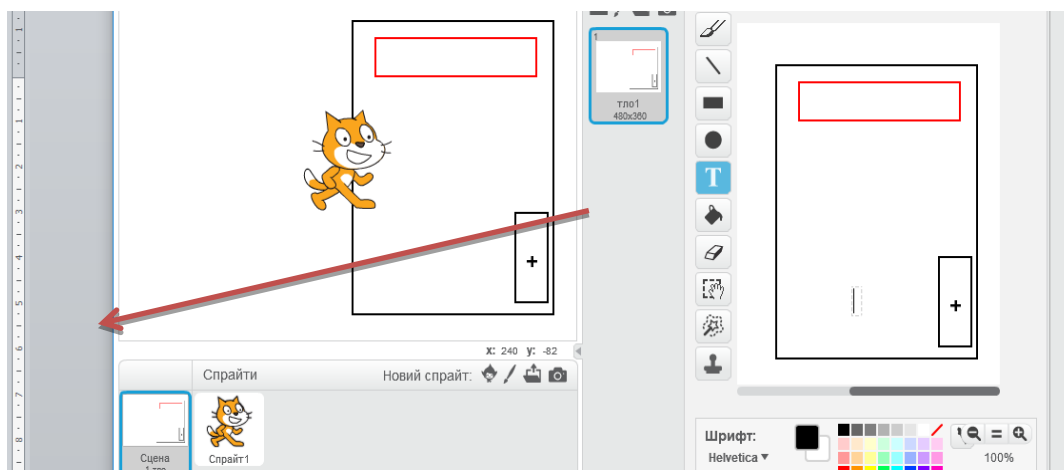
Онлайн тести (18 слайд)

<https://testinform.in.ua/test-12-6-klas-onovlenij-stvorenniya-programnix-obyektiv/>

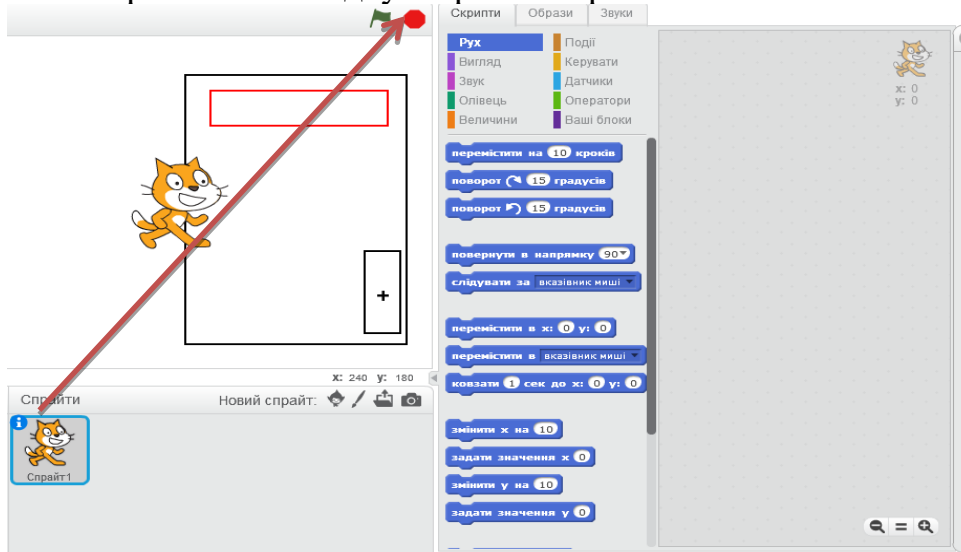
Виконання завдання (19 слайд)

Порядок виконання практичної роботи:

1. Відкрити середовище програмування Scratch
2. В середовищі програмування вибрати сцену і на ній намалювати копію калькулятора

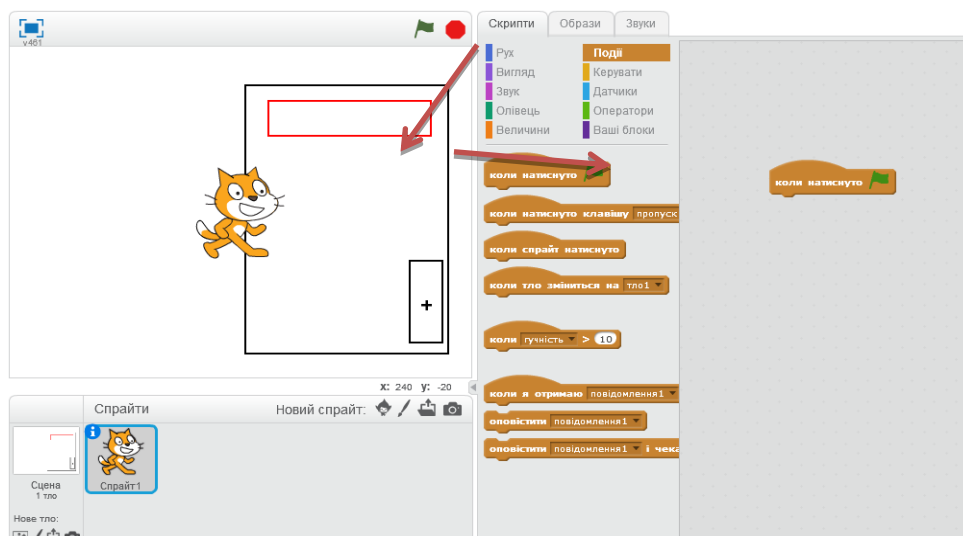

3. Перейти на вкладку Спрayт /Скрипти

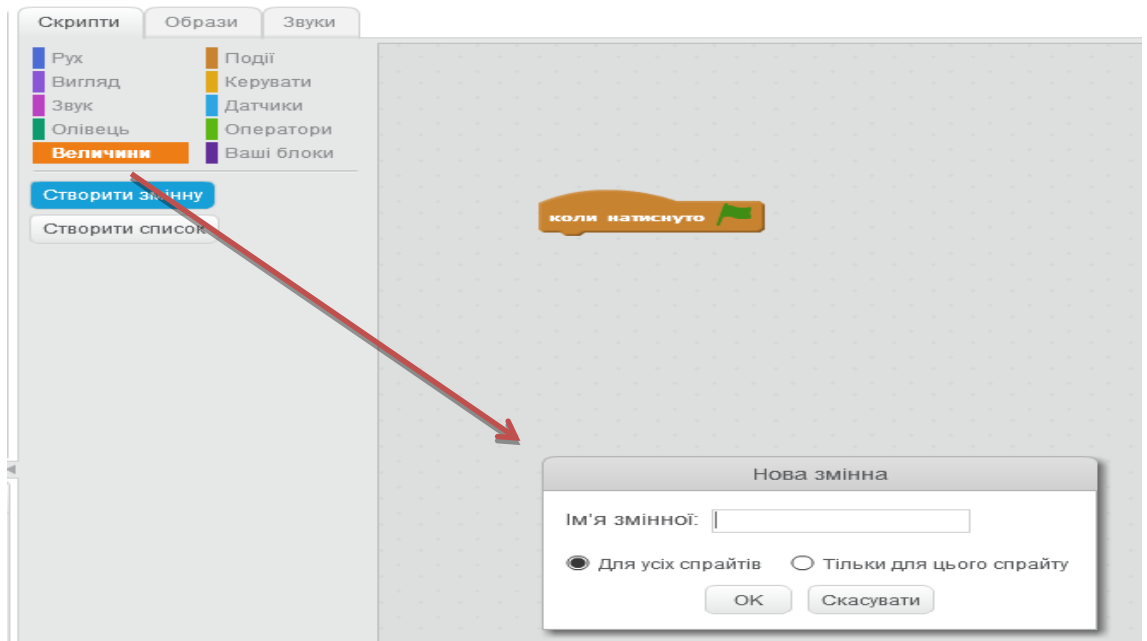

4. Розпочати запис програми:

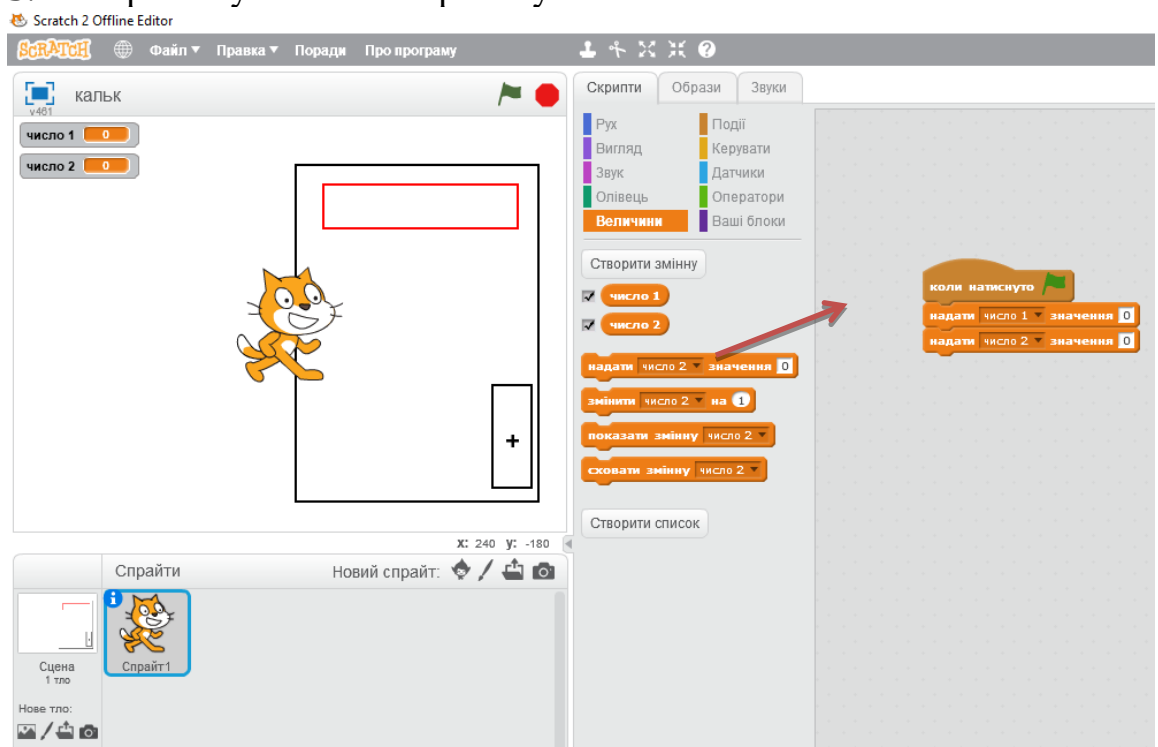
1. В блоці Події вибрати коли натиснуто по зеленому прапорі, перетягнути його на робочу область

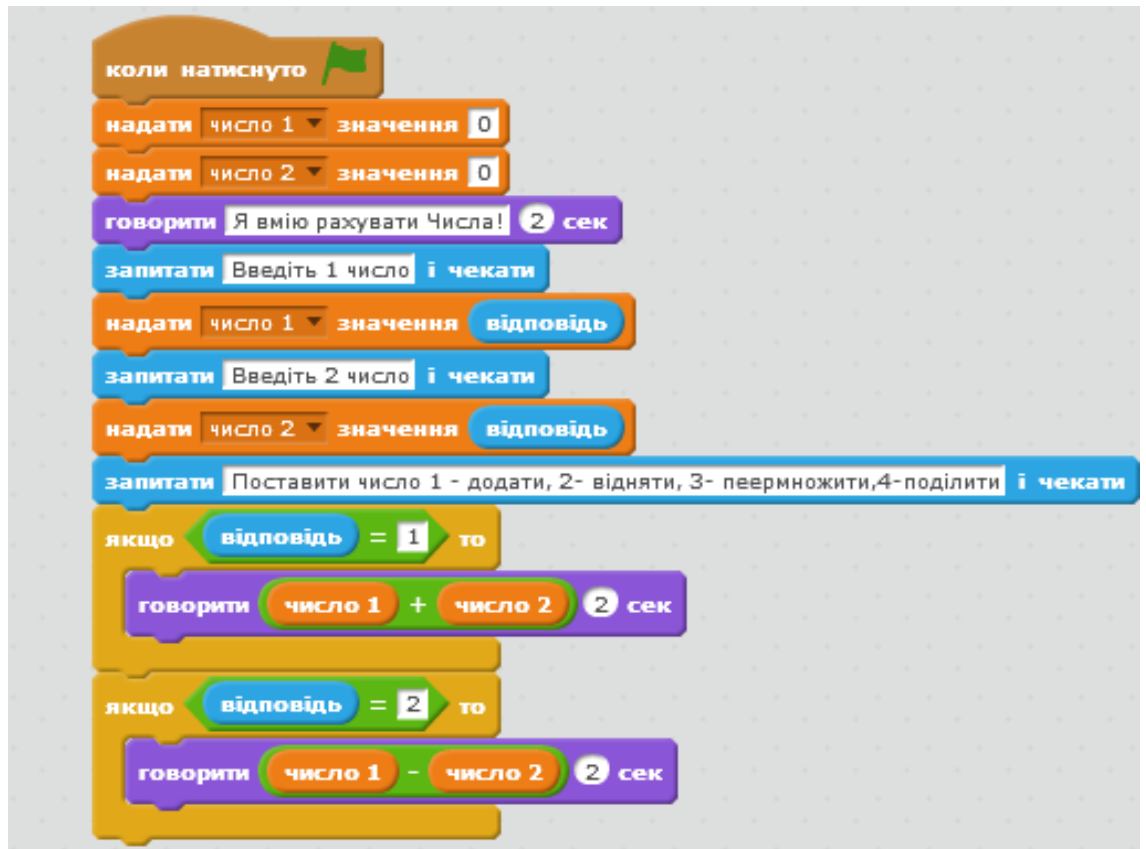
2. Перейдіть на скрипт Величини та створіть змінну число 1 та число 2 натисніть Ок

3. Перетягнути зміни на робочу область

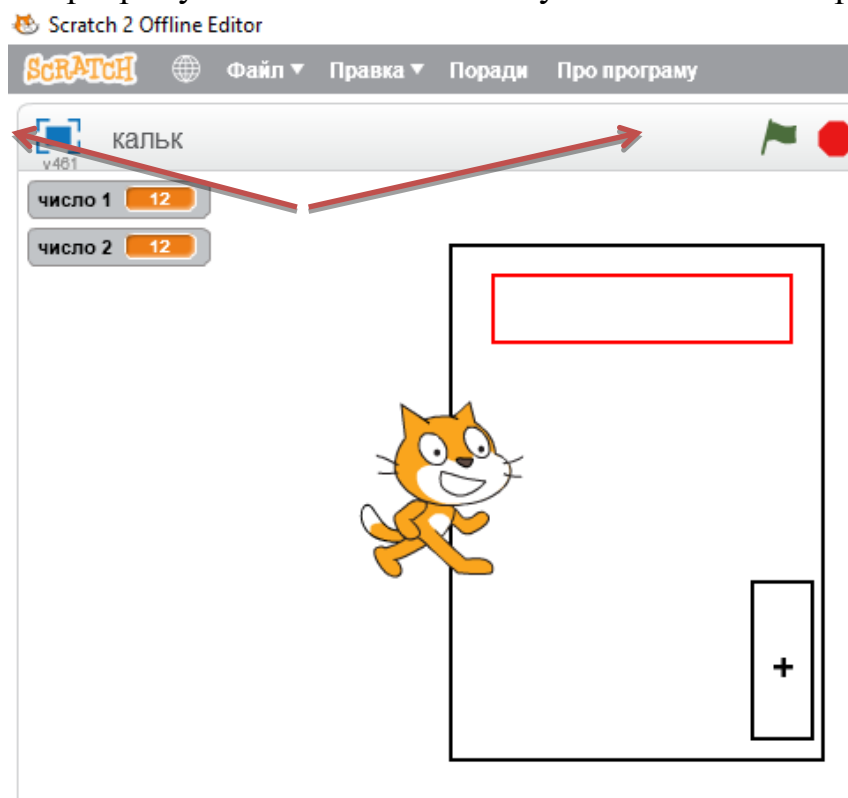

4. Аналогічно до зразка записати скрипти для виконання програми

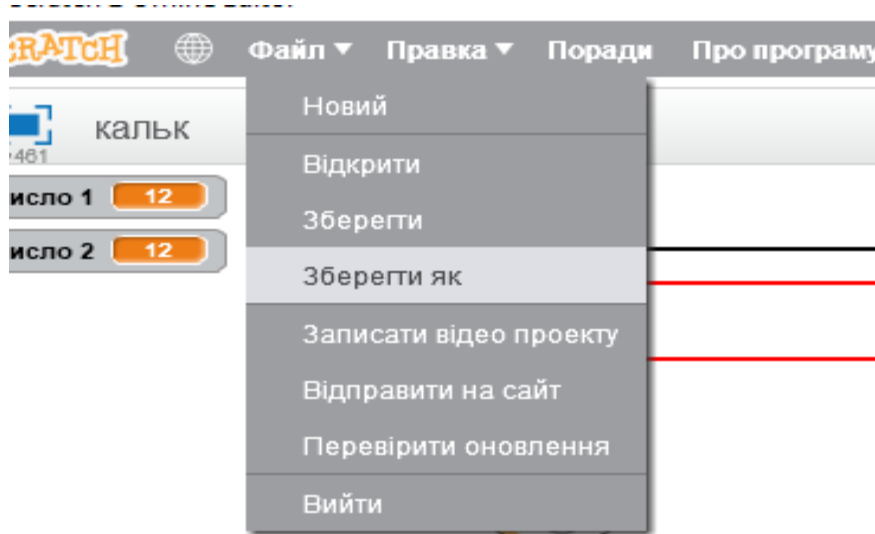

5. Самостійно додати 2 скрипти для множення та ділення(аналогічно скриптам додавання та віднімання).

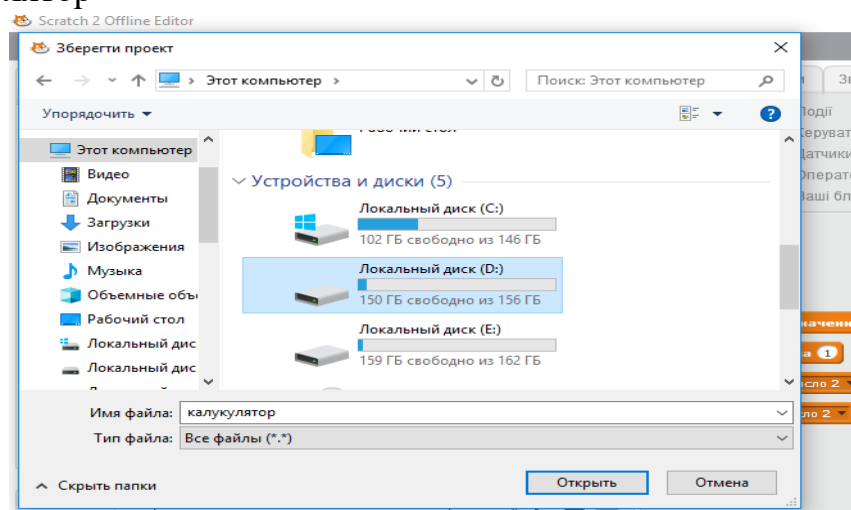
6. Після запису всіх скриптів перейдіть в режим перегляду та запустіть програму на виконання натиснувши на зелений прапорець

7. Якщо програма працює, оброблює числа збережіть свій проект файл/зберегти як

8. Збережіть на локальний диск D: у власну папку - під назвою калькулятор

8. Підбиття підсумків уроку (20 слайд)

Чи справдилися ваші очікування?

<https://www.plickers.com/classes/5e28a3e81af53200129d0ad6>

Виставлення оцінок.

9. Домашнє завдання (21 слайд)

Опрацювати § 18

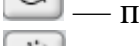
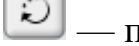
Створити проект «Годинник» із рухомими стрілками.

Завдання

На шаховому полі розгубились кнопки з програми *Scratch*, допоможи розпізнати їх.

Знайди пару

На програмному вікні розташовано такі кнопки:

- — встановити мову спілкування з користувачем;
- — зберегти цей проект;
- — поділитись цим проектом;
- — дублювати об'єкт;
- — вилучити об'єкт;
- — збільшити об'єкт;
- — зменшити об'єкт;
- — зменшити масштаб відображення;
- — збільшити масштаб відображення;
- — перейти до перегляду проекту у повно екранному режимі;
- — запуск скрипту;
- — зупинка скрипту;
- — можна обертатись;
- — повертати лише праворуч/ліворуч;
- — не повертати;
- — заборонити, використовують як усталено;
- — намалювати новий об'єкт;
- — вибрати новий об'єкт із файлу;
- — встановити новий об'єкт.
- — збільшення зображення;
- — зменшення зображення;
- — повернути зображення проти годинникової стрілки;
- — повернути зображення за годинниковою стрілкою;
- — дзеркальне відображення (вертикальне дзеркало);
- — дзеркальне відображення (горизонтальне дзеркало);
- — вставити зображення з файлу;
- — очистити полотно (всі зображення видаляються);
- — скасувати останню дію ;
- — повернути результат скасованої дії ;
- — пензель (блакитним кольором позначено активний стан);
- — стирачка;
- — заливачка;

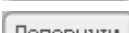
- — прямокутник ;
- — еліпс;
- — лінія;
- — текст;
- — виділити область ;
- — штамп;
- — піпетка;

Знайди пару

На програмному вікні розташовано такі кнопки:

- — встановити мову спілкування з користувачем;
- — зберегти цей проект;
- — поділитись цим проектом;
- — дублювати об'єкт;
- — вилучити об'єкт;
- — збільшити об'єкт;
- — зменшити об'єкт;
- — зменшити масштаб відображення;
- — збільшити масштаб відображення;
- — перейти до перегляду проекту у повно екранному режимі;
- — запуск скрипту;
- — зупинка скрипту;
- — можна обертатись;
- — повертати лише праворуч/ліворуч;
- — не повертати;
- — заборонити, використовують як усталено;
- — намалювати новий об'єкт;
- — вибрати новий об'єкт із файлу;
- — встановити новий об'єкт.

- — збільшення зображення;
- — зменшення зображення;

- — повернути зображення проти годинникової стрілки;
- — повернути зображення за годинниковою стрілкою;
- — дзеркальне відображення (вертикальне дзеркало);
- — дзеркальне відображення (горизонтальне дзеркало);
- — вставити зображення з файлу;
- — очистити полотно (всі зображення видаляються);
- — скасувати останню дію ;
- — повернути результат скасованої дії ;
- — пензель (блакитним кольором позначено активний стан);
- — стирачка;
- — заливачка;
- — прямокутник ;
- — еліпс;
- — лінія;
- — текст;
- — виділити область ;
- — штамп;
- — піпетка;

Гевліч А.М.,
вчитель історії

*Комунальний заклад "Образжівський навчально-виховний комплекс:
загальноосвітня школа I-III ступенів імені І.М.Кожедуба - дошкільний
навчальний заклад Шосткинської міської ради Сумської області"
с. Образжівка, Шосткинський район, Сумська область, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ІСТОРІЇ

Сучасні соціальні перетворення, стрімке зростання інформатизації

суспільства, запровадження інноваційних технологій навчання потребують удосконалення практики навчання в загальноосвітній школі. У зв'язку з цим у методиці навчання історії домінуючими стали особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний підходи до навчання та методика їх формування.

У Держстандарті освіти галузь «Суспільствознавство» висуває перед учителем головну мету: формування соціальної та громадянської компетентностей, що є ключовими, мають «міждисциплінарний характер та інтегруються за допомогою усіх освітніх галузей і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм» [2].

Система предметних компетентностей, що формується у навчанні кожного предмета, відповідає специфіці його змісту. Історична предметна компетентність – це здатність учня до самостійного осмислення історії та культури України в контексті світового історичного процесу та адекватної оцінки соціального – морального досвіду минулих поколінь. Вона має сприяти формуванню (розвитку, розкриттю потенціалу) учня як громадянина України, соціально-адаптованої та відповідальної особистості через набуття ним таких предметних компетенцій. Згідно з компетентнісним підходом, компетенції учнів є основним показником їх навчальної діяльності.

Класифікація основних історико-предметних компетентностей учнів (за О. Пометун) [3, с. 25].

- ✓ Хронологічні
- ✓ Просторові
- ✓ Інформаційні
- ✓ Логічні
- ✓ Аксиологічні

1. Хронологічна передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному часі:

- встановлювати події за датами або дати за подіями;
- уміння встановлювати тривалість події / подій, віддаленість її / їх від сьогодення (з переходом через еру);
- вміння встановлювати хронологічну послідовність подій, явищ, процесів;
- співвідносити історичні факти (події, явища, процеси) з періодами / епохами, факти-події з явищами, процесами [1].

Наприклад, вправа «Руський літопис». Вчитель пропонує семикласникам скласти «Короткий літопис про монгольську навалу на Русь», спираючись на опис-розповідь в підручнику про ці події. Щоб спрямувати роботу школярів у правильне русло, вчитель допомагає зробити перші записи спільно:

1223 р. – битва на річці Калка; 1239 р. – захоплення монголами Переяслава та Чернігова

Подальшу роботу учні продовжують самостійно, занотовуючи дати 1240, 1245 рр. та коротко характеризуючи події, які відбулися в ці роки. Після завершення роботи в ході співбесіди, школярі представляють свої короткі літописи.

2. Просторова передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному просторі:

- співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- користуючись картою визначати причини та наслідки історичних подій, процесів, основні тенденції розвитку міжнародних відносин та місця в них України, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;
- характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості [3, с. 89].

Робота з картою. Учні простежують на карті місця основних битв національно – визвольної війни періоду 1648 –1649 рр., (Жовті води, Корсунь, Пилявці, Зборів) паралельно опрацьовуючи текст підручника з описами битв, природи та місцевості.

3. Інформаційна передбачає здатність учнів працювати з джерелами історичної інформації:

- критично аналізувати, та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність;
- користуватись довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації;
- будувати усні та письмові висловлювання (позицію) щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії;

Вправа «Історична постать»

Користуючись додатковими джерелами інформації підготуйте коротку характеристику візантійських імператорів (Юстиніан, Лев III Ісавр, Василь II Болгаробійця). План характеристики:

- 1) Риси характеру історичного діяча;
- 2) Напрями внутрішньої та зовнішньої діяльності;
- 3) Внесок в історію;
- 4) Ваше ставлення до історичного діяча.

4. Логічна – передбачає вміння учнів визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснення історичних фактів, явищ, процесів:

- визначати і застосовувати поняття як інструмент пізнання нового;
- аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг інформації у певній системі (в усній, письмовій та наочній формі);
- проводити нескладні дослідження, проектуючи власну діяльність.

Наприклад:

Порівняйте, як природа та особливості географічного розташування, впливали на господарство та заняття жителів Стародавньої Греції та Межиріччя.

5. Аксиологічна передбачає вміння учнів формулювати оцінки і версії історичного руху й розвитку:

- знання цінностей суспільств, народів і різних соціальних груп, що вивчаються в курсі історії сучасного суспільства; фактів толерантного ставлення різних народів і соціальних груп одна до одної;
- оцінювати різні версії й думки про минулі історичні події, самостійно ідентифікувати себе й інших в історичному процесі, що, у свою чергу, розкладаються на конкретні навчально-історичні вміння;
- виявляти інтереси, потреби, протиріччя в позиціях соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку [4, с. 193].

Наприклад: Держава у Франції в XIV столітті мала два означення – «централізована», «становна монархія». Поясніть, як ці означення пов'язані між собою.

Таким чином, сучасний компетентнісний підхід до навчання, орієнтація освіти на результат потребує зламу певних стереотипів як у плануванні уроку, організації пізнавальної діяльності учнів, так і в оцінюванні навчальних досягнень учнів та інших аспектах побудови адекватної моделі навчання.

Формування історичних компетентностей учнів зумовлене реалізацією не тільки відповідного оновленого змісту освіти, але й адекватних методів та технологій навчання. Так, формуванню необхідних компетентностей сприяє продуктивне навчання, яке забезпечує засвоєння знань та умінь, володіючи якими випускник школи знаходить підґрунтя для свого подальшого життя.

Література

1. Власов В. С. Суспільствознавчі предмети. 5-11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/714776/>
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>
3. Пометун О. І. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гупан, В. С. Власов. – К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 208 с.
4. Федчиняк А.О. Структура аксіологічної компетентності в шкільній історичній освіті / А.О. Федчиняк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – №1. – С. 191 – 197.

Глушак М.В.,
вчитель української мови та літератури
Комунальний заклад
«Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 30
Харківської міської ради Харківської області
імені Героя Радянського Союзу С.О.Борзенка»
м. Харків, Харківська область, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Основним компонентом Нової української школи є новий зміст освіти. Основна її риса – орієнтація на нове навчання, новий зміст, який покликаний формувати в особистості необхідні для успішної самореалізації у суспільстві навички, так звані компетентності [1].

На сучасному етапі неможливо уявити розвиток особистості, її зв'язок із суспільством поза межами спілкування з іншими людьми. Спілкування є такою спільною діяльністю людей, учасники якої ставляться один до одного й до самих себе як до суб'єктів. Уміння спілкуватися, сформовані на основі мовленнєвих умінь і навичок, є основою для формування комунікативної компетентності, що є особливо актуальним у сучасних умовах реформування мовної освіти.

Формування комунікативної компетентності учнів визначено серед пріоритетів Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Концепції мовної освіти загальноосвітньої школи, Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [12].

Основна мета шкільного навчання української мови розглядається в площині формування комунікативної компетентності учня, його здатності до ефективного спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, творчого розвитку в комунікативній взаємодії.

Актуальність дослідження зумовлена освітніми цілями, соціальним значенням життєвоважливої проблеми, що й спонукало нас до вибору теми.

Комунікативна компетентність – це умова життєтворчості кожного учня. Відповідно до основних положень чинної програми загальноосвітньої школи має забезпечити формування комунікативної особистості – людини, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно й правильно користуватися засобами української мови в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) [6,344].

Компетентнісний підхід покликаний привести мовну освіту школи у відповідність з потребами сучасного суспільства, тому ми вивчали такі наукові підходи до проблеми формування комунікативної компетентності учнів як: *комунікативно-діяльнісний підхід* (означений підхід забезпечує

потребу школярів у спілкуванні, взаємопідтримці, встановленні життєвих і ділових контактів, а це передбачає володіння мовними нормами, багатством і різноманітністю мовних засобів відповідно до стилю, типу й жанру мовлення й здійснюється в процесі взаємопов'язаного й цілеспрямованого вдосконалення чотирьох видів мовленнєвої діяльності учнів – аудіювання (слухання – розуміння), читання, говоріння і письма.); *функційно-стилістичний підхід* (означений підхід спрямований на визначення особливостей функціювання мовних одиниць у текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення, доцільності й значущості їх у мовленні); *текстоцентричний підхід* (сучасні дослідники надають перевагу текстовій основі навчання мови, оскільки на основі тексту пізнаються мовні явища та засоби, формується система мовних понять, що є вкрай необхідним для формування комунікативної компетентності учнів.); *соціокультурний підхід* (цей підхід спонукає учнів до соціально-культурного і духовного розвитку мовної особистості, їхньої комунікативної компетентності); *етнопедагогічний підхід* (під яким розуміємо опору на народну педагогіку та народну дидактику); *проблемно-пошуковий підхід* (спрямований на саморозвиток учнів, на формування їхньої пізнавальної і творчої самостійності); *когнітивно-комунікативний підхід* (передбачає посилення практичної спрямованості змісту шкільного курсу української мови, зміну акцентів у навчальній діяльності, спрямованих на інтелектуальний розвиток за рахунок репродуктивної діяльності; моделювання навчальних ситуацій, що спонукають до різних видів мовленнєвої діяльності).

Необхідною умовою розвитку комунікативної компетентності учнів основної школи є взаємодія та поєднання різнотипних змістовно-дидактичних підходів до вивчення мовного матеріалу. Важливим у роботі є лінгводидактичні основи формування компетентності учнів серед них основоположними були: традиційні, інноваційні. Провідне місце серед традиційних методів навчання посідає *розповідь учителя* (сутність якої зводиться до подачі готової інформації вчителем у певній системі). Важливе місце в методиці формування комунікативної компетентності учнів основної школи займає *метод бесіди* „евристична; вступна; індивідуальна; фронтальна. У своїй роботі використовуємо різні види бесід, що підвищують активну пізнавальну та мовленнєву діяльність учнів. Важливу роль у дослідженні відводимо *методу спостереження*. Особливе місце в нашому дослідженні посідає *робота з підручником* (словником, довідковою літературою). Провідну роль у формуванні комунікативної компетентності відводимо *методу вправ*, що є ефективним способом формування конкретних умінь і навичок учнів і сприяє розвитку їх комунікативної компетентності.

Однією з важливих умов формування комунікативної компетентності учнів є використання *інноваційних (інтерактивних) методів навчання*, що дають змогу вчителю активізувати пізнавальну діяльність разом з учнями, розвивати їхні інтелектуальні здібності, комунікативну здатність. Серед

інтерактивних методів навчання виділяємо й використовуємо в дослідженні такі основні їх види: дидактичні ігри (рольові, комунікативні, імітаційні, інтелектуальні тощо), метод-кейс, імітаційні вправи, комунікативний тренінг, „Мозковий штурм”, метод проектів та ін.

Уважаємо, що правильне й послідовне застосування закономірностей, принципів, методів, прийомів навчання, що мають комунікативну спрямованість, забезпечить формування комунікативної компетентності учнів школи.

Основою комунікативної компетентності виступають знання, вміння та здібності, що обумовлюють успішність в комунікативній діяльності. Комунікативна компетентність особистості характеризується багатомірністю і може розглядатися як більш високий рівень комунікативного розвитку, при якому новоутворення мають особистісний характер, а також визначає особливості суб'єктної позиції в професійній діяльності.

Шкільна мовна освіта покликана формувати особистість високої мовленнєвої компетентності, здатної до активного спілкування в усіх сферах сучасного життя. Завдання вчителя-словесника в цьому аспекті – виробляти в учнів уміння й навички комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, розвивати всі види мовленнєвої діяльності, акцентуючи увагу, зокрема, на аудіюванні й говорінні, оскільки їм на уроках приділяється менше уваги, ніж читанню й письму. Потрібно шукати оптимальних шляхів формування мовної особистості, спираючись на відповідні теоретичні психолого-педагогічні та лінгводидактичні наукові засади, що сприяли б ефективному навчанню грамотного українського мовлення учнів загальноосвітніх шкіл, які б у самотійне життя вступали мовленнєво підготовленими до розв'язання особистих та громадських проблем, дотримуючись мовленнєвого такту, толерантності, культури спілкування, ввічливості, інших якостей нової системи взаємних стосунків і успішної співпраці сучасної ділової людини. Висока культура спілкування полягає не тільки у бездоганному дотриманні стандартів, норм літературної мови. вона залежить також від уміння користуватися всіма багатствами мови, її виражальними можливостями, від здатності брати до уваги, що з ким, де, коли, для чого говорити, тобто враховувати мовленнєву ситуацію. Розумові здібності, ерудиція, сила волі, працездатність тощо можуть не приносити бажаних результатів, якщо людина не вміє належно спілкуватися, і, навпаки, досконале спілкування спроможне стати ключем до успіху в суспільстві.

Отже, комунікативна компетентність – це здатність адекватно використовувати мову в різноманітних ситуаціях спілкування, співвідносити мовні засоби з цілями й умовами спілкування, розуміти стосунки між комунікантами, будувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки та системи культурних уявлень і цінностей мови. Комунікативна компетентність загалом становить комунікативний потенціал особистості, який характеризує її комунікативні здібності, можливості та

визначає якість, успішність її спілкування в різних сферах життєвої діяльності. Комунікативна компетентність визначається врахуванням самостійності мовленнєвої діяльності особистості і є практичним аспектом проблеми взаєморозуміння, відображає рівень культурного розвитку особистості в суспільстві, є одним із чинників виховання толерантності, взаєморозуміння. Вона є показником поінформованості суб'єкта вербального спілкування у сфері комунікації, задовільного оволодіння певними вміннями і навичками, правилами, нормами поведінки під час спілкування.

Література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти школи: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/.
2. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформаційного джерела: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/30817/.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: [Електрон.ресурс]. – Режим доступу до інформаційного джерела: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
4. Леонова Н.С. Мовно-комунікативна вправність учнів у вимірі компетентісно орієнтованого навчання // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – №1. – С. 2-7
5. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Розвивати життєву компетентність// Шкільний світ. – 2005. – № 37. – С. 5-13.
6. В. Яременко, О. Сліпушко. 2008. Новий тлумачний словник української мови. – С. 344.
7. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с.
8. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посібник / за ред. Л. В. Сохань, І.Г. Сохань, Г.М. Несен. – Київ : Богдана, 2003. – 520 с.
9. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду [Текст] / М. С. Головань // Вища освіта України. - 2008. - № 3. - С. 23-
10. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17-24.
11. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна із передумов досягнення життєвої мети // Шлях освіти. – 2001. – № 3.– С.13-16.
12. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти школи : – Режим доступу: http://osvita. ua/legislation/Ser_osv/28030/.

Громицький В.В.

вчитель предмета «Захист Вітчизни»

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 113

м. Харків, Харківська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ»

Актуальність. Сучасний час ставить перед школою нові вимоги і завдання. Учнім необхідно не тільки надати знання, навички та вміння, а й сформувати їхні життєві компетентності, більшою мірою, розвивати пізнавальні й креативні можливості дітей, виховувати творчу особистість, яка в майбутньому зможе успішно реалізувати свої можливості. Документи Нової Української Школи, Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти та інші базові освітянські документи ґрунтуються на компетентнісній стратегії. Також використання суспільством комп'ютерних технологій набуло масового характеру. Тому вчителю предмета «Захист Вітчизни» необхідно використовувати комп'ютерні технології. Ще одна причина, яка зумовлює використовувати комп'ютер, - це відсутність або недостатня кількість навчально-методичної літератури, навчальної зброї та військово-технічного майна для забезпечення освітнього процесу. Віддаленість військових частин від навчальних закладів ускладнює демонстраційний показ бойового озброєння та військової техніки, користування військовими навчальними полями і полігонами. Виходячи з поставлених завдань, мені, як сучасному вчителю, щоб досягти поставленої мети необхідно у своїй роботі застосовувати інтерактивні технології. Комп'ютер на уроках виступає як засіб навчання, який значно підвищує ефективність уроку. Використовуючи комп'ютер, можна проводити уроки-презентації, віртуальні екскурсії до музеїв, військових освітніх закладів тощо. Учні готують власні уроки-проекти, презентації за вивченим матеріалом, закріплюють та поглиблюють набуті знання.

Застосовуючи комп'ютер, можливо використовувати різні комп'ютерні технології, а саме:

1. Презентації, де можливо не тільки робити показ матеріалу статично, але й, використовуючи анімацію, наглядно показувати рух об'єктів, особливо це стосується тактичної підготовки, вогневої підготовки.

2. За допомогою Інтернету можливо зробити чудову подорож до військової частини, показуючи життя і побут військової частини, при вивченні статутів – виконання обов'язків добового наряду по роті, несення вартової служби, дії військовослужбовців у надзвичайних ситуаціях тощо.

3. Комп'ютерна графіка дає змогу не тільки приймати матеріал, але й працювати на віддачу, тобто розробляти графічні файли, імітації тактичних, вогневих дій солдата у складі відділення, взводу на місцевості.

4. Застосування ресурсу локальної мережі дає змогу опрацьовувати матеріал, вирішувати тактичні завдання у складі малих груп, як того потребує час.

Виходячи з вище сказаного, хотілося більше зупинитися на комп'ютерній графіці. Комп'ютерна графіка розглядається як технологія, що значно підсилює уявлення про предмет. І не треба забувати, що вперше комп'ютерна техніка була створена для військових і застосовувалась на бойовій техніці збройних сил США і ряду інших держав ще в часи холодної війни. Тому як не викладачам предмета «Захист Вітчизни» застосовувати комп'ютерні технології на своїх уроках і допомогти молоді більш успішно опанувати програму предмета «Захист Вітчизни».

Зупинюся на використанні комп'ютерної графіки. Чому на ній? Тому що вона не дає учню бути пасивним. У комп'ютерній графіці є два види: векторна та растрова. Використовую векторний графічний редактор Word. Вивчення і притягнення учнів до комп'ютерної графіки треба робити поступово, від простого до складного. Все починається із зображення тактичних знаків за рахунок примітивів (фігур).

Загальновідомо, що об'єкт зображення (бойова машина піхоти) є тактичним знаком, яким позначають зразки озброєння та військової техніки (рис.1).

БМП — бойова машина піхоти.

БМ — бойова машина реактивної артилерії

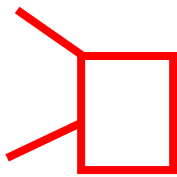

Рис.1 Тактичні знаки

«Тактичними знаками як електронними об'єктами розробляються різноманітні тактичні епізоди, що оформлюються у вигляді статичних рисунків (файлів). Ось як наносяться на топографічну мапу і позначаються статичні положення військових підрозділів “за станом на такий-то час“» [4, 201-202]. На мапі відображено пересування відділення в бою (рис.2).

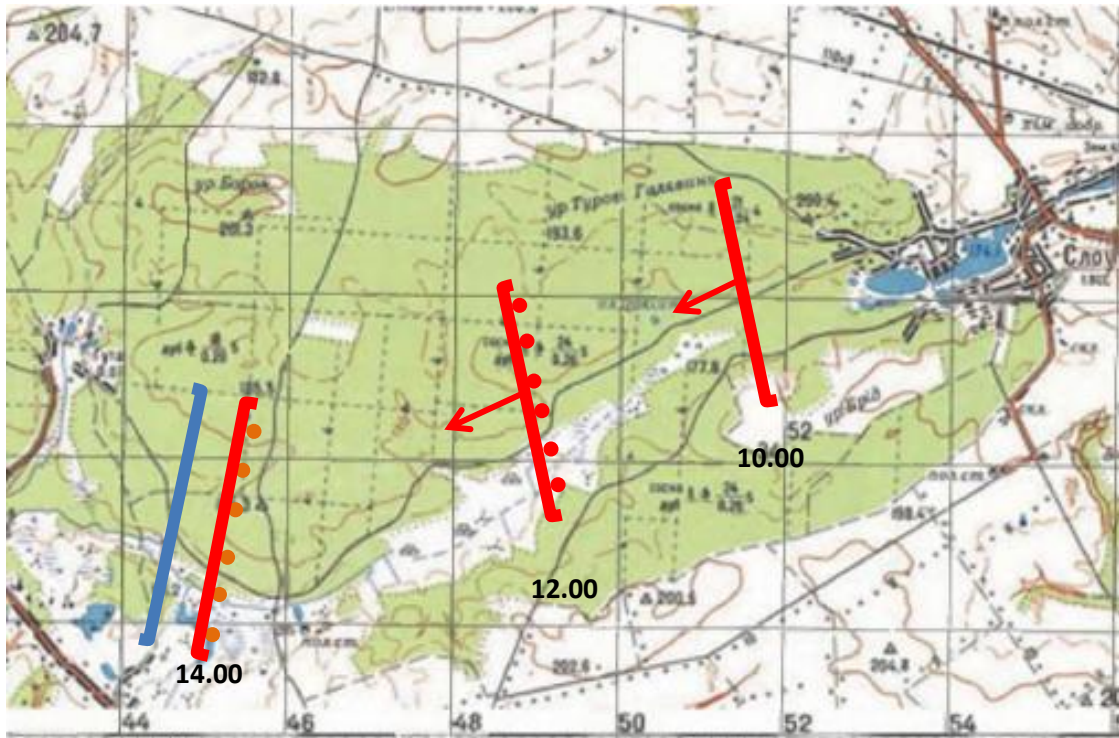

Рис.2. Пересування відділення в бою

За станом на вказаний час показано положення на місцевості, яке займає відділення, аж до зіткнення з противником (14.00 год). Щоб відрізнити наступне положення від попереднього, застосовують підведення положення пунктирними точками чи іншими штрихами різного кольору. Комп'ютер забезпечує нам відображення пересування електронним способом! «Ми створюємо тактичні епізоди, які можна змінювати залежно від задуманої тактичної обстановки. Електронний вид тактичних епізодів змінюється шляхом заміни тактичних знаків, зменшення їх розмірів, зміни положення і напрямку розташування. Тактична обстановка епізоду змінюється вирізанням або імпортуванням частини епізоду та іншими діями. І все це за короткий проміжок часу, чого не зробиш на військовій топографічній мапі у звичайний спосіб» [2, с. 9]. Для введення в комп'ютер топографічної мапи, як фотографії, я користуюся сканером екрана, тобто знаходимо в Інтернеті потрібну мапу і робимо скріншот екрана, потім вставляю в потрібний для роботи файл і малюю на ній тактичне завдання, тобто тактичні знаки накладаються на електронну топографічну карту. У такий спосіб створюється електронна тактична обстановка на електронній топографічній карті. А далі - статичне відображення чи динаміка бою на мапі, роздрукування тактичних завдань для тих, хто навчається і т. д. Хотілося пояснити, що мапа зроблена у растровій графіці, а топографічні знаки у векторній. Виникає питання чому? Викреслити растровий тактичний знак на растровій топографічній карті – практично неможливе завдання. Як тільки змінюється положення растрового знака БМП в бою, на растровій мапі з'явиться “дірка“. При використанні ж векторного знака БМП на растровій карті знак “перейде“ на нове місце, не залишаючи на старому

ніяких дірок. Пересування знака по топографічній карті не змінює відображену на ній поверхню.

«Дещо про комп'ютерну анімацію, яка є найкращим способом демонстрації динаміки загальновійськового бою – анімація (оживлення) статичних картинок з тактичними епізодами. Цифрова форма відображення надає можливість спостерігати віртуальні бойові дії військових підрозділів» [2,с.2]. Для цього потрібно відповідно бойовим діям створити об'єкти військової графіки (комп'ютерні моделі) та навчитися їх анімувати, рухатися на екрані. Отже, перед нами окреслюється важливе, перспективне завдання – створення динамічних файлів, які наживо демонструють бій чи інші форми бойового застосування військ. Динамічними файлами відображаються пересування військових підрозділів по чистому листу, сканованому зображенню місцевості, по поверхні топографічних мап. Комп'ютерною анімацією імітуються їх удари, вогонь і маневр в бою. Динамічні дії об'єктів я роблю в програмі Power Point для цього використовую анімацію цієї програми для об'єктів.

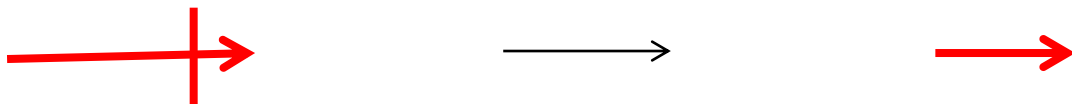
Розглянемо підготовку та подання графічних файлів для тих, хто навчається. Візуальне відображення графічних файлів потребує текстової інтерпретації. Розглянемо графічний файл у формі тактичного завдання.

Тактичне завдання

Розгортання механізованого взводу в бойовий порядок

Вихідна обстановка: Механізований взвод (2мв в складі 1,2,3 мвід) без БМП пересувається в похідному порядку (в колоні) в район виконання бойової задачі. В ході пересування можливе розгортання 2 мв з похідного в перед бойовий і бойовий порядки в напрямку дій противника для ведення зустрічного бою.

Тактичні знаки:

мв (без БМП)

напрямки пересування

мвід (без БМП)

Постановка завдання: шляхом створення комп'ютерної моделі прийняти рішення на розгортання 2 мвід в у бойовий порядок. (Завдання виконати у векторному графічному редакторі Word, де потрібно показати стрілками порядок розгортання відділення з похідного положення у бойовий порядок).

Хотілося висвітлити ще ряд аспектів, таких як: моделювання та комп'ютерні мережі.

«Щоб пізнати тактику дій військових підрозділів, не обов'язково бути присутнім на реальних військових навчаннях чи безпосередньо брати участь у бойових діях» [1,с.5]. Багато чого можна дізнатися і не приймаючи безпосередньої участі, якщо замість реальних військових об'єктів вивчати їх

спрощені замітники – графічні об'єкти (об'єкти військової графіки), або - моделі. Є статичні і динамічні моделі.

Статичне моделювання.

Необхідність моделювання обумовлюється тим, що дії живої сили, наприклад, відділення механізованого взводу в бій, неможливо реально відтворити на місцевості, якщо для цього немає озброєння, боєприпасів та військових полігонів. «Кращий вихід із положення – через моделі відобразити дії живої сили разом із зразками загальної військової тактики» [1, с. 49]. Тому основною метою моделювання є побудова і використання моделей для демонстраційного уявлення бойових дій відділення у складі взводу, як це показано у тактичному завданні вище. Але ці моделі не рухаються самостійно. Інакше відбувається з динамічними моделями, які рухаються у часі.

Динамічне моделювання.

Для створення динамічних моделей використовують різні мультимедійні редактори, я в своїй роботі, як було сказано вище, використовую анімацію програми Power Point.

Висновки. Комп'ютерна графіка надає можливість творчо застосовувати знання старшокласників. Використання технологічних засобів комп'ютерної графіки дає також змогу індивідуалізувати навчання, спрямувати його в певному проблемному напрямку. Отже, застосування комп'ютерної графіки слід оцінювати з позицій подальшої практичної корисності набутих у процесі вивчення предмету «Захист Вітчизни» компетентностях у можливій майбутній військовій діяльності юнаків.

Література

1. Концепція Нової української школи: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Навчально-методичний посібник. Захист Вітчизни комп'ютерна графіка предмета. В. В. Добровольський, Є. П. Корж, А. К. Кравцов, В. М. Мелецький
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.

Гутич Е.Ю.,
вчитель української мови та літератури
*Великолазівський заклад загальної середньої
освіти I-III ступенів*
с. Великі Лази, Ужгородський район,
Закарпатська область, Україна

ПОРТФОЛІО ЯК НЕТРАДИЦІЙНИЙ МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Нова парадигма шкільної освіти актуалізувала проблему вивчення можливостей нетрадиційних методів оцінювання навчальних досягнень учнів, зокрема такого методу, як портфоліо. Традиційні форми і методи педагогічного контролю й оцінювання на даному етапі розвитку освіти не завжди спроможні адекватно відповідати своїм головним принципам: об'єктивності, гласності, систематичності. Вагомою причиною у пошуку нових підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів є відсутність у більшості школярів навичок самоконтролю й самооцінки власної навчальної діяльності, що перешкоджає формуванню у них критичного мислення, самооцінки, саморозвитку. Саме ці навички уможливають успішну соціалізацію випускника школи у сучасному глобалізованому світі.

Проблема контролю й оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів займає вагоме місце у наукових пошуках вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, проблемі такого методу діагностики, як портфоліо присвячені праці Ш. Бека, С. Науменко, Т. Новікової, О. Онопрієнко, К.Пірсона, О. Савченко, Р. Стігенса, А. Чернявської, М. Чошанова та ін.

У межах статті зосередимо увагу на розкритті сутнісних ознак учнівського портфоліо, а також на виокремленні переваг та недоліків даного методу. Зауважимо, що незважаючи на всі інноваційні зміни, що відбуваються у навчально-виховному процесі закладу загальної середньої освіти, оцінювання навчальних досягнень учнів продовжує базуватися на суб'єкт-об'єктних відносинах, що не сприяє розвитку у школярів самостійності і відповідальності за навчальну діяльність, внутрішньої мотивації учіння, вміння приймати рішення та брати відповідальність за результати навчання.

Аналіз сучасних психолого-педагогічних праць засвідчує, що ідея портфоліо пов'язана з інноваційним баченням суті освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, з новими цілями середньої освіти. Цікаво, що елементи портфеля навчальних досягнень (портфоліо) широко застосовувалися у вітчизняній педагогіці ще на початку ХХ ст. Однак ця ідея не отримала широкого розповсюдження у практиці української освіти і не стала її складовою частиною.

Портфоліо – це метод оцінювання, який «передбачає формування в

учнів уміння ставити цілі, планувати й організовувати власну навчальну діяльність, а також становить накопичення різних видів робіт, що засвідчують рух в індивідуальному розвитку учня, активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок, підвищення ролі особистої самооцінки» [2].

Портфоліо виконує такі функції:

- діагностичну (фіксує зміни за певний проміжок часу);
- змістовну (розкриває спектр виконуваних робіт);
- розвивальну (забезпечує неперервність поступу у процесі навчання);
- мотиваційну (відзначає результати навчально-пізнавальної діяльності);
- рейтингову (показує діапазон навиків і вмінь учня).

Як альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів, портфоліо дозволяє вирішити два головні завдання:

а) простежити індивідуальний прогрес учня у процесі навчання;

б) оцінити навчальні досягнення учня й доповнити результати інших традиційних форм контролю. Портфоліо відповідає інтересам і учня, і вчителя, а тому може стати для них ефективним засобом зв'язку і взаємодії у навчально-виховному процесі. Так, науковець О. Савченко вирізняє три види портфоліо: тематичне, матеріал якого відображає результати навчання учнів на певних етапах навчання, виконання певної тривалої індивідуальної роботи (наприклад, досягнення з окремого предмета чи теми, участь у проєктній діяльності); підсумкове, що використовується для накопичення учнем робіт, що характеризують його найкращі результати з різних навчальних предметів наприкінці семестру; «вільне» – зміст і форму обирає учень зі своїх досягнень у позакласній діяльності [4, с. 205].

Алгоритм створення портфоліо містить такі кроки: мотивація (учень має чітко розуміти навіщо йому працювати з портфоліо); визначення виду портфоліо (вид може визначити вчитель або обрати учень); визначення часових меж роботи над портфоліо (у класі на уроках, під час проєктної чи дослідницької роботи; визначення загальної структури портфоліо); визначення критеріїв оцінювання (обговорюється і визначається разом з учнями); визначення способів оцінювання (доцільно ще до початку роботи над портфоліо обговорити з учнями, яким чином буде оцінюватися портфоліо, чи обов'язково будуть оцінюватися всі матеріали, рубрики, розділи, що саме є об'єктом оцінювання) [1, с. 18].

Мета створення учнем портфоліо полягає у доведенні його поступу в процесі навчання, за результатами його навчально-пізнавальної діяльності, докладеними зусиллями. Таким чином, акцент зміщується з того, що учень не знає і не вміє, на те, що знає і вміє з даної теми, розділу навчального матеріалу, даного предмета загалом, в інтеграції якісної оцінки. Головне полягає в тому, що акцент переноситься з оцінки навчання на самооцінку.

Педагог має розуміти, що портфоліо створюється учнем для

оцінювання власного прогресу. Вчитель лише допомагає йому організовувати цей процес, виконуючи при цьому роль консультанта, координатора. Саме тому, мотивація школярів на початковому етапі створення, а також і в процесі роботи над портфоліо має бути досить високою, адже цей процес є творчим і вимагає навчальних зусиль.

Основні характеристики учнівських портфоліо є такі, що відображають освітні результати учнів відповідно до нормативних документів; зосереджені як на освітньому процесі, так і на сформованих компетенціях; засвідчують володіння різними способами діяльності; містять роботи, що демонструють використання різноманітних методів і прийомів навчання; включають зразки робіт і зафіксовані результати оцінювання цих робіт самим учнем, учителем, батьками [3, с. 123].

Важливість використання портфоліо як засобу оцінювання навчальних досягнень учнів зумовлена певними перевагами цього методу, а саме:

- показує реальні здобутки учня в процесі навчання;
- простежує індивідуальний прогрес у розвитку і навчанні учня, причому через пряме порівняння з досягненнями інших учнів;
- оцінює навчальні досягнення учня й доповнює його результати іншими формами контролю;
- заохочує учнів до активності та самостійності;
- розвиває в учнів навички оцінювальної діяльності;
- формує самоосвітню компетентність учня, що допомагає йому аналізувати й усвідомлювати власну траєкторію навчання;
- формує творчу особистість учня, розвиває його вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання й поетапно їх розв'язувати;
- сприяє співпраці учня і вчителя у процесі навчання;
- створює мотивацію навчальної діяльності.

Водночас попри численні переваги, використання портфоліо має ряд недоліків:

- ведення та використання портфоліо потребує багато часу (допомога учням у відборі навчального матеріалу для портфоліо, надання зворотної інформації та періодичний огляд прогресу учнів у навчанні);
- складно визначити правильний баланс між дотриманням вимог до портфоліо та використанням можливостей для учнівської творчості;
- при визначенні обсягу портфоліо необхідно намагатися оптимізувати переваги навчання та мінімізувати навантаження;
- труднощі у процесі оцінювання портфоліо (оцінювання має базуватися на високому ступені об'єктивності).

Оцінювання портфоліо може проводитися таким чином:

- а) на індивідуальних заняттях або на уроці під час виконання учнями творчих завдань;

б) учнями в малих групах. Вчитель напередодні обговорює з учнями план роботи мікрогруп, визначають лідера. Група заслуховує і обговорює доповідь кожного учня і дає рекомендації. Оцінки та рекомендації фіксуються і вкладаються в портфоліо. Вчитель під час уроку обходить всі групи. Після уроку вчитель виставляє учням оцінки на підставі рекомендацій групи та змісту матеріалу портфоліо;

в) на учнівських конференціях з теми портфоліо. Конференцію доцільно проводити тоді, коли учні збирали портфоліо з різних тем. Учні доповідають, а також відповідають на питання, тобто відбувається презентація під час якої виголошується мета роботи, реалізація завдань, головні досягнення. Комісія оцінює зміст портфоліо, виступ і відповіді на питання (всі критерії оцінювання визначені заздалегідь і повідомлені учням) [5, с. 45].

Отже, робота над портфоліо допомагає вчителю підтримувати в учнях високу навчальну мотивацію, формувати уміння вчитися, заохочує школярів до активності та самостійності при вирішенні навчальних завдань, розширює можливості самонавчання, самооцінки, самоорганізації. Водночас упровадження такого методу діагностики, як портфоліо у навчально-виховний процес відкриває великі можливості для модернізації системи контролю й оцінювання на засадах відкритості, творчості, критичності, інноваційності. Подальшого дослідження потребують проектний і рефлексний аспекти портфоліо.

Література

1. Голуб Г. Б. Технология портфолио в системе педагогической диагностики / Г.Б. Голуб, О. В. Чуракова. – Самара: Профи, 2004. – 62 с.
2. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» № 329 від 13.04.2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/18438/.
3. Онопрієнко О. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу/О.Онопрієнко// Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: наук. зб. УДПУ ім. П. Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – С. 121–127.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : [підруч. для студ. вищих навч. закладів] / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
5. Чернявская А. П. Современные средства оценивания результатов обучения : учеб.-метод. пособ./ А. П. Чернявская, Б. С. Гречин. – Ярославль : ЯГПУ. – 2008. – 98 с.

Жадановський С.М.,
вчитель української мови та літератури
Петропавлівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Куп'янської районної ради
Харківська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АРТ-ТЕРАПІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Говорячи про арт-терапію, варто звернути більшу вагу на особливості арт-терапії, як методу психопрофілактики та її переважне порівняно з іншими формами психокорекційної роботи.

Арт-терапія — метод зцілення за допомогою творчості, що застосовується у психотерапії, психосоматичних клініках та в соціальній сфері.

Арт – терапія – це спеціалізована форма психотерапії, заснована на мистецтві, образотворчій і творчій діяльності.

Головна мета використання арт – терапії у роботі – гармонізація розвитку особистості через розвиток уміння самовираження та самопізнання.

Результати використання методів арт – терапії:

- Формування відносин взаємного прийняття та емпатії;
- Можливість вільного самовираження та самопізнання;
- Підвищення адаптаційних здібностей, зниження втоми та напруженості;
- Створення позитивного емоційного настрою.

Говорячи про арт-терапію, найчастіше мають на увазі терапію художньою творчістю. Хоча в наш час інтенсивно розвиваються й інші напрямки арт-терапії (танцювально-рухова, піскова терапія, музикотерапія тощо).

Арт-терапія — це засіб вільного самовираження і самопізнання. Художня творчість допомагає зрозуміти й оцінити свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил і спосіб спілкування із собою. Спираючись на символіку і власний творчий потенціал, людина здатна досягти самозцілення. Символічні образи являють собою способи вирішення внутрішньопсихічних конфліктів.

Існує безліч різних видів і напрямів терапії мистецтвом. Пропонуємо до вашої уваги розробки уроків з використанням на різних етапах проведення:

- музичної терапії;
- казкотерапії
- кінотерапії
- куклотерапії

- драмотерапії

Розробки уроків з використанням методу арт-терапії

Які ж переваги арт-терапії порівняно з іншими формами психотерапевтичної роботи?

1. Майже кожна людина (незалежно від свого віку, культурного досвіду, соціального стану) може брати участь в арт-терапевтичній роботі. Арт-терапія не вимагає особливих здібностей до образотворчої діяльності або художніх навичок. Кожен, будучи дитиною, малював, ліпив і грав. Тому арт-терапія практично не має обмежень у використанні. Немає підстав і для протипоказань до участі певних людей в арт-терапевтичному у процесі.

2. Арт-терапія — засіб невербального спілкування. Це робить її особливо цінною для тих, кому складно словесно описати свої переживання, або, навпаки, хто надміру пов'язаний з мовним спілкуванням (що характерно, наприклад, для представників західної культури і слов'янської ментальності зокрема).

Символічна мова є однією з основ образотворчого мистецтва, допомагає людині точніше висловити свої переживання. По-новому поглянути на ситуацію і життєві проблеми та знайти завдяки цьому шлях до їх розв'язання.

3. Образотворча діяльність є потужним засобом зближення людей, своєрідним «мостом» між вчителем і учнями, що необхідно при труднощах у контакті, у спілкуванні

Образ стає інструментом спілкування, і заняття художньою творчістю, таким чином, активізують і збагачують комунікативні можливості людини, сприяють виробленню широкого спектра нових моделей спілкування, орієнтації на міжособистісну взаємодію.

4. Образотворча діяльність дає змогу обійти «цензуру свідомості», тому виникає унікальна можливість для дослідження своїх несвідомих процесів, вираження й актуалізації прихованих ідей і станів, тих соціальних ролей і форм поведінки, що знаходяться у «витісненому вигляді» або мало виявлені в повсякденному житті.

5. Арт-терапія — засіб вільного самовираження і самопізнання. Вона має інсайт-орієнтований характер; припускає атмосферу довіри, високої терпимості, уваги до внутрішнього світу людини. Долучений до мистецтва дає людині можливість відчувати свободу вирішувати, створити. Художня творчість допомагає ідентифікувати й оцінювати свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил і способів спілкування із самим собою.

Таким чином, на заняттях з використанням елементів арт-терапії надається більше свободи і самостійності, ніж на уроках. Простежується також відмінність у позиціях, які займає дорослий, по відношенню до дітей. У навчальному процесі педагог нечасто буває рівноправним партнером. Тому на уроці із застосуванням елементів арт-терапії освітні цілі, розвиваючі та

корекційні можуть реалізовуватися одночасно.

Зрозуміло, що багато залежить від особистості педагога. Передусім від того, наскільки він володіє методами арт-терапевтичної роботи, знає психологію дитини, чи може бути уважним, щирим, артистичним, мати навички імпровізації та саморегуляції. Така людина, разом з тим, повинна мати навички ведення соціально-психологічного тренінгу. Для цього доцільно опанувати базові навички арт-терапевтичної роботи, оволодіти знаннями з питань особливостей розвитку емоційної сфери дітей шкільного віку, формування самосвідомості, «Я образу», а також методиками проведення групової соціально-психологічної роботи.

Отже, можна зазначити, що різні види арт-терапії мають певні зв'язок та можуть доповнювати один одного в процесі роботи з дітьми. Це дозволяє максимально мобілізувати творчий потенціал дитини й знайти ті способи творчого самовираження, які найбільше відповідають її можливостям і потребам

Використання на уроці української літератури (8 клас) кінотерапії (створення коміксу за сюжетом «Слово про похід Ігорів»

Тема: «Слово про похід Ігорів» - давньоруська пам'ятка, перлина українського ліро-епосу. Переклади і переспіви у XIX-XX ст. Історична основа твору. Питання авторства.

Мета: Ознайомити учнів із перлиною українського ліро-епосу, пам'яткою давньої літератури «Слово про похід Ігорів»; з'ясувати історичну основу твору; виховувати в учнів любов до рідного краю, прагнення знати і зберігати народні надбання; формувати в учнів реальне бачення однієї з героїчних сторінок далекого минулого шляхом осмислення ідейно – художнього змісту твору.

Метод уроку: використання арт-терапії (кіно терапія, створення сюжетного коміксу)

Обладнання: виставка видань «Слово про похід Ігорів» , картин, малюнків.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

1. А хто ж такі літописці?
2. Кого з відомих літописців ви знаєте?
3. Про що розповідається у літописах?
4. Назвіть відомі вам літописи? (Галицько-Волинський, Києво-Печерський)
5. Назвіть найдавніший літопис?

Ознайомлення з темою уроку та метою

Як зазначав Леонід Махновець «Світова література знає небагато творів, які б захоплювали нові й нові покоління, здобували все гучнішу славу» ,до таких пам'яток належить безсмертне слово «Слово про похід

Ігорів» - героїчна, сповнена палкої любові до Вітчизни до свого народу пісня-заклик, що лине з сивої давнини, із славних віків Київської Русі й гаряче відлунює у наших серцях.

Саме про неї – про давньоруську пам'ятку, про перлину українського ліро – епосу поведемо мову на сьогоднішньому уроці.

Дайте відповіді на питання:

1. Коли відбувся похід ,і хто в ньому брав участь?
- 2..Хто переміг у першій битві і чому?
3. Коли і в яких джерелах згадується «Слово...»
4. Коли і ким було виявлено пам'ятку?
5. Коли ж писалася ця пам'ятка?
6. Чи є пам'ятка зразком української літератури?
7. Кого ж вважають автором «Слова...»?

Настав час з'ясувати такі паспортні дані: тему, ідею, основну думку та жанр.

Давайте з'ясуємо жанр «Слова...». **Слово** – урочиста ораторська мова і разом з тим і поетична розповідь про події. Сам автор називає твір то словом, **то піснею, то повістю**. Дослідники «Слова..» П. Куліш, М. Максимович, О. Потебня – подібність «Слова...» до дум, бо поділяється на періоди, а не строфи і вимовляється речитативом. Літературознавець І. П. Єрьомін «Слово...» - це твір, що заклично звернений до людей, це не просто повість. А нам здається, що це воїнська повість з особливим, ясно вираженим стилем. За всіма ознаками перед нами – героїчний епос, хоч у ньому відсутній розгорнутий поетичний сюжет. Розповідь неявна, але вона уривчаста і коротка. Переносить нас автор зі степу у Київ, де князю Святославу сниться тривожний сон.

8.Що таке поема?

Поема – ліро-епічний твір, переважно віршований, у якому зображені значні події і яскраві характери.

Поема служить одним із важливих засобів розкриття ідейного задуму автора.

Автор не намагається подібно літописцю дати послідовний опис походу Ігоря, а фіксує лише найдраматичніші моменти., змальовує картини сучасного йому життя держави, героїчні епізоди недавнього минулого.

Таким чином за жанром «Слово...» ліро-епічна поема.

Жанр: ліро-епічна поема.

Умовно поетичний план «Слова...» можна поділити на 3 частини:

Поетичний план «Слова...»

1. Невдалий похід і поразка
2. Сон і «золоте слово Святослава»
3. Повернення Ігоря з полону

Леонід Махновець зазначає: «Композиція твору своєрідна і незвичайна, вона на перший погляд справляє враження мозаїчності,

калейдоскопічності, але насправді все у творі зцементоване в органічну надзвичайну багатогранну ідейно-художню цілісність». Дослідники «Слова...» умовно поділили його на такі частини. Літературознавець Максимович поділив твір на 14 частин: заспів 12 частин і закінчення, згодом Д.Чижевський виокремив заспів та чотири частини. Традиційним є таке трактування композиції :

- заспів (зачин, вступ)
- основна частина, яка розпадається на окремі епізоди
- закінчення (славословіє)

Цим «Слово...» зближене з народними думами.

9. Що таке сюжет твору? З яких частин він складається?

Сюжет (від фр. *sujet* — предмет) — система подій в художньому творі, в ході яких розкриваються характери персонажів і головна ідея.

Експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка

З'ясуємо ж сюжет «Слова» за допомогою методики арт-терапії (кіно терапії). Ми спробуємо створити комікси сюжету «Слова...». Давайте поділимо клас на групи і кожна група виконає малюнок сюжету з «Слова...» за допомогою коміксів. Потім ми ці малюнки відскануємо і по черзі уведемо в презентацію і так ми отримаємо сюжетну розповідь у формі коміксів.

III. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ

Клоуз-тест (Так/Ні)

1. Ідея «Слова»- заклик до єдності князів, оскільки ворогування між собою спричиняє послаблення держави, засудження міжусобних воєн?
2. Князь Ігор хоче напиться шоломом води з Волги?
3. «Чорнії тучі з моря йдуть ,хочут прикрити чотири сонця»- це гіпербола
4. Гзак і Кончак допомогли Ігорю втекти з неволі
5. Всеволод славно загинув у битві з половцями
6. Ярославнв хоче чайкою полетіти на Чорне море
7. Князь Святослав перед звісткою про поразку Ігоря бачив віщий сон

8. Князь Святослав узяв у полон кобняка
9. Воїни князя Ігоря християни
10. Боян «Соловей години дивної»
11. Дружину Всеволода звали Глибіною
12. Землі раді, городи веселі, тому що повернувся Ігор

IV. ПІДСУМОК УРОКУ.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

удосконайте сьогоднішню роботу на уроці (презентацію у формі коміксів): додайте анімацію, музику, ефекти і т.п.

Зобенько Л.В.,

учитель математики

Городищенська загальноосвітня школа I-III ступенів №2

м. Городище, Черкаська область, Україна

МЕТОД ПРОЕКТІВ – ЦЕ СУЧАСНА, ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

Якщо знаєш що-небудь краще – поділись,
якщо ні – у мене навчись

Горацій

Останнім часом спостерігається значне послаблення мотивації здобувачів освіти щодо навчання та самоосвіти. Однак чимало вчених пов'язують майбутнє економічне зростання країни саме з розвитком математики. Адже світ, що постійно змінюється, потребує нових ідей, нестандартних рішень та відкриттів. Суспільству потрібні високоосвічені особистості, які усвідомлюють необхідність знань, орієнтуються в потоці інформації, можуть застосувати здобуті знання в повсякденному житті.

Тому основне завдання школи – допомогти школяреві розкрити свої нахили і творчі здібності, відчувати себе впевненими на ринку праці, вміти адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, розвивати здатність до самоорганізації.

На превеликий жаль, освітній процес у сучасній школі спрямований здебільшого на формування інтелекту як такого, що становить визначену суму знань. Це не сприяє саморозвитку особистості, особистісному становленню індивіда. Освітній процес здійснюється без конкретного адресата, не враховуються зміни, що відбуваються у розвитку сучасного школяра. Сьогодні всім відомий є факт, що учень нашої країни є більш освіченим, ніж його американський одноліток, але практично не готовий до життя у мінливому світі.

Ось уже більше століття суспільство закріплює за школою дві основні функції: розвивальну та соціальну або адаптивну. Наша школа, виконуючи перше завдання, забезпечує непоганий рівень освіти, хоч і ціною

навантажень усіх учасників освітнього процесу, а ось адаптивне завдання вирішується неефективно. Відсутнє не тільки соціальне замовлення на відповідний тип освіти, але й найбільш загальне уявлення про напрям його розвитку.

Для розв'язання проблеми підвищення якості освіти слід робити все необхідне з метою активізації пізнавальної діяльності школярів. При цьому важливим є уміння зацікавити здобувачів освіти навчальним предметом, перетворити їх із пасивних спостерігачів на активних учасників занять. Як свідчить світова педагогічна практика, досягти успіху можна за умови застосування інтерактивних технологій навчання, зокрема методу проектів. Так, все більше вчителів у школах України цікавляться і використовують проектну діяльність учнів.

Ідея включення проектної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому. Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав О. Макаренко, який у результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Саме слово "проект" у перекладі з латинської мови означає "кинутий уперед, задум, план" тощо.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки ("Lernen mit Kopf, Herz und Hand"), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї та оцінку результатів у кінцевому продукті.

Сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє життя, які проектують у навчанні.

Проте якщо більш детально познайомитися з методом, учителі зрозуміють, наскільки великі можливості цієї ефективної технології, і що удосконалювати цей підхід можна протягом усього життя. За таким методом працювати цікаво як учителю, так і школяреві. Здобувачів освіти можна не тільки навчати за методом проектів, але й проводити їх атестацію у формі захисту проектів.

Як зазначає О.Рибіна, метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти) [7, с.47]. С.Ц.Гончаренко дає таке визначення методу проектів – це організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [8, с.40].

А.В.Хуторський відносить метод проектів до евристичного методу, Бем І. та Й. Шнайдер – до продуктивних методів навчання [2, с.60]. Основний принцип методу проектів – це опора на інтереси сьогодення, що повинно бути вихідним принципом навчання. Робота над проектом, зазначає О.М.Пехота та інші, – це практика особистісно орієнтованого навчання на основі вільного вибору з урахуванням пізнавальних інтересів. Для педагога – це пошук балансу між академічними і прагматичними знаннями, уміннями, навичками та когнітивними перевагами [6, с.96]. Аналіз літератури свідчить, що цінність методу проектів полягає в тому, що він сприяє розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до його діяльності. Л.Левін вважав проектний метод універсальним «життєвим методом дослідження», який підготує вихованця до життя [5, с.125].

Метод проектів передбачає досягнення дидактичної мети через детальне розв'язання проблеми, яка повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, оформленим відповідним способом. Для досягнення цієї мети учні повинні навчитись самостійно мислити, окреслювати і розв'язувати проблеми, інтегрувати знання різних навчальних предметів, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати наслідки реалізації різних варіантів. Виконання проектів розраховується на певний проміжок часу, протягом якого здійснюватиметься самостійна, індивідуальна, парна та групова роботи.

До уваги практичне застосування методу проектів при вивченні многочленів на алгебрі в 7 класі.

План навчального проекту «Многочлен. Це просто і цікаво».

Ключове питання : «Чи все ми помічаємо навколо нас?»

Тематичні питання. Що таке одночлен ?

Що таке многочлен ?

Як додавати і віднімати многочлени ?

Як множити одночлен на многочлен ?

Як множити многочлен на многочлен ?

Як многочлен дає можливість моделювати стани і процеси, що відбуваються в повсякденному житті людини ?

Мета : Домогтись засвоєння здобувачами освіти означень одночлена, многочлена, стандартного запису многочлена, правил додавання, віднімання та множення многочленів, застосування цих правил при спрощенні виразів і розв'язанні рівнянь. Стимулювати пізнавальну особисту активність школярів за допомогою спостережень при опрацюванні довідкової літератури, за допомогою навчальних програм та комп'ютерних технологій. Розвивати творчу активність здобувачів освіти, створювати умови для вияву ініціативи школярів під час вибору завдань. Виховувати прагнення до самовдосконалення, уміння працювати з різними життєвими проблемами самостійно і в колективі. Показати здобувачам освіти важливість вивченої

теми для інших предметів при демонстрації проектів та інформаційних листів.

Методи та форми навчання. Проектно-орієнтовне навчання, інтерактивні форми навчання (робота в групах, презентація, конкурси, задачі-загадки, кросворди, інформаційні листки, публікації), комп'ютерні технології Power Point і Publisher.

Засоби навчання. Для вчителя :

план навчального проекту;
оцінювання мультимедійної презентації;
оцінювання інформаційних листків;
програмне забезпечення : видавничі системи (Publisher), текстовий редактор Microsoft Word, мультимедіа (Microsoft Power Point).

Для здобувачів освіти :

список групи і функції кожного школяра;
індивідуальний зошит «Мій журнал спостережень і досліджень»;
задачі-загадки, кросворди, вірші;
презентації здобувачів освіти кожної групи в Microsoft Power Point;
інформаційні листки здобувачів освіти кожної групи в Publisher.

Опис роботи учнів

Виконуючи цей проект протягом дванадцяти уроків, школярі продемонструють свої знання про многочлен. Вони будуть виконувати різні види робіт :

створювати й обговорювати мультимедійні презентації;
вести журнали спостережень і досліджень многочленів під час уроків, при виконанні домашніх та індивідуальних завдань;
писати реферати і повідомлення з історії, що пов'язані з поняттям многочлена;
складати тести, кросворди, загадки, казки, вірші.

Результати даного проекту будуть представлені на святі проекту для школярів інших класів під час проведення тижня математики в школі.

Навчальні предмети, які стосуються даного проекту: математика; мова і література; фізика; інформатика; історія; образотворче мистецтво; англійська мова.

Цей проект відповідає таким стандартам :

з мови і літератури : здобувач освіти читає, розуміє, переказує і оцінює матеріали відповідно до свого вікового рівня, використовує підручник з математики, довідкову літературу, енциклопедії, вміє за ключовими словами знайти матеріал в Інтернеті. Здобувач освіти може структурувати думки для запису, створює нотатки і заносить їх у журнал спостережень, аналізує, редагує і переглядає роботу з текстами, готує реферати, презентації і публікації;

з образотворчого мистецтва: вміння створити малюнок з реального життя, що відображає залежності величин;

з історії: зв'язок історичних подій і геніальних відкриттів учених-математиків;

з фізики: використання формул, які показують взаємозв'язок між змінними величинами;

з іноземної мови: читання і розуміння різних математичних термінів, що використовуються в даній темі;

з інформатики: можливість використовувати комп'ютерні технології.

Навчальні цілі / Очікувані результати:

Здобувачі освіти будуть вирішувати проблеми реального життя за допомогою вивченого поняття многочлена та відповідати на запитання «Як многочлен дає можливість моделювати стани і процеси, що відбуваються у повсякденному житті?»

Школярі демонструватимуть свої доповіді, що пов'язані з поняттям многочлена всьому класу, створюючи власні мультимедійні презентації, вестимуть журнали спостережень, кросворди, загадки, вірші.

Здобувачі освіти писатимуть короткі звіти про роботу, яку проводять у класі в зошитах, розв'язуватимуть задачі з підручника, працюватимуть у малих групах.

Працюючи в малих групах (4-5 здобувачів освіти), школярі на основі вивченого за підручником матеріалу, зібраного матеріалу при дослідженнях створять публікації, де розмістять свій інформаційний матеріал.

Приблизний час, необхідний для реалізації навчального проекту: всього витрачено 12 уроків по 45 хвилин, плюс додатковий час самостійної роботи кожного школяра та групової роботи за спільним комп'ютером на факультативних заняттях з інформатики та вдома.

Попередні знання та навички:

Здобувачі освіти повинні вміти працювати з підручником, інструкціями, користуватися довідниками та додатковою літературою. Мати навички спостережливості та вміння досліджувати те чи інше явище. Школярі повинні вміти користуватись комп'ютером та мати початкові навички роботи з комп'ютерними програмами.

Матеріали та ресурси необхідні для проекту

Обладнання: комп'ютер, лазерний диск, сканер, Інтернет.

Програмне забезпечення: видавничі програми (Publisher), текстовий редактор, мультимедіа (Power Point).

Друковані матеріали: роздатковий матеріал про многочлени, картки індивідуальних завдань для самостійних робіт, тестові завдання для тематичного оцінювання, завдання для корекції недоліків при виконанні контрольної роботи.

Інтернет-ресурси : бібліотечка малюнків, яка містить відскановані зображення фігур до задач, картинки процесів тощо.

Диференціація навчання:

Здобувачі освіти зі спеціальними потребами

Працюють у малих групах із сильнішими учнями, які їм допомагають. Пишуть реферати, виконують вправи рівня А з підручника. Всі п'ять учнівські проекти достатньо відкриті (не мають точного, одного правильного вирішення), що дає змогу співпрацювати всім школярам.

Обдаровані діти

Школярі складають цікаві задачі, в яких використовують відповідну математичну термінологію, та розв'язують задачі рівня Б. Створюють кросворди, задачі-загадки, роблять презентації та інформаційні листки, що пов'язані з поняттям многочлена.

Оцінювання знань та умінь здобувачів освіти

Оцінювання роботи групи протягом дванадцяти уроків

Проводився відкритий облік роботи кожної групи на уроках (виконання домашніх завдань, усні відповіді, задачі-загадки, зошити спостережень і досліджень, самостійні роботи, контрольна робота, тестування на ПК).

Оцінювання інформаційних листків (публікацій)

Створена форма для оцінювання публікацій, що включає: зміст, оформлення, мовне оформлення та організацію роботи в групі.

Оцінювання мультимедійних презентацій

Створена форма для оцінювання публікацій, що включає: зміст, створення слайдів, мовне оформлення.

За кращі проекти, презентації та публікації учні одержують дипломи. За оригінальні творчі завдання – грамоти.

Винести подяку активним учням.

Отже, найкориснішим при такому навчанні є те, що зникає негативне ставлення до математики. Адже немає нічого складного, коли вчишся разом зі своїм товаришем - можеш його виправити, а він може щось підказати. Система уроків з математики, проведена за проектною технологією, дозволяє нам зробити висновки, що така робота з дітьми сприяє активізації навчання школярів і створює ситуацію успіху.

Цей метод перетворює здобувачів освіти із пасивних слухачів на активних учасників навчального процесу. На користь використання методу проектів хочу навести два важливих аргументи із власного досвіду: мені цікаво самій, це цікаво моїм учням.

Метод проектів належить до прогресивних освітніх технологій XXI століття і є важливим педагогічним засобом формування компетенцій особистості. Вміння педагога ефективно організувати та впровадити проектну діяльність в освітньому процесі є показником високого рівня його професійної компетентності.

Література

1. Бевз Г.П., Бевз В.Г. Алгебра : Підручник для 7 кл.- К.: Зодіак-ЕКО, 2007. – 304 с.
2. Бем И., Шнейдер Й. Продуктивное обучение: слагаемые системы

//Новые ценности образования: продуктивное образование. – 1999. – №14. – Вып.9. – С.59-70 3. Інтерактивні технології навчання// Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: наук, метод, посібник. – К.: А. С. К., 2004. – С. 33-42

4. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. -уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – 2007.

5. Левин Л. Новые пути школьной работы. Метод проектов. – М., 1925.

6. Освітні технології: Навч. – метод. посібник /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За ред. О.М.Пехоти. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.

7. Рыбина О. Проектная деятельность. Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – № 1. – С.46-49.

8. Шишов С. Проектный метод: проблемы и перспективы // Учитель. – 2002. – № 1. – С. 39-43.

Ігошева М.П.

вчитель іспанської мови

*Херсонська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №54 з поглибленим вивченням іспанської та інших іноземних мов
м. Херсон, Херсонська область, Україна*

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Тема формування і розвитку критичного мислення вважається актуальною, оскільки входить до ключових компетентностей 21 століття.

Метою нашої доповіді є розгляд концепту критичного мислення в цілому та рефлексію на процес викладання іноземної мови як навчальної дисципліни в закладі загальної середньої освіти.

Формування і розвиток навичок критичного мислення в навчально-виховному процесі є актуальним, оскільки базується на ключових компетентностях. Про домінанту критичного мислення в контексті сучасної освіти йдеться також у Національній доктрині розвитку освіти в Україні і в концепції Нової української школи. Такі навички взаємодії відкривають можливості та створюють умови для особистісного розвитку та творчої самореалізації свідомого громадянина України зокрема, а також формуванні покоління, здатного навчатися впродовж усього життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства тощо.

Тому від сучасного закладу загальної середньої освіти вимагається запровадження нових підходів до навчання, які забезпечують розвиток у учнів необхідних компетенцій. При цьому поняття компетентності містить

набір знань, умінь та навичок, які сприяють ефективному розвитку особистості. [1].

Одним з таких напрямів є формування в ході навчання критичному мислення, яке разом із фаховою і соціальною компетентністю забезпечує конкурентноздатність і мобільність особистості на ринку праці, її готовність жити і працювати в умовах неперервних змін [2].

Критичне мислення – це такий формат інтелектуальної роботи, який спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших [3]. Відповідно, формування навичок критичного мислення передбачає розвиток здатності учнів аналізувати навчальну інформацію з позиції логіки та особистісного підходу з метою використання отриманих результатів як до стандартних, так і нестандартних ситуацій і проблем, а також здатність ставити нові запитання, знаходити аргументи, приймати незалежні продумані рішення [4].

Відповідно до [5] основними ключовими елементами критичного мислення є: самостійність; етапність (починається з постановки проблемного питання і подальшого визначення проблеми); переконливість аргументації; застосування певних прийомів, які в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації; обґрунтованість (передбачається використання відповідних критеріїв - положень, які бере до уваги критично мисляча людина, оцінюючи ідеї у процесі їх аналізу) тощо [5].

Рефлексуючи поняття критичного мислення на контекст іноземної мови, як навчальної дисципліни, визначаємо такі особливості :

1. В ході навчання вчителем задається іншомовне середовище, інструкції до виконання дій також подаються іноземною мовою.

2. Навчальний процес обов'язково організований як дослідження учнями певної теми, що виконується шляхом інтерактивної взаємодії між ними із використанням іншомовної лексики.

3. Результатом навчання є не засвоєння фактів чи чужих думок, а вироблення власних суджень через застосування до інформації певних прийомів мислення

4. Критичне мислення потребує від учнів достатніх навичок оперування доказами та формулювання умовиводів. Слід враховувати той факт, що на уроках іноземної мови застосовується набір лексичних і граматичних конструкцій та одиниць. Учні мають орієнтуватися, або вміти здогадатися про те, що є не зовсім зрозумілим на перший погляд: не соромитися звернутися до вчителя, або до когось із учасників групи. Сюди ж відноситься і здатність знаходити та інтерпретувати певні факти, робити висновки, вміти коректно відстоювати свою думку, позицію, тощо.

5. Учні мають бути вмотивовані до обговорення проблеми, а не намагатися уникнути її розв'язання. Вони також можуть працювати всі разом, щоб досягти спільного консенсусу.

Наразі маємо визначення чотирьох етапів формування критичного мислення учнів [3; 4].

Перший етап - актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу.

Другий етап - осмислення нової інформації, критичне читання та письмо.

Третій етап - роздуми або рефлексія, формування власної думки стосовно навчального матеріалу.

Четвертий етап - узагальнення й оцінка інформації (проблеми), визначення способів її розв'язання, з'ясування власних можливостей.

Розглянемо деякі технології спрямовані на формування навичок критичного мислення на уроках іноземної мови. До основних із них належать такі:

1. Технологія критичного мислення "What's Your Rating?".

Ця технологія застосовується для оцінювання запропонованої ситуації шляхом порівняння зі стандартом поведінки, прийнятим у суспільстві. Учні, оцінюючи власні риси, звички, погляди порівнюють їх зі стандартами поведінки інших та позначають результат порівняння на шкалі цінностей.

2. Технологія критичного мислення "Priority Ladder".

Ця технологія використовується для зіставлення об'єктів чи явищ з метою визначення пріоритетів. Учням пропонується визначити власні пріоритети серед запропонованих цінностей і розташувати їх на відповідних щаблях.

3. Технологія критичного мислення "Human Bias Graph".

Ця технологія спрямована на виявлення можливого упередженого ставлення до запропонованих тверджень та оцінювання власних позицій. Учні визначаються щодо своїх позицій у запропонованих проблемних ситуаціях і відображають свою згоду чи незгоду з певними твердженнями на схемі.

4. Технологія критичного мислення "Milestones".

Ця технологія спрямована на визначення послідовності дій у процесі вирішення певної проблемної ситуації. Для цього учні вибудовують план вирішення проблеми крок за кроком, обґрунтовуючи обрану послідовність.

5. "Мозкова атака" - це ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень, що здійснюється через вільне накопичення ідей з певної теми, вираження поглядів усіх учасників. Цей метод дає змогу групі учнів використовувати свої інтелектуальні можливості для швидкого та ефективного виконання завдання.

6. Асоціювання - прийом навчання, який закликає учнів вільно і відкрито висловлювати свої думки для визначення зв'язків між окремими поняттями, тому, сприяє розвитку соціальних, інформаційних, полікультурних компетенцій, спонукає учнів до саморозвитку, самоосвіти, продуктивної діяльності. Цей прийом передбачає визначення основного

поняття, формування переліку додаткових понять, які мають прямий або асоціативний зв'язок із центральним поняттям, та встановлення зв'язків поміж усіма поняттями.

Використання цих та інших прийомів на уроках іноземної мови створює можливості для формування в учнів навичок критичного мислення, які пов'язані з умінням добувати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, а також викладати результати її аналізу в стислій формі

Література

1. Spector, J. Michael - de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – P.1.
2. Рижак Л. Університетська освіта в ХХІ сторіччі: філософсько-синергетичний аспект // Вісник Львів. ун-ту. Серія філос. – 2009. – Вип. 12. – С. 26-35.
3. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. – Х: Основа, 2008. – 189 с.
4. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критическое мышление: проблема мирового образования ХХІ века // Постметодика, №3 (35). – 2001. – С. 19-26.
5. Технології розвитку критичного мислення на уроках історії. З досвіду роботи вчителів. – Миколаїв: Наук.-метод. центр Упр. освіти Миколаївської міської ради, 2008. – 47 с.
6. Mario Rinvolucris. Thinking patterns that effect our classroom. // Modern English Teacher. – Vol. 5. – N 3. – P. 39-43.
7. Sherman Jane. Sour own thoughts in your own words. // ELT Sournal. – 1995. – Vol. 47/1. – P. 190-198.
8. Ніколаєва С.Ю., Гринюк Г.А. Сучасні технології навчання іншомовного спілкування. – К.: "Ленвінг", 1997. – Вип. 1 (3). – С. 19-53

Кизименко О.М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель української мови і літератури
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 142
м. Харків, Харківська область, Україна

УРОКИ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство рухається шляхом творчого критичного мислення людини, яка може успішно

адаптуватися в суспільстві, протистояти негативним обставинам, знаходити позитивні виходи зі складних життєвих ситуацій, здатна до самореалізації своїх можливостей. Зараз місце книги в житті дитини змінюється, оскільки першочергове місце займають інформаційні технології. Але нам добре відомо, що знання, фантазія, логіка думки міркувань, любов до рідної мови, уміння логічно й образно розмірковувати виховується лише читанням. Тому в учнів потрібно сформувати читацькі інтереси, закласти міцний фундамент етичної культури особистості, щоб душа дитини відгукнулася на художній твір, задзвеніла чарівною музикою треба, як зазначав В.О. Сухомлинський, «...зуміти торкнутися її струн» [2, с. 160].

Позакласне читання – один із важливих напрямків в роботі вчителя-словесника. Уроки літератури, пов'язані з позакласним читанням, активніше сприяють розвитку читацької самостійності учнів, формування їх читацьких інтересів, стимулюють позакласне читання, яке в свою чергу, є опорою шкільного курсу. Вихід у широке позакласне читання, постійна опора на індивідуальний читацький досвід учнів, врахування їх читацьких інтересів – це той резерв літературної освіти, використання якого дає позитивний ефект.

Книга є джерелом духовного збагачення людини. В.О. Сухомлинський писав: «Основною з істин моєї педагогічної віри є безмежна віра у виховну силу книги. Школа – це насамперед книга. Книга – це могутня зброя, без неї я був би німим; я не міг би сказати юному серцю і сотої частки того, що йому треба сказати. Розумна, натхненна книга нерідко вирішує долю людини» [3, с. 509]. Книга виховує учня, надає сили, допомагає жити, усебічно розвиває, спонукає перейматися за персонажів, зануритися у світ казок, фантазії, пригод, вона дає можливість стати її головним героєм та відчувати на собі все сказане вище. Тому читання книжок у системі літературної освіти й естетичного виховання посідає особливе місце. Не одне десятиріччя педагоги України працюють над проблемами покращення читацької активності серед школярів, розробляють методичні рекомендації й тематику занять літератури. Зараз молодь рідше читає літературу. Якщо читає, то переважно навчальні підручники. А якщо бере до рук художню книжку, то найчастіше авторів, твори яких є в програмі. Це пов'язано із поширенням Інтернету, де в широкому доступі подані короткі перекази будь-яких творів. Тож за невеликий проміжок часу можна дізнатись зміст книги, що значно скоротить терміни підготовки до навчання. Проте в такий спосіб можна лише поверхнево ознайомитись із твором, освіжити в пам'яті колись повністю прочитані сторінки. Від такого часткового прочитання в голові сучасного школяра навряд чи залишаться хоча б імена головних персонажів через місяць після підготовки до заняття. Головні причини нелюбові сучасної молоді до читання, на думку соціологів, полягають у прискоренні ритму життя й появі швидкісних інформаційно-цифрових технологій. У століття комп'ютеризації соціум прагне оптимізувати часові витрати.

Вчителі на уроках української літератури повинні намагатися

з'ясувати роль книги серед інших джерел інформації; сформулювати чітке уявлення про характер читання юнацтва, його обсяг та зміст; виявити книги та авторів, які популярні серед молоді; визначити читацькі потреби школярів; з'ясувати ступінь читацької активності. Вивчивши всі ці аспекти, доцільно використовувати нестандартні уроки позакласного читання. Учні із задоволенням читають не лише твори відомих письменників, а й поетів-початківців, зокрема своїх ровесників. Це актуально, доступно, зрозуміло й цікаво. У процесі аналізу художніх творів на уроках позакласного читання здійснюється формування моральних цінностей учнів, розвиток їхніх естетичних смаків.

Книга та читання дають змогу усвідомити, що слово – найголовніша зброя людства. Словом можна досягти неможливого, розв'язати серйозні проблеми, але шкода, що люди це забувають і віддають перевагу не розмовам, а боротьбі. В.О. Сухомлинський стверджував, що за маленькою шкільною партою твориться народ. А творять його вчителі української мови та літератури, «наставники думки, волі, духу людини», бо наука рідної мови, літератури – наука про найголовніше: про Україну, рідну землю, її силу й красу, її минуле й майбутнє. Найефективнішим засобом розвитку творчих здібностей учнів є інновації та творча праця педагога. Мета уроків позакласного читання, беручи до уваги найважливіші завдання вивчення літератури в школі, – прищепити учням любов до художнього слова, виробити правильні критерії оцінки творів мистецтва, адже від того, що читають і як читають наші учні, залежить їхній загальний розвиток, естетичні критерії і смаки, моральні якості. [5, с. 2].

Урок позакласного читання, як й усі інші заняття, має бути особистісно орієнтованим, тобто спиратися на самостійне здобуття учнем знань та вміння їх використати, однак для цього потрібно показати учням світ книги, навчити орієнтуватися в ньому, знаходити правильну та потрібну книгу й виробити вміння вправно нею користуватись. Щоб досягти поставленої мети, необхідно підібрати ті методи і форми роботи, які б перетворили учня на суб'єкт навчальної діяльності, сприяли б побудові плідного освітнього процесу, у якому учитель й учень будуть творцями свого уроку. Проте досить часто уроки позакласного читання за змістом та формою нагадують звичайнісінькі уроки української літератури, хоча повинні розширювати та доповнювати один одного, збагачуючи таким чином літературний кругозір учнів. Вони мають бути справжнім святом для учнів та породжувати потребу обмінятися власними думками, висловити свою позицію стосовно вчинку головного персонажа, ситуації, що склалася, а отже, зацікавити й спонукати учнів до читання книг. Адже саме для цього передбачені уроки позакласного читання.

Методичне проведення уроків позакласного читання спрямоване на розвиток читацького інтересу учнів і має допомогти дітям стати кращими, виховати сильну духовно та морально особистість, патріота. Організація

уроку позакласного читання має будуватися відповідно до принципів перспективності та системності. Учителеві варто розглядати цю ланку літературної освіти школярів у нерозривному зв'язку з іншими уроками. Важливим є також урахування комплексного підходу до організації уроків програмового та позакласного читання. Робота на уроках має спрямовуватися на постійну творчу співпрацю, на діалог учня з художнім твором, давати широкий простір для самостійного сприйняття та осмислення учнем літератури як явища мистецтва [5, с. 3].

Завдання позакласного читання – виховати в учнів любов до книги. Мета позакласного читання – привчити, заохотити дітей до самостійного вмілого, вдумливого читання книжки. Воно має на меті розширити, поглибити знання, здобуті під час класного читання, познайомити учнів з широким колом доступної для учнів літератури; розвивати за допомогою читання, бажання і уміння вчитися; розвивати індивідуальні інтереси і нахили. Школа прищеплює в житті людини смак до читання, потребу самостійно читати, щоб поповнити свої знання. Позакласне читання має важливе значення для навчання дитини в школі, для кращої успішності учня. Воно розширює світогляд, сприяє розвиткові мислення, збагачує мову. Діти, які багато читають, краще навчаються. Звикають самостійно вчитися з книжок, краще орієнтуватися в них. Отже, учитель має прагнути до того, щоб зацікавити дітей книгою, навчити міркувати над прочитаним, самостійно здобувати знання. Цьому сприяють і нестандартні підходи у викладанні української літератури. Такі форми можна застосовувати і у проведенні уроків позакласного читання (структура уроків нетрадиційна).

Нестандартний урок максимально стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу школярів. Навчання на ньому спрямоване на підвищення якості їхніх знань, формування працьовитості, цілеспрямованості, потрібних у житті навичок і вмінь. Крім цього, такі уроки більше подобаються. Насамперед тому, що освітній процес тут має багато спільного з ігровою діяльністю дітей. Майже всі прийоми, способи дії нестандартних уроків відзначаються ігровим характером.

Важливе значення для нестандартного уроку має організаційна форма навчання. З цього погляду їх поділяють на такі типи:

- Уроки-змагання (вікторини, конкурси, уроки-аукціони, уроки типу КВК). Такі уроки передбачають поділ дітей на групи, що змагаються між собою; проведення різноманітних конкурсів та оцінювання їх результатів.
- Уроки громадського огляду знань (уроки-заліки, уроки-консультації, уроки взаємного навчання). Ці уроки спонукають до активної самостійної пізнавальної діяльності, вивчення додаткової літератури).
- Уроки комунікативної спрямованості (уроки-диспути, конференції). Вони передбачають самостійне опрацювання матеріалу,

підготовку доповідей, виступи перед аудиторією, обговорення або доповнення опонентів).

- Театралізовані уроки (виконання ролей за сценарієм, імітація певної діяльності, збуджують інтерес до навчання, спираючись переважно на образне мислення, фантазію, уяву учнів. Драматизація є засобом надання навчальному матеріалові і навчальному процесу емоційності.

- Уроки-подорожі, мандрівки. Пов'язані з виконанням ролей відповідним оформленням, умовами проведення.

- Уроки-«милування природою». Передбачають розвиток у дітей емоційної чутливості до проявів прекрасного на основі власних спостережень.

- Урок-діалог (вміння вести діалог – обговорення певної теми, підвищувати культуру мовлення, виховувати толерантність, ввічливість).

При плануванні системи уроків позакласного читання важливо передбачити:

- розумне поєднання творів зарубіжної класики та сучасної літератури;
- тематичне різноманіття («Проблема персонажа в літературі», «Людина і природа», «Моральні пошуки», «Моральний ідеал» і т.д.);

- поєднання творів різних жанрів (відповідно з реальною картиною читання, а також інтересами самого вчителя та учнів);

- чергування різних видів уроків позакласного читання (бесіда, огляд, композиція, концерт, семінар, вікторина, екскурсія, співбесіда, консультація тощо) і прийомів активізації читацької самостійності учнів (різного роду групові та індивідуальні завдання, використання інших видів мистецтва, міжпредметних зв'язків, технічних засобів навчання);

- систематичність і послідовність в оволодінні навичками роботи з книгою (робота з бібліотечним каталогом, з довідковим апаратом книги, анотування, робота над відгуком, рецензією, оглядом, рефератом).

Усі зміни в реальній читацькій ситуації при перспективному плануванні вчитель навряд чи зможе врахувати, тому система уроків позакласного читання має бути відкрита для всього нового і цікавого, що з'являється в літературі. Особливо це стосується уроків позакласного читання в старших класах, де необхідні не тільки традиційні бесіди з сучасної літератури, але і огляди, консультації, а також спеціальні години на індивідуальні співбесіди та консультації. Основну роботу з підготовки уроку позакласного читання проводить невелика ініціативна група, члени якої виступають в ролі організаторів, ведучих, основних доповідачів та їх опонентів, бібліографів, оформлювачів тощо. Вони ж допомагають у розподілі завдань між однокласниками, разом з учителем продумують сценарій і оформлення уроку. Можливості уроків позакласного читання надзвичайно великі. Вони готують учнів до самостійного життя, розвивають інтелект і творчі здібності.

Основними формами проведення уроків позакласного читання є

бесіда, усний журнал, конференція, огляд, диспут, концерт, вікторина, інсценізація, конкурс, літературна гра, презентація, подорож, рекомендація, форум, консультація, дослідження, семінар, кросворд.

Висновки. Отже, уроки позакласного читання мають вирізнятися особливою емоційністю та різноманітними методичними прийомами, що стимулюють читацьку діяльність учнів, виховують любов до рідного слова та свідомого громадянина своєї країни.

Звернення до позакласного читання на уроках має бути природним і залежать, по-перше, від характеру досліджуваного літературного тексту, а по-друге, від реальної читацької ситуації в класі. Можливості уроків позакласного читання надзвичайно великі. Вони готують учнів до самостійного життя, розвивають інтелект і творчі здібності. Без високої культури читання, наголошував В.О. Сухомлинський, немає ні школи, ні справжньої розумової праці. Читання є основою опанування всіх наук, розвитку людського інтелекту.

Література

1. Підлужна Г.В. В.О. Сухомлинський про роль книги в духовному становленні людини // Вивчення нових тем у шкільному курсі української літератури: Метод. зб. – Житомир: Вид-во газети «Житомир», 1998. – С. 214-219.
2. Сухомлинський В.О. Слово про слово / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв.: в 5 т. – Т. 5. – К.: Рад. шк., 1977. – С. 160-167.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв.: у 5 т. – Т. 2. – К.: Рад. шк., 1977. – С. 334-654.
4. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі. – К.: Академія, 2012. – 312 с.
5. Яричук В.А. Уроки позакласного читання в системі шкільної літературної освіти // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. – № 27. – С. 2-8.

Ковальова Ю.В.,

вчитель географії та економіки

КЗ «Лиманська ЗОШ І-ІІІ ступенів»,

Харківська область, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕЛА ЛИМАНУ

На сьогоднішній день податки є необхідною ланкою економічних відносин в суспільстві з моменту виникнення держави. Розвиток і зміна форм державного устрою завжди супроводжується відносинами системи податків, адже вони є платою суспільства за виконання державою її функцій.

Мета роботи полягає в порівнянні світового досвіду, оцінці сучасного стану та виявленні тенденцій податкового регулювання соціальних процесів за ключовими напрямками податкової політики. Об'єктом дослідження є податкове регулювання соціальних процесів. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти вітчизняного та іноземного досвіду податкового регулювання соціального розвитку за даними податкової інспекції.

Наукова новизна виконаної роботи полягає у використанні методології системного підходу що до шляхів реформування податкової системи України, а також Харківської області на прикладі села Лиману.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розширенні знань та поширенні інформації про оподаткування села Лиману.

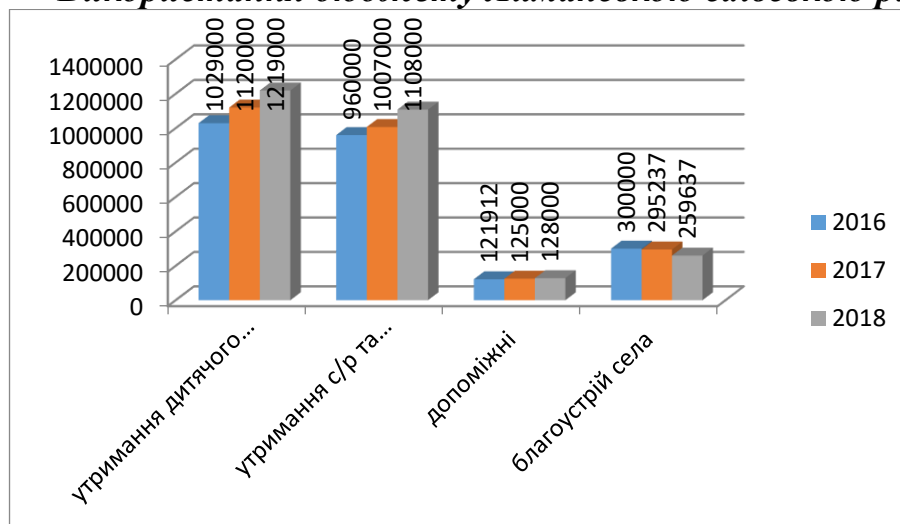
Податкова база – це кількісний вираз частини предмета податку визначеної в одиницях оподаткування, що залишилася після застосування податкових пільг, до якої застосовується податкова ставка. Об'єктивне підґрунтя податкової бази пов'язано із об'єктивним характером існування власне самих податків як економічної категорії. Суб'єктивність податкової бази – у тому, що вона виступає похідним елементом і проявом на практиці податкової політики, яка проводиться в тій чи іншій державі формується відповідними державними структурами через податкове право і податкове законодавство.

Реалія українського сьогодення у сфері оподаткування – це внутрішня неузгодженість цілісної системи податкових правовідносин. Це і нестабільність правового регламентування податкових відносин, складність адміністрування податків та податкових платежів, порушення принципів економічної, соціальної справедливості та рівномірності податкового навантаження, незадовільне вирішення фіскальних завдань через переноси як у галузевому так і у територіальному аспектах, негативний вплив політики в сфері оподаткування на стан національної економіки, низький рівень дисципліни. Саме це зумовлює актуальність теми.

До місцевого бюджету Лиманської сільської ради зараховуються наступні податки та збори: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, акцизний податок з вироблення в Україні підакцизних товарів, акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів, акцизний податок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктами житлової нерухомості, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктами житлової нерухомості, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктами нежитлової нерухомості, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними

особами, які є власниками об'єктами нежитлової нерухомості, земельний податок з юридичних осіб, орендна плата з юридичних осіб, орендна плата з фізичних осіб, земельний податок з фізичних осіб, транспортний податок з юридичних осіб, орендна плата з фізичних осіб, туристичний збір сплачений юридичними особами, туристичний збір сплачений фізичними особами, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, єдиний податок з юридичних осіб, єдиний податок з фізичних осіб, єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, частина чистого прибутку комунальних унітарних підприємств, плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів, інші надходження, адміністративні штрафи, адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб фізичних осіб-підприємців та громадських формувань плата за надання інших адміністративних послуг, адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, плата за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації, надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом, державне мито, кошти від реалізації безхазяйного майна.

Використання бюджету Лиманською сільською радою

Лиманською сільською радою постійно виконуються заплановані надходження бюджету та щороку динамічно збільшуються надходження. У зв'язку з цим достатньо коштів як для покриття постійних витрат: на утримання дитячого садочку, сільської ради, бібліотеки, допоміжних витрат: прибирання кладовищ, парку, вулиць села влітку та прибирання снігу взимку, так і для благоустрою населеного пункту. Так в 2016 році на освітлення вулиць було використано додатково 300000 грн. (або 12,4%), в 2017 році на впорядкування території перед будинком культури та парку – 295237 грн. (або 11,6%), в 2018 році на впорядкування центра села – 259637 грн. (або 9,6%) бюджету відповідного року.

Отже, провівши ґрунтовий аналіз стану та функціонування податкової бази села Лиману, я хочу внести свої пропозиції щодо вдосконалення податкової бази. На мою думку для того, щоб податкова база села Лиману

була вдосконалена потрібно:

- По-перше, послабити податкове навантаження на платників податків за рахунок зниження ставок окремих податків;
- По-друге, зробити податки нейтральними по відношенню до всіх категорій платників податків шляхом скасування цілої низки пільг та винятків в оподаткуванні;
- По-третє, спростити адміністрування всіх податків.

Висновок

На завершення роботи необхідно підвести підсумки. По-перше, треба сказати, що саме механізм оподаткування дуже складний і потребує деталізованого розгляду. Дана робота – це спроба на прикладі деяких видів податків охарактеризувати діючу систему оподаткування, вивести переваги і недоліки, визначити основні напрямки вдосконалення. Серед недоліків можна назвати неефективну правову базу, яка проголошує діяльність податкової системи України. Друга проблема – це податковий прес, який законодавчі органи не в змозі поки що послабити, тому що дефіцит бюджету потребує збільшення доходної частини для його покриття. У селі Лиман вирішальну роль у формуванні бюджету відіграють непрямі податки та податок на прибуток підприємств. Низький рівень доходів більшості населення, а також низька частка зарплати в національному доході обумовлюють невисоке надходження прибуткового податку з громадян.

Аналіз діючої податкової системи свідчить про необхідність її реформування. На нашу думку, в основі податкової системи повинні бути прямі податки, тобто податки, де об'єктом оподаткування є доходи фізичних осіб, прибуток юридичних осіб, земля, майно та капітал. При оподаткуванні доходів фізичних осіб та прибутку юридичних осіб повинна використовуватись диференціація ставок податків в залежності від виду діяльності та розміру отриманого доходу. Податкова реформа повинна бути спрямована на усунення основної проблеми – зняття податкового тягаря. Першим кроком повинно бути реформування системи непрямих податків разом із зменшенням обов'язкових нарахувань на фонд оплати праці. Слід зазначити, що основною метою реформування системи оподаткування є сприяння стабілізації матеріального виробництва, підвищення його ефективності, на цій основі задоволення державних та соціальних потреб. Система оподаткування повинна забезпечити оптимізацію структури розподілу і перерозподілу національного доходу. Реформуванню підлягають правові норми, що визначають форми, механізм регулювання, встановлення величини та порядку справляння податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджету, внесків до державних цільових фондів, необхідних державі для виконання їх функцій. Характерною особливістю діючої податкової системи сьогодні є її недосконалість, а саме: неузгодженість та суперечливість окремих податкових законів, нестабільність законодавства, надмірне податкове навантаження на платників, безсистемне й невиправдане

надання пільг, перекручування економічної сутності окремих податків та непристосованість її до переходу від адміністративної-командних методів управління господарством до господарювання в умовах демократичної правової системи шляхом створення єдиного всеохоплюючого Закону Податкового кодексу України.

Зазначений законопроект є першим кроком на шляху створення досконалої системи оподаткування з високим рівнем збирання податків і має на меті регулювання відносин оподаткування, визначає принципи побудови податкової системи, перелік податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що підлягають сплаті до бюджетів всіх рівнів. Визначає методику їх обчислення, ставки оподаткування, правовий стан платників податків, порядок адміністрування податків, а також порядок і умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства.

Реформування податкової системи є найбільш важливою проблемою на етапі формування ринкового середовища і створення сприятливих умов для зниження податкового навантаження. Однак, зниження податкового навантаження слід провести поступово з метою стабільного виконання доходів бюджету.

Література

1. Податковий кодекс України.
2. Азаров М.Я. Податкова політика в Україні: принципи та реалії. // Вісник податкової служби України. – 2000. – №10. – С. 34-37.
3. Бабич Л.Я. Аналіз податкової системи і пропозиції щодо її вдосконалення. // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 12-19.
4. Бабійчук А.Б. Напрямки вдосконалення системи оподаткування в Україні. // Фінанси України. – 2006. – №12. – С. 21-25.
5. Данілов О.Д., Фліссак Н.П. Податкова система та шляхи її реформування. – К.: Парламентське видавництво, 2001. – 215 с.
6. Завгородний В.П. Налоги и налоговый контроль в Украине. – К.: АСК, 2000. – 520 с.
7. Крисоватий А.І. Державна податкова політика і система податків. // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 17-19.
8. Мельник М.В. Податкова система України. – К.: Парламентське видавництво, 2001. – 318 с.

Корніленко А.І.,

вчитель початкових класів

КОЗЗО «Раївський НВК»

Дніпропетровська область, Україна

Мороз І.В.,

вчитель української мови і літератури

КОЗЗО «Раївський НВК»

Дніпропетровська область, Україна

ДОСВІД РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ

Мова – це безцінний скарб народу, який зберігає його культуру, традиції, історію, вірування. Сама ж мова - не лише засіб спілкування, а й джерело інформації про світ, про свій народ, його духовність. Український письменник Ю. Мушкетик стверджував, що не можна ходити по рідній землі, не чаруючись виплеканою народом у віках рідною мовою. Слова він порівнював з крилами ластівки, яка їх не почуває, але без них гине, не може злетіти, а тому закликав робити все для того, щоб не згорнулися крила, щоб не обірвалась золота нитка, яка веде з давнини до наших днів. Цією золотою ниткою, на нашу думку, є уроки з міжвікової інтеграції на народознавчій основі, які мають суттєве значення для формування культури особистості та національної самосвідомості школярів.

Мета проведення таких уроків полягає в тому, щоб навчальний процес відбувався за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. На уроці є єдиний рівноправний, рівнозначний суб'єкт навчання (учні й учитель), які в тісній співдружності працюють над розв'язанням завдань уроку.

Важливо відмітити, що на таких нестандартних уроках реалізуються важливі завдання сьогодення: самостійно збагачувати свої знання і застосовувати їх у практичній діяльності, творчо, креативно мислити, вміти працювати з різними джерелами інформації та аналізувати явища і факти суспільного життя. На нашу думку, використання нестандартних форм організації навчання ефективно сприятиме розвитку пізнавальної активності школярів.

Таким чином, проведення різних видів творчих робіт з мови на народознавчій основі сприяє не тільки успішному засвоєнню певних дидактичних завдань уроку, а й формує в учнів мовно – національну самосвідомість, українську ментальність, що важливо для особистісного розвитку, духовного збагачення інтелектуальної культури підростаючого покоління нашої держави.

Сучасне життя все більше переконує, що багато чого, на жаль, втрачено, загублено, забуто.

Перед нами, як і перед нашими колегами, постали питання: «Що треба робити, щоб не пересихало цілюще джерело мудрості наших пращурів? Як

зробити так, щоб наші діти не зубожіли духовно, щоб не виростили, як оте перекотиполе, без роду і племені, байдужими до рідної землі, до краю, до свого коріння, щоб вміли берегти кращі традиції минулого?». Організовуючи народознавчу діяльність молодших школярів та учнів середнього шкільного віку, ми систематизуємо та поглиблюємо знання з історії матеріальних, духовних і культурних надбань рідного народу.

Тема уроку. Кожне слово – подарунок минулих століть

Мета уроку: поглибити і закріпити знання учнів з теми «Лексикологія», розвивати орфографічні навички та вміння, пізнавальні можливості школярів; вдосконалювати вміння працювати зі словниками та додатковою літературою; розвивати інтерес до ролі зернових культур в житті українського народу; виховувати працелюбність, взаємоповагу, шанобливе ставлення до нелегкої людської праці.

Обладнання: ілюстративний матеріал, словники, дидактичний матеріал.

Тип уроку: нестандартний, між вікова інтеграція. (учні 4, 5 кл.)

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Психологічний КОМ

Вчитель початкових класів .- Діти, перед вами лежать зернятка. На них напишіть приємне слово своєму товаришеві. Складіть з них колосок і зачитайте.

III. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель української мови

Сьогодні у нас урок – конференція, на який ми запросили учнів 4 та 5 класів. У конференції беруть участь історик, селекціонер, агроном, кухар, лікар, журналіст, фермер.

IV Повторення і закріплення вивченого за темою

Вчитель початкових класів.

- Про які рослини ми сьогодні будемо говорити, ви дізнаєтеся, відгадавши загадки.

1) До сонця я підхожий і сонце я люблю,

До сонця повертаю голівоньку свою.

Стою стрункий, високий, в зелених шатах я,

І золотом убрана голівонька моя. (Соняшник)

2) Маю жовтий вусок, запашний колосок.

Буде в мене мука й паляниця м'яка. (Пшениця)

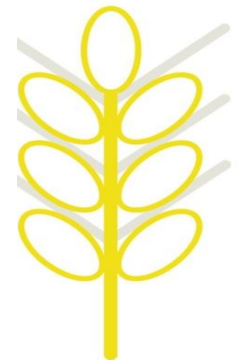
3) Білі зуби маю, та усі ховаю,

Довгі коси маю, та не заплітаю. (Кукурудза)

4) Є рослина в нас така, що від неї кінь скака. (Овес)

5) Цікаве зерно —

Трикутне воно,

Трохи незвичайний
Колір світло-коричневий.
Каша з нього смачна,
І корисна вона. (Гречка)

б) В полі жовті промінчата
Шелестять, немов зайчата,
А вусаті ж їхні віти!
Що це, друзі?
Мабуть ... (жито)

Вчитель української мови

Багатьом із нас цікаво, чому ті чи інші речі, предмети, явища природи мають певну назву. Про їх походження ми можемо дізнатися з етимологічного словника, а також з розповідей гостей. Зустрічаймо першого гостя.

Історик. Прабатьківщиною цієї рослини є Північна Америка. Її дикі родичі ростуть у багатьох місцях, а молодшу сестру звать жито. Слов'яни дали цій рослині назву, що означає зерно. Ви зрозуміли, що мова йде про пшеницю. (На екрані з'являється зображення пшеничного поля).

✓ Дізнайтеся з тлумачного словника, слово «зерно» однозначне чи багатозначне. (5кл.)

✓ Утворіть словосполучення, в якому слово «зерно» вживатиметься в прямому та переносному значеннях. (4кл.)

Історик. Жито. Корінь у нього той самий, що й у слові жити. Його диких родичів аж тринадцятеро, та лише йому вдалося прийти до людей. У горах Західної Німеччини є товстелезне жито, на зріст вище за людину, солома тверда і товста. Зветься воно очеретяним.

Вчитель початкових класів

✓ Зверніться до тлумачного словника. Визначте, слово «жито» однозначне чи багатозначне. (5кл.)

✓ Введіть слово «жито» в речення. (4кл.)

✓ Послухайте українську народну пісню «Зелене жито, зелене». Зверніть увагу на її милозвучність. Подумайте, чим вона досягається. Знайдіть у словнику незнайомі слова, що зустрілися вам у тексті. Запишіть їх у зошит разом з поясненнями. (На екрані з'являється текст пісні.)

Вчитель української мови

З давніх – давен народ над усе шанував хліб, сіль і честь. Хліб – то багатство, достаток, сіль – то гостинність і щирість, а честь – то людська гідність, за яку предки наші стояли навіть не маючи шматка хліба, ані дрібки солі і нам, спадкоємцям, заповідали стояти на тому. (Текст на картках.)

✓ Визначте у запропонованому тексті однозначні та багатозначні слова. Доберіть синоніми до слів: багатство, шанувати, предки, спадкоємці, шматок; а до слів: гідність, шанувати, предки, гостинність – антоніми.

Журналіст. А чи цікавилися ви, скільки хліба з'їдає ваша сім'я за день?

Відповіді дітей.

Ми підраховували, якщо родина складається з трьох чоловік, то в середньому їм потрібно на день 1кг 100г хліба. Учням нашої школи протягом дня – 33кг хліба. А потреби мешканців нашого села значно більші – 370 хлібин на день.

Історик. Зажинаючи ниву, мати збирала першу жменю колосся. Брала туди жито, пшеницю, овес – що було на ниві. Робила квітку, перев'язувала її червоною стрічкою і ставила на покуті. Цю квітку називали «коляда» і мала стояти аж до Різдва. А потім зерно виминали і сіяли з новим посівом. Це означало невмирущість, неперервність життя у природі.

Фермер. Має знати й пам'ятати кожен, коли, збираючись на роботу, відкраює до сніданку з духмяної паляниці свіжу скибку, частує гостей за святковим столом чи лаштується в далеку дорогу, кладучи в похідну валізу полудник окрайцем хліба, - його подарував тобі селянин...Нелегко, ой як нелегко вирощується хліб.

- Що таке хліб? *(Це і готовий буханець, і зерно, і пшеничний лан, і колоски, і борошно).*

Лікар. Корисні властивості зернових культур відомі людям з незапам'ятних часів. Найпопулярнішими культурами є пшениця, ячмінь, жито, овес, кукурудза. Людям, які страждають ожирінням, запорами корисно їсти пшеничні висівки. **Ячмінь** є однією з найдавніших зернових культур, відомих людині. У стародавніх римлян ячмінь був головним продуктом харчування гладіаторів. Смакові і корисні властивості ячмінної крупи цінувалися людьми всіх станів. І це не випадково. Відвар з ячменю знімав біль, запалення, пом'якшував кашель.

Кухар. Із зерен кукурудзи роблять крупу, борошно, крохмаль. Індіанці смажили зерна і їли, або варили кашу. А під час цвітіння збирали пилок і варили суп.

- Доберіть слова – ознаки до слова »хліб». *(Теплий, духовий, свіжий, смачний, духмяний, запашний, святий).*

Селекціонер. Я розповім вам про нашу станцію. Синельниківська селекційно-дослідна станція — це великий промисловий виробник і постачальник первинного й елітного насіння всіх сільськогосподарських культур, що вирощуються в степовій зоні України. Особливе значення надається вирощуванню насіння кукурудзи F₁ та батьківських форм районованих і перспективних гібридів кукурудзи різних груп стиглості та напрямків використання, озимої пшениці, ярого ячменю, вівса та соргових культур.

За досягнуті успіхи в науковій роботі, створення та впровадження у виробництво високоврожайних гібридів кукурудзи і сортів інших сільськогосподарських

культури станція в 1967 р. нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора.

Досягнення станції:

Всього за роки існування лабораторії для різних районів в Україні і країн СНД було створено більше 70 гібридів різних типів і напрямків використання.

Вчитель початкових класів

Творча робота

Із зернових культур кожна господиня готує різноманітні страви. А які саме смакують у вашій сім'ї, ви зараз нам повідомите, написавши твір - розповідь на тему «Улюблена страва моєї сім'ї». (Робота в групах.)

Учні зачитують виконані роботи.

V. Підсумок уроку

- Що нового ви дізналися про зернові культури?

- Що вас вразило?

- Що вивчає лексикологія?

Продовжте фразу: «Я хочу подякувати...»

Ось він - рум'яний і духмяний

Лежить у хаті на столі.

За хліб незміряне «спасибі»

Всім хліборобам на землі!

Література

1. Калуська Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактично- методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книга 2- Тернопіль: Мандрівець, 2008.

2. Скуратівський В.Т. Дідух: Свята українського народу. – Київ.: Освіта, 1995.

3. Стефаник С.К. Українське народознавство (Практичне народознавство) : Навчальний посібник - Харків: ББН, 2003.

4. Терлецький В. Дивовижне у світі рослин. - К. : Урожай, 1990.

Кремповська Т.Я.,
вчитель географії
Миколаївський класичний ліцей
Миколаївська міська рада, Миколаївська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ПРИСТРОЇВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

У сучасних умовах інтенсифікації процесів інтеграції України у світовий та європейський освітній простір одним із пріоритетних напрямків державної політики України в сфері освіти є використання інноваційних технологій. Давно минули часи, коли вчитель крейду і дошку використовував як головні атрибути уроку. Технології сучасності еволюціонують з космічною швидкістю. Діти, які ніколи не жили у світі без інтернету, вже «заточені» під віртуальну реальність. Сучасні учні мають абсолютно новий тип мислення, практично всі записи роблять у смартфонах і планшетах. Покоління Z – «цифрові» діти [4].

Розвиток інформатизації системи освіти може здійснюватися на основі досягнень науково-технічного прогресу та психолого-педагогічної науки, реалізації в освітніх системах парадигм людиноцентризму і рівного доступу до якісної освіти, принципів відкритої освіти, всеосяжного застосування в освіті сучасних ІКТ [1]. Сьогодні, для покращення якості освіти, доцільно більш активно впроваджувати в навчальний процес саме використання хмарних технологій (Cloudcomputing), технології, що передбачають віддалену обробку та зберігання даних.

Актуальність досвіду роботи учителя щодо використання сучасних технологій і пристроїв на уроках географії полягає в тому, що, працюючи з різноманітними програмами, пристроями і мобільними додатками, учні вчаться шукати, критично оцінювати і зберігати інформацію географічного характеру, створювати власні інформаційні продукти, формуючи інформаційно-цифрову компетентність.

Мета роботи:

- показати доцільність використання хмарних технологій на уроках географії;
- ознайомити із цифровими програмами і мобільними додатками, з якими працюють учитель й учні на уроках;
- ознайомити педагогів із досвідом роботи учителя щодо використання сучасних технологій і пристроїв на уроках географії.

Предметом дослідження є використання хмарних технологій і сучасних цифрових пристроїв на уроках географії.

В Миколаївському класичному ліцеї для організації освітнього процесу запроваджено використання сервісу G Suite for Education – набір безкоштовних додатків Google, створених спеціально для навчальних

закладів.

Це дало змогу створити єдиний інформаційний простір Крім цього, підключення до G-Suite for Education надало необмежений обсяг дискового простору всім учасникам навчального процесу та можливість під'єднувати до сервісів учнів. Тому на уроках географії автор використовує систему управління навчання Google Classroom, наприклад, при вивченні певних тем, діти самостійно опрацьовують матеріал (відео, презентації з теми, тощо), а потім виконують різноманітні завдання, тестові завдання, або створюють Google документи, презентації. Оцінювання виконується як вручну, так і автоматизовано, наприклад, використовуючи додаток **Flubaroo**.

Як елемент одного з етапів уроку автором використовується «**хмара тегів**» – візуальне подання списку ключових слів. Так, наприклад, при вивченні теми «*Води суходолу України*» у 8 класі на етапі мотивації вчителем використовується «хмара тегів», окремі слова якої учні вже вивчали раніше на уроках природознавства та географії.

Автор на уроках з успіхом також використовує здобутки міжнародної ІТ корпорації Google, яка розробила сервіси **GoogleEarth** і **GoogleMaps**. GoogleEarth має дуже простий і функціональний набір можливостей та інтерфейс, що допомагає знайти об'єкт і в реальних умовах візуалізувати географічне поняття для розуміння учнів з можливістю робити знімки.

Змістовним доповненням уроків та позакласних заходів у Миколаївському класичному ліцеї також є **QR-коди**. Зазначена технологія допомагає автору не тільки закріпити та поглибити фахові знання учнів, а й підвищити навчальну мотивацію до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій. Так, наприклад, при вивченні теми «*Клімат. Характеристика типів клімату за кліматограмами. Вплив атмосфери на літосферу*» в 11 класі, автор використовуючи прийом «*Картографічна розминка*» ділить клас на малі групи для роботи з QR-кодами. Учня видаються QR-коди з інформацією про постійні та сезонні вітри. Дітям треба встановити назви вітрів та їх відповідність з QR-кодами, результати занести в таблицю і позначити постійні вітри на контурній карті, також QR-коди використовується на цьому уроці, як елемент рефлексії.

Як елемент одного з етапів уроку автором використовується **Classtime** – помічник вчителя, що збагачує урок миттєвою візуалізацією рівня розуміння та прогресу усього класу в живому часі. Для виконання завдання учню необхідно у своєму пристрої зайти в браузер на сайт <https://www.classtime.com/uk/>, підтвердивши свій акаунт через гугл або фейсбук. Окрім традиційних типів питань (одна чи кілька правильних відповідей, правда/неправда), також можна створювати відкриті запитання та перевіряти їх безпосередньо під час уроку, що дає змогу переглянути поширені помилки та адаптувати урок.

Також як ігрові форми роботи у навчанні для перевірки знань учнів автором застосовується онлайн-сервіс **Kahoot!**, який дає змогу створювати

інтерактивні навчальні ігри (вікторини, обговорення, опитування). При використанні онлайн-сервісу підвищується рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулюється критичне мислення, адже, участь в іграх, створених за допомогою сервісу, сприяє спілкуванню та співпраці у колективі.

Технологія «веб-квест» допомагає в організації ефективного використання часу учнів Миколаївського класичного ліцею та спрямуванні зусиль на роботу з інформацією. З орієнтацією на розвиток пізнавальної, дослідницької діяльності перед учнями ставиться проблемне завдання (проект, який включає елементи рольової гри), а для його виконання учні використовують інформаційні ресурси Інтернету. Одним з видів завдань, що використовуються автором в веб-квестах є завдання, створені на базі платформи **LearningApps.org**, що є додатком Web 2.0 для підтримки навчання та процесу викладання за допомогою інтерактивних модулів

Автором проведено моніторинг використання хмарних технологій на уроках географії у Миколаївському класичному ліцею. (таблиця 1)

Аналіз спостережень використання хмарних технологій

Таблиця 1

Параметри спостереження	Результати
Використання Classroom :	
• забезпечує учням доступ до навчальних ресурсів під час занять та позаурочний час;	100%
• надає можливість доопрацювати завдання, на які не вистачило часу під час уроку, або додаткові завдання для підвищення оцінки;	21%
• надає можливість виконати таку порівняльно нову форму предметної роботи, як дослідження.	50%
Використання сервісів Google для обміну інформацією та створення колективних проектів	25%
Використання веб-квестів , які підвищують мотивацію учнів до вивчення дисципліни	15%
Інтерактивні дидактичні завдання, створені за допомогою сервісу LearningApps.org , що активізують навчальну діяльність учнів	39%
Дидактичні матеріали у вигляді хмари тегів , що дозволяють зручно повторити та закріпити матеріал	17%
Використання QR-кодів , що урізноманітнюють навчальний процес	15%
Використання сервісів GoogleEarth і GoogleMaps	60%
Використання онлайн-сервісу Kahoot!	35%
Використання Classtime	40%

Усі діти мають потребу в знаннях, яскраво виражений інтерес до

певної галузі знань. Хмарні технології мають дуже великий потенціал для освітнього процесу.

Головною проблемою освіти в наш час є стрімке зниження в учнів мотивації до навчання. Автор досвіду вважає, що використання хмарних технологій та сучасних пристроїв дозволяють зробити уроки більш ефективними, та підвищують інтерес учнів до навчання, виховують самостійність і відповідальність при отриманні нових знань.

Використання хмарних технологій, як вважає автор, є необхідним не тільки безпосередньо на уроках а й в позакласній роботі з предмету. Особливу увагу слід звернути на те, що використання цих сервісів повинно розглядатися не як мета чи самоціль, а як засіб підвищення якості навчання, розвитку учнів та підвищення їх інтересу до отримання нових знань. Тільки тоді використання цифрових технологій буде виправданим і ефективним.

Дана робота не вичерпує всіх аспектів проблеми використання сервісів для організації освітнього процесу на уроках географії, але це й неможливо в сучасних умовах. Зокрема, розвиток онлайн-сервісів пропонує нам щодня все нові і нові можливості використання хмарних сервісів для організації освітнього процесу.

Література

1. Бугайчук К.Л. Роль соціальних сервісів Web 2.0 у формуванні персонального навчального середовища. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://osvitnitexnologii.blogspot.ru/p/web-20.html>
2. Дягло Н.В. Вікі-технології у сучасній освіті // Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту імені Т.Г.Шевченка. – Чернігів. – 2008. – Вип.58. – С.86-90.
3. Гриневич М.С. Медіа освітні квести // Вища освіта України. 2009. №3. Дод. 1. Тем. Вип. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. К.: Гнозис, 2009. – С. 153–155.
4. Мірошнікова Аліна. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovym-pokolinnnyam-ditej-porady-psyhologa/>.
5. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Курти Н.В.,
вчитель-методист української мови та літератури
Лисівська філія І-ІІ ст. Корнинського ООЗ І-ІІІ ст.
с. Лисівка, Попільнянський район, Житомирська область

АВТОРСЬКИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ «ПРАВИЛА ВЖИВАННЯ АПОСТРОФА» (ЗА БІОАДЕКВАТНОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ)

Тема: Правила вживання апострофа

Мета: створити умови для цілісного сприйняття учнями теми «Правила вживання апострофа» завдяки формуванню гармонійного образу засобами біоадекватної технології

Завдання уроку:

- повторити , систематизувати й узагальнити знання учнів про апостроф;
- удосконалити навички правильної вимови й написання слів з апострофом; розвивати вміння використовувати знання, отримані в зоні комфортного мислення; виведення « образу інформації» на рівень словесного опису; а також розвивати критичне мислення, культуру мовлення, увагу, спостережливість, творчі здібності учнів, орфографічну грамотність;
- сприяти здоров'язбереженню як результату активізації цілісного (право- та лівопівкульного) мислення;
- виховувати любов до літературної спадщини свого народу,природи.

Компетентності, що формуються:

Предметні: знати , що вивчає фонетика, орфографія, записувати правильно слова з вивченою орфограмою, обґрунтовувати написання слів відповідно до орфографічних правил, вимовляти звуки в словах відповідно до правил орфоєпії.

Ключові: спілкування державною мовою (уміння сприймати, розуміти інформацію державною мовою;тлумачити поняття), уміння вчитися продовж життя, математична компетентність(уміння виокремлювати головну та другорядну інформацію);здорове життя (активізація різних органів чуття: зорового, слухового,нюхового), створення зони комфортного мислення, вправи на гармонізацію обох півкуль головного мозку.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форма проведення: урок - подорож.

Інтегровані зв'язки: українська література, образотворче мистецтво, музичне мистецтво.

Дизайн уроку: аудіозапис музики, ароматизовані свічки, образон вчителя, смайлики для виявлення настрою,картки – лото, листок оцінювання «Квітка знань», фломастери, м'яч, літери для звукової гімнастики, відеопроєктор, ноутбук.

Перебіг уроку:

I етап – організаційний. Синхронізація роботи правої та лівої півкуль головного мозку, мотивація сприйняття навчального матеріалу, актуалізація різних каналів сприйняття інформації (сенсорне, чуттєве налаштування).

1. Гармонізація простору

Пролунав уже дзвінок, розпочати час урок.

Встаньте в коло всі рівненько,

Привітаймось гарненько: «Добрий день!»

2. «Коло єднання»

Візьміться за руки, посміхніться, передайте тепло своїх долонь одне одному. Виконаймо гімнастику ввічливості.

В цьому класі друзі всі: ви і ми, і ти, і я.

Руку дай тому, хто справа, руку дай тому, хто зліва: ми – одна сім'я.

В цьому класі друзі всі: ви і ми, і ти, і я.

Посміхнись тому, хто справа, посміхнись тому, хто зліва: ми – одна сім'я.

В цьому класі друзі всі: ви і ми, і ти, і я.

Обійми того, хто справа, обійми того, хто зліва: ми – одна сім'я.

Прошу, сідайте за парти, будемо працювати.

3) Виявлення настрою

- Діти. Підніміть, будь ласка, смайлики, які відповідають вашому настрою на початку уроку.

II. Актуалізація опорних знань, створення навчальної ситуації, підготовка до релаксації

Діти, назвіть предмет круглої форми, яким хлопчики дуже любляють гратися. (відповідь дітей) Використовуючи цей м'ячик ми пригадаємо деякі відомості.

Гра «Лови м'яч»

- Коли ми пишемо знак м'яшення?
- Що вивчає орфографія?
- Що вивчає фонетика?
- Скільки звуків в українській мові?
- Скільки голосних звуків?
- Скільки приголосних звуків?
- Які букви позначають два звуки?
- Коли я, ю, є позначають два звуки?
- Коли я, ю, є позначають один звук?

III. Мотивація навчальної діяльності

(Перегляд мультимедійного навчального фільму)

Діти, послушайте, будь ласка, казочку.

Жив та був малий апостроф. У житті йому непросто.

Потребує порятунку, бо не має він притулку.
Де, скажіть, малюк живе? В алфавіті? Ні! Ніде!
Попросився він до Ком. «А ти з Реченням знайом? –
В нього Коми запитали, та услід іще додали, –
Вирости із пелюшок». Став проситись до дужок:
«Ніде, хлопці, справді, жити, у сім'ю свою візьміть».
А йому Дужки – брати: «Будеш зайвим, друже, ти!»
Попросився до Лапок. «А який нам з тебе толк?»
«Ви візьміть мене, Лапки! Ми ж так схожі, як брати!»
«Особливі ми! Для назв! Геть іди скоріш від нас».
Так Лапки його прогнали, ще й навздогін реготали.
Попросився до Тире й те до себе не бере.
«Ну на що, малий, ти здатний? Ти до Речень непридатний!»
Тихо плакало маля: «Може, не потрібен я?
В багатьох словах стою перед ї, є, я та ю.
Поміж букв я у словах. А де дім? Житло де? Дах?»
«Друзі! Допоможіть мені знайти своє місце!»
Ну, що ж, діти, допоможемо апострофу?
Цей знак унікальний, бо ж не в кожній мові він є. І тому його не можна губити і забувати, бо від цього мова збідніє, стане незрозумілою.

IV. Повідомлення теми уроку.

Сьогодні на уроці ми з вами визначимо місце у словах для апострофа, будемо працювати над темою «Правила вживання апострофа».

II етап – символічний: здобуття нових знань, формування мислеобразу

1. Сенсорно - моторний етап

Звучить спокійна фоновіа мелодія, запалюються аромосвічки.

- Набудьте зручного положення. Заплющте очі. Розслабте обличчя, шию, плечі, руки, тіло, ноги. Відчуйте свою розслабленість. Посміхніться та уявіть, які ви гарні, коли посміхаєтеся...

- За вікном ще панує зима: подуває морозний вітерець, пролітають сніжинки, але інколи з'являється сонечко, і так хочеться, щоб швидше прийшла весна...

Подумки вирушаємо на прогулянку. Стежечка веде вас до весняного лісу, на просторі галявину, де вже з'явилися перші весняні квіти. Як тут гарно, тихо, спокійно. Роздивіться навколо: зелена травичка так і вабить до себе. Ви піднімаєте голівки і бачите, що над вами пропливають хмаринки, а на них написані літери: я, ю, є, ї – літери, перед якими пишеться апостроф.

Ви ступаєте на м'яку травичку, вдихаєте пахощі весняних квітів, які вже зацвіли. Ваш погляд зупинився на гарненькій фіалці. Глибоко вдихніть її аромат, уважно подивіться на її пелюстки. Ви бачите, що на її пелюстках є напис твердих приголосних б, п, в, м, ф, адже саме після них слід писати апостроф.

Далі ваш погляд вже зупинився на тендітному підсніжнику , який ще не встиг і розкритися, а на його бутоні напис - «Твердий р » і ви чуєте , що підсніжник промовляє: «Апостроф пишемо після твердого р».

Навколо розливаються приємні пахощі, ви не можете відвести очей від цієї лісової галявини .А що це за квіточка там під деревом? Та це ж конвалія. Придивіться , яку чудову форму вона має. Її квіти нагадують дзвіночки, які нас ніби кличуть: «Дзень-дзень, я тут! Послухайте і мене: «Апостроф пишемо після префіксів і першої частини складних слів , які закінчуються на твердий приголосний».

Дивовижний світ, і хочеться до нього дослухатися, та вбачати кожний порух, адже це так захопливо й надзвичайно привабливо. Ось наш погляд зупиняється на квітці сон-трави. Вона така м'якенька, неначе кошенятко, і промовляє до нас : «Апостроф пишемо у слові Лук'ян та всіх похідних від нього».

Дуже гарно та цікаво на галявині, але нам час повертатися до класу. Подякуйте квітам за цінну інформацію. Попрощайтесь з ними.

Відчуйте ступні ніг... приплив сил до рук і ніг... Відчуйте спину, плечі... Поверніть голову ліворуч, праворуч... Поворухіть пальцями, стисніть їх... Порухайте долонями, плечима... Посміхніться та глибоко вдихніть... Розплюште очі.

ІІІ етап – логічний і лінгвістичний: «Виведення» образу інформації на рівень словесного осмислення

1) Бесіда.

- Чи вдалася ваша мандрівка?
- Які кольори, фарби, запахи були наявні?
- Що вам найбільше сподобалося під час мандрівки?
- Що ви побачили під час мандрівки?
- Про що вам повідомили квіти?

Іv етап – моторно-кінестетичний: робота з навчальним образом, нанесення мисле образу інформації, отриманої під час навчання у зоні комфортного мислення, у вигляді «малюнку-згортання».

Діти малюють образ, що вони уявили. Розповідають про те, що вони написали на квітах. Пояснюють чому.

Показують образони один одному. Звіряють свої образони з образом учителя, спроектованим на екран.

- Що вам сподобалося одразу? Яку інформацію було важко пригадувати? Що хочете змінити в своєму образоні?

«Гімнастика мозку». Дзеркальне малювання.

Покладіть на стіл чистий аркуш паперу. Візьміть в обидві руки по олівцю або фломастеру. Почніть малювати одночасно обома руками дзеркально - симетричні літери: я,ю,є,ї. При виконанні цієї вправи відчувається, як розслабляються очі і руки. Коли діяльність обох півкуль синхронізується, помітно збільшиться ефективність роботи всього мозку.

V етап. Співвіднесення мислеобразу з теоретичним матеріалом. Виконання вправ для закріплення вмінь та навичок. Архівування інформації.

1) Опрацювання теоретичного матеріалу за підручником (робота у групах за індивідуальними завданнями).

2) Вибірковий диктант (Вибрати і записати слова з апострофом).

Дев'ятого березня у бідній сім'ї, у глиняній хаті під солом'яним дахом народився хлопчик на ім'я Тарасик. Хлоп'я часто гралося на подвір'ї або у бур'яні. Він любив писати і малювати. Тарас Шевченко з великою любов'ю описує Україну.

3) Лінгвістичне лото.

До зазначених у транскрипції слів (на картках) доберіть їхні графічні відповідники (записані на дошці).

(Методичний коментар. Учень вибирає завдання на картках, підходить до дошки і прикріплює картку біля слова – графічного відповідника).

[б'йут'], [різ'б'ар], [подв'ір'я], [пів'яблука], [в'ідійзд], [зв'язати], [кавійарн'а], [моркв'аний].

4) Гра «Упіймай апостроф».

Учні мають плеснути в долоні, якщо почують слово з апострофом.

Здоров'я, земля, в'юн, люди, ім'я, руки, бур'ян, життя, сім'я, подвір'я, духмяний, міжгір'я, торф'яний, різдвяний.

*** Фізкультхвилинка «Звукова гімнастика»**

(Вчитель показує учням зображення літер, а учні їх називають)

5) Вправа «Ти мені, я – тобі». Один учень називає вивчене правило, інший добирає до нього приклад. Потім навпаки.

VI етап – заключний: підбиття підсумків уроку, оцінювання учнів, домашнє завдання.

Підведемо підсумок. Яку тему ми сьогодні вивчали?

Назвіть правила, які ви запам'ятали? А тепер заповніть рефлексійну анкету.

А який настрій у вас тепер? Оцінювання учнів.

Домашнє завдання:

- Опрацювати параграф 43; вправа 404; творчі завдання.

Любі, діти, посміхніться.

І на мене подивіться.

Я подякую вам щиро,

За прекрасний наш урок.

Спасибі вам, що працювали,

Що результати показали,

Що не соромились творити,

Що рідні ви мені, як діти!

Дякую вам за урок. Бажаю успіхів.

Лисицина С.Ю.,
заступник директора
з навчально-виховної роботи
заклад загальної середньої освіти № 8
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ТЕМУ: «ПРЯМА Й НЕПРЯМА МОВА, ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНОГО Й ЗМІСТОВОГО ВЖИВАННЯ ПРЯМОЇ МОВИ В РЕЧЕННІ»

Проблемна тема: «Розвиток творчої особистості учня на уроках української мови та літератури засобами інноваційних педагогічних технологій»

Тип уроку: урок-квест.

Мета: розширити й поглибити знання про пряму та непряму мову, особливості граматичного й смислового вживання прямої мови в реченні; закріпити вміння й навички правильно оформлювати пряму мову й діалог на письмі;

виховувати у школярів повагу до літературної мови за допомогою творів поетів Мелітопольщини, розвивати вміння працювати у проблемно – пошуковому напрямку (сервіс www.learnis.ru).

Внутрішньопредметні зв'язки: пунктуація: засоби оформлення прямої мови.

Міжпредметні зв'язки: українська література, історія України, інформатика.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Ознайомлення школярів із темою, метою і завданнями уроку

Мовленнєва діяльність – це особливий, цілеспрямований процес повідомлення певної інформації, а одним із найважливіших її видів – є діалог. Правильне оформлення прямої мови є не менш важливим у мовленні, адже шлях до мовної майстерності полягає саме у володінні засобами урізноманітнення власного мовлення. Прямою називають таку мову, яка при передачі на письмі повністю зберігає лексику, синтаксис та інтонацію висловлення мовця. Вона звичайно має при собі слова автора.

Отже, ми сьогодні поринемо у таїну квесту, матимемо змогу узагальнити, повторити та закріпити знання про пряму мову, а також її різновиди. Систематизуємо навички розстановки розділових знаків у реченнях з прямою мовою, при діалогах. Винагородою за старання буде ключ від дверей, що ведуть до знань!

III. Актуалізація опорних знань.

1. Що мені відомо з теми «Пряма мова. Діалог»?
2. Хочу дізнатися про...?

3. Щоб перемогти у квесті мені знадобляться такі навички, як...»

IV. Формування й удосконалення практичних умінь і навичок

Лінгвістичний аналіз

- Прочитайте виразно уривки з поезій Олега Гончаренка «Вишивання» та «Світ очей моїх». Знайдіть пряму мову. Поясніть уживання розділових знаків:

1. Ти вишиваєш...

Казала : «Вишию
нашу любов і зірки, і коней...»

Я вишивання твоє не вішаю

Ні на портрети, ні на ікони.

2. В далекій далині мої шуміли весни...

Кричатиму у вись, гойдатиму хліба:

«Пробач, що не співав і що зерна не сів,

Що душу катував (страшна душа моя!):

то я, то я стогну, коли гуде завія,

то я, то я стогну, коли шипить змія...»

- Опрацюйте уривок з книги Павла Ловецького «Крізь марева степів». Знайдіть:

1. речення, у якому пряма мова стоїть після слів автора. Перепишіть, поставте розділові знаки.

2. речення, в якому слова автора стоять посередині прямої мови.

Перепишіть, поставте розділові знаки.

(Якщо правильно виконаєте завдання, то запам'ятайте першу літеру другого слова в першому реченні і останню літеру останнього слова в другому реченні)

Напевно думав я у безмежнім степу не так просто добувати дерево для звичайних дахів, от братолюбівці й обходяться без нього.

Голова сілради після нашого знайомства одразу пояснив Як треба то люди роздобули б дерева і на крокви і на бантини і на все інше.

(«Напевно,- думав я,- у безмежнім степу не так просто добувати дерево для звичайних дахів, от братолюбівці й обходяться без нього».

Голова сілради після нашого знайомства одразу пояснив: «Як треба, то люди роздобули б дерева і на крокви, і на бантини, і на все інше.»)

СО-перші літери ключа

- Опрацюйте уривок з оповідання Миколи Трублаїні «Сонце зникло». Перепишіть, поставте розділові знаки.

Ну мороз лютий подумав він поспішаючи до капітанського містка. Зимуємо в Арктиці сказав боцман Андрієві А знаєш що таке Арктика?

(«Ну, мороз лютий,»-подумав він, поспішаючи до капітанського містка. «Зимуємо в Арктиці,- сказав боцман Андрієві.- А знаєш що таке Арктика?»)

Прочитайте уривок з поезії Любові Геньби. Визначте, якій схемі

відповідає речення з прямою мовою. І запам'ятайте літеру, під якою визначена дана схема:

Бабуся мені цитькала на вухо:

«Ну ти й непосидюще дитинча...»

А я про цілий світ тоді підслухала,

Щоб цю розмову з Вами розпочать.

А) А: «П!»

Б) А: «П?»

В) А: «П...»

Г) А: «П.»

В-третя літера ключа

Пунктуаційний практикум

- Прочитайте виразно поезію Любові Геньби. Запишіть рядки, дотримуючись орфографічних і пунктуаційних вимог:

А небо в обіймах сині синє

Що хочеться в безвість закричать

І ви осінній і вже я осіння

Стоїть над нами осені печать.

Сказати б просто Ну заходьте в гості

Але боюсь порушить тишу цю

І кличу Вас Ні Я плигаю з мосту

І бризки сонця сиплять по лицю.

(Запам'ятайте першу літеру слова, яке стоїть після лапок.)

(А небо в обіймах сині синє,

Що хочеться в безвість закричать:

І ви осінній, і вже я осіння.

Стоїть над нами осені печать.

Сказати б просто: « Ну заходьте в гості...»,

Але боюсь порушить тишу цю.

І кличу Вас. Ні. Я плигаю з мосту,

І бризки сонця сиплять по лицю.)

А – 4 літера ключа

Творча лабораторія

- Складіть речення з прямою мовою за спроектованою схемою, скориставшись довідкою (словами з роману Дмитра Міщенка «Десант 1942», які переплутано).

Схеми: 1. А: «».

Довідка: Міцно, коли, час, розбудили, настав, я, тієї, спав, ночі, і сказали, наш.

Розподіліться за ролями і прочитайте уривок з оповідання мелітопольського письменника Віктора Селезньова «Компанійський характер». Знайдіть три помилки, допущені при оформленні діалогу.

- Молодий чоловіче, а за ким ви стоїте? - поторкав мене за плече

якийсь інтелігентний дідок, що стояв позаду. -

- Папашо, - говорю йому люб'язно, - яка вам різниця за ким я стою? Головне, що ви будете за мною. А коли вам не до вподоби моя спина, можете стати десь далі.

Дідок замовк. Замість нього вихопилась червонолиця молодиця.

- Нахаба! Я тут з шостої години ранку, а він лише прийшов і без черги лізе!

- Тьотю, навіщо такі емоції? :дивуюсь я. – ти з шостої стоїш, а я, може, з п'ятої.

- Щось не помічала тебе.

- А я тебе, між іншим, також. Тош краще помовч. До розмови підключається бабуся у картатій хустці.

- Не стойав ти тут, безсоромнику, не стояв!

Знайдіть в уривку три орфографічних помилки. З перших літер слів, у яких допущено помилки, складіть друге слово ключ для проходження квесту.

МІСТ-друге слово ключ для квесту.

• Проходження квесту:

1. У пошуковому рядку прописуєте: <https://www.Learnis.ru/607482/>
2. Вам потрібно розв'язати три завдання. Кінцевим результатом буде слово – відповідь, яке допоможе відчинити двері.

V. Систематизація й узагальнення знань, умінь, навичок

Бесіда «Прямий ефір»

1. У чому особливість речень з прямою мовою?
2. Які розділові знаки властиві реченням з прямою мовою?
3. Якими ознаками характеризуються речення з діалогами?
4. Які інтонаційні особливості речень з прямою мовою та діалогом?
5. Які навички необхідні для успішного проходження квесту?

VI. Підсумок уроку

Наша мова багатогранна – чарівна, дивовижна, солов'їна... Саме від нас залежить те, як вона звучатиме. Ми повинні не лише вміти грамотно сформулювати власні думки, а й майстерно передати, в разі потреби, чуже мовлення. Вдосконалюйте власні мовні вміння і навички постійно, читайте книги, практикуйтеся у орфографічній майстерності. Освічені громадяни – це гордість країни.

VII. Домашнє завдання

Прочитайте неперевершену поезію Любові Геньби «Сину, іде війна...». Переробіть будь – які три діалогічні речення на речення з прямою та непрямою мовою.

Література

1. Літературний світовид Мелітопольщини: Хрестоматія / Упоряд.: Н.В. Зайдлер, О.М. Гончаренко. – 2-ге вид., випр. і доповн.-Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2010. – 448 с.
2. Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.

Потебні; Ін-т української мови – 4-те вид., випр й доп. — К.: Наук думка, 1993 – 240 с.

3. Українська мова та література./Шабельник Т.М., Паращич В.В.: Навч. Посібник. – Х.: Факт, 2008. – 288 с.

4. Слова автора при прямій мові як складник інфраструктури речення в публіцистичних текстах // Південний архів (філологічні науки). Збірник наукових праць. Вип.6. – Херсон: Айлант, 1999. – С. 281-286.

5. Підласий І.П. Педагогіка. Новий курс. Книга 1. Загальні основи. Процес навчання, 2010.

Макаренкова С.В.,

вчитель української мови та літератури

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 121

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

УРОК-МАНДРІВКА

Тема: Поділ іменників на відміни та групи

Мета уроку:

1) Ознайомити учнів з принципом поділу іменників на відміни та групи в українській мові, їх виділення і розрізнення у реченнях і текстах; формувати навички вживання іменників, що належать до різних відмін;

2) Розвивати ключові компетентності: пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціальну; розвивати усне й писемне мовлення, творче і логічне мислення, пізнавальну активність, пам'ять, увагу, спостережливість, самостійність;

3) Виховувати любов до української мови, її краси і милозвучності; кмітливість, культуру мовлення, наполегливість.

Цілі: учні повинні

- вільно оперувати теоретичним матеріалом;
- застосовувати набуті знання на практиці;
- розрізняти та правильно визначати іменники різних відмін;
- з'ясовувати проблемні питання визначення відмін та груп іменників

Форми роботи: бесіда, робота з підручником, розподільна та вибіркова робота, творча робота, робота в групах, робота в парах

Тип уроку: урок формування практичних умінь, навичок на основі набутих знань.

Обладнання: підручник «Українська мова» 6 кл., О.Глазова, мультимедіо

Епіграф уроку:

Іменник! Він узяв собі на плечі

Велике діло – визначати речі...

Д. Білоус

Хід уроку

I. Організаційний момент

Сьогодні у нас — незвичайний урок.

Сьогодні ми зробимо ще один крок

В країну чудову, в країну відому,

Що нас чекає й збагачує мову.

Країна цікава, тож парти свої

Перетворіть у всюдиходи малі.

Всі сядьте рівненько, працюйте уважно,

Потрапить туди щоб було вам неважко.

У вас на партах лежать листки з різними малюнками, вибери́ть той, який відповідає вашому настрою, з яким ви прийшли на урок. (слайд 2)

II. Повідомлення теми, мети й завдань уроку.

Учитель: А сьогодні ми працюватимемо над темою «Поділ іменників на відміни та групи» (слайд 3). Чому ви хочете навчитись на уроці? (слайд 4)

-вміти визначати відміни іменників;

-визначати групи іменників;

-дізнатися, чи всі іменники мають відміни

-вільно оперувати теоретичним матеріалом;

➤ **Учні записують в робочі зошити число, тему, епіграф уроку.**

➤ **Один учень зачитує епіграф. Як ви розумієте епіграф?**

(слайд 5)

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок школярів

Перевірка домашнього завдання(інсценування казки; читають вірші з визначенням відмінків-2учнів) (слайд 6-7)

IV. Вивчення нового матеріалу

Учитель: Сьогодні ми з вами продовжимо подорож до королівства Морфології (слайд 8), у графство Іменника (слайд 9). У кожній країні свої закони. Та ось і настав час розглянути питання про розподіл іменників на відміни та групи. Це тільки перший урок з цієї теми, на наступних ми будемо вивчати цю тему детальніше.

Як ви думаєте, навіщо нам треба все це знати? Ми вивчаємо цей матеріал для того, щоб грамотно використовувати іменники у реченнях, в усному й писемному мовленні.

➤ **Робота з підручником (і слайд 10) стор.107**

❖ **Опрацювання таблиці «Поділ іменників на відміни та групи».**

❖ **1. Відтворення теоретичних відомостей, застосування яких буде потрібним на уроці**

❖ 1) Розглянути таблицю в підручнику С. 107 і дати відповіді на запитання:

❖ Скільки відмін в українській мові?

❖ За якою ознакою іменники діляться на відміни?

➤ **А зараз ми проведемо лінгвістичну гру «Пригадай»**, для того щоб зрозуміти, з іменниками якої відміни у володіннях повелительки Граматики ми зустрінемось: **(слайд 11)**

1. Птах, що полюбляє стояти на одній нозі. (Чапля)
2. Прийняття їжі ввечері. (Вечеря)
3. Природне явище з громом і блискавками. (Гроза)
4. Назва продовгуватого фрукту, який росте на дереві. (Груша)
5. Найменший військовий чин. (Старшина)

Граф Іменник дає учневі ключ-відгадку

Учитель: А зараз проведемо дослідження, щоб з'ясувати до якої відміни належать слова-відгадки. Для цього нам треба виробити алгоритм – спочатку визначити рід іменника, а потім виділити закінчення. Скориставшись таблицею в підручнику, з'ясовуйте відміну. **(Робота з підручником стор.107)**

Учитель: Ось ми і прибули на станцію «Перша відміна» (слайд 12). Іменники ще якого роду відносяться до першої відміни та які закінчення мають **(слайд 10)**.

А щоб вирушити до наступної станції, ми повинні виконати завдання

(слайд 11).

➤ **Виконання вибіркової роботи та її перевірка (слайд 13).**

Вибери приклади іменників першої відміни, свій вибір обтрунуй

➤ **Груша, пам'ять, сирота, дерево, квітка, чудо, родина, дитинча, родич, доля. (Груша, сирота, квітка, родина, доля)**

Учитель: Тепер повернемося до лінгвістичної гри «Пригадай» і познайомимось з наступною відміною, а саме: **(слайд 14)**

1. Людина, яка грає на дудці. (Дудар)
2. Місце, де стоять кораблі. (Порт)
3. Чим пережовують їжу в однині. (Зуб)
4. Будівник, який під час роботи має справу з цеглою. (Цегляр)
5. Людина, яка грає на кобзі. (Кобзар)

Граф Іменник дає учневі ключ-відгадку

Учитель: А зараз проведемо дослідження, щоб з'ясувати до якої відміни належать слова-відгадки. Для цього нам треба виробити алгоритм – спочатку визначити рід іменника, а потім виділити закінчення. Скориставшись таблицею в підручнику, з'ясовуйте відміну. **(Робота з підручником стор.107)**

Учитель: Так, це друга відміна. Іменники якого роду відносяться до другої відміни та які закінчення мають **(слайд 15)**.

А щоб з'ясувати, що ви зрозуміли і запам'ятали, які іменники належать до

II відміни, ми затримаємось на станції «Другої відміни» і проведемо

«Творчу хвилинку» (слайд 16 - усно).

Білокур Катеріна Василівна - українська художниця, майстер народного декоративного живопису.

НАТЮРМОРТ, (фр. *nature morte* — «мертва природа») Картина, на якій зображені предмети побуту, квіти, фрукти, забита дичина і т. ін.

Інші назви: «Натюрморт», «Хліб на столі», «Овочі до сніданку»

Перш ніж ми помандруємо з вами далі, я б хотіла на цій станції познайомити вас з ще однією особливістю I та II відмін і звернути увагу на те, що це стосується тільки цих відмін, а саме (слайд 17), що тільки іменники I та II відмін мають групи: тверду, м'яку та мішану.

Учитель: А мандруючи далі з'ясуємо чи вмієте ви працювати колективно, бути дружними, тому і проведемо роботу в групах (слайд 18):
вправа 228, стор.108

- Необхідно виписати іменники однієї групи:
- ❖ I ряд – іменники твердої групи;
- ❖ II ряд - іменники м'якої групи;
- ❖ III ряд - іменники мішаної групи.
- **Виконання роботи, перевірка (слайд 19).**

Фізхвилинка (слайди 20 - 25)

- Встаньте діти, посміхніться,
- Землі нашій поклоніться.
- I до сонця потягніться,
- Веретенцем покрутіться.
- Раз – присядьте, два – присядьте
- I за парти тихо сядьте.

Учитель: Наша подорож триває і ми наближаємось до наступної станції, а щоб нам не сумно було в дорозі повернемося до гри «Пригадай»: (слайд 26)

1.Силует, який з'являється на поверхні, коли на предмет направлене світло. (Тінь)

2.Піднесений стан людини.(Радість)

3.Пригнічений стан людини. (Печаль)

4.Інформація, почута звідкись. (Вість)

5.Здатність людини утримувати певну інформацію. (Пам'ять)

Граф Іменник дає учневі ключ-відгадку

Учитель: А зараз проведемо дослідження, щоб з'ясувати до якої відміни належать слова-відгадки. Для цього нам треба виробити алгоритм – спочатку визначити рід іменника, а потім виділити закінчення. Скориставшись таблицею в підручнику, з'ясовуйте відміну. (Робота з підручником стор.107)

Учитель: Так, це станція «Третьої відміни», які ж тут живуть іменники?

(слайд 27).

Ну що ж на цій станції ми попрацюємо в парах, знову перевірка на дружбу, взаємодопомогу.

➤ **Виконання роботи в парах, перевірка (слайд 28).**

З-поміж поданих слів випиши іменники

ІІІ відміни, склади з ними речення або текст

• Доля, борщ,молоко, дихання, вчинок, маля, пам'ять, гордість, листя, кисіль, любов, пташеня, вивчення, пуща, щастя, курча, читання, місяць, радість, калюжа.

(Любов , пам'ять, гордість, радість)

Учитель: Ось ми і дібрались до кінцевої зупинки, яку ж назву має ця станція. **Знову гра «Пригадай»:** (слайд 29)

Як називаються малята цих птахів і тварин?

- 1.Свійська водоплавна птиця. (Каченя)
- 2.Цар звірів. (Левеня)
- 3.Великий хижак із родини котятих. (Тигрєня)
- 4.Персонаж багатьох казок. (Вовченя)
- 5.Птах, один з персонажів байки І.Крилова. (Лебеденя)
- 6.Цар птахів. (Орля)
- 7.Корова. (Теля)
- 8.Назва якого птаха суголосна з ім'ям дівчини. (Галченя)

Граф Іменник дає учневі ключ-відгадку

Учитель: А зараз проведемо дослідження,щоб з'ясувати до якої відміни належать слова-відгадки. Для цього нам треба виробити алгоритм – спочатку визначити рід іменника, а потім виділити закінчення. Скориставшись таблицею в підручнику, з'ясовуйте відміну. **(Робота з підручником стор.107)**

Учитель:Так,дійсно, **остання зупинка нашої подорожі це «Четверта відміна», іменники з якими особливостями тут проживають (слайд 30).** А щоб з'ясувати що це дійсно так виконаємо наступне завдання : **колективна робота (слайд 31).**

Подані в дужках іменники поставити в потрібній формі. Визначити їхні відміни (усно)

- 1. Так сонцю добре, неначе (дитя) (М. Стельмах).
- 2. Ті серйозні оченята круглі, ніби в (мишенята). (М. Рильський).
- 3. Поволі летів журавлик на крихких (крилята) над прірвою. (П. Перебийте).
- 4. Море ласкавим (цуценя) лащитьє до рук .(С. Мудрик).

Учитель: Але у нас є ще деякі перешкоди, про які ви повинні пам'ятати (слайд 32)

До жодної відміни не належать:

- незмінювані іменники (*табу, депо, таксі, кутюр'є*);

- іменники, що вживаються тільки у формі множини (*Черкаси, двері, ворота, радощі, вила, сани, солодощі*).

IV. Закріплення знань

Учитель: І зараз ми з вами закріпимо ті знання, що здобули протягом усієї нашої подорожі, **виконаємо «Розподільний диктант- ключ»**, а для цього іменники запишіть у чотири колонки за відмінами. Іменники, які не належать до жодної відміни, не виписуйте. (**біля дошки працюють учні**)

Ущелина, оленя, жаль, зайчєня, колиска, емаль, скло, іменини, ніч, обіцянка, бязь, жанр, пир'я, стадо, ондатра, млявість, кегля, льон, , ім'я, опара, далечинь саяво, совєня, оливка, осінь, оселедець, в'язь(вид письма), спагеті, лоша.

Ключ: у кожному іменнику I, II, III відмін підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте вислів **Лесі Українки** («Щоб не плакати, я сміялася..»). (слайд 33-35)

V. Рефлексія. «Мікрофон». (слайд 36)

Продовжіть речення:

- Я навчився...
- Я зрозумів...
- Я дізнався...

Повернемося до листків з різними малюнками і виберіть той, який відповідає вашому настрою наприкінці уроку. **Рефлексія (слайд 37)**

VI. Домашнє завдання (диференційоване): (слайд 37)

вивчити теоретичний матеріал стор.106-107;

високий рівень – написати твір-мініатюру «Я люблю тебе, мій рідний краю!»;

достатній - підібрати слова (не менше 20 слів) для розподільного диктанту на вивчену тему;

середній – вправа 225.

Ми сьогодні працювали?

В ігри з вами ми пограли?

І питання розглядали?

Про відміни дізнавались?

Потім групи ми шукали?

Може, ми ще танцювали?

Скоро задзвенить дзвінок,

Вам сподобався урок?

Мотузко С.Б.,
учитель української мови та літератури
Згурівський навчально-виховний комплекс
«Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня»
сmt Згурівка, Згурівський р-н, Київська область, Україна

ГРА «ХТО ПЕРШИЙ?»

«На сьогодні в Україні відбуваються процеси оновлення системи освіти, що супроводжуються істотними змінами в педагогічній теорії та шкільній практиці. Завданням сучасної школи є формування освітнього простору, де створюються сприятливі умови для розвитку здібностей і потенційних можливостей учнів, задоволення їхніх індивідуальних запитів та освітніх потреб, для виховання в них потреби до самоосвіти, саморозвитку й самовиховання. Саме на вирішення таких завдань повинна бути спрямована позакласна робота. На жаль, на сучасному етапі падає престиж позакласної роботи,» - пише Шевчук О.Б. у статті «Позакласна робота з української літератури як складова професійно-педагогічної діяльності вчителя-словесника». Тому, дбаючи про всебічний розвиток учнів та формування стійкого інтересу до української літератури, систематично проводжу позакласні заходи з предмету різних форм із учнями середніх та старших класів. Серед цих заходів – гра для учнів середніх класів за життям та творчістю Т.Шевченка.

ТЕМА: ГРА «ХТО ПЕРШИЙ?»

МЕТА: поглибити знання учнів про життєвий та творчий шлях Тараса Шевченка, розвивати вміння учнів розуміти запитання, давати на нього чітку відповідь, читати виразно поезії, в ігровій формі долучати до вивчення творчості Кобзаря, викликати в учнів любов до художнього поетичного слова.

Гра розрахована на учнів 4, 5 та 6 класів. Але необхідна умова – усі учасники одного якогось туру навчаються в одному класі. Усього – 9 учасників, тобто 3 «трійки». У кожному турі – по три учасники. Із кожної – переможець, що виходить у фінальний тур гри. Слідкує та оцінює гру журі. Питання учні отримують по черзі. Якщо не дає відповіді учасник, або вона неправильна, право дати відповідь на запропоноване питання переходить до іншої дитини. За правильну відповідь учасник має право зробити один крок уперед. Перемагає той, хто першим «докрокує» до фінішу. Питання задає ведучий.

Хід заходу:

Прослуховування пісні на слова Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати...».

Ведучий пояснює правила гри, знайомить присутніх із членами журі та учасниками.

Питання для учнів 4 класу

I тур. Біографія Тараса Шевченка

1. Хто такий Тарас Шевченко? (великий поет і художник)
2. Де народився? (с. Моринці на Черкащині)
3. Коли народився? (9 березня 1814 р.)
4. Скільки років було Тарасові, коли померла його мама? (9)
5. Яке повне ім'я батька? (Григорій Іванович)
6. Яке повне ім'я мами? (Катерина Якимівна Бойко)
7. Скільки років було Шевченку, коли його викупили з кріпацтва?

(24)

8. Як називається книга Шевченка? («Кобзар»)
9. Коли помер? (10 березня 1841 р.)

II тур. Творчість Тараса Шевченка

1. Із якого вірша слова: «Тихесенько вітер віє, степи, лани мріють...» («Світає, край неба палає...»)
2. Доповніть рядки: «Зацвіла у лузі...(червона калина), ніби засміялась...(дівчина-дитина)»
3. Хто хлюпочеться поміж осокою? (качаточка)
4. Із якого вірша слова: «Цвітуть сади, біліють хати, а на горі стоять палати, неначе диво» («Село! І серце одпочине...»)
5. Доповніть рядки: «І блідий ...(місяць) на ту пору...(із хмари де-де виглядав...)»
6. Із якого вірша рядки: «Пливе човен води повен...» («Вітер з гаєм розмовляє...»)

III тур. Натхненне слово Кобзаря

Кожному учаснику пропонується прочитати виразно напам'ять будь-яку поезію (або уривок) Тараса Шевченка. За найкраще прочитання – три кроки вперед, гірше – два кроки, ще гірше – лише один. Це вирішує журі.

Після визначення переможця до гри запрошуються учні 5 класу.

Питання для учнів 5 класу

I тур. Біографія Тараса Шевченка

1. Що означає ім'я Тарас? (із грецької tarasso – бентежу, турбую, отже, Тарас – бунтівник)
2. Де пройшло дитинство? (с. Кирилівка)
3. У якому році Шевченка було викуплено з неволі? (у 1838 р.)
4. Коли видали перший «Кобзар»? (у 1840 р.)
5. Скільки увійшло творів до першого «Кобзаря»? (8)
6. Як звали братів Тараса? (Микита та Йосип)
7. У якому році Шевченко зробив свій перший автопортрет? (у 1840 р.)
8. Скільки років Шевченко почувався вільним? (13)
9. Де зберігаються рукописи Шевченка? (інститут ім. Т. Шевченка в Києві)

II тур. Творчість Тараса Шевченка

1. Хто гуде над вишнями? (хрущі)
2. Доповніть рядки: «За сонцем...(хмаронька) пливе, червоні...(поли) розстилає...»
3. Хто не дає матері навчати доню? (соловейко)
4. Хто написав твір «Малий Тарас чумакує»? (Антін Лотоцький)
5. Доповніть рядки: «Уже покликали до...(паю), а я собі...(у бур'яні) молюся Богу...»
6. У якому вірші Кобзар розповідає, що він працював у наймах із малих літ? («Мені тринадцятий минало...»)

III тур. Натхненне слово Кобзаря

Кожному учаснику гри пропонується виразно прочитати будь-яку поезію Т. Шевченка напам'ять. Оцінює журі. За найкраще прочитання – три кроки вперед, гірше – два кроки, ще гірше – лише один.

Після визначення переможця до гри запрошуються учні 6 класу.

Питання для учнів 6 класу

I тур. Біографія Тараса Шевченка

1. Ким був дід Тараса Іван Швець у молоді роки? (гайдамакою)
2. Яке прізвище пана, чийм кріпаком був Шевченко? (Енгельгардт)
3. Ким був Тарас біля свого пана? (козачком)
4. У якому населеному пункті Шевченко отримав вольну? (місто Петербург)
5. Назвіть прізвище художника – автора картини, яку продали на аукціоні і за ті гроші викупили Тараса Шевченка з кріпацтва. (Карл Брюллов)
6. У якому році Т. Шевченко написав вірш «Думка»? (у 1838р.)
7. Як називається картина, на якій намальовано хату, а біля неї – батька, матір та дитину? («Селянська родина»)
8. Де похований Т. Шевченко? (на Чернечій горі біля Канева)
9. Як називається твір Оксани Іваненко про Тараса Шевченка? («Тарасові шляхи»)

II тур. Творчість Тараса Шевченка

1. Із якого вірша Шевченка рядки: «Поклала мати коло хати маленьких діточок своїх...» («Садок вишневий коло хати...»)
2. Як називається вірш, у якому козак шука свою долю? («Думка»)
3. У якому творі згадується ім'я Тараса Трясила? («Тарасова ніч»)
4. Який жанр твору «Тарасова ніч»? (поема)
5. Доповніть рядки: «На розпутті...(кобзар) сидить, та на ...кобзі) грає»
6. Назвіть прозові твори Шевченка. («Художник», «Музикант»)

III тур. Натхненне слово Кобзаря

Кожному учаснику гри пропонується виразно прочитати будь-яку поезію Т. Шевченка напам'ять. Оцінює журі. За найкраще прочитання – три кроки вперед, гірше – два кроки, ще гірше – лише один.

Після визначення переможця представникам кожного класу пропонується взяти участь у супергрі.

Супергра

1. Назвати прізвище українського художника, який першим розпізнав талант до малювання у Т. Шевченка. (Іван Сошенко)
2. Назвати усі твори Т. Шевченка, що увійшли до першого видання «Кобзаря». («Думи мої, думи мої...», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч»)
3. Де отримав офіційну освіту Шевченко? (В Академії мистецтв у Петербурзі)
4. У якому році Шевченко отримав вольную? (у 1838р.)
5. Чим був нагороджений Тарас Григорович за художні полотна «Хлопчик-жебрак ділиться хлібом з собакою» та «Циганка-ворожка» на екзамені? (срібною медаллю)
6. У якому році Шевченко вперше приїздить до України після того, як залишив її разом із паном у 1829 році? (1 1843 р.)
7. За описом зовнішності назвіть людину: «Молодий, здоровий, середнього зросту, широкоплечий, міцно збудований. Його кругле виголене обличчя було прикрашене бакенбардами, волосся вистрижене по козацькому, але зачесане назад. Він був темний блондин, з його лиця пробивалася відвага, у темно-сірих невеличких очах світилися розум та енергія. Голос у нього був м'який, у ході й рухах – зосередження» (Т.Шевченко у 29 років, зі спогадів його сучасників)
8. У якому році Шевченко був заарештований і відправлений на заслання? (у 1847 р.)
9. Який заповіт залишив нащадкам Кобзар про Україну? («Свою Україну любіть, любіть її, во врем'я люте в остатню тяжкую минуту за неї Господа моліть!»)

Для підведення підсумків гри слово надається журі. Нагородження переможця. На фінал (як і на початок гри) рекомендовано включити запис пісні на слова Тараса Шевченка. («Садок вишневий коло хати...»
<https://www.youtube.com/watch?v=9qEqXD9Rr3I>)

Література

1. Енциклопедія життя і творчості Тараса Шевченка // [Електронний ресурс] / Режим доступу до джерела: <http://www.t-shevchenko.name/uk/Painting/Album1845/Chygyryn.html>
2. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. / Тарас Шевченко .- К., 2003.-Т. 1: Поезія 1837-1847// [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev114.htm>
3. Шевчук О.Б. Позакласна робота з української літератури як складова професійно-педагогічної діяльності вчителя-словесника <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23227/1/Shevchuk%20O.%20B..pdf>

4. Т. Шевченко «Садок вишневий коло хати...». Режим доступу до джерела: <https://www.youtube.com/watch?v=9qEqXD9Rr3I>

Олійник С.С.,
вчитель математики і фізики, класний керівник,
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 34
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Суть соціального замовлення суспільства школі полягає у вихованні особистості, яка має не лише певну суму знань, умінь і навичок, а й здатна активно включатися в соціальні процеси, що відбуваються в нашій країні.

Школа сьогодні є однією з основних інституцій соціалізації здобувачів освіти, і саме вона – «простір життя школяра». Тут він не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу вибудовується так, щоб сприяти становленню особистості. Маючи досить великий досвід роботи зі здобувачами освіти у вечірніх класах, обрала для себе таке гасло: «Класне керівництво – це не робота, це спосіб життя».

В Енциклопедії освіти знаходимо критерії соціалізованості людини: зміст сформованих установок, стереотипів, цінностей, картин світу; адаптованість особистості, її спосіб життя, законослухняна поведінка; соціальна ідентичність (групова, загальнолюдська); рівень незалежності, впевненості і самостійності, ініціативності й незакомплексованості, розкнутості [6, с. 836]. І моє покликання – за допомогою цих критеріїв формувати соціально зрілу особистість здобувача освіти.

Намагаюсь реалізувати поставлені перед школою задачі через упровадження таких виховних технологій, як особистісно орієнтоване навчання і виховання, яке дозволить адаптувати здобувача освіти до суспільного життя. Головним принципом розробки технології особистісно орієнтованого навчання є визначення індивідуальності дитини, створення необхідних і достатніх умов для її розвитку. Особистісно орієнтоване навчання має забезпечити розвиток і саморозвиток особистості здобувача освіти, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей [1, с. 252].

Молодим людям, які вирішили навчатись у школі з вечірньою (змінною) формою навчання без відриву від виробництва, зазвичай, я рекомендую в першу чергу проконсультуватися зі своїми роботодавцями. Здобувачам освіти потрібно подумати, яким запасом вільного часу вони зможуть розпоряджатися. Тобто їм треба усвідомити, що протягом тривалого часу необхідно відвідувати заняття у школі, консультації, готуватися до ДПА, ЗНО і при цьому виконувати свої службові обов'язки, а в більшості випадків ще й обов'язки перед родиною.

Перш ніж остаточно прийняти рішення про навчання у класах із вфн, пропоную юнакам та дівчатам систематично, протягом кількох тижнів скласти і вести «Особистий план» по режиму дня, чітко розподіливши час на роботу, навчання та відпочинок [5, слайд 3]..

Рекомендації щодо організації індивідуального навчання, які надаю здобувачам освіти, носять загальний характер. Але розумно складений план і контроль за його виконанням, урахування досвіду попереднього навчання і всього позитивного в нинішньому процесі допоможуть успішно справитися з поставленими завданнями.

Моніторинг «Особистих планів здобувачів освіти» показав, що 39% - витрачають на роботу; 17% - на побутові справи; 19% - на відпочинок; 5% - втраченого часу; 25 годин, а це приблизно 20% на навчання.

Рекомендації, які надаю здобувачам освіти, що бажають навчатися у класах із вфн:

- Складіть «Особистий план», виділивши в ньому час для праці, навчання, певний вільний час для родини, відпочинку, культурних заходів.
- Обговоріть планування свого навчання у школі з вфн з членами своєї родини і роботодавцем.
- Не починайте багато справ водночас.
- Постійно здобуйте нові знання та розширюйте джерела інформації.
- Займайтеся навчанням передусім у той час, коли ви найкраще сприймаєте і запам'ятовуєте нові знання.
- Засвоюйте добрі навички як у навчанні, так і у своєму житті.

У своїй педагогічній діяльності беру за аксіому – «Кожен здобувач освіти - особистість».

Підґрунтям для формування соціально зрілої особистості є технологічний ланцюжок:

соціальне навчання – соціальне проєктування – соціальна компетентність – соціальна корекція [7, с. 151]

Для реалізації цього технологічного ланцюжка в роботі з класним колективом спочатку вивчаю через анкетування та бесіди індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхні інтереси та потреби. Цікавим видом роботи є анкета думок: «Твої захоплення», «Твоє місце в класному колективі», «Швидкий тест на психічний стан здобувача освіти».

Потім окреслюю виховні завдання для здобувачів освіти згідно із шкільними заходами, спланованими відповідно до указу президента України «Про затвердження Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 р.р., Програми МОН України «Основні орієнтири виховання учнів ЗНЗ України» та міської комплексної програми «Виховуємо дитину – будуємо країну» на 2015-2021 р.р.

Обов'язковим є проведення Єдиних тематичних виховних годин відповідно до річного плану школи, присвячені пам'ятним та ювілейним

датам, наприклад «Соборність і злагода – умови процвітання України», «Герої не вмирають», «Ми пам'ятаємо ваш подвиг»...

Відповідно до окреслених виховних завдань планую активні форми роботи зі здобувачами освіти.

Наприклад, з метою формування національної свідомості у здобувачів освіти проводжу круглі столи «Що означає бути патріотом», «Україна і Європа». Беремо участь у волонтерських, благодійних акціях «Ми єдині в Україні», «Діти Кривбасу – дітям Донбасу», під час яких допомагаємо воїнам АТО, переселенцям (здобувачеві освіти 11 класу з вфн Свіданову Герману), дітям пільгових категорій.

Виховуючи правову культуру, проводжу заняття з елементами тренінгу «Порушення прав людини: експлуатація та торгівля», ціннісне ставлення до себе - відкриті мікрофони «Презентуємо себе», «Ми – різні, ми – рівні», «Від культури особистості до культури нації»...

Цікаво проходять години спілкування: «Раціонально організовуй свою навчальну діяльність», «Шлях до свого майбутнього»; заочні екскурсії «Професії нашого міста», зустрічі з цікавими людьми різних професій (випускниками класів з вечірньою (змінною) формою навчання): медсестрою хірургічного відділення сільської лікарні Циганіною Катериною; учасником бойових дій в АТО Бекешею Дмитром, технічним працівником ЖКК Тарасовим Євгеном...

Залучаю своїх вихованців до участі в інтелектуальних конкурсах «Левеня», «Кенгуру», «Безпека на дорозі»; олімпіадах від Всеосвіти, На Урок; до підготовки і проведення предметних тижнів із тих дисциплін, які викладаю, а саме: математика, фізика та астрономія. Проводжу вікторини: «Що? Де? Коли?», «Щасливий випадок», інтерактивні ігри: «Старт у космос», «Кожен зекономлений кіловат енергії – це перемога для навколишнього середовища».

З метою дбайливого ставлення до природи готую разом із здобувачами освіти класні години «Земля у нас одна», «Біль Чорнобиля з роками не зникає», «Рушник, що вмє промовляти» та проводимо акції «Залиши пам'ять про себе - посади дерево».

Як класний керівник спрямовую свою роботу на підвищення морального виховання школярів, адже моральність є складовою процесу соціалізації. З цією метою проведено калейдоскоп ідей «Що посієш, те й пожнеш», брейн-ринг «Світ моральних цінностей», «Етика ділового спілкування «знизу-вгору» [2, с. 18]. Повсякденна увага до цих питань приносить помітні зрушення в способах спілкування здобувачів освіти між собою, у колі сім'ї, зі старшими.

Для згуртування колективу, який є неоднорідний за віком, традиційними стали такі заходи, як: свято «Вогники наших душ», вечори відпочинку «Ми чаюємо й не нудьгуємо», дні народження.

Щоб вести постійний діалог з учнями та мати зворотній зв'язок із

ними разом із активом класу створено блог «*Наш клас - найкращий!*» <https://prekrasnaledi.blogspot.com>

Сформулювали гасло: «Знання лише тоді є знаннями, коли вони здобуті зусиллям свого розуму». У блозі є сторінки: наша школа історія середньої загальноосвітньої школи № 34. Доречі, нашій школі вже 118 років, вона найстаріша в Кривому Розі; фотогалерея активу класу.

У публікаціях блогу розміщуємо цікаву і корисну інформацію: міжнародний день рідної мови; день Героїв Небесної Сотні; державний герб України... Перлиною нашого блогу є сторінка дистанційного навчання. Дистанційне навчання — сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає ([викладачів](#), визначних постатей у певних галузях науки, [політиків](#)), до тих, хто навчається ([студентів](#) чи слухачів). Застосовується під час підготовки як у [середніх загальноосвітніх школах](#) і [ЗВО](#), так і в [бізнес-школах](#). Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за допомогою [диспутів експертів](#) із кількох країн, за відсутності викладача. Основну роль у здійсненні дистанційного навчання відіграють сучасні [інформаційні технології](#) [4].

У класах із вечірньою (змінною) формою навчання учнівська молодь і працює, і навчається, і виховує власних дітей, іноді хворіє... Тому така форма навчання, як дистанційна, є корисною. Здобувачі освіти або гості блогу можуть залишити виконані завдання, коментарі після публікацій або повідомлення через контактну форму, електронну пошту, Google Форми, Viber...

Традиційна українська школа розглядає кожну дитину не стільки як об'єкт, який потребує впливу, скільки як особистість, яка інтенсивно розвивається в процесі навчальної діяльності. І щоб здобувач освіти займав активну позицію в процесі цієї навчальної діяльності, він повинен мати потужні джерела мотивації навчання. Так, в основі теорії і практики мотивації є оптимістично-гуманістична концепція, яка зорієнтована на великі потенційні здібності й можливості самих дітей, ґрунтується на положенні, що саме спонукальна, а не «підганяльна» сила навчання і виховання здатна перетворити дитину з об'єкта впливу педагогів на об'єкт власного розвитку [3, с. 26].

Виховання досягає мети за умови, коли воно може спрямувати діяльність здобувача освіти в потрібне русло. Пошук себе, свого місця в суспільстві, професійний вибір тим успішніші, чим ближчі до реального життя всі форми діяльності.

Соціалізувати молоду людину – це насамперед навчити її жити у

злагоді із собою та навколишнім світом. Мудрий педагог В. Сухомлинський розумів, що досягнути цього можна, лише крок за кроком вводячи школяра у світ різноманітних людських стосунків і спонукаючи його до більшої самостійності та відповідальності. Сподіваюсь, що моя праця, як класного керівника, сприятиме адаптації молодих людей до реалій сьогодення та формуванню соціально зрілих особистостей, гідних громадян нашої країни.

Література

1. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андрєєва В. М., Григораш В. В. - Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 352 с.
2. Науково-методичний журнал «Класному керівнику» № 4 (52). 2013 р.
3. Науково-методичний журнал «Педагогічна майстерня» № 9 (45). 2014 р.
4. Презентація. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-formuvannya-socialno-zrilo-osobistosti-uchnya-35383.html>
5. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – Київ, 2008. 1040 с.
6. Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1(45). – Частина I.

Пасєка Ю.А.,

вчитель української мови та

літератури, зарубіжної літератури

Чемеровецький НВК№1 (Бережанська філія)

с. Бережанка, Чемеровецького р-н, Хмельницька обл., Україна

УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

Тема. Оксана Сайко «Новенька та інші історії»

Мета: Створити на уроці атмосферу творчого читання; залучити дітей до емоційного переживання складних життєвих проблем; розвивати в учнів співчуття, вміння аналізувати ситуації й переживання героя; учити в процесі читання визначати тему й ідею твору, висловлювати власне враження й ставлення до зображених подій; виховувати потребу до самостійного читання, емоційного сприйняття й активного осмислення; виховувати милосердя, співчуття до людей, повагу до життєвої стійкості й моральної сили літературних героїв; вміти впевнено й водночас критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для обміну інформацією з навчальною метою.

Обладнання: портрет письменниці, виставка літератури,

мультимедійна дошка.

Тип уроку: урок позакласного читання.

Вид уроку: комбінований.

ХІД УРОКУ

Книжка не може змінити світ, але може змінити наше серце.

Е.Е. Шміт

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми та мети уроку

III. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу

Розвиток інформаційної компетентності

1. Творче завдання.

Розкажіть про цікаві факти із життя Оксани Сайко, щоб заінтригувати майбутніх читачів її творів (розповідь заздалегідь підготовлених учнів).

Оксана Сайко народилася 1 січня 1976 року у містечку Скалат, що на Тернопільщині. Майбутня письменниця вже після закінчення школи мріяла опанувати фах журналіста. Батьки понад усе хотіли бачити доньку лікарем у майбутньому, то ж, дослухаючись їх порад, Оксана вступила до Львівського державного медичного коледжу. Справно вивчившись та отримавши диплом медичного вишу, дівчина вирішила здійснити давню мрію і пішла здобувати другу вищу освіту до Львівського національно університету імені Івана Франка на факультет журналістики. Раніше працювала у газеті "Літературний Львів", а у виданні "Арка" була редактором сторінки «Культура». Нині ж дописує у газети «Україна Молода», «Літературна Україна», співпрацює з журналом для підлітків "Сто талантів", публікується на офіційному сайті Української Греко-Католицької Церкви (рубрика "Визначні особи Церкви ХХст.") Оксана Сайко - дипломант літературного конкурсу "Гранослов-2006", переможець конкурсу на найкращу повість від журналу "Дніпро" 2009 року (повість "Волоцюги"). У 2012 у «Видавництві Старого Лева» вийшла книга для підлітків «Новенька та інші історії», яка потрапила до довгого списку премії "Книга року БіБіСі 2012". Зараз авторка підліткових оповідань працює над низкою нових творів, які, ймовірно, стануть продовженням попередньої книги.

2. Слово вчителя.

1. Представлення книги Оксани Сайко. <https://youtu.be/eAKyFuWlADs>

2. Перегляд буктрейлера <https://youtu.be/SvkGJvdFP7c>

Цей збірничок складається з двох десятків шкільних історії, у кожній з яких піднята важлива психологічна проблема або описана ситуація, з якої потрібно шукати вихід. Можна сказати, що ця книга складається з психологічних моделей, обов'язкових у підлітковому віці. З погляду на це, збірник цінний, але особисто мене засмутило, що всі оповідання ніяк не пов'язані між собою, їхні герої не знайомі і живуть цілком

окремим життям один від одного. Тому, окрім ситуації, з оповідання не виноситься нічого, а імена героїв швидко забуваються. Також часто повторюється «спортивний» мотив, коли виключно спортивні досягнення пов'язуються з хлопчачою успішністю і привертають увагу протилежної статі, це дещо збіднює реальність цих історій. З позитивних моментів хочу також відмітити чіткість і лаконічність змалювання персонажів, коли завдяки штрихам і деталям одразу стає видно, хто перед тобою, і часто на що здатна така дитина.

А тепер коротко про самі твори й описані у них ситуації. Оповідання «Новенька» присвячене появі новенької дівчинки у класі і психологічним змінам у колективі, як це завжди відбувається, коли з'являється хтось новий. Окремо виведена лінія першої симпатії, яка може змінити навіть хулігана і лідера класу.

2. Робота над текстом оповідання «Новенька»

Бесіда за прочитаним

- Від чийого імені ведеться розповідь в оповіданні «Новенька»?
- Як ви розумієте назву оповідання?
- Як би ви ставилися до новенького учня в класі?
- Чи у вас в класі є лідер?
- Як ви ставитесь до однолітків з різними вадами?
- Завдяки кому, чи чому Ігор Чалага змінився?

3. Графічний диктант

Серед запропонованих тверджень наявні правильні і неправильні. Правильне твердження позначаємо **↑**, не**↑** неправильне.

1. Розповідь іде в оповіданні від імені автора(так).
2. Новенька дівчина прийшла в школу восени (ні).
3. Знайомство з класом проходило під час уроку біології(ні).
4. Дівчину звали Терезою(так).
5. Ігор Чалага, найкращий учень в класі(ні).
6. Тереза має ваду(так).
7. Дівчина добре малювала(так).
8. Чалага зустрів свою новеньку однокласницю біля озера(ні).
9. Хлопцеві сподобалась картина Терези(так).
10. Ігор розбив мольберта дівчині(ні).
11. Діти катались на велосипеді(так).
12. Чалага став другом Терезі(так).

4. Конкурс на кращого знавця тексту

(Учні, читаючи вдома твір, готують 1-2 запитання. Запитання складаються у скриньку. Шестикласники по черзі витягають листочки із запитаннями, відповідають. Щоб уникнути повторень, учитель перед уроком відбирає запитання).

5. Вправа «Світлофор» (Учням роздаються картки, які з однієї сторони червоного кольору, з іншої – зеленого. Учитель ставить запитання

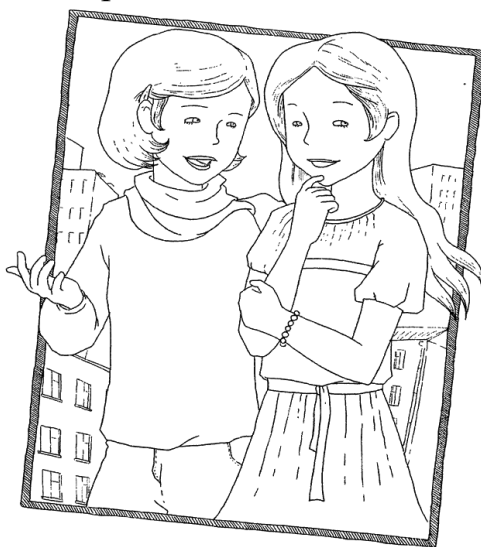
класу (чи окремій групі учнів). Картки підносять усі учні. Картка червоного кольору свідчить про неготовність відповідати на запитання. Якщо учень підносить картку зеленого кольору – повинен продемонструвати свої знання)

- 1) Чому учням не сиділося на уроках?
- 2) Що найбільше сподобалось Ігорю Чалагові в новенькій учениці?
- 3) За що Ігоря побоювалися учні?
- 4) Чому Тереза часто червоніла та соромилася ?
- 5) Як ви гадаєте, чому в парку Чалага не звалив етюдника Терези?
- 6) Чого не вистачало, на думку Терези, в її малюнках?
- 7) Чи з задоволення дівчина каталась на велосипеді з однокласником?
- 8) Наступного дня Чалага передумав прогулювати алгебру, чому?
- 9) Чи добре навчалася Тереза в школі?
- 10) Що стало причиною сварки між Геником та Ігорем Чалагою?
- 11) Як ставилися учні класу до новенької учениці?
- 12) Після перепалки з Геником про що думав Ігор?

6. «Словесне малювання»

- Чи звернули ви увагу на те, що автор не подає портрету героя? Яким ви уявляєте собі Терезу, Ігоря Чалагу? Опишіть.

- Подано розмальовки. Розмалюйте їх та розкажіть про епізоди з твору, які зображені на цих малюнках.

7. Завдання на розвиток підприємницької компетентності:

Уяви себе менеджером рекламної агенції, яка отримала замовлення на виготовлення рекламного буклету на обгортку книги «Новенька» Оксани Сайко.

Запропонуй замовнику (однокласнику) макет буклету. Узгодь з ним перелік ілюстрацій, які ти плануєш тут розмістити та текстову інформацію буклету.

Погоджений макет демонструється учням.

IV. Узагальнення і систематизація результатів роботи

V. Підсумки уроку

Скажіть, будь ласка, який епізод повісті вам найбільше сподобався і чому?

Слово вчителя

13-річним героям оповідань Оксани Сайко доводиться – може, вперше в житті і часто в драматичних ситуаціях – зробити рішучий вибір на користь або добра, або зла. Так вони пізнають людей і пізнають себе. Які методи годяться в боротьбі за перемогу на конкурсі краси? Що робити, коли товариш в біді – бігти за дорослими чи намагатися рятувати самому? Чим «віддячити» не надто доброзичливому учителеві – осудом, а чи співчуттям?..

VI. Рефлексія:

-Чим запам'ятається урок?

-Чому потрібно читати не тільки веселі та розважальні твори?

Рюкзак вражень

VII. Оцінювання

VIII. Домашнє завдання

Напишіть продовження історії «Новенька».

Література

1. Оксана Сайко «Новенька та інші історії», видавництво Старого Лева; 2012р.
2. Електронний ресурс. <https://youtu.be/eAKyFuWlADs>
3. Електронний ресурс. <https://youtu.be/SvkGJvdFP7c>

Перерва З.В.,
вчитель російської мови
Зачепилівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Зачепилівська селищна рада Зачепилівський район,
Харківська область, Україна

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПЛАКАТ ЯК ОСВІТНІЙ ЗАСІБ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Зміни в сучасному світі вимагають змін і в освітньому процесі. Виклики суспільства приводять до пошуку нових форм роботи, спонукають до використання сучасних освітніх засобів. Педагогічні методи навчання вже важко уявити без мультимедійних інтерактивних технологій, які дозволяють використовувати текст, графіку, аудіо, відео, мультиплікацію в режимі діалогу.

Візуальний і звуковий супровід допомагають активізувати образне мислення учнів, що сприяє більш цілісному сприйняттю і засвоєнню програмового матеріалу. Можливість об'єднати текст, графіку, аудіо, відео, мультиплікацію в єдиний освітній простір надає інтерактивний плакат.

Інтерактивний плакат - це електронний навчальний інструмент, який забезпечує залучення інформаційних каналів для повноцінного візуального сприйняття навчального матеріалу. Плакат є засобом надання інформації, його основна функція - демонстрація матеріалу.

Сучасний урок зарубіжної літератури вже не зводиться тільки до читання тексту твору та його аналізу. Більшість сучасних учнів найкраще сприймають візуальну та графічну інформацію. Саме цьому сприяє використання інтерактивних плакатів на уроках. Це один із ефективних засобів і під час дистанційного навчання, який передбачає подачу інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ від вчителя до здобувача освіти. Інтерактивний плакат забезпечує взаємодію у процесі роботи, надає можливість самостійного вивчення програмового матеріалу.

Наповненість та структура плакату залежить від мети застосування та завдань. Вчитель має можливість підібрати та структурувати необхідну інформацію для учнів з певної теми. В інтерактивному плакаті використовуються різні елементи: посилання, кнопки переходу, області введення даних, які забезпечують можливість взаємодії користувача і змісту плаката.

На уроках у класі та під час дистанційного навчання інтерактивний плакат можна використовувати не лише для подання та опрацювання інформації. Він може бути наповнений цікавими завданнями дослідницького та творчого характеру. В такому випадку доцільно на плакаті розташувати окремий інтерактивний елемент (кнопку чи стрілку), під яким розмістити пояснення до роботи із матеріалом чи інструкцією для виконання завдань.

Наприклад, інтерактивний плакат до уроків зарубіжної літератури з вивчення творів Т.Янсон «Комета прилітає» та «Капелюх чарівника» у 5-му класі (Додаток 1) може вміщувати:

- 1) Відеоматеріали:
 - Експрес урок «Туве Янсон та її книжки»
 - Відео «Туве Янсон. Мумі-мама»
 - Серію мультфільмів «Долина Мумі-тролів»
 - Відео «Мумі-троль власноруч із паперу»
- 2) Аудіоматеріали:
 - Аудіокнига Т.Янсон «Комета прилітає»
 - Аудіокнига Т.Янсон «Капелюх чарівника»
- 3) Текстові матеріали:
 - Т.Янсон «Комета прилітає»
 - Т.Янсон «Капелюх чарівника»
 - Характеристика героїв творів Т.Янсон
 - Світові парки розваг. Острів Мумі-тролів.
- 4) Завдання для учнів на розуміння та перевірку засвоєного матеріалу:
 - Заповни анкету письменниці
 - Впізнай героя
 - Встанови відповідності
 - Склади кодекс сімейних цінностей родини Мумі-тролів
 - «Так чи ні?» (Знайди вірні твердження про родину Мумі-тролів)
 - Поради від Мумі-тролів (обери ті, які можуть стати тобі в пригоді та поясни свій вибір)
 - Тестові завдання
 - Склади онлайн пазли та прокоментуй картинку
- 5) Завдання творчого характеру
 - Намалюй улюбленого персонажа для сімейного альбому Мумі-тролів (у плакат вмонтований сімейний альбом – колаж із ілюстрацій до твору)
 - Увага! Конкурс! (створення паперового члена родини Мумі-тролів)

Наповненість даного плакату надає можливість учням 5-го класу ознайомитися із життєвим і творчим шляхом Т.Янсон та історією створення книг про Мумі-тролів, передивитися мультфільми, прочитати чи прослухати тексти творів. Різноманітні завдання покликані не тільки перевірити засвоєність матеріалу учнями, а й надають можливість проявити творчі здібності. Альбом із учнівських малюнків, фото виготовлених паперових Мумі-тролів додаються вчителем до плакату. Таким чином в одному місці розміщений увесь матеріал: інформація, завдання, роботи учнів. Такий плакат можна використовувати як для роботи в класі, так і під час

дистанційного навчання.

Під час вивчення твору Г. Уеллса «Чарівна крамниця» у 7-му класі можна використати інтерактивний плакат, (Додаток 2) який вміщує:

1) Відеоматеріали:

- Г.Дж.Уеллс (нарис до біографії)
- Діафільм «Чарівна крамниця»
- Фільм «Чарівна крамниця»

2) Аудіоматеріали:

- Аудіокнига «Чарівна крамниця»

3) Текстові матеріали:

- Текст оповідання Г.Уеллса «Чарівна крамниця»
- Презентація до уроку «Точка зору дорослого і дитини в новелі Г.Уеллса «Чарівна крамниця» (розміщена інформація про автора, літературознавчі терміни, інформація про твір, його ідейно-художній аналіз, коментарі, запитання для самоконтролю)

4)Завдання для учнів на розуміння та перевірку засвоєного матеріалу:

- Розташуй цитати із твору відповідно до змісту
- Пронумеруй ілюстрації відповідно до сюжету твору
- Знайди відповідності між елементами сюжету
- Вікторина «Чи уважний ти читач?»
- Філворд
- Кросворд
- Склади онлайн пазли та прокоментуй картинку
- Тестові завдання
- Письмова робота «Поміркуй над цитатами із твору»

Наповненість даного плакату надає можливість учням ознайомитися із життєвим та творчим шляхом Г.Уеллса, прочитати чи прослухати текст твору, передивитися діафільм чи мультфільм. Матеріал презентації покликаний надати додаткову інформацію та допомогти учням аналізувати твір. Розміщені на плакаті завдання дають змогу перевірити знання тексту оповідання, елементів сюжету, розуміння ідейного змісту. Під час вивчення твору до плакату можна додавати інформацію та завдання різного типу, учнівські ілюстрації, тощо.

Інтерактивний плакат можна використовувати під час уроків-подорожей, віртуальних екскурсій, виконання учнівських проектів і т.д. Він надає можливість ознайомитися з новим матеріалом, повторити вивчений, зацікавити і спонукати до пошуку нової інформації, самостійного створення завдань, допомагає учням під час виконання домашньої роботи. Інтерактивний плакат структурує зміст навчання, активізує опорні знання, забезпечує диференційований підхід до вивчення предмету, підвищує пізнавальний інтерес учнів. Це один із ефективних інструментів для

вивчення зарубіжної літератури під час дистанційного навчання.

Література

1. Желізняк Л.Д. Інтерактивний плакат як сучасний засіб навчання [Електронний ресурс] / Л.Д. Желізняк. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/38576/

2. Интерактивный плакат. Что это?. Електронний ресурс. <http://wiki.itorum.ru/2011/08/interaktivnyj-plakat-ctohttp>

3. Носенко Л. Д. Основные этапы создания интерактивного плаката в среде Power Point [Электронный ресурс] / Л. Д. Носенко. - Режим доступа : <http://rostov.ito.edu.ru/2012/section/202/94321/index.html>.

4. Шахіна І.Ю. Інтерактивні плакати в освітній діяльності / І.Ю. Шахіна, О. І. Ільїна. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно- технічної еліти : зб. наук. праць ; за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. - Вип. 42 (46). - Харків : НТУ «ХПІ», 2015.

ДОДАТОК 1

ДОДАТОК 2

Пододіменко І.І.,

вчитель англійської мови, канд. пед. н.

Хмельницька середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 24

м. Хмельницький, Хмельницька область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Результати численних досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі педагогічної інноватики констатують, що інноваційні педагогічні технології як принцип педагогіки забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку. Не випадково інноваційна діяльність у сферах матеріальної і духовної культури багатьох найрозвинутіших країн світу розпочиналася з виховання нового покоління обдарованих дітей, яким належало у майбутньому здійснювати відкриття [2, с. 16]. Система дистанційного навчання в нашій державі перебуває на стадії становлення, тим не менш про її важливість та перспективність свідчить розробка широкої нормативно-правової бази та зростаюча кількість наукових праць, у т.ч. присвячених проблемам дистанційного навчання англійської мови у закладі загальної середньої освіти.

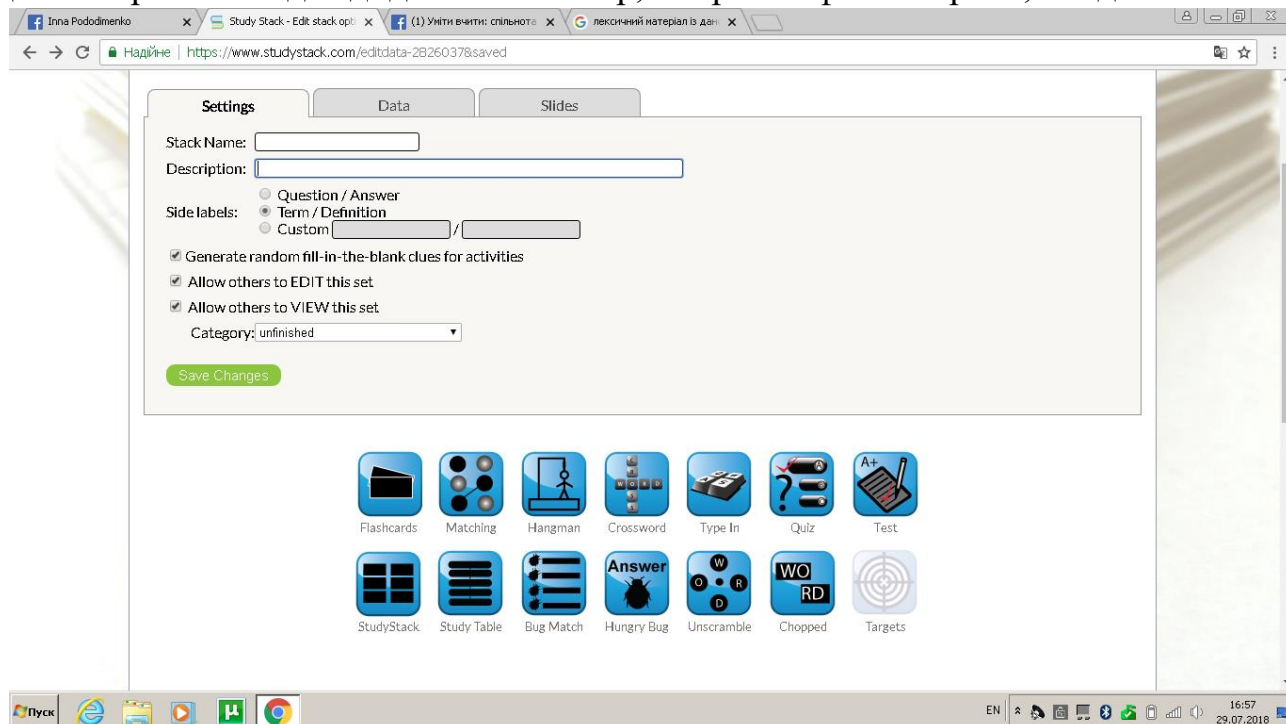
Мета статті – визначити особливості застосування інтерактивних хмарних сервісів на прикладі сервісу StudyStack для організації ефективного дистанційного навчання англійської мови в освітньому процесі.

Науковець І. Дичківська визначає сучасні інноваційні технології в іншомовній освіті як використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, зокрема, робота з спеціально розробленими комп'ютерними програмами (електронні освітні ресурси, тренажери, програми тестового контролю), мультимедійними (дидактичні відео та аудіоматеріали, мультимедійні ігри та презентації) та телекомунікаційними (інтерактивне листування, відеоконференції, телеконференції, телекомунікаційні проекти, відкриті масові онлайн-курси, Інтернет-технології) технологіями навчання, які допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей учнів, їх рівня знань, є ефективним засобом засвоєння іншомовного матеріалу [1, с. 36].

Вважаємо за доцільне детальніше розглянути особливості використання інтерактивного хмарного сервісу StudyStack на дистанційних уроках англійської мови у середній школі.

В StudyStack учитель отримує можливість створювати дидактичні матеріали – електронні картки з різними завданнями для самоконтролю – та/або використовувати бібліотеку з готовими картами.

Привабливий даний сервіс ще й тим, що створивши одну єдину форму з питаннями–відповідями, вчитель має можливість обирати на свій розсуд до десятка різних видів дидактичних ігор, зокрема: флеш-картки, завдання на

встановлення відповідності, кросворд, завдання на заповнення пропусків, веб-квест, тест, картки для почергової демонстрації відповіді, слайди тощо (рис. 1).

Рис. 1 – Види дидактичних ігор у сервісі StudyStack

Власний педагогічний досвід автора дав змогу справедливо пересвідчитись у тому, що створені за допомогою сервісу StudyStack дидактичні матеріали можуть використовуватися для: самостійної перевірки учнями засвоєння навчального матеріалу; самостійної роботи учнів на уроці; самостійної діяльності учнів у позаурочний час; поглиблення знань з певної теми, ліквідацію прогалин (у режимі самоосвіти та дистанційного навчання); підготовки до контрольної роботи [3, с. 38].

Наприклад, під час вивчення теми «My favourite Subject» у 5-му класі пропонуємо учням пограти у гру «Спіймай жука (Bug Match)», створену за допомогою сервісу StudyStack (рис. 2). Мета гри – перевірити рівень засвоєння учнями лексичного матеріалу з даної теми. Опис гри: на екрані учні бачать назву шкільного предмета і чотири варіанта відповідей, які характеризують діяльність на цьому уроці. Лише одна відповідь із запропонованих є правильною. Завдання для учнів: встановити відповідність між назвою предмета і його характеристикою, обравши жучка відповідного кольору [3, с. 39].

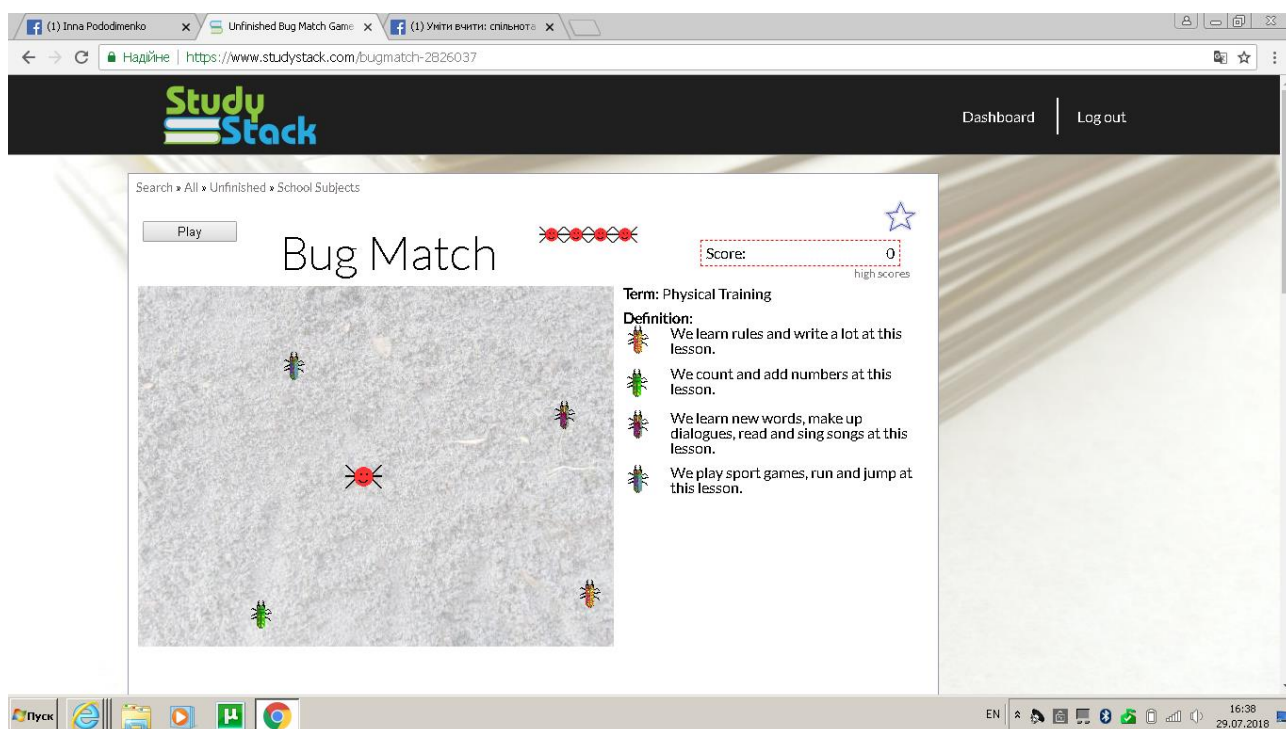

Рис. 2 – Приклад гри «Спіймай жука (Bug Match)», створеної у сервісі StudyStack

Наведемо ще один приклад використання інтерактивного хмарного сервісу StudyStack [3, с. 40]. Так, під час вивчення теми «Features of Character» у 6-му класі на етапі перевірки первинного засвоєння навчального матеріалу пропонуємо учням встановити відповідність між рисами характеру та їх описом на картках (рис. 3).

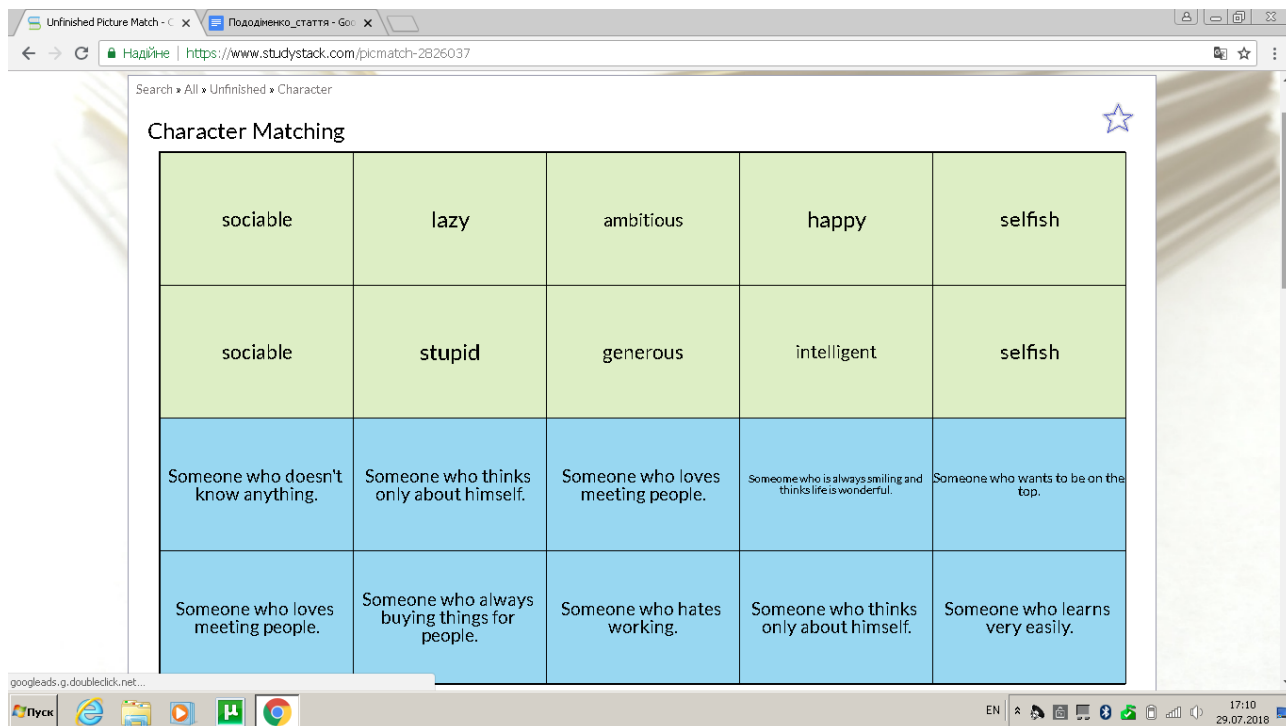

Рис. 3 – Приклад гри «Знайди пару (Matching Activity)», створеної у StudyStack

Результати практичної реалізації використання інтерактивного хмарного сервісу StudyStack на уроках англійської мови дозволяють автору констатувати його суттєві переваги: урок з використанням даного сервісу стає мультимедійно наповнений та інтерактивний. Крім того, учні отримують можливість глибше проникнути в структуру складних процесів і об'єктів, які вивчаються, досягти практично будь-якого ступеня деталізації, включаючи внутрішню структуру процесу, що вивчається. Це дозволяє суттєво підвищити рівень навчальних досягнень, мотивацію учнівської молоді до вивчення англійської мови [3, с. 40].

Водночас доцільно виокремити низку труднощів щодо застосування даної інноваційної технології в умовах дистанційного навчання, зокрема: затратність позаробочого часу вчителя на підготовку дидактичного матеріалу з урахуванням рівня оволодіння іноземної мови та тематики уроку; необхідність налагодження безперебійного доступу до мережі Інтернет в освітньому закладі; високий рівень ІКТ-компетентності вчителя англійської мови [3, с. 40].

Отже, використання інтерактивного хмарного сервісу StudyStack на уроках англійської мови поєднує всі переваги сучасних ІКТ і виводить освітній процес на якісно новий рівень, значно збільшує ефективність та результативність навчання учнів. Завдяки наочності й інтерактивності сервіс дозволяє вчителю англійської мови залучити весь клас до активної роботи. На основі практичного досвіду автора з'ясовано, що до ключових напрямів застосування МК доцільно віднести: первинна перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу, закріплення навчального матеріалу, бліц-опитування, тренувальне навчання, актуалізація опорних знань, узагальнення та систематизація знань, самостійна робота учнів, перевірка домашнього завдання.

Вважаємо, що використання сервісу StudyStack на уроках англійської мови дозволяє активно залучати учнівську молодь в освітній процес; підвищує мотивацію до навчання; стимулює творчу активність й сприяє розвитку особистості учня; розширює можливості подання навчальної інформації; є найбільш ефективним і економним за часом; є потужним інструментом, який можна застосувати для вивчення широкого діапазону тем. Методи навчання іноземних мов, що ґрунтуються на гуманістичному підході та використанні інноваційних освітніх технологій, допомагають розкрити творчий потенціал учнів і сприяють їх розвитку та вдосконаленню під час комунікативного процесу на уроках англійської мови в умовах дистанційного навчання.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2012. – 349 с.
2. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в

системі професійно-педагогічної підготовки / О.А. Дубасенюк // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14-47.

3. Пододіменко І.І. Особливості використання інтерактивного хмарного сервісу StudyStack на уроках англійської мови / І. І. Пододіменко // Інноваційний Олімп освітян України: колективне вид. ; за заг. ред. Т.П. Бутурлим. – Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2019. – С. 37-41.

Подшивалова Л.П.,

заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель мистецтва

Мелітопольська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 4

Мелітопольська міська рада Запорізька область

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Сучасний світ характеризується стрімким соціальним, технологічним та політичним розвитком і потребує від людини здатності робити духовно-моральний вибір, мобільності та відповідальності в прийнятті рішень, уміння ефективно спілкуватися та бути успішним. Проблема формування творчої компетентності в наш час актуалізується. Тому багато уваги приділяється розвитку художньо-творчих здібностей дітей, їх потреби в духовному самовираженні та формуванні мистецьких компетентностей.

Учням подобаються ті види навчальної діяльності, які дають їм матеріал до роздумів, можливість виявити ініціативу, самостійність, потребують розумового напруження, критичного мислення, винахідливості, творчого підходу. Особливість роботи вчителя полягає в необхідності створення педагогічних умов для пробудження й активізації в дітей творчих імпульсів, сприяння розвитку їх творчих здібностей, самовираженню. Надання можливості вільного вибору творчих дій у практичній діяльності: спів, гра на музичних інструментах, імпровізація, художньо-драматична інтерпретація, складання віршів, казок, малювання, ліплення, зумовлює зростання дітей як особистостей.

Використання проєктної технології навчання на уроках мистецтва є сьогодні на часі.

Метод проєктів – одна з найперспективніших складових сучасного навчального процесу, який спрямований на розвиток основних освітніх компетентностей учнів, їхньої здатності до саморозвитку та самонавчання. Адже в оптимально змодельованому освітньому середовищі створюється комфортний психологічний клімат; учні налаштовуються на активну й плідну індивідуальну, парну, групову форми роботи; забезпечується розвиток

особистості, формування таких властивостей як самостійність, швидкість, гнучкість, вміння критично мислити. Як результат діяльності – розвинена художня уява дітей, здатність до адекватного сприйняття витворів мистецтва за допомогою освоєння мови мистецтва, сформовані навички художньо-практичної діяльності; здатність аналізувати й синтезувати, уміння узагальнювати й бачити цілісну картину світу в його художніх образах.

Проектна технологія навчання базується на підході «дитиноцентризм», який робить освіту активною, полегшує засвоєння матеріалу, процес навчання стає більш усвідомленим, а відтак й більш ефективним. Завдячуючи впровадженню даної технології на уроках мистецтва, з'являється можливість на високому рівні якості проводити «нестандартні» уроки. Технологія проектного навчання – це створення ситуації спільної творчої (продуктивної) діяльності вчителя та учнів, у якій відбувається не лише процес пошуку знань, але й взаємодії особистостей.

Ідея проектного навчання виникла на початку XX століття (Дж. Дьюї, У.Х. Кілпатрик), але була витіснена з поля вітчизняної педагогіки. У той же час у школах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів вона набула широкого поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем довкілля у спільній діяльності школярів.

В умовах модернізації української освіти виникає потреба в розвитку успішної особистості - активної, творчої, естетично розвинутої. Комплекс проблем із формування творчої активності висвічують у своїх працях Г.Арзамов, Б.Брилін, О.Дем'янчук, Л.Масол, О.Рудницька, О. Пометун.

Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у навчанні. Використання інформаційних технологій сприяє формуванню інтегрованих, спеціалізованих знань та вмінь, розвитку творчих компетентностей. Досвід роботи з інтеграції уроків мистецтва з комп'ютерними технологіями засвідчує, що таке навчання є прогресивним, діяльнісним, відповідає сучасній концепції реформування освіти. «Творчість – це найвища форма активності свідомості людини» [7, с. 5], тому вчитель організовує роботу учнів за творчими завданнями, виконання яких сприяє розвитку ритмічного відчуття, ладового, звуковисотного й інтонаційного слуху; художньо-образних уявлень і виконавських здібностей учнів. Прикладом є такі завдання: «Піктограма настрою», «Музичний портрет», «Незакінчене речення», «Мікрофон», «Міні-портрет». У світі сучасної інтерпретації музичних творів важливим методом розвитку творчої уяви дітей є метод порівняння - творів одного автора з метою усвідомлення особливостей стилю композитора; творів однієї тематики у творчості різних композиторів із метою виявлення загальних рис; творів різних композиторів однієї епохи з метою узагальнення рис епохи; контрастних творів. Звертаючи увагу на забезпечення практичної спрямованості уроків мистецтва, доцільно

використовувати випереджальні завдання, залучаючи учнів до створення мультимедійних презентацій, слайд-шоу, які вони демонструють на уроці.

Розвитку мистецьких компетентностей учнів на уроках сприяє упровадження технології проєктного навчання, яка створює передумови для творчої самореалізації школярів, підвищує навчальну мотивацію, посилює практичну значущість отриманих знань та умінь. У процесі пошуково-дослідницької діяльності формується вміння учнів працювати в групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника); розвиваються комунікативні навички успішної особистості. Провідним є особистісно-орієнтований підхід, який реалізується в роботі зі створення індивідуального учнівського проєкту.

Діяльність учнів над інформаційним проєктом здійснюється за наступним алгоритмом: визначення цілей, основних джерел інформації (друковані тексти, інтерв'ю, «мозковий штурм»), обробка даних, висновки, подання результату в формі доповіді, повідомлення, оформлення «сторінки альбому». Із практики роботи виявлено, що улюбленим видом творчої діяльності учнів є мультимедійна презентація, бо візуальний ряд дозволяє швидше і глибше сприймати поданий матеріал. Формуючи мистецьку компетентність учнів, педагог спонукає їх до реалізації таких творчих проєктів, які характеризуються нестандартним підходом до вирішення проблеми та оформлення результатів: міні-твір, твір-літопис, сценарій свята, газета, афіша, буклет, плакат, малюнок, поробка. Уведення наскрізних змістовних ліній сприяє формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвиває здатність застосовувати отримані знання в різних ситуаціях. Особлива цінність методу – в сприянні інтеграції знань із різних галузей науки, техніки, мистецтва.

Уроки сьогодення мають захоплювати учнів, пробуджувати в них інтерес і мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Технологія проєктного навчання спонукає до дотримання певних вимог її реалізації, а саме:

1) проблема проєкту для всього класу повинна бути одна, а шляхи її реалізації в кожній групі різні; можливе одночасне виконання учнями різних міні-проєктів за однією загальною темою;

2) проєкт повинен виконувати культурологічну функцію, бути освітньо значущим для учнів;

3) робота над проєктом має пошуково-дослідницький та творчий характер;

4) проєкт завчасно планується, але в процесі виконання може змінюватися;

5) проєкт має педагогічне значення: учні набувають знань, будують стосунки, опановують необхідні способи мислення і дії;

7) проєкт повинен бути реалістичним, орієнтованим на ресурси, які має в своєму розпорядженні заклад освіти;

8) обов'язковим елементом є творчий, інтелектуальний чи матеріальний продукт із реалізації проблеми.

Під час роботи над проєктом учні повинні усвідомлювати актуальність проблеми (для чого цей проєкт створений), бачити кінцевий результат (вид та форма творчого продукту), прогнозувати майбутню реалізацію проєкту.

Застосування технології проєктного навчання висуває певні вимоги до структури уроків мистецтва, яка реалізується певними етапами.

Організаційний етап має на меті сприяти організації уваги й підготовки учнів до заняття (привітання, побажання хорошого настрою). Етап займає не більше двох хвилин часу, але психологічно спрямовує учнів на активний процес розумової діяльності. На етапі актуалізації вчитель сприяє відтворенню знань, умінь, навичок, життєвого досвіду учнів, тим самим перевіряючи готовність до сприйняття нового матеріалу. Використовуються методи й прийоми інтерактивного навчання «мозковий штурм», «мистецький диктант», «бліц-опитування», «мікрофон», фронтальна бесіда, «ключові слова», «асоціативний куш». Зіткнення учнів із проблемою, визначення завдань проєкту, висловлення первинних гіпотез щодо розв'язання, формують мотиваційний етап діяльності. Етап планування діяльності є найважливішим. Саме на цьому етапі вчитель корегує визначені учнями завдання проєкту; планується робота в групах, розподіляються обов'язки між учасниками, обговорюються запропоновані результати проєкту та їх оформлення. Робота над висунутими гіпотезами проводиться на інформаційно-операційному етапі, який передбачає опрацювання різних джерел інформації (підручники, довідники, Інтернет-ресурси, електронні засоби навчання), проведення певних досліджень. На цьому етапі учитель виступає як фасилітатор, який координує та скеровує діяльність учасників проєкту. На етапі оформлення результатів проєкту педагог вивчає пропозиції учнів щодо оформлення творчого інтелектуального продукту, висловлює власні пропозиції. Школярі оформлюють проєкт. Опрацьовані матеріали презентуються у вигляді буклету, плаката, лепбука, художнього альбому, статті до шкільної газети, фотолітопису, слайд-шоу, комп'ютерної презентації, відеоролика. На рефлексивно-оцінювальному етапі учні демонструють отриманий результат. Підводячи підсумок співпраці над проєктом, учитель разом з учнями проводить аналіз та оцінку діяльності; порівнює отримані результати проєкту з тими, що планувалися; робить висновки та надає пропозиції.

Використання проєктної технології навчання відбувається тільки завдяки постійній, активній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Це співнавчання, взаємонавчання, де і вчитель, і учень є рівнозначними суб'єктами освіти. Завдяки даній технології розвиваються навички роботи учнів у команді, комунікативні навички щодо висловлення власних думок; формується вміння робити аналіз творів мистецтва, виробляється активна

позиція щодо життєвих цінностей; виховується художньо-естетичний смак.

Література

1. Василенко Е. Шляхи застосування комп'ютерних технологій на уроках музичного мистецтва / Е. Василенко//Мистецтво в школі. – 2010. – № 1. С. 3-5.
- 2.Гризоглазова Т. Застосування мультимедійних технологій у проектній діяльності підлітків на уроках музичного мистецтва / Т. Гризоглазова //Мистецтво та освіта. – 2012. – № 4. С. 25- 28.
- 3.Заровська Г. Уроки музики у світі інформаційних технологій / Г. Заровська //Мистецтво та освіта. – 2010. – № 1. С. 26-28.
4. Лопухіна Т. Технології навчання, виховання та розвитку дітей: навчально-методичний посібник/Т. В. Лопухіна, О.О. Стягунова. – Донецьк: Каштан, 2010.
5. Орлова Є. Нестандартні уроки художньо-естетичного циклу. 5-9 класи. –Х. Вид група «Основа», 2018. – 222.
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання, 2017. – 95.
7. Серих Л. Мистецтво. Конспекти уроків. Серія «Інтерактивний урок»/ Видавництво «Ранок», 2018. – 287.
8. Серкова Н. «Інноваційні форми роботи з учнями на уроках мистецтва»/ Мистецтво в школі № 9 (117), вересень 2018.

Потравка Л.І.,

вчитель музичного мистецтва, художньої культури та мистецтва

Погребська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

Драбівська районна державна адміністрація

Черкаська область

МИСТЕЦТВО АФРИКАНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ АФРИКАНСЬКА СКУЛЬПТУРА, МАСКИ

Даний матеріал ознайомить учнів з мистецтвом африканського культурного регіону. Учні матимуть змогу вивчити відмінності культур Північної та Тропічної Африки, роль ісламу та вплив релігійних вірувань на традиційне мистецтво етнічних племен Центральної Африки. Також дізнаються які є види масок, з якого матеріалу вони виготовляються та яка їх роль у житті африканців.

Відмінності культур Північної і Тропічної Африки. Унікальність мистецтва стародавньої цивілізації Єгипту. Роль ісламу в культурі країн Північної Африки. Вплив релігійних вірувань (анімізм, тотемізм, фетишизм) на традиційне мистецтво етнічних племен Центральної Африки. Маска – «ключ» до душі африканців, її різновиди.

Мета:

Навчальна: ознайомити з культурою африканського континенту, а саме стародавніми цивілізаціями даної території; мистецтвом скульптури та маски, їх особливостями. Навчити проводити власні мистецькі дослідження. Навчати аналізувати твори.

Розвиваюча: розвивати уміння розповідати про африканські скульптури та маски, аналізувати ці твори мистецтва. Розвивати уміння працювати в групах, знаходити необхідну інформацію.

Виховна: формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські та національні якості особистості. Виховувати шанобливе ставлення до культурних надбань інших народів світу.

Обладнання: поурочний план, комп'ютер, презентація, аудіо та відео матеріали.

Тип уроку: урок введення в тему, поглиблення знань.

Хід уроку:

I. Організація класу.

II. Мотиваційний момент.

Повідомлення теми і мети, головних завдань на уроці.

III. Подання нового матеріалу.

Підкорення феодальних держав Африки і їх культури європейцями не могло перервати стихійного розвитку народної творчості, зокрема прикладної. Племена і народи Африки продовжували творити в різних жанрах скульптури, розпису і орнаменту. Найбільше багатство форм і досконалості було при цьому досягнуто в галузі скульптури. Хоча вона й мала культовий характер, але самою релігією не вичерпувалася. Декоративно-прикладне мистецтво було тісно пов'язане працею та побутом. Прикрашені лави, табурети, чаші (зокрема вирізьблені кубки з Конго) гребінці, ножі, списи, оброблені шкури тварин втілювали естетичні ідеали людей. Життя людей тісно пов'язане з природними умовами, тому в Судані різьблений дерев'яний посуд розставляють на глиняних, часто розписаних підвищеннях (майже, як в Україні розписані печі). В тропічних лісах, де житла дерев'яні, стіни і стеля вкривалися циновками з складним геометричним плетеним орнаментом. В степах переважають глиняні будови, їх прикрашають різноманітними розписними виступами, косяками, карнизами, а інколи різними стовпами, сволоками тощо. Якщо звернутися власне до скульптури то вона поділяється на три основні жанрові групи. Перша група - це зображення духів, предків чи певних історичних осіб, а у племен з розвинутою міфологією - й богів. Друга група - маски, які використовують в обрядах посвячення юнаків і дівчат в члени племені. В цю ж групу входять маски шаманів, танцювальні маски і маски таємних союзів. Третю групу складає скульптурна різьба. Народи Західної Африки, від Ліберії до гирла Нігера, зберегли традиційне мистецтво бронзового лиття. Мистецтво різьби по дереву, орнаментовки циновок, бісерних вишивок

поширено у всіх народів Тропічної Африки, як Західної, так і Східної і Південної.

Давнє місто Карфаген було столицею північно-африканської держави Карфаген, що існувала протягом VII–II ст. до н.е. на території сучасного Тунісу. Народом, який у стародавні часи населяв ці землі, були фінікійці. Мистецтво Карфагена відчувало вплив давніх культур Єгипту та Греції, а згодом і Риму. Це яскраво виявилось у стильовому розмаїтті різних видів мистецтва. З одного боку, карфагеняни імітували східні стилі, а з іншого – запозичували традиції греків, етрусків. Загалом до V ст. до н.е. переважав вплив Сходу, а згодом – еллінської культури. Ювелірного мистецтва фінікійці навчилися у мікенців і єгиптян. У різьбленні по слонової кістці простежуються єгипетські, мікенські та асирійські мотиви. Яскравим прикладом впливу еллінської культури є карфагенські саркофаги IV–III ст. до н.е. та поховальні споруди (мавзолеї), а також застосування в архітектурі давньогрецьких ордерів. У часи, коли Карфаген став однією з провінцій Римської імперії, він отримав нову культуру. Римляни зводили нові храми й будівлі громадського значення. Через деякий час Карфаген став одним із найкрасивіших міст, другим за розміром та величиною після Рима. Для задоволення потреб городян був побудований цирк на 60 тисяч глядачів (карфагенський колізей), а також театр, амфітеатр, великі терми та акведук завдовжки 132 км.

Відголоски художніх надбань митців Карфагена відчувалися багато століть після руйнування міста. Мармур і граніт, що колись прикрашали римське місто, були вивезені та використані для будівництва соборів у Генуї, Пізі (Італія), а також, можливо, і Кентерберійського собору (Англія).

У декоративно-прикладному мистецтві народів Африки, нерозривно пов'язаному з працею та побутовим устроєм життя, відобразилися творча фантазія народу й відчуття естетичної цінності людської праці. Зокрема, це стосується виготовлення меблів і посуду.

Розвивалося і музичне мистецтво. Одна з особливостей музичних стилів Африки - їх запитально-відповідний характер, який доповнюється форсованою поліритмікою. (Одночасне звучання різних ритмів, які зливаються в єдине складне ціле). І кожен музикант, танцівник чи слухач має власне місце. Пісенний жанр в африканській музиці - це ситуації, де соліст і хор повторюють речення. При цьому хор часто складається з публіки. Таким чином, виконання музики в африканській культурі і її сприйняття - форма комунікації. Мета - привабити максимальну кількість людей в музичну подію. На відміну від Європи музика в Африці - невід'ємна частина соціального життя. Зараз навіть демонстрації протесту нагадують карнавал. Музика сприяє взаємодії між людьми і дає їм місце в спільноті. Характерна риса музики - барабани. В кожному племені свої барабани, і кожен має свою "мову". "Мов" у говорячих барабанів, майже стільки ж, скільки мовних діалектів (а їх на території Африки понад 2000). Кожен барабан має свій

ритм, створюючи власний музичний стиль. Головною рисою африканської культури та її мислення в цілому є орієнтація на минуле. Але це минуле не застигло, а постійно присутнє в сучасності. (Мабуть тому так важко африканцям побудувати сучасне демократичне суспільство без минулих звичаїв та традицій). В центрі уваги митця знаходиться людська фігура. Голова є основним елементом, а тіло лише вказує ознаки статі та татуювання. Абстракція переважає над реалістичністю. Головним у мистецтві є дія, акція (танець, ритуал) тому предмети мистецтва є «рухомими» (маска, під час церемонії).

Африканське мистецтво існує для повсякденності, оберігаючи від дурного ока чи чужих сил, злих чи добрих (обереги, фетиші).

Слухання африканської музики.

1. Відтворіть елементи поліритмії (робота в парах).
2. Дискусія на тему «Африканський танець — думки й почуття, виражені в русі».

Традиційні релігії.

Традиційні релігії були пов'язані з повсякденним життям, природою, розумінням світу, тому відображали справжню сутність африканців. У зв'язку з цим такі ритуали настільки зміцнилися в свідомості і життя людей, що донині проявляються в багатьох країнах континенту в тій чи іншій мірі. Зазвичай подібні релігії зустрічаються в Чорній Африці, причому багато африканців можуть спокійно сповідувати будь-яку іншу віру, таємно поклоняючись давнім традиціям. Всі традиційні релігії Африки мають загальні риси, першою з яких є похоронний культ виражений в глибокому шануванні предків і всіх померлих. Кожен, хто залишив життя, стає особливим об'єктом для живих спадкоємців, усіма сім'ями і родами шанували, проводили спеціальні ритуали, щоб духи допомагали в житті.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВІСНИХ ФОРМ РЕЛІГІЇ

Питання про те, які з відомих вірувань, обрядів і культів, що зародилися за кілька десятків тисяч років до н. е., слід вважати окремими, самостійними первісними формами релігії, ще не має загальноприйнятого рішення в релігієзнавчій літературі. Безумовною формою примітивних релігій визнається тільки тотемізм. Проблема полягає в тому, що у первісному суспільстві різноманітні вірування і культи співіснували і перепліталися в найвигадливіших комбінаціях. Багато дослідників погоджується з тим, що переважній більшості первісних проявів релігії були притаманні такі особливості:

1. Відсутність абстрактних уявлень про Бога як безлику, керуючу природою і людьми силу, що знаходиться над світом. Замість цього давні люди поклонялися безпосередньо матеріальним предметам, природним явищам, тваринам і рослинам, що наділялися надприродними властивостями і якостями. Найчастіше надприродність первісних об'єктів релігійного шанування зводилася до поєднання двох головних ознак:

- до їхньої невидимості, невідчутності або не вразливості для звичайних людей у звичайній ситуації, тобто до перебування "над" природним і людським світом;

- до можливості вирішальним чином втручатися в перебіг природних процесів (наприклад, викликати дощ або припиняти тривалу зливу) або в долю кожної окремо взятої людини.

2. Змішання життя і культу, у цьому зв'язку прийнято навіть говорити, що життя первісної людини було її богослужінням. Кожна її дія здійснювалася відповідно до освячених тисячолітньою традицією обрядів і правил, що було важливо для накопичення, збереження й передачі від одного покоління до іншого моральних приписів, правил поведінки, елементарних знань і навичок, необхідних для виживання в навколишньому світі.

3. Родоплемінний, а не світовий характер релігійних культів, коли кожне первісне плем'я мало свої власні релігійні культи: одні поклонялися ведмедю, інші вірили в чудодійну силу померлих предків тощо.

Як бачимо, найдавніші форми релігії помітно відрізнялися від сучасних нам релігійних проявів (у першу чергу світових релігій) за характером віровчення, культу й організації. Єдине, що об'єднує їх, — це наявність віри.

Появу первісних вірувань і культів учені пояснюють особливостями мислення перших людей, що сприймали навколишній світ як живу й одушевлену істоту з власними почуттями, емоціями й волею. (У цьому зв'язку, навіть виникла досить груба аналогія: давня людина мислила так, як сучасна перетравлює їжу, тобто не віддаючи собі ясного звіту в перебігу самого процесу). Первісне світосприйняття може здатися нам незвичним, але в ньому немає нічого дивного: для пояснення навколишнього середовища людина застосовувала єдино доступний їй розумінню, хоча, можливо, дещо нескромний критерій — саму себе.

ФЕТИШИЗМ

Фетишизм (португ. feítico — річ для чаклунства; іноді етимологія цього слова зводиться до латин. fatum — доля) — поклоніння матеріальним предметам найближчого оточення людини як наділеним надприродними властивостями. Припущення про те, що фетишизм — це історично перша форма релігії, є радше теоретичним і умоглядним, ніж таким, що має під собою реальну фактичну основу. Уся справа у простоті фетишистських вірувань, елементарності супроводжуваних обрядів та переважно індивідуальному характері фетишизму.

Механізм утворення фетишів можна простежити на прикладі описаного в літературі поважного чорного джентльмена, який володів зібраною кількома поколіннями його родини колекцією фетишів у кількості 20 000 екземплярів, що складалася великою мірою з усякого мотлоху — горщика з червоною глиною, дерев'яного кілка, пір'я червоного папуги, людського волосся тощо. Взявши в руки камінь з куряче яйце, господар

розповів його історію. Якось вранці він виходив з будинку у важливій справі, але переступивши через поріг, наступив на цей камінь і забив собі ногу. "Ага!" – подумав він, – "Ти тут", – і він узяв камінь, який тоді справді допоміг йому в його справах. Тобто поява фетишизму була наслідком не систематизованих поглядів на нібито надприродні сили, що приховані в кожному предметі, а наслідком неясної, часто випадкової асоціації. Хоча досить часто фетишами ставали ті з навколишніх предметів, що мали для людини життєво важливе значення. Приміром, спис, за допомогою якого мисливець добував більше дичини. Фетишем міг бути як окремо взятий матеріальний предмет, так і частина більшого об'єкта шанування, наприклад, камінь зі священної гори, шматочок священного дерева, зображення шанованої тварини, який-небудь малюнок або навіть татуювання. Власні фетиші мали й окремі люди, і цілі племена, що відводили їм спеціальні будиночки. У таких випадках у спільних фетишів іноді з'являлася "спеціалізація": один керував погодою, інший – полюванням, третій – воєнними діями або особистим життям людини тощо. Поклоніння фетишу найчастіше полягало в догляді за ним як за звичайною людиною. Наприклад, у племінному африканському будиночку фетишів стояли стілець, на якому міг би сидіти фетиш, і матрац для його відпочинку—всі розміром з людську долоню (а також завжди була наготові пляшка горілки). За відомостями, зібраними Ш. де Бросом, окремі особи на своїх обгороджених ділянках або біля дверей хатини залишають особливе місце для свого фетиша. Вони прикрашають його, як їм велить їхнє власне благочестя, й щотижня фарбують їх в різні кольори. Якщо африканцям потрібен дощ, вони ставлять біля фетиша порожні кухлі. Якщо вони воюють, вони кидають сюди списи й мечі, аби виблагати собі перемогу. Якщо вони мають потребу в м'ясі чи рибі, вони кладуть сюди кістки. Якщо їм потрібен пальмовий сік, вони кидають до підніжжя фетиша маленький ніж, яким роблять надрізи в деревах. Проте описані й численні випадки покарання фетишів: їх лають, б'ють, викидають, замінюючи іншими. У деяких народів Західної Африки навіть існував звичай, звертаючись до фетиша із проханням, вбивати в нього цвях, бо вважалося: фетиш, відчуючи біль, швидше зробить те, що від нього вимагають.

Тотемізм

Тотемізм (мовою індіанців північноамериканського племені оджибве – "його рід") – комплекс обрядів і вірувань, пов'язаний з уявленням про надприродний зв'язок людини й окремих соціальних колективів із тваринами й рослинами. Термін тотемізм з'явився в науковій мові на початку XVIII ст. і закріпився в науковому обігу на межі XIX – початку XX ст. у працях видатного англійського етнографа Джеймса Фрезера.

Цікаво, що на відміну від фетишизму сліди тотемних культів зафіксовані не тільки етнографічно, а й археологічно. Насамперед йдеться про окремі черепи печерних ведмедів або їхні скупчення, обкладені по колу камінням або зібрані у великі кам'яні скрині. Можна згадати про наскельні

малюнки, зображені не там, де вони могли постати перед поглядом захопленого глядача, а в темних і затишних куточках печер або підземних галереях, важкодоступних навіть для нинішніх археологів. Зустрічалися також стилізовані скульптури звірів (бізонів чи ведмедів), довкола яких збереглися численні кругові сліди з характерним для ритмічних танцювальних рухів перенесенням центра ваги нап'яту. Власне кажучи, існує до 50 різних теорій походження тотемізму, які якщо й вносять у цю проблему якусь ясність, то тільки у твердженні, що поява тотемізму прямо пов'язана з притаманним первісному мисленню особистим ставленням людини до природи. Тісний, виключно матеріальний зв'язок людської групи зі своєю територією, мисливськими угіддями, тваринами та рослинами давня людина розглядала за аналогією з узами кривого споріднення членів родоплемінного колективу. Припустимо, у жарких країнах дерева були житлом людини, їхні плоди – її найважливішою їжею. Зрозуміло, що з самого початку в людини повинне було виникнути таке шанобливе ставлення до дерева — як до істоти, що давала їй дах, що годувала її й ховала від хижих звірів — яке дуже нагадувало ставлення до батьків і старших.

Культура Нок – археологічна культура.

Датована близько 900 р. до н. е. – 200 р. н. е.. Розповсюджена на значній території сучасного штату Бенуе-Плато в Нігерії. Названа за місцем перших (1931) знахідок біля села Нок (Nok, на південний захід від м. Джос).

Особливе місце серед знахідок займають теракотові голови (розміри коливаються від декількох див до натуральної величини) яскраво вираженого африканського типу, що відрізняються гострою, майже гротескною виразністю, енергійним ліпленням узагальнених обсягів, виразним й соковитим моделюванням основних рис особи. Зображення виявляють деяку подібність у стилістиці зі скульптурою йоруба (це дозволяє припускати, що культура Нок була створена пращурами сучасних народів Західного Судану). Знайдені також прикрашені орнаментом скульптурні зображення тварин (голова слона, фігурка присіла навпочіпки як мавпа), прикраси з перлів, фрагменти посуду, кам'яні поліровані сокири й тесла, що служили, мабуть, для обробки дерева. Великий інтерес представляють фрагменти залізних виробів, які, на думку англійського археолога Бернарда Фегга, який першим знайшов ці вироби, відносяться до початкового етапу обробки цього металу в Африці.

Портрети культури Нок були пов'язані з обрядом поховання. Така традиція збереглася в багатьох культурах Західної та Центральної Африки. Статуетки людей і тварин свідчать також про те, що пластика Нок уже була здатна передавати динаміку руху. Цей здобуток пластики зберігся лише в скульптурі нижньої течії Конго та в Анголі. Окремі риси пластики Нок продовжують існувати в мистецтві багатьох народів Західної й Центральної Африки. Наприклад, у балуба (Демократична Республіка Конго) голови скульптур прикрашають зачіски, як у голівок Нок; у йоруба (Нігерія) —

подібні форми очей і вуст; маски нігерійських племен ібібів та екої нагадують відомі з культури Нок так звані «голови Януса».

Африканські маски

Африканська маска - явище багатогранне. Її можна розглядати як елемент соціального життя і образне втілення релігійних повір'їв, як приналежність своєрідного театрального дійства - ритуального танцю і, нарешті, як витвір мистецтва.

Маски - характерний і дуже яскравий прояв творчості африканських народів. Подекуди вони досі відіграють велику роль в суспільному житті, а найчастіше є приналежністю святкового карнавалу. Надзвичайно різноманітні розміри і форми масок, манери їх виконання і матеріали, з яких вони зроблені. Але вони завжди магічні. Маски не тільки відображали зміст місцевих вірувань; вони були необхідною приналежністю секретних товариств родової знаті, свого роду чоловічих клубів, діяльність яких носила в значній мірі культовий характер.

Маски були різні. Лицьова маска забезпечена отворами для очей, зрідка - для рота. Іноді роблять рухливу нижню щелепу; паща, забезпечена довгими зубами з очерету, може при цьому відкриватися і з шумом захлопуватися. Лицьова маска закріплюється сіткою або системою шнурків, продітих у верхній край маски і підв'язаних двома стрічками на грудях або до поясу. Танцюрист, крім того, притримує зубами дерев'яний стрижень, що з'єднує бокові краї маски. Маски-шоломи, покриваючи всю голову, не вимагають зав'язок. Є маски у вигляді головного убору, укріплені на круглій плетеній шапочці в горизонтальному або похилому положенні. Існують маски, які носять на лобі, а також масивні маски, що спираються на плечі. Можна зустріти маски, що зображують неживі предмети, наприклад, - будинок з вікнами, пілястрами і розписним візерунком. Іноді стилізація призводить до чисто орнаментальних форм.

Дерево різних порід служить головним чином матеріалом для масок. Процес виготовлення супроводжується заклинаннями і невеликими жертвопринесеннями. Для обробки дерева застосовують найпростіші інструменти - тесло і гнучкий ніж або скобель з вузької смужки заліза з двома ручками. Готові вироби зачищають шорстким листом або наждачним папером. Оберігаючи дерево від згубної дії тропічного клімату, його просочують маслами і полірують; звідси - приємна глянцева фактура. Маски забарвлюють чорною, білою і червоною фарбою мінерального та рослинного походження (наприклад, чорна - обвуглені зерна плодів, розтерті і розведені відваром таніну, біла - з суміші вапна, товченого рису, а також посліду змій і ящірок, червона - охра). Фарби наносять пензликом або пташиним пером. Для посилення виразності додають деталі зі шкіри та металу, раковини каурі, пір'я, намиста, волокно пальми-рафії.

Застосовують і інші матеріали.

Маска поєднується з костюмом з волокон рафії або тканини. Це може

бути туніка, спідниця, панталони. У догонів спідниці з фібри бувають короткі, до колін, - жовті, червоні, чорні, а довгі - завжди чорні. До спідниці додається нагрудна опояска, теж з фібри, з плетеними бретельками, іноді прикрашеними раковинами каурі. Якщо зображується жіночий персонаж, на грудях закріплюють дві половинки плоду баобаба, пофарбовані в чорний колір. Іноді тіло вкривають шкурою, навіть пір'ям. Обличчя під маскою прикривають капюшоном у формі головного убору або завісою з щілинами для очей.

Власне кажучи маски - це образне втілення духів. Одні покликані оберігати плоди на деревах і зерно в коморах, інші - викликати дощ; маски необхідні в обряді ініціації, яким відзначається статева зрілість юнаків та дівчат; вживають їх і в хвалебному ритуалі. Якесь "материнська маска" виступає як суддя, законодавець і пророчиця, а також нічний сторож, який охороняє село від відьом і леопардів. Деякі маски зображують духів легендарних вождів і предків. Сучасні маски представляють шарж або зображують високопоставлених осіб.

Різні народи Африки вносять в мистецтво маски свої образи, свої особливі риси. Кожен клан виконує маски в індивідуальній, часто тотемістичній формі. Стилізовані маски Моссі (Верхня Вольта) зображують антилопу з довгими рогами або представляють вузьку вертикальну пластину з різьбленим поліхромним орнаментом. Витончені маски Гуро (Берег Слонової Кістки) відрізняються подовженим овалом особи з опуклим чолом і вузьким косим розрізом очей. Загадкові маски з Габону легко пізнаються по м'якій напівсуміші їх монголоїдного білого обличчя з червоним ротом і високою чорною зачіскою.

Для бага (Гвінея) притаманні маски у вигляді жіночого бюста, які носять на плечах. Дивовижні маски екої, що живуть на стику південно-східної Нігерії і Камеруну. Тут дерев'яні голови, обтягнуті шкірою антилопи, зображують покійних членів секретного суспільств. Їх зіниці і зуби викладені листовим залізом, голова часто увінчана химерно завитими рогами. Незважаючи на реалістичне трактування, у них проглядаються демонічні риси. Образ цих масок, ймовірно, нав'язаний давнім звичаєм полювання за головами, яким колись займалися місцеві племена. Взаємовплив призвів до поширення деяких типів масок на широкій території. Маска в той же час є носієм абстрактного поняття: сили, достатку, родючості, багатства і т. п. Ці поняття укладаються в певні символи або виражаються наочними засобами. Наприклад, ознакою багатства вважаються товсті, надуті щоки. Якщо функції духу ускладнені або в них розрізняються якісь відтінки, маску наділяють додатковими аксесуарами, синтезуючи два або кілька образів. Людська маска часто увінчана пташкою, доповнена рогами антилопи, кабанячими іклами, пташиним дзьобом. У йоруба й ібо (Нігерія) багатофігурні композиції утворюють над маскою високу піраміду. Маски екої та інших племен бувають дволикими, висловлюючи, можливо, всевідання духу, споглядання

минулого і майбутнього, навіть потрійними. Символічна роль маски як елемента активного, випромінюючого життєву силу, вимагає граничної експресії. Прагнучи підкреслити певні властивості маски, вдаються до будь-яких засобів - стилізують реальний образ, утрирують ті чи інші риси (наприклад, підклеюють натуральне волосся і вставляють справжні зуби).

Маски емоційні й динамічні, вони відтворюють складну гаму почуттів, найтонші відтінки настроїв. Маски сміються, плачуть і будують гримаси. Загрозливий характер масок пов'язаний з їх функціями: діяльність деяких товариств будувалася на залякуванні непосвячених, подекуди практикувалися людські жертвоприношення. Деякі маски були оточені страшними заборонами, і один кинутий на них погляд міг коштувати непосвяченому життя. Крім того, маски, оберігаючи людину, відлякують злих духів.

Маски зберігають у затишних святилищах і печерах або в хатині глави суспільства. Іноді - вони предмети культу, які окроплюються кров'ю і маслом. Особистість носія маски в урочистих обрядах прихована від непосвячених; на святах після закінчення танцю маски знімаються і майстерність виконавців обговорюється присутніми. Молоді люди перед обрядом ініціації часто самі вирізають собі маски і вибирають характер танцю. Подекуди виконання масок було предметом змагання, і кращі твори заохочувалися присудженням особливого почесного титулу. Це сприяло прояву нових форм, все більш химерних і різноманітних.

Африканські маски - результат багатовікових нашарувань ідеології, примітивної, часом реакційної, і в той же час вони - свідчення надзвичайної художньої обдарованості африканських народів. Вільний політ фантазії їх творців народжує форми і образи то реальні, то фантастичні, найнесподіваніші, нескінченно різноманітні і неймовірно химерні.

IV. Підсумок уроку.

На уроці ми познайомилися з народним мистецтвом Північної та Тропічної Африки. Визначили вплив релігійних вірувань на традиційне мистецтво етнічних племен Центральної Африки. Також дійшли висновку, що маска –«ключ» до душі африканців.

Література

1. Електронний ресурс: <https://www.google.com.ua/search>
2. Електронний ресурс: <https://naurok.com.ua/arhitektura-zhivopis-dekorati>
3. Кер. авт. колективу: Левчук Л.Т. (2000). Розділ IV, глава 4. Релігійні вірування, міфологія та мистецтво Західної й Центральної Африки. "Історія світової культури". книга на сайті pidruchniki.ws: Київ: Либідь. ISBN 9660601522. –
4. Моуді Р. Життя після смерті. – М., 1991. – С. 191.
5. Тайлор Э. Первісна культура. – М., 1989. – С. 213.

6. Бросс Ш. де. Про фетишизм. – М., 1973. – С. 23-24

Ткачук Л.П.,
вчитель обслуговуючої праці
*ОКНЗ «Лозуватська загальноосвітня школа
I-III ступенів імені Т.Г.Шевченка»
Дніпропетровська обл., Україна*

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Одним із головних завдань школи є підготовка учнів до самостійного життя. У розв'язанні цього завдання велика роль належить предмету трудове навчання, основною метою якого є розвиток особистості школяра, підготовка його до творчої діяльності в умовах ринкових відносин, адже потрібна не просто індивідуальність, а інтелектуальна, творча особистість, здатна ставити і вирішувати важливі завдання, швидко орієнтуватися в стрімких змінах сучасного соціально-економічного суспільства. Освіта повинна бути орієнтована на особистість, на формування високоморальної, стабільної у своєму розвитку людини, яка добре розуміє, що робить, куди і навіщо йде, яка обов'язково розвине власний талант, здібності. Завдання щодо формування в учнів компетентностей стоять переді мною, як і учителя обслуговуючої праці.

Кожна людина від природи певною мірою наділена здібностями до творчості, але віднайти та розвинути їх є завданням сучасної школи, що зумовлює необхідність удосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження інноваційних технологій та досягнень педагогічної науки.

На мою думку великі можливості у вирішенні питання по формуванню в учнів компетентностей дають уроки саме трудового навчання. Завдяки ключовим компетенціям учні повинні вчитися вирішувати проблеми, використовуючи власний досвід, займатися самоосвітою; думати, тобто мати власну позицію, формулювати власну думку, мислити критично; співпрацювати, а значить приймати рішення, вміти працювати у групі.

Кожна дитина – особистість, що формується впродовж свого життя різними чинниками. Сучасні учні мають бути креативними, допитливими, здатними до самоосвіти, з добре розвинутими комунікативними навичками.

Я вважаю, що один із шляхів, який допомагає досягти самореалізації, є мотивація. Адже в більшості випадків учень не має свідомого, вмотивованого бажання вчитися і від цього страждає наше майбутнє, йому потрібно допомогти розкритися, знайти і розширити свої здібності.

До мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів відносять

пізнавальні мотиви. Серед них провідним є інтерес до знань і процесу їх здобуття, бажання дізнатися якомога більше, розширити свій кругозір, інтерес до певних предметів, явищ. Розрізняють декілька стадій інтересу: цікавість, допитливість, пізнавальний і теоретичний інтерес.

На стадії цікавості учні можуть зацікавитися тим чи іншим об'єктом, але у більшості з них відсутнє прагнення до пізнання їх в цілому. Наприклад, вивчаючи тему «Проектування виробів», мотивуючи навчальну діяльність, учитель може ставити запитання: Які зразки об'єктів вам більше сподобалися? Який би ви об'єкт запропонували? Які інформаційні джерела можна використати для створення об'єкта? Такі запитання збуджують пізнавальний інтерес до теми і допомагають учню відчувати можливість удосконалити його знання й уміння для розв'язання поставленого завдання. Якщо учні позитивно відносяться до навчання, то надалі вони будуть більш уважними на уроці, докладатимуть більше зусиль для оволодіння новими знаннями, технологією виконання практичної роботи. З такими учнями легко і цікаво працювати на уроці.

Та, на жаль, не всі школярі характеризуються позитивним ставленням до навчальної діяльності. Є чимало байдужих дітей, що негативно ставиться до школи. Тоді одним із шляхів позитивного ставлення до навчання є створення позитивних мотивів навчання. На зміну цікавості приходить допитливість.

Щоб виховати дитину допитливою, необхідно домогтися її уваги до виконання того чи іншого завдання, дотримання технології. Якщо дати доступні розумінню дитини проблемні завдання і можливість їх розв'язувати, вона краще виконає та засвоїть завдання на дану тему.

Велику роль відіграє пізнавальний інтерес, який характеризується тим, що у школярів виникають не тільки проблемні питання або пізнавальні ситуації, але й бажання самостійно їх вирішувати. В центрі уваги на цій стадії інтересу не отримання готового матеріалу, готової інформації і не сама робота за зразком, а пізнавальне завдання.

Розвитку пізнавального інтересу як мотиву сприяють різні прийоми проблемного навчання. Для того, щоб ці проблеми мотивували навчання, необхідно так сформулювати проблему, щоб вона викликала в дітей зацікавленість, здивування і бажання прийняти участь в її вирішенні.

Це зробити нелегко, адже всі учні різні. Саме тому в практиці вчителя особливе місце повинен займати індивідуальний підхід до учнів. Це потрібно для того, щоб краще розкрити таланти та здібності особи, які часто приховані, зацікавити, адже саме цікавість, прагнення, захоплення творять чудеса. Кожен знає це по собі, якщо виникає живий інтерес до справи, якою ми ніколи не займалися, одразу хочеться розкрити її для себе, ознайомитися; зробити, досягти результату. Головною деталлю в цьому механізмі і є метод проекту.

Метод проектів названо основною технологією формування

ключових компетентностей учнів, яка дозволяє використовувати найменші затрати ресурсів, створювати в навчальному процесі умови діяльності, максимально наближені до реальних. Проект визначається як комплекс дій, який спеціально організовує учитель, самостійно виконується дітьми та завершується створенням продукту, що складається з об'єкта діяльності та його усної чи письмової презентації. Метод проектів передбачає поєднання технології створення освітніх ситуацій, у яких учень ставить та розв'язує власні задачі, з технологією супроводу самостійної діяльності учня. Метод проектів є ефективним, оскільки стимулює практичну проектну діяльність школярів та дозволяє формувати весь набір компетентностей. Проектна технологія дозволяє успішно формувати ключові компетентності особистості, необхідні у подальшому житті: комунікативні, інформаційні, соціальні, компетентності пов'язані з життям в багатокультурному суспільстві, з навичками вчитися все життя; а головне, спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів. Робота над проектом - це творча праця учня на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів.

Для підвищення зацікавленості учнів до роботи над виготовленням виробів вчитель повинен навчати різноманітним технологіям роботи з матеріалами. Ці технології можуть бути як традиційними, так і новітніми. З кожним роком зростає кількість проектів, поліпшується їх якість, зростає рівень самостійності під час їх виконання.

Для формування життєвих компетентностей учнів у своїй роботі я практикую традиційні та інноваційні технології організації навчальної діяльності. Свою діяльність спрямовую на формування технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя і активної трудової діяльності. Інноваційним підходом до викладання уроків трудового навчання вважаю проведення уроків у нетрадиційному форматі.

Урок експрес – творчості. В ході уроку даю можливість учням презентувати себе, а саме розповісти про свої захоплення, показати міні майстер – класи улюбленої справи чим вони займаються у вільний час.

Урок «Відкритих думок» - під час цього уроку використовую метод роботи учнів у групах та парах. Це надихає дітей до співпраці, взаємодопомоги та спілкуванню. Вирішення проблемних питань проходить під час обговорення, учні знаходять правильні відповіді та виконують завдання разом.

Проведення уроку «Експериментальне дослідження» направлено на дослідницьку та пошукову роботу. На уроці створюється проблемна ситуація або ставиться проблемне завдання під час виконання яких учні опрацьовують матеріал самостійно, використовують сучасні інформаційні технології та відкривають для себе нові знання.

Урок – захист проектів або творчий звіт проходить у вільній формі взаємонавчання, круглого столу. Учні презентують результати своєї роботи. Роблять самоаналіз, здійснюють самооцінку та рекламують свій виріб.

Також, на мій погляд, найефективнішими методиками по формуванню життєтворчих компетенцій на уроках трудового навчання відіграють творчі завдання, які містять у собі елементи невідомого і мають, як правило, кілька неправильних відповідей. Наприклад, може бути використана притча, легенда або поставлене проблемне завдання: поєднати в одному виробі іграшку і накривку на чайник чи грілку, іграшку і органайзер. Виконуючи такі завдання у малих групах, діти мають змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги, співробітництва, до активного засвоєння навчального матеріалу, особливо на етапах поглиблення і закріплення знань, узагальнення вивченого матеріалу.

У своїй роботі практикую методики групової роботи, як «Мозаїка», «Секрети творчості», «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Що в кулаці?». Форма «Мозкового штурму» може мати і проблемні запитання: які мірки й величини необхідно знати, приступаючи до побудови креслення викрійки поясного виробу? Як розрахувати кількість матеріалу для даного виробу? Учням 5-7 класів доцільно запропонувати розгадування цікавих кросвордів, розв'язок яких буде ключове слово нової теми чи узагальнення знань.

Уроки, в основі яких застосовуються інтерактиви пробуджують в учнів інтерес і мотивацію, навчають самостійно мислити та діяти.

Нестандартні підходи дозволяють проводити уроки з нетрадиційною структурою, включаючи нетрадиційні запитання, форми повторення, закріплення, та ін. Це уроки типу «КВК», вікторини, бінарні уроки. Наприклад, на уроці в 5-6 класах, чудово можна розвивати в учнів логічне мислення та пізнавальний інтерес до музичного мистецтва, виконуючи практичні завдання та співаючи пісні; до історії, розповідаючи про символіку житла; до природознавства, та української літератури.

Ми, вчителі, повинні сприяти формуванню ключових компетентностей школярів. Адже сьогодні соціуму потрібні учні та випускники, готові змінюватись та пристосовуватись до нових потреб життя, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя.

Отже, формування життєвих компетентностей в учнів на уроках трудового навчання дозволяє повною мірою розкрити природні здібності дитини: неординарність думок, спроможність до висловлювання та застосування на практиці різноманітних ідей, можливість здійснювати свій вибір, знайти себе у світі та відкрити світ у собі.

Література

1. Галицький О. Навчаємо і виховуємо / Проектна діяльність у школі / О. Галицький. – К. : Шк. світ, 2016. – С. 79-86.
2. Єрмаков І.Г., Нечипоренко В.В., Пузіков Д.О. «Життєтворчі компетенції у системі компетентнісно спрямованої освіти. Запоріжжя. – 2008.
3. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник / Л.В. Коваль. – Харків : Видавнича група

«Основа», 2016. – 227 с.

4. Пелагейченко М.Л. « Професійний довідник» учителя трудового навчання. Основа. – 2013.

Фадєєва К.С.,

вчитель англійської мови

*Гирявоїськовецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
с. Гиряві Ісківці, Лохвицький район, Полтавська область, Україна*

ПРАКТИКА РОБОТИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ІННОВАЦІЙНІ РОЗРОБКИ ТА ТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИКИ

«Сучасний урок – це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня. Учитель готується до хорошого уроку все життя», – писав В. Сухомлинський. Даний вислів є дуже актуальним і в наш час, оскільки педагог створює справжній шедевр мистецтва, плануючи сучасний урок, бо вчителю варто звертати увагу і продумувати кожную деталь уроку, де не лише важливо створити урок за всіма вимогами і чіткою структурою, керуючись навчальною програмою та іншими нормативними документами, дотримуючись програмно-методичних вимог. Справжній урок іноземної мови – це витвір мистецтва, оскільки вчителю важливо вміти зацікавити учнів своїм предметом, мотивувати їх до вивчення іноземної мови, використовувати різноманітні форми і методи проведення, урізноманітнити навчальний матеріал, не боятися експериментувати, бути креативним, творчим, залучати учнів до креативності, добре володіти навчальним матеріалом і вміти знаходити індивідуальний підхід для кожного учня тощо.

Слід наголосити, сучасний урок – це урок, проведений в демократичному стилі спілкування, де учні вчатьсЯ здобувати знання і не боятися висловлювати власні думки, погляди, переконання. Вчителю варто в своїй діяльності застосовувати різноманітні методи, підходи, методики від інноваційних до традиційних, вміти вдало їх комбiнувати, бути гнучким, вміти співпрацювати з учнями, вміти створити позитивний мікроклімат на уроці, спонукати учнів до самостійності, впроваджувати інноваційні технології, формувати необхідні компетентності, навички, важливі для досягнення успіху та подальшої самореалізації, професійного зростання в сучасному світі.

Аналізуючи досвід роботи автора, зазначимо, було використано традиційні методики навчання. Пропонуємо до вашої уваги переглянути фрагмент уроку у 11 класі на тему: “Моя майбутня професія”. Дана тема є актуальною для вивчення, особливо для учнів старшої ланки, оскільки сприяє професійному самовизначенню особистості, професійній орієнтації, спонукає

учнів до вибору майбутньої професії, формуванню важливих навичок для подальшого кар'єрного успіху та професійної реалізації.

Тема: Моя майбутня професія (My future profession)

Цілі: активізувати лексичний запас учнів, повторити та систематизувати вивчений матеріал, удосконалити лексичні, граматичні навички читання та перекладу, оволодіти навичками аналізу тексту, розширити знання учнів про вибір професії, розвивати пізнавальну активність учнів, вміння застосовувати знання в новій комунікативній ситуації, навички самостійного опрацювання тексту, розвивати інтелектуальні здібності, креативні здібності, критичне мислення, виховувати повагу до носія мови, культуру спілкування, інтерес до вивчення іноземної мови, шанобливе ставлення до представників різних професій.

Обладнання: картки із завданнями, відео «Make up your mind», картки із прислів'ями.

Хід уроку

I. Початок уроку

1.1 Організація класу

T: Good morning, children! Sit down, please. I am glad to see you. Who is on duty today? Who is absent? I hope everybody is fine and you are ready for the lesson.

1.2 Фонетична зарядка

Today we shall start with some proverbs in English. Listen to them and repeat after me. Find Ukrainian equivalent. Для дитини з вадами слуху, зору роздається окрема картка із завданнями.

- One today is worth two tomorrow. (Одне сьогодні краще двох завтра).
- Nothing is impossible to a willing heart. (Хто хоче – шукає можливість, а хто не хоче – причину).
- Experience is the mother of wisdom. (Життєвий досвід – мати навчання).
- Handsome is that handsome does. (Красивий той, хто гарні справи робить).
- Business before pleasure (Спочатку – справи, а потім – розваги).

T: Good for you! Now repeat it once again.

1.3 Мовленнєва зарядка

What can you say about proverb “Nothing is impossible to a willing heart”? Do you agree or disagree with it? Prove your own opinion.

II. Основна частина уроку

Pre-reading activity:

Today we shall talk about future profession. So we watch video “Make up your mind”. Then tell me your thoughts about your future profession. Which one is the most attractive for you? Which one is well-paid? What are the main reasons for choosing future profession? Well done!

While reading activity:

Now read the text about professions at page 61. It is exercise 4. Read and guess the jobs of the people.

Andy – journalist
Linda – hospice nurse
Fred – accounting
Ruth – salesperson
Martin – landscape gardener

After reading activity:

Now do exercise b at page 63. Match the people with their jobs according to the text:

Andy – journalist
Linda – hospice nurse
Fred – accounting
Ruth – salesperson
Martin – landscape gardener.

Work in pairs and match people with their personality types. Then make notes on what they say to justify your answer:

Andy – living life to the full
Linda – warm-hearted
Fred – reliable
Ruth – nothing ventured nothing gained
Martin – worried.

T: Excellent! Now working in pairs discuss the following questions:

-Do you think the above people have right personalities for their jobs?

-How important do you think it is for people to have the right personalities for their jobs?

T: Good for you! Now open your books at page 64 and do exercise 7. Read the short article and discuss the questions.

1. Do you want to live away from here?
2. Do you want to live on campus?
3. Are the societies which are interested for you?
4. What is the cost of living in different areas in Ukraine?
5. How quickly can you get home for weekends and holidays?

T: Now open your books at page 60 and look through exercise 2. Choose the correct word to complete each sentence.

1. I don't think there is much **possibility** for us choosing him for the job.
2. I only wear this suit for special **occasions**.
3. Did you get an **opportunity** to speak to Matt yesterday?
4. She's just written to our company applying for a **job**.
5. I am a qualified engineer, so my aim is to find **job** in that field if I can.
6. One of my **work** was to count the money at the end of the day [1, c.

60].

T: Well done! Now interview your classmates about their future profession. Use the questions below. Work in pairs.

1. Have they already made decisions?

2. Do they realize what they particularly enjoy about their jobs?
3. Do they know what they should learn and be good at in order to be successful in their jobs?

III. Заключна частина уроку

T: Our lesson is going to the end. Any questions? Today we have learnt more about choice of professions, so I hope the lesson will help you to make right choice of choosing profession.

Отже, сучасний урок іноземної мови – це справжній витвір мистецтва, який поєднує професійну майстерність педагога та красу іноземної мови, спонукає учнів до пошуку знань, спрямований на те, щоб зацікавити учнів, мотивувати їх до вивчення іноземної мови, використовувати різноманітні форми і методи проведення, оптимально їх поєднувати, раціонально і комплексно застосовувати різноманітні засоби навчання, не боятися експериментувати, бути креативним, творчим, викликати інтерес до вивченого, створити позитивний психологічний мікроклімат на уроці.

Література

1. Карпюк О.Д, Англійська мова 11 клас / О.Д. Карпюк – Тернопіль: Астон, 2019. – С. 256.

Хасенко Н.В.,

вчитель історії та правознавства

Майська філія I-II ступенів

КОЗО «Кислянська загальноосвітня школа I-III ступенів»

с. Майське, Синельниківський р-н, Дніпропетровська обл.

QR-КОД ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Що таке QR-код?

Абревіатура **QR (quick response)** в перекладі з англійської означає "швидкий відгук". Це двовірний штрих-код (Матричний код), який розробила японська компанія "Denso Wave" в 1994 році. Він дозволяє в одному невеликому квадраті помістити 2953 байти інформації, тобто 7089 цифр або 4296 букв (близько 1-2 сторінок тексту в форматі А4), 1817 ієрогліфів.

QR-код дозволяє швидко кодувати і зчитувати (декодувати): текст, URL різних сайтів, активні посилання для скачування інформації, рекламу тощо.

За допомогою QR кодується інформація набагато більшого обсягу, ніж у звичного штрих-коду, а для декодування можуть бути використані особисті девайси учнів з встановленою програмою зчитування кодів, що значно полегшує роботу в класі, де всього лише 1 комп'ютер.

QR-коди вже активно використовуються музеями та видавництвами

для кодування додаткової інформації про об'єкти культурної та історичної спадщини та розміщення активних посилань на свої сайти (з можливістю переходу по них), туристичними компаніями для розміщення на туристичних об'єктах інформації на різних мовах, компаніями-виробниками для розміщення як інформації про товари, так і своїх даних.

Для того щоб декодувати інформацію, треба лише на кілька секунд піднести камеру смартфона з встановленою програмою до його зображення. Програма зробить дешифрування, а потім запропонує виконати певну дію, передбачену в вмісті коду. Зчитану інформацію можна зберегти на своєму девайсі, перейти за посиланням або, якщо закодований номер телефону, зателефонувати.

Як створити QR-код

Створити QR-код нескладно, потрібен лише генератор для його створення, доступний онлайн, який простий в застосуванні і не вимагає будь-яких спеціальних знань. Для цього у вільному доступі існує безліч ресурсів:

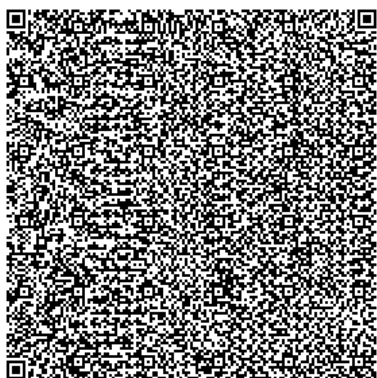
Creambee.ru -кодує: простий текст, контакт vCard, дзвінок на номер SMS, на номер, перехід на сайт, відправку E-Mail, повідомлення в Твіттер, поділитися в фейсбук. Дозволяє змінити розмір, оформити в кольоровому варіанті, додати свій логотип і фон.

Qrmania.ru -дозволяє змінювати колір і заокруглення кутів. Кодує текст, посилання на сайт, телефон, SMS повідомлення, Email адреса, Email повідомлення, візитну картку, Twitter, Карти Google.

Quickmark.com -кодує всілякий контент.

Програми та програми для розпізнавання QR-кодів

Існує безліч програм і додатків для розпізнавання QR-кодів. Для їх застосування можна скористатися камерою мобільного телефону і програмою, встановленою на нього (QR-сканер, в якому програма розпізнає вміст коду); web-камерою, програмним забезпеченням звичайного комп'ютера або ноутбука; онлайн-сервісом, в який можна завантажити графічне зображення, що містить код, або вказати посилання на сторінку з кодом.

Такі програми швидко і безкоштовно встановлюються на особисті девайси учнів. До них відносяться:

ScanLife-Windows Mobile, Blackberry, Android OS, iPhone, Java.

NeoReader-Android OS, iPhone, Symbian, Windows Mobile, Windows Phone, Java, Blackberry.

QR-кодування вже широко застосовується і в освіті.

Як можна використовувати QR-кодування в процесі навчання?

Наприклад:

- Кодування завдань для групової або індивідуальної роботи.
- Посилання на мультимедійні джерела та ресурси, що містять додаткову інформацію з певної теми.
- Колекції коментарів, інформаційних блоків та активних посилань для роботи над проектом.
- Посилання на мультимедіа -, аудіо-та відеокоментарі.
- Зв'язок з онлайн контентами, що забезпечують доступ в електронні бібліотеки.
- Збагачення інформаційного середовища шкільного музею (розміщення на стендах посилань на тематичні мультимедіаресурси).
- Приклад літературної командної гри з використанням QR-кодування

Як приклад використання даної системи кодування інформації можна привести розробку всесвітньої історії у 6 класі знайомство з Александром Македонським

Обладнанням для учнів служать роздруковані QR-коди, девайси з встановленою зчитує програмою і книги з текстом твору.

Завданнями подібної організації уроку є:

- Розширення культурного кругозору учнів.
- Удосконалення навичок роботи в команді.
- Застосування особистих гаджетів в навчальному процесі.
- Відпрацювання навичок використання додатків для сканування QR-кодів.

Цілі заходу:

Познайомитися з засновником великої держави

Простежити шляхи формування його натури, розвиток характеру Александра

Більш детально вивчити перебіг подій з участю Александра Македонського

Хід роботи:

1. Учні діляться на 5 команд і витягують кольорову картку з QR-кодом певного кольору-номер теми та її найменування:

а Біографію Александра Македонського

б Вторгнення в Малу Азію,

в) Битва на річці Гранік,

г) Переслідування Дарія,

д) Реорганізація армії

2. Після розкодування команди дізнаються питання, на які їм належить відповісти:

Тема1: яке виховання і освіту здобув Александр Македонський?

Тема2: як відбулося вторгнення в Малу Азію?

Тема3: чим закінчилася битва на річці Гранік

Тема4: Александр Македонський та Дарій

Тема5: як відбулася реорганізація армії македонської?

Команда розробляє план відповіді (повідомлення), записуючи його в зошиті, і підбирає підтверджуючі факти

При загальній готовності команд по черзі виступають їх представники з дешифрованим тематичним матеріалом і власними висновками, підтвердженими фактами, після чого робиться загальний висновок про суперечливий характер Александра.

Загальний висновок учні записують, а в якості першої частини домашнього завдання можна запропонувати зашифрувати його за допомогою різних генераторів QR-коду.

Крім такої форми роботи, QR-коди можуть бути використані для:

- організації квестів,
- проходження по літературних маршрутах із заданими цитатами-підказками і посиланнями на додаткові ресурси,
- вікторин і самостійних робіт.

Це допоможе не тільки закріпити і поглибити предметні знання учнів, а й підвищити навчальну мотивацію в сфері освоєння нових комунікаційних технологій.

Холеван Л.М.,

вчитель образотворчого мистецтва

Підзахаричівський НВК «Перлина Гуцульщини»

Путильський район, Чернівецька область

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАСОБАМИ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ГУЦУЛЬЩИНИ

Мета. Формування потреби розвивати свої творчі можливості. Сприяння ефективному формуванню в учнів прагнення до самореалізації, творчого успіху та самовдосконалення. [2, с.1].

Актуальність теми. Всі учні – унікальні особистості зі своїми надіями, талантами, захопленнями й прагненнями. Творча компетентність – це знання, уміння, навички, ставлення, необхідні для успішної творчої діяльності та можливість їх використання в житті. Вона визначається як здатність людини генерувати ідеї, гіпотези, здібність фантазувати; асоціативне мислення; здібність бачити протиріччя; здібність переносити знання та вміння в нові ситуації; здібність відмовитися від нав'язливої ідеї, подолати інертність мислення; незалежність процесу критичного мислення.

Завдання. Спрямовання зусиль на формування в школярів складних особистісних новоутворень, що сприяють постановці та здійсненню самим школярем творчих цілей власної поведінки та діяльності, досягнення нових оригінальних результатів; характеристика шляхів формування творчої компетентності у процесі вивчення образотворчого мистецтва, занять художніми ремеслами та в позакласній діяльності.

Напрями реалізації завдань. Постійне вдосконалення та творчий пошук вчителя; створення ефективного навчального (розвивального) середовища; підтримання безбар'єрного, естетично привабливого середовища, яке відповідає вимогам ергодизайну; створення власної навчально – матеріальної бази; залучення батьків до організації та здійснення додаткової освіти; здійснення науково – методичних розробок; наповнення базової варіативної моделі власним варіативним змістом.

Шляхи реалізації: через сучасні уроки, творчі конкурси, персональні виставки, проєкту та культурно – просвітницьку діяльність, поповнення експозицій шкільних музеїв, воркшопи, мистецькі студії, майстер-класи, краєзнавчі розвідки, участь у програмах місцевого та регіонального рівнів.

Формування потреби в художній творчості залежить від педагогічних настанов, тобто дидактичних умов і регуляції навчально-творчої діяльності учнів у відповідності до етапних завдань процесу художнього навчання. Тому вчитель, як носій художньо творчої компетентності сам повинен мати здатність до неперервного збагачення власного візуального досвіду, розвитку естетичного смаку й спеціальних здібностей, поповнення знань, удосконалення вмінь і навичок з художнього формотворення засобами композиції в практиці активного продукування оригінальних за змістом технічно майстерних та об'єктивно ціннісних творів, що стає підґрунтям для досягнення вершин художньо педагогічного професіоналізму. Без постійного навчання, професійного розвитку педагог не зможе працювати з дітьми відповідно до вимог сьогодення [1, с.3]. Неперервній освіті сприяють: персональний сайт <https://liliaholevan.wixsite.com/mysite>, особиста сторінка на сайті «Всеосвіта» <https://vseosvita.ua/user/id41263>, мої досягнення на сайті «Всеосвіта» <https://vseosvita.ua/user/id41263/achievements>, особиста сторінка на сайті «На урок» <https://naurok.com.ua/profile/184961>, сертифікація з функціоналу он-лайн тестів « На урок» <https://naurok.com.ua/test/certification>, персональний канал в youtube:

- https://www.youtube.com/channel/UCOVcc6Q3g3Icf0qdZVQsUYw/vidEOS?view_as=subscriber

Досвід переконує, що творчий потенціал розвивається поступово, поетапно, через систематичне спрямування на творчу діяльність, виховання потреби у творчості. Основою для розвитку творчості є та діяльність, в якій проявляються здібності дитини, а розвиток здібностей найефективніший тоді, коли гармонійно поєднуються природні задатки, мотиви діяльності та вплив зовнішнього середовища. Цьому сприяють : практичні заняття в

родинних школах мистецтв, діяльність музеїв(*Етнографії та краєзнавства Гуцульщини, мистецьких робіт майстрині-художниці Ксенії Колотило, «Скарби роду Кознюків»*),гурткові заняття(*«Різьба по дереву», «Основи бондарської справи», «Художнє ткацтво», «Писанкарство»*), дієва партнерська мережа (Путильський районний центр дитячої та юнацької творчості,Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді,Чернівецький обласний художній музей, ТРК «Буковина»,школа мистецтв №2 м. Київ та ін.)

Використовую можливості педагогічної діагностики з метою забезпечення наукового підходу до організації освітнього процесу. Це дозволяє розпізнати обдарованість, щоб спільно з учнем торувати шлях його творчого розвитку, де обдарованість та творчість стають невіддільними одна від одної. Психолого-педагогічні діагностичні процедури проводила за такими методиками: інтерпретативні (тест Роршаха, картини хмар, тест Сонді, тест тематичної апперцепції (ТАТ), експресивні тести (малюнок-тест «Будинок-дерево-людина»,тест «Намалюй людину», малюнок дерева, малюнок сім'ї, графологія); ігрові техніки (катартичні тести (психодрама, соціодрама і гра), мозаїчний тест [6, с.87]. На основі результатів діагностування здійснюю цілеспрямований вибір індивідуальних завдань для успіху й розвитку учня,формую індивідуальну програму розвитку, в якій основою є складання портфоліо творчого успіху школяра (використовую елементи різних видів порт- фоліо:демонстраційне, робоче, віртуальне та портфоліо вчителя).

З метою забезпечення оптимальних умов для організації освітнього процесу діє кабінет - майстерня образотворчого мистецтва(навчальна лабораторія). В кабінеті є декілька функціональних зон: осередок для роботи вчителя, осередок творчості для учнів, простір для експонування творчих робіт, осередок зберігання приладів і художніх матеріалів, технічних засобів навчання. Це - простір самостійної думки, творчого пошуку, розвитку власних здібностей і можливостей.

Особливе місце у розвитку творчої компетентності учнів засобами зображувальної діяльності посідає сучасний урок, висока ефективність якого досягається завдяки впровадженню сучасних технологій навчання образотворчому мистецтву, відповідно до нових стандартів інтеграцій[1,с.4]. Як приклад, розроблений мною та схвалений Науково-методичною радою Інституту післядипломної освіти Чернівецької області, протокол №4/69 від 23.12.2019р., конспект-конструктор уроків дизайну і технологій до альбомів-посібників «Маленький трудівничок» (1клас, 2 клас. Дизайн і технології . Автор Роговська Л.І.). Даний посібник сприяє розвитку ключових та предметних компетентностей учнів 1-2 класів, що дасть можливість здобувачам початкової освіти успішно адаптуватися і продовжити навчання дизайну і технологій на рівні базової середньої освіти , а згодом долучитися до соціально-економічного життя країни, ініціювати розвиток сфер

виробничої діяльності, в яких вони працюватимуть.

Проектні технології. Дослідницька, пошукова і творча робота здобувачів освіти підвищує їхню пізнавальну активність[2,с.1], самостійність, допомагає самореалізуватися. В 2019-2020 н.р. розроблено такі дослідницькі, інформаційні, практично-орієнтовані проекти: *«Вишиване царство народної майстрині Варвари Татарин»*, *«Вберегти від забуття»*, *«Гуцулка Ксеня ...«барвистими птахами прилинули на Батьківщину»*.

Все, що оточує людину, повинно бути прекрасним, і виховувати любов до краси. Це – простір життя школяра, тут він не просто готується до життя, а повноцінно живе. Регіональна етнографічна самобутність Гуцульщини – неоціненний культурний скарб нашої країни – середовище життєтворчості[4, с.6]. Родинні школи мистецтв села Підзахаричі - це рукотворна мистецька спадщина всіх родів, які проживають на території села Підзахаричі та його присілках, найцінніший посібник в сфері пізнання декоративно-ужиткового мистецтва, що найповніше розкривається під час проведення шкільного фестивалю фольклору та гумору *«Захарецький Гарчик»*.

В умовах сільської школи сприятливим засобом розвитку творчих компетентностей є включення школярів у процес співтворчості з митцем (мистецький проект *«Від родинної школи мистецтв до європейського визнання: Микола Фалафівка – багатогранний художник»*).

Переживання учнем успіху від власної творчої діяльності супроводжується стимулюванням і схваленнями: подяки, дипломи, сертифікати міжнародних, всеукраїнських, обласних виставок, конкурсів, олімпіад, членств, (*«Метелики-німий шедевр природи»*, *«Про що розповів осінній листочок»*, *«Галерея мистецтв»*, *«Космічні фантазії»*, *«Буковинська молодь обирає здоров'я»*), а також сформовані портфоліо творчого успіху, які викликають позитивне ставлення до власної творчості, що сприяє подальшій зацікавленості в ній, усвідомлення необхідності самоаналізу, спрямуванню та вдосконаленню себе, бажанню ставити перед собою нові креативні цілі[5, с.1].

Висновки. Творча компетентність здобувача освіти – багатогранний показник результативності, що інтегрує широке коло компонентів: когнітивний (знання), практичний (уміння), креативний (досвід самовираження), комунікаційний (досвід спілкування).

Вчитель - носій художньо-творчої компетентності, повинен прагнути до досягнення вершин художньо-педагогічного професіоналізму.

Розвиток найяскравіший тоді, коли гармонійно поєднуються природні задатки, мотиви діяльності та вплив зовнішнього середовища.

Розвиток творчої компетентності в учнів засобами зображувальної діяльності відбувається в поєднанні урочної, позакласної та виставкової роботи.

Досвід образотворчої діяльності, через який людина проходить у

дитинства, позначається на формуванні її особистості. Із творчо розвинутих дітей виростуть творчі люди, незалежно від того, якій саме професії вони присвятять своє життя.

«Творчість, - писав В. О. Сухомлинський, - починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу».

Література

1. Вітюк В.В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». «Педагогічний пошук» № 2(94), 2017(електронний ресурс). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2017_2_3 - 4 с.

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (електронний ресурс) . Режим доступу до джерела інформації : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/

3. Державний стандарт початкової освіти (електронний ресурс) . Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

4. Лосюк П.В. «На вістрі часу»: Освітньо-краєзнавчі статті./Лосюк П.В. – Косів «Писаний камінь». 2015 - 276с.

5. Митник О. «Теоретико-методологічні засади побудови навчання у ЗНЗ як цілісного творчого процесу».(електронний ресурс).Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/19666669.pdf>– 12с.

6.Тименко В. П. Теоретико-методологічні засади діагностики дизайн-обдарованості учнів мистецьких ліцеїв. «Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, молодих учених і науково-педагогічних працівників «АРХІТЕКТУРНИЙ РИСУНОК У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ», жовтень 2019. (електронний ресурс) . Режим доступу : <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/61402219/%D0%97%-260> с.

Чернова О. І.,

вчитель інформатики

Рівненський навчально-виховний комплекс №12

Рівненська міська рада

м. Рівне, Рівненська область, Україна

РОЗВИТОК У ШКОЛЯРІВ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «УМІННЯ ВЧИТИСЯ» ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ НА УРОКАХ

Актуальність. Сучасне суспільство ставить перед освітою важливі завдання. На сьогодні випускник повинен не просто мати визначений багаж знань, він повинен уміти гнучко адаптуватися до викликів мінливого світу,

вміти гра-мотно працювати з інформацією, самостійно та творчо мислити, висувати нові ідеї. Учень повинен стати головною фігурою освітнього процесу: діючою, активною, відкритою до пізнання нового. За цих умов для мене головна ціль навчання полягає тому, щоб зробити учня здатним розвиватися самостійно.

Мета. Згідно вимог до сучасної освіти, вміння вчитися проголошено як обов'язкову умову для навчання впродовж життя. Тому я, як вчитель предметник, визначила своїм першочерговим завданням – розвивати в учнів ключову компетентність «Вміння вчитися».

Основний текст. Всім відомо, що інформаційний обмін між учасниками освітнього процесу відбувається в основному у вербальній та знаковій формах. Очевидно, що за таких умов у виграші учні з високим рівнем розвитку вербального і математичного інтелекту. Кінестетики, візуали, учні з розвинутими просторовими здібностями опиняються у явному програві, і вони швидко перетворюються на невстигаючих. Тому завдання педагога ускладнюється: як навчити вчитись всіх здобувачів освіти?

У зв'язку з цим пріоритетною ціллю навчання повинно стати не просто накопичення учнем певної сукупності знань, умінь навичок, але і підготовка його як самостійного суб'єкта освітньої діяльності. Для успішної реалізації даної цілі, потрібно вводити у практичну діяльність такі форми навчання, які дозволять «розбудити» приховану в кожній дитині жагу до знань.

Із основоположних принципів особистісно орієнтованого навчання особливо значимим є принцип природовідповідності [1]. Вирішуючи для себе питання «У якій формі подання є найбільша концентрація інформації? Як змусити ліву півкулю головного мозку працювати разом з правою? Як зробити складне простим і візуально доступним?», я відшукала, на мою думку, ефективний візуальний засіб передачі знань, який забезпечує і стимулює виконання психічно-пізнавальних процесів (сприйняття, запам'ятовування, відтворення) на високому рівні і активізує процес навчання. Це технологія MindMapping — візуальне подання інформації, що полягає у поєднанні тексту та графіки асоціативними зв'язками. Це ефективний візуальний засіб передачі знань, активізації процесу навчання, який забезпечує і стимулює виконання психічно-пізнавальних процесів (сприйняття, запам'ятовування, відтворення) на високому рівні. Також це цілісний інструмент мислення, який допомагає поєднати елементи логічного та образного мислення, тим самим залучити до роботи обидві півкулі головного мозку. Даний метод називають «швейцарським армійським ножом для мозку», оскільки, він є багатофункціональним і може бути застосований у різних сферах діяльності.

Автор методу інтелект-карт Тоні Б'юзен у своїй книзі «Супермислення» (1974р.) ставив ряд питань, щоб знайти причини недосконалої роботи мозку. Одне з них «Як навчитися вчитися?». Психолог,

досліджуючи мисленнєву систему, винайшов чудовий спосіб як нам допомогти своєму мозку замість, того щоб боротися з собою. Б'юзен запропонував відмовитися від лінійних текстових записів на користь радіантного просторового запису, характерного для довготривалої пам'яті [2].

Практичним додатком концепції радіантного мислення є метод інтелект-карт. Даний метод називають «швейцарським армійським ножом для мозку», оскільки, він є багатофункціональним засобом, що поєднує логіку та креативність, відкриває нестандартні способи мислення, висуває нові ідеї та бачення розв'язання проблеми, може бути застосований у різних професійних сферах та навіть в особистих. Тому, на мою думку, ментальні карти є одним із корисних інструментів, який допоможе підготувати школярів до самостійного дорослого життя в сучасному світі.

Щоб учні створювали якісні інтелект-карти, звертаю їхню увагу на істотні риси таких карт. **Основні принципи Інтелект-карт:**

- **Ключові слова.** Кожне слово має свій спектр асоціацій
- **Гілки** вказують на зв'язки між поняттями
- **Зображення.** Підкріплюючі зображення замінюють до 100 слів
- **Кольори.** Впливають на емоційну сферу та підвищують рівень запам'ятовування, активізують креативне мислення [3].

Для досягнення навчальних результатів, я впроваджую технологію карт знань у різних формах роботи на уроці. А саме, як візуальний засіб для мозкового штурму, конспектування текстових матеріалів, аналізу проблемної теми, планування, прийняття рішень, представлення теми повністю, наочно і зрозуміло, написання доповіді, реферату, науково-дослідницької роботи, підготовки проекту, презентації.

Слід зауважити, що розробляти карти можна і індивідуальні. Але щоб розвинути наскрізні вміння: робота в команді, уміння доносити думку, логічний захист позиції, я залучаю учнів і до колективної розробки ментальних карт.

Доречним є застосування методу інтелект - карт на різних типах уроків:

- під час *уроку вивчення нового матеріалу* застосування цих карт допомагає мені донести до учнів чітке узагальнене уявлення того матеріалу, який вивчається; знижується ризик неправильної інтерпретації важливих понять; в подальшому підготовлені ментальні карти можуть бути використані при підготовці до уроку, контрольної роботи, екзамену;
- для *уроку закріплення матеріалу* використовую карти розуму, як засіб візуалізації ключових понять та узагальнення їх взаємозв'язків;
- під час *уроку узагальнення матеріалу* готові ментальні карти дають можливість дітям швидко та якісно пригадати матеріал, узагальнити та систематизувати знання;
- використовуючи технологію MindMapping у *проектній*

діяльності, школярі ефективно планують роботу над проектом, здійснюють розподіл ролей між учасниками проекту, вибудовують стратегію виконання завдання;

- навчаючись за *технологією випереджального навчання* або «*Перевернутий клас*», учні розробляють карти знань для самоопрацювання навчального матеріалу при підготовці до заняття.

Спираючись на власний досвід застосування на уроках технології MindMapping, я вибудувала та дотримуюсь наступного алгоритму впровадження ментальних карт в освітній процес:

№	Назва етапу	Дії
1.	Доповнення зразка	При першому знайомстві учнів з ментальними картами повідомляю дітям основні принципи створення ментальних карт. Обов'язково наголошую на доцільності використання малюнків для наочності та застосування різнокольорових олівців для виділення певних зв'язків. Також роздаю кожній дитині пам'ятку по створенню самих ментальних карт. (Додаток 7). Переваги використання карт демонструю на прикладі уже готової карти (наприклад, с.20-21), яку я пропоную дітям дещо дооформити: розфарбувати гілки карти, окремі підтеми виокремити контурами-хмарами.
2.	Заповнення та оформлення шаблону під керівництвом вчителя	Наступне завдання – заповнити шаблони, що містять лише основу схеми ментальної карти без підписів ключових понять та зв'язків між ними. Учні під моїм керівництвом фіксують знання, які отримують на протязі уроку. На рефлексивно-оцінювальному етапі, ми разом з учнями переглядаємо заповнену карту, коментуючи ключові поняття теми уроку. Домашнє завдання: попрацювати над дизайном карти.
3.	Самостійне заповнення шаблону	На протязі другого заняття діти самостійно заповнюють простим олівцем шаблони, що містять лише основу-схему ментальної карти без підписів ключових понять та зв'язків між ними. І, як підсумок уроку, на рефлексивно-оцінювальному етапі ми з учнями переглядаємо розроблені карти та корегуємо їх за необхідності. Домашнє завдання: кольорове та графічне оформлення створеної карти, доповнення ключових понять коментарями-означеннями.
4.	Самостійне складання карти	Після проведення декількох занять з використанням ментальних карт, даю можливість дітям розробити власну карту. Вважаю, що це завдання краще задати додому, щоб у кожного учня було достатньо часу

		проаналізувати всю інформацію, виділити головні поняття та взаємозв'язки між ними, а тоді вирішити як буде виглядати його карта.
5.	Демонстрація, обговорення, оцінювання карт	На завершальному уроці теми обов'язково організовую показ учнівських карт розуму та їх колективне обговорення (усіх або декількох, залежно від обсягу вільного часу). Кожен школяр не просто продемонструє свою карту, а аргументує свою точку зору. В процесі обговорення намагаємось усі разом виявити переваги та недоліки кожної представленої карти знань, за необхідності вносимо корективи. Здійснюємо оцінювання карт.

На мою думку, із переваг використання інтелект-карт є їх інформаційна ємність, універсальність та інтегративність. А процес встановлення зв'язків між відомими поняттями і новими, спричиняє виникненню структури нового знання.

Оскільки, технологія MindMapping базується на закономірностях нашого мислення та покликана його розвинути, я вирішила синтезувати її принципи із рівнями мислення таксономії Блума. У результаті я розробила та дію згідно таких рекомендацій використання карт знань на різних етапах таксономії Блума:

Назва рівня мислення за таксономією Блума	Інтерактивні форми роботи, що ефективно впливають на розвиток даного рівня мислення	Етапи використання ментальних карт для освітньої діяльності, які доцільно використовувати для розвитку даного рівня мислення
Запам'ятовування (знання)	- Бесіда - Ажурна пилка - Незакінчені речення	- Роздаю дітям заготовки (паперові чи електронний варіант) з основою карти знань, яку вони заповнюють та виділяють кольоровими олівцями зв'язки між об'єктами. - Готую карту, у якій основа містить визначення основних понять теми; учням необхідно вписати означення термінів цих понять. - Видаю карти-заготовки та перелік термінів теми та декілька понять, що не стосуються даної теми; діти обирають необхідні терміни та вписують їх у карти, при цьому аргументують свій вибір, дають означення терміну.

Розуміння	- Дерево рішень - Асоціативний куш - Карусель запитань	Видаю заготовки з назвами термінів теми; учні повинні самостійно скласти з них карту, тобто встановити зв'язки. Інколи додаю декілька зайвих назв, щоб школярі знайшли терміни, які стосуються даної теми.
Застосування	- Мета-план - Банк ідей	Розробляємо карту спільно із учнями у класі, доповнюючи її протягом уроку; для підкріплення та уточнення певних пунктів-термінів карти додаємо коментарі, що приховуються, та посилання на файли і web-ресурси.
Оцінювання	- Шкала думок - За – проти - Суд	Учні викладають карту у комп'ютерних мережах і надають спільний доступ до неї з метою подальшого колективного обговорення та корегування.
Аналіз	- Дискусії - Мозкові штурми - Коло ідей - Аналіз ситуацій.	Діти самостійно складають карту знань із понять, які вивчались на уроці: визначають головні та другорядні поняття-об'єкти, встановлюють між ними зв'язки, об'єднують контурами у групи, працюють над дизайном та кольоровим оформленням.
Створення (синтез)	- Рольові ігри - Проектна діяльність	- Школярі укладають комплексну карту цілого розділу з розроблених раніше на окремих підтемах карт .

Висновки. Як показує досвід, розробка ментальних карт викликає зацікавленість в школярів. Узагальнюючи спостереження за учнівською діяльністю на уроках, можу стверджувати, що під час роботи з ментальними картами діти, опрацьовуючи та структуруючи великі об'єми інформації, задіюють мисленнєві навички не тільки низького, а й високого рівня, і тому школярі набувають:

- вміння осмислено вивчити матеріал, виділяючи у ньому головне та відкидаючи другорядне;
- вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- уміння формулювати висновки;
- вміння складати план дій, самостійного прийняття рішень.

Таким чином в учнів простежується чітке вибудовування алгоритму здобуття нових знань та розвиток усіх компонент ключової компетентності «Уміння вчитись».

Щоб уникнути труднощів під час застосування карт знань, їх варто вводити в практику поступово. Також намагатись доцільно підбирати

завдання, форми роботи на уроці, програмне забезпечення. Хочу наголосити на тому, що інтелект карти не повинні стати самоціллю – вони мають бути засобом для створення комфортної атмосфери, яка дасть змогу реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні

Література

1. Чепка О. В. Особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутнього вчителя Педагогіка - Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/18475-osobistisno-orientovaniy-pidxid-u-pidgotovci-majbutnogo-vchitelya.html>], вільний. – Назва з екрану.
2. Б'юзен Т. і Б. - Супермислення/Пер. с англ. Е. А. Самсонов;— 2-е вид.— Мн.: ООО «Попурри», 2003.— 304 с. [Електронний ресурс].—Режим доступу: http://socialorthodox.info/materials/5_3_byuzen_t_byuzen_b_supermyshlenie.pdf
3. В.В. Машкіна. Використання ментальних карт як інноваційних засобів викладання географії // Збірник наукових праць. – Харків, 2012 . – Випуск 16 – с.72-76.

Юхимчук Т.І.,

вчитель основ здоров'я

*Технологічний багатoproфільний ліцей з загальноосвітніми класами ім. Артема Мазура
м. Хмельницький, Хмельницька область, Україна*

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАКАТИВ У ХМАРНИХ СЕРВІСАХ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

Вимоги суспільства знань до якості надання освітніх послуг невинно змінюються, і нагальне завдання сучасної освіти – своєчасно реагувати на ці зміни. Освітнє середовище навчального закладу повинно забезпечувати всебічний розвиток особистості учня, розвивати його критичне та креативне мислення, формувати ключові життєві компетентності. Значна роль при цьому відводиться хмарним технологіям, які вже стали невід'ємною частиною життя в епоху інформаційного суспільства. Однією з головних причин посиленої уваги педагогів до проблеми впровадження хмарних технологій є зручність та простота використання наявних інструментів для пошуку, створення та використання освітніх хмарних ресурсів, що особливо актуально та нагально в умовах реалізації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти.

Мета статті – визначити особливості застосування інтерактивних

плакатів на прикладі хмарного сервісу ThinkLink для організації ефективного дистанційного навчання основам здоров'я в освітньому процесі.

Як показує досвід розвинених країн світу, відмінним рішенням вищезазначених проблем є впровадження в практику освітнього процесу інтерактивних хмарних сервісів, завдяки яким створюються певні навчальні середовища для організації та проведення навчальної діяльності серед учнів, а також підвищення кваліфікації педагогів та розвитку їх професіоналізму.

Інноваційні хмарні сервіси надають потенційно нові можливості для забезпечення вільного доступу до навчальних матеріалів завдяки соціальним сервісам і технологіям у хмарі, комунікації між учасниками освітнього процесу, що дозволяє здійснювати обмін професійним досвідом, методичними ресурсами тощо і сприяє його індивідуалізації та персоналізації; сприяння створенню інноваційних засобів навчання, удосконаленню особистих досягнень вчителів і учнів завдяки участі в певних освітніх проектах, підвищенню мотивації до навчання учнів й удосконаленню професійної діяльності вчителів, розвитку ключових компетентностей, зокрема когнітивних навичок, навичок самонавчання, реалізації особистісного потенціалу учнівської молоді та педагогічної спільноти [2, с. 5].

У своїй професійній діяльності Тетяна Іванівна працює над формуванням креативного мислення, творчих здібностей учнівської молоді, уміння критично й творчо мислити. Реалізує це шляхом використання елементів розвиваючого креативного навчання на уроках основ здоров'я, зокрема поєднанням традиційних й інтерактивних методів навчання, ефективного підбору змісту навчального матеріалу, широкого використання проблемної ситуації з опорою на зону найближчого розвитку школярів, створення емоційно-доброзичливої пошукової атмосфери та ситуацій успіху. Під час проведення креативних уроків основ здоров'я спостерігається зацікавленість та активність учнів, відкритість до сприйняття нового. Завдання педагога – створювати умови, за яких розвивається потяг школярів до нового, нестандартного, бажання самостійно вирішувати поставлені завдання [1, с. 16].

Ефективність розвитку креативного мислення учнів забезпечується шляхом реалізації в освітньому процесі інтерактивного хмарного сервісу ThinkLink. Це хмарний сервіс для створення наочного дидактичного матеріалу, який перетворює звичайну презентацію на інтерактивні об'єкти. Оригінальність досягається за рахунок додавання до плакату міток різного типу (текст, веб-посилання, відеоматеріал, мультимедійна презентація, аудіоматеріал або зображення). Такий інтерактивний плакат учитель може легко вбудувати на свій сайт чи блог, а також у будь-який момент за необхідності відредагувати [3, с. 54].

На основі вищезазначеного пропонуємо власне трактування даної хмарної освітньої технології: інтерактивний плакат ThinkLink – це

інтерактивний засіб презентації інформації, демонстрації навчального матеріалу. В електронних освітніх ресурсах такого типу матеріал представляється не відразу, а «розгортається» залежно від дій користувача, який керує за допомогою відповідних кнопок [3, с. 54].

Варто підкреслити, що використання інтерактивних плакатів ThinkLink в освітньому процесі надає учням можливість краще сприймати навчальний матеріал візуально, підвищує пізнавальний інтерес до певної теми. Крім того, в учнів є можливість повторити навчальний матеріал у будь-який зручний час. Інтерактивні плакати ThinkLink також формують в учнівської молоді навички самостійної роботи, дають можливість бачити результат та оцінку своєї праці, можливість знайти правильну відповідь, поглибити знання, що особливо на часі в умовах реалізації дистанційного навчання [3, с. 55].

З позиції власного педагогічного досвіду доцільно зазначити, що при створенні інтерактивного плакату в хмарному сервісі ThinkLink учитель повинен враховувати такі критерії:

- 1) відповідність плаката темі уроку й календарно-тематичному плануванню, типу уроку;
- 2) наявність основного та додаткового блоку наочності, що розміщується у вигляді гіперактивних зон і розгортається, клацнувши на ключові точки;
- 3) присутність інтерактивних інструментів (маркерів), які дозволяють виділяти різними кольорами об'єкти інтерактивного плаката (підкреслення, обведення, виправлення, написи);
- 4) наявність областей, які з'являються і зникають за командою кнопки чи натиском мишкою на гіперактивній зоні.
- 5) присутність елементів, які дозволяють автоматизувати дії [3, с. 55].

Констатуємо, що створення інтерактивних плакатів у хмарному сервісі ThinkLink дозволяє досягти таких педагогічних цілей:

- 1) підтримка групових та індивідуальних форм навчання в умовах класно-урочної системи організації освітнього процесу (синхронного та асинхронно);
- 2) створення додаткових умов інформаційно-комунікаційної підтримки традиційних та інноваційних технологій навчання;
- 3) підвищення пізнавального інтересу учнів до навчального предмета;
- 4) забезпечення диференційованого підходу до вивчення предмета;
- 5) структурування змісту навчання та активізація опорних знань;
- 6) можливість реалізувати на практиці особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до навчання;
- 7) високий рівень візуалізації навчального матеріалу [3, с. 55].

Водночас варто зауважити, що створення інтерактивного плакату у

хмарному сервісі ThinkLink вимагає від учителя попередньої підготовки: визначення його теми, мети, добору всіх необхідних матеріалів, окреслення структури майбутнього плакату, визначення взаємозв'язків між елементами. Також педагог має володіти певними навичками й уміннями роботи з комп'ютерними програмами, Інтернетом, тобто цифрова компетентність вчителя повинна бути на середньому рівні і вище [3, с. 55].

З метою ілюстрації принципів організації дистанційного завчання за допомогою інтерактивного плакату до теми «Життя і здоров'я людини. Здоровий спосіб життя. Принципи здорового способу життя» (5 клас) (рис. 1).

Рис. 1 – Інтерактивний плакат до теми «Життя і здоров'я людини. Здоровий спосіб життя. Принципи здорового способу життя» (5 клас)

На інтерактивному плакаті містяться мітки з покликаннями на:

- види і правила загартування (рис. 2);

Рис. 2

- гру-рефлексію «Мій настрій» (рис. 3);

Рис. 3

- мультимедійну презентацію щодо впливу навколишнього середовища на здоров'я людини (рис. 4);

Рис. 4

- малюнок піраміди здорового харчування (рис. 5);

Рис. 5

- відео з YouTube для проведення руханки під час проведення уроку у режимах онлайн та оффлайн (рис. 6);

Рис. 6

- визначення поняття «особистісна гігієна» (рис. 7);

Рис. 7

- проблемні запитання щодо дотримання режиму дня учнів та режиму дня згідно з вимогами МОЗ (рис. 8).

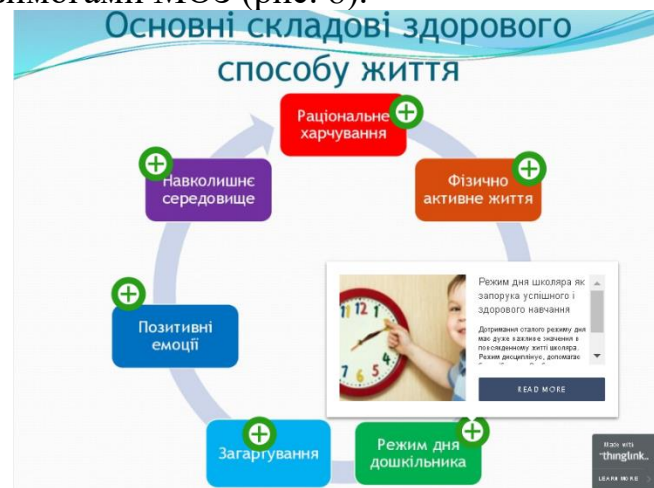

Рис. 8

Отже, розвиток креативного мислення на уроках основ здоров'я в умовах реалізації дистанційного навчання безпосередньо залежить від активації здібностей, пізнавального інтересу до навчання, науково-діяльнісного й нестандартного мислення шляхом використання

інтерактивного хмарного сервісу ThinkLink.

Література

1. Юхимчук Т.І. Креативний підхід до навчання ліцеїстів в парадигмі сучасної економічної освіти : [Метод. посіб.] / Т. І. Юхимчук. – Хмельницький : Хмельницький технологічний багатопрофільний ліцей з загальноосвітніми класами, 2013. – 30 с.

2. Юхимчук Т.І. Розвиток життєвих навичок у курсі «Основи здоров'я» за методикою «освіта на основі набуття життєвих навичок». 5-9 класи : методичний посібник / Т. І. Юхимчук. – Хмельницький : Хмельницький Технологічний багатопрофільний ліцей з загальноосвітніми класами, 2018. – 28 с.

3. Юхимчук Т.І. Розвиток креативного мислення шляхом використання інтерактивного хмарного сервісу «ThinkLink» в освітньому процесі / Т. І. Юхимчук // Інноваційний Олімп освітян України : колективне вид. ; за заг. ред. Т. П. Бутурлим. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2019. – С. 53-56.

Яніна В.М.,

вчитель англійської мови,
учитель-методист, заслужений учитель України
*Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №1
імені В. Стрельченка
м. Суми, Сумська область, Україна*

МОВНИЙ ТАБІР – ВІДПОЧИНОК, ОЗДОРОВЛЕННЯ, СПІЛКУВАННЯ, ПРАКТИКУМ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Наш мовний табір називається «Мрія», бо в ньому збуваються дитячі мрії про відпочинок, зустрічі з новими друзями й цікавими людьми, про подорожування, спорт, пікніки. Тут усі спілкуються англійською та німецькою мовами, а це ж так цікаво!

У таборі «Мрія» створюються безпечні та комфортні умови для оздоровлення та відпочинку дітей з дворазовим харчуванням за рахунок спонсорських і бюджетних коштів. За оздоровленням дітей велось медичне спостереження, ефективно використовувалася матеріально-технічна база школи.

Усі діти за віком об'єднувалися в 4 загони, кожен з яких мав назву, девіз, «Щоденник подій» англійською мовою.

Слід зазначити, що для залучення дітей до вивчення та спілкування іноземною мовою всі ключові моменти відпочинку проводилися англійською мовою. В організації роботи активно допомагали учні 10-х класів. Вони проводять хвилини спілкування з молодшими школярами,

спілкуються і проводять заходи англійською мовою в середній ланці.

У таборі «Мрія» з дітьми працювали класні керівники, учителі англійської та німецької мови, які проводили дискусії і квізи, обговорення презентацій та відеосюжетів, виховні заходи, організовували різні екскурсії, походи.

З дітьми також працював шкільний психолог, учителі з інформаційних технологій, музики, фізичного виховання, бібліотекарі. Працювали гуртки «Вокал», «Комп'ютерний дизайн», «Творча майстерня своїми руками», «Футбол», «Волейбол».

У 2016 році в проведенні різних заходів у таборі активну участь брали волонтери Антоніо Карботті, Джемма Карті і Себастьян Ванкевіч. Вони підготували презентації й конкурси «Тур по Європі», «Моя рідна країна», «Англійська мова – мова міжнародного спілкування», англійські активні ігри та дебати.

Усі заходи були учасниками заходів: драматизації уривків із різних творів, перегляду та обговорення кінофільмів англійською мовою, захисту власних проектів (створення реклами переглянутого фільму), конкурсів («Кращий знавець англійської мови», «EnglishQuiz»), підготовки інтерв'ю з найактивнішими спортсменами, суперзірками. Діти писали статті про екскурсії, ділилися враженнями про побачене.

У таборі постійно проводилися музичні години, захисти проектів, конкурси малюнків, фотографій та поробок із натуральних матеріалів, що активно сприяє розвитку творчого мислення й практичному використанню англійської мови.

Різні екскурсії по місту, міні-пікніки на природі, походи до кінотеатру «Планета Кіно» і «Космос», футбольний матч та Шкільні Олімпійські Ігри, англійська естафета «FootQuest» сприймалися дітьми з великим ентузіазмом. Усі заходи готували плакати, інтерв'ю, реклами, цікаві фотографії й колажі англійською мовою.

Різні екскурсії по місту, міні-пікніки на природі, походи до кінотеатру «Планета Кіно» і «Космос», футбольний матч та

Для відпочинку й розваг дітей були організовуються екскурсії до дитячого парку «Казка», міського парку ім. І. М. Кожедуба, бібліотеки УАБС. Також проводилися екскурсії до різних музеїв міста: краєзнавчого, музеїв СНАУ, муніципальної галереї, Сумського заводу «Паляниця», до

автошколи «Лідер». У 2016 році учні 1, 2 загонів відвідали УАБС і брали участь у літньому таборі «SpotlightonEurope». Особливо цікавою була подорож до міста Полтава: екскурсії до хати Котляревського, краєзнавчого музею та розважального центру міста.

Кожного дня проходив конкурс на кращого спікера англійською мовою «TheBestChatterbox», на кращого перекладача й на кращого лінгвіста.

Уся робота проводиться в дусі змагання між загонами. На лінійці закриття зміни загони та найактивніші в роботі діти отримують призи та дипломи.

Більшість заходів проводяться на свіжому повітрі, у чудових куточках природи, на подвір'ї школи, спортивному майданчику, що дає змогу дітям не лише добре попрацювати, а й відпочити та загартуватися, набратися досвіду спілкування англійською мовою.

Прокопець Т.В.,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель фізики та інформатики

*Комунальний заклад освіти «Водянська середня загальноосвітня
школа – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів»
Гречаноподівської сільської ради Широківського району
с. Водяне, Дніпропетровська область, Україна*

ТЕХНОЛОГІЯ МАЙНДМЕППІНГУ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Кількість інформації у світі постійно зростає, тому *актуальною* стає необхідність уміти її опрацьовувати і краще запам'ятовувати. Для реалізації цих завдань потрібні нові прийоми і способи роботи з навчальною інформацією. Таким інноваційним методом, який варто застосовувати на уроках природничих дисциплін, є **технологія майндмеппінг**, або ж метод асоціативних зв'язків – складання інтелектуальних карт.

Інтелектуальна карта, чи ментальна карта, карта пам'яті, карта думок, карта розуму, карта мислення. На українську мову термін “mind map” перекладають по-різному, але його суть від цього не змінюється. Саме поняття вперше ввів Тоні Б'юзен (Tony Buzan) у 1970 році. Спершу “mind map” означало: “хороша форма для нотаток”. Ще будучи студентом, Тоні пропонував його як альтернативний спосіб ведення конспектів, оскільки простий запис речень на папері не приносив бажаного

результату. На даний момент, інтелектуальні карти вийшли за межі конспектування і значно розширили сфери застосування: вони вважаються хорошим інструментом для організації думок і навіть для покращення інтелекту. Тепер Б'юзен пояснює техніку майндмеппінг як: “багатогранний пристрій для тренування, що розвиває кожний ментальний м'яз розуму” [1]

Інтелектуальні карти охоплюють і допомагають записати, запам'ятати, з'єднати і вивести інформацію візуально. Створюються вони на папері (оригінальний спосіб), або ж за допомогою програмного забезпечення, якого станом на 2014 рік існує вже близько 50 видів. Основні елементи карти – ключі (або їх ще називають *тригери*): слова і малюнки, кожен із яких символізує конкретний спогад, сприяє виникненню нових думок та ідей і таким чином допомагає повніше використовувати можливості розуму. Тригери радіально розходяться від центральної ідеї за допомогою серії з'єднуючих гілок. Процес побудови карти імітує поведінку нейронів в процесі думання, коли активуються зв'язки між ними. Згадайте, як ви думаєте: не реченнями, а картинками, кольорами і діями. Провідна ідея карт пам'яті полягає у відображенні саме такого “натурального” стилю мислення. [2]

Сфера застосування

Основних напрямків, в яких застосовуються інтелектуальні карти, є три. І кожен із них містить по кілька піднапрямків.

Розвиток особистості:

- Генерація ідей, їх аналіз у пошуках рішення, узгодження і впровадження потенційного рішення.
- Упорядкування інформації у вигляді логічного ланцюжка подій, ідей і фактів.
- Опрацювання інформації. Техніка майндмеппінг дозволяє читати швидше, запам'ятовувати більше, краще концентруватися.
- Стратегічне думання: можливість поглянути на проблематику повністю та враховуючи всі особливості. Складання планів, розуміння своїх цілей, опис напрямків діяльності.
- Вийти за рамки своїх же власних обмежень (улюблений приклад Бюзена: paperclip).

Навчання:

- Згадаємо класичне застосування – ведення конспектів. Інтелектуальні карти для цього підходять краще за звичайні нотатки. Їхнє створення займає менше часу, ніж написання великого об'єму тексту, крім цього, таке відображення інформації саме по собі є логічно організованим. Кожна карта пам'яті є унікальною і зберігається в пам'яті як цілісний об'єкт.
- Створення звітів, статей, оглядів. Інтелектуальна карта допомагає чітко визначити структуру та розставити акценти в потрібних місцях, що значно полегшує написання роботи.
- Вивчення іноземної мови використовуючи метод асоціацій.

- Робочий процес:
- Створення презентацій та проектів ідей, в яких відображено хід думок.
- Прийняття рішень.
- Мозкові штурми. Карти пам'яті є потужним інструментом для роботи із асоціаціями. Записуючи, а потім переглядаючи ідеї, знаходяться нові зв'язки між концепціями, які були непоміченими до того. Крім того, сам спосіб малювання карти переводить мозок у режим креативності.
- Знову планування. Мова йде про зустрічі, розмови.
- Керування задачами. Перед усім це постановка і визначення параметрів. А деякі види ПЗ дозволять здійснювати і оперативне керування.
- Керування проектами. Цей напрямок ще розвивається.

Завдання технології інтелектуальних карт:

- Розвиток креативності учня;
- Прискорення процесу навчання;
- Формування комунікативної компетентності в процесі групової діяльності;
- Покращення всіх видів пам'яті;
- Формування загально навчальних умінь, пов'язаних зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією;
- Формування організаційних умінь.

Застосування інтелектуальних карт є доцільним на різних типах уроків та на різних їх етапах. Є різноманітні способи створення інтелектуальних карт: від ручного (на аркуші паперу) до комп'ютерного (за допомогою спеціальних комп'ютерних програм). Створення інтелектуальних карт підходить для дитини з будь-яким типом сприйняття.

Я ж застосовую складання інтелектуальних карт на уроках фізики та інформатики під час актуалізації знань, узагальнення та систематизації знань, формування вмінь та навичок. Як приклад можна навести урок в 9 класі на тему «Розв'язування задач з теми «Рівноприскорений прямолінійний рух. Прискорення, швидкість рівноприскореного прямолінійного руху. Переміщення під час рівноприскореного прямолінійного руху. Графіки руху»

Мета уроку:

навчальна: узагальнення та систематизація знань з теми «Рівноприскорений прямолінійний рух»; набуття вмінь та навичок розв'язувати задачі на рівноприскорений рух та його характеристики.

розвиваюча: розвивати логічне мислення, творчі здібності та пізнавальний інтерес; продовжувати формувати навички культури графічних записів.

виховна: виховувати спостережливість, самостійність; формувати науковий світогляд та інтерес до предмету.

Обладнання: картки з завданнями, заготовки для складання інтелектуальних карт, листівки-смайлики (індикатори настрою).

Тип уроку: узагальнення та систематизації знань.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми, мети уроку.

III. Узагальнення та систематизація знань.

1. Скласти інтелектуальну карту «Рух»
2. З'єднайте праву і ліву частини
3. Заповнити таблицю «Фізичні величини»
4. Розв'язування задач

IV. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія.

V. Завдання додому.

Хід уроку

I. Організаційний етап

Вітання.

Вчитель пропонує учням підняти листівки-смайлики, як індикатори настрою на початку уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми, мети уроку.

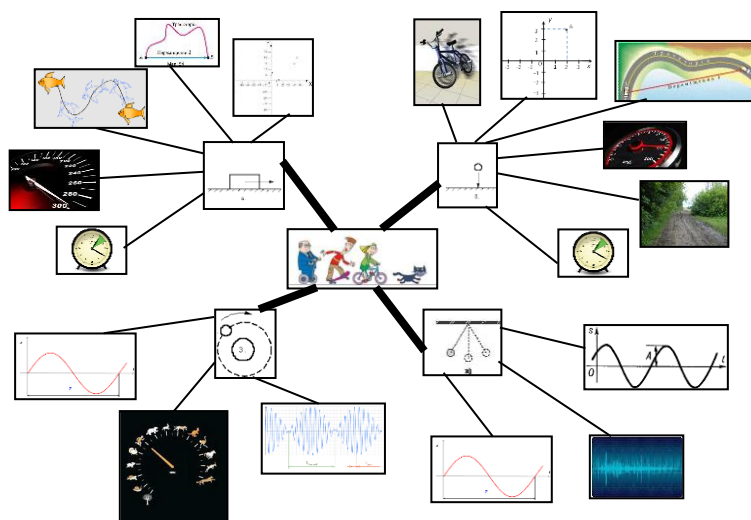
На попередніх уроках ми вивчали рівноприскорений прямолінійний рух. Ознайомилися з фізичними величинами, які його характеризують. Навчилися описувати рух у графічній формі. Сьогодні ми узагальнимо все, що ми вивчили.

III. Узагальнення та систематизація знань.

1. Скласти інтелектуальну карту «Рух»

Інтелектуальна карта може бути представлена в картинках відповідного змісту. Зовнішнє оформлення інтелектуальної карти може бути змінено за бажанням вчителя чи учня.

(Приклад інтелектуальної карти, що подана в графічній формі)

2. З'єднайте праву і ліву частини

$a = \frac{s}{t}$		Переміщення
$s = v_0 t \pm \frac{at^2}{2}$		Швидкість
$a = \frac{\Delta v}{\Delta t}$		Швидкість рівноприскореного руху
$v = v_{0\pm} at$		Прискорення рівноприскореного руху

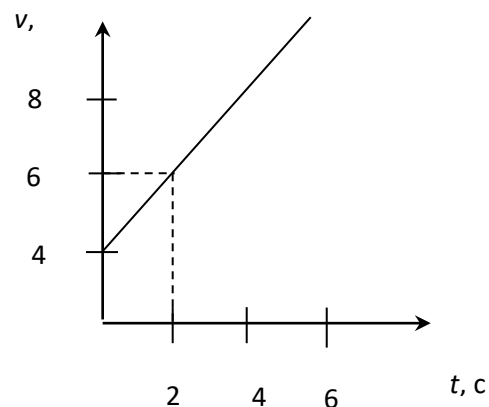
3. Заповнити таблицю «Фізичні величини»

s - переміщення, [м]	v - швидкість, [$\frac{м}{с}$]	a - прискорення, [$\frac{м}{с^2}$]	t - час, [с]
a - ..., [$\frac{м}{с^2}$]	s - [...]	t - час, [...]	v - ..., [$\frac{...}{с}$]
t - ..., [с]	... - [$\frac{м}{с}$]	v - швидкість, [...]	... - переміщення, [...]
v - ..., [$\frac{м}{с}$]	a - прискорення, [...]	s - переміщення, [...]	a - прискорення, [$\frac{...}{с^2}$]
... - ..., [м]	s - ..., [м]	... - час, [...]	v - швидкість, [$\frac{м}{...}$]

4. Розв'язування задач

1. Рівняння руху тіла має вигляд $x = 15 - 3t$. Охарактеризуйте рух, укажіть його параметри, побудуйте графіки.

2. За графіком $v(t)$ охарактеризуйте рух; знайдіть параметри руху (швидкість і прискорення); запишіть рівняння руху $v(t)$. Визначте переміщення, здійснене за період 5 с руху.

3. Тролейбус, рухаючись зі швидкістю 18 км/год, зупиняється за 4 с. визначте прискорення його руху та гальмівний шлях.

V. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія.**1. «Мікрофон»**

1. Чи цікавим був урок?
2. Що найбільше Вам сподобалося (не сподобалося)?
3. Що нового Ви навчилися?

2. Індикатори настрою.

Кожен учень піднімає листівки-смайлики, щоб визначити настрій на кінець уроку.

VII. Завдання додому.

1. Повторити тему «Рівноприскорений прямолінійний рух».

2. Розв'язати задачу.

1. Реактивний літак рухається з швидкістю 324 км/год. скільки часу пройде до зупинки, якщо прискорення його руху 9 м/с^2 ?

2. Космічний корабель розганяється із стану спокою до швидкості 11 км/с, подолавши 200 км. З яким прискоренням він рухався?

З наведеного зразка застосування інтелектуальних карт можна зробити *висновок*, що вони є цікавим та інноваційним підходом до опрацювання, структурування та узагальнення інформації на уроках природничих дисциплін, який можна ефективно застосовувати на різних типах уроках. А також інтелектуальні карти є тим методом, що допомагає учневі проявити свою креативність.

Література

1. Креативність, творче мислення та вихід за рамки. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://smart-school.lifejournal.com/24513.html>

2. Метод інтелектуальних карт в закладі дошкільної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://fs01.vseosvita.ua>

Богдан І.В.,

учитель англійської мови

Харківська загальноосвітня школа

I-III ступенів ім.А.С.Макаренка №100

м. Харків, Харківська область, Україна

Дана робота містить вступ до дистанційного курсу з англійської мови та урок №1 із серії уроків.

«Learning is a treasure that will follow its owner everywhere».(Chinese proverb).

Іншомовна комунікативна компетентність – це необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії задля успішного функціонування в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус. Згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року для забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти необхідно запровадити новий принцип педагогіки партнерства, а випускник Нової української школи – це всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення. Розвиток критичного мислення є невід'ємною частиною модернізації сучасної школи загалом та оптимізації навчання англійської мови [3, с. 3]. Інноваційні погляди на навчання

іноземних мов зумовлюють основне завдання вчителя – організувати продуктивну навчально-пізнавальну діяльність учня для забезпечення реалізації його особистісного когнітивного та креативного потенціалу, що дає можливість опанувати стратегії освітньої діяльності й отримати ефективний самостійний досвід вивчення та використання англійської мови в різних ситуаціях і умовах самореалізації та саморозвитку [2, с. 18].

Дистанційний курс складається з серії уроків для 7 класу розділу “Great Britain. London”. Відповідно до навчальних програм з англійської мови 7 класу, на вивчення теми “Great Britain. London” дається 9 годин. За підручником А.Несвіт відводиться також 9 уроків. Але на нашу думку, зметою розвитку критичного мислення, зацікавлення учнів та досягнення найбільш високого рівня засвоєння знань, уроки цього розділу можна доповнити цікавим різноманітним матеріалом, адже критичне мислення – це вміння активно, творчо, індивідуально сприймати інформацію, оптимально застосовувати потрібний вид розумової діяльності, різнобічно аналізувати інформацію, мати особисту, незалежну думку та вміти коректно її відстоювати, уміти застосовувати здобуті знання на практиці. Враховуючи це, даний дистанційний курс пропонує уроки з теми “Great Britain. London”, де кожен урок буде включати різноманітні прийоми критичного мислення. А також містить загальний тест до курсу, яким може бути використаний як підсумковий та виховний захід “Brain Ring”. Кожен урок курсу містить фонетичні вправи. У 7 класі урок починається з фонетичної зарядки. Замість окремих слів і словосполучень, що містять той чи інший звук, класу пропонуються спеціально відібрані вірші і римування. Даний вид роботи, можна включити в урок на різних його етапах, він служить своєрідним відпочинком для дітей. Уроки курсу містять таблиці, творчі завдання, кросворди, синкани, ребуси, комікси, наочний матеріал у вигляді презентацій та відеофільмів, тести та питання для самоконтролю [1, с. 143].

Додатково ознайомитись з історією Великобританії, її традиціями, символами, пам'ятками, письменниками допоможуть джерела додаткової інформації: списки книг та повнометражних фільмів, які містяться в тексті курсу та окремо в рубриці «Список корисних посилань».

Для зручності роботи з дистанційним курсом окремі види діяльності позначені певними символами (див. «Умовні позначення»).

У результаті вивчення даного дистанційного курсу, учень повинен набути необхідних умінь та навичок, які містяться у державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів наведених у програмі з предмету:

Лексичний матеріал: основні пам'ятки історії та культури Лондона.

Граматичний матеріал: will or to be going to, so/neither do I.

Письмо: to write a short report on the place of interest?.

Говоріння: to talk about Great Britain, Scotland, England, Wales, London, to find them on the map,

Даний курс рекомендовано використовувати у загальноосвітніх

навчальних закладах на уроках англійської мови при вивченні теми “Великобританія. Лондон.” у 7 класі (за підручниками А.Несвіт, О.Карпюк).

Технічне забезпечення курсу

Для успішного здійснення основних можливостей організації навчальної діяльності учнів в умовах дистанційної форми навчання їм потрібні:

1. операційна система Windows Vista/Windows 7.
2. програма для перегляду та розробки презентацій Microsoft PowerPoint 2007;
3. вільний доступ до Інтернету.
4. Для успішного виконання всіх навчальних завдань і проходження підсумкового тестування учням необхідно глибоко вивчати теоретичний матеріал, виконувати практичні завдання і вміти аналізувати та коментувати свою роботу у листуванні з викладачем. Будьте впевнені у тому, що виконані вами завдання викладач перевірить з дотриманням повної конфіденційності і допоможе успішно засвоїти незрозумілий матеріал. У дистанційному навчанні викладач виконує не тільки контролюючу роль, а є наставником і посередником.

Урок 1

Сфера спілкування: Велика Британія. Лондон.

Тема уроку: Great Britain.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Мета:

- **навчальна:** ознайомити учнів з географічним положенням Великобританії, цікавими фактами із історії Великої Британії, активізувати знання лексичних одиниць за темою «Великобританія», описувати місце/пам'ятку історії/споруду, виражати своє особисте ставлення, вдосконалювати компетенції читання, аудіювання й усного та писемного монологічного мовлення, збільшення обсягу знань про соціокультурну специфіку мови країни, що вивчається, вдосконалення умінь будувати своє мовне висловлювання, мовну поведінку адекватно цій специфіці;

- **розвиваюча:** розвивати логічне мислення, увагу та зорову пам'ять, спостережливість, удосконалювати артикуляцію звуків, розвивати усні комунікативні уміння з опорою на наочність, уважно стежити за презентованою інформацією, мотивувати готовність брати участь в іншомовному спілкуванні, розвивати соціокультурну компетенцію;

- **виховна:** виховувати почуття поваги до культури та традицій народу, мова якого вивчається, зацікавленість у розширенні своїх знань, поєднання навчального матеріалу з життям, загальну культуру учнів.

Обладнання: фонетичні картка, мапа «Великобританія», ноутбук або комп'ютери, підручник, презентація Power Point, Інтернет.

Northern Ireland — Северная Ирландия

capital — столица

London — Лондон

Some other useful words you can find in presentation(Slide 3)

3. *Work with a map*

Watch video (presentation slide 4)

Now look at the map of Great Britain. Find there England, Scotland, Wales and Northern Ireland. What are there capitals?

4. *Text for reading.*

Read the text and do the tasks.

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

The British Isles are a group of islands to the north-west of the continent of Europe. The largest islands are Great Britain and Ireland.

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland is an island country in Western Europe. The short name of the country is **the UK**. The head of the country is Queen Elizabeth II. The UK consists of **4** parts: England, Scotland, Wales and Northern Ireland,

England is the largest part of the UK. It is to the east of Wales and to the south of Scotland. **London** is the capital of the country. London is the world's 7th biggest city. It is very old. Oxford and Cambridge are the famous and the oldest Universities. The symbol of the country is a red rose. It is a typical English flower. The patron saint of England is St. George. St. George's cross is the national flag. It consists of a red cross and a white background. St. George's Day is celebrated on the 23rd of April.

Scotland is a country to the north of England. **Edinburgh** is the capital of the country. Glasgow is the largest town. The symbol of the country is a thistle. The patron saint of Scotland is St. Andrew. St. Andrew's cross is the national flag. St. Andrew's Day is celebrated on the 30th of November. It is a country of castles ([ka:sl] –замок) and fairy tales.

Wales is a country to the west of England. The capital of the country is **Cardiff**. It is a modern city. The symbol of the country is a daffodil. The patron saint of Wales is St. David. St. David's Day is the national holiday. It is celebrated on the 1st of March. You can see a red dragon on the national flag. Wales is a

country of green fields and farms.

Northern Ireland is the smallest country of the UK. The capital of the country is **Belfast**. The symbol of the country is a shamrock. The patron saint of Northern Ireland is St. Patrick. St. Patrick's cross is the national flag. St. Patrick's Day is celebrated on the 17th of March. There are two national languages in Wales - Welsh and English. There are three National Parks in Wales.

Task 1

Country	Capital	People	Language	Patron Saint [peitrən seint]	Symbol	Interesting information
	London					
Scotland						
		The Welsh		St. David		
					Shamrock	

Task 2 Thick and thin questions

Thin questions

1. Where is the UK situated?
2. What is the official name of the country?
3. How many parts are there in the UK?
4. Name all of them and their capitals. Can you show them on the map?
5. What is the UK washed by?
5. What separates Great Britain and Ireland?
6. What separates Great Britain and Europe?

Thick questions

1. Why UK flag has so many diagonals?
2. What does each colour in the UK flag mean?

III. Заключна частина уроку

1. Let's get back to the beginning of the lesson and check your assumptions which you left in the basket. Are they true?

2. Homework

- Prepare the summary of people living in the UK and their languages
- learn words and words combinations from the lesson.

Interesting and useful information

1. <https://wikiway.com/velikobritaniya/photo/>
2. <https://ru.depositphotos.com/stock-photos/%D1%88%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D1%8F.html>
3. [https://ru.depositphotos.com/stock-](https://ru.depositphotos.com/stock-photos/%D1%88%D0%BE%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D1%8F.html)

<photos/%D1%83%D1%8D%D0%BB%D1%8C%D1%81.html>

4. <https://iloveenglish.ru/topics/velikobritaniya/english-character>
5. <http://engmaster.ru/topic/1951>

Література

1. Леонтьєва А. Технологія розвитку критичного мислення у формуванні комунікативної компетенції під час навчання іноземної мови//Вісник Молодой ученый. – 2014. – №2. – С. 890-892
2. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012.
3. СередяО.М. «Розвиток критичного мислення як засіб формування комунікативної компетентності на уроках англійської мови в середній школі».

Грицай О.В.

вчитель географії

*Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 114
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

МІЖ ПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ВИВЧЕННЯ ГІРСЬКИХ СИСТЕМ НА ПРИКЛАДІ КАРПАТ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми: актуальність теми для учнів в тому, щоб вони сприймали красу української землі через між предметні зв'язки вивчення тем на уроках географії та української літератури.

Мета: через методичку між предметних зв'язків продовжувати прививати любов і красу до рідної землі через читання літературних додатків.

Основний текст: З давніх-давен, гори - це місце, де душа розслабляється, дихання стає чистішим і частіше, все погані думки залишають розум. Краса величних Карпат, ще не залишила байдужим жодного відвідувача. І взимку, і влітку, тут величезна кількість туристів, які спостерігаючи за великими схилами і гострими шапками гір, назавжди занурюються вглиб себе, своїх роздумів, своєю сутністю. Природно, варто перелічити те, чим цікаві для туриста Карпати. Всім і так ясно, що якщо це гори - то взимку це, безумовно, лижний спорт. Чим ще займатися взимку в горах, крім як мчати на лижах з величезною швидкістю по крутих схилах в компанії кращих друзів? Правильно нічим.

Днем, виснажуючи себе катанням на лижах, а ввечері гріючись в затишних кімнатах невеликих баз, можна залишити в своєму серці найкращі

зимові спогади. Тут, в Карпатах, взимку величезна кількість туристів. Всіх їх приваблює краса і душевність тутешніх місць. Новий рік в Карпатах - це просто диво, яке спостерігають тут цікаві туристи щороку. Величезна кількість снігу, веселі компанії, сила-силенна розваг - як раз та атмосфера, яка допомагає відчувати справжнє свято. Однак, Карпати гарні не тільки взимку. Літо в Карпатах - теж насичене і цікаве. Багато туристів приходять сюди, щоб здійснювати піші походи на вершини гір, розбивати табори, відпочивати з друзями в дивовижною природною атмосфері. Влітку в Карпатах чарівно красиво. Дивлячись на ліси, пагорби, схили гір, відразу розумієш, чому так багато українських письменників писало про Карпатах і про народи, які заселяли цю територію.

Нехай Карпати і не відрізняються родючістю, зате ні відрізняються душевністю, яку у цих гір ніхто ніколи не зможе відібрати! У літній період часу, тут краще відпочивати під відкритим небом, адже ні в одному місті, чи не знайдеться такого зоряного неба, як тут, в горах. Бюджетно, але чудово - можна сказати про відпочинок в Закарпатті. Ці гори готові укласти в свої обійми всіх тих, хто любить природу і хоче до неї долучитися.

Карпати... Величні і неповторні в красі своїй гори, покриті віковичними лісами, бурхливі ріки, кришталево прозорі високогірні озера - "морські очі", барвистий килим полонин ц отарами овець, мелодії гуцульської трембіти... Таким на мить постає в уяві цей чудовий край чарівної природи, невичерпних земних багатств визначних пам'яток минулого, працьовитих і талановитих людей!

Карпати - це гудки заводів і паровозів, каравани плотів па звивистих порожистих ріках і цілющі мінеральні джерела, газові свердловини і шахти, краєвид нафтових вишок і моря золотої пшениці Прикарпаття, квітучі сади і важкі грона винограду Закарпаття. Широко розливається довкола верховинська пісня, і дзвенить у ній радість визвольної праці, щастя оновленої землі.

Карпати - велика і своєрідна за своїми природними особливостями гірська країна, частина грандіозного поясу молодих складчастих альпійських гірських споруд. Загальна площа Карпат становить 188 тис. кв. км. За гіпсометрією це середньовисотні гори, найвищі масиви яких рідко перевищують 2500 м.

Україні належить середня, північна, звужена і понижена частина Карпатської гірської дуги. Гірські ланцюги тут простягаються з північного заходу на південний схід під верхів'я р. Сану до верхів'я р. Сучави на протязі 240 км. Ширина гірського поясу невелика, від 100 до 110 км, площа близько 27 тис. кв. км.

Гірська споруда оточена генетично зв'язаними з нею передгірними рівнинами. На північному сході простягається Прикарпатська підвищена рівнина, а південно-західні схили Карпатських гір переходять у плоскі простори Закарпатської низовини.

Межу Українських Карпат на північному сході проводять по лінії, яка з'єднує міста: Судова Вишня - Комарне - Миколаїв - Жидачів - Івано-Франківськ - Коломия - Чернівці. Вона розділяє окраїнні частини лісостепових рівнин Руської платформи і передгірні луково-широколисті рівнини Прикарпаття.

Південна і західна межі проходять по державному кордону. Тут по карпатських гірських хребтах і річках Радянський Союз межує з Угорською і Польською Народними Республіками, Чехословацькою Соціалістичною Республікою і Соціалістичною Республікою Румунії.

Українські Карпати займають проміжне положення між Західною і Східною Європою.

Карпати розташовані в південних лісостепових широтах помірного поясу. Вклинившись у широтну зону лісостепу, гори розділяють її на два сектори: північно-східний - волино-подільський і південно-західний - угорський. Гірська споруда, зумовлюючи формування помірно континентального, достатньо і надмірно вологого клімату, порушує широтно-зональні процеси формування і розміщення ландшафтів і сприяє розвитку тут азональних природних комплексів. На фоні широтних лісостепових і степових ландшафтів Карпати різко виділяються у вигляді гірського, холодного, добре зволоженого лісового "острова".

Природа Карпат різноманітна і мальовнича. У підніжжі їх, на (передгірних рівнинах, розкинулась зона окультурених лісо-орних ландшафтів з рідкими сонячними дібровами. На високих передгір'ях їх змінюють широколисті ліси з помірно теплим вологим кліматом і дерново-підзолистими ґрунтами, які "відкривають" гірсько-лісові ландшафти.

У нижній частині гір розкинулись тінисті бувший з помірно вологим кліматом. Ще вище - в середньому ярусі гір - в умовах прохолодного клімату переважають хвойно-широко-листі ліси на буроземах.

Гірсько-лісові ландшафти завершують похмурі величні хвойні ліси помірно холодного, надмірно вологого клімату і підзолів. Вершини гір - це царство субальпійських чагарників і барвистих альпійських луків.

Карпати - край "**зеленого золота**", розкішних високостовбурних лісів, садів і виноградників.

Надра Карпат багаті на різноманітні **корисні копалини**, серед яких нафта, газ та сіль яким належить першорядна роль. Гірські ріки мають величезні запаси енергії. Мінеральні джерела, чудовий клімат, чарівна природа сприяють розвитку численних здравниць, курортів туристських баз. Карпати справді стали краєм масового туризму.

Щороку з усіх куточків нашої неосяжної країни сюди приїжджають тисячі трудящих відпочивати, загартовувати своє здоров'я.

Закарпаття - південно-західні ворота нашої країни в Західну Європу. Через карпатські кручі в країни Європи прокладено найбільший у світі транс'європейський магістральний нафтопровід "Дружба". Через них

крокують ажурні щогли-велетні високовольтної лінії в Румунію, Чехію та Словаччину, Угорщину. Ця нова «електроніка» - "Мир" увіллється в єдину енергосистему країн Європи. Ще у жовтні 1961 року древній Львів і злата Прага з'єдналися електрифікованою залізничною магістраллю протяжністю більше тисячі кілометрів.

На території Українських Карпат **розміщені** більша частина Івано-Франківської області, Закарпатська і південна частина Львівської області (у межах колишньої Дрогобицької). Крайній південний схід (Північна Буковина) належить Чернівецькій області.

Карпатські області населені порівняно густо. Тут на площі 44 тис. кв. км проживає близько 3,65 млн. чоловік. Але розміщене населення нерівномірно. Більша частина його зосереджена в передгір'ях і на прилеглих до гір рівнинах.

Тут розташовані і великі промислові міста:

Чернівці (172 тис. чол.),

Івано-Франківськ (82 тис. чол.),

Дрогобич (52 тис. чол.),

Коломия (36 тис. чол.),

Стрий (42 тис. чол.),

Борислав (33 тис. чол.),

Самбір (27 тис. чол.) - у Прикарпатті;

Ужгород (58 тис. чол.),

Мукачеве (56 тис. чол.),

Берегове (30 тис. чол.),

Хуст (25 тис. чол.) - у Закарпатті.

По передгірних рівнинах проходять важливі транспортні магістралі. Шосейні дороги обсажені плодовими і декоративними деревами; вони стрічками в'ються по мальовничих долинах, серпантинами забираються на перевали.

Гори - **мало заселений край**. Гірські села і селища розташовані, головним чином, по долинах великих річок - Черемошу, Пруту, Опору, Стрию, Дністра, Ужа, Латориці, Боржави, Терєблї, Тересви, Тиси, вздовж яких вони тягнуться безперервним ланцюжком. Поселення іноді піднімаються до висоти 800-900 м над рівнем моря.

У національному складі населення **переважають українці**. В горах живуть різні їх **етнічні групи** - верховинці та гуцули, які зберегли в своїй культурі своєрідні риси в мові, обрядах, одязі, архітектурі будівель тощо. Крім українців, у карпатських областях проживають росіяни, а також поляки (на північному заході), румуни (на південному сході), словаки та угорці (в Закарпатті).

Основне заняття населення в гірських районах - гірське пасовищне скотарство, лісові промисли, різні народні художні ремесла (вишивання, ткання килимів, різьба по дереву, керамічні вироби). На передгірних

рівнинах населення зайняте в сільському господарстві (землеробстві, садівництві) і в промисловості (лісообробній, хімічній, машинобудівній, легкій і харчовій). У Закарпатті, крім того, широко розвинене виноградарство. **Прикарпаття - великий район нафтогазовидобувної та переробної промисловості.**

За останні роки на території карпатських областей закладено сотні нафтових і газових свердловин, реконструйовано старі і побудовано нові заводи по переробці лісу і мінеральної сировини.

Невеликі дрібноторгові містечка перетворюються в промислові і культурні центри.

Озеро Синевир – міфічне око Карпат.

Озеро Синевир Національного природного парку (НПП) "Синевир" визнано одним з семи природних чудес України у зв'язку з унікальними природними комплексами і найбільшою в Українських Карпатах площею водного дзеркала. Озеро відповідає вимогам **Рамсарської Конвенції** про водно-болотні угіддя і має міжнародне значення - переважно як середовище існування водоплавних птахів (995-031), у відповідності до Закону України від 29.10.1996 р. № 437/96-ВР "Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя".

Водозбірний басейн озера відноситься до середньогірської частини Українських Карпат й розташований у північно-західній частині НПП "Синевир" у межиріччі річок Тереблї і Ріки на висоті нижче 1200 м над рівнем моря. Головною водною артерією району Синевирського озера є річка Теребля, яка бере початок на західному схилі г. Болотняк на висоті 1080 м і впадає в Тису. Площа водозбірного басейну озера Синевир становить майже 2,4 млн. кв. м (Демиденко та ін., 1993р)

За геоморфологічним районуванням угіддя розташоване в районі середньовисотних хребтів і гірських груп Горган Вододільно-Верховинської області Карпатської Країни. Озеро Синевир належить до типу завальних. Воно утворилось 10-11 тис. років тому внаслідок потужного обвалу-зсуву корінних, що зірвались з південного схилу гори Красної і перекрили прадавню долину Синевирського потоку.

Література

- 1.Масляк П.О., Шищенко П.Г.. Географія України: пробний підручник для 8-9 кл.серед.шк. -К,: Зодіак-ЕКО, 1998.
- 2.Стадник О.Г.Фізична географія України. Матеріали до уроків. Харків. видавнича група «Основа» 2008
3. <https://www.npp-synevir.net.ua/page142-14.html>
4. <https://sanatorii-zakarpattia.com/ua/bloh/ozero-sinevir--mfchne-oko-karpat/>
5. <https://sanatorii-zakarpattia.com/ua/bloh/priroda-ukranskikh-karpat/>

Пашетнєва О.Л.,
вчитель історії та правознавства
КЗ «Кам'янсько-Дніпровська районна гімназія «Скіфія»»
Кам'янсько-Дніпровська міська рада, Запорізька область, Україна

ДИТЯЧІ Й МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ (РОЗРОБКА УРОКУ З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ, 10 КЛАС)

Мета: дослідити наявність та характер молодіжних та дитячих громадських рухів в Україні; розуміти правові механізми створення дитячих та молодіжних організацій; формувати громадянські компетентності учнівської молоді, що забезпечують її активну громадську позицію; виховувати цілеспрямованість на успіх через формування активної життєвої позиції.

Очікувані результати діяльності учнів:

- **Знання і розуміння:** знає зміст понять: свобода асоціацій, дитяча, молодіжна організація, лідерство, ініціатива;
- **Вміння і навички:** оцінює роль громадських організацій, різних форм активності громадян у функціонуванні демократичного суспільства; бере участь у демократичних процедурах на рівні школи і громади.
- **Установки і цінності:** виявляє готовність захищати права і свободи людини, до дії та співпраці з іншими, співпрацювати з іншими задля розв'язання суспільних проблем.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: Конституція України, Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», закон України «Про об'єднання громадян», підручник, картки для учнів, мультимедійний проектор, комп'ютер.

Компетентності

Ключові: спілкування державною мовою (вести аргументовано дискусію на відповідну тематику); соціальна та громадянська компетентності (працювати в групі); інформаційно – цифрова компетентність (досліджувати суспільні проблеми за допомогою сучасних засобів, створювати мультимедійні презентації); уміння вчитися впродовж життя (критично аналізувати й узагальнювати здобуті відомості).

Хід уроку

I. Організаційний момент уроку

- Емоційна налаштованість уроку;
- об'єднання учнів у три групи за власним бажанням.

Учитель. Питання до учнів «Що ми візьмемо на урок?»

(мислення, активність, наполегливість, уважність, кмітливість, швидкість мислення, винахідливість, витримку, настрій, уважність).

Складемо формулу уроку: **(O+Y)x(C+P)=3**

O – організованість

У – увага

С – спілкування

Р – робота

З – знання.

Епіграфом уроку пропоную формулу « 7-я», яку запропонуєте ви.

Я-учень

Я-хочу знати

Я-думаю

Я-вмію

Я-знаю

Я-особистість

Я-творча особистість

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Інтелектуальна розминка:

- Громадянське суспільство — це спільнота, яке складається _____ (з вільних, незалежних, рівноправних громадян).

_____ (Громадські організації) — це добровільні об'єднання людей для задоволення їхніх спільних інтересів і потреб, що має відносно стабільну організаційну структуру, порядок вступу в організацію і виходу з неї.

- Громада — це _____ (жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно – територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів декількох сіл, які мають єдиний адміністративний центр).

- Правовий статус дитини має особа до досягнення нею _____ (повноліття.).

- Згідно з Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», до молоді належать громадяни віком від 14 до _____ (35 років).

III. Мотивація навчальної діяльності

Вправа «Асоціативний куш»

Запитання до класу: Які асоціації виникають у вас до слова «об'єднання»?

Учитель. Одним із чинників, що рухав розвиток цивілізації, стало вміння людей об'єднуватися, і це був чи не єдиний спосіб вижити в мінливих тогочасних умовах. Серед політичних свобод чільне місце посідає забезпечення права громадян на асоціації (об'єднання). Наше право

об'єднуватися в організації називається свободою асоціацій.

На екрані визначення:

Асоціація – це об'єднання, спілка, організація певних осіб для досягнення своїх інтересів і цілей.

Свобода асоціацій – одне з прав людини, яке регулює свободу вступати в організації, а також виходити з них.

У 1998 році було прийнято Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Він визначає особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їхньої діяльності.

IV. Вивчення нового матеріалу

Випереджальне завдання

Виступ учня з презентацією про відомі дитячі та молодіжні організації.

Робота в творчих групах. Правила роботи в групах на екрані.

1 група. Дитячі й молодіжні об'єднання і рухи в Україні

(Нормативно-правова основа діяльності громадських дитячих і молодіжних організацій).

- Прочитайте витяги із закону України «Про молодіжні та дитячі організації».

Досліджуємо;

- З якого віку дозволяється вступати до дитячих та молодіжних організацій?

- На яких засадах утворюються та діють дитячі та молодіжні організації?

2 група. Як створити громадську організацію? (Етапи створення).

- Прочитати витяги із законів України «Про громадські організації» і «Про молодіжні та дитячі громадські організації».

Досліджуємо:

- Як створити молодіжну громадську організацію?

- Порядок створення та реєстрації дитячих та молодіжних організацій.

3 група. Як молодь може дослідити проблеми в житті громади?

Нині в суспільстві існує багато різних проблем, які зокрема стосуються молоді та потребують вирішення. Для їх подолання важливо не чекати, що хтось вирішить питання, а проявити небайдужість й активність і долучитися самому.

Завдання: аркуш паперу розділіть на чотири частини за зразком, наведеним нижче, дати відповідь на питання і презентувати свої результати.

Що ми маємо зараз?	Як повинно бути?	Чому наші сьогоднішні позиції не відповідають нашим прагненням?	Пропозиції змін

Повідомлення груп

V. Закріплення здобутих знань

Метод «Сенкан»

Метод дає можливість учням: чітко визначитися з ключовими поняттями, головними ідеями уроку; сформулювати свої думки; виявити свої творчі здібності; синтезувати знання, які отримали на уроці.

Орієнтовна відповідь. Сенкан до слова «асоціація».

1. Асоціація
2. Добровільна, взаємовигідна
3. Об'єднує, вирішує, створює
4. Спільне вирішення нагальних проблем
5. Об'єднання

VI. Підсумки уроку

Учитель: за допомогою «уявного мікрофона» учні висловлюються одним реченням, обираючи початок фрази із рефлексивного ряду на дошці:

Сьогодні я дізнався...

Було цікаво...

Було складно...

Я зрозумів, що...

Тепер я зможу...

Я навчився...

У мене вийшло ...

Я зміг...

VII. Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.
2. Підготувати електронний фото-дайджест «Молодіжний рух в незалежній Україні».
3. Дізнатися, які громадські організації існують у нашому місті.

Література

1. Закон України «Про громадські організації» [Електронний ресурс] <https://msy.org.ua/images/zg.pdf>
2. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-molodijni-dityachi-1999.html>

3. Конституція України: [зі змін. та допов., внесеними Законом України від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI]. – Харків : Фактор, 2011. – 118 с. – (Серія «Бібліотека законодавства»).

Попович Н.Л.,
учитель української мови і літератури
Комунальний заклад
"Новгородківський навчально-виховний комплекс"
"Загальноосвітня школа I-III ступенів -
дошкільний навчальний заклад"
смт Новгородка, Кіровоградської області, Україна

ПОЗАКЛАСНИЙ ЗАХІД З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ «У КОРОЛІВСТВІ ПОМИЛОК» ДЛЯ УЧНІВ 5 КЛАСУ

Мета: актуалізувати знання учнів про мовну систему; на основі уявної подорожі допомогти зрозуміти важливість орфографічної і пунктуаційної грамотності письма, граматично правильного оформлення усного і писемного мовлення; розвивати пам'ять, увагу, логічне мислення, мовлення учнів; виховувати інтерес до вивчення мови.

Обладнання: записи на дошці, ілюстрація таблички із назвою населеного пункту «Королівство Помилки», роздатковий матеріал.

Хід заходу

I. Організаційний етап.

II. Повідомлення теми та мети заходу.

- Погляньте на таблицю, яка «прикрашає» вхід до загадкових володінь і скажіть, куди ми з вами потрапили?

- У Королівство Помилки.

- Так, сьогодні ми побуваємо у країні, де всі роблять помилки, як в усному мовленні, так і писемному. Жителів цього міста називають «помилчанами». Ми подивимось, як живуть ці люди. У деяких місцях королівства будемо робити зупинки, щоб ознайомитись з особливостями життя у цій державі.

III. Основна частина.

1. Зупинка перша.

Розпочнемо зі знайомства з керівництвом країни – із самим королем. Невже він теж безграмотний, оскільки залишає помилки навіть на табличці

біля входу до королівства? Ось послухайте промову короля на Головній площі:

«Во-шіп і-су-баб дів я!
Во-шіп і-су-баб дів я!»

- Чи зрозуміли ви, про що говорить король?

Щоб розібратися зі змістом історичної промови короля, ознайомимося з текстом промови, що надрукована у всіх газетах королівства.

(Робота з роздатковим матеріалом: на партах в учнів аркуші, названі «Помилчанські новини».)

- Отже, хто розгадав головну тезу виступу короля?

(Я від бабусі пішов!)

- У чому полягає помилка даного запису?

(Слова записані справа наліво.)

- В українській мові, як і в багатьох інших, слова пишуться і читаються зліва направо. А от у арабській, турецькій, перській – навпаки: справа наліво. Багато з вас зараз переглядає турецький серіал «Величне століття. Роксолана». У ньому є епізод, у якому грек Ібрагім вчить шах-заде Мустафу письма. Якщо ви уважно дивилися цей уривок, то помітили, що Ібрагім водив пером саме справа наліво.

2. Зупинка друга.

Оскільки ми тримаємо в руках газету, розглянемо особливості періодичної преси, що є поширеними в цій державі. Справа в тому, що в багатьох газетних статтях час від часу зникають певні літери.

Зараз ми з вами спробуємо прочитати текст газетної статті, у якому зовсім відсутня літера А.

НЕГРМОТНИЙ, ПОЛІЗ ЧИТТИ!

Жив-був вовк. Стрий він ств і слбкий. Їсти ж треб! Пішов він їжу шукти. Бчить – н глявині кінь псється. Зібрв остнні сили стрий розбійник і кже люто:

- Я тебе з їм, коню!

Той переляквся, трясється весь і відповіде:

- Я не проти, вовчок-сірячок, ле не можн мене їсти.
- Чому? – зціквився сірячок.
- Ось н, почитй, - скзв кінь і підняв ногу.

Підійшов вовк, глянув зціквлено, кінь йому копитом як дсть – тк і посиплись іскри з очей. Довгенько не міг прийти до тьми стрий. Як очуняв, подумв: «Ото дурний! Негрмотний, поліз читти!»

- Чому із вовком трапилась така okazія?
- Чи він усвідомив свою помилку?

3. Зупинка третя.

Побуваємо у школі Королівства Помилки. Подивимось, як там вчаться діти. А для цього розглянемо декілька фрагментів уроків.

ФРАГМЕНТ I

- Петре, ти знаєш алфавіт?
- Так.
- Яка буква стоїть за буквою "А"?
- Усі інші.

ФРАГМЕНТ II

Учитель запитує учнів:

- Хто з вас може сказати, чим знаменитий футбол?
- Футбол - це гра, яка потребує мужності та витривалості.
- Так, правильно, а ще?
- Футбол - це гра за національну першість країни.
- Вірно. Ну а ще чим він знаменитий?

Учні мовчали.

- В такому разі, кажу я, футбол знаменитий тим, що пишеться із буквою "те".

Учитель узяв крейду і написав великими літерами: "ФУТБОЛ".

Після цього жоден учень класу не допускав у цьому слові помилку.

Завдання "Виправляємо помилку"

- Подивіться на записи на дошці і скажіть, яку помилку допустили при написанні числа?

("Дванацяте березня" - пропущена буква "д".)

- Це досить поширена помилка не лише у Королівстві Помилки, а і в нашій школі теж. Щоб зрозуміти серйозність даної помилки, послухайте дещо з історії граматики нашої мови.

Справа в тому, що у мові наших предків - слов'ян - не було таких числівників, як "дванадцять", "чотирнадцять", "шістдесят", а натомість на позначення відповідної кількості предметів вони використовували такі сполучення слів: "два на десяти", "чотири на десяти", "шість десят".

Згодом, через багато століть, такі сполучення слів злилися в одне слово. Отже, буква "д" є частиною (входить до кореня) давнього "десять" (у сучасній мові - "дцять").

Робота з віршем Г.Бойка "Про перо і чорнило"

- Послухайте вірш, що характеризує не лише учнів школи Королівства Помилки, а й багатьох учнів нашої школи.

(Читають двоє учнів у формі діалогу.)

- Що це в тебе знов - таки
Двійки в зошит сіли?
У диктантах помилки
Знов зачервоніли?
- І чого б я приставав?
Бачиш, яке діло -
Я перо погане мав
І рідке чорнило...

- Ти вже краще помовчи!
Не кажи смішного.
Запиши собі й завчи
Віршика такого:

"Хто правопис твердо зна,
Той і пише вміло
І ніколи не пеня
На перо й чорнило!"

- Чого навчає вірш Г.Бойка?

4. Зупинка четверта.

- Подорожуючи у незнайомих містах, ми зазвичай любимо заходити до магазинів. Зараз спробуємо прочитати назви магазинів Королівства Помилки. Для цього треба закреслити зайві літери.

ВМАВГВАЗВИВН	(Магазин.)
ЛУНЛІЛВЕЛРЛМАЛГЛ	(Універмаг.)
ДСНІСПСРОС	(Дніпро.)
ДИНТЯНЧНИЙН СНВІНТ	(Дитячий світ.)

5. Зупинка п'ята.

- Хтось із жителів королівства написав про себе таке: "Усіх пальців у мене двадцять п'ять на одній руці, стільки ж на другій, та й на обох ногах десять".

Чим пояснити таку неймовірність?

(Розсіяністю або безграмотністю: треба поставити двокрапку після слова "двадцять").

- Неправильно поставлений розділовий знак або його відсутність призводить до спотворення змісту. Всім відома історія казки С.Маршака

"Дванадцять місяців" із державним документом, у якому було написано

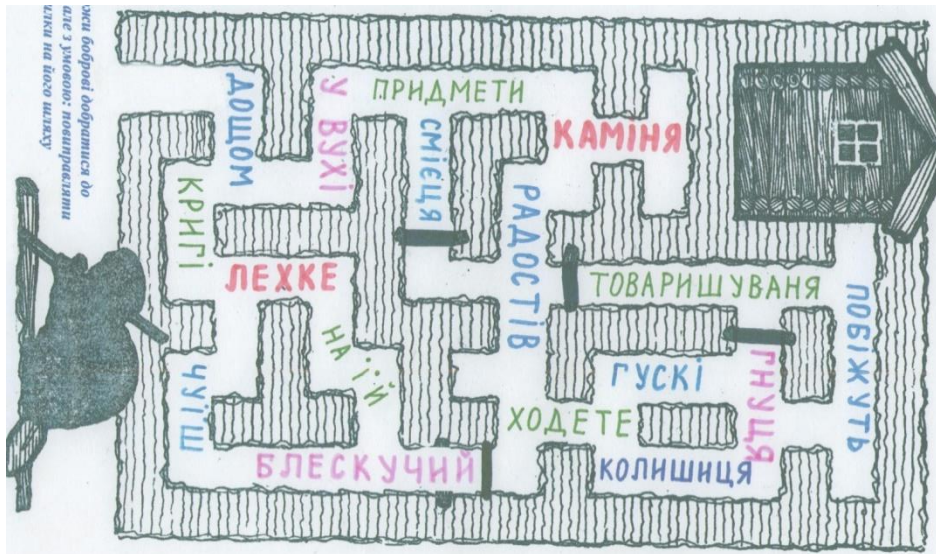
"Казнить нельзя помиловать". Виконавці вироку не могли його виконати, бо не знали, що їм треба зробити. Від позиції коми у даному реченні залежало життя людини: або її стратять, або подарують життя.

6. Зупинка шоста.

- Допоможіть боброві допливти до свого будинку, адже він не знає правил правопису, а на перешкоді - слова з помилками. Щоб здолати цей лабіринт, треба виправити усі помилки, що трапляються на його шляху.

7. Зупинка сьома.

- А зараз послухайте оповідання про одного хлопчика, який живе у Королівстві Помилок.

ОПОВІДАННЯ

Є собі такий хлопчик. Про що б він не говорив, його завжди важко зрозуміти. Івасик не дурний. Ні! Він добре вчиться. Коли він пише самостійні твори, він продумує кожну фразу, і всі іменники, прикметники, сполучники та інші частини мови у нього завжди виявляються на своєму місці. Проте Івасик чомусь вважає, що в усній мові дотримувати правил граматики зовсім не обов'язково. Коли він розмовляє, він не утруднює себе тим, щоб відшукати в пам'яті слова, потрібні для висловлення власної думки. Наприклад, йому треба сказати:

- Мамо, я викликав по телефону з домоуправління слюсаря, і він полагодив нам у кухні водопровідний кран.

Івасику ліньки пригадати, що слюсар зветься слюсарем, кран - краном, що існує дієслово "лагодити". Він повідомляє маму:

- Мамо, я подзвонив, цей прийшов, раз, раз, - і готово.

Не думайте, що Івасик ковтає слова, щоб висловитись якнайкоротше. Потрібних слів у його мові не вистачає, а от непотрібних - велика кількість. "Значить", "так би мовити", "оце саме", "розумієш" - усі ці слова раз у раз "зриваються" з його язика, "зриваються" просто так, за звичкою.

Іноді Івасик висловлюється так:

- Слухай-но, знаєш що, дай-но мені, розумієш, он ту, оцю саму штуковину. У перекладі на зрозумілу для всіх мову це означає:

- Володю, дай мені циркуль.

Вміння точно й чітко висловлювати свої думки необхідне кожній культурній людині. Це Івасик розуміє. Але він не розуміє, що вміння швидко

знаходити і правильно розміщувати у своїй мові слова не дається без вправ. Спочатку ми добираємо свої висловлювання, відшукуємо потрібні нам слова, але якщо людина стежить за собою під час розмови, ці потрібні для висловлювання її думки слова починають виникати в пам'яті все з більшою легкістю.

Хто з вас не чув футбольних коментарів? Івасик - завзятий уболівальник. Але якщо б коментатор так само мало працював над своєю мовою, то ваш "уболівальник" почув би такий репортаж:

- Увага! Значить, така справа, говорить, виходить, оце саме. Одним словом, починаємо. Зараз... Кинули! Біжить,біжить,біжить... Раз! Обштангу Ребров, оце саме! Там двоє побігло!.. Упав! А той тепер поза грою! А цей... Веде,веде,веде! Раз! Ба-бах! Є! Готово! Значить, оце саме, гол, одним словом... Цей як ударив, той як підскачив, а оцей раз - і готово!

Зрозуміли б ви, друзі, що відбувається на футбольному полі?

Ні, не радимо вам бути схожими на цього хлопчика.

За Ю. Сотником.

Бесіда

- Чи є у нас у класі учні, які говорять так само, як цей хлопчик?

- Я думаю, що, прослухавши це оповідання, учні класу зроблять певні висновки і надалі будуть слідувати за своїм усним мовленням.

IV. Підсумки заходу.

1. Бесіда.

- То чи може бути правильним устрій життя країни, у якій занедбана мова?

(Життя у цій державі йде за "помилковим проектом", і ніякого прогресу у ній бути не може.)

- Чи згодні ви із твердженням, що показником рівня культури і розвитку будь-якої держави є насамперед мова?

- Ми побачили це на прикладі Королівства Помилки?

2. Вправа "Розумні капелюшки".

Вчитель роздає учням 3 капелюшки. Учні першого ряду отримують червоний капелюшок і готують розповідь про те, що нового вони дізнались на сьогоднішньому заході. Учні другого ряду отримують зелений капелюшок і готують розповідь про те, що сподобалося на заході. Учні третього ряду отримують жовтий капелюшок і готують розповідь про те, що не сподобалося на позакласному заході.

Хвоя І.М.,
вчитель біології
Сколівська загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів
м. Сколе, Львівська область, Україна

AGILE – ПІДХІД І МЕТОД ПРОЕКТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні світ вимагає від нас нових навиків мислення, гнучкості, адаптивності, збалансованості, швидкості прийняття рішень та дій, здатності бути емпатійним, співпрацювати і взаємодіяти.

Актуальність даної теми полягає в тому, що у концепції НУШ, а також в новому державному стандарті освіти враховані актуальні потреби в співробітниках нового типу, і програма дослідницької та проектної діяльності учнів входить в обов'язкову частину основної програми ряду предметів. І тому цілком закономірно, що реалізовувати цю проектну частину необхідно також за допомогою найсучасніших методів управління.

Мета полягає в тому щоб підготувати дітей до реалій сьогодення та майбутнього; підвищити рівень мотивації в учнів до навчання; вийти на новий рівень спілкування з учнями.

На сьогоднішній день таким методом є **Agile-підхід** (перекладається як гнучкий, моторний, кмітливий) [2].

З'явився він у високотехнологічних компаніях з розробки програмного забезпечення, але принципи Agile все більше поширюються на різні сфери діяльності – від банківських послуг і до системи освіти [2].

Основою Agile-філософії є три складові – процес навчання, люди і зміни. Із цим ми не дуже справляємося. Вони з'явилися в Маніфесті Agile-школи, сутність якого полягає в тому, що люди і взаємодія важливіші за процеси, інструменти, документи та звіти, усвідомлене навчання, або те, що засвоюють діти, важливіше формальних тестів, дидактичних матеріалів, співпраця між учасниками процесу важливіша, ніж постійні узгодження або переговори, готовність до змін важливіша за дотримання попереднього плану та наслідування «затвердженому плану на рік» [1].

Для конкретної реалізації принципів Agile в практичній діяльності розроблено низку методів, з яких найбільшу популярність завоював метод **Scrum**, який був створений Джеффом Сазерлендом в 1990-х роках для розробки програмного забезпечення, а в останні роки все більше застосовується в бізнесі і в освіті.

Agile-підхід можна застосовувати як у навчальній діяльності школярів, так і в більш класичному варіанті – як технологію управління учнівськими проектами [2].

Якщо ми приймемо філософію Agile та наслідуватимемо методологію EdScrum, то поступово налаштуємо наше мислення на нову хвилю. І тоді ми зможемо передати відповідальність учням та стати для них

партнерами [1].

Хто вже мав можливість спостерігати за Scrum, не буде здивований. А ті, хто ще не знайомий із цією методологією, то вас очікують приємні здивування.

EdScrum – це процесний підхід, методологія, в рамках якої учні розв’язують динамічні проблеми, досягаючи при цьому навчальних цілей і розвиваються особистісно на основі безпосереднього досвіду, співпраці і взаємодії з іншими учнями. Головне в EdScrum – навчання: навчайся «розумніше», покращуй взаємодію з іншими, вивчай себе [3].

Ця методологія учням до душі. Тут не треба вказувати їм що робити, як і коли. Вони мають прописані критерії до очікуваного результату, якого самі і досягнуть в результаті спільної творчої взаємодії. А ще тут панує енергія колективу та позитивний настрій.

Команда EdScrum складається із Власника продукту (учителя), Команди і EdScrum-Мастера. Власник продукту визначає, Що треба вивчити, оцінює і приймає рішення про навчальні результати на основі «Зроблено». Учнівські команди самоорганізуються із 5 людей – це найоптимальніший варіант і їм ніхто, навіть власник продукту, не говорить, як досягти навчальні цілі. Дуже важливо робити маленькі групи, адже це забезпечить більш ефективний і швидкий результат. Один із учнів кожної команди бере на себе роль EdScrum-Мастера, котрий виступає коучем і не керує командою.

Тривалість проекту може розтягуватися на декілька уроків. Учнім ставиться дедлайн і пізніше всі команди презентують напрацьовані проекти Власнику продукту.

Команди між собою можуть комунікувати, якщо їм потрібна порада чи ідея. Така співпраця вітається.

Серцем EdScrum є спринт, який пов’язує між собою набір навчального матеріалу, що допомагає досягнути визначених навчальних цілей. Скрам спринт — це регулярний, повторюваний робочий цикл, під час якого робота завершена і підготовлена до розгляду. Спринти обмежені за часом. Ви можете вибрати тривалість, яка вам підходить, але вони завжди менше одного місяця. [3]

До складових спринту (подій) належить формування команди; планування спринту; збори «на ходу» - це на початку кожного уроку (Що я зробив з моменту попереднього уроку, щоб допомогти команді досягнути цілі цього спринту? Що я буду далі робити на уроці? Які я бачу перепони на шляху досягнення цілей? і т. д.); огляд спринту (перевірочна чи тестова робота тощо); ретроспективні збори (Що було доброго? Що краще можна було зробити? Чого не слід робити? Що перенесемо на наступний спринт?); рефлексія (самоаналіз).

Артифактами є беклог продукту – це впорядкований список навчальних цілей та форм роботи і Scrum-дошка.

Створіть свій беклог продукту: в беклозі ви перераховуєте все, що

потрібно проекту, в порядку важливості. У міру того, як проект набуває форми і з'являються нові фактори, ви додаєте до проекту все за необхідністю[3].

Scrum-дошка (Рис. 1) – це планер і звіт команди водночас. Бажано, щоби в кожній команді була окрема дошка (ватман, фліпчарт тощо). Якщо такої можливості немає, то командам потрібно роздати стікери різних кольорів. Розклеювати стікери може вся команда, але Мастер відповідає за те, щоби кожна наліпка була у правильному полі [4]. Дошку мають бачити усі учні.

Її слід розділити на такі поля:

1. **Завдання.** В цьому полі прописано для учнів завдання, яке ставить Власник продукту.

2. **Зробити.** Сюди команда прописує на стікерах конкретні завдання (1 стікер=одне завдання).

3. **В процесі роботи.** Тут команда переклеює стікери із завданнями, над якими працюють просто зараз. Так команда чітко розставляє пріоритети, а вчитель бачить, чим займається кожна з команд.

4. **Зроблено.** Сюди команди переміщують стікери із вже виконаними завданнями. Тут важливі два аспекти. По-перше, на початку роботи команди самостійно визначають критерії завдань, що відповідають результату «Зроблено». По-друге, команда не може переклеїти стікер в поле «Зроблено», якщо хоча б один з членів команди не зрозумів вирішення завдання.

Завдання	Зробити (хто?)	В процесі роботи	Зроблено

Рис. 1 Зразок Scrum-дошки

Scrum-дошка потрібна для того аби процес був більш візуальним. Учні навчаються поетапно планувати. Свою діяльність організовують через чітко прописані завдання та відзначають факт їх виконання.

Учні обговорюють завдання, розподіляють обов'язки та пересувають стікери з колонки в колонку відповідно до виконаних завдань. Завдяки дошці вони бачать процес роботи команди. Під час перенесення стікера у колонку «Зроблено» спрацьовує емоційний ефект. І це – важливий мотиватор для досягнення результатів. Під час вирішення завдань відповідальний не просто їх виконує, а й передає отримані знання всім учасникам команди. Після етапу завершення відбувається обов'язкова демонстрація та ретроспектива. Інкрементальність у стані «Зроблено» практично гарантує якісне досягнення мети навчання.

Вчитель не просто дає інформацію, а спонукає шукати відповідь на певні запитання самостійно. Роль вчителя на уроці – спостерігати,

координувати процес, щоб він пройшов так, як заплановано. Тобто він є фасилітатором. Тут важливим для учня є розуміння процесу роботи над завданням, а не формальність оцінки, цінність кожного учасника і його внеску в загальний результат, а це вже формувальне оцінювання.

Отже, в процесі проектної діяльності за методом Agile учні набувають потрібних навичок, які розвиваються за допомогою EdScrum. Це стратегічне планування, лідерські якості, самоорганізація, ініціативність, командна взаємодія, комунікація, навички самостійного навчання, відповідальність за спільний результат, а також вивчають навчальний матеріал, необхідний для досягнення результату.

Література

1. Вчителю-інноватору: як EdScrum трансформує навчання Н. Чуприна
2. Електронний ресурс. <https://osvitanova.com.ua/posts/2453-vchyteliu-innovatoru-iaak-edscrum-transformuie-navchannia>
3. Agile в освіті. Основні принципи та способи реалізації <http://teach-hub.com/agile-v-osviti/>
4. Нова Освіта: Scrum&Agile: що це таке та кому може знадобитися?, Методика EDU-SCRUM в освіті <https://www.itscholar.com.ua/>
5. TeachHub: SCRUM-дошка: як ефективно використати вчителю та учням <http://teach-hub.com/>

СЕКЦІЯ 3.

ВИХОВНІ АСПЕКТИ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Бачурська Т.А.,

заступник директора

*Комунальний заклад «Дніпрорудненська гімназія «Софія» -
загальноосвітня школа I-III ступенів № 1»*

м. Дніпрорудне, Василівський район, Запорізька область, Україна

СЦЕНАРІЙ СВЯТКОВОГО ФЕСТИВАЛЮ «ДОНЬКИ-МАТЕРІ»

Учасники: 2 ведучих-учня, 2 ведучі-вчительки, творчі колективи закладу освіти, 10 учениць з мамами.

Запрошені: педагогічний колектив, вчителі-ветерани педагогічної праці, шефи закладу освіти, жінки-підприємці, жінки місцевих державних установ, жінки-волонтери, жінки-меценати.

(лунає лірична фонова музика, виходять ведучі, читають вірші на

фоні музики)

Ведучий 1: О жінко, ти найкрасивішим цвітом
Приносиш навесні життя, як казку,
Ти вчиш, як цінувати і любити,
Тримаєш світ в долонях, повних ласки.

Ведучий 2: О жінко, ти – коштовність, ти – святиня,
Ти – мати, оберіг, ти – вся планета,
Кохання і родини берегиня,
Поетами оспівана в сонетах.

Разом: Наші вітання найчарівнішим жінкам міста.

Ведучий 1: Вячеславе, як ти гадаєш про яку з присутніх жінок можна сказати - гарна, як горлиця, ясна, як зірка, пливе, як лебідка, цвіте, мов маківка?

Ведучий 2: Без сумніву – про кожную з них. Мене більше цікавить питання, які ж риси притаманні цим жінкам?

Ведучий 1: Я гадаю, розум, відповідальність, працелюбність, організованість, почуття обов'язку, терпіння, мужність.

Ведучий 2: Стривай, але ж це риси більш чоловічі ніж жіночі?

(виходять Р.Ю. та Т.А.)

Т.А.: Пробачте, хлопці, але ми тут трохи підслухали.

(Стають біля ведучого 1)

Ведучий 2: А чого ви обидві біля нього стали?

Р.Ю.: Ми підтримуємо його слова про розум, терпіння, мужність і все таке...

Ведучий 2: Але ж кожній жінці хочеться бути слабкою, беззахисною, навіть інколи безпорадною, щоб відчувати міцне, надійне чоловіче плече.

(Р.Ю. та Т.А. переходять і стають до ведучого 2)

Ведучий 1: Не зрозумів, а чого ви пішли до нього?

Т.А.: Бо нам дійсно інколи хочеться бути слабкими і відчувати чоловічу підтримку.

(Хлопці відходять, шепочуться між собою, потім уходять за куліси беруть по квіточці, повертаються, дарують квіти жінкам)

Разом: Так краще?

Т.А.: Ось таких чоловіків виховують у нашій гімназії! *(уходить)*

(Муз. заставка)

Р.Ю.: А я скажу так – немає межі жіночій досконалості. І цю досконалість ми створюємо самі.

Ведучий 1: А як же ми?

Р.Ю.: А ви хлопці разом з нами маєте честь провести святковий фестиваль, який поєднав у собі розум, талант, жіночність та елегантність.

Разом: Фестиваль «Доньки-матері» відкрито.

(1 танець колективу «Асорті» - «Далеко від мами»)

Ведучий 1: А зараз зустрічайте наших учасниць. Перший вихід –

візитна картка. *(запрошують учасниць на сцену по черзі для презентації візитної картки)*

Ведучий 2: Дякуємо учасникам і проводжаємо їх готуватися до другого виходу.

Т.А.: У світле весняне свято ми звертаємося до дуже важливих гостей – ветеранів педагогічної праці. Ви маєте за плечима великий професійний та життєвий досвід і ми щиро вам вдячні, що ділитесь ним з молодим поколінням.

Ведучий 2: Хай від серця й щиро поважають вас онуки і діти, щоб могли ви їхній долі радіти!

(учні вручають квіти ветеранам педагогічної праці)

(2 пісня «Материнська любов» Зіміна Тая, володарка гран-прі багатьох всеукраїнських фестивалів, міжнародного фестивалю у Болгарії)

Ведучий 1: Переходимо до другого виходу учасниць – «Наше хобі, наш талант».

Ведучий 2: Запрошуємо ...

(проходить другий вихід учасниць)

Ведучий 1: Можна тільки дивуватися талантам наших чарівних мам та доньок. І коли тільки мами знаходять час для хобі та для розвитку здібностей своїх дітей.

Р.Ю.: Так, бути мамою – складно й відповідально.

Ведучий 1: Я б дуже хотів щоб моя мама мною пишалась. Я дуже її люблю.

Р.Ю.: Повір мені, вона тобою пишається. Я у цьому впевнена, як і в тому, що матері наших гостей теж горді за своїх доньок. Шановні пані, дякуємо вам, що знайшли час і завітали до нашої гімназії. Кожна з вас досягла у житті багато висот, але найвища – це щедрість та людяність.

Ведучий 1: Ми часто звертаємось до вас за допомогою, не ми особисто, а наші вчителі, але ж вони це роблять для нас. І жодного разу не було відмови з вашого боку. Від імені всіх учнів закладу хочу сказати дякую за ваші великі серця.

Р.Ю.: Нехай ваше духовне багатство – одвічна жіноча мудрість, вміння розуміти і підтримувати, дарувати віру і любов розквітає новими барвами.

(учні вручають квіти запрошеним гостям)

(3 танець від колективу «Пілігрим»)

Ведучий 2: Навчати, давати поради, спрямовувати, бути прикладом для наслідування — все це та багато іншого.....

Т.А.: вміє кожна мама та бабуса. Ти це хотів сказати?

Ведучий 2: Майже. Я взагалі то хотів сказати про наших вчительок, але Ви, Тетяно Анатоліївно, своїм даром передбачення збили мене з думки.

Т.А.: Добре, я допоможу....*(збирається щось казати)*

Ведучий 2: *(дивлячись спочатку на Т.А.)* Дорогі, любі наші вчительки,

ваша підтримка дуже важлива для кожного учня, *(а потім до зали)*, для вас не існує чужих дітей. В будь який час ми можемо пригорнутися до вас, як до другої мами. Прийміть щирі вітання з прекрасним жіночим святом Весни! Нехай лагідна посмішка весняного сонця дарує вам міцне здоров'я, красу та чарівність, родинне тепло та затишок.

(4 пісня «Сон» - Довгаль Даша,

призерка Всеукраїнського фестивалю «Таланти Хортиці»)

Ведучий 1: Ось ми і дійшли до останнього виходу учасниць фестивалю «Доньки-матері».

Р.Ю.: Зустрічайте, дефіле у стилі «Фемелі лук» та юна вокаліста Софія Окопна, призерка всеукраїнського фестивалю «Таланти Хортиці».

(5 дефіле під пісню «Мама»)

Ведучий 2: Вітайте, незрівняні у своїй красі, неповторності, дивовижності – наші мами та їх доньки. Ви подарували всім свято, а ми хочемо подарувати вам веселу пісню.

Т.А.: Саме для вас співають володарки гран-прі багатьох обласних, всеукраїнських фестивалів, переможниці у міжнародному фестивалі в Болгарії – дует «Тая-Марія».

(Мами і доньки залишаються на сцені, танцюють під пісню)

(6 пісня «Вечір» - дует «Тая-Марія»)

Ведучий 1: Гучні оплески для всіх учасниць. А привітати найчарівнішу половину людства – прекрасних жінок та дівчат, завітали наші шефи *(назвати ППБ, вітання від шефів)*.

Ведучий 2: Запрошуємо до слова директора.

(Директор вручає подяки учасникам, хлопці-ведучі вручають квіти, шефи вручають подарунки)

Ведучий 1: Дякуємо всім та бажаємо святкового настрою, міцного здоров'я, нев'янучої краси та ніжної любові.

Безрукава Л.І.,

вчитель української мови

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 122

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Швець Н.А.,

вчитель української мови

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 122

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА НА ОСНОВІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ІМПЕРАТИВ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У Концепції Нової української школи задекларовано, що школа буде

не лише навчати, але й «формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством». Незважаючи на жваві дискусії, які вирують навколо цього питання у суспільстві, виховний момент в освіті залишено.

Найпереконливішим аргументом стали справедливі твердження про те, що найосвіченіша людина може стати злочинцем, якщо не сповідує загальнолюдські цінності. До них відносяться добро, милосердя, свобода, істина, справедливість, краса. Це ті цінності, які важливі для духовно розвиненої людини в усі часи для всіх націй.

Пріоритетними орієнтирами для виховного процесу, прописаними у НУШ, є такі цінності: «морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність)». Відбулася дуже важлива і суттєва зміна в бік ліберальної демократії, яка задекларована на законодавчому рівні.

Це перемога не лише для освіти. Школа покликана втілити ці положення Концепції в життя, стати в авангарді суспільних змін, бути тим простором, де цінності переосмислюються і переформатовуються не лише для школярів, але і для цілого суспільства.

Українське суспільство, що ще остаточно не позбулося тоталітарних звичок, потребуватиме додаткових вольових зусиль, аби закласти нові цінності оновленими, ненасильницькими методами.

Школа має стати простором довіри й ціннісних дискусій, середовищем, у якому ми всі вчимося не нав'язувати свої принципи іншим, не примушувати, а бути прикладом, надихати і допомагати один одному в цьому непростому процесі.

Стосунки між учасниками освітнього процесу мають будуватися на діалозі та взаємній повазі.

Виховання не повинно бути зведене лише до окремих “занять із моралі”. Усе життя Нової української школи, в тому числі й викладання предметів, необхідно організувати за моделлю поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей. Під час вивчення тем добирати матеріал, спрямований на запобігання дискримінації, насильства та знущання у школі.

У зв'язку зі зміною вектору навчання в школі змінюються і форми та методи, що використовуються вчителями для досягнення поставленої мети, соціальне та громадянське виховання стали невід'ємною складовою на уроках української мови та літератури. Вчителі-філологи Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №122 розробили вправи, що покликані формувати громадянську компетентність.

У 5-6 класах проводяться вправи «Пізнай свого друга», «Мої особисті символи», «Я — міністр охорони здоров'я», «Фігура знань», що допомагають учням визначити свою роль у суспільстві, власну громадянську позицію,

сприяють формуванню громадянської складової навчання.

У старшій школі ми часто використовуємо вправи: «Я Президент України», «Проект покращення моєї країни». В усіх класах відповідно до теми та віку учнів постійно здійснюємо веб-подорожі до різних країн світу, що вдосконалює комунікативні навички учнів, формує громадянську свідомість.

Основні принципи нашої роботи - педагогіка партнерста, демократичний стиль роботи, індивідуальна спрямованість.

Для забезпечення якісного і швидкого зворотнього зв'язку активно використовуємо новітні технології і методи: платформи Plickers, Quizizz, Prometheus, EdEra, НаУрок, Google Classroom, що значно урізноманітнює і оптимізує навчальний процес.

Також учні 6-11 класу разом із вчителями долучилися до Марафону написання листів, який щорічно проводить організація Amnesty International. Це дуже цікава та корисна робота, під час якої школярі удосконалювали вміння грамотно скласти текст листа та демонстрували свою активну громадянську позицію.

У процесі вивчення української літератури в школі розвиток соціальної та громадянської компетентностей відбувається через навчання на трьох рівнях: засвоєння знань про громадянську відповідальність («навчання про»), розвиток розуміння і ставлення до громадянської відповідальності («навчання для розвитку розуміння та ставлень»), а також здобуття практичного досвіду громадянської відповідальності («навчання через досвід»). Нам, філологам, як кажуть, Сам Бог велів займатися цією необхідною справою. Під час підготовки до уроків української мови підбираємо приклади, які ілюструють певні правила, із віршів Ліни Костенко, Василя Стуса, Василя Симоненка, Василя Голобородька, Івана Малковича, Тараса Шевченка, прозових творів Івана Франка, Олександра Довженка, Емми Андієвської та інших. Пропонуємо учням самостійно навести приклади із вивчених творів, щоб продемонструвати засвоєння матеріалу. Обов'язково коротко обговорюємо зміст наведених цитат.

Благодатним ґрунтом для проростання зерен демократії є уроки розвитку зв'язного мовлення. Для переказів обираємо тексти, які свідчать про високу духовну розвиненість українського народу, потужний заряд його духовної енергії; тексти, у яких відстоюються загальнолюдські й національні цінності, що базуються на засадах гуманізму й демократії та передаються від покоління до покоління, у яких людина - найбільша цінність цивілізованого суспільства. Для написання творчих робіт також обираються теми, розкриття яких спонукає дітей мислити, усвідомлювати важливість активної громадянської позиції, відчувати себе членом спільноти, виробляти готовність брати на себе відповідальність, поважати закон та правові норми; толерантно ставитися до здобутків різних народів, людей різних рас, культур і національностей, до різних поглядів, ідей,

вірувань та утвердження права кожного на власну думку.

Працюючи і над таким видом роботи як переклад текстів із російської мови, часто використовуємо окремі статті Декларації прав людини, Конституції України, Кодексу про адміністративні правопорушення, викладені російською мовою та ін..

Багато творів, введених до програми з української літератури, пронизані ідеєю гуманізму та демократії. Вивчаючи, наприклад, оповідання Володимира Дрозда «Білий кінь Шептало», дискутуємо про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність (РЗМ на основі оповідання). Обговорюємо проблеми людини в суспільстві, її знеосіблення, свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності і мрії.

Повість-казка Юрія Винничука «Місце для дракона» спонукає замислитися про реалії сучасного світу, у якому й досі живуть «драконячі закони». Діти, об'єднавшись у групи за подібністю поглядів, висловлювали власні роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви.

Вірш Галини Кирпи «Коли до вас темної ночі...» викликав жваву дискусію серед восьмикласників. Значна частина дітей назвала його маячнею. Лише декілька учнів блискуче розкрили ідею вірша, чим спонукали багатьох однокласників змінити свою думку.

Вивчаючи повість Миколи Гоголя «Тарас Бульба», ми переобладнали клас на судову залу. Дев'ятикласники добровільно обрали собі ролі адвокатів, прокурорів, суддів. Підсудними були Тарас та Андрій Бульби. Учні відстоювали свій погляд на тему «Злочин і кара», «Хто має право забрати життя у іншої людини». Думки, як завжди, розділилися.

Із різних ракурсів завжди розглядається творчість геніального пророка української нації Тараса Шевченка, його складний і трагічний життєвий шлях. Цьогоріч було прийнято рішення залучити дев'ятикласників до участі в особливому інтелектуальному турнірі «Шевченко - гуманіст і правозахисник». Разом ми з'ясовували, порушення яких прав людини викриває поет у поемах «Сон» та «Кавказ», знаходили цитати на підтвердження відповідей.

Учителі запропонували учням висловити свої думки щодо наведених нижче цитат: «Право і справедливість полягають у тому, щоб кожний мав і робив своє так, аби ніхто не мав чужого і не позбавлявся свого» (Конфуцій)

«Здається, люди більше гніваються, коли їхнім правам завдають легкої шкоди, аніж коли вони зовсім позбавлені їх внаслідок насилля. Перше називається бути обманутими, друге – поступитися сильнішому» (Фуکیدід)

Учні об'єдналися у три команди, які працювали над такими запитаннями:

1. Правовий документ, зроблений у встановленій законом формі розпорядження дієздатного громадянина на випадок смерті про належні йому матеріальні і нематеріальні блага. Відгадайте твір Тараса Шевченка,

правильно назвавши цей документ?

2. У якому творі Тарас Шевченко констатує факт грубого порушення прав людини із обмеженими фізичними можливостями та посягання на її життя?

3. У якому творі Тарас Шевченко констатує недопустимий факт спільного перебування у місцях позбавлення волі політичних в'язнів та злодіїв і розбійників?

4. У якому творі Тарас Шевченко констатує недопустимий факт спільного перебування у місцях позбавлення волі політичних в'язнів та злодіїв і розбійників?

5. Процитуйте шматок із твору Шевченка, у якому проілюстровано факт вимагання дрібним чиновником хабара за послугу

6. У якому творі Шевченко констатує факт порушення права народу на свободу віросповідання?

Учні дійшли висновку, що життя людини - найвища цінність, що будь-яке посягання на нього – злочин. Школярам сподобалася така форма роботи, яка спонукає мислити критично, аргументувати власні думки.

Отже, результатом такої виховної діяльності вчителів-філологів, на нашу думку, є випускник, який свідомо сповідує систему загальнолюдських цінностей, ідеалів і пріоритетів, що сприяють закріпленню позитивних установок, обранню стилю поведінки, напряду діяльності та соціальних репрезентацій, становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації та гуманізації відносин між нею та довкіллям, почуття відповідальності не лише за себе, а й за розвиток, добробут країни та всього людства.

Література

1. База даних «Законодавство України» www.zakon.rada.gov.ua
2. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. 5-9 клас. Посібник для вчителя / Рафальська М., Боярчук О., Герасим Н. та ін. – Київ, 2017. – 136 с.
3. Закон України «Про освіту»
4. Концепція національно-патріотичного виховання, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641
5. Концепція Нової української школи.
6. Освітній портал www.osvita.org.ua

Гах І.М.,
вихователь

*Ніжинський обласний педагогічний ліцей Чернігівської обласної ради
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ВЕЛИКОДНІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ ЯК ЗАСОБИ ЕТНІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНЯ

Мета:

навчальна: розширити і поглибити знання учнів про свято Великодня (народні традиції відзначення, атрибутика тощо) в Україні та ознайомити учнів з особливостями святкування Великодня в різних країнах світу;

розвивальна: формувати духовно-моральні загальнолюдські цінності, розвивати цікавість до українських обрядових свят, етнічну ідентифікацію у становленні підростаючої особистості в умовах української державності, виховати розуміння необхідності збереження етноменшинами національної культури в умовах асиміляції;

виховна: виховувати шанобливе ставлення до рідних святинь нашого народу, традицій і звичаїв інших країн.

Обладнання: проєктор, ноутбук, комп'ютерна презентація, дерев'яні та справжні писанки, крашанки, пасочка, кошик, свічка, сир, масло, ковбаса, часник і хрін, вишиті рушники.

Хід заняття

Вихователь: Великдень – світле і духовне свято, яке щороку об'єднує сотні людей по всьому світу. Це одне з найбільших весняних свят у християнській релігії, традиції його святкування склалися сторіччями. Великдень – Свято пов'язане з воскресінням Ісуса Христа, тому й має назву Великий день (Великдень). Запахні страви, весняне сонце, давні традиції роблять Великдень значною подією року. Але які б коріння не мав Великдень, традиції у багатьох країнах відрізняються [1].

Дата святкування встановлюється наперед, але щороку припадає на різні дні – із 22 березня по 25 квітня (за старим стилем). Що ж то за свято – Великдень? З'явилася ця назва наприкінці I тисячоліття, коли на українську землю прийшло християнство. Це день воскресіння Ісуса Христа. За легендою, у день, коли народився Ісус Христос, було надзвичайно сонячно, а тривалість його дорівнювала аж сімом сучасним дням. Великдень українці завжди святкували радісно, піднесено. Святу передував Великий піст, під час якого тваринна їжа заборонялася. Наші пращури були мудrimi людьми. Під час посту організм очищався від непотрібних шлаків і ставав здоровішим. Та й у кожного заощаджувалися харчі до свята: заливалися ковбаси жиром, копчили шинку та окороки, назбирували багато яєць. Упродовж 7-го тижня посту наводили лад у господарстві, прибирали, мазали хати, розмальовували стіни зсередини й зовні, прикрашали покуть, вивішували найкращі рушники. Увесь тиждень перед Великоднем прийнято називати Великим або

Страсним, Білим або чистим тижнем. Кожен день цього тижня має своє призначення [3].

Бесіда про Великий піст (вихователь ставить запитання учням)

- Скільки часу триває Великий піст? (7 тижнів).

- А від чого людина повинна утримуватися під час Великого посту? (Великий піст потрібен кожному для того, щоб очиститися від гріхів і приготувати свою душу до світлого свята. Упродовж усього посту людина має відмовитися від їжі в пам'ять про сорокаденний піст Ісуса. Упродовж 40 днів християни повинні відмовлятися від розваг і задоволень, присвячуючи час самопізнанню і молитвам [3]).

Учні заздалегідь підготували повідомлення про «Страсний тиждень», під час якого однокласники на аркушах, за допомогою піктограм, позначають предмети, які є символічними для днів тижня перед Великоднем.

Учениця: Страсний понеділок. За традицією, український люд у Страсний понеділок прибирав свою оселю – фарбував, мив, чистив. У понеділок, особливо для жінок, день починався рано. Ще до сходу сонця мати будила дочок, і вони, умившись, починали порядкувати, змащувати жовтою глиною долівку на призьбі, потім мили ладу (скриня на одяг), лавиці, стіл, двері, чистили вікна тощо. Після обіду йшли на город, аби до живного четверга посіяти все насіння.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (будинок, пензлик, насінина).

Учениця: Страсний вівторок. У вівторок жінки прали, прасували білизну, готували до свята святковий одяг. Чоловіки тим часом оглядали поля й заготовляли дрова для випікання пасок.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (праска, білизна, дрова).

Учениця: Чиста середа – день своєрідного завершення найважливіших робіт. У середу під вечір слід було впоратися з городом, навести лад у хаті, прибрати її зовні. Увечері починали причиняти тісто для пасок, дівчата вибирали яйця для писанок, готували віск, писало, природні барвники. Хлопці ж прибирали подвір'я, складали дрова, звільняли двір від всякого мотлоху тощо.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (писарчук, яйце).

Учениця: Страсний четвер ще називають Живним, або Чистим. За стародавнім звичаєм на світанку цього дня дорослі й діти особливо урочисто милися. Український звичай велить це робити біля криниці або річки. До Чистого четверга оселя має бути прибрана, чиста. Господині розвішували в будинку рушники. Свічкою, принесеною увечері з церкви, випалювали зображення хреста на одвірку, над входом до хати. Страсну свічку зберігали до наступного Страсного четверга. Традиційно у Чистий Четвер до свята купували дітям обновки. Також саме в Чистий Четвер дівчата розписували писанки для коханих та готували великодні листівки.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (крапля води, свічка, писанка).

Учениця: *Страсна п'ятниця* – день жалоби на спомин про смерть Христа. Богослужіння Великої п'ятниці проникнуті Духом жертвовної любові. Цього дня християни строго постять. Заборонено в Страсну П'ятницю співати й веселитися.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (церква, Ісус на хресті).

Учениця: *Велика Субота*. У Велику Суботу в обов'язки господаря входило підготувати кошик для посвяти – його промивали в проточній воді й сушили на сонці. Жінки ж малювали писанки, готували смажене й варили їсти, пекли паски. А ввечері наповнювали кошик.

Вихователь: Які піктограми ви використали? (кошик з писанками, пасочка) [3].

А зараз пропоную разом скласти Великодній кошик. Що ж символізує паска? (*хліб вічного життя*).

- Що символізує ковбаса? (*Освячення м'ясних страв сягає коренями ще до старозавітної Пасхи: на це свято споживали жертвовне ягня. Ягня – це прообраз Ісуса Христа, який своєю жертвою відкупив наші гріхи*).

- Що символізують сир і масло? (*сир і масло є символами жертвовності та ніжності Бога*).

- Що символізують часник і хрін? (*символізують міцність, яку може дати людині віра у Воскресіння Господа Ісуса Христа*).

- Що символізує писанка і яйце? (*писанка символізує життя, достаток, вічний рух; крашанка – побажання усякого добра, яйце – символ зародження життя, знак життя нового, воскресіння*).

- Що ж тоді символізує свічка? (*джерело життя і світла, тепла домашнього вогнища, захисту*) [3].

Вихователь: Цікавим є те, що великодній набір страв не однаковий у всьому світі – у різних країнах прийнято готувати та святити різні страви. Пропоную здійснити віртуальну мандрівку країнами для того, щоб дізнатися про великоднє «меню» та традиції святкування Великодня в інших країнах світу.

Презентація «Свято Великодня у різних країнах світу»

(супроводжується розповіддю вихователя)

Як і в Україні, у *французькому* Великодні присутні яйця, але відмінність полягає в тому, що це шоколадні яйця. Діти підкидають їх у повітря: чиє пасхальне яйце першим впаде на землю, той програє. У французів прийнято їсти на Великдень смаженого баранчика.

Святкова трапеза в *поляків* починається з молитви. За святковим столом традиційно повинні зібратися всі покоління однієї родини. Сніданок складається з освяченої паски, яєць, хрону, м'яса, ковбаси та мазурека – пирога з фруктовим начинкою. Наступного дня за Великодньою неділею – «мокрого понеділка» поляки щедро поливають одне одного водою.

Вважається, що вода приносить здоров'я, удачу, зиск у господарстві.

На Великдень в *Англії* готують смажену баранину та солодкий марципановий пиріг – симнел. Крім традиційних служб і молебень, важливу роль відіграє прикрашання будинків і ділянок. У Великобританії на Великдень використовують не тільки курячі яйця, як у всіх інших країнах, але й гусячі, і навіть страусині.

Головний атрибут свята Великодня в *Угорщині* – це, звичайно, пасхальне яйце як символ зародження нового життя. На Великдень в Угорщині прийнято дарувати діткам невеликі подарунки, як правило, солодоці і всілякі шоколадні яйця, зайчики і баранці. Головна страва угорського Великодня – варена шинка. Понеділок починається з того, що угорські юнаки та чоловіки бризкають на волосся дівчат і жінок парфумами або одеколоном. При цьому прийнято читати невеликі великодні віршики, а в подарунок від жіночої половини отримують усілякі подарунки: пасхальні яйця, солодоці. Народна традиція з обливанням досі збереглася в містечку під назвою Холлоке. Це музей-село під відкритим небом, головні експонати якого – власне місцеві жителі. Вважається, що це сприяє жіночому здоров'ю і красі, також допомагає в майбутньому народженню здорових дітей. До речі, кролик – це теж символ плодючості, тому у великодні дні всюди можна побачити їх – шоколадних, намальованих на листівках, і навіть живих.

У *Болгарії* прийнято Великдень називати «Велікден». Зазвичай рано вранці, у Страсний четвер, у всіх будинках фарбують яйця. Після святкової літургії у дворі храму люди дарують одне одному пофарбовані крашанки, цокаються ними, а потім їх їдять.

У *Румунії* в багатьох районах жінки додають у саму паску волоський горіх, для запаху – мускатний горіх, апельсини або лимон, родзинки. У деяких районах до неї додають дрібно потертий гарбуз. Ще одна цікава страва, притаманна Румунії та Молдові – «Babele» – великодня баба, спеціально приготована в печі солодка страва з макаронів, що заливалися в спеціальні формочки. У деяких районах це є обов'язковим пасхальним блюдом, в інших не готується взагалі. Але існувала й страва «протилежної статі» – дід, який був кислуватим або соленим на смак, а колір був обов'язково темним.

Частина населення *Бразилії* – католики, для яких найбільшим і шанованим релігійним святом є Великдень. Святковий стіл прийнято прикрашати солодкою, начиненою дрібними шматочками фруктів, паскою, яка за формою нагадує хрест. У Бразилії на Великдень дарують загорнуті в блискучу святкову упаковку шоколадні яйця з іграшкою всередині.

На думку *фінів*, великодні свята, які тривають цілих чотири дні – із п'ятниці до понеділка, найкраще проводити на природі з сім'єю. У Чистий четвер фіні печуть паски і фарбують яйця.

На Великдень *шведи* варять і фарбують яйця. Зрізають гілки берези або верби, ставлять їх у вази і прикрашають різнокольоровим пір'ям,

маленькими дерев'яними яйцями. Важлива відмінність шведського великоднього столу від інших європейських – наявність маринованого оселедця, настільки улюбленого шведами.

Німці відзначають Великдень два дні: Великодне воскресіння і наступний день – Великодній понеділок. Саме в Німеччині вперше з'явився один із популярних символів Великодня – Кролик.

У Великодню неділю в **Ірландії** подають суп із зеленої цибулі і ягняти. На вулицях влаштовують танцювальні змагання. Переможець отримує пиріг.

В **Італії** традиційно печуть «пасхальний торт» – солоний пиріг із звареними яйцями і шпинатом та смаженою ягнятиною.

Великдень у **Канаді** відзначають активно, адже в країні багато діаспор країн СНД. Але до цього свята ставляться більше як до сімейної події, ніж як до релігійної події. Після церковної служби сім'ї або дружні компанії збираються разом на природі або навіть у ресторані, пригощаються і розважаються. Канадці теж мають свого Великоднього Кролика Банні. Він приносить гостинці й шоколадні яйця слухняним діткам. А на стіл господині виставляють багато витончених страв: ягня, випічку, шинку, запечені овочі.

В **Японії** після молитв священнослужителі видають усім парафіянам здобні солодкі булочки і фарбовані яйця. Далі японці розходяться по своїх домівках і влаштовують скромне застілля. На відміну від багатьох європейських країн, Японія не звикла до масштабних гулянь та розкішних святкувань. Зазвичай усе проходить досить тихо, так що представники інших конфесій не особливо помічають, що в місто прийшов Великдень.

Великдень у **Вірменії** називають Затик. У будинках або біля них жителі Вірменії обов'язково встановлюють великоднє дерево, яке прикрашають іграшковими крашанками, ляльками з соломи або сіна, стрічками. Після завершення свята ляльок спалюють або відпускають плисти по воді. Увечері на святковий стіл господиня виставляє паски і фарбовані курячі яйця, пророщену пшеницю. А ще традиційно тут пригощаються пловом і кутапом, вареним м'ясом барана й коржами з пшениці.

Головним символом Великодня в **Австралії** є не великодній кролик, як у багатьох країнах, а білбі – рідкісна тварина цього континенту. Популярні також і шоколадні яйця. Великдень в Австралії святкують на природі. Адже австралійці вірять, що в це свято очищується повітря, а вода в джерелах набуває властивості, схожої до властивостей святої води. Крім того, на Великдень в Австралії відбувається фестиваль великих повітряних куль, зроблених у вигляді великодніх яєць. Головною великодньою стравою в австралійців вважається смажена баранина, яловичина або курча. Щодо десерту, то австралійці ласують традиційним тортом із безе, прикрашеним різними фруктами. Окрім того, популярними на Великдень є солодкі гарячі булочки [1].

Вихователь. Минає час, а українські традиції й обряди, такі як

Великдень, переходять від покоління до покоління. Їх бережуть, тому що український народ шанує свою віру, поважає обряди прашурів і палко любить свою землю. Кожна країна та кожен народ відрізняється своїми цікавими та унікальними звичаями. Для когось вони можуть здаватися смішними, для когось – дивними, а для самого народу – це є його історія. Адже кожна людина перебуває в соціальному середовищі певного народу, засвоюючи їх ціннісні орієнтації, що закріплені в традиціях і звичаях, прийнятих у суспільстві того чи іншого народу. Традиції формуються не самі по собі, а в певній культурі, тому вони здатні задавати певні духовні орієнтири, впливати на суспільну свідомість. Життєздатність традицій залежить від подальшого їх розвитку та засвоєння наступними поколіннями. У свою чергу, звичай є формою поведінки в певних ситуаціях, яку сприймає і підтримує певна соціальна група, тобто регламентує форми взаємин людей у побуті і сім'ї, які відображають особливості життя певного народу. Через звичаї людина долучається до соціального і культурного досвіду та засвоює його, у першу чергу, у процесі виховання. Тобто традиції і звичаї є пам'яттю народу, яка зберігає все цінне в історичному розвитку, та засобом, що забезпечує прогресивний розвиток суспільства.

Отже, ставтеся до чужої культури з тією ж повагою, із якою ставитеся до власної, не судіть про традиції інших культур, відштовхуючись від власних переконань, оскільки кожна культура має власну систему цінностей [2].

Література

1. Великдень у 16 країнах світу: традиції святкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://businessvisit.com.ua/uk/blog/velikden-u-16-krayinah-svitu-traditsiyi-svyatkuvannya/>. – Назва з екрана.
2. Головач Н. «Традиції звичаїв як фактор культурної соціалізації особистості» / Н. Головач [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///E:/MyDoc/Downloads/apitphk_2013_31_32%20\(3\).pdf](file:///E:/MyDoc/Downloads/apitphk_2013_31_32%20(3).pdf). – Назва з екрана.
3. Кресан Ж. «Великодні свята і звичаї українців» / Ж. Кресан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/velikodni-svata-i-zvica-i-ukrainciv-48122.html>. – Назва з екрана.

Гуро К.В.,
вихователь

*КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІКТ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Актуальність теми. Виховання сучасної дитини є дуже складним і водночас цікавим процесом. На наших дітях дуже позначився науково-

технічний прогрес ХХІ століття. Розвинуте технологічне суспільство диктує свої закони у вихованні і спілкуванні людей різних поколінь. Для багатьох батьків наших учнів комп'ютер, Інтернет, чат – таємниця за сімома замками. Діти швидше і ефективніше використовують всі блага інформаційних технологій. І тому виховання у дітей правильного ставлення до безпечного для здоров'я використання комп'ютера лягає на учителя, класного керівника, вихователя, які за своїми посадовими обов'язками повинні бути завжди попереду хоча б на один крок від своїх вихованців. Педагогічний працівник, який на сьогодні не володіє комп'ютером – вчорашній день, бо не використовуючи ІКТ, він сам втрачає шанс краще будувати виховну систему, не вчить дитину орієнтуватися в навколишньому просторі, що є головною вимогою сучасного життя [8, с. 103].

Змінюється суспільство, змінюється освіта, змінюються прийоми і методи виховання. Їх потрібно вибирати, виходячи з конкретних умов та можливостей навчального закладу, соціального запиту батьків.

Виховні функції в Криворізькому обласному ліцеї-інтернаті для сільської молоді виконуються усіма педагогічними працівниками, але головна роль у вирішенні завдань виховання ліцеїстів відводиться вихователю та класному керівникові. Від успішності їх роботи залежить рівень вихованості учнів і міжособистісні відносини в класному колективі та колективі в гуртожитку.. Мета діяльності вихователя – це створення умов для самореалізації і саморозвитку особистості учня, його успішної самореалізації в суспільстві. Але для того, щоб дитина вірила у щирість слів педагога, самому вихователю необхідно саморозвиватися і самореалізовуватися в суспільстві та оволодівати новими інформаційними технологіями. Використання ІКТ в педагогічній роботі – це один із способів самоствердження та самореалізації в колективі ліцею.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти і безпосередньо в діяльності вихователя ліцею стало загальною необхідністю.

Сфери застосування та можливості ІКТ в роботі вихователя гуртожитку КОЛІ

1. Діагностування та анкетування

Для вихователя гуртожитку дуже важливо об'єктивно оцінити результати своєї роботи, причому зробити це професійно грамотно, сформулювавши мету підібравши потрібну дослідницьку методику. Для вивчення результатів виховного впливу використовують наступні методики: моніторинг, діагностика, анкетування. Це дає можливість виявляти здібності дітей, їх позитивні та негативні риси характеру для подальшого коригування.

Кожен вихователь у своїй роботі користується різними діагностиками, які вимагають великих витрат часу на обробку та аналіз. Він має вивчати індивідуальні особливості учнів та їх розвиток, рівень вихованості колективу поверху. В цьому вихователю допомагають інформаційні технології.

Проведення тестування і підрахунок результатів доручаються комп'ютерній програмі.

2. Робота з батьками. Комунікації.

Соціальні мережі та електронна пошта дають можливість спілкуватися з учнями та їх батьками у позаурочний час, вирішувати різні питання на відстані, що є не лише зручним, але і необхідним, враховуючи специфіку навчального закладу інтернатного типу[4, с. 221].

Такий вид роботи дає можливість виховувати в учнів культуру спілкування, навчати безпечної поведінки в мережі. А батьки можуть у будь який час дізнатися про успіхи своїх дітей.

Інформування про життя ліцею (презентації, СМС-інформування, створення груп у соціальних мережах, налагодження електронної пошти, наповнення Інтернет-сторінки – сайту ліцею, організація форумів для обговорення подій, проведення опитування та анкетування, публікація фотоальбомів проведених заходів, робота блогів педагогів).

При роботі з батьками ІКТ вихователі застосовують у таких напрямках:

- ✓ для комунікацій;
- ✓ для проведення батьківських зборів;
- ✓ для анкетування;
- ✓ для створення бази даних.

3. Позакласні заходи

Інформаційні технології зручно використовувати при проведенні годин спілкування, які відразу для ліцеїстів стають цікавішими і кориснішими. Для проведення години спілкування, позакласного заходу вихователі гуртожитку використовують різноманітні презентації. Безліч фотографій, відеофрагментів, музики дозволяють зацікавити абсолютно всіх учнів.. Також ліцеїсти приймають активну участь у підготовці такого роду заходів. Матеріал для тематичних лінійок, годин спілкування діти знаходять в Інтернеті, використовуючи пошукові системи, в газетах, літературі та інших джерелах.

Використання ІКТ на виховних заходах сприяє [1, с. 25]:

- ✓ розвитку інтересу учня до цього заходу;
- ✓ розвитку вмінь і навиків роботи з інформаційними ресурсами;
- ✓ ефективному керуванню увагою учня;
- ✓ активізації пізнавальної діяльності;
- ✓ формуванню навиків дослідницької роботи;
- ✓ підвищенню інформаційної культури.

Учні набувають досвіду публічних виступів, підвищується самооцінка, так як вміння працювати з комп'ютером є одним із елементів сучасної молодіжної культури.

При підготовці і проведенні виховних заходів, тематичних лінійок в гуртожитку в позаурочний час використовуються такі прикладні програми,

як MS Power Point, MS Publisher, графічний редактор Adobe Photoshop, музичні програвачі, тощо, які роблять виховну роботу в гуртожитку яскравою та запам'ятовуючою.

На загально ліцейських святах комп'ютер став незамінним помічником. Всі заходи, на яких вдається використати мультимедійний проектор, музичний супровід, проходять на високому рівні і надзвичайно подобаються ліцейстам. Презентації, відеозаписи і музика стають невід'ємною частиною ліцейського життя.

Години спілкування, які проводяться з використанням ІКТ, сприяють розвитку самооцінки ліцейстів, їх знань та навиків, виробляють вміння бачити сильні і слабкі сторони своєї особистості, характеру.

Ліцей живе своїми традиціями. Але для підтримки їх сьогодні потрібні нові форми, новий зміст, та нові технології роботи. Тому в організацію виховних заходів (у тому числі і традиційних) міцно входять інформаційним технології.

Висновки.

Отже, основними цілями впровадження ІКТ в роботу вихователя гуртожитку ліцею є:

- ✓ залучення ліцейстів і їх батьків в побудову єдиного інформаційного простору для організації ефективної взаємодії педагогів, учнів та батьків;
- ✓ формування у ліцейстів світогляду відкритого інформаційного суспільства, підготовка членів інформаційного суспільства;
- ✓ формування відношення до комп'ютера, як до інструменту для спілкування, навчання, творчості;
- ✓ розвиток творчого, самостійного мислення ліцейстів, формування вмінь і навиків самостійного пошуку, аналізу і оцінки інформації, оволодіння навиками використання інформаційних технологій.

Література

1. Іванова О. Підвищення інформаційно-комп'ютерної компетентності педагогів//Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. – №2. – С. 22 – 30.
2. Інформаційні технології в навчанні. – К.: Видавнича група ВНУ, 2006. – 240 с.
3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс] / С. Дишлева. Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/technol/680>
4. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Просвіта», «Книга пам'яті України», 2000. – С. 368.
5. Современные информационные технологии в образовании [Электронный ресурс] / С.А.Зайцева, В.В.Иванов. Режим доступа:

<http://sgpu2004.narod.ru/infotek/infotek2.htm>

6. Сороко Н.В. Реалізація діяльнісного підходу при комп'ютерному навчанні в умовах оновлення мовної освіти в Україні // Засоби і технології єдиного

інформаційного освітнього простору: Зб. наук. праць / За ред. В.Ю. Бикова, Ю.О.Жука. – К.: Атіка, 2004.

7. Сутність поняття «Інформаційно-комунікаційні технології» та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти [Електронний ресурс] / Н.Ю. Фоміних. Електронний ресурс: Режим доступу до джерела: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2009_5/files/ped905_77.pdf

8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006.– С.192.

Дацко О.В.,

заступниця директорки з навчально-виховної роботи,
координаторка шкільної служби порозуміння «Коло друзів»,
медіаторка НММ ГО «Ла Страда-Україна», тренерка-фасилітаторка.
навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – гімназія» м. Жмеринки, Вінницька обл.

З ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛЬНОЇ СЛУЖБИ ПОРОЗУМІННЯ «КОЛО ДРУЗІВ» У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ КОМПЛЕКСІ «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТ. – ГІМНАЗІЯ»

Життя без конфліктів неможливе. Конфлікти в суспільстві є соціальною реальністю. Вони охоплюють усі стосунки людини з об'єктивною дійсністю. Для того, щоб виявити та розглянути рівень конфліктності та причини конфліктів, що виникають між всіма суб'єктами навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – гімназія», у 2006 році було проведено дослідження на тему: «Чи є в нашій школі конфлікти? Чому вони виникають?», в якому взяли участь вчителі школи, учні 5 – 11 класів, 100 батьків учнів 5-10 класів.

За результатами досліджень стало зрозуміло причини конфліктів, що найчастіше виникають між однолітками в нашій школі. Були названі такі причини: прізвиська, нападки, піддражнювання, образи, обсмикування, прагнення перекричати, примусити замовкнути, які умовно можна назвати словесними домаганнями; груба, агресивна поведінка, суперечки і непорозуміння на спортивному майданчику, на перерві, в їдальні, порушення дисципліни на уроках, боротьба за авторитет і лідерство серед однокласників або приятелів, відмова від чергування по класу, школі, – проблеми взаємостосунків; псування або втрата майна: підручників, мобільних телефонів, та інших речей. Також було визначено досить високий рівень

конфліктності в учнівському середовищі та у взаємовідносинах вчитель/вчителька – учень/учениця.

Вивчивши дану проблему, адміністрацією школи спільно з психологічною службою, було прийнято рішення взяти участь у проекті «Стратегії міліції щодо профілактики підліткової злочинності в Україні», який впроваджували БО «Український Центр Порозуміння» (сьогодні ГО «Інститут Миру і Порозуміння») разом із Жмеринською ГО «Ініціатива» за фінансової підтримки Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва. Шкільна служба порозуміння «Коло друзів» на базі нашого закладу освіти розпочала свою діяльність з 1 вересня 2007 року. Починаючи з вересня 2015 року ШСП «Коло друзів» співпрацює з ГО «Ла Страда-Україна» в проектах по створенню системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному» та вирішення конфліктів мирним шляхом в закладах освіти.

Шкільна служба порозуміння – це команда підготованих старшокласників-посередників (медіаторів), які допомагають своїм одноліткам розв'язувати конфлікти мирним шляхом, використовуючи в роботі відновні практики – медіацію, Коло прийняття рішень, – і працюють над формуванням безпечної атмосфери в закладі освіти.

Переваги застосування Шкільної Служби Порозуміння в закладі освіти при вирішенні конфліктів є застосування в її роботі медіації – медіатори проводять зустрічі з тими, між ким виник конфлікт, і допомагають їм залагодити суперечку з урахуванням інтересів всіх сторін. Таким чином, медіація покладає відповідальність за вирішення конфліктів на самих учасників конфлікту.

Чим важлива Шкільна Служба Порозуміння? По-перше, все, що відбувається в її стінах – таємниця. По-друге, лише учасники/учасниці конфлікту приймають рішення помиритися чи ні, ніхто за них цього не вирішує. По-третє, учасники/учасниці конфлікту мають можливість висловити всі свої переживання і почуття стосовно їхнього конфлікту. І ще важливим є те, що медіатори слідкують за тим, щоб учасники/учасниці конфлікту не ображали один одного, адже вони ЛЮДИ і заслуговують на повагу, а конфлікт – це неприємність, яку можна виправити.

Діяльність Шкільної Служби Порозуміння базується на принципах відновного підходу, який передбачає: повагу до особистості, віру в її здатність вирішувати конфлікти у найкращий для себе спосіб; відповідальність у стосунках та по відношенню до інших; віру в кожную особистість та її здатність змінюватися.

Найпереконливіше про результати роботи нашої Шкільної Служби Порозуміння свідчать результати дослідження впровадження відновних практик в нашій школі, які ми провели в травні 2018 року:

- за спостереженнями адміністрації, педагогів/педагогинь й учнів/учениць покращилася атмосфера в школі;

- значно скоротився час, що витрачала адміністрація школи на врегулювання конфліктів між учнями/ученицями;
- 90% учасників/учасниць конфліктів, що уклали угоди про порозуміння під час медіації, виконали їх та більше не повторювали даний конфлікт;
- знизився рівень агресії загалом;
- поліпшилися відносини між учнями/ученицями в класах;
- зменшилась кількість ізольованих учнів/учениць;
- 100% учнів/учениць 2-11 класів знають про те, що в школі працює Шкільна Служба Порозуміння і приблизно 75% учнів/учениць, між якими виник конфлікт, не вирішують його силою, а звертаються по допомогу до медіаторів/медіаторок-ровесників/ровесниць;
- значно знизився рівень насильства та злочинності (за 13 років діяльності Шкільної Служби Порозуміння всього один учень школи потрапив на облік в поліцію за вчинення крадіжки);
- педагоги/педагогині, які подавали запит до Шкільної Служби Порозуміння щодо вирішення конфліктної ситуації між учнями/ученицями чи батьками учнів/учениць схвалюють діяльність Шкільної Служби Порозуміння;
- приблизно 30% батьків учнів/учениць звернулися до координаторки Шкільної Служби Порозуміння «Коло друзів» про допомогу, а не вирішували конфлікти самостійно та визнали, що відновні практики є дієвим інструментом для врегулювання конфлікту та більш ефективним, ніж каральний підхід;
- 7 вчителів виявили бажання навчитися самостійно проводити медіації та Кола і для них було проведено триденний тренінг «Базові навички медіатора в навчальному закладі».

Коли відбувається конфлікт між двома, можна вирішити його за допомогою медіації. А що робити, коли конфлікт в цілому класі? В такій ситуації доречно застосувати іншу відновну практику – Коло.

Коло – це добровільне зібрання учасників/учасниць освітнього процесу (учні/учениці, вчителі, батьки, громадськість), які бажають обговорити, вирішити складні питання, проблеми, конфліктні ситуації та приймають спільне рішення в атмосфері взаємоповаги і турботи згідно з правилами. Головною особливістю Кола є те, що кожен/кожна з учасників/учасниць має можливість висловити власну точку зору та бути почутим/почутою іншими учасниками/учасницями Кола.

Використання процедури Кола у закладі освіти набуло широкої популярності. Зокрема, у нашій школі розвинулося декілька напрямків роботи у Колах, які набули загальної популярності:

- **Коло цінностей (презентаційне Коло)** ми проводимо для вчителів, учнів, батьків. Під час такого Кола ми говоримо про важливих людей в нашому житті, чим вони для нас є взірцем, чому хотілось би бути схожими на

них.

- **Коло примирення** – це коли всі учні, які бажають вирішити конфлікт в класі, сідають в коло, кожен висловлює свою думку стосовно того, що відбувається, кожен вносить свої пропозиції, як можна вирішити цей конфлікт і кожен бере на себе відповідальність за вирішення конфлікту.

- **Коло вирішення проблеми** ми проводимо в тих ситуаціях, коли у конфлікт втягнуто багато осіб. Під час проведення Кола вирішення проблеми учні/учениці обговорюють ситуацію, що сталася; кожен/кожна має можливість висловитися з приводу конфлікту та бути почутим/почутою. Далі учасники/учасниці переходять до обговорення варіантів вирішення даної ситуації та приймають спільне рішення. Важливо пам'ятати, що рішення проблеми повинне задовольнити кожного/кожну учасника/учасницю Кола, лише тоді процедура може бути завершена.

- **Коло прийняття рішень** використовуємо в класі для того, щоб учні або батьки (дивлячись для якої категорії учасників воно проводиться) змогли за допомогою цієї практики ухвалити загальноприйняте рішення, яке задовольнить усіх. Свою думку зможе висловити кожен/кожна, а не лише активні лідери (батьківський комітет), як це найчастіше стається в класі.

- **Тематичні кола** залежать від віку та діяльності людей, які знаходяться у Колі. Дуже важливо, щоб тематика Кіл була погоджена з класом. Можна попередньо запитати в учнів/учениць, що саме їх цікавить, або ж задати таке питання на самому Колі: «Про що ви бажаєте поговорити?», але у такому випадку важливо врахувати власні знання по даній темі.

- **Кола зцілення** проводиться для учнів/учениць, які пройшли процес медіації. Саме за допомогою таких Кіл проходить їхнє відновлення в освітньому середовищі. Метою таких Кіл є поліпшення взаємин між учасниками/учасницями та повернення їх до тих стосунків, які були до конфлікту. Традиційно такі Кола починаються з цінностей, а потім відбувається обговорення ситуації, що склалася, результати медіації та перспективи відновлення стосунків.

В основному **на батьківських зборах** проводиться Коло цінностей, як презентація відновної практики Коло. Але є й відмінності у питаннях. Під час Кола на батьківських зборах батькам можна задати питання не про команду, а про їхніх дітей. Наприклад: «Поділіться досвідом виховання дітей у Вашій сім'ї», «З яким настроєм ваша дитина йде до школи? З яким повертається?», «Які зміни відбулися з Вашою дитиною від початку навчального року?» тощо. Найкраще, напередодні проведення Кола для батьків, питання обговорити та узгодити з класним керівником.

Переваги програми «Медіація однолітків»

Коли медіатори мають можливість допомагати вирішувати конфлікти між своїми однолітками, зменшується ризик виникнення непорозумінь між поколіннями; адже завжди існує проблема того, що старші нав'язуватимуть

молодшим своє бачення та способи вирішення певних проблемних ситуацій. У свою чергу, медіатори постійно спілкуються зі своїми ровесниками і знають, що може стати причиною конфлікту, що переживають сторони конфлікту. Крім того, атмосфера стосунків довіри та взаємного розуміння між представниками одного покоління встановлюється набагато швидше, ніж між представниками різних вікових груп.

Всі люди, залежно від вікових особливостей, мають різне бачення та підходи до вирішення конфліктів. У випадках, коли над розв'язанням конфлікту працюватимуть однолітки, до уваги братиметься думка кожного. На жаль, коли до вирішення проблемної ситуації підходять представники різних вікових когорт, частіше за все, старші нехтують думкою молодих, вважаючи, що їм бракує досвіду.

Ровесники більше довіряють один одному, насамперед тому, що не відчують влади у своєму колі. Під час медіації контроль над ситуацією рівноцінно належить як сторонам конфлікту, так і медіаторам. Вони працюють за принципом «рівний – рівному», який є дуже ефективним.

Ровесники в ролі медіаторів викликають у конфліктуючих сторін повагу та шанобливе ставлення. Спостерігаючи за врівноваженою та впевненою поведінкою медіаторів, сторони конфлікту налаштовуються на позитивне сприйняття ситуації та серйозного підходу до її вирішення.

Отже, дані аргументи свідчать на користь впровадження програми «Медіація однолітків» у закладах освіти. Безумовно це позитивно впливатиме на загальну атмосферу стосунків у школі.

Література

1. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження. Посібник. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 168 с.
2. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. – К.: ФОП Нічога С.О.. – 2018. – 174 с.
3. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект. – [Навч.-метод. посібник]. – К.: ФОП Стеценко В.В. – 2016. – 192 с.
4. З досвіду діяльності Шкільної Служби Порозуміння «Коло друзів» навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – гімназія», м. Жмеринки, Вінницької обл.

Демчишина А. І.,
вчитель початкових класів
Комунальний заклад «Широківська опорна школа»
смт Широке, Широківський район,
Дніпропетровська область, Україна

ВИХОВНИЙ ЗАХІД ЗА ТЕМОЮ «ВМІННЯ ТВОРИТИ ДОБРО!»

До вашої уваги представлено виховний захід за темою «Вміння творити добро!». Його мета виховувати в учнів уміння і бажання творити добро. Формувати патріотичні почуття, любов і повагу до рідної землі, бажання жити в мирі та бути доброю та вихованою людиною. Дане свято рекомендоване до використання вчителям початкових класів.

Тема: вміння творити добро!

Мета : виховувати в учнів уміння і бажання творити добро, багато навчатись, вміння працювати над самовихованням, гартувати волю і характер, набувати добрих звичок. Формувати патріотичні почуття, любов і повагу до рідної землі, бажання жити в мирі та бути доброю та вихованою людиною.

Ведучий. Вітаю усіх присутніх в цій залі. Сьогодні ми з Вами поринемо в країну добра і милосердя. Людина приходить у світ для добра. Вона наділена розумом, тому може дуже багато чого навчитися, здатна творити сама свою долю. Але щоб бути господарем власної долі, їй потрібно з дитинства вчитися, багато працювати над собою, набувати добрих звичок, виробляти різні вміння і навички.

1. У світі завжди протилежності є:
Хороший — поганий, є добрий і злий.
Та кожен життя проживає своє,
Як вміє. А ти в цьому світі який?
2. Ти радість даруєш, добро в світ несеш?
Та щиро й сердечно в біді співчуваєш?
Чи, може, з гординею в світі ідеш
Та зла своїм рідним та близьким бажаєш?
3. Ти, може, привітний і добрий з людьми,
Усмішку, як сонечко людям даруєш?
У світ для добра всі приходимо ми,
Можливо і ти добротою дивуєш?
4. Чи зло заподіяти всім норочиш:
Украсти, збрехати, образити можеш?
І з демоном зла ти по світу летиш...
Затям — так робити негоже!

Ведучий. Кожен з нас розуміє, що таке доброта і що таке жорстокість

і не хотіли б зустрітись у своєму житті з жорстокою людиною. Тому давайте поговоримо про те, як не стати жорстоким, а вирости добрим, чуйним, співчутливим до чужого горя.

5. Не лінуйтеся робити добро,
Лише зла не бажайте нікому,
Бо воно, як велика гора,
Стане вам на шляхові земному.

6. І заступить навколишній світ,
Зробить серце жорстоким, холодним.
Ви з любов'ю живіть з юних літ,
Будьте чуйним, веселим і добрим.

Ведучий. Добро, милосердя... Ми часто чуємо ці слова і навіть вживаємо їх у мовленні, іноді не відчуваючи всю глибину їх змісту. Якщо вдуматись, то можна сказати, що вони означають безцінні риси характеру, стан душі, певний комплекс реакцій, психологічний підхід не тільки до людей, які потребують допомоги, а й до всіх живих істот.

7. Чи сонячне світло носити в душі
І радість та щастя усім дарувати.
Тому ти добро всім робити спіши —
Ти кращого, світлого, вищого вартий!

8. Краса людської душі — доброта
Освітлює дивним промінням людину.
Відому ця істина й дуже проста —
Добро накопичуй у серці невпинно!

Ведуча. Милосердя й доброта – як два крила, на яких тримається людство. Як же могло так статися, що милосердя втратило сьогодні свою цінність, а його зміст звівся в основному до милостині. Невже для того, щоб відчутти доброту наших сердець, потрібні землетрус чи Чорнобильська катастрофа чи війна.

11. Шепоче все навколо, що прийшла весна. А десь іде війна... Квітує вишня, прокидаються гаї.

12. А десь гримлять бої...

Вирує місто, з розмахом нових ідей. А десь статистика смертей...
Та в тім то і підступний фокус весь, війна іде в моїй країні, а не десь.

13. Герої України – воїни відваги, мужності, добра.

Ми молимося і не стомлюємося чекати, коли до рідного дому
З Перемогою повернетесь Ви!

14. Дякуємо за терпіння величезне,
Мужність і любов.

Як хочеться, щоби у світі
Панувало лише добро
Щоб кожна пташечка співала
Й приносила усім тепло.

Ведуча. На жаль, багато поряд із нами бідних людей, які з різних причин ледве виживають. Якщо кожен із нас буде небайдужим до чужого горя, то це полегшить їхнє життя. Коли ви закінчите школу, самі творитимете затишок у нашій країні такий, щоб тепло було всім.

15. Приємно завжди поділитись

Своїм багатством і теплом,

Ясним промінчиком світлитись,

Щоб затишно усім було.

16. Треба гаряче серце мати,

Не черствіє душа – в турботі ми,

Я хочу на весь світ сказати:

О, люди! Залишайтеся людьми.

Ведуча. Лікування добротою потребують не тільки хворі й самотні, а й цілком благополучні і здорові люди, у яких душа черства і глуха до чужого горя. Лікування милосердям потрібне і тим, хто не бачить і не чує кривди й болю, несправедливості, горя. Із такими сліпими, глухими треба терпеливо говорити, будити їх словом життєлюбним і проникливим.

17. Плекай добро, воно повернеться до тебе,

Чини добро, і будеш ти в раю...

Роби добро. Господь сказав: так треба!

Я здалека добро розпізнаю...

Ведуча. Ще з часів давньоруських благодійність була в традиціях нашого народу. Цілком природним і закономірним вважалося допомогти знедоленому, нещасному, поділитися шматком хліба, дати притулок бездомному, захистити старість і немічність, порятувати хворого чи каліку, заступитися за беззахисного і скривдженого. Допомогти ближньому пережити горе – значить, наслідувати Бога в доброті. Для цього Бог дав нам заповіді Любові, Добра і Милосердя. Недарма кажуть: "Раз добром зігріє серце вік не прохолоне".

18. Збагати добротою життя,

Щоб присутні навколо відчули,

Що ти справді Господнє дитя,

І любов Його дивну збагнули.

19. Зрозумій — в цьому щастя твоє,

В цьому вічна душевна потреба.

Та любов, що у серці живе,

Нехай буде частинкою неба.

Іванова О.М.,

вчитель початкових класів

Комунальний заклад «Хащуватський ліцей»

с. Хащувате, Гайворонський район, Кіровоградська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ДОБРОЧИННУ (ВОЛОНТЕРСЬКУ) ДІЯЛЬНІСТЬ

У різні часи та епохи, в усіх цивілізованих державах сім'я, школа, суспільство ставили перед собою завдання – виховати громадянина, патріота своєї країни. Україна – не виняток.

Сьогодні, як ніколи, важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати у дітей та молоді громадянсько активні, соціально значущі якості, які проявлятимуться в усіх видах діяльності, що пов'язані із захистом інтересів своєї родини, народу, Батьківщини, а також сприятимуть реалізації особистого потенціалу на благо української держави.

Соціальні випробування в Україні, пов'язані з подіями революції Гідності у 2013 році та фактами агресії Росії в Криму та на сході України з початку 2014 року, зумовили підйом доброчинності як вияв патріотизму практично усіх верств населення, зокрема дітей і молоді. Патріотизм українців сягнув вищого рівня духовності у злитті, невід'ємності символів української держави з волонтерською діяльністю, творенням Добра заради інших, менш захищених прошарків населення. Це свідчення високого рівня розвитку в українському суспільстві гуманістичної свідомості і культури підтримки нужденних [4].

Одним з найголовніших принципів доброчинності є правильне залучення учнів до благодійної діяльності. Це сприятиме конкретнішому, глибшому розумінню учнями загальноісторичних подій, найголовніших потреб суспільства, розвиватиме в них почуття патріотизму, бачення проблем сьогодення, які потребують швидкого вирішення. Треба продумано спрямувати роботу юних волонтерів, щоразу вислуховуючи їхні ідеї, побажання, ставлячи посильні і дедалі більш важливі та захоплюючі завдання, які розвивають небайдужість, допитливість, стимулюють до діяльності, роблять усвідомленою природну любов дитини до рідного краю, держави, людей.

Отже, доброчинна волонтерська діяльність виконує двоєдине завдання: по- перше, сприяє формуванню активної життєвої позиції учнів, розвитку патріотичних почуттів; по-друге, допомагає самореалізації, самоудосконаленню та становленню особистості.

Слід зазначити, що формування патріотичних почуттів молодших школярів через доброчинну діяльність, сприяє духовному збагаченню, вихованню справжніх патріотів, які вивчають, знають, шанують та

збагачують скарбницю нашої історії, поважають традиції свого народу, турбуються про майбутнє держави та її громадян. На сучасному етапі становлення української державності ця проблема набуває особливого значення. Тому обрана тема роботи «Формування **патріотичних** почуттів учнів через добродіє (волонтерську) діяльність» є досить **актуальною**.

Досвід має практичне спрямування, показує різноманітні форми і методи добродієної роботи, кличе до пошуку, пізнання, відкриттів, діалогу. Дана робота передбачає практичне використання учителями шкіл, методистами, волонтерами, співробітниками музеїв, бібліотек, центрів соціальної допомоги, всіма, кому не байдужа доля рідного краю.

Гіпотеза: формування патріотичних почуттів учнів у позаурочний час ефективно за умови оптимальної організації добродієної діяльності; активного, дієвого залучення учнів до актуальних, посильних справ, поставлених перед державою, суспільством, громадянами сьогоднішнього дня.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні ефективних шляхів формування патріотичних почуттів учнів через залучення їх до добродієної діяльності, на основі доступних друкованих праць, джерел та власного досвіду роботи.

Об'єкт дослідження – вплив використання волонтерської діяльності в позаурочний час на формування патріотичних почуттів учнів.

Предмет дослідження – форми, прийоми, види та напрями добродієної діяльності, що сприяють формуванню патріотичних почуттів учнів.

Як же безпосередньо на практиці організувати добродієну (волонтерську) діяльність у закладі освіти?

Найефективніше волонтерство те, що пов'язане з ініціативою дітей. Незалежно від того, чи існує спеціальна школа волонтерів, координаційний волонтерський центр у навчальному закладі, чи ні, ідея робити щось безкоштовно заради добра інших людей об'єднує. Осередок волонтерського руху, окрім об'єднувачої функції, виконує й багато інших завдань, тому ті заклади освіти, які вважають себе експертами у волонтерській діяльності, радять організувати його у навчальному закладі так, щоб:

- популяризувати ідеї волонтерства і рекрутувати волонтерів до акцій;
- виявляти інтереси волонтерів і скеровувати їх туди, де вони принесуть найбільше користі;
- організовувати тренінги та інструктажі напередодні акцій;
- ініціювати, реалізовувати й координувати сам волонтерський проект;
- інформувати про здобутки волонтерського руху у навчальному закладі;
- здійснювати моніторинг волонтерської діяльності;
- здійснювати облік волонтерських заходів для кожного волонтера.

Наш ліцей (КЗ «Хашуватський ліцей» Гайворонської райради Кіровоградської області) є опорним у районі по національно-патріотичному вихованню молоді.

Культурно-просвітницькі та інформаційні волонтерські проекти – важливий крок у розвитку громади. Цей напрям діяльності ми реалізуємо зазвичай через організацію урочистих заходів, святкувань, літніх таборів, молодіжних дискотек, діяльність музеїв, відкриття для потреб мешканців села бібліотечних фондів ліцею тощо. Така діяльність є поштовхом до національно-культурного розвитку громади, її самоосвіти. Наш ліцей несе інформаційно-просвітницькі функції, стає ініціатором збереження давніх традицій, а водночас ініціатором та впроваджувачем нових ідей.

Спортивно-фізкультурні та валеологічні волонтерські проекти, які реалізує наш заклад, ґрунтуються на постулаті, що здоровий спосіб життя учня визначають не кількість уроків фізвиховання та валеологічних бесід, кількість спортивних змагань, а передусім – приклад родини й представників громади. Створюємо такий клімат, насамперед, через позитивний приклад педагогів. Фізкультурно-оздоровчий напрям співпраці навчального закладу і громади реалізуємо через організацію спортивних змагань, родинних турнірів на рівні місцевої громади, району, валеологічних «лекторіїв здорового способу життя», випуск валеологічних газет та листівок, зустрічей зі спортсменами, медичними працівниками, налагодження роботи спортивних гуртків і секцій, відкритих для учнів і мешканців громади, нагородження юних спортсменів, можливість користуватися спортивним інвентарем жителям села, виступи агітбригад, що пропагують здоровий спосіб життя тощо. Ці проекти, які часто ґрунтуються на оптимізмі та великому прагненні змінити світ, ще раз засвідчують, що діяльність нашого ліцею не обмежується тільки навчанням у класах. Результативність роботи перевіряється за порогом навчального закладу, у громаді, яка сама виставляє оцінку учням за вихованість, ввічливість, відповідальність, милосердя тощо.

Головна мета волонтерського руху в загальноосвітньому закладі – відродження кращих вітчизняних традицій доброчинності; виховання у дітей таких соціально-значущих якостей особистості, як альтруїзм, милосердя, відповідальність, ініціативність; формування соціально-активної, громадянської, соціально-моральної позиції особистості.

Волонтерська діяльність має приносити задоволення. А будь-який захід, здійснений у співдіяльності з іншими волонтерами, – виховувати дисциплінованість, толерантне ставлення, відповідальність (за себе, за інших членів групи, за тих, на кого ця діяльність спрямована; за різні дії і висловлювання) [6].

Волонтерський рух пропагуємо ще з початкової школи. Працюємо за конкретними напрямками діяльності, а саме:

– **пошуково-краєзнавчим** – поглиблене вивчення історії та природи

рідного краю; догляд за похованнями видатних людей і героїв; створення літописів; створення та поповнення музеїв бойової слави; вшанування ветеранів і учасників бойових дій тощо;

– **культурологічним** – відродження і пропагування культурних цінностей народу, етносів, народних ремесел; поглиблене вивчення традицій рідного краю; мистецька діяльність тощо;

– **екологічним** – збереження та відновлення природи, турбота про благоустрій села; пропагування екологічно-доцільної поведінки тощо;

– **соціальним** – підтримка і допомога тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації [16].

Прикладами вияву патріотизму стали добродійні акції та добродійні проекти дітей. Вони відбуваються з ініціативи ліцеїстів і визначаються високим рівнем творчого самовираження й презентації духовності України і українців та спрямовані на матеріальну і психологічну підтримку захисників України та людей, що потребують допомоги. Така добродійна діяльність означена державницьким і національним смислами, багатоаспектністю, турботою про забезпечення захисників Вітчизни всім необхідним – теплими речами, засобами захисту, медичними препаратами, книжками, психологічною підтримкою. У міру своїх можливостей і здібностей, але щиро, креативно, віддано, з бажанням підтримати, діти долучилися

до проведення добродійного ярмарку, збору кришечок, інших акцій з метою збирання коштів для придбання ліків та потрібних речей на фронт. Виготовляють обереги, пишуть листи, вірші, малюють малюнки, влаштовують для воїнів концерти, надсилають (з допомогою батьків) посилки в зону АТО – все заради перемоги, миру і цілісності України.

Також постійно проводимо акції: «Голос серця», «Солодкий лимон», «Лист ветерану» «Тиждень добродійності», «Обереги воїнам АТО», «Захиснику Вітчизни!», «Чисте джерельце», «Ми – патріоти!», та інші.

Наша агітбригада здійснює театралізовані виступи, агітує за здоровий спосіб життя («Безпека дорослих очима дітей», «Безпека на дорозі», «Шкідливим звичкам – Ні!», «Пригоди курчатка Пі»).

Вже набули поширення такі форми і зміст учнівської добродійності:

- придбання іграшок та книжок дітям з інтернатних закладів;
- видання збірок віршів;
- виступи з самодіяльними виставами і концертними програмами у лікарні, дитячому садку («День людей похилого віку», «Святий Миколай, у гості завітай», перед учасниками бойових дій та воїнами АТО («Ніхто не забутий», «Не старіють душею ветерани», «Шана вам, захисники нашого сьогодення»);

• написання листів підтримки, виготовлення оберегів, дитячих малюнків;

- допомога по господарству самотнім;

- догляд за похованнями учасників Другої Світової війни і жертв Голодомору;
- вшанування учасників бойових дій і героїв Небесної сотні (зустрічі, концерти, лінійки Пам'яті);
- психологічна підтримка осіб з особливими потребами;
- поповнення фондів бібліотек книгами;
- збір теплих речей, іграшок і канцтоварів для дітей Сходу.

Різні форми і зміст доброчинної діяльності важко і не потрібно порівнювати за соціальною значущістю – всі вони безцінні для тих, хто потребує допомоги і підтримки.

Опитування учнів, які вже мають досвід доброчинної діяльності засвідчує, що їм подобається бути активними учасниками доброчинних соціальних проєктів, їхніми безпосередніми творцями і реалізаторами.

Для усвідомлення цінності своєї доброчинної діяльності, підкріплення мотивації для подальшої участі у волонтерському русі учням необхідно забезпечити соціальну рефлексію, тобто, можливість побачити себе і результати своєї діяльності сторонніми очима, допомогти їм проаналізувати власні досягнення і труднощі, що сприятиме розвитку їхньої самосвідомості і особистісному зростанню.

Залучення дітей та молоді до доброчинної діяльності є одним із шляхів формування у них громадянської позиції та розв'язання гострих соціальних питань без участі держави. Доброчинність, як вид діяльності, пов'язана з наданням допомоги та підтримки тим, хто її потребує, виходячи із загальнолюдських принципів гуманності та взаємодопомоги; здійснюється виключно безкорисливо. Вона завжди була невід'ємною частиною української культури та традицій.

Соціально-значущі якості особистості можуть формуватися у різних видах доброчинної діяльності: творчій, продуктивній, міжособистісній, міжгруповій, а рівень їх сформованості перевірятися як у різних видах групової доброчинної діяльності, так і у системах різних ставлень: до себе, до іншого, до соціального оточення, до Батьківщини, до якості виконання соціальних ролей, до суспільнокорисної праці тощо. У найбільш загальному вираженні вони відображають рівень сформованості гуманістичної свідомості, ціннісні ставлення та соціально-ціннісний характер конкретної діяльності [15].

Основна соціально-педагогічна ідея організації доброчинної діяльності школярів полягає в тому, щоб сформувати мотивацію і залучити до неї різні вікові групи дітей та учнівської молоді, виховувати у них чуйне ставлення до потреб і проблем інших людей, навчати компетентісному поведінню у різних життєвих ситуаціях і з різними суб'єктами соціальної взаємодії.

Отже, історико-педагогічне та соціологічне обґрунтування сутності, структури, змісту патріотичного виховання і волонтерської діяльності,

результати проведеного нами дослідження довели, що обрана нами тема є правомірною, оскільки вона зумовлена проблемами подальшої теоретичної та практичної розробки шляхів патріотичного виховання через волонтерську діяльність з метою розвитку особистості.

Одержані теоретичні та науково-методичні висновки переконують, що етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення є фундаментом патріотизму і здійснюється переважно в батьківській родині та навчальному закладі. Він припадає на дошкільний і молодший шкільний вік. На цьому етапі формується почуття патріотизму. Саме в патріотичних почуттях відбивається ставлення особистості до своєї держави, її минулого, майбутнього й сьогодення.

Головна мета волонтерського руху в загальноосвітньому закладі – відродження кращих вітчизняних традицій доброчинності; виховання у школярів таких соціально-значущих якостей особистості, як альтруїзм, милосердя, відповідальність, ініціативність; формування соціально-активної, громадянської, соціально-моральної позиції особистості.

Визначено конкретні напрями доброчинної діяльності: пошуково-краєзнавчий, культурологічний, екологічний, соціальний.

Найефективнішими формами організації доброчинної діяльності є: свята (сімейні, народні, релігійні, державні), екскурсії та походи (краєзнавчі, на підприємства, по історичних місцях, в природу тощо), бесіди, зустрічі з відомими людьми (героями війни та праці, воїнами АТО, народними умільцями, державними діячами тощо), виставки, конкурси, акції, вікторини, створення музейних експозицій, догляд за могилами, надання допомоги членам родини, ветеранам, людям похилого віку, дітям-сиротам тощо.

Пимітка. Сценарії заходів, акцій, виступів; опис проектів подані у додатках.

ДОДАТКИ **(Авторські розробки)**

ЖИТТЯ СВОЄ ОБЕРІГАЙ БЕЗПЕКИ ПРАВИЛА ВИВЧАЙ!

ПРИГОДИ КУРЧАТКА ПІ НА ВЕСЕЛІЙ ФЕРМІ **(Основи безпеки життєдіяльності)**

Ведучі:

Вітають сьогодні дорослі і діти,
Гостей дорогих в атмосфері привітній,
Для вас готували ми нашу виставу,
Виставу повчальну і дуже цікаву.
В ній зло і добро зустрічаються часто,
І хто переможе — всі знають прекрасно.
Ми спробуєм вам, з допомогою казки,

Про різні в житті розкажуть негаразди.
Щоб в ній зрозуміти змогло і маля,
Що є небезпечним для його життя.
(Г.С.Мандрика, С.О. Трохименко, Н.В. Мухіна «Сам удома», Р.о. № 1,
2007, С 95.)

Всі інші віршовані рядки Ольги Іванової.

Ведучі:

За горами, за лісами,
За широкими морями,
Проти неба, на землі,
Фермер жив в однім селі.
Якось трапилась нагода –
Приключилася пригода:
Фермер виступ готував
На аграрний семінар.
Доведеться відлучитись
По роботі у столицю.

Господар:

Гавчику! Гляди пильненько,
Щоб було усе гарненько!
Добре ферму стережи,
Щоб не трапилось біди!

Песик Гавчик:

Ніч і день не буду спати.
Треба пильно наглядати!
Господарство все огляну,
За тваринами пригляну.

Господар:

Що ж, завжди служив ти щиро.
Час рушати. Їду з миром!

Ведучі:

Та й поїхав він швиденько.
Гавчик наш zostавсь саменький.
Непомітно час проходить,
Сонце сіло, ніч надходить.
(Іде Гавчик. Раптом чує якісь голоси.)

Курчатко 1:

- Пі-пі-пі!

Курчатко 2:

-Пі-рі-пі-пі!

Курчатко 1:

Ой як добре! Ми – самі!

Курчатко 2:

Можна бавитись, гасати.

І не треба вночі спати!

Песик Гавчик:

Що за галас тут, малята!

Буду вас оберігати.

Разом зараз ми підемо,

Швидко родичів знайдемо.

(Ідуть. Назустріч – курочка і півник.)

Ось і мама, ось і тато.

Ваші діточки-курчата?

Курочка Ко:

Ко-ко-ко, мої манюні,

Як ви вибігли із клуні?

Відійшла по молоко –

Вас не стало! Ко-ко-ко!

Хіба можна утікати?

Мамі й тату не казати?

Лихо, горе і біда

Неслухів підстеріга!

Півник Кро-ко-ко:

Ку-ку-ріку, ку-ку-ріку!

Скажу Вам, як чоловіку:

Гавчику, курчат пробачте.

Вчинок, дійсно, необачний.

Зрозумійте Ви малих –

День народження у них.

Дякуємо, що знайшли

І додому привели.

Ведучі:

Всі заснули мирно й тихо.

Оминуло курчат лихо.

Гавчик вчасно підоспів,

Врятувати їх зумів.

Ніч пройшла – настав світанок,

Пробудився світлий ранок.

А курчата – знов гасають,

Ні на кого не зважають...

Курчатко 1:

Пі-пі-пі! Пі-рі-пі-пі!

Знов zostалися самі!

Курчатко 2:

Побіжімо разом в поле,

Трактор Брум там землю оре.

Курчатко 1:

А я хочу на дорогу!
Там – асфальт, не в'яжуть ноги.
Давай візьмем самокати,
Класно можна поганяти!
(Танок «Курчатко Пі»)

(Усі танцюють. Трактор переїхав курча. Всі шоковані побаченням.
Тваринки завмирають. Наперед виходить Коза, телефонує в лікарню).

Коза Ме-ме:

Ме-ме-ме. Ало! 103?
Швидше приїздіть сюди!
Ферма, Польова 105.
Сильні травми у курчат!
Ме-ме-ме. Не запізниться!
У дорозі не баріться!
Ще живе курча. Врятуйте!
Допоможіть! Полікуйте!

(Приїздить швидка допомога. Санітари забирають курчатко.
Прибігають батьки, плачуть, бідкаються.)

Індичка Глю-глю-глю:

Як це так? Глю-глю, бульди!
Ви дивилися куди?
Що за мама? Що за тато?
Тиняються скрізь курчата!

Голуб Гур-гур:

Гур-гур-гур – не розумію!
Звісно, я судить не смію.
Ми ж там родичі якісь...
Хоч крізь землю провалились.

Киця Няв:

Няв-няв-няв, та не журіться.
Не ридайте, зупиніться.
Курчаточка ваші – диво!
Все закінчиться щасливо!

Овечка Бе-бе-бе:

Бе-бе-бе, не моя справа,
Та погана це забава!
По дорозі бігать лячно,
Нерозумно й необачно!

Корівка Му:

Вставляю і своє «му-му».
Я не знаю як кому,
А мені – так не байдуже.

За дітей хвилююся дуже!
Хоч би вижило малятко,
Неслухнянеє курчатко.

Ведучі:

В нашій казці – справжнє диво.
Закінчилось все щасливо.
Повернулося курчатко,
Неслухнянеє малятко.

Курчатко:

Не завдам я більше болю у житті нікому.
Слухатимусь маму й татка, не втечу із дому.
Буду ходити тротуаром, на майдані гратись
І не буду на дорозі бавитись, кататись.

Песик Гавчик:

Щоб горя не сталося ніколи, підемо навчатись до школи.
Набираймося сили і духу, - будем вчити правила руху.
Хоч питання це дуже складне,
Але знай, що життя в нас одне.
Неповторне: як втратиш – не буде,
Будуть інші сміятися люди,
Будуть інші співати пісні,
Зорі будуть стрічати ясні.

Тваринки розповідають правила

Овечка Бе-бе-бе:

Щоб не трапилось біди,
Тротуаром завжди йди.
Шлях по «зебрі» переходи,
Неприємності обходи!

Коза Ме-Ме:

Якщо бачиш перехрестя,
Краще зупинися.
Обережно вліво-вправо
Добре роздивися.
А тоді вже вирушай,
На дорозі не дрімай!

Корівка Му:

По дорозі на скейтборді,
Мов скажений, не «літай»!
Тут біда підстерігає
Кожну мить! Запам'ятай!

Півник Кро-ко-ко:

Ролики – чудове діло!
Загартують душу й тіло.

Але з ними на дорозі
Заборонено з'являтися:
Під колесами автівки
Можна назавжди зостатись.

Киця Няв:

Добре мчати на мопеді чи новім велосипеді.
Не для діток ця забава! Їздити не маєш права!
Ще й кататись по дорозі без керма, як віртуози.
Треба думати логічно: це закінчиться трагічно!
Небезпека не дрімає – неслухів підстерігає!

Голуб Гур-гур:

Дорога – не місце для гри й забавлянок.
Прокинутись можна в лікарні під ранок.
Не встигне авто зупинитися вчасно,
І станеться випадок прикрий, нещасний.

Курочка Ко:

ДИТИНО!
Завжди пам'ятай:
Життя своє оберігай!
Безпеки правила вивчай
І про здоров'я добре дбай!

Господар:

Я бачу, без мене часу не втрачали.
Ви правила руху потрібні вивчали.
Похвально! За ферму тепер не боюся.
І правила з вами вивчати візьмуся,
Бо є їх багато, повчальних, важливих,
Які вбережуть нас від вчинків жажливих!

Ведучі:

Ви всі подивились незвичну виставу,
Повчальну, правдиву і дуже цікаву.
Хотіли ми вам, з допомогою казки,
Про різні в житті розказать негаразди.

Тут зло і добро зустрічалися часто,
А хто переміг – зрозуміли прекрасно.
Якщо ти подбаєш про власне життя,
То бідам і злу нема вороття.
Бережи своє здоров'я змолоду й назавжди!
Життя кожного – це скарб, безцінний і справжній!

(Пісня Янковської Р.Ф. «Здоров'я»)

**ПРИРОДУ, ДРУЖЕ, ПОВАЖАЙ!
НЕХАЙ ШУМИТЬ ДУБОВИЙ ГАЙ!**

(Акція екологічного спрямування)

I Вступне слово вчителя про те, чому українці здавна шанували дуб, про екологічну роботу в 1 класі, про акцію «Дубочок»

II Виступ агітбригади

Моя Україна – це сила віків
Нескорена і непоборна.
Моя Україна – це мови краса
Упевнена і неповторна.
Моя Україна – це парость життя,
Що всі перешкоди долає.
Моя Україна – це віра свята,
Що в душах людських оживає.
(Пісня «Все це потрібно мені»)
Найпершу сторінку минулих століть
В історії ми розгортаємо.
В Священному лісі прадавніх слов'ян
Коріння своє відшукаємо.

Коріння могутнє, коріння міцне,
Що глибоко в надра сягає.
Коріння, що силу всій кроні дає,
І древо життям напуває.

Це – дерево роду величне, святе,
Що всі перешкоди долає.
Знівечене війнами, горем, слізьми,
Воно все одно оживає.

(Пісня «Дерево роду»)

Із пекла – до світла, назло ворогам!
На пні нова парость зростає.
Вже вкотре Вкраїна з руїни встає,
Вже вкотре вона оживає.

Нескорена, горда, кохана, свята,
Ще й сильна, мов дуб предковічний,
Що бачив походи братів-козаків
І став оберегом одвічним.

У дубі живуть душі воїв-ратаїв,
Перун-покровитель із ними.
Дуб має неміряну владу могутню
Над силами чорними, злими.

В часи лихоліття, у роки тяжкі,
Від смерті людей рятували
Малесенькі жолуді, дуба плоди,
Всім хліб гіркуватий давали.

Рани глибокі, воєн рубці
Слід у серцях залишили,
Та непохитну державу мою
Не знищили і не скорили.

Сивіють роки, минають віки,
Та пам'ять – свята і нетлінна.
Саме тому Україна жива,
Духом міцна, непокірна.

Бо саме тут, діди стежки топтали.
А ми – маленькі паростки від них.
Вони міцне коріння, силу мали
І боронили край від бід і лих.

Якщо міцне коріння є у дуба,
Його не вирвуть бурі й вітри злі.
Запам'ятаймо, браття українці,
Що живемо на батьківській землі.

Ґрунту родючого чорний покров
Пагін новий пробиває.
Хай в Україні впродовж всіх віків
Зміна достойна зростає!

Дуб, після холоду злої зими,
Знов навесні розквітає.
Хай України пісня нова
Гордо на весь світ лунає!

Дуб, – непохитний старійшина лісу,
З гідністю бурі сприймає.
Хай Україна, – колиска добра,
Всі негаразди долає!
(Пісня «Доброго ранку, Україно!»)
Тож квітне хай красуня-Україна,

Могутньою стає із року в рік!
Нехай міцніше дух, зростає сила,
І Бог дарує щедро довгий вік!

Помолимося, як прашури славетні,
Що дуба сивочолого просили
Їм дати віру світлу й непохитну,
Могутність, впевненість і добру силу.

Гой, Дубе, Дубе,
Наш Діду любий,
Ходи в господу
До нашого роду.
На наших мужів дай свої сили,
Щоб злії духи їх не косили.
На наших мужів дай свої м'язи,
Щоб злії духи не рвали в'язи.
На наших мужів дай свої моці,
Щоб були з Богом
На кожному кроці!

III Перегляд презентації

IV Садіння молодих дубочків

БЕЗПЕКА ДОРОСЛИХ ОЧИМА ДІТЕЙ

(Сценарій заходу з основ безпеки життєдіяльності)

Ведуча:

Вітають сьогодні дорослі і діти,
Гостей дорогих в атмосфері привітній,
Для вас готували ми нашу виставу,
Виставу повчальну і дуже цікаву.
В ній зло і добро зустрічаються часто,
І хто переможе — всі знають прекрасно.
Ми спробуєм вам, з допомогою казки,
Про різні в житті розказать негаразди.
Щоб в ній зрозуміти змогло і маля,
Що є небезпечним для його життя.

(Г.С.Мандрика, С.О. Трохименко, Н.В. Мухіна «Сам удома», Р.о. № 1, 2007, С 95.)

Всі інші віршовані рядки Ольги Іванової.

БЛОК 1. Правила дорожнього руху

Аварія і ДТП:

Ми з порушниками дружимо,
Не сумуємо, не тужимо.
Скільки тут людей чудових:

І веселих, і здорових.
Може їх заагітуємо, потравмуєм, забинтуємо?
(Співають пісню)

Пісня:

Ми – ДТП й Аварія,
Усюди ходим парою,
Навколо все ламаємо,
Пощади ми не маємо.

На трасі і на вулиці
Усіх підстерігаємо,
Ми правил не вивчаємо
І знаків теж не знаємо.

Ми – ДТП й Аварія,
Усюди ходим парою,
Навколо все ламаємо,
Пощади ми не маємо.

Міліціонер:

Ні, не вийде в вас нічого,
Бо ще ми є на дорогах.
Всюди знаки застережні:
Будьте, друзі, обережні!
Щоб не трапилось біди,
На зелене світло йди.
За кермом уважним будь,
Правил руху не забудь!

Міліціонер:

А тепер для вас сюжети
Із життя узяті:
Як життя уберегти,
Не зазнати втрати.

Ведуча:

Вранці Ведмідь прямував в КАРГІЛ на роботу.
Ну, а звечора ходив з кумом на охоту.

На мопеді швидко мчав, аж тут – перехрестя.
Не спинився, поспішав наздогнати тестя.

Раптом – гульк, – летить на нього ціла вантажівка.
Потім – темно, як в труні; потім – покоївка.

Ведучий:

У лікарні наш Ведмідь довго лікувався.

А про правила прості від дітей дізнався.
Якщо бачиш перехрестя, краще зупинися.
Обережно вліво-вправо добре роздивися.
Транспорт, що по головній їде, пропускаємо,
А немає, то поволі із місця рушаємо.

Ведуча:

Ось іще одна пригода
Трапилась з сусідом...
Серед траси йшов герой:
- Не трамвай, об'їде!

Не об'їхав!.. Наш бідак
У операційній.
Руки й ногу вже пришили...
Травми – традиційні.

Ведучий:

З того часу наш сусід ходить тротуарами.
Там безпечніше іти, не засліплять фарами.
А де нема тротуарів – обабіч дороги
Йде культурно і дає транспорту дорогу.

Міліціонер:

Щоб не трапилось біди,
Тротуаром завжди йди.
За кермом уважним будь,
Правил руху не забудь!

БЛОК 2. Правила безпечного та економного використання електроструму

Ведуча:

Чергувати уночі дід Грицько зостався,
Та на правилах безпеки він не дуже знався.
Всюди світло повмикав, щоб не було темно.
Сів газету почитать, та усе даремно:
Сон його таки здолав. І сниться старому,
Що не може він ніяк потрапить додому,
Бо дротами руки й ноги йому обмотало
І якесь створіння дивне все його питало:

Королева Лампа:

- Чи ти чуєш, старигане, королеву Лампу?
- Ти тепер за цей весь місяць забудь за зарплату!
- Чи ти знаєш, що напруга у мережі сіла?
- Чи ти чуєш, що проводка десь уже згоріла?
- Чи ти думаєш, що може когось струмом вбити?
- Чи ти знаєш, що усе може тут згоріти?

Ведуча:

З переляку дід проснувся і нумо ганяти:
Світло кинувсь виключати, правила вивчати.
З того часу дід Грицько поводитьсь чемно:
Про безпеку людей дбає, не сидить даремно.

(Доки ведучі розповідають слова, «дід Грицько» усе інсценує: читає газету, спить, уві сні смикається іт.д.)

БЛОК 3. Правила протипожежної безпеки

Ведуча:

А яка пригода дивна трапилась з Макаром!
Вийшов трохи покурити сигарету з жаром.
Тільки сірник запалив та підніс до рота,
Чує – пісня десь звучить, аж стрибать охота.

(З'являється Вогнехвостик, співає)

Пісня Вогнехвостика:

Я гарний Вогнехвостик,
Веселий Вогнехвостик.
Ховаюсь в сірничкові
І хороше мені.
Ми – друзі полум'яні,
Жовтенькі та рум'яні.
Усе ми поїдаєм,
І спопеляєм все.

Приспів:

Гоп, гоп, гоп чи не гоп,
А я стрибаю.
Гоп, гоп, гоп чи не гоп,
А я моргаю.
Гоп, гоп, гоп чи не гоп,
Я весело співаю.

Макар:

- Що це тут за маячня?

Ведуча:

Допалив цигарку та й пожбурих недогарок
У суху муравку.

Взявся знову за роботу – зерно підгортати,
А суха трава зайнялась і нумо палати.

Та не бачить наш Макар, а вогонь крадеться,
Зерноховище горить, чорний дим несеться.

(З'являється Вогнехвостик з сестрицею-Вогневицею, співають)

Пісня:

Вітер аж до неба чорний дим здійняв.

- Хто цигарку кинув? – директор усіх питав.

Ось горить комора, вже зайнявся й дах.
У очах тривога. Це усе просто жаж!
Ой, що ж буде?! Та й...

Приспів:

Палало, палало, палало вогнище, мов зірка,
Падали, падали, падали балки і одвірки.
Думаю, думаю, думаю, що згорить усе до рання.
Все з'їдає вогнище вперше, як востаннє.

Ведуча:

Треба всіх людей скликати,
Щоб комору рятувати!
Подзвонили на пожежну.
Набирали „101”,
Вмить з'явилася команда –
Всі герої, як один.

(З'являються вогнеборці, співають)

Пісня Вогнеборців:

Язики жаркі, вогненні тануть прямо на очах.
І під струменем водички жар зникає, попіл, прах.
Де з'являємось на виклик, пропадає миттю страх,
А бліді, нещасні люди оживають на очах.

Приспів :

Ми – дужі вогнеборці. Усі – сміливі хлопці.
Хоробрі – на всі сто! О! О! О!
Куди нас викликають, там полум'я зникає,
Згасає на очах! Ах! Ах! Ах!

(Пожежа згасає. Вогнеборці виходять)

Ведуча:

З того часу всі «макари»
Добре правила вивчали.
Щоб не сталося біди,
Їх повторюйте завжди :

1. Якщо трапиться пожежа,
„101” набрати треба!
2. Недогарки, мусиш знати,
Не слід будь-де розкидати!
3. Сірники – теж небезпечні.
Будьте з ними обережні!
4. Дим побачив – не втікай,
Вогнеборців викликай!
5. Почала проводка тліти,
То не можна воду лити!
6. Із бенгальськими вогнями

До ялинки не підходь!
Краще неприємність прикру
Якнайдалі ти обходь!
7. Всім завжди пожежний щит
На роботі треба мати.
Вогнегасник тут, відро,
І пісочок, і лопата...

Разом: Правила запам'ятайте!
Їх в житті не забувайте !

БЛОК 4. Правила безпечної поведінки на території ХПП

Ведучий:

Лаборант Дмитро – не промах!
Хлопець бравий – хоч куди.
Та якби він був обачним,
То б не трапилось біди.

Пішов Дмитро брати пробу,
За своїм звичаєм,
Раптом – гульк – вниз Галина,
В ній душі не чаяв.

Пісня Дмитра:

Горне зерно Галя,
Аж лопата гнеться,
В усі боки жваво
Пилука несеться.

Ой ти, Галю, Галю,
Чи можеш спиниться?
Ти така хороша,
Дай хоч подивиться.

Ведучий:

Ой незчувся, бідолаха,
Донизу звалився
І з усього переляку
У зерно зарився.

А зерна того багато –
Вибратись не може.
Почав гребти, мов на річці, -
Може це допоможе?

Ледве вибрався, аж тут –
Вантажівка нова.

І присипало його
Свіжим зерном знову.

Поки Дмитро вибирався
Важко із бескида,
Був би втрапив під колеса
Того самоскида.

Пощастило – цілий, живий
Лаборант зостався.
Що слід дбати про безпеку –
Сам переконався.

Правила:

Щоб в зерно не провалитись і не задихнутись,
Треба кожному завжди обережним бути.

Щоб не втратити здоров'я, не позбутись сили,
Респіратори вдягайте, не дихайте пилом.

Обережні будьте, люди, навкруг роздивляйтесь,
Під колеса вантажівки ви не попадайтесь.

Оці правила прості слід запам'ятати,
Щоб надалі без проблем жити й працювати.

Ведуча:

У звичайному житті
Треба щось міняти:
Технології нові
Слід застосувати.

Щоб отримувать прибутки,
Менше тратить сили,
Керівництво ХПП
І постановило:

Покращити виробництво!
Зменшити затрати!
Пропан-бутан у роботі
Слід застосувати!

Вже ліцензію взяли
І дозвіл від СЕСу,
Щоб ніщо не заважало

Новому процесу.

Та Грицько з Митьком

Цікаві люди по природі:

Митько: Чи не шкодить ноу-хау матінці природі?

Грицько: Чи не буде той відстійник шкодити городу?

Митько: Чи не буде запах газу заважати народу?

Ведуча:

Пішли, скрізь позаглядали...

Наче все пристойно.

Митько: Ну що, Грицю, можна сісти покурить пристойно?

Грицько: Ти що, Митю, поряд газ!

Митько: Та геть і не пахне.

Ведуча:

Тільки чиркнув сірником –

Воно як бабахне!

Перенесло крізь паркан

Хлопців за хвилину.

Покалічило обох,

Порвало штанини.

Добре, що не було більше

Поблизу народу,

Та почули вмиль усі

Про таку пригоду.

Позбігалися на вибух,

Голосно кричали,

Службу газу і пожежну

Швидко викликали.

Довго хлопці - «екстремісти»

В лікарні лежали

І тим часом помаленьку

Правила вивчали.

Правила:

Обережним повсякчас

Кожному слід бути

І не можна ні на мить

Правила забути!

Газ пропан і гріє, й кормить,

Тільки, друже, не дрімай:
Якщо запах його чуєш,
То нічого не включай.

Телефон бери у руки,
104 набирай
І до себе службу газу
Терміново викликай.

Правила:

Не ходи там, де не треба,
Не роби все навпаки.
Газ – товариш небезпечний,
Тож забудь про цигарки!

Думай добре! Стань обачним,
Бо не буде вороття:
Може вибух небезпечний
Всіх позбавити життя.

Висновок простий зробіть,
Довго й радісно живіть.
Дбайте всі про себе –
Більшого не треба.

**БЛОК 5. Правила безпечної поведінки взимку
(ожеlediця, нависання бурульок)**

Ведучі:

Випав сніг, зима настала,
Знов слизькою траса стала.

Сміх і радість малюкам – швидко мчать санчата.
Не до жартів водіям – важко кермувати.

Мчить Віталій на роботу,
Мабуть вже й спізнився.
А на трасі – голий лід,
Мов ставок розлився.

Бачить йде якась мадам
На стрімких підборах.
Серед траси просто йде,
Наче собі ворог.

Що робити? От біда!

Треба гальмувати!
Натис гальма – понесло
До якоїсь хати.

Не встиг оком і змигнути,
Збагнути, що стало,
Як на комині у Мотрі
Приземлився вдало.

Сидить собі бідолаха,
Що робить – не знає.
Трима кермо у руках,
Пісеньку співає.

Віталій співає:

Скользкая траса, скользкая траса,
Беззащитны шипы.
Снова в прогнозе снег и морозы,
Лёд и злые дожди.

Люди посыпят шлаком дорогу –
Лишь на несколько дней.
И придётся вновь буксовать
На скользком холодном стекле.

Міліціонер:

Що робити, друже мій, в ситуації такої?

Перш за все – не треба мчатись –
На льоду почнем скобзатись.

26

Сніг потрібно розчищати,
Трасу добре посипати.

А якщо ти пішохід,
Серед траси йти не слід.
Слизьке взуття не вдягай,
Правила не забувай!

Будь уважним на дорозі,
На сходах, на порозі,
Не пустуй і не дрімай,
Про безпеку власну дбай!

Ведуча:

Зима – це радість, безперечно,

Та треба знати що доречно,
Відпочивати як безпечно,
Щоб не потрапити в біду.

Ведуча:

Наступний наш сюжет про те,
Щоб знали як ходити й де.

Ведуча:

Попід вікна йшов Денис.
Він букет коханій ніс.
Сонце пригрівало –
День проходив вдало.

Раптом щось загуркотіло
І додолу впало.
Обважніло усе тіло,
В очах темно стало.

Не збагне ніяк Денис,
Ніяк не згадає
Куди йшов і що робив,
Немов десь літає.

Ведуча:

Може, це стріла Амура
Влучила у лоба?
Може, просто невеличка
Це на міцність проба?

Прийшов в себе, роздивився –
Зрозуміло стало:
Злополучнії бурульки
Скрізь понависали.

Висять собі і сміються,
Клопоту не знають;
А як впадуть, обірвуться, –
Людей повбивають.

Бурулька співає:

На даху недавно я собі росла,
Упала вниз – прибила чувака.
Гепнув він, немов справжнісінький мішок.
Отак зненацька і отримав шок.

Бо бурулька – це бурулька! (4 рази)

Бу-ру-буру-уль-ка-буру-буруль-ка.

Встати з місця він уже не міг,
Бо наша справа – всіх збивати з ніг.
Всім на голови впаде велика рать,
Як стане сонце дужче пригрівать.

Бо бурулька – це бурулька! (4 рази)
Бу-ру-буру-уль-ка-буру-буруль-ка.

Ведуча:

Ото капосна порода.
Витворить таке ж природа!
Та Денис не ликом шитий,
Вирішив бурульки збити.

Денис співає:

Вибирайтесь, хлопці з дому,
Починаймо воювать.
Всі бурульки позбиваєм,
Треба натовп рятувать.

Бурулька раз, два, три, звалилась,
На друзочки розбилась,
Вже пропала не одна.

Ведуча:

Будьте взимку обережні,
Правила всі застережні
Досконало повивчайте;
Добре їх запам'ятайте.

Вчасно, друзі, розчищайте
Снігові завали,
Щоб в майбутньому вони
Вам не заважали.

Ведуча:

Взимку, всі повинні знати,
Попід стріху не гуляти!
Може трапитись біда –
Постраждає голова.

Слід бурульки позбивати,
Їхні залишки забрати,
Щоб невинні пішоходи
Не зламали руки й ноги.

Хто обачно взимку ходить,
Тому ніщо не зашкодить:
Ні бурулька, ні льодина,
Ні ковзанка, ні машина.

БЛОК 6. Правила безпечної поведінки під час відпочинку біля водойм

Ведуча:

Жарко й гамірно довкола,
Вабить-кличе річка.
Не пуска на Буг Петра
Кохана Марічка.

Марічка:

Все поробимо й підем,
Чого йти самому?
Подивися стільки є
Ще роботи вдома!

Петро:

Не хвилюйся, повернуся
Дуже, дуже швидко.
Перевірю сіті лиш
Чи немає рибки.

Ведуча:

Прийшов наш Петро до Бугу
Водичка хлюпоче.
Покататись на тарзанці,
Поплавати хоче.

Наче трохи забарився,
Вже й сонце сідає,
Непомітно на село
Ніченька спадає.

(Петро гойдається на тарзанці. З'являється русалка, співає)

Русалка:

Просто так неожиданно пришёл закат
Ласково ноченька приплыла к нам с того берега
Что же так захотелось тебе полетать?
Вон твоя лодочка. Ты плыви, плыви...
Долго ли ждатель мне?

Петро:

Я хочу улететь, чтобы высоко и вниз не смотреть.

Русалка:

И на дно я тебя, милый мой, утащу за собой.

Петро:

Полечу высоко и нырну я глубоко-глубоко.

Русалка:

И за руку тебя, мой родной, утащу за собой.

Ведуча:

Із тарзанки наш Петро

Стрибнув необачно:

Помутніло в голові,

Стало темно, лячно.

(Петро гойдається на хвилях, тоне. Русалка тягне його на дно.)

Ведуча:

А тим часом хвилюватись

Почала Марічка:

Забарився щось Петро,

Вже й настала нічка.

Не на місці щось душа.

Подалась до Бугу,

Стала кликати Петра,

Коханого друга.

(Марічка співає)

Марічка:

Широка река, глубока река,

Не доплывь тебе с того бережка.

Тучи низкие прячут лунный свет.

Я зову тебя, а ответа нет!

Чёрная вода далеко течёт,

Унесло весло и разбило борт.

Кто просил тебя уходить на Буг?

Ну, зачем пошёл, ты, мой милый друг?

Припев:

Постучалась в дом боль неожиданная.

Вот она – беда окаянная!

Я найду тебя, милый мой, родной.

Я спасу тебя, заберу домой.

Ведуча:

Огледілась – серед річки

Щось там бовваніє.

Марічка:

Якщо швидко допливу, врятувать зумію.

Ведуча:

Допливла, Петра вхопила...
На берег дістались.
Штучне дихання зробила –
Так і врятувались.

Ведучий:

Ця історія сумна добре закінчилась,
А могло б інакше бути – людина б втопилась.

Ведучий:

Щоб не сталося біди слід обачним бути.
І про правила прості повік не забути!

Правила:

Не стрибайте із трзанки стрімголов у воду –
Поламаєте усе, що дано вам зроду.

Як не знаєте ви дна, то не смійте плисти,
Бо затягне на той світ невідоме місце.

Якщо спека на дворі, тіло перегрілось,
Треба сісти, охолоти, як би не хотілось.

Не ходіть самі купатись, бо це небезпечно.
Друг допоможе у біді, спасе, безперечно.

Не ідіть на річку ви в нетверезім стані,
Вас під воду забере, наче у тумані.

Як пливете на човні, добре перевірте
Чи ніде нема дірок – нікому не вірте!

Як не впевнені в собі, то не ризикуйте!
Як павук між берегів річкою не снуйте.

За буйки не запливайте, думайте про себе.
Не вдавайте, що герой, отам, де не треба!

Не слід бавитись в воді – захлинутись можна,
А тоді й на дно піти – буде всім тривожно.

Не дарма прислів'я є в нашого народу:
Як не знаєш броду ти, то не лізь у воду!

Оці правила прості ви запам'ятайте!

Скрізь, завжди і повсякчас всі про себе дбайте!

Ведуча:

Прийшла зима білокоса,
Ріки вкрились льодом.
Хокеїсти і рибалки
З'являться тут згодом.
Та не думають вони
Про свою безпеку:
Тонка крига у собі
Таїть небезпеку.

Кожен дума, що не з ним
Трапиться халепа.
Берегти своє життя
Щохвилини треба.

Ведуча:

Та не думав про це Стас
І не переймався.
Вудку взяв і топірець –
На ставок подався.

Цюкнув раз і ще другий –
Лід уже й розбився.
І з розгону красень-Стас
Під лід провалився.

Кричить, пнеться неборака –
Ніщо не вдається.
Тіло холодом скувало,
Прихопило серце.

Ведуча:

Добре, що на той час Валя
Додому вертала.
Та й почула крики ті,
Стаса врятувала.

Мов нещасне котеня,
На берег дістала,
Відігріла, одягла,
Чаєм напувала.

Валя (співає):

Як вийшло так, що я тебе зустріла?
Злякалась я – тобі немає діла.

Тепер не знаю як тебе сушити.
Хто рибу йде на лід тонкий ловити?
Це була мить чи ні, – не зрозуміла.
Тільки тебе урятувать хотіла.

Адже ти міг замерзнути, втопитись?
То чи не краще тобі зупинитись?
Приспів:
Розкажи мені: чому туди пішов?
Краще б справу іншу ти собі знайшов.
Адже це не жарт, а це – твоє життя.
Якби утонув – не було б вороття!

Стас:

Більш не буду вибиратись
На рибалку взимку,
Бо накриє з головою
Не одна крижинка.

Ведуча:

Не ходіть на лід тонкий
Та й рибку ловити.
Ненароком ви себе
Можете втопити.

А якщо сидіти довго
На сильнім морозі,
То кінцівки і обличчя
Можна обморозить.

Отже, висновки зробіть
І дурниць не натворіть.
Правильно поведіться,
Без проблем обходьтесь.

Ведуча:

Ви всі подивились незвичну виставу,
Повчальну, правдиву і дуже цікаву.
Хотіли ми вам, з допомогою казки,
Про різні в житті розказать негаразди.

Тут зло і добро зустрічалися часто,
А хто переміг – зрозуміли прекрасно.
Якщо ти подбаєш про власне життя,
То бідам і злу нема вороття.

Бережи своє здоров'я
Змолоду й назавжди!
Життя кожного – це скарб
Безцінний і справжній!
(Пісня Янковської Р.Ф. «Здоров'я»)

Здоров'я – це гарний настрій.
Здоров'я – це спів душі.
Здоров'я – найбільше щастя,
Завжди ви його бережіть.

Приспів:

В здоров'ї дитини –
Здоров'я людини,
Здоров'я родини,
Здоров'я Батьківщини.

Здоров'я – праця фізична
І вчасний спочинок твій.
Здоров'я – це гарні звички,
Виховати їх зумій.

Приспів.

Здоров'я – це успіх всюди.
В здоров'ї натхнення є.
Цінуюте його ви, люди.
Найбільше багатство це!

Приспів.

ШКІДЛИВИМ ЗВИЧКАМ – НІ!

(Сценарій заходу з основ безпеки життєдіяльності)

(Звучить музика. На сцені з'являється танцювальна група у костюмах нечистої сили. Вони виконують танцювальну заставку. Світло яскравішає. З'являється доктор Фауст. Стихає музика. Нечисть чіпляється до Фауста, пропонує йому цигарки.)

Мефістофель: Корисна травичка, не лопух якийсь. Вона ошастить Світ Старий. Хто хоч раз запалить, той не покине цієї забавки. Більше не говоритимуть про нас, чортів, що тільки ми одні вдихаємо дим і випускаємо його з ніздрів. Чи не натопають Вам тютюном люльку, шановний докторе?

Фауст: Не треба. Забавка для дурнів.

Доволі вже спізнав я земний круг,
Не можу зносити пекельний дух...
На своєму стій і пильний зір одкрий;
Допитливим і цей світ не німий...
Отак мудрець і тиме у житті,
І не зіб'є його мара з путі.

Й.В. Гете

(Фауст відштовхує нечисту силу. Нечисть зникає. У приміщенні стає ще світліше.)

Фауст (звертається до гравців) :

Палку надію в серці маю я,
Що тут з'явився я незадарма,
Що та кара з путі ще вас не збила
І чорним смородом життя не отруїла;
Що ви не піддалися дурній спокусі,
Не уподібнились у павутині мусі;
Що не зав'язли ще у баговинні...
І це з'ясуємо ми з вами нині.
В турнірі пропоную участь взяти.
Достойні ж – нагороду будуть мати.

Ольга Іванова

(Доктор Фауст пропонує гравцям перелік конкурсних завдань)

Фауст: А ще журі представить хочу вам.
Воно складається з достойних милих дам.
(Називає членів журі.)

КОНКУРСНЕ ЗАВДАННЯ №1 „ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ”

(Команди повинні повідомити про походження тютюну, алкоголю, їх розповсюдження.)

Виступ 1.

Тютюн завдає шкоди тілу,
руйнує розум, отупляє цілі нації.

Оноре де Бальзак

Тютюн родом з Америки.

Історія прилучення європейців до куріння почалася 12 жовтня 1492 року, коли Колумб прибув до острова Гуанахані. Серед подарунків, що їх піднесли остров'яни Колумбові, було сушене листя рослини “петум”. Це згорнуте в трубочки листя вони курили.

Після другого плавання Христофора Колумба /1493-1496рр./ насіння тютюну завезли до Іспанії.

У середині XIX століття з'явилися цигарки, які виготовлялися на спеціальних фабриках; з другої половини XX ст. великого поширення набули сигарети.

У середині 30-х років XVIII ст. Карл Лінней дав тютюнові родову назву “нікотіана” – на честь Жана Ніко, який першим у Європі почав культивувати тютюн.

На кінець XVI ст. куріння проникло до Іспанії, Португалії, Франції, Голландії. Тридцятирічна війна сприяла поширенню куріння в Німеччині і

Швеції. До Росії тютюн завезли англійські купці в 1585 році через Архангельськ.

Але тютюн не скрізь проникав безперешкодно. В Італії його оголошили „забавкою диявола”. Для науки п’яток ченців, що упіймалися на курінні, живцем замурували у монастирській стіні. В Англії курців прирівнювали до злодіїв і водили вулицями з мотузкою на шії.

У Росії, за царювання Михайла Федоровича, звинувачених у курінні карали 60 ударами палиць по ступнях, вдруге – карали відрізуванням носа або вух. Після спустошливої пожежі в Москві у 1634 році, курити заборонили під страхом смертної кари.

Торгівля тютюном і куріння дістали у Росії дозвіл у 1697 році за царювання Петра І.

(За В.М.Ягодинським)

Виступ 2.

Пияцтво є вправління у безумстві.

Піфагор

Викрадач розуму – так називають алкоголь з давніх-давен. Чистий спирт почали добувати в VI-VII ст. араби і назвали його „аль коголь”, що означає „одурманюючий”. Першу пляшку горілки виготовив араб Рагез у 860 році. Перегонка вина з метою одержати спирт різко посилила пияцтво.

Поширення пияцтва на Русі пов’язане з політикою панівних класів. Але в стародавній Русі пили дуже мало. Лише на великі свята варили мед, брагу або пиво. Чарку пускали по колу і надпивали лише по кілька ковтків.

З XVI ст. почалося масове завезення горілки й вина з-за кордону. За Івана IV та Бориса Годунова запроваджуються „цареві кабаки”, які давали багато грошей у державну скарбницю. Але вже тоді були спроби обмежити вживання спиртних напоїв. У 1652 році вийшов указ „продавати горілку по одній чарці людині”.

З 1894 року продаж горілки став царською монополією.

(З’являються Наркотик, Цигарка, Пляшка під супровід тривожної музики.)

Наркотик: В путь идёшь? Стремишься смело?

Нет решимости для дела!

Ты идешь, но на дороге

Замедляешь шаг в тревоге;

Тщетно бьёшься, словно в сети,

Видишь всё в превратном свете,

Сам себя отягощая

И другим лишь жить мешая.

Так, ни жив, ни мертв, тревожно,

Задыхаясь безнадежно,

Ты терзаешься без меры,

Без отчаянья и веры.
Беспрестанным раздраженьем,
Этой вялостью унылой
И потребностью постылой,
Полусном, душе усталой
Отводящим отдых малый,-
Ты ко мне навек прикован
И для ада уготован.

Й.В.Гете

Пляшка: Раз кого я посетила,
В мире всё тому не мило;
Тьмой душа его объята:
Ни восхода, ни заката!
Пусть его все чувства мощны-
В сердце мрак царит полнощный;
Пусть богатство он нмее-
Им на деле не владеет;
В счастье, в горе он страдает,
В изобилье-голодает;
Ждёт ли радость, скорбь ли точит-
38
Все охотно он отстрочит;
Все в грядущем полагая,
Он лишь ждет, не достигая.

Й.В.Гете

Цигарка: Пусть меня не слышит ухо-
Громок зов мой в недрах духа;
В разных образах встает
Мой суровый, властный гнет;
На морях, на суше – всюду
Страшным спутником я буду;
Хоть не ищут никогда,
Но найдут меня всегда;
И клянут меня – и вместе
Ублажают словом лести...

Й.В.Гете

Фауст: Я теж так жив – усього досягав.
І знов бажав, і знов перемагав.
Усе життя – спочатку грізно й шумно;
Тепер живу обдумано, розумно.
І ви багато мусите вже знати.
Час другий конкурс нам розпочинати.
За Й.В.Гете. Переклад Ольги Іванової

(Цигарка, Наркотик і Пляшка стають біля журі і нахабно посміхаються.)

КОНКУРСНЕ ЗАВДАННЯ № 2 „ВІКТОРИНА”

1. Бернард Шоу говорив: „В кишені у мого друга бікфордів шнур, на одному кінці якого – вогонь, на іншому – дурень”.Що він мав на увазі ? (Цигарку.)
2. Для чого спочатку вирощували тютюн? (Як декоративну рослину, потім - проти головного болю.)
3. Як карали за куріння на Русі? (Див. вище)
4. Як карали за вживання тютюну в середньовічній Англії? (Відсікали голови і виставляли на площах з люлькою в роті.)
5. Що означає слово „ал-коголь”? (Одурманюючий.)
6. У яких трьох випадках вживали алкоголь у дохристиянській Русі? (Народження, похорони, перемога над ворогом.)
7. У Франції раніше вельможну особу пригощали вином з чотирьох бокалів. В одному з них було „свиняче вино”.У якому? (У 4-му, бо після трьох випитих бокалів людина стає схожою на свиню.)
8. На скільки зменшує життя курця кожна спалена цигарка? (На 8 хвилин.)
9. Скільки канцерогенних речовин вміщує кожна цигарка? (15 речовин.)
10. Назвіть першу популярну книжку про шкідливість паління. Хто її автор?

(Праця Якова І „Про шкідливість тютюну” опублікована в 1604 році.)

Фауст: Ви добре впорались з завданням,
Та ось – нове випробування.
В ефірі – час антиреклами.
Уважно стежте всі за нами.

КОНКУРСНЕ ЗАВДАННЯ № 3 „АНТИРЕКЛАМА”

(Команда представляє плакат, на якому наклеєні пачки віх цигарок. Під кожною з пачок підписи.)

- Якщо справжній ти балбес,-
Цигарки пали „Експрес”.
- Наковтатись хочеш диму,
То пали бридотну „Приму”.
- Хай в легені потрапляє,
В організмі осідає.
- Якщо ти геть нетямущий,-
Станеш „Чахликом Вмирущим”.
- Хочеш вмерти в тяжких муках –

Цигарки пали „Прилуки”,
- Хочеш мати гарну астму,
То мерщій підпалюй „Астру”.
- Якщо хочеш мати горе –
Цигарки підпалюй „Море”.
- Запалив ти „Отаман” –
Вдарив в голову дурман.
Димом ледве не вдушився,
Добре, що живим лишився.
- Запали мерщій „Козак” –
Доведи, що ти – дурак.
- В хмарі диму заховався
І смердоти наковтався.
Спокою німа ніде,
Бо скурив оте „LD”.
- Безліч матимеш проблем,
Як запалиш ти „Елем”:
І серцеву недостатність,
Й виразку, й непрацездатність.
- Якщо справжній ти осел,-
Підійде тобі „Gemel”.
Будеш навкруги плювати
І бухикати, й блювати.

(Команда представляє плакат, на якому наклейки від вина, горілки.
Під наклейками – підписи.)

-Хочеш бійок,а не миру –
Випий чарки дві „Немиров”.
Результатів ти доб’єшся –
Під парканом вже проснешся.
-Що, набридло жити дуже? –
Сядь і випий „Старий друже.”
Гарно будеш ти блювати,
Головою все збивати.
Схожим будеш на козла,
Будеш бекати зі зла.
-Схожим будеш на барило,
На бридке свиняче рило,
Якщо будеш пиво пити,
Себе не зможеш зупинити.
-Ти – невиправний дурак,
Якщо пив уже „Первак”.

Випив – все в очах поплило...
Не обличчя – просто рило.
Ой, які ж бо дурнуваті,
Ще „стоять у кожній хаті.”
-Стане все – один обман,
Якщо питимеш „Гетьман”,
Швидко втрапиш у халепу,
Схожим будеш на дурепу.
Будеш всіх людей чіпати
І не зможеш мирно спати.

(Пляшка, Цигарка і Наркотик невдовелено кривляться і втікають.)

Фауст: Що втекли? От тобі й раз!
Вам не місце серед нас!
Вам не раді тут ніколи,
Не брудніть порогу школи!
(Звертається до гравців)
Хай болільники в цей час
Гарно виступлять для нас.

КОНКУРСНЕ ЗАВДАННЯ № 4 „ВИСТУП БОЛІЛЬНИКІВ” (Декламування віршів, виконання пісень, інсценівки.)

Я дихаю нині як слон,
Хо́да у мене легка,
І ніч пролетіла, мов дивний сон,
Без кашлю і без плювка...
Я став дотепником, веселуном,
Ну просто – душа товариства.
Я порожевів, поповніло лице,
Енергія так і кипить.
Громадяни, вас цікавить рецепт?
Відкрити? Чи...не відкрити?
Повідомлю: віднині я
Назавжди кинув курить.

В.Маяковський

Між традицій дивнуватих є традиція одна.
Чи то зустріч, чи то свято – треба пити і пити до дна!
Пий одну, і другу, й п’яту, сьому, восьму і дев’яту,-
Тиснуть „друзі”, ладні бити !
А коли мені багато? А коли не можна пити?

А коли якась причина завтра зранку в формі будь?
То це я вже не мужчина? Хоч давись, а мусиш дуть!

В.Котов

КОНКУРСНЕ ЗАВДАННЯ № 5 „ЗАКЛИКИ І ПРАВИЛА”

-Хочеш палити? !Стій! Зупинись!
І навкруги мерщій озирнись:
Сонце сміється, трави шумлять,
Птахи у синьому небі летять.
Ти ж бо повітря чисте брудниш –
Пачку цигарок спалити спішиш.
Смородом чорним від тебе несе,
Дим цигарок в атмосферу іде,
Інших не шкода? – Себе пожалій!
Доки не пізно, спинися мерщій!

Ольга Іванова

-Хочеш кайфу підловити?
Хочеш легко й гарно жити?
Хоч позбутися проблем?
То мерщій берись за діло –
Не знущайся з свого тіла:
Не колися, не ширяйся
Фізкультурою займайся!
Бо як сядеш вже на голку,
То не буде з тебе толку.
Чахнутимеш більше й більше
І ставатиме все гірше.
Будеш „наркоту” шукати –
І не зможеш їсти й спати.
„Ширку” станеш ти варити
І не зможеш згодом жити.
Не додасть тобі СНІД сили,
А відправить до могили.
То ж подумай добре, брате, -
Чи потрібно починати ?

Ольга Іванова

-Життя одне лише дано,
Прожити треба його гарно,
Не витрачаючи задарма
На марні витівки пусті.
Тут правила для всіх прості:
1.Не напивайся до безтями!
Завжди у голові май тям.

2. Не спи будь-де і з ким попало!
Хай краще буде добре й мало.
3. Бридкі цигарки не смали!
Напийся краще вже смоли!
4. Не починай колотись, друже,
Бо пожалкуєш потім дуже!
5. Не гарячкуй, не кип'ятися.
Якщо погано, – ляж, проспися.
Завжди в руках себе тримай
І силу волі міцну май!

Ольга Іванова

(Журі підводить підсумки, оголошує результати.
Звучить фінальна святкова музика.)

Фауст: Багато згубних є спокус на світі,
Протистояти їм завжди зумій,
Бо вартий той лише життя і волі,
Хто кожний день за них іде на бій,
Борися ж за життя своє щасливе,
Витримуй впевнено проблем всіх груз.
Про тебе скажуть:
- Ось іде мужчина, а не тупий, безмозкий боягуз!

Ольга Іванова

ГОЛОС РІДНОЇ ПРИРОДИ РОЗУМІТИ СЕРЦЕМ ВЧИСЬ (Сценарій заходу екологічного спрямування)

(Лунає музика. Дівчатка в блакитних сукнях танцюють, зображаючи “народження” нової планети. Згодом з'являється дівчинка з глобусом у руках. Вона виконує роль Землі.)

Ведуча: Майже 4,5 мільярдів років тому з темряви і хаосу народилася нова планета, ім'я якої – Земля. Невинними блакитними очима дивиться вона в майбутнє і благально, з надією промовляє...

Земля: До вас, мої рідні, звертаюся я,
До всіх вас, у кожній сім'ї,
Росте на узліссі ялинка моя –
Не зрубайте її.
В озері плаває пташка моя –
Не вбийте її.
Яскріє на небі зірка моя –
Не згасіте її.
Світ-казку будує мрія моя –
Не спиняйте її.

Дмитро Павличко

Діти: Щоб тяжко не зітхати в занедбаних руїнах,
Щоб гірко не ковтати вам сльози каяття.
Спиніться, люди, захистіть природу,
Бо потім буде пізно! Не буде вороття!
Ми чуємо, Земленько, чуємо, ненько,
Благання стривожені, щирі твої.
Від того, яке ми життя оберемо,
Залежить майбутнє і доля Землі.
(Звучить пісня “Природа просить порятунку”. Слова Ольги Іванової,
музика Миколи Ведмедері.)

Ведучі: Природа зве на поміч, кличе, плаче,
Не залишаючи байдужими дітей.
Отож, запрошуємо дружно приєднатись
До справи зацікавлених людей.
(Діти роздають анкети усім присутнім.)
Ми теж себе суворо запитали:
-А що зробив для справи кожен з нас?
Якщо цікаво, просим завітати
В мінімузей, котрий створив наш клас.
(Проводиться огляд експонатів.)

Екскурсоводи: В музеї цим ви бачите малюнки.
З них кожен закликає:
-Схаменись!

Довкілля вимагає порятунку,
Отож, до справи, друже, не барись!
Від імені дерев, і квітів, й птахів
До всіх людей звертаємося ми,
Щоб застереження суворі передати,
Почуті і побачені дітьми.

(Показують малюнки, зачитують підписи-заклики.)

(Наступний екскурсовод коментує фотовиставку
“Вони потребують допомоги”).)

А ось – куточки рідної природи,
Які повинні ми оберігати.
Вони всі потребують допомоги,
Та вимушені тихо лиш мовчати.
Ось – сон-трава на пагорбі сільському
Підморгує звабливо, синьооко.
Вона прекрасна, і красу зірвати
Було б підступно, підло і жорстоко.
Ось – джерельце співає стоголоса,
Несе водичку чисту і прозору;

Виблискує під сонцем яснолико,
Дарує радість світлу, неозору.
Куди не кинеш оком – рідні й близькі
Куточки життєдайної природи.
Вона дає нам силу безкоштовно,
Не вимагаючи за це винагороди.
Вам Хашуватська природа, добра мати,
Чарівний подарунок хоче дати.
Напийтеся джерельної водички,
Щоб бути мужніми і мати гарні личка.

(Присутніх пригощають джерельною водою.
В цей час зачитують легенду про утворення джерела.)

(Наступний ведучий ознайомлює присутніх з експонатами,
виготовленими з відходів виробництва та природних матеріалів.)

Із відходів виробництва вироби створили
І охайно на столі їх ми розмістили.
Тут є сукня і серветки, вазочки і стрічки,
Ще й кумедні та сумні дивні чоловічки...
А природні матеріали щоб не пропадали,
З волі доброї, їм теж друге життя дали.
Тут побачите звірят колючих, кудлатих...
І мальованки, й букет, і друзів пернатих.
Ще багато чого є. Ну ж бо, не баріться!
Ми запрошуємо всіх: приходьте, дивіться!

(Наступний екскурсовод розповідає про “Стіл шкідливих знахідок”).

Стіл знахідок шкідливих ми створили,
Тут речі непотрібні розмістили,
Котрі були принесені з походів.
Погляньте, скільки тут брудних відходів!
Пакети целофанові та цвяхи,
Іржаві банки, папірці та скло.
Якби бездумно їх усюди не кидали,
То багатьох проблем би не було.

Вчений кіт: Так, так, було б скрізь чисто й тихо,
І не зазнав би я ніколи лиха.

(Виконує пісню “Я раньше был котом учёным.” Слова Ольги Іванової,
музика Миколи Ведмедері.)

Діти: Котик вчений, не сумуй, заспокійся, поміркуй.
Наш патруль скрізь прибирає, деревця нові саджає.
Підростає дуб новенький. Будеш, Котик, веселенький.

Вчений кіт: Дуже вдячний вам, малята, в гру не хочете пограти?
Зветься гра “Що де росте?” Що ви скажете на те?

Діти: Хочемо!

(Опис гри. Частина учнів тримає надписи зі словами: “САД”, “ЛІС”, “ГОРОД” і т.д. Решта – отримують картки з зображенням різноманітних рослин.

Завдання: за сигналом ведучого діти повинні правильно розподілити рослини за принципом “що де росте”. Виграє команда, яка швидше і правильніше впорається з завданням.)

Лісовик: Я – лісу дух! Я – захисник природи!
Звернутись хочу зараз до народу!

(Виконує пісню “О, люди !..” Слова Ольги Іванової, музика Миколи Ведмедері.)

Гадаєте, деревам не болять?
Гадаєте, в дерев немає серця?
Та чую я – з корінь до верховіть
Як бідне дерево так жалібно трясеться...
До себе вабить лісова краса,
Дерева небо прихиляють низько.
Радіє все... Але я бачив сам,
Як гай ридав, як плакала берізка.

Валентин Бичко

Берізка: Від сліз моїх так солодко було
Тим сокопівцям, що не знають жалю,
Що, позабувши про добро і зло,
Ножа встромляють в кору, наче жало.

Валентин Бичко

(Звучить пісня “У гаю.” Слова Ігоря Згінніка, музика Миколи Ведмедері.)

Я рада, що залишилась живою!
Тепер хотілося б зайнятись з вами грою.
За описом вгадайте, що то є,
І звеселиться серденько моє.

(Грають в гру “Вгадай за описом”. Учениця зачитує описи тварин. Виграє той, хто швидше відгадає, про яку саме тварину йдеться.)

Дитина: О, Плането! Мати-Земле наша! В біло-рожевому вінку з весняних квітів, у смарагдовій накидці з зелених шат, у золотавому багрянці щедрої осені, у білій ошатній накидці зими – ти завжди прекрасна! Ти – божество!

Сергій Кургузов

Ведуча: Краса природи, любов до отчого краю не залишили байдужими і наших юних поетів.

(Заходить ведуча, одягнена в шати осінніх кольорів.)

Осінь: Осінь. Здавалося б сумна пора року, але скільки краси, поезії в

моєму жовтому листі, в журавлиних ключах, в сірому туманному небі, що плаче дощами. Послухайте пісню “Осінь” на слова Бережної Тетяни, музику Миколи Ведмедері. (Звучить пісня.)

Не встигши вдосталь порозкошувати, я відходжу, поступаючись місцем сестрі-зимі.”Відходить осінь” – так називається пісня на слова Артема Баранюка, музику Миколи Ведмедері, яку ви зараз почуєте. (Звучить пісня.)

(Заходить ведуча, вбрана в білі шати зими.)

Зима: Відійшла осінь, відлетіла у вирій журавлиними ключами і закружляли в небі перші сніжинки – вісничі зими. Послухайте пісню “Сніжинки” на слова Юрченко Наталки, музику Миколи Ведмедері. (Звучить пісня.)

Сніжинки кружляють і кружляють. Їх стає все більше і більше. Вони засипають усе навколо. Сніг сипле і сипле...”Сипле сніг” – так називається пісня Олександра Бондаря та Миколи Ведмедері. (Звучить пісня.)

Сніг засипав усе навколо. Тепло і затишно під снігом маленьким росточкам, сняться їм чудові сни. Але весна не за горами... Треба поспішати.

(Виходить. З'являється нова ведуча в завітчаних шатах весни, у супроводі пісні “Красуня-весна”. Слова Анастасії Дзюбенко, музика Миколи Ведмедері.)

Весна: Закрапотіли з даху краплини, заспівали веселіше пташечки. З-під снігу проклюнулися перші квіточки – проліски. Послухайте пісню “Пролісок” на слова Уляни Паламарчук, музику Миколи Ведмедері. (Звучить пісня.)

Сонечко посміхається все лагідніше, і я вступаю в свої володіння. Прислухайтесь! Ви чуєте, яка ніжна, гарна музика лине навколо? Це – музика весни.”Музика весни” – саме так називається пісня Олександра Бондаря та Миколи Ведмедері. (Звучить пісня.)

Гарна моя весняна мелодія, але нові ноти влітаються в її звучання... Як гадаєте, що це? Це ж літо йде!

(Заходить ведуча в зелено-жовтих шатах літа.)

Літо: Як тепло, гарно навкруги! Це – завдяки мені! Квітнуть квіти, досягають вишеньки. От радість дітворі! Не дарма ж мене літечком кличуть! І пісенька про мене, котру написали Уляна Паламарчук та Микола Ведмедеря, так і називається: “Літечко”. (Звучить пісня.)

Чуєш, друже мій, розмови?

З вітром – листя гомонить,

З сонцем – ниви і діброви,

Із озерами – блакить.

Розмовляють доли, води...

Стань, послухай, роздивись!

Мову рідної природи

Розуміти серцем вчись!

Оксана Сенатович

- Хлопчик:** Метелика ловити я не хочу:
Він – квітка неба, хай живе собі!
Хай крильцями барвистими тріпоче,
Щоб радісно було тобі й мені!
- І квітку лісову не стану рвати,
Її додому я не понесу,
Бо вдома їй джмеля не погойдати
І не попити ранками росу!
- Ані стеблинку, гілку чи травинку
Я не ображу: це – страшенний гріх!
Бо в кожній з них живе тремка живинка,
Що світиться довірою до всіх...
- Анатолій Костецький
- Метелик:** Світ прекрасний навколо тебе –
Сонце ясне і синє небо,
Птахи і звірі, гори і ріки –
Нехай так буде завжди, вовіки.
Нехай людина добро приносить,
Бо світ навколо любові просить.
- Алла Потапова
- Квітка:** Я знаю, вірю, прийде пора,
Коли не стане біди і зла.
Ми будем жити в країні мрій,
В країні щастя, добра, надій.

(Виконують пісню Уляни Паламарчук та Миколи Ведмедері “Лебеді”.)

- Земля:** Ви долоньки свої маленькі
Простягніть до сонця, тепла.
Залишіть промінець в серденьках,
Щоб весна в них завжди цвіла.
Щоб у душах сонечко квітло,
- Зірка щедрості й доброти,
Променилося ніжне світло
І в житті буде легко йти.
- Автор невідомий
- Дитина:** Тобі ми вдячні, Земле, добра, мила!
Здорова будь і квітни для добра.
І радує зір наш квітами рясними.
З любов’ю дбатиме про тебе дівтора.

За Н.Г.Красоткіною

Ведучі: Земля – одна для всіх!
Та серцю наймиліший
Куточок той, де народилися й зросли.
Зелений край, оспіваний в легендах,
Що Україною так ніжно нарекли...

(Звучить пісня “Рідний край”
на слова Пастух Тамари, музику Хмарук Аліни)

Прийміть цей коровай, налитий сонцем,
Від щедрої Вкраїнської землі!
А ще – танок, щоб настрій став веселим,
Всім подарують дітоньки малі.

(Вручають коровай гостям, виконують український танок.)
Усі слова, крім окремо зазначених, - Ольги Іванової.

Література

1. Азгагі М. Громадські організації повинні спрацювати з громадами / М.Азгагі. // Громадські Організації.– 1999. – №4. – С.27-28.
2. Алексеєнко, А. П. Данілова, А.І. Конончук, Т.Ю. Куниця Т.Ф. Добродійна діяльність школярів: методичні рекомендації /під. заг. ред. Т.Ф.Алексеєнко. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015.
3. Алексеєнко Т.Ф. Соціальна поведінка особистості і групи: мотиви, моделі, особливості розвитку / Т.Ф. Алексеєнко // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2012 рік / [за ред. О. В. Сухомлинської, І. Д. Бега, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника].– Івано-Франківськ : НАІР, 2013. – Вип. 3. – С. 26–33 .
4. Алексеєнко Т.Ф. “Я” + “Інші”. Виховний потенціал шкільного середовища і добродійної групової діяльності школярів”. метод. Рекомендації // Шкільний світ. – 2012. – № 46. – С.3-7.
5. Бех І.Д. Концептуальні засади формування у школяра особистісних цінностей //Виховання патріотизму у дітей та молоді в сучасних соціально-економічних умовах. Матеріали звітної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 4–8.
6. Вайнола Р. Х. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку [Текст] / Р. Х. Вайнола, А. Й. Капська, Н. М. Комарова. – К.: Академпрес, 1999. – 285 с.

7. Василенко І. Добра воля вітається // Український тиждень. – 2010. – № 49 (162). – С. 27–30.
8. Василенко К. А. Волонтер – це стан душі [Текст] / К. А. Василенко // Волонтер, 2001, – №10. – С. 24-32.
9. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху [Текст]/ Укл. Т. Л. Лях, авт. кол.: О. В. Безпалько, Н. В. Заверіко, І. Д. Зверева, Н.В. Зімовець та ін.– К.: ВГЦ «Волонтер», 2001. – 176 с.
10. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку /К.: Академпрес, 1999.
11. Волонтер: хто вони? // завуч. – 2005. – травень. – № 14. – с.7-11.
12. Волонтерська служба недержавної організації соціальної сфери. 36. мат. –К.: БТ «Джерело», 2000.
13. Волонтерское движение: опыт, проблемы, перспективы: Рабочие материалы семинара. – Киев, 24-30 сентября 2000 г.
14. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності // Наукові записки – № 1,2, 2002р.
15. Всеобщая декларация добровольчества / XVI Всемирная конференция добровольцев Международной ассоциации добровольческих усилий (IAVE), Амстердам, январь, 2001. – [Электронный ресурс]. – http://www.volunteer.ru/5/1/5_1_dekl1.htm.
16. Типове Положення про Школу волонтерів центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді / Наказ Міністерства Україн у справах сім'ї, молоді та спорту від 30.01.2006 № 204.

Карпенко С.І.,
вихователь

*Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівська обласна рада
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ «ЗДОРОВ'Я – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ»

Мета:

- формувати в учнів прагнення до здорового способу життя, стійкого бажання бути здоровими, вміння протистояти шкідливим звичкам;
- сприяти згуртуванню учнів, розвивати повагу до інших;
- виховувати ставлення до здоров'я як невід'ємної складової соціалізації особистості.

Форма проведення: бесіда з елементами тренінгу.

Обладнання: кольоровий папір, скріпки, аркуші паперу, маркери, фломастери, кольоровий папір, ножиці, клей.

Хід проведення

Здоров'я – не все, але все без здоров'я – ніщо.

Сократ

I. Вступ.

Вихователь. У людини є своя мрія. Щоб досягти її кожен робить певні кроки. Я впевнена, що усі ви мрієте після закінчення ліцею отримати цікаву професію, бути успішним у житті і створити хорошу дружну сім'ю. Кожна людина чогось прагне. Кожна людина має цінності.

Перед нами щодня стоїть необхідність вирішувати якісь завдання. Досить часто стикаємося з обставинами, які випробовують наше терпіння і характер. У цій ситуації дуже велике значення мають життєві цінності, які служать маркерами і дозволяють переконатися, що ми рухаємося у правильному напрямку.

II. Основна частина.

Вихователь. Дуже важливо визначитися з тим, що є найголовнішим для вас, адже життєві цінності допомагають формувати характер і контролювати наші вчинки, бажання і рішення, сприяють соціалізації особистості. Цінності, подібно до магніту, впливають на нашу поведінку і визначають життєвий шлях. Навіть, якщо не докладати зусиль, наші цінності складуться під впливом обставин і оточення.

Давайте визначимо, які ж цінності є головними у вашому житті?

Вправа 1.

З метою мотивації пізнавальної діяльності ліцеїсти діляться на групи по 5-6 чоловік і записують на листочках життєві цінності для підлітків.

(Учні записують : здоров'я, зовнішня краса, успіхи в навчанні, дружба з однолітками, дружня родина, здоров'я своє і близьких, багато грошей, модний одяг, щастя, благополуччя , розваги , подорожі...).

Вихователь. Тепер я попрошу вас підкреслити у цьому списку тільки 5 цінностей. З 5 залишіть 3, з 3 залишіть одну.

Ось ми підійшли до висновку, що для більшості здоров'я - найголовніша цінність. І не тільки для вас, а кожна людина цього прагне.

Всесвітня організація охорони здоров'я зазначає, що здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад.

Дайте відповідь на запитання:

Як ви вважаєте, від чого залежить наше здоров'я?

(Усі відповіді учні повинні записати на кольорових квадратиках та наклеїти на дошці. Після того, як відповіді будуть вичерпаними, вихователь наводить дані Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо впливу визначених факторів на життя на здоров'я людини).

Вихователь. Здоров'я від спадковості залежить на 20%; від екології - на 20%; від рівня медичної допомоги - на 10 %; від способу життя - на 50%. Отже, саме від самої людини залежить її здоров'я та самопочуття [4].

Давайте разом визначимо компоненти здорового способу життя:

1. Заняття спортом, висока рухова активність.
2. Збалансоване харчування та дотримання режиму харчування.
3. Загартовування, яке особливо цінне в дитячі та юнацькі роки.
4. Сприятливий психологічний клімат у стосунках з людьми (тобто збереження психічного здоров'я, що є основою духовного життя).
5. Бережливе ставлення до природи.
6. Улюблена робота.
7. Відмова від шкідливих звичок.

Вправа 2. “Модель здоров'я”

Бесіда:

- Що на вашу думку є складовими частинами здоров'я?
- З чого складається здоров'я людини?
- Без чого неможливо було б уявити дійсно здорову людину?

Після того, як учні відповіли на запитання, вихователь ділить клас на три групи (Сонце, Повітря, Вода).

(Поділ на групи відбувається таким чином: по черзі кожен учень називає слово -1-й – сонце, 2-й – повітря, 3-й – вода, 4-й – знов сонце і т. д.).

Тоді вихователь пропонує команді “Сонце”, зібратися в одному кутку аудиторії, команді “Повітря” – у другому і команді “Вода” – у третьому.

Коли команди сіли на свої місця, вихователь дає їм завдання:

Враховуючи всі відповіді на попередні запитання, створіть, будь ласка, свою модель здоров'я. При цьому використовуйте аркуші паперу, маркери, фломастери, кольоровий папір, ножиці, клей.

Після виконання роботи учні презентують свої моделі.

Відбувається обговорення.

- Що вони відчували, коли створювали модель здоров'я? .
- Що відчували, коли наносили пошкодження?
- Що відчували, коли отримали свою модель пошкодженою?
- А зараз уявіть, що це була не модель, а ваше особисте здоров'я.
- Чи можна відновити те, що вже зруйновано?
- Чи буде це мати той самий вигляд?
- Що легше – запобігти чи відремонтувати? [3]

Вихователь. Усі ви добре розумієте, що шкідливі звички негативно впливають на самопочуття та здоров'я. Алкоголь, наркотики – всі ці речовини змінюють свідомість, тому їх називають психоактивними речовинами, але є простіше узагальнення – отрута. Отрута – речовина, що призводить в дозах, навіть невеликих відносно маси тіла, до порушення життєдіяльності організму: до отруєння, інтоксикації, захворювань і патологічних станів, а також до смертельних наслідків. У промисловості отрути називають токсикантами. Отрута - це та речовина, якої не існує у нашому організмі. Коли вона потрапляє до нашого організму у незначній кількості, він відчуває, що цю речовину необхідно вивести, і активізується.

Людина стає більш жвавішою, оскільки організму треба активізуватися вдвічі більше. А це призводить до незворотних наслідків.

Але це не всі шкідливі звички, які стосуються молодого покоління.

1. Проблема сучасності - постійне використання смартфонів, від яких деякі діти не відходять. Ці шкідливі звички у школі призводять до падіння успішності. Через гаджети підліток жертвує багатьма потребами і можливостями.

2. Поширеною є залежність від батьків, коли підліток не здатний приймати самостійні рішення. Статистика показує, що такі діти більше схильні до прийому алкоголю, наркотиків і куріння.

3. До шкідливих звичок відносять ігрову і телевізійну залежність. Іноді дитині віртуальний світ більш привабливий і цікавий, що негативно відбивається на його соціальному житті [2].

Вправа 3. „10 заповідей здоров'я”.

Вихователь запитує в учасників: „Що таке заповідь?”

Учням пропонується уявити себе мудрецами, які жили в давнину і дати 10 настанов – заповідей для зміцнення здоров'я. Після закінчення вихователь пропонує одній групі учасників назвати свої заповіді і записати їх на дошці, інші учасники груп доповнюють цей перелік. Потім учні роблять висновок, які заповіді найважливіші (акцент робиться на ті, що найбільше повторюються) [1].

Вправа 4.

Вихователь. У вас у кожного в руках є по одній скріпці, і ваше завдання – розігнути її. (Учні виконують завдання). А тепер спробуйте повернути її до попереднього стану.

Запитання для обговорення:

1. Чи вдалося вам повернути скріпку до первинного стану?
2. Як ви вважаєте, чи можна скріпку порівняти зі здоров'ям?
3. Що роблять наркотики і алкоголь із нашою «скріпкою»?

Як видно з експерименту, відновити первинний вигляд скріпки неможливо. Так само і зі здоров'ям людини. Зберегти здоров'я легше, ніж його відновлювати [4].

Отже, щоб бути успішною особистістю, необхідно дбати про своє здоров'я, займатися спортом та позбутися шкідливих звичок.

III. Заключна частина.

Рефлексія.

Запитання до обговорення:

1. Що корисного ви дізналися?
2. Що найбільш запам'яталось?
3. Чи змінились у когось переконання стосовно шкідливих звичок?

Висновок. Здоров'я — це найбільша цінність кожної людини. Важливо знати, що шкідливі звички, про які ми щойно говорили, шкодять нашому здоров'ю, призводять до хвороб, депресій, деградації особистості,

втрати мрій, дорогих людей, речей, які були колись найважливішими. На початку заняття кожен із вас сказав про свої життєві цінності, найважливішою серед яких є здоров'я. Будь-яка людина може його втратити. Пам'ятайте про це, здобуйте нові знання, робіть правильний вибір. Будьте здорові [5]!

Література

1. Василюк Т.А. Тренінг «Здоров'я – цінність нашого життя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libkor.com.ua/php/fulltext_files/003_Zdorovya.pdf
2. Дацишена Т. Здоров'я – запорука успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nmcdon.org.ua/images/>
3. Виховна година «Життя заради майбутнього» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lit.ukrtvory.ru/klasna-godina-do-tizhnya-zdorov-ya-zhittya-zaradi-majbutnogo/>
4. Розробка тренінгу «Збереження духовного, морального та фізичного здоров'я учасників педагогічного процесу як чинник соціалізації особистості» для педагогів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/48813/
5. Виховна година-тренінг «Я буду здоровим» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukped.com/vihovni-zahodi/1955-.html?showall=1&limitstart>

Коломійченко Л.М.,
педагог-організатор
*Прилуцький заклад загальної середньої освіти
I-III ст. № 7 (ліцей № 7)
Прилуцької міської ради Чернігівської області
м. Прилуки, Чернігівська обл., Україна*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ПАТРІОТИЧНА ГРА «КОЗАЦТВО – СЛАВА УКРАЇНИ»

Мета:

Освітня: закріпити й розширити знання з історії України, зокрема українського козацтва.

Розвивальна: розвивати здатність застосовувати наявні знання в нестандартній ситуації, зацікавленість до вивчення історії, логічне мислення.

Виховна: виховувати почуття національної свідомості, поваги до героїчного минулого українського народу, товариськості та взаємодопомоги, слухацьку та сценічну культуру.

Наочне оформлення: державні символи України; напис «Я люблю Україну»; репродукції картин про запорозьке козацтво; два столи, накриті жовтою та блакитною скатертинами; на столах – сигнальні хоругви відповідно жовтого та блакитного кольорів; жовті та блакитні шарфи для вболівальників; зелена скатертина з вишитими контурами України на стіл журі; мультимедійна презентація.

Музичне оформлення: відеокліп пісні «Гей, ви, козаченьки» (вик. Назарій Яремчук, муз. Геннадія Татарченка, сл. Вадима Крищенка), фонограми українських народних пісень.

Обладнання: акустична система, мікрофони, ноутбук, проектор, екран, призи для учасників та переможців гри, столи.

Вікова категорія: учні 9-11 класів.

ПЕРЕБІГ ЗАХОДУ

I. Вступна частина

Виконується пісня про Україну

Ведуча. Любов до Батьківщини іде із серця глибини.

Ми – патріоти України, її ми дочки і сини.

Тут народились ми й живемо, тут щастя випало рости.

Палку любов в серцях несемо. Ми – українці, я і ти.

Ведучий. Україна – це шурхіт колосся, спів солов'я, тихі води задумливих річок і озер та безкрая широчінь небес. Це талановиті люди, які живуть в ній, їхня мова, звичаї, культура, героїчна історія.

Ведуча. А це значить, що Україна – це ще й волелюбний поклик козака-запорожця, який протягом кількох століть боронив рідну землю від ворогів.

Педагог-організатор. Шановні друзі! Ви вже зрозуміли, що наша зустріч присвячується одній із славних сторінок української історії – Запорозькій Січі. А девізом стануть слова відомого українського поета Василя Симоненка: «Народ мій є! В його гарячих жилах козацька кров пульсує і гуде!»

Ведучий. Отже, розпочинаємо інтелектуально-пізнавальну патріотичну гру «Козацтво – слава України».

II. Основна частина

Позивні

Педагог-організатор. Славне українське козацтво передало своїм нащадкам стійкість і міць козацької духовності, ідеали побратимства, вірності рідній землі. І сьогодні наші учасники, молоді козаки та козачки, спробують довести, що ниточка, яка веде з давнини в сучасність, не порвалася.

Ведуча. Гучними оплесками зустрічаємо учасників гри.

Вихід учасників під «Козацький марш»

Ведучий. Вітаємо команду молодих козаків та козачок «Небесна блакить». Їх підтримують уболівальники блакитного сектора.

Ведуча. Ваші оплески команді «Золота нива». А підтримують її вболівальники жовтого сектора.

Ведучий. А зараз ми із задоволенням представляємо наших шановних, авторитетних суддів, які будуть уважно слідкувати за виступами учасників та вирішувати долю команд.

Представлення журі

Ведуча. Друзі! Ще один важливий момент! Призи, за які будуть змагатися учасники гри «Я люблю Україну».

Вносяться призи

Педагог-організатор. А тепер дозвольте сказати кілька слів про хід гри. Вона складається з 4 раундів. Між ними на учасників чекає музичне завдання, під час якого якомога швидше потрібно відгадати назву пісні, що лунає. Правильна відповідь принесе команді 2 бали.

Ведучий. Жовтий і блакитний сектори готові до випробувань. Оголошуємо початок I раунду «Козацький калейдоскоп».

Ведуча. Шановні команди! Зараз ви переглянете відеосюжет. Після цього прозвучать 3 запитання. Кожна правильна відповідь принесе команді один бал. Отже, увага на екран!

Перегляд уривка кліпу «Гей, ви, козаченьки»

у виконанні Н.Яремчука

Педагог-організатор. Шановні учасники! Перш ніж прозвучить перше запитання, хочу зазначити, що про готовність дати відповідь потрібно сигналізувати хоругвою, яка є в кожній команді. Враховується швидкість та правильність відповіді.

1. Які козацькі клейноди ви побачили під час перегляду?

2. На чому козаки переправлялися через Дніпро?

3. Яка пісня звучала в кліпі?

Ведучий. Шановні команди! Зараз ви можете заробити ще два бали, відгадавши пісню. Нагадую, що про готовність дати відповідь сигналізуєте хоругвою. Увага! Музичне завдання.

Звучить пісня. Команда, що першою підняла сигнальну хоругву,

дає відповідь. Якщо вона неправильна, свій варіант дає інша команда

Ведуча. Два музичні бали отримує команда «...». На цьому перший раунд закінчено, і ми надаємо слово нашим шановним суддям.

Підсумки I раунду

Педагог-організатор. Розпочинаємо II раунд, який називається «Вірю-не вірю, або дещо про українське козацтво». Кожному учаснику необхідно відповісти на обране запитання. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Учасники по черзі підходять до ведучого, обирають номер запитання.

Якщо відповідь неправильна, ведучий звертається до вболівальників

1. Чи віриш, що за часів козацтва існувало 12 Січей? (Ні. Протягом свого понад двохсотрічного існування козаки послідовно змінили 8 січей:

Хортицьку, Базавлуцьку, Томаківську, Микитинську, Чортомлицьку, Олешківську, Кам'янську й Нову, або Підпільненську).

2. Чи віриш, що найкращі коні в запорожців звалися огирами? (Так. Цим словом називали витривалого, сильного й швидкого жеребця).

3. Чи віриш, що Хотинська битва тривала майже сорок днів? (Так. З 22 серпня по 29 вересня 1621 року).

4. Чи віриш, що символом влади писаря був каламар? (Так).

5. Чи віриш, що останній кошовий отаман Запорозької Січі Петро Калнишевський помер у Соловецькому монастирі у віці 98 років? (Ні. Йому було 112 років).

6. Чи віриш, що остання Запорозька Січ називалася Підпільненською, тому що була організована підпільно, без дозволу властей? (Ні, вона була влаштована на півострові, який омивала річка Підпільна, глибокий повноводний рукав Дніпра).

7. Чи віриш, що в Січі постійно проживали 5-8 тисяч козаків? (Ні, постійно перебувала військова залога, яка налічувала 2-3 тисячі козаків, а основна маса жила поза її межами в зимівниках).

8. Чи віриш, що спорудженням кількох козацьких фортець керував Гійом Левіассер де Бонплан, французький військовий інженер, архітектор і картограф? (Так, він прожив в Україні 17 років, керував будівництвом кількох фортець).

9. Чи віриш, що відомий козацький човен чайка міг умістити 300 чоловік? (Ні, у козацьких чайках, крім веслярів, могли розміститися 50-70 озброєних козаків, 2-4 невеликі гармати, порох, свинець, ядра, харчові продукти).

10. Чи віриш, що старих козаків, які, відчуваючи неміч, залишали Січ і відправлялися до монастирів доживати свого віку, люди прозвали «пригощальниками», оскільки по дорозі вони частували всіх, кого зустрічали на своєму шляху. (Ні, їх називали «прощальниками»).

Ведуча. Це було останнє запитання. Я думаю, команди з нетерпінням чекають на музичне завдання, адже 2 додаткових бали ніколи не зашкодять. Отже, увага!

Звучить мелодія. Команда дає відповідь

Ведучий. І знову запрошуємо до слова наших шановних суддів. Дізнаємося, яка ситуація склалася перед початком III раунду.

Слово суддям

Ведуча. Козацька доба – то є світла епоха,

Коли українці орлами літали.

Нікого вони не боялись нітрохи,

Від них вороги у бою відступали.

Ведучий. Запорозьке військо впродовж віків було армією, яка боронила свою землю й український народ від завойовників. Невмируща козацька слава торкнулася своїм крилом і нашого Придайського краю. Тож

розпочинаємо раунд «Прилуки козацькі».

Команди дають письмову відповідь

Педагог-організатор.

1. Коли в Прилуках постала неприступна козацька фортеця з валами й ровами, стінами й вежами, церквами й палацами, громадськими будівлями, будинками козацької старшини, купців і ремісників? (У середині XVII століття).

2. У якому році прилуцьке козацтво було об'єднане в Прилуцький козацький полк, адміністративно-територіальну й військову одиницю Гетьманщини, який уписав немало славних сторінок в історію Визвольної війни українського народу проти своїх гнобителів. (Прилуцький полк створений 1648 року).

3. Вона була побудована для зберігання полкового скарбу, клейнодів і зброї. Стіни цієї зовсім невеликої за розмірами споруди сягають метрової товщини, торці увінчані барочними фронтонами, фасади декоровані пілястрами, профільованим карнизом. Про яку історичну споруду йде мова? (Полкова скарбниця, (Галаганівський арсенал), найстаріша мурована споруда міста).

4. Він правив Прилуцьким полком із 1692 по 1708 роки й зробив неоціненний внесок у справу розбудови міста. При ньому зміцнилася козацька фортеця, були заселені селянами навколишні хутори. Сприяв ремеслам та торгівлі, опікувався церквами, школами й притулками, побудував у 1697 р. новий собор Різдва, у Густині – Миколаївську та Петропавлівську церкви, відновив Іванівський (літній) та Дмитрівський (осінній) ярмарки. (Полковник Прилуцького козацького полку Дмитро Горленко).

5. Полковницька династія, яка управляла Прилуцьким козацьким полком більше, ніж півстоліття. (Династія Галаганів: Гнат Іванович, Григорій Гнатович, Іван Григорович).

Капітани передають відповіді до столу журі.

Відповіді на ці самі запитання дають вболівальники

Ведучий. Наші учасники з нетерпінням чекають на музичне завдання. Отже, увага!

Звучить мелодія. Команда дає відповідь

Ведучий. І знову запрошуємо до слова наших шановних суддів.

Слово суддям

Ведуча. Кулінарні традиції – це така ж культурна спадщина народу, як мова, звичаї, мистецтво. Україна в усьому світі славиться багатою й смачною кухнею. Борщі та пампушки, паляниці й галушки, вареники й ковбаси, печеня та напої з фруктів і меду відомі далеко за межами країни. Усе смачно, ситно, а головне – корисно та невибагливо.

Ведучий. Друзі! Ми не випадково завели розмову про українську кухню, адже наступне завдання буде пов'язано саме з нею. Наступний раунд

«Застілля по-козацьки» присвячений кулінарним смакам та вподобанням запорожців.

Педагог-організатор. Шановні команди! Зараз ви отримаєте певний набір продуктів. Потрібно з'ясувати, яку страву козацьку страву з нього можна приготувати.

Виносяться продукти (вода, борошно, сіль)

Учасники гри мають кілька хвилин на обдумування, а ми теж поведемо розмову про кухню запорожців.

Ведуча. Основою козацького раціону були різноманітні кашоподібні страви з різних зернових. Одна з найвідоміших перших страв – тетеря. Це пшоняна каша, до якої під час кипіння вливали кисле рідке гречане або житнє тісто, для смаку додавали товчене сало, смажену цибулю або хрін.

Ведучий. Братко – також пшоняна каша з додатком, але без кислого прісного тіста.

Ведуча. Часто подавався куліш із сала та пшона. Зазвичай це смачне частування готували на відкритому багатті, тому інша назва – польова каша.

Ведучий. Ще одна похідна страва – соломаха, така собі стародавня мівіна. Замість локшини в окропі заварювали рідке тісто з гречаного борошна, додавали олію чи смалець із часником.

Ведуча. Козаки вживали також рубці, свинину, мамалигу (тісто з проса чи кукурудзи), яку їли з бринзою (солоним овечим сиром) чи з пастромою (шматок баранини, висушений або зав'язаний із сіллю).

Ведучий. За часів козаччини було безліч риби: осетри, білуга, севрюга, стерлядь, сом, короп, лящ, чехоня, оселедець. Тож рибу в'ялили, сушили, солили, виготовляли риб'ячий жир, уживали як вареною, так і печеною. Рибу з юшки найчастіше діставали й їли окремо, з овочами. У юшку іноді додавали товчений часник і нею поливали рибу зверху. Такий рибний соус називався саламур.

Ведуча. Запорожці дуже мало споживання печеного хліба, адже борошна не завжди було в достатній кількості. Тому популярними були загреби – коржі з житнього борошна. Назва походить від того, що їх клали в напалену піч або багаття і загрібали гарячим попелом.

Ведучий. Великою популярністю в козаків користувалася ще одна страва. Саме її й повинні були відгадати наші учасники. Тож звернімо увагу на команди.

Звучать відповіді команд

Педагог-організатор. Вода, борошно та сіль необхідні для приготування галушок. Ця страва була надзвичайно поживною, тож їли її майже щодня, здебільшого на вечерю. Готували з пшеничного й гречаного борошна, замішуючи на овочевому відварі, молоці або сироватці. Нарізували тісто на «ремінці» довжиною 1 см, давали їм полежати, а потім варили в кропі, поки спливають. Їли галушки з салом, сметаною або юшкою. Багато запорожців саме через особливу прихильність до цієї страви носили

прізвисько «Галушка».

Ведуча. Таким чином, два кулінарні бали козацькі смаколики допомогли заробити команді «...». А тепер знову розігруємо два музичні бали.

Звучить мелодія. Команда дає відповідь

Ведучий. І знову я запрошую до слова наших шановних суддів.

Слово суддям

Ведуча. Сьогодні ми ведемо розмову про Запорозьку Січ, яка протягом кількох століть є символом свободи, нескореності, людської та національної гідності.

Ведучий. Прадавня мудрість говорить: «Майбутнє неможливе без минулого». Саме тому нас так цікавить історія козацької доби, яка навчає самовідданий любові до рідної землі.

Ведуча. Розпочинаємо вирішальний, IV раунд, «Документи свідчать...», в якому командам необхідно дати відповідь на 3 запитання. Кількість балів за правильну відповідь обирає сама команда в межах від 1 до 50. Вони будуть зараховані команді, яка дасть точнішу відповідь. За цим уважно слідкуватимуть наші шановні судді.

Педагог-організатор. Почнемо з команди, яка на цей момент попереду. Замовляйте, будь ласка, бали.

Команда називає число в межах від 1 до 50

1. За всі часи існування запорозького козацтва найлегендарнішим кошовим отаманом було визнано Івана Дмитровича Сірка. Скільки разів він був обраний отаманом за своє майже тридцятирічне козакування? Назвіть двоцифрове число.(15 разів).

Інша команда говорить більше чи менше, називає свій варіант.

Бали отримує команда, що була точнішою.

Вона ж і замовляє бали та першою відповідає

2. Яку територію (у кілометрах квадратних) за умовами Зборівського договору займала козацька держава? Назвіть шестицифрове число. (Згідно з договором, територія козацької держави складалася із земель колишнього Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств і обіймала територію від ріки Случ на заході до московського кордону на сході та від басейну Прип'яті на півночі до степової смуги на півдні, що становить 200 000 км квадратних).

3. І знову мова піде про Зборівський мирний договір 1649 року. Його рішенням встановлювався реєстр у 40 000 козаків. Який відсоток козацьких прізвищ, за даним реєстром, закінчувався на -енко, що й досі є «візитівкою українців»? Назвіть двоцифрове число. (60 відсотків).

Ведуча. Ну от і все. Прозвучало останнє запитання. Для команд усі випробування позаду, а наші шановні судді продовжують роботу. За мить ми дізнаємося підсумки патріотичної гри «Козацтво – слава України». А зараз гучними оплесками ще раз привітаємо команди, які змагалися сьогодні в

нелегкому двобої.

Ведучий. Ваші оплески команді «Небесна блакить».

Ведуча. Ваші оплески команді «Золота нива».

Виконується пісня про козаків

Ведучий. Шановні друзі! Настає найважливіша мить. Для підведення підсумків гри слово надається нашом шановним суддям.

Слово суддям

Педагог-організатор. Отже, упевнену перемогу в інтелектуально-пізнавальній патріотичній грі «Козацтво – слава України» отримала команда «...» ... сектора. Привітаємо її гучними оплесками. А тепер – призи, за які змагалися юні козаки та козачки.

Вручення призів

III. Заключна частина

Педагог-організатор. Шановні юні українці! От і підходить до кінця наша зустріч. Пам'ятайте про козацьку звитягу, про велич і красу подвигу славних запорожців, їхню хоробрість, мужність, патріотизм! Будьте гідними своїх славетних предків!

Ведучий. Шануйтеся, друзі! Любіть Україну!

Хай ваша цікавість, допитливість щира

Додасть вам надії, любові і віри,

Ведуча. Бо наше минуле – святе, незабутнє,

Це шлях у прийдешнє, це шлях у майбутнє.

Бо ми – це держава, велика, єдина.

Бо ми – українці! Наш дім – Україна!

Література

1. Струкевич О.К., Романюк І.М., Пірус Т.П. Історія України: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. [Текст] – К.: Грамота, 2008. – 272 с.
2. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків[Текст] / Д.І.Яворницький.-Пер. з рос. І. І. Сварника; Упоряд. іл. О. М. Апановин; Худож. В. М. Дозорець.-Львів: Світ, 1990.- 319 с.
3. <http://kamenka.lg.ua/?p=1802>
4. http://pryluky.osp-ua.info/ch-1_fl-history.html
5. https://www.dnipro.lib.dp.ua/ukrainska_kuhnya_recepti_tradicii

Лисенко О.В.,

вихователь

*КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

КОМІКСИ ЯК ГРАФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГА У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми. Реформа української освіти безпосередньо стосується навчально-виховного процесу. Нова школа ставить акцент на оновленні змісту, процесу та тривалості навчання, сучасному ІТ-забезпеченні, дитиноцентризмі, педагогіці партнерства. Сучасні діти різче відрізняються від попередніх поколінь. Це «інформаційно-технологічне» покоління-Z. Сучасні ІТ суттєво вплинули на їхній спосіб мислення та поведінку. Вони швидше сприймають інформацію, складніше запам'ятовують, але вміють шукати дані. «Зети» швидко перемикають свою увагу. Щоб заохотити учнів-Z до освіти необхідно відмовитись від стандартного підходу та форм у навчально-виховному процесі.

Якщо дотримуватись гіпотези, що інформація володіє світом, то її об'єм створює труднощі в обробці та засвоєнні цієї інформації. Захоплення підлітків ілюстрованими матеріалами спонукають педагогічне середовище до використання коміксів, які завдяки синтезу вербального та візуального спрощують процес запам'ятовування та сприяють формуванню навчальних і життєвих компетентностей.

Ідею застосування коміксів у навчанні складно назвати новою. Комікс як медійний феномен з'явився в українській освіті нещодавно і до масового захоплення ним ще далеко. Однак, як завжди в суспільстві, першими підхоплюють нові віяння саме діти. Розглянемо, що таке комікси, чи варто їх використовувати у виховній роботі, їх переваги, тематика, структура, результати.

Розрізняють багато визначень поняття «комікс», але всі вони зводяться до того, що комікс – це серія ілюстрацій, де розповідається певна історія, єдність оповідання і візуальної дії.

За «Літературознавчою енциклопедією» (автор укладач Ковалів Ю.) комікс є серією «чорно-білих або кольорових розважальних малюнків, що ілюструє розвиток сюжету, представлений мінімальним, здебільшого діалогічним текстом» [6, с. 508].

Це новаторський вид мистецтва з вагомим етичним, культурним, аксіологічним, гуманітарним і педагогічним потенціалом [1, с. 107].

Даниленко Є. пояснює необхідність наочних засобів у навчанні тим, що збільшується кількість учнів із образним мисленням. «Кадри коміксу – це, по суті, кадри фільму, який зупинився. Людина сьогодні прагне не читати й слухати, а дивитися й вдивлятися». Дослідник акцентує увагу на впливі

коміксу на розвиток учнів: діти, які розуміють сенс коміксів, прагнуть зрозуміти матеріал, а не «зазубрити», вчать мислити та самостійно здобувати знання [3, 29–30]. Комікс поєднує вербальне та візуальне сприйняття, він емоційно забарвлений, тому навчальний матеріал у такій формі буде краще запам'ятовуватися.

Автор книжки «Розуміння коміксу» (Understanding comics) МакКлауд С. запевняє, що комікс належить до самостійного виду мистецтва, та визначає його як: «Ілюстративні та інші зображення, зіставлені поруч в продуманій послідовності для передачі інформації та / або отримання естетичного відгуку від глядача» [8, с. 9].

Постає питання, чи варто використовувати, на перший погляд, примітивну форму роботи, як комікс, зі старшокласниками-Z?

В психології та педагогіці підлітковий вік традиційно вважається найважчим у плані виховання. Виготський Л., один із дослідників підліткової психології, пояснює, що саме у дітей віком від 14 до 17-ти років проявляється профілізація пізнавальної та навчальної діяльності. Вже не дитина, але ще й не дорослий, підліток стикається з новими соціальними ролями і пов'язаними з ними вимогами. Поєднання тексту і малюнка сприяє актуалізації дійсності, допомагає дати відповіді на питання, викликає інтерес [2, с.139].

Остапенко Л.П. звертає увагу на дослідження Девіда Раппа, професора психологічних наук Northwestern University, який провів безліч досліджень сприйняття інформації. В одному з них трьом групам вручали різні варіанти інструкції по збірці іграшкового пса Снупі. Одна з інструкцій представляла собою виключно текст, друга – тільки зображення, третя поєднувала в собі і те й інше. Остання група постійно показувала кращі результати і в сприйнятті інформації, і в її запам'ятовуванні [7, с. 2].

Космацька Н. запевняє, що комікси не популярні в Україні, хоча і належать до масової культури [4, с.15].

Проте педагогічна практика доводить, що комікси активізують освітню діяльність. Їх можна використовувати не тільки на будь-якому уроці та на різних його етапах. Існує багато шляхів використання коміксів у роботі класних керівників та вихователів, серед яких [7, с. 6]:

- комікс-автобіографія, що дозволяє учням поділитися основними фактами зі свого життя, особистими інтересами та може бути використаний під час знайомства чи власної презентації;
- активізація словникового запасу. Такі комікси можна використовувати для закріплення законів культури спілкування;
- активізація партнерських стосунків. Створення коміксу передбачається як індивідуально, так і в групах, розподіливши між собою ролі та обов'язки з виконання коміксу «за здібностями» кожного учасника групи. Принцип партнерства сприяє допомогти один одному поліпшити свої навички та вміння. Може використовуватися на будь-якому етапі виховного заходу;

- удосконалення розмовних навичок. Під час створення діалогів і реплік персонажів коміксу учні відпрацьовують мовні структури в контексті, вдосконалюють навички спілкування з різними фокус-групами;
- розвиток логічного мислення. Адже потрібно створити розповідь і проілюструвати її, не втративши зв'язку з навчальним завданням і теорією;
- формування креативного дизайн-мислення. Через створення власної моделі коміксу кожен учень може проявити свою індивідуальність і розповісти історію по-своєму;
- формування конфліктної компетентності. Створюючи комікс, учні проєктують конфліктну ситуацію та шляхи її вирішення;
- активізація морально-етичних характеристик старшокласника в бесідах щодо булінгу, толерантності, здоров'язберігаючих компетентностей, сексуального виховання, сімейних стосунків тощо;
- подача світлин в учнівській медіа. У формі коміксу можна анонсувати подію з життя навчального закладу;
- комікси-інструктажі. Через створення таких коміксів відбувається активізація знань з техніки безпеки;
- вплив на формування правової та культурної свідомості підлітків.

Чи існують певні правила створення коміксу? Визначальним елементом будь-якого коміксу є ідея. Вона описує його зміст, створює загальну атмосферу й покладає початок візуальному ряду. Тому важливо точно уявляти, що це за історія, щоб знати, як її розповісти. Апелюючи до вище вказаних визначень та власного досвіду рекомендую опрацювати **сюжет коміксу** за орієнтовним планом:

- про що ваш комікс?
- хто його герої?
- який вигляд вони мають?
- де відбуваються події?
- які репліки говорять герої?
- як розвиваються події?
- Очікуваний\неочікуваний результат.

Створіть **план або сценарій** заздалегідь або разом з учнями. Імпровізація прийде з досвідом.

Обговоріть з учнями **структуру коміксу** — скільки блоків він має містити, скільки сторінок, чи будуть у ньому заголовки й додаткові описи. Визначення часу для створення коміксу (з мінімальною кількістю сторінок) для «Зетів» становить від 2-6 хв (з власних спостережень).

Використовуючи графічні можливості сервісу, оберіть локацію, героїв, сфокусуйте увагу на їх емоціях, використайте бульбашки для реплік (не обов'язково: комікси чудово відображають думку без слів) та у логічній послідовності передайте зміст сюжету. Останні сторінки коміксу –**результат** – **ВИСНОВОК**.

Рис. 1 Приклад сторінок коміксу до бесіди «Стоп булінг!»

Комікс як виховний засіб є корисним у попередженні девіантної поведінки учнів. Контент коміксу про правопорушення може складатися не лише з ілюстрацій та діалогу, а й містити посилання на нормативно-правові акти, які встановлюють особливості правової відповідальності героїв сюжету. Таким чином через комікс відбувається:

- ознайомлення з реальною життєвою ситуацією;
- є можливість за короткий час проаналізувати ситуацію;
- простежити причинно-наслідкові зв'язки, використавши правовий аспект;

- дати можливість учням створити власну модель успіху.

У деяких учнів саме через мемну культуру, бажання бути схожими на героїв коміксів пробуджується мотивація до успіху.

Апелюючи до визначених переваг коміксів в освітньому процесі Архиповою Л. [1, с. 108];, додаю свої спостереження:

- ємність інформації;
- образність і динамічність її пред'явлення; можливість регулювати надходження інформації (у тому числі при самостійному навчанні);
- стислість і точність мови, драматизація оповідних сюжетів;
- ігровий жанр; багаторазовість повторення окремих кадрів і сюжету в цілому;
- економія психічних зусиль щодо сприйняття інформації;
- урізноманітнення завдань з відтворення, розуміння і творчого засвоєння навчального матеріалу за допомогою коміксів;
- стовідсотковий зв'язок з педагогом;
- розвиток візуального запам'ятовування;
- гарантований результат.

Попит на комікси стабільно зростає. На ринку почали функціонувати видавництва, які випускають як перекладені, так і комікси вітчизняних авторів. Як і в більшості онлайн сервісів частина безкоштовна, а частина платна. Відрізняються дані веб-ресурси лише інтерфейсом і деякими

незначними деталями.

Корисні сервіси для створення коміксів:

1. <https://www.makebeliefscomix.com/>
2. https://www.canva.com/uk_ua/stvoryty/komiksy/
3. <https://app.pixton.com/#/edu>
4. <https://ipadstory.ru/my-story-book-maker-for-kids.html>
5. <http://www.toondoo.com/>
6. <https://www.storyboardthat.com/>

Висновки. Успішність освітнього процесу залежить від тристороннього контакту на платформі партнерства: педагог – учень – батьки. Реалізація зворотного зв'язку у контакті з учнями-Z залежить і від самовдосконалення педагога. Освітні інновації сприяють розмовляти зі старшокласниками на рівних. Пошук, аналіз, співставлення, творчість, дизайн мислення учнів у коміксах доводить, що така форма роботи є продуктивною та результативною. Комікси підвищують мотивацію.

Аналізуючи наявний досвід використання коміксів в освіті, слід зазначити, що в методиці викладання комікс не може бути єдиним або основним засобом навчання на уроці чи виховному заході. Але враховуючи позитивні сторони застосування таких засобів візуалізації інформації, визначаючи місце цих засобів в навчально-пізнавальному процесі, комбінуючи з іншими засобами, слід визнати високий дидактичний потенціал коміксів.

Література

1. Архипова Л. М. Комиксы как инновационный метод активизации познавательной сферы учащихся с задержкой психического развития в процессе обучения истории // Ярославский педагогический вестник. Том II. – Психолого-педагогические науки. 2012. № 4. С. 106 – 110.
2. Выготский Л.С. Педология подростка [Текст]. // Собрание сочинений в 6-ти томах. – Т.4. Детская психология. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
3. Даниленко Є. Зарубіжний досвід використання дидактичних коміксів / Є. Даниленко // Біологія і хімія в школі : Науково-методичний журнал. – 2011. – №6. – С. 29–32.
4. Космацька Н.В. Нарис з історії виникнення і становлення жанру коміксу / Н.В. Космацька // Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. – 2012. – Вип. 19. – С. 141–147.
5. Лавренова М.В. Навчальні можливості коміксів на уроках літературного читання / М.В.Лавренова, В.В.Лакатош. – Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р., Мукачево / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2018. – С.9598.

6. Літературознавча енциклопедія: у 2-х т. / авт.-укладач Ю. І. Ковалів. – Київ: Академія, 2007. – Т. 1. – 608 с.
7. Остапенко. Л.П. Дидактичний потенціал коміксів. [Електронний ресурс] / Л.П.Остапенко, О.К.Соловйова // – Режим доступу: http://www.institutemvd.by/components/com_chronoforms5/chronoforms/uploads/20160404154807_OstapenkoSoloviova.pdf
8. McCloud S. Understanding comics: The invisible art / Scott McCloud. – Northampton, M A: Kitchen Press, 1994. – 224 p.

Палаєва М.В.,

вихователь

Ніжинський обласний педагогічний ліцей

Чернігівська обласна рада

м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

ТРЕНІНГ «РОЗВИВАЄМО КРЕАТИВНІСТЬ»

Мета: ознайомити учасників з поняттям «креативність» та основними характеристиками креативного мислення, розвиток практичних навичок застосування прийомів креативного мислення, формування базису для генерації нових ідей, умінь управління креативним процесом, подолання бар'єрів прояву креативності, підвищення рівнів креативної командної та індивідуальної роботи у нестандартних умовах.

Кількість учасників – до 20 осіб.

Тривалість – 120 хвилин.

Обладнання – дошка(фліпчарт), крейда, магніти, різнокольорові маркери, плакат «Правила групи», плакат «Креатив», 3 білих аркуша форматів А1, А4 для команд, плакат «Характеристики креативного мислення», бланки з завданнями.

Вступне слово ведучого. Актуалізація мети (5 хв).

Ведучий. У наш час важливі не тільки освіченість та інтелект, а й уміння генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем. Саме креативність знаходиться на третьому місці в десятці списку найважливіших гнучких навичок 2020 року, складеному експертами на економічному форумі в Давосі. Цей навик допомагає досягти високих результатів у будь-якій сфері діяльності. Необхідність створювати щось оригінальне зустрічається не тільки в творчих професіях. Креатив цінується в бізнесі, науці, техніці, мистецтві, освіті.

Креативність, або творчі здібності - це здібність створювати нові підходи до розв'язання задач, генерувати велику кількість оригінальних ідей. Це єдність уяви та інтелекту. Завдяки інтелекту людина здатна думати, аналізувати інформацію, розуміти причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки. Уява дозволяє вийти за рамки звичних шаблонів, відкинути

стереотипи, побачити нові шляхи вирішення завдань.

Що робити, щоб навчитися системно та швидко придумувати креативні ідеї, долати бар'єри стереотипного мислення, розкрити творчий потенціал та актуалізувати пластичність власного сприйняття? Саме цим питанням буде присвячений наш тренінг. Але слід пам'ятати, що толерантність, доброзичливість, терпіння кожного з нас перетворюють нашу зустріч на синергетичний процес взаєморозуміння та довіри.

Правила тренінгу (5 хв).

Група визначає правила, які будуть необхідні для кращого і ефективного проведення тренінгу. Ведучий пропонує свої правила. Аудиторія може їх доповнити своїми пропозиціями. Головне, щоб вони не суперечили правилам ведучого. Потім правила приймаються голосуванням.

Типові правила:

- 1) цінувати час;
- 2) говорити по черзі;
- 3) говорити коротко і по темі;
- 4) говорити від свого імені;
- 5) правило піднятої руки (говорити після підняття руки та дозволу тренера, щоб не перебивати один одного);
- 6) правило піднятої ноги (можна виходити з тренінгу, не питаючи дозволу, тихо, не заважаючи далі проводити тренінг);
- 7) правило толерантності та поваги до учасників тренінгу;
- 8) бути позитивним;
- 9) правило конфіденційності (інформація про приватне життя присутніх на тренінгу, що прозвучала не має обговорюватись надалі).

Вправа «Знайомство» (10 хв).

Ведучий. У розвитку креативності великого значення має уява та почуття гумору. Щоб представитися вам потрібно спочатку відповісти на три запитання (тренер записує запитання на дошці):

- Якби ви були твариною, щоб це була за тварина?
- Якби ви були настроєм, щоб це був за настрій?
- Якби ви були предметом, щоб це був за предмет?

Учасникам тренінгу надається час для виконання завдання.

Ведучий. А тепер представтесь, об'єднавши усі три образи-характеристики в один. Наприклад: Я – Марина, сумний енот з блокнотом, або Я – Олег, примхливий крокодил з іграшкою.

Учасники тренінгу по черзі називають своє ім'я та збірний образ.

Вправа «Очікування» (5 хв). *Учасники тренінгу записують свої очікування від заняття на папках (на обороті частинок зображення «Креатив», який учасники тренінгу будуть збирати наприкінці роботи). Зачитують по колу та прикріплюють магнітами до дошки.*

Поділ учасників тренінгу на малі групи (5 хв).

Учасники тренінгу обирають напірець із символом (наприклад:

сніжинка, яблуко, квітка) та за даним зображенням розподіляються на групи.

Інформаційне повідомлення «Характеристики креативного мислення» (10 хв). Повідомлення ведучого стосовно характеристик креативного мислення відбувається у процесі виконання практичних вправ.

Вправа-розігрів «Аркуш» (15 хв).

Ведучий. Американський психолог Еліс Пол Торренс займався вивченням творчих здібностей людини, їх розвитком і оцінкою. Згідно його теорії, ми виділяємо три базових критерії, за якими можна провести самооцінку і почати розвивати креативність. Це швидкість, гнучкість і оригінальність мислення.

Для того, щоб оцінити у себе ці критерії, **завдання для груп:** запишіть стільки застосувань білого аркуша А4, скільки встигнете.

Ведучий. Швидкість — це кількість ідей, придуманих за одиницю часу, тобто за ці 5 хвилин. Вимірюється кількісно. Чим більше ідей вийшло, тим краще розвинена швидкість.

Обговорення результату роботи груп параметром «швидкість».

Ведучий. Гнучкість - здатність оцінювати проблему з усіх боків і застосовувати різні стратегії при її вирішенні. Гнучкість допомагає швидко вловлювати зв'язок між різними явищами, встановлювати закономірності, знаходити спільне в самих різних речах і подіях.

Гнучкість — це розподіл ідей по групах. Тобто, якщо ви запропонували використовувати білий аркуш як конверт і як літак, — ви зачіпаєте різні властивості аркуша (здатність приховувати об'єкти і здатність перетворюватися в оригамі). А якщо в перерахувань є літак і кораблик, то це одне властивість (оригамі), а значить — одна група. Чим більше груп, тим краще розвинена гнучкість.

Обговорення результату роботи груп за параметром «гнучкість».

Ведучий. Оригінальність - здатність генерувати нестандартні або несподівані ідеї, відступати від загальноприйнятого шаблону. Тобто скільки нетипових і несподіваних ідей застосування листа у вас вийшло. Чим більше таких ідей, тим міцніше ваша оригінальність.

Обговорення результату роботи груп за параметром «оригінальність». **Запитання для груп. Який варіант був найоригінальнішим?**

Ведучий. Звичайно, тест Торренса значно складніший. Але щоб сфокусуватися і зрозуміти характеристики нестандартного мислення, ми повправляємося на цій базі[1].

Основна частина. Вправа «Доповни малюнок» (5 хв).

Ведучий. Як розвивати оригінальність? У першу чергу виконувати завдання на розвиток образного мислення, фантазії, уяви.

Завдання для груп. Покличте на допомогу уяву і кожен наступний малюнок доповніть так, щоб вийшло щось впізнаване. *Кожній команді*

надається аркуш паперу, на якому в шести секторах намальовані геометричні фігури: коло, ромб, квадрат, лінії тощо.

Представлення групами результатів роботи та їх обговорення.

Вправа «Друдли» (10 хв).

Ведучий. Цю гру-головоломку винайшов американець Роджер Прайс. Droodle - малюнок, на підставі якого неможливо точно сказати, що це таке, але зате можна придумати безліч варіантів «що б це могло бути». Єдиної правильної відповіді немає.

Завдання для груп. Вам пропонується описати картинку, яка має множинні значення. Необхідно надати якомога більше версій та інтерпретацій того, що зображено на малюнку. Особливо цінується оригінальність та гумор. Кожній команді надається по три однакові зображення у стилі друдлів.

Представлення групами результатів роботи та їх обговорення.

Вправа «Розв'язання ситуації» (5хв).

Командам необхідно дати пояснення ситуації.

Ведучий. Збирач милостині постукав у двері будинку багатого чоловіка. Багач відкрив двері, вислухав прохання про милостиню і сказав: «Зачекайте тут». Через хвилину він повернувся з дрібною монетою, яку й віддав збирачеві. Незабаром після цього збирач написав лист подяки багатієві. Чому [3,с.6]?

Представлення групами результатів роботи .

Відповідь. Монета була рідкісною й коштувала не менш як тисячу доларів.

Ведучий. Як розвивати гнучкість? Кожна людина хоче мати десятки ідей в день, але чи багато людей замислювалися про те, що ж таке ідея? Насправді, все набагато простіше, ніж здається. Ідеї - це асоціації, зв'язок. Будь-яка ідея, неважливо якого рівня, це зв'язок між попередніми ідеями. І ці асоціації виникають в нашому мозку постійно, незалежно від того, хочемо ми щоб вони виникали чи ні. Отже, можна зробити дуже простий висновок: неможливо створити ідею з нічого. Ідея створюється шляхом зв'язку декількох вже існуючих і будь-який мозок проводить свої унікальні асоціації між цими поняттями.

Завдання для груп. Вправа «Архітектор» (10 хв).

Ведучий пропонує групам назвати 10 іменників і записує їх на дошці.

Уявімо, що вам, архітекторам, дане завдання – створити проект школи. Ті слова, що записані на дошці – побажання замовника, кожне з яких має знайти відображення в проекті (форма предмета, його якість, атрибут).

Представлення групами результатів роботи та їх обговорення

Вправа «Реклама» (10 хв).

Ведучий. Рекламний бізнес гостро потребує нових творчих ідей. Найважливішою частиною реклами є передача інформації, без чого вона абсолютно даремна. Крім того, в рекламі необхідно придумати щось

оригінальне.

Завдання для груп.

Назвіть чотири випадкові слова. Виберіть з них одне в якості предмета, який потрібно прорекламувати. Використайте слова, що залишилися, для реклами цього слова.

Реклама може бути у вигляді слогану, постера, сюжету для телевізійного рекламного ролика.

Представлення групами результатів роботи та їх обговорення.

Вправа-руханка «Вуха-ніс» (5хв). Ведучий. Психологи стверджують, що за креативні ідеї відповідає не права чи ліва півкулі мозку, а зв'язок та співпраця між ними. Отже пропоную вправу на розвиток обох півкуль мозку. Лівою рукою тримаєте ніс. Правою рукою –ліве вухо. На рахунок «три» руки міняються: права рука тримає ніс, а ліва – торкається правого вуха. *Учасники виконують вправу.*

Ведучий. Як прокачувати швидкість? Для швидкості треба практикувати квоту ідей - щодня протягом двох-трьох місяців, для формування стійкої звички. Щоб навичка була осмисленою, придумуйте ідеї для завдання, з яким працюєте сьогодні або яке вас турбує. Визначте для себе квоту від 50 до 100 ідей в день, так ви зможете відчутти «суть» цієї вправи. У якийсь момент буде важко, але не здавайтеся!

Вправа «Знахідка» (5 хв). Завдання для груп. Ви відпочиваєте на морі. Одного разу до ваших ніг прибій виштовхнув невідомий предмет. *Ведучий демонструє предмет невідомий учасникам.* Що це може бути? Назвіть якомога більше варіантів.

Представлення групами результатів роботи та їх обговорення.

Вправа «Поради» (10 хв). Завдання для груп. Сформулювати перелік рекомендацій, які дозволять зробити власне життя більш творчим і записати їх на аркушах.

Аркуші, на яких записані сформульовані командами рекомендації, вивішуються для огляду всіх учасників. Представники кожної з команд по черзі отримують слово, щоб озвучити свої рекомендації і коротко прокоментувати свої поради.

Ведучий. Творча людина знаходить задоволення не тільки в досягненні результату, але в процесі просування до мети — їй подобається думати, перебирати варіанти, шукати і знаходити різні шляхи виходу із ситуації. Полюбіть процес вирішення проблеми. Стикаючись з новими завданнями або несподіваними труднощами, навчіться сприймати їх як не як проблеми, а як виклик вашим творчим здібностям.

Розширюйте кругозір. Чим більше ви знаєте, тим більше «їжі» отримує ваша уява, а без уяви неможливо генерувати по-справжньому творчі ідеї. Читайте книги, дивіться науково-популярні і документальні фільми, набирайтеся досвіду корисної діяльності і активно пізнавайте світ навколо.

Намагайтеся бути винахідливим у будь-якій сфері вашого життя, а не

тільки під час навчання: придумуйте нові цікаві способи проведення дозвілля, займайтеся незвичайними хобі, пропонуйте нестандартні варіанти вирішення побутових питань.

Вчіться бачити незвичайне в звичайному. Навіть у самих звичних місцях підмічайте все, що виглядає особливим, відрізняється від стандарту, не відповідає шаблонами. Вчіться бачити знайомі предмети з нового ракурсу, знаходити несподівані способи їх застосування.

Вправи для розвитку креативності допомагають активізувати роботу мозку і налаштуватися на ефективне рішення проблем. Однак вміння створювати нові ідеї і робити несподівані ходи - це ще й звичка. Кожен день ставте перед собою творчі завдання, шукайте нові варіанти вирішення інтелектуальних і побутових питань – і креативність мислення стане для вас звичним життям і природною звичкою[2].

Підведення підсумків. Рефлексія (5 хв). Пазли-очікування знімаються з дошки і, якщо очікування здійснилися, – перевертаються та складаються учасниками у картинку «Креатив». Учасники тренінгу дякують один одному оплесками.

Література

1. Лебедев В. Как развить в себе креативность? 5 простых шагов, которые сможет выполнить каждый [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zeh.media/praktika/obrazovaniye/3068714-mozhno-li-razvit-v-sebe-kreativnost-instruktsiya-v-5-shagov-ot-shkoly-ikra>
2. Онлайн-школа «Фоксфорд». Как развить креативность [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://media.foxford.ru/creativity-lifefacks/amp/>
3. Фантастические задачки на креативное мышление/ Э.Хачмен. – М.: АСТ, Астрель, 2008. – С.6.

Потапова Л.М.,

вчитель біології

Комунальний заклад

«Новгородківський навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів- дошкільний навчальний

заклад» Новгородківської районної ради

Кіровоградська область, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО – ПІЗНАВАЛЬНИЙ ЗАХІД «ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ ПРО ГРИП»

Основна мета:

- Пригадати визначення здоров'я, значення здоров'я в житті людини, звернути увагу на найпоширенішу хворобу людини, зокрема грип;
- розширювати знання учнів про хворобу грип;
- розглянути причини виникнення, основні шляхи зараження,

симптоми хвороби, способи лікування;

- формувати вміння запобігти хворобі;
- уточнювати основи профілактики ;
- вчити учнів дотримуватися основних правила поведінки з хворими на грип;
- заохочувати дітей зміцнювати своє здоров'я.
- прищеплювати навички гігієни і культури, турботу про здоров'я своє та інших людей.

ОБЛАДНАННЯ: Мультимедійна презентація, вірші, сценки, картинки, Конституція України, тести, таблиці.

Хід проведення

I. Організаційний момент

II. Вступне слово вчителя.

Всім доброго дня! Рада всіх бачити. Як стверджують психологи від настрою, з яким ми починаємо захід залежать наші успіхи. Нехай ці 2700 секунд, які ми проведемо разом принесуть нам цікаву, потрібну та пізнавальну інформацію.

Слово вчителя. **Попрошу учнів піднятися (вчитель в ролі лікаря)**

-Всі вдихайте...Видихайте

Все в порядку, спочивайте

Дружно руки підіймайте

Все прекрасно, опускайте,

Нахиліться, розігніться

Станьте прямо , усміхніться

Так, я оглядом задоволена.

Всі здорові , хворих немає

Приступаємо до роботи.

Діти ! Де вам задають такі запитання?

Для чого Вам задають такі запитання?

Чи часто ви відвідуєте лікарню?

А чи знаєте ви з якими хворобами і до якого лікаря слід звертатись?

Запрошую до гри « Відгадай лікаря»

1. Як називається лікар, що лікує зуби? (стоматолог, дантист)
2. Лікар, що лікує очі, зір? (окуліст)
3. Лікар, що робить операції? (хірург)
4. виправляє кістки, під час переломів? (ортопед, травматолог)
5. Лікує хворе серце? (кардіолог)
6. Лікар, що лікує простудні хвороби? (педіатр, терапевт)

Я щойно, зрозуміла, що ви обізнані з багатьма хворобами на які хворіє людини і знаєте до яких лікарів слід звертатись. А чи знаєте ви лікарів які працюють у нашій лікарні, які вас постійно лікують. Сьогодні у нас в гостях лікар нашої районної лікарні.

Щоб вам не задавали таких запитань про лікарню, про лікарів, тому що в декого з вас спрацьовує емоція страху, болі хочеться щоб ви почували себе добре, мали міцне здоров'я, не хворіли на вірусні хвороби, добре навчалися і присвячується нашій сьогоднішній з захід « Що потрібно знати про грип».

На сьогоднішньому заході ми з вами пригадаємо:

- Що таке здоров'я, та його значення;
- причини виникнення грипу, основні шляхи зараження, симптоми хвороби, способи лікування; значення щеплення від грипу;
- формувати вміння запобігти хворобі;
- уточнювати основи профілактики та вчити дотримувати основні правила поводження з хворими на грип;
- заохочувати дітей зміцнювати своє здоров'я.
- прищеплювати навички гігієни і культури, турботу про здоров'я своє та інших людей.

Найбільшим багатством для кожного з нас є здоров'я.

Здоров'я – є стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, і не лише відсутність хвороби або недуг.

У Конституції України, нашому Основному Законі, в ст..49, записано:

«Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування». Про здоров'я народу дбає багатотисячна армія медичних працівників.

Про здоров'я можна багато говорити, його ми озвучуємо в віршах, прислів'ях, піснях.

Вірші про здоров'я

1. Здоров'я – це ранок зі свіжим повітрям,
Це сонце, що гріє ласкаво й привітно.
Це хвилі Дніпра, що нам сили дають,
Бери це сміливо , мій друже і в путь.

2. Здоров'я - смак свіжих ягід дозрілих,
Це спорт, що дає нам насагу і сили,
Це сон, що на крилах нам зорі несуть,
Усе це з собою узять не забудь.

3. Та тільки на цьому шляху пам'ятай ,
Цурайся бруду, від холоду тікай,
І знай, любий друже, у цьому житті
Чи бути здоровим – вирішуєш ти!

Розповідь вчителя.

З давніх-давен український народ найголовнішою цінністю у житті вважав здоров'я. Навіть вітаючись і прощаючись, люди бажали один одному здоров'я. «Здоровенькі були!», «Дай, Боже, здоров'я!», «Доброго вам

здоров'я!», «Бувайте здорові!».

Ще з часів Київської Русі наші предки цінували здоров'я, загартованість, спритність. Вершиною національного, фізичного виховання, самовдосконалення тіла й духу була епоха Запорізької Січі. Де наші українсько козаки розвивали сила й витривалість у військових справах, постійних іграх, забавах, вправах і танцях.

Існує дуже багато прислів'їв про здоров'я, а саме:

- Здоров'я не купиш ні за які гроші.
- Здоров'я – всьому голова.
- Здоров'я маємо – не дбаємо, а загубивши – плачемо.
- Без здоров'я нема щастя.
- Як про здоров'я дбаєш, так і маєш
- Без уроків фізкультури не зміцниш мускулатури.
- Здоров'я – це сила і розум
- Щоб працювати – треба силу мати.
- Люди часто хворіють – берегтись не вміють.
- **Твоє здоров'я в твоїх руках**

Почати наш захід я хочу з однієї цікавої історії.

Притча про метелика.

У давнину жив - був один мудрець, до якого люди приходили за порадою. Всім він допомагав, люди йому довіряли і дуже поважали його вік, життєвий досвід і мудрість.

І ось одного разу заздрісний чоловік вирішив зганьбити мудреця у присутності багатьох людей. Заздрісник і хитрун придумав цілий план, як це зробити: «Я метелика впіймаю і в закритих долонях принесу мудреця, потім запитаю його, як він думає, живий у мене в руках метелик чи мертвий. Якщо мудрець скаже, що жива, я зімкну щільно долоні, раздавлю метелика і, розкривши руки, скажу, що наш великий мудрець помилився.

Якщо мудрець скаже, що метелик мертвий, я розкрию долоні, метелик вилетить живий і неушкоджений і скажу, що наш великий мудрець помилився».

Так і зробив заздрісник, піймав метелика і пішов до мудреця. Коли він запитав у мудреця, який у нього в долонях метелик, мудрець відповів: « **Все в твоїх руках**».

А я діти хочу сказати: що все у наших з вами руках -**Все в наших руках - і здоров'я, і навчання, поведінка і повага друзів, і любов у сім'ї... І майбутня життя!**

Здоров'я - це головна цінність людини. Будучи хворим, ви не зможете втілити в життя свої мрії, не зможете повністю реалізуватися в сучасному світі ...

-Здоров'я - багатство на всі часи. А воно закладається в дитинстві. Ваше здоров'я, як скарб, який знаходиться глибоко в землі. Та щоб знайти скарб, потрібно докласти великі зусилля. Щоб бути здоровою людиною,

необхідно, перш за все, відмовитися від шкідливих звичок. Ми з вами зараз пограємо в гру.

2. Гра - кричалка «Корисно - шкідливо»

(Діти відповідають хором словами «корисно», « шкідливо» на запропонований вчителем варіант)

- Читати лежачи ...(шкідливо).
- Ходити роздягненому в мороз ... (шкідливо).
- Промивати очі вранці ... (корисно).
- Цілий день грати в ігри в телефоні... (шкідливо).
- Оберігати очі від ударів ... (корисно).
- Вживати в їжу моркву, петрушку ...(корисно).
- Терти очі брудними руками ... (шкідливо).
- Займатися фізкультурою ... (корисно).

Маючи шкідливі звички ми завдаємо шкоди своєму здоров'ю.

На які хвороби ви найчастіше хворієте?

Що це за хвороба? Я зачитаю ознаки, симптоми хвороби , а ви її відгадайте?

Ця хвороба починається раптово з ознобу. Після чого підвищується температура тіла до 38-39 градусів. З'являється сильний головний біль, ломота по всьому тілу, спад сил. Апетит погіршується , хворий апатичний, сонливий, інколи дратівливий. Обличчя і очі червоніють. Шкіра стає гарячою на дотик. З'являється нежить, відчуття сухості в роті, почуття болю в грудях і сухий кашель, одночасно з підвищенням температури.

Через 3-5 днів температура знижується, Якщо не відбулося ускладнення хворий поступово видужує.

Звичайно ви відгадали це хвороба - Грип

Грип – гостре, вірусне захворювання, яке може вражати людей, не залежно від віку, статі, характеризується тяжкими ускладненнями та існують ризики смерті.

Він легко передається від хворої людини до здорово повітряно – крапельним шляхом.і. На грип хворіють і діти, і дорослі. Декілька разів на рік, місяць, причому стійкого імунітету не виробляється.

Це треба знати!

Грип старий як світ, і скільки існує людина - це його вічний супутник, до

того ж нещадний, який забрав з планети Земля не один мільйон життів.

Статистика свідчить про те, що кожного року в світі на грип хворіє близько 450 млн. людей, причому приблизно 2 млн з яких помирає.

Коли хвороба охоплює великі території, регіони це є **епідемія**.

Якщо захворювання поширюється у більшості країн світу, на континентах вражає велику кількість людей це є пандемія.

Пригадаємо перші ознаки захворювання на грип.

Основні симптоми хвороби:

1. Підвищена температура тіла
2. Рясне потовиділення
3. Слабкість
4. Світлобоязнь
5. Суглобові та м'язові болі
6. Головний біль
7. Біль в горлі
8. Сухий (в ряді випадків) хворобливий кашель.

Коли з'явилась ця хвороба?

Вперше, в 412 році до нашої ери, про схожу за характеристикою з грипом хворобу згадував у своїх літописах Гіппократ. Він описував її як дуже заразну, що розповсюджується з великою швидкістю серед населення, охоплюючи цілі континенти. Тоді грип називали «італійською лихоманкою», так як інфіковані люди страждали від високої температури джерелом вірусу вважали спекотну Італію. Хворих не тільки лихоманило, але і турбувала ломота в м'язах, головний біль, боліло горло, виникав кашель.

У той час стародавні лікарі призначали пити трав'яні настої, багато води, мед. Не багатьом таке лікування допомагало, більшість вмирало від таємничої хвороби. Деякі італійські філософи припускали, що епідемію провокує особливе розташування місяця і зірок.

Наступні грип-подібні епідемії описувалися в 1173 році. Вчені помітили, що для хвороби характерна агресивність саме в зимову пору року, зробили висновок, що причина не в зірках, а в переохолодженні.

Всі ці факти заставляли людей шукати причини хвороби

Історичні факти

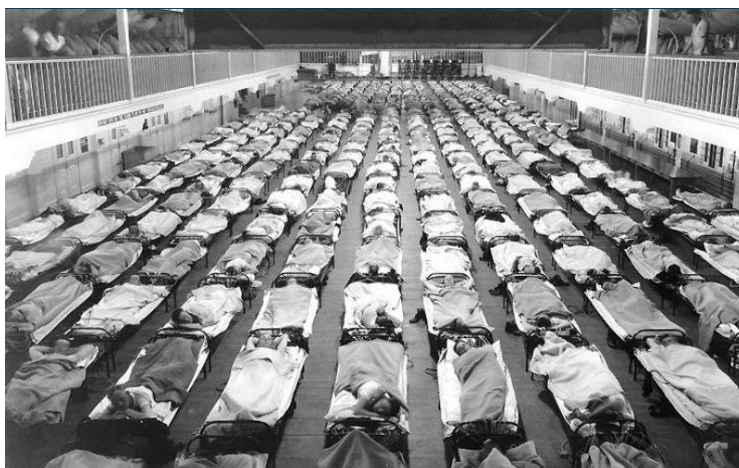
1. **1580 рік – вперше задокументовано епідемія грипу**
2. **1911 – 1920 р. сумнозвісна іспанка знищила 50- 100 млн. людей**

« Іспанка » - найбільша за смертністю епідемія грипу за всю історію людства.

Від «іспанки» вмирали з неймовірною швидкістю, вранці людина могла себе відчувати добре, вдень з'являлись перші ознаки хвороби, різко ставало гірше і до вечора лікарем констатувалась смерть. Не всі вмирали моментально, деякі могли пережити першу добу хвороби, але пізніше смерть наставала від пневмонії.

3. 1957 – 1958 р. виникла пандемія, яка отримала назву « Азіатський грип» від якої тільки в США померло більш як 70 тисяч людей.
4. 1968 рік « гонконгський грип» забрав життя 338 тисяч людей

Але ця хвороба не зникла, вона гостює і в наш час.

Ось тільки послухайте цікаву інформацію, яку підготував наш дослідник

Грип передається повітряно – краплиним шляхом. Під час чхання та кашлю людина розбризкує близько 40 тисяч маленьких крапель, що розлітаються на 3 та 5 метрів довкола. Крапельки дуже легкі, вони довго можуть перебувати в повітрі. Люди, які перебувають поруч, вдихають ці крапельки разом із мільйонами мікробів, що є на них. Ці крапельки залишаються на різних побутових предметах і на їжі. Якщо хворий чхне в автобусі, магазині, класі або в іншому багатолюдному місці, то уявіть, скільки людей захворіють одразу, вдихнувши крапельки з мікробами! Тому дуже швидко виникає епідемія грипу. А збудниками є віруси.

Навколо нас, у зовнішньому середовищі, знаходиться величезна кількість невидимих для ока маленьких живих істот. Їх можна бачити лише за допомогою спеціальних приладів – мікроскопів, які в тисячі та мільйони разів збільшують зображення. Збудника грипу вчені та лікарі побачили під сильним електронним мікроскопом і назвали його **вірусом**.

Отже грип – вірусна хвороба.

Віруси, що викликають грип, оселяються в ротовій порожнині та в горлі хворого. Коли хворий розмовляє, кашляє або чхає, з його рота чи носа вилітають найдрібніші крапельки слини та слизу. У них і містяться віруси грипу.

Потрапивши в організм людини, вірус потрапляє до клітин, там починає розмножуватись так стрімко, що за 10 годин часу утворює від 100 000 до 1 млн. копій вірусів, які атакують клітину з середини.

Потрапляння до організму людини хвороботворних мікроорганізмів називається **інфекцією, тобто зараженням**.

Якщо здорова людина разом із повітрям вдихатиме ці крапельки, то вона може заразитись і захворіти на грип!

Запам'ятайте! Проникнення в організм людини хвороботворних мікроорганізмів називається **інфекцією, тобто зараженням**.

Сценка «Мікроби»

Вірус. Що притихли, не чекали?

Чи нас просто не впізнали?

Я – великий Повелитель

Злющий вірус і мучитель.

А це мої друзі – нероби,

Шкідливі бактерії і мікроби.

Мікроб: Ми – мікроби – гарні і веселі

Ми прийшли до вашої оселі,

Ми – мікроби – дуже любим бруд,

Може ми оселимося тут?

Бактерія: Ми – активні, веселушки,

Ми прилетіли до Вас, ми в гущі,

Ми – бацили, Ми – мікроби,

Ми несемо всі хвороби

Не мийте ваші ручки

Не мийте ваші ніжки,

Не чистіть ваші зубки.

І буде все гаразд

Бактерія: І довго ви хворітимете

Лежатимете в ліжечку,

До школи не ходитимете,

І буде все гаразд!

Мікроб: Послухайте бактерій

Послухайте всіх нас,

Товаришуйте з нами –

І буде все гаразд!

Бактерія: Ми зникнемо лише тоді, коли ви пригадаєте правила, яких ми дуже боїмося.

Для того, щоб бути здоровим, потрібно дотримуватися певних правил:

- Головне – завжди висипатися
- щодня гуляти на свіжому повітрі,
- дотримуватися правил особистої гігієни,
- загартовувати свій організм, займатися фізкультурою і спортом,
- постійно поповнювати раціон харчування продуктами, які містять вітаміни,
- бути в гарному настрої,
- робити щеплення.

І тоді вашій імунній системі не страшна буде інфекція!

Ускладнення після ГРВІ

Грип спричиняє ускладнення:

- бронхіт,
- запалення легень,
- запалення середнього вуха
- захворювання серця.

Тому слід бути дуже обережним, застосовувати всі можливі заходи попередження та поширення грипу. Не забувайте прикривати рот і ніс хустинкою, склавши її вчетверо, при кашлі, чханні.

Що ж робити, якщо вдома є хворі на грип?

- Хворого на грип слід негайно вклати у ліжку в окремій кімнаті.
- Доглядати за хворим потрібно у марлевій пов'язці. З цією метою слід узяти шмат марлі, скласти його вчетверо і надягнути на обличчя, закривши ніс та рот. Марлева пов'язка допоможе вберегтися від потрапляння мікробів до організму людини, а відтак захистить від вірусних інфекцій. Пов'язку слід щоденно прати і прасувати гарячою праскою, щоб знищити мікроби. Можна користуватися марлевими або одноразовими пов'язками, придбавши їх в аптеці.

- Квартиру, де перебуває хворий, потрібно часто провітрювати, робити вологе прибирання.

- Одяг хворого, білизну перуть окремо, ретельно прасують гарячою праскою.

- Посуд, з якого їв хворий, обдають окропом.

- Щоб не захворіти на грип, слід робити профілактичні щеплення щорічно в осінньо-зимовий період. Якщо все ж таки захворіли, то слід обов'язково звернутися до лікаря.

Виступи учнів

1 - й учень

Грипу, діти, стережіться,

Бо ним легко заразитися.

Від людини до людини

Він летить, немов на крилах.

2 - й учень
Захворів Сашко на грип,
Голова в нього болить.
П'є пілюлі, п'є мікстуру,
Він збива температуру.

3 - й учень
Ліза чхає і хрипить,
Горло в Лізочки болить,
А ще вчора наша Ліза
На подвір'ї верещала.

4 - й учень
Не ловіть на вулиці гав,
Грип частує на роззяв.
Лиш роззявимо ми ротик,
А туди вже мчить мікробик.

5 - й учень
Відломив бурульку Льошик
І давай її смоктатъ. —
Ти ж собі застудиш груди! —
Стала Ліза поучать.

7 -й учень
Марлеву пов'язку Катя
Одяга і йде до брата.
Третій день лежить у ліжку,
Відморозив собі ніжки.

8 - й учень
Щоб на грип не захворіти,
Треба щеплення робити.
Та босоніж бігать влітку
По зеленому лужку.

10 – й учень
З липи чай варити, з медом,
Пити тепле молоко.
Накриватись пухким пледом,
Коли холод за вікном.

11 – й учень
Одягатись по сезону,
Коли ви йдете із дому.
І в спеку не пийте ви
Прохолодної води

12 – й учень
Їсти яблука, порічки,
Щоб були рожеві щічки.

Груші, сливи, огірки,
Моркву, дині, буряки.
13 - й у ч е н ь
Слід гімнастику робити,
З фізкультурою дружити,
Загартувати тіло,
З грипом воювати сміло.

14 - й у ч е н ь
Пам'ятайте, діти, всюди,
Що від грипу та застуди
Тільки клопіт мають люди,
А от користі ніяк!

ПРОФІЛАКТИКА ГРИПУ

1. Треба тільки захотіти,
Грипом можна не хворіти.
Є особлива тактика,
Що зветься — профілактика.
2. Слухай правило номер один:
Треба побільше вживати вітамін.
Простий засіб не забувай,
При застуді лимон вживай.
3. Щоб хвороба не вразила нас,
Треба частіше провітрювати клас.
Щоб не поширювалась інфекція,
Треба проводити дезінфекцію.
4. Запам'ятайте, щоб ви не захворіли,
Часто і ретельно мийте руки з милом.
Загартуйте організм і робіть зарядку,
Фізкультура й відпочинок — все за розпорядком.

Зелена аптека

Ще в далекій древності люди помічали, що найкраща аптека – це природа, а найкращі лікарі – рослини.

Рослини – невичерпне джерело натуральних природних ліків. Вони забезпечують наш організм вітамінами, мінеральними солями, амінокислотами.

Для профілактики грипу наші предки застосовували рослини, які завжди були під рукою, що ми робимо і зараз.

Наш захід підходить до завершення. Тому зараз вас запрошуємо до кафе «Вітамінка»

Офіціант, що в нас на меню

- кисленька апельсинка, що містить вітамін С
- солоденький бананчик, що підвищує імунітет
- смачненьку яблучко, що містить залізо

Мої помічники офіціанти, обслужіть наших гостей.

Література

1. Закон України No2899-ІУ " Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення".
2. Бюлетень «Здоровий спосіб життя»
3. Журнал "Позакласний час" 7-8 2011р.
4. В.П.Пархотик Як зберегти здоров'я. Видавництво «Наукова література», 1997 р.

Сигіль Н.М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
керівник гуртка «Сокіл» («Джура»)
Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
с. Яблунів, Гусятинський район,
Тернопільська область, Україна

ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКА ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНА ПАТРІОТИЧНА ГРА УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА «СОКІЛ» («ДЖУРА») В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Виховання у юнаків та дівчат глибоких і твердих національно-патріотичних переконань, підготовка молоді до творчої праці, до військової служби та захисту своєї Батьківщини України шляхом залучення широкого загалу молоді до оборонно-масової та військово-спортивної патріотичної роботи, формування і виховання у молоді високих морально-психологічних та морально-бойових якостей [1, 2]; мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості і ініціативності на теренах відроджених національних козацьких педагогічних традицій, виховання духовно та фізично розвиненого юного покоління суверенної України на історично сформованих засадах козацького світогляду та здорового способу життя, виховання нових поколінь України у дусі відданості Батьківщині та її народу на основі відродження національних і загальнолюдських духовних і моральних цінностей ось які основні виклики виникають зараз у суспільстві, враховуючи те, що Україна уже шостий рік перебуває у процесі війни.

Процес залучення молоді до участі у гуртковій роботі досить складний. Проте враховуючи мій особистий досвід можна запропонувати певні ідеї.

Однією з ідей є патріотичні концерти. Завдяки їх проведенню є

можливість залучити широке коло учнівської молоді до кращого розуміння традицій та історії рідного краю. На жаль сьогодні ніхто вже не здійснює різних патріотичних обрядів. Відходять в інші світи старші покоління українців, що були свідками та творцями історії далеких буремних років становлення України, голодомору, Великої Вітчизняної війни. Тому проведення таких концертів дає змогу великому колу учнів долучитись до краплин історії.

Екскурсії для школярів дозволяють розкрити для всіх історію та німі свідки важливих подій історії України і рідного краю зокрема –obelisks, пам'ятники, музейні реліквії. І кожен маленький громадянин нашої України з молоком своєї матері переймає оту, сховану від людського ока, інформацію свого роду, своєї країни. Завдання школи, дитячих установ - розкрити кожній дитині приховану в ній потаємну інформацію, якою вони володіють, донести до свідомості кожного, що зберігаючи славні традиції роду, країни, шануючи подвиги попередніх поколінь ми всі матимемо і збережене майбутнє нашого народу.

Зустріч з видатними людьми, як то наприклад учасники подій Революції Гідності, добровольці, які пішли захищати рідну неньку Україні дозволяє показати учням, що герої – це звичайні люди, що завжди готові прийти на допомогу, вони поряд з нами.

Виховувати школярів на принципах патріотизму, героїзму, національно-державних традиціях українського козацтва, на високих прикладах лицарського ставлення до України не можливе без чіткої дисципліни та проведення різних вишколів. Дійсності школи України знаходять нові форми і методи виховання, які б захопили дітей, зацікавили, дали можливість їм розвинути свої найкращі якості і, разом з тим, були ненав'язливими для дітей, а враховували їх потяг до гри, спорту, змагань. Тому мною активно пропагується патріотична гра «Сокіл («Джура»)), за допомогою якої розвивається співробітництво між учителями, учнями та їх батьками. Завдяки такому виду роботи учителі, класні керівники, вихователі, педагоги-організатори зможуть виконувати поставлені перед собою завдання щодо виховання національно свідомого громадянина, патріота, професіонала, який би приніс користь державі. Але діяльність такого гуртка залежить від активності школярів, ентузіазму педагога-організатора, зацікавленості класних керівників, допомоги всього педколективу. Діти тільки тоді зацікавляться і будуть працювати в об'єднанні, коли побачать зацікавлення їх лідера – керівника гуртка. Ефективність виховання школярів на звичаях і традиціях українського козацтва в позакласній діяльності, як свідчить досвід, значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації.

Серед методів і форм організації роботи гуртка громадянського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і

сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, „мозкові атаки”, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, стилів поведінки, демократичний діалог, педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки, свят, конкурсів, зустрічей, екскурсій, походів, фестивалів, пошукової роботи, спільних з батьками заходів, спортивних змагань, круглих столів, гурткової, пошукової роботи, тощо.

Реалізація усіх вище перелічених заходів у комплексі сприятиме поширенню військово-спортивного та національно-патріотичного виховання серед української молоді на основі козацьких традицій та вихованню у молодого покоління любові до рідної України.

Література

1. Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 17.10.2018 № 845. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-п>

2. Про затвердження плану заходів з реалізації Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру “Сокіл” (“Джура”). Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 22.05.2019 № 352-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/352-2019-р>

Степанченко О.С.,

учитель української мови та літератури

*Бердичівський загальноосвітній навчально-виховний комплекс № 4,
Житомирська область, Україна*

СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ І МОВИ «РОЗКВІТАЙ ЖЕ, РІДНА УКРАЇНЬСЬКА МОВО!»

«Мово рідна, слово рідне...»

В 1 Гробниці, кості й мумії мовчать

А слово вічне, ніби далина.

Із темряви віків, де цвинтаря печать,

Лиш чути письмена...

В 2 Мудрий Нестор в літо 1037 записав...

Нестор – Велика користь буває людині од вчення книжного. Книги ж учать і наставляють нас на путь покаяння. І мудрість, і стриманість здобуваємо ми із словес книжних, бо се є ріки, що наповнюють всесвіт увесь.

Се є джерела мудрості, бо є у книгах незмірна глибина.

В 3 «Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос – більш нічого,

А серце б'ється – ожива,

Як їх почує!»

В 4 Згорають очі слів, згорають слів повіки.

Та є слова, що рвуть байдужий рот.

Це наше слово. Жить йому повіки.

Народ всевічний. Слово – наш народ.

В 1 Рідне слово... Скільки в тобі чарівних звуків, животворного трепету і вогню! Скільки в тобі доброти і лагідності, мудрості земної, закладеної ще славними вільнолюбними предками. Що може бути дорожчим для людини, як рідне слово?

В 2 Коли до серця крадеться тривога, -

За долю України я боюсь, -

З молитвою звертаюся до Бога

І мовою вкраїнською молюсь.

Прошу для України в Бога щастя

І захисту для всіх її дітей.

А мова українська, мов причастя,

Теплом своїм торкається грудей ...

О Боже мій, Великий, Всемогутній,

Мою вкраїнську мову порятуй.

І в світлий день пришестя, день майбутній

Вкраїні Царство Щастя приготуй.

Коли до серця крадеться тривога, -

За долю України я боюсь, -

З молитвою звертаюся до Бога

І мовою вкраїнською молюсь.

В 3 Мова – це той інструмент, який єднає націю, народ в єдине ціле. Це великий скарб, який треба шанувати, берегти і розумно збагачувати.

В 4 Ми переконані, що тут зібралися справжні українці, шанувальники рідного слова, знавці бездонної скарбниці нашого фольклору, української пісні.

В 1 тож запрошуємо всіх вас на свято української мови, яка є міцним корінням нашої вічно-живої культури.

Пісня «Вінець»

Молитва до мови К.Мотрич

Мово! Пресвята Богородице мого народу! З чорнозему, рясу, любистку, м'яти, євшан-зілля, з роси, дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу

роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитво наша у своїй нероздільній трійці, що єси ти і Бог-Любов, і Бог-Віра, і Бог-Надія. Тож стояла ти на чатах коло вівтаря нашого національного храму й не впускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, злого духа ганьби. І множила край веселий, святоруський і люд хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень і наповнювала душу Божим сяйвом золотисто-небесним, бо то кольори духовності і Божого знамення.

Мово моя! Дзвонкова кринице на дорозі нашої долі. Твої джерела б'ють десь від магми, ____ зцілювала Ти втомлених духом, давала силу, здоров'я, довгий вік і навіть безсмертя тим, що молилися на дароване Тобою Слово. Бо «Споконвіку було Слово. І Слово було у Бога. І Слово було Бог».

В 2 «Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування», - писав Панас Мирний.

В 3 У світі існує понад 6 тисяч мов. Кожна мова неповторна. Як не існує веселки без різнобарв'я кольорів, так не існує людства без барвистого вінка мов, однією з кращих квіток якого є наша українська мова – державна мова України.

Вірш «Земля моя, найкраща і єдина...»

Земля моя, найкраща і єдина!

Я спів твій серденьком своїм ловлю!

Моя найкраща в святі Україна,

Я щиро й віддано тебе люблю!

Мій край чудовий Україна!

Тут народились ти і я.

Тут над ставком верба й калина,

Чарівна пісня солов'я.

Все найдорожче в цілм світі,

Бо тут почався наш політ

Цвітуть волошки сині в житі,

Звідсіль ведуть дороги в світ.

А найдорожча рідна мова –

Джерельцем радісно дзвенить...

І мила пісня колискова,

Чумацький Шлях кудись зорить.

В 4 Золота струна мови – символ таланту, краси і добробуту народу. Вона піснею бринить у його душі, барвисто квітує на рушниках та килимах, дивує вигадливістю кольорових мініатюр на писанках, але найголосніше озивається в пісні.

В 1 Як чудово, коли народ зберігає свою мову. Адже мова – це показник існування нації. Поки існує мова, існує народ. У різних куточках

світу лунає сьогодні українська мова. Де б не проживали представники української діаспори: в Німеччині чи Австралії, Сполучених Штатах Америки чи в Канаді, - скрізь вони утворюють свої національні осередки, відкривають українські школи, випускають українську пресу, передають із покоління в покоління рідну мову, аби не загубився український родовід серед інших національностей. На весь світ стало відомим ім'я Петра Яцика, українського мецената з Канади, який започаткував проведення Міжнародного конкурсу знавців української мови, спрямованого на пропаганду і підтримку розвитку української мови.

В 2 І як боляче усвідомлювати, що ми живучи на своїй, Богом нам даній землі, в час, коли постала, як благословення Боже, вимріяна Шевченком незалежна Україна, в час, коли ми маємо здійснювати мрію Кобзаря – об'єднатися в одну велику сім'ю, ім'я якій – українська нація, все ще зрікаємося мови наших пращурів, а значить, і свого національного коріння. Нерідко ще зустрічаються такі люди, як у гуморесці Павла Глазового «Кухлик».

В 3 Почуйте, друзі, крик згорьованої душі українських поетів, зойк їх зраненого серця, відчуйте їх болі у своїй душі – і згадайте, що ми українці, нащадки козацького роду, а не хохли без роду і племені.

В 4 Українська література має свою могутню класику визнаних світом геніїв: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Василя Симоненка. Золоту скарбницю рідної мови збагатили відомі майстри художнього слова – сучасні українські письменники: Ліна Костенко, Олесь Гончар, Павло Загребельний, Дмитро Павличко, Іван Драч. Прислухаймось до чарівних звуків материнської лагідності і доброти, мудрості земної, втілених у поетичне слово.

Звучать поезії різних авторів

В 1 Українська мова створила українську народну пісню. Вона піднесла мову до чарівних висот, розкривши все її багатство і красу. Мабуть, не існує такого куточка Землі, де б не лунала українська пісня.

В 2 Таких чудових пісень, цих перлин світового мелосу український народ витворив тисячі, а якщо точніше – більше 300 тисяч. У народних піснях, на витворах красного письменства од віків стугонить висока ідея глибокої синівської любові до рідного краю, до неньки-України. Народна ж пісня жива доти, доки жива її першооснова – мова.

Пісня «Вінець»

Звучить віри

Учень Гріховний світ вирує неспроста,
 Підступний демон, що керує нами,
Та піднімається нетлінно над віками
Велична постать вічного Христа.
О Господи! Знайди нас всіх, знайди,
Бо ми блукаєм хащами ще й нині.

Прости гріхи й провини безневинні,
І до спасіння всіх нас поведи.

Учень О Господи! Зціли нас всіх, зціли,
Всели в серця неопалиму мрію,
Щоб ми, впізнавши віру і надію,
Жорстокий світ добром перемогли.
Моя прекрасна українська мова,
Найкраща пісня в стоголосі трав,
Кохане слово, наше рідне слово,
Яке колись Шевченко покохав.

Учень
Ти все знесла: нас мішки і зневаги,
Бездушну гру ворожих лжеідей.
Ти, сповнена любові і відваги,
З-за ґрат летіла птахом до людей.
Ти наш вогонь на темнім полі битви,
Невинна кров, пролита в боротьбі,
Тебе вкладаєм тихо до молитви
І за спасіння дякуєм тобі.

В 3 Тож плекаймо чудовий сад української мови, донесений до нас із глибини віків. Шануймо ж мову наших предків, мову Шевченка і Франка. Нехай вона стане мовою наших дітей і онуків, мовою наших нащадків, щоб не зникла Україна, не зник великий материк у слов'янському морі.

В 4 Сьогодні ще актуальніше звучить голос нашого відомого поета Василя Симоненка «Без мови, без святості душі, без думки про завтрашній день немає громадянина».

Учень
Рідна мово моя українська
В світі гордо, натхненно звучи!
Волелюбна моя, материнська,
Мово рідна моя, не мовчи!
Хай же світлою буде дорога
Серед різних нелегких доріг ...
Ми звертаємось нині до Бога,
Щоб тобі, мово, він допоміг.
Матір Божа, свята і єдина,
Дай нам щастя, любові й тепла!
Щоб квітуча моя Україна
Рідну мову, як стяг, підняла.
Будь прихильною, Матінко Божа!
Жити праведно в світі навчи!
Щоб світила нам зірка погожа.

Мово рідна моя, не мовчи!

В 1 Ось і добігає кінця наше свято. У пророчому посланні «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм» український Мойсей – Тарас Григорович Шевченко писав:

Все розберіть... та й спитайте

Тоді себе: що ми?

Чиї сини? Яких батьків?

Ким? За що закуті?

В 2 Поставмо ці питання й собі. Відчуймо себе не «рабами, подножками, гряззю Москви» і не «варшавським сміттям», не «перевертнями», що «з матері полатану сорочку знімають, допомагають недолюдкам матір катувати». Ні! Згадаймо, що...

Ми є нащадки гнівного Тараса,

Його терни торкнулись наших тіл.

Народ возвести в націю – не в расу

Огненним словом Велетень хотів...

Встеляймо кручу пам'яті щоденно

Освяченими вітами верби:

Держава наша буде суверенна,

Коли відчуємо себе народом ми.

В 3 Здіймайся у славі у небо високе,

Багатою будь, як земля.

Глибокою будь, наче море широке,

Щоб чули тебе звідалля.

Квітуй, як весна у чарівнім суцвітті,

Весело по світу йдучи,

Звучи, моя мово чарівна, у світі

І в серці людським не мовчи!

В 4 Не замовкай ніколи, рідне слово,

Іскрися жартом, піснею злітай.

Над нами квітни завжди веселкою,

Щоб сяяв щастям український край.

А мова хай живе, нехай серця нам гріє,

Багатою йде в світ і завжди молодіє,

Бо в нас вона одна – чарівна, світанкова,

І древня, й молода – велика наша мова.

Страшна Л.В.,

вихователь

*КЗО «Криворізький обласний ліцей-
інтернат для сільської молоді»*

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ЕТИКА ЗАМІСТЬ ЕТИКЕТКИ (З ПОРАД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО)

Постановка проблеми. В історії кожного народу є постаті, до чиєї спадщини звертатися завжди доцільно. Такою постаттю є В. О. Сухомлинський, вчений, письменник, талановитий педагог, який усім своїм життям доводив, що професія вчителя – це найвища посада під сонцем. У його педагогічних працях можна знайти джерела для дослідження багатьох освітніх проблем. Однією з них є проблема професійної етики вчителя, культури його спілкування з вихованцями.

Як не дивно, слово «етикет» не споріднене зі словом «етика», проте споріднене зі словом «етикетка». І часто етикет виявляється обгорткою, етикеткою, видимістю порядності. Цього не можна сказати про моральні настанови Василя Олександровича Сухомлинського. Його педагогіка – це передусім дисципліна почуття й думки, і лише як наслідок – дії та слова. Його кредо – непримиренність до байдужості, лінощів тілесних, інтелектуальних, духовних. І водночас – чуйність і розуміння у спілкуванні з вихованцями. Етикет Сухомлинського – це етика, а не етикетка.

Педагог-гуманіст у багатьох працях розкриває суть професійної етики вчителя, показує, в чому ж полягає романтика нашої професії, незважаючи на її складність. У цьому зв'язку слід зазначити, що в 50-70-ті рр., у час так званого тоталітарного режиму, Василь Олександрович був справжнім провідником ідей гуманізму та демократії серед учителів.

У 1966 р. В.О. Сухомлинський розпочав працювати над книгою про педагогічну етику вчителя, яку він присвятив вірному другові й колезі – своїй дружині Ганні Іванівні. Книга не вийшла у світ, але уривки з неї було надруковано в газеті «Радянська освіта» (1966 – 1968). Частину неопублікованого рукопису оприлюднив на своїх сторінках журнал «Радянська школа» (1988).

Сухомлинський стверджував, що професійна етика педагога є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: наукова ерудиція і науковий світогляд, педагогічна майстерність, культура спілкування і культура мовлення, педагогічна етика, духовне багатство, прагнення до самовдосконалення.

Свій педагогічний досвід з питань професійної етики вчителя В.О. Сухомлинський проаналізував у широковідомих книгах «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину», «Сто порад

учителеві», «Розмова з молодим директором школи» і в дисертаційному дослідженні «Директор школи – керівник навчально-виховною роботою» (рос. мовою, 1955), що є скарбницею ідей про педагогічну майстерність учителя, а ще в «Листі дочці» – своєрідному гімні його праці. У книзі «Павлиська середня школа» вражають діловитість, конкретність і перевіреність будь-якої з рекомендацій, що їх дає педагог-гуманіст. Книга ж «Розмова з молодим директором школи» містить окремий параграф під назвою «Педагогічна культура вчителя», де В.О. Сухомлинський обґрунтовує складові частини професійної етики.

Педагог, який володіє педагогічною професійною етикою - це гуманістично спрямована, високоморальна, всебічно розвинена, сучасна особистість; вчитель з досвідом, з високим потенціалом, професіонал.

Видатний педагог писав: основними якостями педагога, необхідними для формування його професійної етики є гуманність.

« Гуманність – це любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку.» « Найбільш важлива якість, яка повинна бути притаманна вчителю - любов до дітей. Педагог без любові до дитини – це все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору» [5, с. 421].

Правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість – такими рисами на думку Сухомлинського повинен володіти педагог. Також, важливу роль відіграють особистісні якості педагога, його чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях. Але це не знижує актуальності такої риси як вимогливість.

«...Якщо ви хочете бути улюбленим вчителем, дбайте про те, щоб вихованцеві було що в вас відкривати. Якщо ж ви кілька років однаковий, якщо минулий день нічого не додав до вашого багатства, ви можете стати обридлим і навіть ненависним... Серця й уми юнацтва можна завоювати в наші дні тим сплавом моральної краси та інтелектуального багатства, який відкриває перед юнацтвом все нові і нові якості людини»[6, с. 182].

Кожен зі спеціалістів має поповнювати, поглиблювати та вдосконалювати свої знання. Щоб успішно вирішувати завдання, які стоять перед педагогом, щоб бути для учнів завжди цікавою людиною, треба постійно навчатися самому. Кожен з нас має активно працювати над собою – це запорука професійного успіху. Ми маємо обов'язково займатись самовихованням. Двигуном цього процесу є бажання змінити себе і вдосконалитись.

Обов'язкова передумова професійної етики педагога, на думку Сухомлинського – знання індивідуальних особливостей, психічного стану, настрою і переживань учнів.

Один і той же засіб виховного впливу може дати різні результати, залежно щодо кого, коли, за яких умов і як його застосовують. У цій справі

немає стандартних рецептів.

Педагогічний такт, за словами В.Сухомлинського, передбачає здатність учителя поставити себе на місце учня, бачити себе в учневі та учня в собі.

По своїй сутності професійна етика – це творча самореалізація особистості педагога в різноманітних видах педагогічної діяльності й спілкуванні.

Сухомлинський розглядає професійну етику як сукупність моральних, професійних позицій, підходів, змісту, форм і методів роботи, індивідуально-професійних якостей, вироблених на основі досвіду й індивідуальних особливостей особистості.

«Професійна етика – це жива, творча педагогіка повсякденної творчої праці, та педагогіка, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ вихованця ніби зливаються з особистістю вчителя. Педагогічна етика – це, образно кажучи, техніка і технологія взаємодії майстра і об'єкта його праці. Багатогранність, різноманітність, відточеність, зразковий стан інструментів нашої творчості, уміння володіти ними так само тонко, як прекрасний музикант володіє скрипкою, – все це і є педагогічною професійною етикою» [7, с. 89].

Аналіз багатогранної творчої спадщини великого педагога дає можливість зробити висновок, що педагогічна професійна етика пов'язана з активною життєвою позицією педагога.

Глибоку гуманістичну сутність активної позиції самого Сухомлинського, як педагога і громадянина, точно визначено в його вислові: *«Світ вступає у вік Людини. Більше, ніж коли б то не було, ми зобов'язані думати тепер про те, що ми вкладаємо в душу людини» [8, с.8-9].* Закликом, сповненим мудрого гуманізму, звучать слова педагога, звернуті до колег: *«...Якщо ви хочете увійти в чудовий палац – дитинство з його особливими законами, – засвойте насамперед ту істину, що в дитини ніколи не буває бажання навмисне робити зло... Педагогічне невігластво в тому й проявляється, що вихователь приписує дитині бажання творити зло, виставляючи її перед колективом як зловмисника, змушуючи думати колектив так, як помилково думає він, вихователь. Не поспішайте; оголошувати дитячі пустощі зловмисним порушенням порядку, дитячу неухважність – лінощами, дитячу забудькуватість – недбалістю. Зрозумійте, що дитячі пустощі, неухважність, забудькуватість – усе це було, є і буде. Все це потрібно зрозуміти; не ламати, а старанно, мудро виправляти і направляти» [7, с. 109].* Добрий крилатий вираз, проте він не віддзеркалює того, що відбувається в наші дні.

Сухомлинський особливо наголошував на тому, щоб слово вчителя було лагідним, доброзичливим, використовувалося для «піднесення людини»: *«Доброзичливість, розумна доброта – ось що має бути головним тонусом взаємовідносин педагога і дітей... Бути доброзичливим – означає*

ставитися до дитини так, як ви поставилися б до власного сина».

Василь Олександрович вважав головною причиною конфліктів, що виникають між педагогом і вихованцями, нерозуміння вчителем внутрішнього світу дитини, несправедливі покарання, грубість, погрози.

Важливим умінням, яке характеризує перцептивний аспект культури педагогічного спілкування, є вміння вчителя слухати учнів. *«Уміння слухати дитину – велике педагогічне мистецтво. Там, де немає цього мистецтва, немає і не може бути виховання»*, – стверджував В.О. Сухомлинський [3, с.207].

Культура педагогічного спілкування проявляється не тільки в тому, наскільки точно й неупереджено вчитель сприймає учнів, розуміє їхні почуття й індивідуальні особливості, а й у способах і прийомах, які він використовує для організації педагогічної взаємодії, здійснення виховного впливу на учнів.

Вихователь з високою культурою педагогічного спілкування не ображає гідності учня, ніколи не допускає його нищівної оцінки. Одне з головних правил культури такого спілкування – оцінювати конкретні дії, знання, вчинки учня, а не його особистість, індивідуальність. Мистецтво зауваження, осуду полягає в мудрому поєднанні суворості й доброти. В. О. Сухомлинський у статті «Слово вчителя в моральному вихованні» наголошує: *«В розумному осуді завжди є відтінок здивування: «Я ніколи не сподівався від тебе такого вчинку, я вважав і вважаю тебе кращим, ніж ти сам говориш про себе своїм вчинком»* [7, с.123]. Отже, ефективні зауваження – це такі, що мають форму поради, здивування, а не гніву, осуду, вони не принижують власної гідності учня.

Спираючись на багатий власний педагогічний досвід тонке розуміння дитинства, В. О. Сухомлинський сформулював, на перший погляд, прості й очевидні, а насправді, визначальні, базові вимоги до спілкування вихователя: ніколи нікому не скаржитися на дітей; не виставляти на публічне обговорення дитячих вчинків; берегти дитячі таємниці.

«Бережіть таємницю, яку довірила вам людина – це одне з елементарних умов педагогіки, що стосується і виховання і самовиховання».

«Довгі роки переконали мене в тому, що в нашій важкій, інколи нестерпно важкій справі треба виконувати дуже важливе правило: якщо вихованці самі зуміють зрозуміти свої складні стосунки і розібратися в них, влаштовувати колективний розгляд не слід. У читача може виникнути питання: а що ж допустимо розглядати в колективі? Нічого»[4, с.110].

Висновки. В. О. Сухомлинський вважав, що слово вчителя не може бути брутальним, фальшивим, непристойним. Вислови «душа дитини» і «слово вчителя» він ставив поряд. Професійне мовлення вчителя має відповідати вимогам культури мови. Це показник його освіченості, загальної культури, інтелігентності.

Кожен з нас має володіти такими компонентами педагогічної

культури як: любов до дітей і бажання співпрацювати з ними. У кожного з нас мають бути сформовані професійні етичні норми, педагогічне спілкування, культура мовлення, позитивне сприйняття, духовність, творчі способи педагогічної діяльності, педагогічна майстерність, професійна компетентність; розвинене бажання займатися самоосвітою та самовдосконаленням. І якщо ми прагнемо досягти успіху в нашій нелегкій праці, то наша професійна етика має бути саме етикою, а не етикеткою.

Література

1. Сухомлинский В. А. Хрестоматия по этике / сост. О.В. Сухомлинская. Москва, 1990. – С.304.
2. Сухомлинський, Василь Олександрович. Вибрані твори : в 5 т. / Василь Сухомлинський; Редкол.: І.О. Дзеверін (гол.), М.М. Грищенко та ін. - К. : Рад. школа, 1976 – 1977.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям/ Сухомлинський В. О. – К.: Рад.шк., 1977. – С. 7-279.
4. Сухомлинський, Василь Олександрович. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. - К. : Рад. школа, 1988. – С. 304.
5. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5-ти т. – Т. 4 – К.: Рад. шк. 1977. – С. 394-629.
6. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв. в 5-ти томах. – Т.4. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 7-390.
7. Луцюк А.М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя : [Монографія] / А.М. Луцюк. – Луцьк : Надстир'я, 2003. – С. 208.
8. Омельчук В. Педагогіка В. Сухомлинського – педагогіка гуманізму / В. Омельчук// Рідна школа. – 2013. – № 8–9

Щеднова Н.В.,

заступник директора з НВР,
вчитель музичного мистецтва та мистецтва,
Комунальний заклад «Загальноосвітній ліцей
м. Покров, Дніпропетровської області»
Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОЇ, ЖИТТЄВО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ, ЯКА УСПІШНО САМОРЕАЛІЗУЄТЬСЯ В СОЦІУМІ

Завдання освітнього закладу – навчити жити. Ми повинні виховувати людину, здатну створити своє власне життя, здатну до самовизначення. Учні,

які раніше озброювались лише системою знань, умінь і навичок, нині повинні бути підготовлені до життєдіяльності, здатні активно і творчо працювати, діяти, само розвиватися та вдосконалюватися інтелектуально, морально і фізично. А це, фактично, і є виконання Закону України «Про Освіту», де говориться: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей; формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями».

Сучасний освітній заклад повинен намагатися якомога більше готувати випускника для сучасного життя та діяльності. Життєві компетентності повинні давати можливість випускнику сміливо зустрітися з дійсністю, зайняти своє місце в житті, бути успішним.

Головними завданнями освіти в Україні є виховання громадянина України, формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, якій притаманно почуття власної гідності, повага до прав і свобод людини, свідоме ставлення до обов'язків людини і громадянина, гордість за свою Батьківщину, здатність до саморозуміння і самовдосконалення, активної участі у соціальному житті країни. У формуванні означених важливих якостей, розвитку соціальної компетентності, вихованні особистості громадянина сучасної демократичної держави важливе місце займає середовище - все те, що оточує дитину від народження до кінця життя, починаючи з сім'ї шкільного оточення і завершуючи середовищем соціальним, у якому вона народжується і яке створює умови для її розвитку і виховання.

Сім'я - є одним із основних органів соціалізації.

Недоліки сімейної соціалізації - надмірна опіка, допомога, що гальмує процес дорослішання дитини;

- дефіцит елементарних обов'язків, ділових стосунків;
- невміння узгоджувати дії, розв'язувати конфлікти.

Педагогові належить збалансувати важливий для формування соціальної зрілості учнів уміння:

- уміння орієнтуватися у нових умовах життя;
- уміння пристосовуватися до навколишнього світу;
- уміння конструктивно впливати на оточення та самого себе.

В «Концепції громадянської освіти та виховання» передбачено, що результатом успішної соціалізації дитини можна вважати її готовність до виконання соціальних ролей: Я – успішний учень, у дорослому житті – успішний працівник. Я – система громадянських компетентностей, у дорослому житті - свідомий громадянин. Я – система ціннісних ставлень, у дорослому житті - успішний сім'янин. Таким чином на концептуальному рівні державою визначено суспільно важливе завдання для освітян -

забезпечити розбудову такого освітнього простору, у якому особистість з раннього дитинства усвідомлювала б свою суспільну значущість і через систему ціннісних ставлень набувала досвіду взаємодії з соціумом.

Соціалізація – процес і результати засвоєння людиною історично створених соціальних норм та культурних цінностей, що необхідні для повноцінного життя у суспільстві і передбачають включення особистості у систему суспільних відносин та самостійне відтворення цих відносин. Виховання – це спеціально організований, цілеспрямований процес формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Тому мета виховання:

- створення цілісної моделі виховної системи на основі національних та загальнолюдських цінностей;
- формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізованої у соціумі як громадянин, патріот, сім'янин, професіонал.

Процес соціалізації відбувається в 3-х площинах: Ціннісні орієнтації, Соціальні ролі, Мотивація за 3-ма сферами: Спілкування. Діяльність, Свідомість від віку індивіда розрізняють 5 основних етапів (стадій) соціалізації[4, с. 27]: Первинна соціалізація, або стадія адаптації (від народження до підліткового періоду дитина засвоює соціальний досвід некритично, адаптується, пристосовується, наслідує). Стадія індивідуалізації (з'являється бажання виділити себе серед інших, критичне ставлення до суспільних норм поведінки). У підлітковому віці стадія індивідуалізації, самовизначення “світ і я” характеризується як проміжна соціалізація, тому що усе ще не стійке у світогляді і характері підлітка. Юнацький вік (18-25 років) характеризується як усталено концептуальна соціалізація, коли виробляються стійкі властивості особистості. Стадія інтеграції (з'являється бажання знайти своє місце в суспільстві, “вписатися” у суспільство). Інтеграція проходить благополучно, якщо властивості людини приймаються групою, суспільством. Якщо ж не приймаються, можливі такі виходи: - збереження своєї несхожості і поява агресивних взаємодій (взаємовідносин) з людьми і суспільством; - зміна себе (стати як всі); - конформізм, адаптація. Трудова стадія соціалізації охоплює весь період зрілості людини, весь період її трудової діяльності, коли людина не тільки опановує соціальний досвід, але й відтворює його за рахунок активного впливу людини на середовище через свою діяльність. Післятрудова стадія соціалізації розглядає похилий вік як вік, що робить істотний внесок у відтворення соціального досвіду, у процес передачі його новим поколінням.

Первинна соціалізація [5, с. 33]. Найбільше значення в процесі первинної соціалізації відіграє сім'я, звідки дитина і черпає уявлення про суспільство, про його цінності і норми. Так, наприклад, якщо батьки висловлюють думку, яка має характер дискримінації щодо якої-небудь

соціальної групи, то дитина може сприйняти таке ставлення як прийнятне, нормальне, усталене в суспільстві.

Вторинна соціалізація Вторинна соціалізація відбувається вже поза домом. Її основою є школа, де дітям доводиться діяти у відповідності з новими правилами і в нових обставинах. У процесі вторинної соціалізації індивід долучається вже не до малої групи, а до великої. (екскурсії, профорієнтаційні заходи...)

Організаційна соціалізація - це процес придбання людиною навичок і знань, необхідних для виконання своєї організаційної ролі. Головне завдання – залучити особистість до різнобічної діяльності та спілкування. (ліцейське самоврядування ЛУР)

Групова соціалізація - це соціалізація всередині конкретної соціальної групи. Так, підліток, який проводить більше часу зі своїми однолітками, а не з батьками, ефективніше переймає норми поведінки, притаманні для групи його ровесників. (ліцейські свята, флеш-моби, волонтерська робота КЗ «Ліцей», акції, ...)

Гендерна соціалізація Важливою складовою процесу соціалізації є вивчення ролі чоловіка і жінки. Гендерна соціалізація - це процес засвоєння знань і навичок, необхідних для конкретного статі. Простіше кажучи, хлопчики вчаться бути хлопчиками і дівчатка вчаться бути дівчатками.

Шляхи здійснення соціалізації є уроки, виховні заходи, гурткова робота, соціальна практика, участь у соціальних проектах та акціях, учнівське самоврядування.

Виховна система сучасного освітнього закладу складається із багатьох компонентів [3, с. 68]:

1) індивідуально-груповий (адміністрація, учні, класні керівники, вчителі-предметники, батьки, психолог,), важливою частиною якого є учні: з одного боку, вони – повноправні суб'єкти свого розвитку, життєдіяльності шкільного колективу, створення виховної системи, а з іншого боку – об'єкти продумано-сфокусованого і мимовільного впливу в процесі спільної діяльності, що культивується в шкільному колективі;

2) функціонально-діяльнісний - виконує роль головного чинника, котрий забезпечує впорядкованість і цілісність виховної системи; містить у собі сукупність педагогічних технологій, які використовуються в освітньому процесі, виховні функції, керування і самоврядування виховної системи;

3) комунікативний - показує, наскільки швидко розвиваються міжособистісні стосунки, формуються індивідуальні і групові ціннісні орієнтації в умовах певного внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування та розвитку шкільного колективу та його учнів, яке нерозривно пов'язане з визначенням місця і ролі класу у виховному процесі школи;

4) діагностико-результативний - включає в себе такі елементи: критерії, показники і результативність виховної роботи; форми, методи і

прийоми вивчення, аналізу й оцінки функціонування виховної системи;

5) ціннісно-орієнтований (мета, принципи виховання) є основою функціонування і розвитку виховної системи школи; спрямований на реалізацію основних завдань у виховній роботі і має своє відображення у планах виховної роботи школи та класів з охопленням всіх напрямків виховання: патріотичне, правове, моральне, художньо-естетичне, трудове, фізичне, екологічне, превентивне та включають у себе календарні, традиційні шкільні свята, заходи, конкурси, районні заходи щодо втілення національних програм.

Пріоритетними завданнями розвитку виховної системи освітнього закладу є:

- створення належних умов для особистісного зростання кожного вихованця (створення ситуації успіху), розвитку його творчої особистості та активного включення в діяльність та соціум;
- формування у здобувачів освіти української ідентичності та дбайливого ставлення до культурної та історичної спадщини країни, сприяння розвитку національної, козацької культури, культури національних меншин;
- організація виховного процесу в класних колективах та робота з батьками на засадах педагогіки життєтворчості через проектні технології;
- оптимальне поєднання форм організації виховної роботи: індивідуальної, групової, масової;
- реалізація завдань громадянського виховання засобами включення учнів у природоохоронну, екологічну, волонтерську, проектну діяльність;
- подальший розвиток спорту, туризму, органів учнівського самоврядування, інтелектуального руху в школі.
- психологічне забезпечення виховного процесу;
- співпраця із органами учнівського врядування, дитячими громадськими об'єднаннями, позашкільними закладами освіти

Виховна робота (зміст, виховні технології, методи та форми) спрямовані на формування ціннісних ставлень (за програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України») [1, с. 83]:

- ціннісне ставлення до себе,
- ціннісне ставлення до особистості до сім'ї, родини, людей,
- ціннісне ставлення до праці
- ціннісне ставлення до природи
- ціннісне ставлення до культури , мистецтва
- ціннісне ставлення до суспільства і держави

Очікувані результати [2, с. 48]:

- сформується духовна, високоморальна, компетентна особистість, гідний громадянин України, професіонал, сім'янин.

- підвищиться рівень вихованості й загальної культури здобувачів освіти.
- змінюється ціннісне ставлення особистості до суспільства й держави, природного й соціального довкілля та до самої себе.
- зросте інтерес батьківської громади, представників органів державної влади, громадських і благодійних організацій до виховання дітей та учнівської молоді.
- підвищиться імідж закладу освіти.

Адже сучасний зміст виховання в Україні — це науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, природи, мистецтва, самої себе. Виховання здійснюють для ідентифікації вихованця із загально визначеними цінностями і якостями. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється через її власне ставлення.

Сьогодні школа розглядається як відкрита соціальна система, яка включає: - розширення соціальних контактів школи із сім'єю; - взаємодію школи із закладами додаткової освіти, культури, іншими соціальними інститутами; - інтеграцію зусиль педагогів з широким колом громадськості; - проведення уроків, позаурочних занять за межами школи: у майстернях, лабораторіях, на свіжому повітрі тощо.

Успішність процесу соціалізації особистості здобувача освіти є його готовність взаємодіяти з соціумом.

Таким чином соціально-педагогічна місія закладу освіти як традиційного соціального інституту і агента соціалізації полягає у забезпеченні прав дитини, формуванні у неї необхідного адаптаційного потенціалу, створенні відповідних умов для її самореалізації, а також мінімізація негативних впливів соціуму на особистість шляхом використання сприятливих факторів соціального оточення.

Література

1. Гіденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999.
2. Боришевський М. Духовні цінності встановленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1.
3. Лукашевич М. Соціалізація людини: структура, функції та механізми реалізації // Шкільна бібліотека. – 2003. – № 5.
4. Лукашевич Н., Солодков В. Социология образования: Конспект лекций. – К.: МАУП, 1997.
5. Циба В. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2000.

Щеднова Н.В.,
заступник директора з НВР,
вчитель музичного мистецтва та мистецтва,
Комунальний заклад «Загальноосвітній ліцей»
м. Покров Дніпропетровська область
Дніпропетровська область, Україна

СЦЕНАРІЙ РОДИННИХ ТА ОБРЯДОВИХ СВЯТ ДЛЯ УЧНІВ 3-7 КЛАСІВ

Збірник сценаріїв адресовано вчителям музики, класним керівникам 3 – 7 класів. Запропонований збірник стане в пригоді нашому шкільництву для ознайомлення з фольклором, як неодмінною складовою загального краєзнавства. Кожен із цих заходів вирізняється інноваційним компонентом – у виборі учасників, у підходах доведення інтерактивного діалогу з гостями та залучення батьківської та учнівської громадськості, у використанні літературного матеріалу та органічного вплетіння його у сюжетну дію заходу.

А вже весна

Обрядове свято з використанням українського фольклору.

Декорації: хата, тин, криниця.

Атрибути: костюм Весни, Журавля, Випечені пташки жайворонки.

Дійові особи: Ведуча, Весна, Журавль, учні п'ятого класу одягнені в українські костюми.

Хід свята:

І. Село весною – це справжнє море української пісні. Закликали дівчата плахів – і птахи прилітали. А тоді треба було звернутися до сонечка як до божества, щоб воно вийшло, щоб краще гріло, щоб швидше розтанули сніги, зазеленила трава і зацвіли квіти.

Виконання пісні “Вийди, вийди сонечко”

Нехай же весна ступає по нашій землі. Хай радіють люди сонцю, теплу, зеленій траві і співу пташок (Грамзапис пташиного співу)

Дівчинка: Пташок викликаю

З теплого краю:

-Летіть, соловейки, На нашу земельку!

Спішіть, ластівоньки, Пасти корівоньки.

Виконання пісні “Журавель”

(Відступають на одну сторону сцени) На сцену вибігає старша дівчина і викликає своїх подруг)

І Ой, виходьте дівчата, та в сей вечір на вулицю,

Весну Красну стрічати, весну красну вітати

(Виходять її подруги, весело...)

-Будем весну стрічати та віночки сплітати,

-А віночки сплетемо, хороводом підемо.

(Стають всі учасники в 2 кола, молодші в середні і ведуть хоровод в різні боки)

Виконання пісні “Благослови мати”

-Дівчаточка – вороб’ята, радьмося,

Та виходім на травичю – граймося!

Та виходім на травичю – в добрий час

Нема таких співаночок, як у нас

Виконання пісн “Вербова дощечка”

-Ой весна, весна – днем красна, що ж ти, весно, принесла?

Весна: Принесла я вам літечко, ще й рожевую квіточку,

-Весна, красна, що ж ти нам принесла?

Весна: Принесла я вам літечко ще й запашненьке зіллячко.

А вам, дівчата, по віночку з хрещатого барвіночку...

(роздає зелені віночки)

Виконання пісні “Весела веснянка”

(дівчинка звертається до неба, голосно)

Іди, іди дощику, зварю тобі борщику.

Танець «Дощик, Дощик»

- А давайте пограємо в “Трихфона”

(грають в гру, співають, виконуючи дії)

(Забігають двоє хлопчиків з опудалом зими, зупиняються перед гуртом дівчат і Весною)

1 хлопчик: Ой весна вже прийшла!

2 хлопчик: Та яка гарна, завітчана! Вітаємо тебе з приходом!

1 хлопчик: Ми тебе так чекали! А щоб зима вже не повернулася, давайте її спалимо за селом.

Ходімо разом.(виходять)

Усі діти: Утікай, утікай, біло зимонько. Вже нема, вже нема в тебе силоньки.

Йде весна, йде весна – чарівниченька потемніє, почорніє твоє личенько.

Дівчина: Ясне сонечко усміхається Зима білая вже ховається

Зима білая з хуртовинами За горами вже за долинами.

Дівчина: Пішла від нас зима , а я згадала один звичай. На Стрітення люди йшли до церкви й святити свічку, яку потім називали стрітенською. Її зберігали цілий рік.

Під час будь- якої негоди – бурі, грому, блискавки – запалювали цю свічку , щоб вона оберігала від нещастя. Ось і я засвічу цю стрітенську свічку – хай вона захистить нас усіх: наш край , усю нашу рідну землю від біди і лиха.

Весна: Помандрую лугами, лісами, встелю землю килимами.

Заквітчаю різним зелом, щоб усім було весело.

Я теплом людей зігрію, і здоров'я вам навію,
Щоб щасливими зростали щоб звичаї пам'ятали.
(Весна пригощає всіх дітей і гостей випеченими пташками – жайворонками).

Ой на Івана, тай на Купала.

Обрядове свято з використанням українського фольклору
Декорації: Свято організоване на галявині біля ставка, з використанням бутафорського “дерева – верби”, бутафорського вогника, і синє полотно.

Дійові особи: Дівчинка, Хлопчик, Русалка (в довгій українській сорочці у віночку з живих квітів), Купайло (в українському одязі на голові віночок),

дівчата і хлопчики в українських костюмах, на голові у дівчат віночки з живих квітів.

Звучить фонограма Адажіо з балету “Лілея” К. Ф. Данькевича

Дівчинка: Бджілки золотисті В квітах літають,
Роси перлисті З трав опадають.

Хлопчик: З золота зіткане сяєво ллється,
Ліс в нім купається, листя сміється.

Дівчинка: В шатах зелених вийшла дівчина
В косах студені роси – перлини.

(Виходить дівчинка – Літо)

Хлопчик: В квітах барвистих дівчина сяє
В оченьках чистих сонечко грає.

Всі: Дівчина літом веселим зветься.

Літо: Здрастуйте, мої діточки!

Принесла я вам квіточки,

Щоб квітчались дівоньки

І співали пісеньки.

Пісня: “Ой, літечко теплесеньке”

Дівчинка: Поставлю я вербу, сама сяду зверху.

На вербі я сиджу, гукаю дівчат на Купайла скликаю:

“Ходіть-то по друженьки, не баріться, на нашого Купайла подивіться.”

(Дівчатка сходяться до верби, до них підходять хлопчики)

Дівчинка (з гурту): Коло Купайла обметено, Ще й барвінком обплетено,

Щей васильочком втикайло

(Всі) Нас на Купайла покликало.

Хоровод “Кругом Мареноньки”

(входить хлопчик Купайло в українському одязі, на голові – вінок з квітів)

Дівчинка: Купайло, Купайло, де ти зимувало?

Купайло: Зимувало в лісі, кочувало в стрісі.
Зимувало в пір'ячку, літувало в зіллячку.
Дівчинка: Ой, Івану – Купайлочку, не гордися.
Із друзями своїми разом веселися.
Гра "Іваночку, Іваночку"
Дівчинка: Поглянь, срібний місяць із-за хмароньки,
Бо повинна вийти із води сестриця-русалонька.
(На галявину виходить Русалка)
Русалка: Добрий день вам, діточки,
Дівочки- Сестрички,
Дайте мені сорочки
Хоч не біленької,
Аби тоненької.
Дівчинка: [1, с. 23]. Вийди, русалочка, на берег зелений,
Надінь свої панчішенки
І чорнії черевиченьки.
Гарний віночок: оксамитки
Бо ти не заслужила гуляти живою
То вийди до нас хоч русалкою,
Ставай з нами та потанцюй.

Український танок

Русалка: Хочу я подивитись, які ви спритні.
Гра-хоровод з Русалкою

Дівчинка: Піду я в садочок, нарву я квіточок, Та свій віночок кину у ставочок. Хто той вінок спійма, той мене візьме.

Хоровод "Віночок" дівчата одна за одною кладуть вінки на "річку"-синє полотно) пісня "Річко, свята водичко"[2, с. 36].

- Заплету віночок, заплету шовковий, На щастя, на долю, на чорнії брови.- Пливи, пливи, вінок за водою,Пливе доля із тобою.

Івано-Купайло: давайте разом стрибати через багаття, щоб весь рік бути чистими та здоровими. Діти під музику перестрибують через вогонь

Сходилося Купайло із дому до дому.

Час і вам, діточки, додому.

Русалка: Та і мені пора вертатись у ліс на річку.

Щедрий вечір

Обрядове свято з використанням українського фольклору

Декорації: В центрі святково прикрашеного залу сяє різнокольоровими вогнями ялинка. Біля ялинки стіл з святковими стравами, лави, скриня, ніч. У кутку декорації української хати з парканчиком.

Атрибути: великий мішок, маска кози, зірка, костюм Маланки, вінки, український зимой одяг для колядників.

Дійові особи:Господар і господиня, Колядники, Міхоноша, Маланка, Коза, Козовод, учні шостого класу в українських костюмах.

Хід свята:
Виконання української щедрівки “Ой є, чи нема пан господар дома?”
Колядник: По цьому дому, по веселому,
Чи дозволите колядувати,
Колядувати, дім звеселяти?
Виконання української пісні “Добрий вечір тобі, пане господарю” [3, с. 55].

Колядник: Добрий вечір господарю, у вашій оселі!
Прийміть наші побажання на свята веселі
Хайземля вам родить, мана в дім заходить,
В щедрий вечір, добрий вечір!
Щиро вас вітаєм і добра бажаєм,
Подвигів і слави, звершень величавих!
Все що в серці маєм,- Щиро вам бажаєм:
Світлу мрію й казку, нашу пісню й ласку,
Щебет солов’їний, славу України.
Козовод: Будьте ласкаві, дядько, пустіть, бо коза змерзне.
Коза: Ме-е
Козовод: Та пустіть, дядько, бо коза мерзне.
Коза: Ме-е (Коза падає)
Козовод: Ну-те, панове, ну-те шановне! Поставайте, вряду, я козу веду!

Треба козиці три куски сала.
Кіт: Няв, няв... Сала! Щоб коза встала.
Козовод: Ой, устань, коза, струсися! Та й звеселися!
Ой, слухай, козо де труби гудуть, Там млини печуть, то й і нам дадуть!
Коза (до господаря): Де коза ходить, там усе родить,
Де коза хвостом, там жито кустом,
Де коза дійкою, там жито міркою,
Де коза рогами, там жито стогами,
Де коза буває, то там все проростає,
А де не буває, то там пропадає.
Українська народна пісня “Го-го-го коза.” [4, с. 41].
(Гуркіт за сценою, заходить Маланка, розпочинає наводить в хаті “порядок”. Все робить незграбно і навпаки)

Колядник: Наша Маланка не сама ходить- нашу Маланку хлопці водять.

Проорюйте борозну на нове літо. Щоб Добрий був урожай.

Українська народна пісня “Ой учора із вечора”

Колядник: Грай музико-хай рокочуть струни голоснії.

В новім році, нове щастя і нові надії.

Всі: Сійся, родися, жито-пшениця, всяка пашниця-

Щоб родило в землі щоб був хліб на столі.
І на полі, і в stodolі, щоб добра було доволі Ми бажаєм щастя й долі.

Українська колядка “Коляд, коляд, колядниця”

- Давай ковбасу, бо хату рознесу.
- А нашій козі мірочку гречки – на пиріжечки,
- А коли ваша ласка, то й кільце ковбаски.

Міхноша: Спасибі, Господарю, за гречні дари!

Всі: Щоб ви, пане Господарю, були такі чисті, як

Наші світки пречисті! Щоб ви були такі красні, як наше сонце ясне! Щоб ви були такі величні, як наш хліб пшеничний.

Бувайте здорові, бувайте здорові! Спасибі за ласку, тепле слово. Хай повниться щастям, добром ваша хата, щоб були щасливі, щоб були багаті!

Література

1. Верховинець В.І. “Весняночка”, Київ “Музична Україна” 1989 р.
2. Воропай О.Н. “Звичаї нашого народу”, етнографічний нарис, Київ, МВП “Оберіг” 1991 р.
3. Долгов М.О. “Колядки, щедрівки – призабуті народні обряди”, Дніпропетровськ – 1990 р.
4. “Щедрик – ведрик”, Київ “Музична Україна” – 1993 р.

СЕКЦІЯ 4.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Бекєтова З.О.,

вчитель біології, практичний психолог

*Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №119 КМР ДО,
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Нова українська школа - це школа для життя у ХХІ столітті. Трансформаційні зміни в освіті, які зараз відбуваються, спрямовані на створення школи, в якій приємно навчатись і яка дає учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Завданням сучасної школи є виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й уміє діяти, беручи на себе відповідальність за свою діяльність.

Особливе місце серед ключових компетентностей нової української школи займає компетентність здоров'язбереження. Це пояснюється тим, що стан здоров'я є показником духовного, соціально-

економічного добробуту населення, рівня цивілізованості країни. Гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій до здорового способу життя, позитивної соціальної поведінки, виховання людини високої моралі, складовою частиною якого є статеve виховання учнівської молоді [3, с. 6-7].

Акселерація, автономність, дозвілля підлітків та юнацтва, інтенсивність їхніх контактів зумовили актуалізацію багатьох психолого-педагогічних проблем, зокрема початок статевого життя у ранньому підлітковому віці, підліткова вагітність, венеричні захворювання, матері-одиначки підліткового віку, а також тривожна статистика насильств: збільшення кількості зґвалтувань, які найчастіше залишаються безкарними, зростає і молодшає проституція, відбувається загальна і моральна дезорієнтація суспільства. І хоча тенденція загострення сексуальних проблем молоді, таких як зростання в суспільстві терпимості до позашлюбних з в'язків, низький рівень освіченості в питаннях сексуальної культури – характерна не лише для нашої держави. Проте негативні наслідки її в Україні відчутні ще й через відсутність системного підходу у просвіті із питань репродуктивного здоров'я, статевої культури та виховання учнівської молоді.

Більшість молодих людей починають вести активне статеve життя у віці до 19 років, а перший сексуальний досвід переживають у 15-16 років. Статеve життя пов'язане з ризиком зараження інфекціями, що передаються статевим шляхом, а також небажаної вагітності. Переривання небажаної вагітності в підлітковому віці негативно впливає на репродуктивний потенціал жінки, а інфекції можуть стати причиною як жіночого, так і чоловічого безпліддя. Зростання поширеності функціональних розладів та хвороб серед підлітків, погіршення показників їхнього фізичного розвитку, збільшення поширеності поведінкових чинників ризику на тлі епідемії ВІЛ-інфекції й вживання наркотиків, як ніколи, актуалізує завдання збереження та зміцнення загального і репродуктивного здоров'я підлітків [4, с. 3].

Заклади освіти, де діти, підлітки та молоді люди проводять більшу частину свого часу, мають величезний виховний і здоров'язбережувальний потенціал. Школа у взаємодії з сім'єю і найближчим оточенням учня вирішує двоєдине завдання: збереження і зміцнення здоров'я та виховання гармонійно розвиненої, освіченої, соціально активної та відповідальної особистості.

Школа – це особливе середовище, маленька модель суспільства, в якому учні повинні дізнаватися про фізіологічні та психологічні зміни, пов'язані зі статевим дозріванням, про проблеми контрацепції, ризики незапланованої вагітності, інфекційних уражень, питання сексуальної орієнтації, особисту сексуальну безпеку, насилля і, особливо важливо, – що в кожної людини є вибір, і відповідальність за нього лежить лише на ній.

У наш час молодь отримує дуже мало якісної підготовки з цього питання, що робить її дуже вразливою. Учні не орієнтуються у фізіологічних

та анатомічних поняттях репродуктивної системи та здоров'я, соромляться задавати питання, шукаючи відповіді на хибних сайтах, а це впливає на їх відповідальне ставлення до власного здоров'я, як фізичного так і психічного, гендерні відносини тощо. Неосвіченість призводить не тільки до бездуховності. Беручи до уваги поширення серед підлітків венеричних захворювань, кількість абортів, можна сказати, що відсутність елементарних знань погрожує здоров'ю, а іноді життю молодої людини [3, с. 29].

Відтак, одним із пріоритетних напрямів діяльності навчального закладу повинен бути чіткий системний підхід у формуванні навичок збереження і зміцнення репродуктивного здоров'я дітей та учнівської молоді, статевого виховання. Саме школа, як головна ланка національної системи освіти, на основі здоров'язбережувальних компетентностей повинна і може забезпечити учнів необхідною базовою теоретичною підготовкою, яка сприятиме формуванню відповідального ставлення до збереження здоров'я, зокрема репродуктивного [1, с. 4-5].

Тому, розуміючи важливість збереження репродуктивного здоров'я серед молоді, в свою діяльність як вчителів біології та практичного психолога закладають великі можливості для статевого виховання учнів та підготовки їх до сімейного життя.

Найбільше навантаження на репродуктивне здоров'я припадає на дітей підліткового віку та молодь, оскільки в цьому віці відбувається бурхливий розвиток індивіда як на соматичному, так і на психічному рівнях з формуванням усіх функціональних систем організму, в тому числі й репродуктивної, а також із становленням когнітивної, емоційно-ціннісної сфер та формуванням цілісної особистості. Саме в цей період відбувається активний розвиток репродуктивної сфери та формуються основи репродуктивної поведінки. І не дарма, саме у біології 8 класу йде вивчення анатомії та фізіології людини. З основних знань про будову та функції статевої системи будується й вся система формування навичок збереження репродуктивного здоров'я та статевої поведінки молодої людини.

Продовження формування здоров'язберігаючої компетентності в напрямку збереження репродуктивного здоров'я підлітків продовжується у курсі загальної біології у 9-11 класах. Вивчаючи розділи: «Збереження та реалізація спадкової інформації», «Закономірності успадкування ознак», «Закономірності мінливості організмів», «Репродукція та розвиток», «Основи здорового способу життя» значну увагу учнів акцентують на нерозривний зв'язок із життям і значення знань для збереження власного репродуктивного здоров'я, а це сприяє формуванню в учнів на уроках біології життєвих компетентностей. Учні охоплені інформацією з мотивації до здорового способу життя, профілактики вживання психоактивних речовин, збереження репродуктивного здоров'я. На уроках вони залучаються до колективної, індивідуальної та самостійної роботи, тренінгових вправ, ознайомлюються з відео матеріалами, аналізують життєві ситуації, проблемні питання.

Беззаперечно, що у змісті навчальної програми з біології закладені великі можливості для статевого виховання учнів та підготовки їх до сімейного життя. Учні отримують знання про статеві відмінності у природі та суспільстві, ріст і розмноження живих організмів, репродуктивну функцію людини, негативний вплив нікотину, алкоголю, наркотиків на спадковість. Однак значної уваги на статеве виховання дітей та підлітків з його моральним підґрунтям і ціннісними орієнтаціями не вдається приділити через обмеження часу, відведеного на теми програми.

Саме через це, вважаю досить важливим напрямком профілактичної та розвиткової роботи як практичного психолога продовжувати роботу із формування навичок збереження репродуктивного здоров'я підлітків. В рамках занять з елементами тренінгу, круглих столів та маршрутів безпеки учні дістають уявлення про сексуальність, статеву культуру, моральну чистоту, цнотливість, честь і гідність, формують правильну поведінку в міжстатевому спілкуванні. Тут закладаються основи відповідального батьківства як головних складових системи планування сім'ї та виховання дітей. Адже знання – це захист і зброя, які майбутні повноцінні члени суспільства використовуватимуть у своєму житті, формуючи нове свідоме середовище.

Звичайно, з раннього віку статеве виховання повинно гармонійно пов'язуватись із загальним психологічним розвитком дитини. Всі необхідні дитині початкові знання мусить надавати сім'я. Однак більшість батьків або ігнорують цей аспект виховання, або навмисне намагаються уникати розмов на інтимні теми через свою неосвіченість. Як наслідок, у підлітковому віці виникає чимало проблем, пов'язаних із статевим дозріванням.

Так, опитування, проведене серед учнів 8-11 класів показало, що у 60% учнів знання про анатомію та фізіологію статевої системи є поверховими, у 40 % - на середньому рівні. 70% учнів – інформацію про свою статеву систему, її особливості і функціонування дізнаються через мережу інтернет, уроки та від друзів; 30% - від батьків, родичів. Учні зазначають, що говорити із батьками про секс, сексуальну культуру для них соромно, можна більше дізнатись від друзів, а батьки першими не йдуть на діалог. У 72% учнів знання про хвороби, які супроводжують незахищений статевий акт є вузькими. Вони визначають серед проблем незахищеного статевого акту – небажану вагітність та аборт. 50% респондентів – взагалі не задумуються про серйозність інфекційних захворювань необдуманого статевого акту. Знання учнів про засоби контрацепції обмежені поверхневою теоретичною інформацією лише про презерватив, а знання й навички його використання бажають роз'яснень. Вплив негативних факторів поведінки на репродуктивне здоров'я, здебільшого, в силу вікових особливостей, для учнів не піддається глибокому аналізу та проектування наслідків у майбутнє. 84% учнів – зацікавлені у організації роботи зі статевого виховання та формування в них навичок статевої культури та репродуктивного здоров'я.

Тренінгова профілактична робота з підлітками в даному напрямку

спрямована на аспекти: знання з анатомії та фізіології людини необхідно пов'язувати з соціальними ролями чоловіка та жінки; підлітки повинні знати не тільки біологію статі, але й мати чітке уявлення про психологічні, медичні і соціальні аспекти статевого життя, щоб запобігти негативному впливу на подальшу долю. Виняткове значення має формування у хлопців і дівчат почуття відповідальності за власні дії, адже розпочате у підлітковому віці статеве життя може зашкодити здоров'ю та стати причиною трагедій у майбутньому [2, с.10].

Тренінгова робота з підлітками порушує такі питання: 1) фізіологічні, психологічні особливості підлітків, пов'язані з їх статевою належністю; значення цих особливостей для взаємовідносин з іншими людьми; 2) чинники здорового способу життя; 3) проблеми сексуальності підлітків; відверта поведінка; 4) проблеми насильства; 5) хвороби, що передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІД; 6) засоби контрацепції; 7) побудова сім'ї, сім'я і взаємовідносини в ній.

Тож варто наголосити, що статеве виховання – це система педагогічних, медичних, психологічних заходів, спрямованих на формування у дітей та підлітків правильного ставлення до питань статі та статевого життя. Статеве виховання має на меті сприяти гармонійному розвитку особистості, підготовці до майбутнього сімейного життя. Це одна із складових цілісного процесу виховної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі та сім'ї.

Правильне здійснення статевого виховання є важливим фактором підготовки до самостійного життя, в тому числі й до здорового сімейного.

Література

1. Ващенко О. Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. №8 – с. 1-6.
2. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід [Електронні дані] / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015.. – 221 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см
3. Формування інноваційного здоров'я збережувального освітнього середовища: досвід проектування і реалізації : матеріали круглого столу / упоряд. Н.А. Поліщук. – Луцьк : ВІППО, 2018. – 124 с.
4. Електронний ресурс: <https://works.doklad.ru/view/h6xrS5fkiFI.html>

Дурицький П.С.,
вчитель історії

Харківська гімназія №12 Харківської міської ради
м. Харків, Харківська область, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТОМ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Актуальність теми дослідження. В умовах розбудови та розвитку системи національної школи України великого значення набув рівень професійної майстерності керівників установ освіти. Складовою цієї майстерності є психологічна компетентність керівника як менеджера освіти в роботі з людьми різних за віком, статтю, посадою, індивідуальними особливостями. Саме проблема взаємодії учасників педагогічного процесу набуває все більшого значення для сучасної школи. Породжена вона динамічним розвитком суспільства, зміною соціальних орієнтирів, що поглиблює проблему поколінь, ускладнює стосунки вчителів та учнів, учителів між собою та з адміністрацією. Зазначені процеси підвищують рівень конфліктності в освітніх установах.

Питання конфліктів у освітньому просторі не є новим у педагогічній, психологічній, соціально-педагогічній літературі. Феномен «конфлікт» вивчався різними галузями науки, в різних понятійно-термінологічних системах. Слід зазначити, що окремі аспекти даної проблеми вже були предметом уваги дослідників. Так, зокрема, було розроблено загальнотеоретичні підходи до проблеми конфліктів (О. Бандурка, Ф. Бородкін, Г. Ложкін, Л. Коузер, М. Пірен, Н. Пов'якель та інші) та методів їх попередження і розв'язання (Дж. Скотт, В. Шейнов та інші). Розглянуто особливості педагогічних конфліктів (Н. Жутікова, М. Рибаківа, І. Бех, А. Макаренко та інші), підготовку до вирішення конфліктних ситуацій (Н. Грішина, М. Дейч, Ю. Ємельянов), в тому числі, керівників освітніх організацій (Г. Єльнікова, О. Зайченко, Л. Карамушка, Т. Дзюба та інші). Значний внесок у цій галузі зроблено останнім часом в Україні, особливо в дослідження конфліктів в освіті: О. Лукашенок, М. Рибаківа, Р. Шакуров.

Професійно-управлінська діяльність сучасного керівника школи наповнена розмаїттям прихованих або явних протиріч, ігнорування яких стає причиною конфліктів. Управління педагогічними кадрами за таких умов загострює вимоги щодо компетентності керівника середньої освіти розв'язувати конфліктні ситуації. Це викликає необхідність осмислення психологічних особливостей міжособистісної професійно-управлінської взаємодії в умовах конфлікту. Сучасний керівник школи не готовий сприйняти конфлікт як виявлення соціальної динаміки в професійно-управлінській взаємодії. Проблема полягає в тому, що більшість керівників сприймають конфлікт як загрозу, як руйнівний фактор у професійно-

управлінській взаємодії. Підсумовуючи вищезазначене стає зрозумілим, що, більшість керівників середньої освіти має низький рівень психологічної готовності до взаємодії в умовах конфлікту; переважна більшість керівників шкіл не має спеціальної підготовки з психології управління і, зокрема, конфліктології; наявна невідповідність між науковим потенціалом, який має психологія управління та конфліктологія сьогодні, й практичним його використанням керівником системи загальної середньої освіти.

Отже, актуальність вивчення питань управління конфліктами в педагогічному колективі обумовила потребу в розробці технології управління конфліктами.

Мета дослідження полягає в тому, щоб обґрунтувати основні процеси управління конфліктами, визначити технології управління конфліктами в педагогічному колективі.

Питання управління конфліктами у педагогічному колективі впливає з принципового розуміння конфліктів як невід'ємної сторони громадських процесів, як його джерела й рушійної сили творчої діяльності людей. Якби конфлікт бачили лише як негативне явище у суспільстві, що призводить до дезорганізації соціальної системи, спричиняє порушення її нормальної функціональності, то ставлення до конфлікту зводилося б до його усунення — скасування, придушення, якнайшвидшого розв'язання. А визнання конфлікту закономірним явищем у суспільстві, більше, двигуном розвитку, розширює і поглиблює проблему поводження з нею. Проблема стає багатоплановою [1, с. 32].

Управління конфліктом у педагогічному колективі — це переклад їх у раціональне русло діяльності людей, осмислена дія на конфліктну поведінку соціальних суб'єктів з досягненням бажаних результатів. Управління конфліктами у педагогічному колективі включає у собі:

- прогнозування, попередження одних і водночас стимулювання інших;
- регулювання конфліктів;
- дозвіл конфліктів [2, с. 51].

Кожен із названих видів дій представляє собою акт свідомої активності суб'єктів: однієї з конфліктуючих або обох, або ж третю сторону, не включеної в конфліктну дію. Управління стає можливим за наявності деяких необхідних умов. До таких належить:

- об'єктивне розуміння конфлікту як реальності;
- визнання можливості активного конфлікту і перетворення їх у чинник саморегуляції і самокорекції системи;
- наявність матеріальних, політичного лідера і духовних ресурсів, і навіть правової основи управління, здібності громадських суб'єктів погоджувати своїх позицій, і інтересів, поглядів і орієнтації [3, с. 135].

Визнання можливості активної дії на конфлікт також є істотною умовою управління ним. Це виключає ставлення до конфліктів як фатально

неминучого, а стимулює до пошуку шляхів і методів свідомого впливу конфліктною ситуацією, яка зароджується чи реально існує. Понад те — припускає використання конфлікту як фактору стимулювання розвитку системи.

Управління конфліктами можна розглядати в двох аспектах: внутрішньому та зовнішньому. Перший з них полягає в управлінні власною поведінкою у конфліктній взаємодії. Цей аспект носить психологічний характер і знаходить своє відображення в галузі психології конфлікту. Зовнішній аспект управління конфліктами відбиває організаційно-технологічні сторони цього процесу, у якому суб'єктом управління може виступати керівник (менеджер), лідер або посередник (медіатор).

Основна мета управління конфліктами буде полягати в тому, щоб запобігати деструктивним конфліктам і сприяти адекватному вирішенню конструктивних.

Управління конфліктами включає такі види діяльності:

- прогнозування конфліктів і оцінка їх функціональної спрямованості;
- попередження або стимулювання конфлікту;
- регулювання конфлікту;
- вирішення конфлікту [4, с. 91].

Прогнозування конфлікту – це вид діяльності суб'єкта управління, що спрямований на виявлення причин даного конфлікту. Наукова і практична цінність прогнозу визначається найвищим рівнем його обґрунтованості і достовірності. [5, с. 52]. Основними джерелами прогнозування конфліктів є: вивчення об'єктивних і суб'єктивних умов та факторів взаємодії між людьми; вивчення їх індивідуально-психологічних особливостей.

Перш за все кожен управлінець намагається здійснити чи впровадити в свою діяльність профілактику та превентивні міри попередження конфлікту.

Попередження конфлікту — це діяльність, спрямована на недопущення її виникнення і руйнівного впливу в той чи інший бік, той чи інший елемент громадської системи. Така діяльність представляє собою активне втручання управляючого суб'єкта (одного чи обох сторін гаданого конфлікту) на реальний процес громадських відносин людей. У разі стихійного перебігу процесу, можливий перерваний, за умови розумного втручання, доцільного з погляду інтересів суспільних груп [6, с. 135].

Вирішення конфлікту – це вид діяльності суб'єкта керування, пов'язаний із завершенням конфлікту. Вирішення — це завершальний етап керування конфліктом. Вирішення конфлікту може бути повним і неповним. Повне вирішення конфлікту досягається при усуненні причин, предмета конфлікту і конфліктних ситуацій. Неповне вирішення конфлікту відбувається тоді, коли усуваються не всі причини або

конфліктні ситуації. У такому випадку неповне вирішення конфлікту може бути етапом на шляху до його повного вирішення.

Форми вирішення конфлікту:

- знищення або повне підпорядкування однієї зі сторін (поступка);
- узгодження інтересів і позицій конфліктуючих сторін на новій основі (компроміс, консенсус);
- взаємне примирення конфліктуючих сторін (відхід);
- перехід боротьби в русло співробітництва щодо спільного подолання протиріч (співробітництво).

Способи вирішення:

- адміністративний (звільнення, переведення на іншу роботу, і т.п.);
- педагогічний (бесіда, переконання, прохання, роз'яснення і т.п.).

Процес регулювання конфлікту здійснюється за допомогою різноманітних технологій: інформаційної, комунікативної, соціально-психологічного впливу, організаційних прийомів.

Не меншу роль грає комунікативний спосіб регулювання конфліктів. Розвиток спілкування формує подібні чи загальні установки, цінності, оцінки, соціальні переживання, нейтралізує вплив емоцій. Удосконалення організаційного порядку, розумне застосування організаційних методів на групи і окремих осіб (наприклад, рішення кадрові питання, використання методів заохочення чи покарань ті чи інші дії), сприяють блокуванню конфліктної ситуації та розвитку взаємин співпраці між людьми і міжнародними організаціями [7, с.89].

Дозвіл конфлікту — заключний його етап. В усіх життєвих різноманітних формах реалізуються різні види завершення конфлікту: припинення конфлікту шляхом знищення однієї зі сторін чи його повного підпорядкування іншому; перетворення обох конфліктуючих сторін у напрямі узгодження їхніх інтересів та позицій на новій основі; взаємного примирення протидіючих агентів; взаємного знищення протилежностей. При здійсненні першої й останньої із зазначених можливостей завершення конфлікту супроводжується загостренням боротьби. При реалізації за інші форми відбувається поступове згасання конфлікту [8, с. 83].

Відрізняються цілковите і неповне вирішення конфлікту. Якщо має місце перетворення чи усунення основи конфлікту (причин, предмета), то конфлікт вирішується повністю. Неповне — дозвіл має місце тоді, коли усуваються чи перетворюються лише ті структурні елементи конфлікту, зокрема, зміст протидіючого, його, мотиваційна база конфліктної поведінки його учасників. Ситуація неповного владнання конфлікту породжує його поновлення на тій самій основі. Дозвіл конфлікту слід відрізняти з його придушення, тобто. насильницького усунення однієї або обох сторін без ліквідації про причини і предмет протидіючого. Не веде до розв'язання й так зване скасування конфлікту [9, с. 275].

Ефективне вирішення конфлікту, тобто дозвіл при найменших втратах ресурсів немає і збереженні важливих суспільних структур, це можливо за деяких необхідних умов та реалізації відзначених принципів управління конфліктами. Конфлікти, у яких противники поділяють непримирені протиріччя, та його дозвіл можна досягнути лише перемогою однієї сторони над іншою, істотно відрізняються від конфліктів типу «дебатів», де може бути суперечка, можливі маневри, проте у принципі, обидві сторони можуть дійти компромісу [10, с. 174].

Залежно від його можливих моделей дозволу конфліктів, інтересів і цілей конфліктуючих суб'єктів застосовуються п'ять основних стилів владнання конфлікту: стилі конкуренції, ухиляння, пристосування, співробітництва, компромісу. У ранніх працях з управління, як правило, підкреслюється важливість гармонійного функціонування організації. Як вважають їхні автори, якщо знайти правильну формулу, організація діятиме як добре змащений механізм. Конфлікти, які виникають усередині організації, розглядалися як дуже негативні явища. Насправді, однією з найперших цілей «Веберовської бюрократії» та адміністративної школи теорії управління було усунення умов, які сприяли виникненню конфлікту. Сьогоднішні теоретики управління визнають, що повна відсутність конфлікту всередині організації — умова не тільки неможлива, а й небажана.

Отже, з усього описаного раніше, відштовхуючись від того, що питання управління конфліктами у педагогічному колективі впливає з усвідомлення конфліктів як невід'ємної сторони процесів, як його джерела й рушійною сили діяльності людей. Управління конфліктами у педагогічному колективі є цілеспрямований вплив на процес конфлікту, що забезпечує виконання соціально значимих завдань. Воно включає у собі прогнозування конфліктів; попередження одних, і водночас стимулювання інших; припинення і придушення конфліктів; регулювання і дозвіл.

Література

1. Барінова Л. Я. Психологічна компетентність особистості / Л. Я. Барінова // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Серія : Психологія. – Одеса : Астропринт, 2014. – Т. 19. Вип. 1(31). – С.29-35.
2. Ворожейкин И. Е. Конфликтология : [учеб.] / И. Е. Ворожейкин, А. Я., Кибанов, Д. К. Захаров // Московский государственный университет. – Москва : ИНФРА, 2004. – 240 с.
3. Гірник А. М. Конфлікти : структура, ескалація, залагодження / А. М. Гірник, А. Ю. Бобро // – Київ : Основа, 2004. – Вид. 2-е. – 172 с.
4. Гірник А. М. Основи конфліктології [навч. посіб.] / А. М. Гірник. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2010. – 222 с.
5. Гончар О. В. Організація педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої школи на засадах гуманізму / О. Гончар // Педагогічні науки : зб. наук. пр. // ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – № 2. – С. 49-54

6. Горностай П. П. Рольові конфлікти: теорія і практика / П. П. Горностай // Конфлікти в суспільстві: Діагностика і профілактика: матер. Міжнар. конф. – Київ – Чернівці: Буква 1995. – С.134-137
7. Карамушка Л. М. Психологія управління: [навч. посіб.] / Л. М. Карамушка. – Київ: Міленіум, 2003. – 344 с.
8. Маруховська О. О. Конфліктологія: [навч. посіб.] / О. О. Маруховська. – Київ: КРОК, 2003. – 199 с.
9. Пірен М. І. Конфліктологія / М. І. Пірен. – Київ: МАУП, 2003. – 360 с.
10. Психологія конфлікту: [навч.-метод. посіб. для підготовки магістрів усіх форм навчання] / В. Я. Галаган, В. Ф. Орлов, О. М. Отич [та ін.]. – Київ: ДЕДУТ, 2008. – 422 с.

Ялинська В.В.,
практичний психолог
Мелітопольська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 22
Мелітополь, Запорізька область, Україна

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНЕ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ УЧНІВ 1 КЛАСУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ВЧУСЯ РОЗУМІТИ СВІТ ЕМОЦІЙ»

Мета: розвивати почуття єдності, згуртованості, емоційно-вольову сферу; емпатію; дрібну моторику руки; зняття емоційного напруження.

Перебіг заняття

1. Вправа «Давайте привітаємося» (5 хв)

Мета: розвиток навичок групової взаємодії.

Інструкція. Учні пропонуються пройти по кімнаті та знайти собі пару.

Слово психолога. Уявіть, що ви давно не бачилися. Привітайте одне одного, але без слів. Як можна вітати одне одного під час зустрічі? (Притисніться щокою до щоки, поклади руку на плечі друга, потисніть руку, плескайте у підняту долоню товариша, просто підніміть руку та помахайте нею).

2. Повторення правил поведінки в групі (3хв)
(Правила обговорюємо з учнями, кожне окремо)

- Проявляти зацікавленість до проведення заняття;
- бути активними;
- намагатися висловлювати свою думку;
- поважати думки учасників заняття;
- проявляти повагу та добре ставлення один до одного.

3. Вправа «Класифікація емоцій» (10 хв)

Мета: пізнання інших через емоції.

Інструментарій: піктограми емоцій.

а) Коротка бесіда про емоції.

Пригадайте, які емоції ви знаєте.

Які частіше бувають у вас?

Яку емоцію виражають ці картинки?

Інструкція.

б) Дітям роздаються піктограми з різними емоціями. Їм треба роздивитися їх і розкласти за ознаками:

- які подобаються;
- які не подобаються.

Потім треба назвати емоції, зображені на піктограмах, пояснити, чому вони так розкладені. Після цього можна запропонувати дітям обрати карточку, яка відповідає сьогоденному настрою.

4. Гра «Море настроїв» (5хв)

Мета: розвиток емпатії.

Інструкція. Психолог пропонує учням пограти в гру та показати різні емоції.

Море хвилюється раз,
Море хвилюється два,
Море хвилюється три,

Фігура (смутку, радості, здивування, захоплення) замри!

5. Вправа «Тренуємо емоції» (10хв)

Мета: розвиток навичок групової взаємодії, емоційного світу іншої людини.

Психолог просить дітей насупитися та показати:

- осінню хмару;
- роздратовану людину;
- злу чарівницю;

посміхнутися, як:

- кіт на сонці;
- хитра лисиця;
- радісна дитина;

погніватися, як:

- два барани на місточку;
- як людина, яку вдарили;

злякатися, як:

- заяць, який зустрів вовка;
- кошеня, на якого гавкає пес;
- втомитися, як :
- батько після роботи;
- мураха, що притягла великій кілок;
- відпочити, як:
- турист, який зняв важкий рюкзак;
- втомлений воїн після перемоги.

6. Вправа «Про гриби» (5хв)

Мета: розвиток дрібної моторики рук.

(Психолог показує зразок, діти повторюють).

Слова	Руки
Між ялинкових пухнастих лап	Витягнуті руки з розчепіреними пальцями покласти одна на одну долонями вниз
Дзвінко дощик : крап-крап-крап!	Імітація гри на піаніно
Де сучок давно засох,	Стиснути руки в кулачки
Виріс мох-мох-мох.	Відкривати кулачок, різко виставляючи по одному пальцю
До листка, де лист прилип,	Скласти долоньки разом
Виріс гриб-гриб-гриб.	Ставити кулачок на стіл, накриваючи його долонькою
Білих тут грибів сім'я,	Руки до ліктів з'єднані, кисті розведені вбік, пальці розчепірені
Хто знайшов їх? -Я, я, я!	Почергово з'єднувати одакові пальці двох рук.
Дружно ми гриби збирали,	Стиснули руки між собою (жест рукостискання)
їх у кошики складали.	Стиснули руки між собою (жест рукостискання)

8. Етюд «Врятую пташеня» (5 хв)

Мета: зняття емоційного напруження.

(Звучить релаксаційна музика «Живий ліс».)

Інструкція. Уявіть собі, що у ваших руках - безпомічне, маленьке пташеня. Простягніть руки долонями догори. А тепер зігніть руки у ліктях і наблизьте до себе. Повільно, по одному пальчику, стуляйте долоні, сховайте в них пташеня, подихайте на нього, зігріваючи його. А тепер розкрийте долоні, і ви побачите, що ваше пташеня полетіло. Усміхніться йому. Воно ще прилетить до вас.

9. Рефлексія заняття (2 хв)

Мета: з'ясувати чи справдилися очікування учасників.

- З якими емоціями ви залишаєте наше заняття?

- Що нового ви дізналися про себе?
- Що вам сподобалося найбільше?
- Що вас засмутило?

Коваль О.М.,
соціальний педагог
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №113
Харківської міської ради
м. Харків, Харківська область, Україна

ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ «ЗНАЄМО ПРАВА – ВИКОНУЄМО ОБОВ’ЯЗКИ»

Мета: формування необхідних знань, умінь та навичок для свідомого вибору здобувачами освіти – правослукхняної моделі поведінки.

Учасники: здобувачі освіти 7 класу

Час: 45 хвилин

Обладнання: набір карток із фактами (додаток 1), малярний/паперовий скотч, набір карток із схематично зображеними правами (додаток 2), ескізи щитів (додаток 3), маркери, ватман, роздатковий матеріал «Довідник «Підліток і закон»», стікери.

План:

1. Привітання, постановка мети, очікування від заняття, правил роботи в групі – **5 хв.**
2. Обговорення «Права людини» - **5 хв.**
3. Інформаційне повідомлення «Цікаві факти про історію формування прав дитини» - **5 хв.**
4. Вправа «Яке це право/обов’язок? Щити прав дитини» - **20 хв.**
5. Обговорення «Відповідальність неповнолітніх» – **5 хв.**
6. Підведення підсумків, обмін враженнями – **5 хв.**

Хід заняття:

І. Привітання учнів, оголошення теми і мети заняття. Очікування від заняття. Правил роботи в групі

Вступне слово соціального педагога: «Доброго дня! Сьогодні ми з вами поговоримо про права та обов’язки людини, а також розглянемо види відповідальності неповнолітніх.

Але перед тим як почати мені хочеться дізнатися, що ви очікуєте від сьогоднішнього заняття (*діти пишуть свої очікування на стікерах після чого прикріплюють їх на ватман та озвучують свої очікування*). Усім дякую за щирість та бажаю плідної співпраці.

Пропоную вам підтримати правила роботи в групі, а саме: правило піднятої руки; не підглядати до сусідньої групи; слухати, коли хтось

говорить; брати активну участь у всьому; не критикувати. Голосуємо!»

II. Мозковий штурм «Права людини»

Мета: поглибити знання та розуміння учнів про права людини.

Хід проведення

Соціальний педагог звертається до учнів: *«Як ви розумієте, що таке права людини?»*. Соціальний педагог уважно вислуховує відповіді учнів та резюмує: *«Права людини – правові можливості, які розцінюються як своєрідні юридичні блага, зміст яких полягає у встановленні і гарантуванні певних меж свободи/несвободи людини. Сьогодні ми з вами розглянемо та розберемося саме з «межами свободи»*.

Епіграф сьогоднішнього заняття: *«Наші права закінчуються там, де починаються права іншої людини...»*

Запитання для обговорення:

- 1) Чи всі люди наділені правами? *[Так, всі люди наділені правами, права людини природні]*
- 2) З якого віку людина отримує свої права? *[Права людини з'являються від народження. Вони ніким не даруються, їх не можна відібрати, заслужити або купити]*
- 3) Чи збільшується у людей обсяг прав з віком? *[Так, збільшується.]*
- 4) Чи збільшується у людей обсяг обов'язків з віком? *[Так, збільшується.]*
- 5) До якого віку людина вважається дитиною? *[Від народження до 18 років]*

Отже, всі люди наділені правами від народження, вони – природні. З віком людина отримує більше прав. Слід пам'ятати, що разом із правами зростають і наші обов'язки.

III. Інформаційне повідомлення «Цікаві факти про історію формування прав дитини»

Мета: надати інформацію про історичний процес формування та становлення дитячого права.

Ресурси: набір карток із фактами (Додаток 1), паперовий/малярний скотч.

Хід проведення

Соціальний педагог звертається до учнів: *«Скажіть, будь ласка, чи завжди діти мали права, якими вони наділені сьогодні? (очікувана відповідь «Ні»)*. Назвіть, хоча б приблизно, століття, в якому у дітей почали з'являтися права?» Соціальний педагог вислуховує відповіді учнів та продовжує: *«Права у дітей з'явилися відносно нещодавно. Лише у середині XIX століття. Але що ж відбувалося з дітьми до цього часу та хто і що вплинуло на те, щоб на питання захисту дітей звернули увагу? Відповідь на це запитання ми зараз і розглянемо. Я намалюю вектор, який буде символізувати час існування людства, і спробую на ньому показати, як змінювалося становище дітей у*

контексті набуття ними прав».

1) Перше, про що ми поговоримо, – це **первісне суспільство**. Той час характеризується масовим дітовбивством. Ті діти, які вижили, часто ставали жертвами насильства. Яскравим і багатьом відомим прикладом є Спарта. Можливо, хтось читав, чув про таку державу або дивився фільм «Триста спартанців»? У більшості людей Спарта – стародавня держава в Греції – асоціюється із величними воїнами: сміливими, сильними, відважними. Але не всі звертають увагу на те, як насправді ставилися у ті часи до дітей. Діти мали право на життя лише тоді, якщо, на думку старійшин, з них могли вирости справжні воїни. Тих дітей, які були слабкими або народилися з вадами, – скидали у прірву. Ще одним випробуванням для новонароджених хлопчиків було таке: їх залишали самих на добу у печері, коли поверталися, дехто з дітей, на жаль, помирав, тих, хто вижили, забирали для виховання батьком – вважалося, що такий хлопчик пройшов випробування. Пізніше, коли люди почали вести більш осілий спосіб життя та займатися обробкою землі, ставлення до дітей дещо змінилося: з одного боку, вбивство дитини не вважалося злочином, з іншого – діти були економічно вигідними. Їх могли продавати, або вони з самого малечку вже важко працювали у полях, а за будь-яку провину їх могли жорстоко побити, навіть вбити. Таке ставлення до дітей проіснувало аж до XIX століття.

2) І все це тривало б і надалі, якби на кінець XIX століття на допомогу 8-річній дитині, яку систематично жорстоко била мати, не прийшли **члени Товариства по боротьбі із жорстоким поведінням із тваринами**. Це сталося у місті Балтімор (США) 1874 року, і ця подія вважається початком зародження сфери захисту прав дитини. У цей період Європу полонила епоха війн та революцій, через що гостро постало питання бездоглядності та безпритульності дітей. Тому в цей час виникають перші Міжнародні об'єднання суддів, які займаються справами дітей. У 1890 році Конгрес криміналістів визначив, що до дітей віком до 14 років не можна застосовувати кримінальні покарання. Однією із причин було сирітство. Малолітні діти для того, щоб вижити, були змушені жебракувати та красти, і це відбувалося масово. А 1899 року в Чикаго (США) виникає перший ювенальний (тобто дитячий) суд. У ньому розглядалися лише справи, пов'язані з дітьми. До дітей було визначено особливе ставлення.

3) Лише на початку XX століття, 1919 року, в Англії виникає перша в світі **організація із захисту дітей – «Save the Children»** («Порятунок дітей»). До речі, ця організація працює і нині.

4) Вагомий внесок у формування системи прав дитини зробила **Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй: вона створила UNICEF** – організацію, яка займається захистом прав дітей. Це відбулося 11 грудня 1946 року.

5) **Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила Декларацію прав дитини у 1959 році** (яка містила 10 основних принципів

захисту прав дітей),

б) Саме ця організація ініціювала створення нашої програми та багатьох інших програм, які допомагають дітям оволодіти корисними навичками, що так необхідні в умовах сьогодення. **20 листопада 1989 року було прийнято Конвенцію ООН про права дитини.** Її ухвалили майже всі країни світу. Цей документ є першим і основним міжнародним документом, який вмістив у собі широкий спектр прав дітей віком від народження до 18 років.

Отже, ми бачимо, що права дітей виникли не одразу із появою самого суспільства. А за два століття ситуація змінилась кардинально, і на сьогодні ми маємо велику базу документів та значну кількість організацій, які опікуються питаннями захисту прав дітей. Проте на жаль, і сьогодні є країни, де права дітей не забезпечуються на належному рівні (наприклад, голодування дітей в деяких країнах Африки, використання в деяких азійських країнах тяжкої дитячої праці тощо). Тож, маємо нагоду ще раз усвідомити – наші пращури доклали чималих зусиль та пройшли складний шлях для того, щоб сьогоднішні діти та підлітки мали максимум необхідних умов для безпечного дорослішання та належного розвитку.

IV. Руханка «Метелики»

Ми метелики чудові

Маємо крильця кольорові

Над квітами літаємо

Утоми ми не знаємо

Пташки ми злякалися

Під квітку сховалися

нахилити голову вліво, вправо

розвести руки в сторони

біг на місці, рухи руками вгору-вниз

біг на місці, рухи руками вгору-вниз

руки покласти на голову

присісти

VI. Вправа «Яке це право/обов'язок? Щити прав дитини»

Мета: ознайомити учнів із ключовими правами, зазначеними у Конвенції ООН про права дитини, обговорити обов'язки, що передбачає кожне право, а також людей, установи та організації, які захищають ці права.

Ресурси: набір карток із схематично зображеними правами (Додаток 2), ескізи щитів (додаток 3), паперовий/малярний скотч.

Хід проведення

Соціальний педагог звертається до учнів: «Щойно ми ознайомилися зі становленням прав дитини. І зараз ми з вами розглянемо основні права дитини та обов'язки, що передбачає кожне встановлене право та людей або установи чи організації, які захищають ці права. Зараз об'єднаємося в три групи: I група називає права, які зображені на картках, II – обов'язки, відповідно до запропонованих прав, а III – людей, установи чи організації, які дбають про дотримання прав.

У випадку, якщо учні не назвали або не знають нічого про ту чи іншу службу, соціальний педагог надає коротку інформацію:

1. Служба у справах дітей здійснює захист прав дітей, наприклад, у разі вчинення насильства щодо дитини; представляє інтереси дитини в

різних організаціях та у суді.

2. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – здійснює соціальний супровід дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, надає їм соціальні послуги за результатами проведеної оцінки їхніх потреб у таких послугах.

3. Поліція – охороняє права та слідкує за дотриманням правопорядку; протидіє поширенню злочинності; підтримує публічний порядок та громадську безпеку.

4. Суд – розглядає скарги щодо порушення прав дитини та здійснює правосуддя.

5. Юридична клініка – надає безкоштовну правову допомогу дітям; надає консультації та може збирати необхідні документи для суду, брати участь у засіданнях; здійснює правову освіту населення.

6. Громадські організації та благодійні фонди – надають необхідну допомогу та послуги з різних питань: оформлення документів, отримання освітніх послуг, психологічні консультації, працевлаштування, гуманітарна допомога тощо.

7. Омбудсмен (Уповноважений з прав людини Верховної Ради України та Уповноважений Президента України з прав дитини) – з'ясовує інформацію щодо порушення прав дитини, вимагає від порушників повного або часткового відновлення прав; може звернутись до суду в інтересах дитини; контролює поновлення прав дитини; може надавати правову допомогу або роз'яснити права дитини.

Після обговорення та виконання завдань діти презентують свої роботи.

Таким чином, ми розглянули питання, коли та за яких умов з'явилися права у дітей, визначили, що вони є невід'ємною складовою життя. Дізналися, що у кожного права є свій обов'язок, а також до кого можна звернутися у разі порушення наших прав.

VII. Обговорення «Відповідальність неповнолітніх»

Мета: надати учасникам інформацію про відповідальність неповнолітніх у разі порушення прав інших людей та спонукати до розуміння межі між власними правами та правами інших людей.

Ресурси: роздатковий матеріал довідник «Підліток і закон»

Хід проведення

Соціальний педагог запитує в учнів: «Як Ви розумієте епіграф нашого заняття: «Наші права закінчуються там, де починаються права іншої людини...». Чи можете ви навести приклади?». Якщо учні не можуть навести приклади, соціальний педагог пропонує свої приклади для розгляду. Такими прикладами можуть бути: - Усі люди мають однакові права, наприклад право на отримання інформації, але разом із цим не можна читати чужі повідомлення/листи (право на таємницю листування). - Усі мають право на самовираження, але способи самовираження не мають

порушувати норми громадського порядку. - Усі мають право на свободу пересування, але ніхто не має права заходити без дозволу у чуже житло.

Обговорення, ознайомлення з видами відповідальності та правила поведінки під час затримання поліцейським.

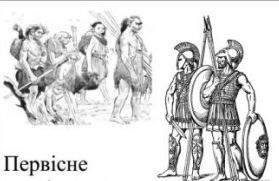
Існує досить багато видів покарань, і вони застосовуються відповідно до чинного законодавства України та залежать від того, до якої групи правопорушень належать. Тож давайте розглянемо «Довідник «Підліток і закон»» та ознайомимось з основними видами відповідальності.

VIII. Підведення підсумків, обмін враженнями

Сьогодні ми з вами поговорили про історію виникнення прав, про права та обов'язки, про «захисників» наших прав, про види відповідальності та правила спілкування з поліцією. Що для вас було важливим? Чи виправдалися ваші очікування? Чого не вистачало та про що ще хотіли дізнатися? (Діти висловлюють думки)

Ритуал прощання «Поділися посмішкою з другом праворуч»

Додаток 1

 Первісне суспільство та часи Спарти – діти позбавлені прав	 Вперше на допомогу дитині прийшли члени Товариства по боротьбі з жорстокістю у поводженні з тваринами (1874 рік, Балтімор, США)	 Перші міжнародні об'єднання суддів у справах дітей (кінець XIX ст.)	 Конгрес криміналістів визначає вік 14 років – межею, нижче якої не можна застосовувати кримінальні покарання для дітей (1890 рік, США)
 Перша в світі організація із захисту дітей – «Save the Children» («Збережемо дітей») (1919 рік, Англія)	 Створено Дитячий Фонд ООН – ЮНІСЕФ (11 грудня 1946 року, Женева)	 Ухвалено Декларацію прав дитини Генеральною Асамблеєю ООН (1959 рік)	 Ухвалено Конвенцію ООН про права дитини (20 листопада 1989 року)

Колодійчук О.С.,

вчитель біології

Криворізький науково-технічний металургійний ліцей № 16

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ШЛЯХОМ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

«Моє заповітне бажання - передати тобі ту життєву мудрість, яку називають умінням жити» - звертався в листах В.О. Сухомлинський до своєї доньки. Реалії ХХІ століття вкладають у поняття «уміння жити» свій, осучаснений зміст. Національна доктрина розвитку освіти ставить перед учителем завдання створити дитині умови для її максимального самовизначення й самовираження. Навчання має бути максимально наближеним до запитів і можливостей учня [2, с. 7]. Отже, потрібно не просто дати учню базовий рівень освіти, а сформувати компетентності, яких потребує сьогодні суспільство. В українських офіційних освітянських документах існує класифікація основних груп життєвих компетентностей: соціальні, полікультурні, інформаційні, комунікативні, саморозвитку й самоосвіти, продуктивної творчої діяльності, здоров'язберігаючі [1, с. 48].

Компетентнісний підхід - це спрямованість процесу навчання на формування та розвиток ключових (базових) та предметних компетентностей особистості [3, с. 64]. У вітчизняній педагогіці й психології компетентнісний підхід виразно позначений у працях вітчизняних дослідників В.Байденко, Н.Бібік, Т.Браже, Г.Вертохвостової, П.Гальперіна, Б.Гершунського, Є.Горностай, В.Давидова, А.Деркача, І.Єрмакова, І.Зимньої, С.Краснокрутської, Н.Кузьміної, О.Лебедева, А.Маркової, Н.Мілованової, А.Новікова, О.Овчарук, В.Серікова, Ю.Татура, А.Хуторського, В.Шадрікова, В.Циби, І.Якиманської.

У науковій літературі немає узгодженої точки зору щодо понять «компетентність» і «компетенція». Поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» же пов'язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися саме терміном «компетентність» [4, с. 28]. Компетентнісний підхід тісно пов'язаний із такими підходами до навчання, як особистісно орієнтований (оскільки потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі для «всіх» на суб'єктивні надбання одного учня, що їх можна виміряти); діяльнісний (тому що може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі навчання) [4, с. 32]. Як основа розвитку загальних розумових здібностей виступає мотивація пізнавальної активності, що є ефективною умовою формування таких внутрішньоструктурних складників предметних компетенцій, як

аксіологічний (система цінностей), когнітивний (система теоретичних знань), практичний (система умінь і навичок), емпіричний (досвід: чуттєвий і життєвий) [3, с. 72]. Показником правильно виконаного алгоритму щодо мотивації пізнавальної діяльності є виникнення такого ланцюга:

Педагогічний стимул - Мотив - Пізнавальна активність - Пізнавальна ініціатива (творча активна діяльність) - Розвиток розумових здібностей - Система сформованих життєвих компетентностей - Успішна соціалізована особистість.

Методика викладання біології має унікальні можливості щодо формування життєвих компетентностей учнів, як основи успішної соціалізації особистості. Розвиток творчої особистості, формування життєвих компетентностей передбачає здійснення оптимального вибору форм і методів та технологій навчання. Так, під час формування соціальної компетентності передбачаю виконання творчих робіт різного рівня складності; різнорівневих контрольних робіт; різні форми тематичного оцінювання; варіативні домашні завдання; пропоную учням перелік тем творчих робіт і доповідей; список додаткової літератури; використовую міжпредметні зв'язки; створюю проблемні ситуації; залучаю учнів до роботи в групах (часто створюю групи змінного складу); рекомендую самооцінювання та взаємооцінювання; забезпечую вільний вибір рецензента.

Формуючи полікультурну компетентність, пропагую досягнення культури; виховую на прикладі видатних людей (біографічні відомості про вчених-біологів); використовую у викладанні предмета художню літературу та твори мистецтва; розкриваю зв'язки біології з іншими природничими та суспільними дисциплінами; висвітлюю значення навчальної дисципліни для розвитку цивілізації; мотивую роль предмета біології в житті учня. Формуючи комунікативну компетентність, організовую дискусії; спонукаю до висловлювання власної думки; вчу правильно ставити запитання та відповідати на них; пропоную письмові роботи у формі твору, есе, листа товаришу, віршів, сенканів; створюю проблемні ситуації; заохочую до написання творчих звітів про екскурсію. Забезпечую розвиток монологічного та діалогічного мовлення.

Формування предметної компетентності щодо оволодіння прийомами роботи з текстами, табличними даними, схемами біологічного змісту, зображеннями біологічних об'єктів забезпечує формування ключової інформаційної компетентності. Вивчення об'єктів живої природи, процесів життєдіяльності потребує використання натуральних об'єктів, таблиць, муляжів, ілюстрацій підручників, технічних засобів навчання. Біологічні знання повинні стати основою для формування в учнів загальнонавчальних та спеціальних умінь, зокрема таких важливих як уміння вести спостереження та описувати їх; виконувати експеримент та оформляти результати біологічних досліджень; самостійно отримувати і переробляти інформацію, аналізувати факти, процеси, явища; аналізувати текст, що

містить протиріччя, неоднозначні ідеї або зайву інформацію. На уроках пропоную завдання, для виконання яких необхідно звернутися до додаткових джерел інформації; заохочую учнів до використання додаткової літератури; до раціонального використання фактичного матеріалу підручника як основного джерела інформації для учнів. Консультую з питань тематики робіт та пошуку інформації; навчаю свідомо обробляти інформацію: складати план, тези, конспект, опорну схему.

Формуючи компетентність продуктивної творчої діяльності, привчаю учнів до підготовки випереджальних завдань у вигляді повідомлень про наукові досягнення і відкриття в біології, медицині та інших споріднених з біологією науках. Свої повідомлення учні накопичують у власних портфоліо з біології, в які вкладають виконані творчі завдання. Добрий результат для формування компетентності продуктивної творчої діяльності учнів на уроках біології дає проведення нетрадиційних уроків, застосування ігрових технологій, організація дослідницької роботи. Працюючи над проектами, учні аналізують інформацію і представляють її у вигляді малюнків, фотознімків, таблиць, схем, діаграм, буклетів, альбомів, презентацій, використовуючи ІКТ. Формуючи компетентність самоосвіти й саморозвитку, особливе місце у навчальному процесі відводжу дослідам, спостереженням, які рекомендую проводити не тільки на уроках, а й вдома, на екскурсіях, під час практики. Біологічні експерименти та демонстрації знайомлять учнів з методами дослідження природи, розвивають навички самостійної роботи та спостережливості, зацікавлюють до вивчення біології. Така робота спонукує творчо опрацьовувати й переосмислювати новий пізнавальний матеріал, який дає можливість дізнатися більше, розширити свій інтелект та можливість проявити свої знання в певних життєвих, а також у майбутньому, професійних ситуаціях.

Формування здоров'язберігаючої компетентності здійснюю як вчитель біології, вчитель основ здоров'я, тренер превентивних проектів «Захисти себе від ВІЛ», «Вчимося жити разом». Освіта в галузі здоров'я поєднує здобуття необхідних знань та вмінь, вироблення певного ставлення і на цій базі – формування конкретних навичок позитивної поведінки, збереження та зміцнення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я. Конкретним результатом навчання є розвиток життєвих навичок учнів, зокрема таких, як уміння приймати рішення, розв'язувати проблеми, творчо і критично мислити, спілкуватися, гідно поводитися, чинити опір тиску, доречно виявляти емоції, долати стрес, співчувати, бути громадянином, свідомо ставитися до власного здоров'я і здоров'я свого оточення, надавати першу долікарську допомогу. Позитивну роль у формуванні ключових життєвих компетентностей відіграє позакласна робота, яка органічно поєднується з уроком та сприяє появі стійких цілеспрямованих інтересів: інтелектуальні ігри, турніри знавців, брейн-ринги, ігри-подорожі, біологічні свята, тижні біології, науково-дослідницька діяльність у МАН, екскурсії

рідним краєм, участь в екологічних акціях. Усе це допомагає дитині наблизитися до саморозкриття особистості, для подальшої реалізації в суспільному житті, формує екологічну культуру учнів, залучає їх до еколого-натуралістичної діяльності, формує працелюбну особистість, цивілізованого господаря та забезпечує умови щодо самореалізації індивідуальних здібностей та талантів молоді.

Отже, формування ключових життєвих компетентностей – це складний, цілеспрямований процес. Упроваджуючи компетентнісний підхід у своїй педагогічній діяльності, використовую завдання, виконуючи які, учні зможуть навчитись: застосовувати знання у нетипових ситуаціях; розв'язувати завдання, що пов'язані з власною життєдіяльністю; зможуть навчитись формувати оцінні судження щодо себе як соціальної істоти. Саме через предметні компетенції з біології, на основі розвитку активізації пізнавальної діяльності та технологій продуктивного навчання, можливо формувати предметну компетентність учнів, яка є результатом накопичення досвіду, якого потребує сучасне життя та який сприятиме формуванню та розвитку інноваційної особистості, готової до суспільної діяльності та оволодіння професійною освітою. Саме за таких умов здійснюється формування основних життєвих компетентностей учнів на уроках біології як інтегрованого результату навчання та успішної соціалізації особистості учня у сучасному суспільстві.

Література

1. Гузик Н. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природний талант: реалізація в умовах шкільного навчання / Н. Гузик. – К.: ВПУ «Київський університет», 2006. – 148 с.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2004, №24 [Електронний ресурс]//Освіта.ua. –Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/derj-standart.pdf>.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [за заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Хуторской А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А. Хуторской// Эйдос: интернет-журнал. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal /2002/0423.htm>.

Янішевська О.А.,

вчитель початкових класів

Пряжівська загальноосвітня школа І - ІІ ступенів

с. Пряжів, Житомирський район,

Житомирська область, Україна

ВИХОВНІ АСПЕКТИ У РОБОТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасний вчитель, поряд із навчанням учнів, має забезпечувати

виховний аспект освітнього процесу. Концепція Нової української школи передбачає формування ціннісного ставлення і судження учня, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством. Тому запропоновано вживати поняття “освіта”, “освітній процес” в їх сучасному розумінні, що охоплює навчання, виховання і розвиток. Виховний процес, відповідно, постає невід’ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

У формуванні виховного середовища братиме участь увесь колектив школи. Проте, ключовим виховним елементом стане приклад учителя, який покликаний зацікавити дитину, виявити її індивідуальні нахили та здібності для цілеспрямованого розвитку і профорієнтації. Тому актуальною постає проблема новітніх методів виховання у роботі сучасного вчителя.

Класична педагогічна наука пропонує досить широкий спектр методів виховання: 1) методи формування свідомості (переконання, розповідь, бесіда, роз’яснення, навіювання та ін.), 2) методи організації діяльності і формування позитивної поведінки (привчання, вправи, гра, виховна ситуація, переключення, доручення, вимоги, суспільна думка), 3) методи стимулювання (заохочення та покарання), 3) методи самовиховання (самооцінка, самоконтроль, самонавіювання, самокритика. Проте в умовах дистанційного навчання ці методи є не достатньо ефективними.

Аналіз систему мета- та макротехнологій виховання, запропонованих Г.Селевко [3], приходимо до висновку, що найбільш ефективними у зазначених умовах можуть бути технології індивідуалізованого (персоніфікованого) виховання. Дана технологія представлена різнобарв'ям моделей: психолого-педагогічної підтримки та супроводу дитини у навчально-виховному процесі (О. Газман); тьюторського супроводу індивідуальних освітніх програм (Т. Ковалева); індивідуалізованого творчого виховання (І. Волков); індивідуальних освітніх програм (В. Шадріков) та ін.

Провідною метою окреслених моделей є виховання особистості, яка гармонійно поєднує індивідуалістичні та колективістські якості.

У контексті власного досвіду дистанційного навчання вважаю, що найбільш дієвою є модель тьюторського супроводу індивідуальних освітніх програм учнів. Пошук визначення «тьюторство» уможливорює зробити висновок, що існують різні формулювання поняття та багато розмірковувань з приводу того, як це працює. Тьюторинг не має єдиної моделі, як немає єдиної професіограми власне тьютора. Це справді нова і ще

недостатньо осмислена позиція в освітньому просторі навчального закладу. проте її ефективність доведена практикою багатьох приватних закладів освіти в Україні.

У роботі сучасного вчителя прослідковуємо тенденцію до розвиваючого тьюторингу, який спрямований на відкриття та розвиток талантів дитини, її здібностей, нахилів, ціннісних мотиваторів та устремлінь. Головними інструментами у цьому процесі є тьюторське есе – коучингові питання, інструменти планування, тьюторський проект.

Освіта має орієнтуватися на вільний розвиток людини, творчість, ініціативність, самостійність, конкурентоспроможність та мобільність. Нові умови породжують не тільки нові вимоги, але і нові засоби, методики і технології педагогічної взаємодії, що дозволяють вирішувати поставлені педагогічні проблеми в системі освіти.

Релізація принципу індивідуалізації в освіті, сприяє найбільш повному розкриттю особистісного потенціалу учня за умови встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між тьютором та дитиною, в яких кожна сторона бере на себе відповідальність за свій вибір [2, с. 75]. Тьюторський супровід неможливий без сприйняття тьютором учня як рівноправного партнера. Суб'єкт-суб'єктні відносини значною мірою залежать від професійних та особистісних якостей тьютора, а саме: прагнення до співробітництва і співтворчості; здатність аналізувати, порівнювати та проектувати професійні дії відповідно до новітніх освітніх цілей, планувати професійну діяльність, науково обґрунтовано добирати форми та методи організації навчального процесу відповідно до сучасних соціально-економічних потреб суспільства; вимогливість у поєднанні з повагою; об'єктивність в оцінюванні; усвідомлення необхідності педагогізації оточуючого середовища, володіння психолого-педагогічними методами дослідження та діагностики розвитку особистості й колективу; володіння педагогічною технікою та освітніми технологіями; готовність будувати педагогічне спілкування на основі урізноманітнення спільної діяльності й урахування природних здібностей та інтересів студентів; прагнення до самоосвіти та самовиховання [4, с. 125].

Виховна функція тьюторського супроводу передбачає виявлення індивідуальних мотивів і потреб учнів, забезпечення психологічного комфорту під час освітнього процесу. Такий підхід до проблеми тьюторства полягає в об'єднанні загальних та індивідуальних методів, форм і видів діяльності тьютора і його вихованців. З одного боку, людське мислення і діяльність існують в історії і культурі у вигляді норм і зразків, а з іншого, – загострюється проблема, яку вирішує тьютор, – пошук змісту, методів та критеріїв індивідуалізації їх засвоєння і підвищення результативності мисленнєвої діяльності й формування духовно-морального світогляду конкретного студента. Тьютору належить досягти доцільного поєднання в навчанні й вихованні інтелектуального й емоційного, загального й

відмінного. Таким чином, тьютор своїми професійними і людськими якостями сприяє піднесенню статусу вчителя, його виховної ролі, слугує прикладом професійної досконалості й відданості.

Засобом індивідуалізації роботи тьютора є оптимістична бально-словесна оцінка, яка виставляється на основі діалогічної взаємодії і взаємоповаги двох суб'єктів. А отже, аудиторна і позааудиторна тьюторська технологія сприяє гуманізації навчально-виховного процесу, становленню індивідуалізованої, самобутньої особистості, самовихованню учня і самовдосконаленню тьютора, є важливим компонентом формування гармонійної свідомої особистості.

Загалом, тьюторський супровід індивідуальних освітніх програм учнів забезпечує удосконалення виховного процесу у школі, сприяє його оптимізації та осучасненню. Тільки у тісній взаємодії на основі принципу рівного партнерства можливо здійснювати виховний вплив на учня, формувати повноцінну особистість активного громадянина.

Література

1. Абрамовских, Н.В., Казаева Е.А. (2013). Тьюторство: история и современность. Вестник Шадринского государственного педагогического института, 3(19), 10-16
2. Волченкова, К.Н. (2013) Тьюторское сопровождение как основа субъект-субъектных отношений тьютора и студента. Вестник ЮУрГУ, 3, 71-76
3. Селевко Г.К. (2006). Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2006. Т.2. 816 с.
4. Семеновська Л. (2014) Методичні аспекти реалізації тьюторського супроводу вивчення педагогічних дисциплін. Естетика і етика педагогічної дії, 8, 121-133.

СЕКЦІЯ 5.

ДОСВІД РОБОТИ УПРАВЛІНЦЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Степчина Н.П.,

заступник директора з навчально-виховної роботи
Корецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1
м. Корець, Рівненська область, Україна

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ШКОЛИ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ

Постановка проблеми. Сьогодні перед закладами освіти постало завдання побудувати освітню діяльність таким чином, щоб освітне

середовище допомагало в оволодінні цінностями та нормами, оскільки випускник Нової української школи – це цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно із морально-етичними принципами і здатний ухвалювати відповідальні рішення; інноватор, здатний змінювати довкілля, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

Зазначені аспекти підкреслюють необхідність переосмислення і подальшого дослідження процесу формування життєвих цінностей особистості. Ці питання реформування освіти є предметом постійної рефлексії педагогів, батьків, учнів Корецької загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Корецької міської ради Рівненської області, що й визначило вибір кредо закладу «Готуємо до життя» і теми дослідно-експериментальної діяльності «Формування світоглядної позиції учнів та життєвого сенсу як найвищої духовно-моральної цінності особистості».

Для організації освітнього процесу з характеристикою «цілісний» педагогічний колектив звернувся до апробації Програми «Нова українська школа: у поступі до цінностей», розробленої авторським колективом Інституту проблем виховання НАПН України під керівництвом І. Д. Беха та працює над створенням інноваційної моделі Школи життєвих цінностей. Важливою складовою ефективного функціонування моделі виступає управлінський аспект.

Педагогічним колективом закладу розроблені моделі, схеми, рекомендації, поради з означеного питання, а саме: модель досягнення життєвого успіху (за І.Єрмаковим), модель життєтворчої компетентності особистості (у центрі якої дитина), модель випускника Школи життєвих цінностей (складена на основі моделі випускника НУШ), модель компетентного педагога, модель управління.

Актуальність полягає в плануванні управлінської діяльності в процесі здійснення інноваційної діяльності, створенні умов для неперервної освіти та самоосвіти учасників освітнього процесу, підвищення рівня науково-методичної компетентності педагогів, орієнтація на результат у формі ключових компетентностей учнів та ціннісних орієнтирів.

Метою Школи життєвих цінностей є реалізація соціально-педагогічних ініціатив, спрямованих на створення нової практики освіти, яка б відрізнялась від існуючої змістом, організаційною структурою, системою управління.

Виклад основного матеріалу. Управління Школою життєвих цінностей орієнтоване на: вироблення й реалізацію якісно нової, особистісно й компетентісно орієнтованої освітньої системи на основі збереження і підтримки індивідуальності дитини; створення середовища, яке стимулює активність дитини, що організована залежно від вікової й особистісної специфіки її розвитку; створення умов і механізмів у школі для розвитку дитячих громадських організацій та учнівського самоврядування; створення

умов для свідомого вибору кожним учнем своєї освітньої траєкторії.

Із широкої палітри найбільш поширених технологій в управлінні обрано: проектування; планування; прийняття управлінського рішення; стимулювання інноваційної діяльності.

Для забезпечення ефективного управління адміністрація створює управлінські системи та підсистеми: державно-суспільного управління; внутрішкільного контролю; методичної роботи; стимулювання інноваційної діяльності; виховної роботи; роботи з батьками.

Управління інноваційним процесом навчання і виховання учнів забезпечується через реалізацію наступного управлінського циклу: аналіз – планування – організація – контроль – регулювання – аналіз. Системний підхід до управління полягає в чіткому розподілі функціональних обов'язків не тільки серед керівництва, а й всіх членів педагогічного колективу..

Суттєвого значення в організації інноваційного розвитку набувала кадрова політика, управління творчим ростом педагогів через систему шкільної методичної роботи. Методична робота спланована згідно освітньої програми, річного плану навчального закладу та завдань дослідно-експериментальної роботи. План методичної роботи складено на основі результатів діагностування, моніторингу діяльності вчителя та реальної інформації про стан професійної компетентності кожного педагога.

У системі методичної роботи продуктивне місце займають майстер класи, творчі зустрічі, конкурси-вернісажі проектних робіт, захист портфоліо, презентації методичних матеріалів, проведення відкритих уроків. Такі форми як методична естафета, діалогічна пара, навчальні тренінги, творчі групи, інтерактивні вправи отримали позитивні відгуки серед педагогів.

Обговорення на засіданнях педрад, методичних об'єднань проблем управління інноваційними процесами та їх розвитком дозволяє зайвий раз проаналізувати роботу та спрямувати її на удосконалення.

Інноваційність внутрішньшкільного контролю полягає в довірі до вчителя, який має достатній рівень досвіду і забезпечує оптимальні результати роботи, делегуванні йому частини повноважень адміністрації, переведення контролю з процесу роботи вчителя на її результати. Такий контроль орієнтований на успіх. Вчителі особисто зацікавлені у виконанні цілей школи, бачать невирішені проблеми у своїй діяльності, мають чіткі перспективи поліпшення своїх результатів, спираються в роботі на самоаналіз, здійснюючи критичну оцінку своєї діяльності, мають загально визнані результати.

У системі роботи школи методичний кабінет є осередком, де створено передумови для самоосвіти та самовдосконалення вчителів. Самоосвітня діяльність вчителя включає: науково-дослідницьку роботу над проблемою; вивчення наукової, методичної і навчальної літератури; участь у колективних, групових формах методичної роботи; вивчення

досвіду колег; теоретичну й практичну апробацію особистих матеріалів.

Шлях від епізодичної самоосвітньої діяльності вчителя до планової самоусвідомленої самоосвіти знаходить свою реалізацію в творчому портфоліо кожного вчителя. Безперечно, неперервність процесу самовдосконалення педагогів забезпечує стабільне зростання фахового рівня педколективу, його конкурентоспроможність на території освітніх послуг закладу, високу результативність праці.

Управління складною соціальною структурою, якою є сучасна школа, неможливе без участі батьків, учнів, широких верств суспільства. І тут слід відмітити значущу роль колегіальних органів управління: раду школи, педагогічну раду, методичну раду, загальні збори трудового колективу, батьківські збори, збори учнівського самоврядування. Саме державно-громадське управління забезпечує перехід школи з режиму функціонування в режим розвитку.

Для ефективної реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи педагогічний колектив спланував партнерську проектну діяльність спільно з батьками учнів за цінностями таким чином: «Партнерство в ім'я розвитку дитини» задля моральних цінностей, емоційного інтелекту, «Партнерство в ім'я здоров'я дитини» задля особистісних цінностей, «Партнерство в ім'я виховання майбутнього покоління» задля сімейних цінностей, готовності до життя, відповідального батьківства.

У взаємодії з батьками використовуються такі форми роботи, як: психолого-педагогічні практикуми, батьківські читання, батьківські ринги, класні конференції, присвячені окремим проблемам морально-духовного виховання учні, панельні дискусії «Вчителі – батьки – учні: трикутник, де всі зацікавлені один в одному. Як досягти успіху?».

У рамках проекту «Школа – це простір життя дитини» презентовані уроки мудрості від батьків на теми: як знання, здобуті в школі, допомогли у професійному становленні; уроки доброти і милосердя; уроки мужності і патріотизму; цікавинки певних навчальних предметів та майстер-класи від батьків.

На засіданні «Місія програми «НУШ у поступі до цінностей» для успішної реалізації нового змісту освітньої діяльності» (у формі «світового кафе»), педагогічний колектив школи дійшов висновку, що серйозних акцентів сьогодні потребує виховний процес в частині оновлення змісту, форм, методів освітнього процесу. Досвід нам підказав, що виховну діяльність можна підсилити такими методами та формами діяльності: презентація життєвих платформ, велнес-тренінг, відкрита кафедра, респект-зустріч, п'ять хвилин з мистецтвом, захист проекту, час тихого читання, дискусійна гойдалка, випускний ринг, розкидання думок, філософський стіл, запрошення до чаю, сократівська бесіда, воркшоп, тимбілдинг.

Привласненню мети виховної системи Школи життєвих цінностей сприяє також обов'язкова рефлексія під час аналізу справи, що відбулася, чи

аналізу певного періоду життя. Однією з традиційних форм рефлексії є листи школі «За що я вдячний (а) цьому року?», які діти пишуть у кінці кожного навчального року, фіксуючи свої особисті надбання за рік, що минув. Зазначимо, що учні різних класів фіксують у собі здатність і готовність до особистісної самозміни, позитивну орієнтацію на іншого, сприйняття власного впливу як впливу формуючого, що є хорошим базисом для формування громадянської позиції та демократичної свідомості особистості.

Традиційні педагогічні методики поступилися місцем проектним технологіям, наповнилися змістом педагогіки та психології життєтворчості. Так, серед значної кількості реалізованих шкільних проєктів, найбільш ефективними за минулий навчальний рік стали: «Зерна істини» (1-4 класи), «Цвіт індивідуальності» (5-8 класи), «Колос життя» (9-11 класи). Виховні справи здійснюються за усіма напрямками виховання компетентної особистості. Така модель виховної системи є відкритою та формує свій унікальний простір.

Діагностичні дослідження підтвердили ефективність впливу названих виховних проєктів на розвиток духовного потенціалу школярів. Результати анкетування доводять, що в учнів 5-7-х класів переважає високий рівень розвитку емпатії (68%), а в 8-11-х класів – високий (51%) та середній (44%). Переважна більшість школярів відчують яскравий емоційний відгук на переживання, не відокремлюють власні емоційні проблеми від проблем інших людей, однаково співпереживають близьким і стороннім людям.

Необхідною складовою ефективної управлінської діяльності є постійна діагностика, зокрема комплексний психолого-педагогічний моніторинг рівня сформованості життєвих компетентностей. Аналіз такого діагностування цього року показав, що учні 5-11 класів серед запропонованих життєвих цінностей виділили 5 найважливіших: самостійність – 71%, доброта – 65%, відповідальність – 54%, відкритість – 50%, інтелект – 50%, працелюбність – 46%. Позитивним є те, що учні прагнуть самостійності у поєднанні з відповідальністю та активною життєвою позицією. Важливим є те, що для учнів у пріоритеті є доброта, відкритість, працелюбність, толерантність.

Результати цього ж анкетування показали, що учні серед запропонованих життєвих цінностей виділили наступні, які підвищились в рейтингу: патріотизм – 38% (збільшився на 5% у порівнянні з минулим навчальним роком), життєва позиція – 45% (збільшилася на 3% відповідно), відповідальність – 56% (на 2%). Життєві цінності: толерантність, моральні принципи, мудрість, патріотизм, соціальна зрілість – залишилися незмінними, підвищився рівень відповідальності, патріотизму та особистої життєвої позиції.

Представлені вище дані переконливо доводять, що учні 9-11 класів більш зорієнтовані на смисложиттєві цінності, самореалізацію та самоствердження, тоді як школярів 5-8-х класів більше приваблює пізнання

власних можливостей, ризик, гострі відчуття. При цьому для старших підлітків значущими є розваги, подорожі, а для старшокласників – пошуки свого місця в житті.

Висновки. Упровадження новітніх технологій управління сприяє зміні мети всієї освітньої діяльності, відкриті стосунки між учасниками освітнього й управлінського процесів, покращує організаційно-педагогічні умови підвищення якості освітніх послуг, що впливає на результативність знань й умінь учнів.

Переконливими показниками ефективності виховної системи Школи життєвих цінностей є творчі здобутки педагогічного колективу школи, представлені на:

- восьмій Міжнародній виставка «Сучасні заклади освіти-2017» (16-18.03.2017, нагороджені бронзовою медаллю);
- обласній методичній сесії з виховної діяльності «Формування ціннісних ставлень особистості у навчальних закладах як основи для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством» (10-11.05.2017);
- засіданні науково-дослідної лабораторії інноваційних виховних технологій РОППО із теми «Формування світоглядної позиції учнів та життєвого сенсу як найвищої духовно-моральної цінності особистості» (25.04.2018);
- педагогічних мостах «Нова українська школа у поступі до цінностей: управлінський аспект» для директорів закладів освіти Піщівської, Чижівської, Брониківської ОТГ Житомирської області (31.10.2018);
- I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість на шляху до духовності: теорія, практика, пошук» (24.01.2019);
- II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість на шляху до духовності: теорія, практика, пошук» (24.01.2020).

Завдяки запровадженню нових інноваційних підходів до управлінської діяльності значно зріс імідж закладу, що проявляється в підвищенні інтересу батьків, учнів до школи, у бажанні здобувати освіту саме в Корецькій загальноосвітній школі I-III ступенів №1.

Література

1. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс].
2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс].
3. Вдовиченко Р.П. Управлінська компетентність керівника школи. – Харків: Основа, 2007. – 112 с.
4. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи. – К., 1998. – 144 с.
5. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління. – Харків: Основа, 2005.
6. Павлютенков Є.М. Основи управління школою. – Харків: Основа,

2006.

7. Павлютенков Є.М. Організація дослідницько-експериментальної роботи в сучасній школі. – Харків: Основа, 2008.

Бондаренко О.М.,

директор

Кочержинський навчально-виховний комплекс

«Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітня школа I – III ступенів» Паланська сільська рада

Уманський район, Черкаська область, Україна

ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМУ НЕПЕРЕРВНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

В умовах подальшої модернізації загальноосвітньої школи різних типів (загальноосвітня школа, ліцей, гімназія) робиться акцент на підвищенні якості освіти, а отже – підвищується роль і відповідальність учителів за навчання і виховання учнів, за підготовку до самостійного життя. Звертаючись до вчителів, завжди наголошую, щоб пам'ятали : « Вчите дітей не для школи, а для життя, яке вони прикрашатимуть своїм сумлінням і добрими вчинками». А це означає, що вчитель – це людина, спрямована в майбутнє. Від його педагогічної майстерності залежить майбутнє нашої держави. Високоосвічені, добрі і чуйні учні – важлива передумова процвітання соціальної сфери нашої держави. Працювати на майбутнє неможливо без постійного підвищення професійного рівня учительських кадрів. Цьому сприяє уміла організація методичної роботи в школі. Модель методичної роботи в школі має бути спрямована не лише на вдосконалення знань, умінь та навичок педагога, а й створення умов для реалізації особистісних якостей вчителя, підвищення рівня його професійно-особистісного саморозвитку, готовності до інновацій.

Виявляти, розвивати та зрощувати творчі паростки діяльності кожного вчителя – пріоритетний напрямок методичної роботи в школі.

Через систему методичної роботи відбувається вдосконалення навчально-виховного процесу. Методична робота в школі побудована на принципі системності, колективної та індивідуальної праці вчителів над підвищенням своєї науково-теоретичної підготовки, професійної майстерності.

Єдність та взаємозв'язок усіх компонентів системи методичної роботи забезпечують цілісність і сприяють підвищенню її результативності.

Систему методичної роботи в школі ми намагаємося будувати на досягненнях науки та передового педагогічного досвіду, на аналітичній,

організаційній, діагностичній, пошуковій, дослідницькій, науково-практичній та інформаційній діяльності з підвищення наукового та загальнокультурного рівнів учителів школи, і як наслідок підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Уже другий рік педагогічний колектив працює над науково-методичною проблемою: «Професійна компетентність вчителя, як умова забезпечення якості навчально – виховного процесу». Своє завдання вчителі вбачають у розкритті індивідуальності кожної дитини, задоволенні її інтелектуальних здібностей і стимулюванні розвитку через різні види діяльності. Робота педагогічного колективу над науково-методичною проблемою є результативною. Це підтверджується як загальними результатами функціонування школи, так і результатами діяльності окремих педагогів.

1. Фактичне зростання кваліфікації педагогів.

3 – педагоги, які мають звання «старший вчитель»;

2 - педагоги, які мають вищу кваліфікаційну категорію;

9 - педагогів, які мають першу кваліфікаційну категорію;

3 - педагоги, які мають другу кваліфікаційну категорію.

1 - учитель нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти.

2. Забезпечена участь учителів у конкурсі «Учитель року»; зростає кількість досвіду педагогів, узагальненого під час атестації. Матеріали з досвіду роботи вчителя математики були підготовлені та представлені на виставку передового педагогічного досвіду «Освіта Черкащини» «Плани – конспекти уроків з геометрії у 10 класі» 2016 рік. Також на виставку ППД «Освіта Черкащини – 2018» був представлений навчально – методичний посібник «Застосування сучасних форм, методів і засобів бібліотечної роботи, спрямованих на виховання зростаючої особистості» (автор бібліотекар Гоменюк О.І.)

3. Педагоги школи здійснюють самоосвітню діяльність через різні форми методичної роботи: ознайомлення з новинками фахових видань, підготовка до засідань педагогічної ради (педагогічна рада вирішує актуальні питання шкільного життя, націлює педагогічний колектив на підвищення якості й ефективності освітнього процесу, стимулює розвиток творчого потенціалу, зростання професійної майстерності вчителя. Наприклад, у нашій школі за останній рік педагогічна рада проводилась у таких формах: засідання за круглим столом, перепідготовка, робота над науково-методичною проблемою, презентації перед колегами.

4. Особливим видом діяльності педагогів є науково-дослідна робота та поширення ідей кращого досвіду педагогів школи через активні форми методичної роботи. Результатом такої роботи є публікації у фахових журналах. Достойна робота Румен Л.Ю. «Формування корпоративної культури навчального закладу» опублікована в газеті «Директор школи»; Попик С.І. «Впровадження інтеграції в навчальний процес», опублікована в

журналі « Історія та правознавство». Виховний проект класного керівника Бондаренко О.М. «Батько і мати – два сонця гарячих» опублікований в журналі «Виховна робота в школі». Найбільш змістовна робота учителя математики та інформатики Печенюк С.В. у Всеукраїнському конкурс-захисту науково-дослідницьких робіт Малої академії наук.

На базі школи неодноразово проводилися районні семінари. Проведено семінар-практикум для вчителів хімії та засідання школи молодого вчителя іноземної мови за темою «Навчання іноземної мови молодших школярів»; практичний семінар для новопризначених бібліотекарів «Бібліотека - стратегічний партнер освіти»; інтегрований семінар для вчителів математики і інформатики на якому учителі математики та інформатики поділилися досвідом своєї роботи на тему: «Розв'язування задач на всі дії з дробами», «Довідкова система текстового процесора»; інтегрований семінар вчителів суспільно – гуманітарного циклу на тему: «Духовне виховання та краєзнавча робота на уроках та в позакласній діяльності».

Зростає якість досвіду педагогів, який виявляється насамперед у прагненні і вмінні постійно удосконалювати свою майстерність, вивчати свою роботу і своїх колег. Результативність роботи педагогів залежить від додаткових занять та індивідуальної роботи з олімпійським резервом. Забезпечена участь учнів у Всеукраїнських олімпіадах. На належному рівні проходять предметні тижні, які представляють результати методичної роботи в школі. Результативність самоосвітньої діяльності наших педагогів забезпечується наявністю в школі методичного кабінету, який має матеріали, що наочно представляють практичні результати методичної діяльності в школі:

1. Узагальнений досвід роботи педагогів школи.
2. Матеріали засідань педагогічної ради школи.
3. Матеріали засідань методичної ради.
4. Матеріали роботи шкільних методичних об'єднань.
5. Матеріали науково-методичних семінарів, предметних тижнів.

Усі ці матеріали систематизовані і доступні для використання.

Наші педагоги школи запроваджують різні типи уроків (інтегровані, уроки між предметних зв'язків, ділові ігри, конкурси, екскурсії), впроваджують технології особистісно-орієнтованої моделі та диференційованого підходу, вчать дітей працювати з додатковою літературою, інформацією. З кожним роком зміцнюється методичне забезпечення дітей та вчителів. Підсумком плідної роботи педагогів є гарні результати учнів. Після закінчення нашої школи вони продовжують навчання за кордоном, зокрема м.Дравсько – Поморськ Польща (комплекс шкіл «Готелярство»).

Цікаво, в неординарній формі проходять педради, семінари, на яких зароджуються нові творчі ідеї, обдумані і обґрунтовані рішення.

Мета діяльності методичної роботи в школі полягає у створенні належних умов формування особистості вчителя-новатора. Саме тому ми приділяємо значну увагу організації методичної роботи в системі шкільної освіти для розвитку інноваційного потенціалу вчителя, тому що саме інноваційність забезпечує умови для розвитку вчителя, здійснення права на індивідуальний творчий внесок, особистісну інноваційну свободу саморозвитку.

Література

1. Десятов Т.М. Наука управління загальноосвітнім процесом/ Десятов Т.М. – 2004. – С.79-80.
2. Догару Г.Г. Моделювання науково-методичної роботи школи / Г.Г. Догару // Завуч. Усе для роботи. – 2017. – № 5-6. – С. 2-12.

Мошник О.С.,

вчитель англійської мови

*Мелітопольський навчально-виховний комплекс №16 ММР ЗО
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Доцільність введення раннього навчання іноземної мови визначається тим, що в початковій школі закладається фундамент для подальшого вивчення іноземних мов в основній школі, який вміщує як елементарні базові мовні навички та уміння їх використання так і розвиток у процесі спілкування мовних здібностей, які є необхідними для вивчення іноземних мовленнєвих показників психічного розвитку, а саме: слухова диференціальна чуттєвість, об'єм оперативної і вербальної пам'яті, швидкість мовних узагальнень [2, с.38].

Важливим фактором є також надбання учнями вже в початковій школі мовного досвіду та почуття мови, тому основний напрямок у навчанні іноземної мови у наш час - комунікативний. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання оволодіння комунікативною компетенцією та всіма її компонентами, а саме: мовним, мовленнєвим, соціокультурним, стратегічним. Основною складовою частиною мовної компетенції є фонетична. Її можна визначити як уміння учнів сприймати на слух усі звуки, інтонацію, ритм іноземного мовлення і фонетично грамотно вимовляти звуки в мовленнєвому потоці, додержуючись його ритміко-інтонаційного малюнку, типового для певної комунікативної ситуації. Огляд методичних джерел (Л. Калініна , І. Самойлюкевич, Л. Березенська, О. Казачінер, Л. Резник) дає можливість виділити основи формування слуховимовних та інтонаційних умінь, що закладаються на початковому етапі навчання з наступним їх удо-

сконаленням на середньому і старшому ступенях. У зв'язку з цим, метою дослідження є висвітлення основних технологій формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи. Відповідно до нових програм з іноземних мов для загальноосвітньої школи формування фонетичної компетенції починається з другого класу, що обумовлено комунікативним підходом до навчання іноземної мови. Так, робота над фонетичним матеріалом є не окремим її видом, відірваним від усього ходу уроку, а важливою його частиною, інтегрованою в процес спілкування.

Для компенсації відсутності природного мовного середовища, забезпечення ситуативно зумовленої презентації та опрацювання фонетичного матеріалу доцільно використовувати аудіовізуальні засоби навчання. Для молодшого школяра це може бути звукозапис заримовок, коротких віршів, пісень, прислів'їв, джазових наспівів, ситуативних мікродіалогів, ритмізованих казок, оповідань у виконанні носіїв мови, що є автентичними зразками іншомовного мовлення.

Враховуючи психофізіологічні особливості молодших школярів - наочно-образне мислення, нестійку увагу, розвинуте емоційно-чуттєве сприйняття світу, учитель іноземної мови має вдаватись до нестандартних форм і методів навчання фонетики - ігрової діяльності, елементів драматизації, використовуючи при цьому яскраву, кольорову наочність.

Для того, щоб поставлена під час вступного курсу вимова не погіршилась, удосконалюємо її на кожному уроці за допомогою фонетичної зарядки, що входить до складу спеціальних вправ, спираючись на різні засоби навчання.

Для ефективного формування фонетичної компетенції на початковому етапі навчання звертаємося до прислів'їв. Вони допомагають поставити вимову окремих важких приголосних, особливо тих, які відсутні в рідній мові [1,с7].

Традиційно робота над прислів'ям проводиться в три етапи:

I. Презентація

II. Робота над змістом

Значення деяких слів розкривається за допомогою коментарю, перекладу чи синонімів.

III. Робота над вимовою

Важкі звуки вимовляються ізольовано, потім, відповідно, слово з цим звуком, словосполучення, речення. Спочатку проводиться хорова робота, потім індивідуальна.

Прислів'я можна використовувати як на початку уроку на початковому етапі навчання, коли в дітей формуються навички вимови, так і на середньому етапі навчання, коли використання прислів'їв не лише сприяє підтриманню та вдосконаленню вимовних навичок учнів, але й стимулює їх мовленнєву діяльність. Прислів'я можуть бути використані під час вивчення різних аспектів іноземної мови як ілюстративний матеріал, стимул для усної мовленнєвої

діяльності. Завдяки стислості, емоційності, специфічній римі та ритмічній структурі прислів'я викликають інтерес учнів, легко запам'ятовуються та сприяють більш міцному засвоєнню граматичного матеріалу.

Доцільно виділити джазові наспіви для дітей - це ритмізовані міні-діалоги, побудовані з урахуванням ретельних буденних ситуацій спілкування, які дають змогу дітям навчитися виражати свої почуття та емоції через ритм, наголос, інтонації.

Проблема усунення фонематичного недорозвинення мовлення у початковій школі залишається відкритою. Дуже часто учитель змушує дитину повторити слідом за ним слова й окремі звуки, не враховуючи, що в багатьох випадках, наслідуючи, діти говорять набагато краще, ніж самотійно. Більш точне уявлення про особливості вимови можна сформулювати, використовуючи для дослідження набір різних малюнків. Дитині пропонується кілька малюнків і вона повинна назвати, що на них зображено. Оскільки недоліки вимови стосуються певних звуків, то до цього набору повинні бути включені картинки, у назвах яких є свистячі й шиплячі, дзвінкі та глухі, а також сонорні звуки. Ось орієнтовний перелік того, що може бути зображено на малюнках:

- для виявлення вимови свистячих звуків: sad, sell, Sam, small, stand, zoo, quiz, fox, box, text;
- для виявлення вимови шиплячих звуків: shelf, shirt, bench, cherry, short, chilly;
- для виявлення вимови сонорних звуків: red, rat, rabbit, drum, lamp, little, tram, ribbon.
- у загальноосвітній школі вчителю, у класі якого є діти з мовними порушеннями, необхідно організовувати з ними спеціальні заняття, щоб заповнити прогалини у розвитку звукового боку мовлення, тобто сформулювати чітку (правильну) вимову звуків і розвинути повноцінні фонематичні процеси шляхом диференційованого та індивідуального підходу під час навчання в межах загальної класної роботи та частково в позаурочний час. Тому система подолання фонематичного недорозвинення передбачає два взаємопов'язані напрями роботи:
 - коригування вимови, тобто постановку й уточнення артикуляції звуків, літери яких замінюються на письмі та розрізнення їх на слух;
 - послідовний і планомірний розвиток звукового аналізу й синтезу слова [3, с.22].

Отже, дослідження відкриває перспективи щодо вивчення проблеми формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи в розробці фрагментів уроків з використанням вправ з усунення фонетичного недорозвинення мовлення.

Література

1. Казачінер О. Вивчення прислів'їв та приказок на уроках англійської мови // Англійська мова та література. – 2004. – №14. – С.5-9.
2. Калініна Л., Самойлюкевич І., Березенська Л. Технології

формування фонетичної компетенції учнів // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №3. – С.38.

3. Левина Р.Е. Нарушения письма у детей с недоразвитием речи. – М.,1961. – С. 21-22.

Очеретко Н.А.,

заступник директора з виховної роботи

Павлівська середня загальноосвітня школа

Васильківський район, Дніпропетровська область, Україна

ДОСВІД РОБОТИ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасні умови нашої країни ставлять нові вимоги до виховання та навчання підростаючого покоління. У сьогоденному суспільстві поступово з'явився новий соціальний тип особистості – людина з яскравою індивідуальністю, ділова та впевнена в собі. В цей же час спостерігається нестача моральності у взаємовідносинах між людьми. Роль і значення патріотизму різко падає, відбувається духовне спустошення. Підростаюче покоління поступово віддаляється від вітчизняної культури, від історичного досвіду нашої країни. На це вплинули економічні труднощі, значна соціальна диференціація суспільства, зміна системи моральних цінностей. Стала очевидною поступова втрата звичної для нас патріотичної свідомості.

Саме патріотизм є одним з показників моральності людини. Патріотизм – це любов до Батьківщини; одне з найглибших людських почуттів, закріплених віками. Патріотизм лишається одним з небагатьох понять, які є основоположними, головними у вираженні громадянських почуттів, найвищих засад духовного світу людини.

Патріотизм проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне і що любить особистість. Як зазначив В.О.Сухомлинський, патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів діалектично пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною й емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею. Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань неможливо відокремити від складного цілісного процесу формування особистості.

Головною домінантою виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до своєї Батьківщини, рідної мови, культури, традицій, розвиток національної свідомості гідності, почуття гордості за приналежність до українського народу.

Патріотичному вихованню має бути повною мірою властива випереджальна роль у навчально-виховному процесі. Воно повинне ставати засобом відродження національної культури, припинення соціальної деградації, стимулом пробудження таких моральних якостей, як совість, патріотизм, людяність, творча ініціатива, підприємливість тощо;

засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді, гарантом громадянського миру і злагоди в суспільстві.

Тому саме школа стає необхідним чинником відродження нації, виховання у молоді національної свідомості. Розкутість особистості учня, повага його гідності і самостійності, звернення до витоків народного життя, творче використання у роботі скарбів народної мудрості, духовності, здобутків науки, ідейного потенціалу нашого суспільства, ось дієві чинники, які забезпечують формування особистості громадянина незалежної держави.

Одним з пріоритетних напрямків виховної роботи в нашій школі стало патріотичне виховання, яке передбачає створення умов для формування патріотичних якостей і соціальної компетентності особистості. Цей напрямок роботи став стержнем, основою педагогічного процесу, здійснюючи благотворний вплив на всі його види діяльності.

Метою патріотичного виховання є становлення громадянина патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, правову, соціальну державу, і гарантувати її національну безпеку, знати свої права й обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянському миру і злагоді у суспільстві.

Ми ставимо такі виховні завдання:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей;
- виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;
- визнання й забезпечення в реальному житті прав дитини як найвищої цінності держави і суспільства;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- формування етнічної та національної свідомості, любові до рідного краю, родини, народу;
- визнання духовної єдності всіх регіонів України, спільності культурної спадщини та майбутнього;
- утвердження гуманістичної моральності;
- формування масової культури, оволодіння і вживання української мови як духовного коду нації.

Складовими патріотичного виховання є:

- історико - патріотичне;
- літературно-патріотичне;
- спортивно-патріотичне.

Музейна педагогіка – одна із складових історико - патріотичного виховання особистості. Музей бойової та трудової слави функціонує у Павлівській школі з 9 травня 1986 року. Засновником створення кімнати був колгосп ім. Свердлова. За два роки 1985-1986 вчителі і учні школи займалися пошуковою роботою. Було зібрано багато цікавого матеріалу від

дня заснування нашого села до його сьогодення. У пошуках матеріалу приймали участь вчителі і учні школи під керівництвом вчителя історії Мереги К.П. та вчителя української мови та літератури Шаповал О.П..

Вічне і незабутнє карбування в історії села долею самих її жителів, серед яких Герой Радянського Союзу Гаркуша Федір Іванович, ветеран Байкануру, із небагатьох, хто причетний до запуску першого супутника землі, полковник-інженер, конструктор, випробовував стратегічних ракет – це Бабич Дмитро Леонтійович, людина року США – Бабич Анатолій Олександрович – доктор сільськогосподарських культур, професор, академік Національної академії аграрних наук України, Огіль І.М., Соколовський Г.Г. – керівники партизанського загону часів громадянської та Великої Вітчизняної війни – Бабич Василь Васильович, видатний павлівець, колишній голова колгоспу ім. Свердлова Малишко Ілля Стратонович та багато інших односельців. Довгі роки члени екскурсійної групи шкільного музею підтримували переписку із випускниками 1941 року. Трагічного світанку прощання зі школою всі юнаки вирушили на фронт. П'ятеро з них не повернулося додому. Спогади живих про тяжкі випробування у пеклі війни склали Книгу пам'яті.

Музею надають значну допомогу педагоги активісти та ветерани педагогічної справи, ветеранська організація села, вдови ветеранів ВВ війни, їхні діти і внуки, які безкоштовно передають ті чи інші експонати.

Вони слугують цінними матеріалами для проведення уроків історії, літератури, краєзнавства. Тут проходять екскурсії, уроки мужності, пам'яті, зустрічі з ветеранами війни та праці.

При музеї працює група екскурсіводів з числа учнів 8-11 класів, які знайомлять відвідувачів з експонатами музею. Музей постійно поповнюється новими експонатами, серед яких окремі становлять певну цінність.

Протягом останніх років діяльність пошукових загонів нашої школи проходила у формі проектних досліджень, під час навчально-виробничої практики і протягом року. Уся школа працювала над колективним довгостроковим пошуково-дослідницьким проектом «Народна пам'ять жива».

Його мета:

- патріотичне та моральне виховання учнів;
- збереження історичної пам'яті про захисників Вітчизни;
- розвиток творчих здібностей учнів;
- виховання особистості громадянина – патріота Батьківщини, здатного стати на її захист;
- підготовка молоді до служби у Збройних силах України;
- формування в молоді активної життєвої позиції.

Шляхи реалізації

1. Пошукова діяльність:

- розповідають архіви;

- скорботні обеліски;
- свідчення учасників війни.

2. Меморіальна діяльність:

- документальні пам'ятки;
- монументальні пам'ятки;
- шкільний музей.

3. Шана та повага до захисників Вітчизни

- сімейні архіви;
- написання літопису школи;
- зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни, в'язнями концтаборів, «дітьми війни».

Завдання проекту:

«Народна пам'ять жива»

Пропаганда і активізація краєзнавчого руху серед учнівської молоді; поглиблення знань учнівської молоді з історії рідного краю, її трагічних і героїчних сторінок XX століття через звернення до народної пам'яті;

дослідження історії краю методом «усної історії», через спогади очевидців;

моральне заохочення й стимулювання науково-пошукової діяльності учнів та вчителів;

духовне відродження української нації та формування історичної пам'яті учнівської молоді;

сприяння підвищенню ролі родинного виховання, поглибленню духовної єдності поколінь;

усвідомлення школярами своєї належності до природи і суспільства, створення бази для засвоєння учнями відповідно до вікових особливостей різних видів соціального досвіду, системи цінностей суспільства, морально-правових норм, традицій;

забезпечення набуття учнями досвіду емоційно-ціннісного ставлення до історичного минулого свого краю через вибір змісту, особистісно значущого для дітей, його зв'язок з навколишньою дійсністю, співвідношення системи потреб і мотивів, створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності;

набуття школярами навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психологічних, творчих, моральних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Ключове питання проекту:

Висвітлення нерозкритих сторінок історії рідного краю – села Павлівки.

Основні питання:

1. Роль особи в історії рідного краю.

2. Яку загрозу становили наші земляки сталінському режиму.
3. Яка доля молоді села під час німецького нового порядку.
4. Якою трагедією повернулась Велика Вітчизняна війна для сімей Павлівки.
5. Листи із фронту – це просто звістка чи рядок історії.
6. Що може жити вічно? (Про наших земляків, які служили чи воювали за кордоном)
7. Який внесок павлівців у ліквідації Чорнобильської трагедії.

До складу цього проекту увійшли міні-проекти.

- «Наші земляки вивезені до Німеччини в роки ВВ війни»;
- «Історія Великої Вітчизняної війни в історії сімей Павлівки»;
- «Повернені імена або минуле з гірким присмаком»;
- «Історія мого села»;
- «Пам'ятники мого села»;
- «Нашого цвіту по всьому світу» (воїни інтернаціоналісти);
- «Історія моєї школи»;
- «Родом з нашого села»;
- «Чорнобильські дзвони»;
- «Трудова слава односельців»;

Робота над проектами передбачає, що кожна дитина в школі повинна набути досвіду активної участі у пошуково - дослідній діяльності, розвинути в собі вміння самостійно генерувати ідеї, знаходити засоби працювати в інформаційному полі, визначаючи цікаві факти та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Педагогічний колектив школи робить все для того, щоб учні пам'ятали батьківський поріг, стежину, порослу споришем, яка веде до батьківської оселі, полум'яні кетяги калини, які є вічними ліхтариками, що освітлюють життєвий шлях, тихі плеса р. Терси, старезну яблуню чи грушу – тобто все те, що ми називаємо малою батьківщиною, те з чого починається любов людини до свого народу.

Прокопова О.С.,

директор

Харківський ліцей № 149 Харківської міської ради

м. Харків, Харківська область, Україна

Селевко Ю.П.,

заступник директора з НВР

Харківський ліцей № 149 Харківської міської ради

м. Харків, Харківська область, Україна

Формальова С.В.,

заступник директора з НВР

Харківський ліцей № 149 Харківської міської ради

м. Харків, Харківська область, Україна

STEM-ОСВІТА ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЛІЦЕЮ

Сучасний світ швидко змінюється. З'являються нові технології, які змінюють не тільки матеріальний та соціальний аспекти буття людини, а й провокують зміни в економіці та на ринку праці. Крім появи нових професій, з'являтимуться і принципово нові вимоги до працівників. Адже життя нового суспільства потребуватиме і особистості нового типу – здатної до сучасних умов соціальної мобільності, до засвоєння передових технологій, до креативного підходу у вирішенні життєвих ситуацій, до самостійного прийняття рішень і відповідальності за них.

Одним із соціальних інститутів, що виконує функцію підготовки підростаючого покоління до життя є школа. І сьогодні, ми, повинні подумати про те, що саме школа, готує людину майбутнього, якій буде потрібна всебічна підготовка і знання з найрізноманітніших освітніх галузей, інженерії та технологій. Тому модернізація освітнього середовища є нагальною потребою.

І мотиватором такої модернізації стає STEM.

Чому саме STEM?

Бо STEM – це освіта майбутнього, це комплексний міждисциплінарний підхід, який поєднує у собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою. У цьому гармонійному поєднанні – головна перевага STEM, бо як і наше життя – усі предмети – взаємозалежні та інтегровані в єдине ціле [5, с. 53; 2, с.27; 3].

Метою діяльності ХЛ № 149 є підготовка конкурентноспроможного випускника, здатного до навчання та розвитку у змінному високотехнологічному, мультикультурному середовищі, який не просто вчиться генерувати цікаві ідеї, а й відразу втілює їх у життя, навчається планувати свою діяльність.

Колектив Харківського ліцею № 149 почав робити перші кроки у запровадженні STEM в освітній процес з 2017 року. Особливістю навчання в

нашому ліцеї є поглиблене вивчення не тільки предметів природничо-математичного циклу, але й філологічного напрямку. Це сприяє долученню до процесу впровадження STEM-освіти і вчителів гуманітарних предметів.

Перед педагогічним колективом ліцею постало завдання розробити стратегію дій з впровадження STEM:

- опрацювати нормативно-правові документи;
- вивчити підходи та особливості сучасної STEM-освіти;
- проаналізувати можливості впровадження STEM в ХЛ № 149 [4].

Була проведена організаційно-методична робота серед педагогів закладу щодо впровадження STEM-орієнтованого навчання. Адміністрація ліцею взяла участь у роботі WEB-STEM школи 2017, 2019, 2020. Були проведені семінари для ознайомлення вчителів з особливостями STEM-освіти, учителі брали активну участь у вебінарах та конференціях, присвячених STEM-освіті. Це забезпечило інформаційний супровід методичної роботи вчителів ліцею та сприяло підвищенню їх творчого потенціалу.

Були визначені основні напрямки впровадження STEM у ліцеї: STEM-урок, проектна діяльність, впровадження в освітній процес LEGO, STEM- екскурсії, пошуково-дослідницька діяльність, проведення КФМР для вчителів з розповсюдження досвіду роботи.

Міждисциплінарний підхід STEM освіти реалізується в ліцеї під час проведення інтегрованих уроків [6, с. 91]. Учителі ліцею накопичили досвід проведення інтегрованих уроків з біології та математики, біології та хімії, математики та трудового навчання, біології та української мови, української літератури та іноземної мови. Під час таких уроків учні набувають здібності видозмінювати ті стереотипи мислення, яких вони вже навчилися, вчать моделювати нові підходи до осмислення раніше засвоєного або нового матеріалу, створюють певні продукти (презентації, текстові документи, тощо), розвивають творчі здібності та удосконалюють комунікативні навички.

Особливе місце у впровадженні STEM-освіти посідає використання інформаційно-комунікаційних технологій. У ліцеї діють два кабінети інформатики, на базі яких, в тому числі, проводяться і інтегровані уроки.

Ефективним засобом STEM-освіти в ліцеї є проектна діяльність [6, с. 92; 1, с. 11, 13]. У ліцеї функціонує творча науково-інформаційна лабораторія «Формат», головною метою якої є створення умов для творчого та інтелектуального розвитку дитини в позаурочний час, формування дослідницької компетентності, здатності до самостійних спостережень, дослідів, експериментів. Творчою науково-інформаційною лабораторією «Формат» був ініційований проект «Цікава наука», метою якого стала популяризація науки серед учнів початкової школи та сприяння позитивного ставлення до неї. Учасниками проекту стали шість груп учнів 8-9-х класів, кожна з яких презентувала учням початкової школи практичну значимість

однієї з наук: біології, хімії, фізики, математики, географії, інформатики. Проект «Цікава наука» сприяв поглибленню знань учнів про навколишній світ, формуванню навичок пошуково-дослідницької діяльності та початку формування наукового світогляду учнів.

В масштабах ліцею були проведені проекти «День Води», «День Землі». У цей день усі уроки будувалися навколо зазначених тем. Ці тематичні Дні наочно продемонстрували можливості інтеграції у створенні цілісного образу світу [2, с.27].

Окремої уваги заслуговує використання ЛЕГО як засобу STEM-освіти в ліцеї. Вчителями ліцею активно впроваджується міжнародна програма «Шість цеглинок». Практика їх використання свідчить про зростання мотивації до навчання в учнів 1-х класів. Учні 4-го класу взяли участь у проекті «Конструктор ЛЕГО – гра чи захоплююче та розвиваюче навчання» і довели, що ЛЕГО може бути не тільки іграшкою, але й будівничим матеріалом для створення побутових дрібничок, як-то ключниця, підставка для телефону та зарядного пристрою, авангардною фото рамкою, пеналом.

У ліцеї проводяться фестивалі ЛЕГО-творчості. У них беруть участь учні початкової школи, які виступають і в ролі авторів архітектурних шедеврів і в ролі відвідувачів АРТ-фестивалів. Учням пропонується сконструювати архітектурний об'єкт, використовуючи деталі ЛЕГО. Фестивалі викликають неабиякий інтерес та захоплення у відвідувачів.

Таким чином, проектна діяльність сприяє реалізації особистісного потенціалу учнів, а дослідницькі навички та практичний досвід, набуті у процесі проектної діяльності, сприятимуть прискоренню адаптації молоді до мінливого світу. Саме STEM-освіта надає можливості для розвитку дослідницьких вмінь учнів.

Потужним засобом заохочувального відбору учнівської молоді, яка зможе реалізувати себе в науково-технічній сфері, є участь у міжнародних інтерактивних конкурсах, олімпіадах, турнірах, конференціях, наукових пікніках, фестивалях та інших інтелектуальних змаганнях.

Успішний розвиток STEM-освіти здійснюється через залучення ресурсів та співробітництво у процесі навчання й викладання із зовнішніми учасниками, такими, як вищі навчальні заклади, наукові музеї, природничі центри, підприємства, громадські та інші організації. Учні ліцею беруть участь у майстер-класах, воркшопах, науково-освітніх лекціях, що проходять під час проекту «Канікули з Політехом». Учителі ліцею активно використовують потенціал STEM-екскурсій, які проводиться в умовах виробництва, музею, виставки, лабораторії, природного ландшафту з метою спостереження і вивчення учнями різних об'єктів і явищ навколишнього середовища, розширення і доповнення знань, які вже були вивчені на уроках.

З метою залучення учнів до практичної діяльності, перенесення пізнавально-творчої атмосфери наукових пікніків, днів науки та наукових музеїв в ліцеї був створений музей «STEM на долонях», суть якого полягає

у створенні експозиції наукового музею в школі. У музеї «STEM на долонях», зібрані пристрої, які знайомлять з історією розвитку інформаційних технологій. Можна проїнятися духом історії тих речей, які зараз стали невід'ємною частиною життя кожного з нас і побачити з чого все починалося, до кожного експонату можна доторкнутися і усвідомити як став можливим сучасний технологічний розвиток. На базі центру старшокласниками проводяться тематичні лекції та майстер-класи для учнів середньої та початкової школи.

Накопиченим досвідом з використання STEM технології учителі ліцею діляться з колегами під час проведення районних практичних семінарів та на сторінках періодичних видань.

Навчання – це не просто передача знань від учителя до учнів, це спосіб розширення свідомості і зміни реальності. Раннє залучення учнів в STEM сприяє розвитку креативного мислення, формуванню компетентності дослідника, кращій соціалізації особистості. STEM крокує в ногу з часом, відкриваючи нові можливості. Ми крокуємо в ногу зі STEMом.

Література

1. Андрієвська В. М. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі / В. М. Андрієвська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. – Випуск 2 (41). – С. 11-14.
2. Балик Н. Р. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти / Н. Р. Балик, Г. П. Шмигер // Фізико-математична освіта. – 2(12). – 2017. – С. 26-30.
3. Журавель Т. О. Інтегроване навчання – основний складник STEM-освіти / Т. О. Журавель, Н. О. Соколова. - [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2016/12/09.pdf>
4. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році : Лист ІМЗО від 22.08.19 р. № 22.1/10-2876 - [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1jF4z8ADQGX59abukBq8N5JRi8Vd4AmvI/view>
5. Патрикеева О. О. Актуальність запровадження STEM-навчання в Україні / О. О. Патрикеева // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. – К.: Освіта України. – 2015. – № 17-18(41). – С. 53-57.
6. Патрикеева О. Упровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: методичний аспект // Рідна школа. – 2017. – № 9-10. – С. 90-95.

Рибак Н.А.,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Миколаївський класичний ліцей
Миколаївська міська рада Миколаївська область, Україна
Столяр О.М.,
керівник кафедри ІКТ
Миколаївський класичний ліцей
Миколаївська міська рада Миколаївська область, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ АДМІНКАБІНЕТ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Світ змінюється: впровадження хмарних технологій стрімко зростає та кардинально визначає розвиток закладів освіти. Сьогодні здобувати освіту та надавати освітні послуги можна не тільки за партою в школі. Тому ефективність та результативність впровадження будь-яких інноваційних форм та методів роботи в галузі освіти у великій мірі залежить від того, хто саме є носієм цих нововведень та наскільки керівники закладів освіти, що впроваджують дану діяльність, морально, теоретично, психологічно й практично готові працювати по-новому.

Адміністрація Миколаївського класичного ліцею розуміє, що освітні і управлінські процеси повинні бути цілком керовані, тому два роки тому завдання створення єдиного інформаційного простору стало першочерговим. Для реалізації цієї мети були задіяні науково-методичний, інформаційний, технологічний, організаційний та педагогічний потенціал методичної служби ліцею: створити безкоштовний інструмент для адміністрації, вчителів, учнів, батьків з метою оптимізації освітнього процесу.

Одним з невід'ємних компонентів інформаційного простору нашого освітнього закладу є електронний *АДМІНКАБІНЕТ* – це пакет *G Suite for Education* (хмарні інструменти для освітніх закладів, до доступних сервісів яких входять додатки для відправки повідомлень і спільної роботи).

Загальною перевагою для всіх користувачів електронного *АДМІНКАБІНЕТУ* є те, що отримати доступ до інформації можна не лише з персонального комп'ютера чи ноутбука, але також з нетбука, смартфона, планшета. Головною вимогою для доступу є наявність Інтернету, а для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу; споживачі (адміністрація, педагоги, учні, батьки) використовують програми без їх установки. Вся робота виконується в мережі Інтернет. Користувачеві для роботи необхідні лише дві речі: стабільне підключення до мережі Інтернет та браузер. У цьому полягає головна характерна особливість хмарних сервісів.

Хмарні технології – це технології обробки даних, у яких комп'ютерні ресурси надаються Інтернет-користувачу як онлайн-сервіси. Це і можливість

створення та редагування офісних документів онлайн, і складні математичні обчислення, для яких потужності одного персонального комп'ютера недостатньо. По суті, на сьогоднішній день хмарні технології для освітнього закладу – це одна велика концепція, що включає в себе багато різних понять:

- програмне забезпечення, інфраструктура, потужні комп'ютери;
- менше витрат на закупівлю програмного забезпечення і його систематичне оновлення;
- необмежений обсяг збереження даних;
- доступність з різних пристроїв і відсутність прив'язки до робочого місця;
- забезпечення захисту даних від втрат та виконання багатьох видів навчальної діяльності, контролю і оцінювання, тестування он-лайн, відкритості освітнього середовища;
- економія коштів на утримання технічних фахівців тощо.

Для впровадження нових форм проведення уроків, безпечного зберігання даних і електронного обміну даними в Миколаївському класичному ліцеї протягом двох навчальних років використовується пакет *G Suite for Education*, базовий тарифний план якого доступний для освітніх установ безкоштовно. З початком розвитку хмарних технологій ми проводили аналіз можливості розгортання освітнього простору ліцею на різних платформах, проте перевагу надали саме цьому пакету.

З метою результативного впровадження нововведень у ліцеї пройшов майстер-клас *«Інформаційне освітнє середовище освітнього закладу»*, в якому взяли участь усі вчителі. Педагогічним колективом були опрацьовані питання: структури сучасного інформаційного освітнього середовища; організації взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу; використання хмарних технологій. На сьогодні завдяки засобам *G Suite for Education* вчителі користуються онлайновими середовищами для зберігання навчальних матеріалів, створюють сайти груп для спільної роботи і швидкого обміну інформацією, отримують у своє розпорядження засоби планування та аналітики.

Після реєстрації в *G Suite for Education* педагогічний колектив та учні отримали ліцейський електронний обліковий запис, що забезпечує доступ до ліцензійного програмного забезпечення, до спільних документів, сервісів, які недоступні у звичайному обліковому записі. Це дало змогу створити єдиний інформаційний простір Миколаївського класичного ліцею та організувати колективну діяльність усіх учасників освітнього процесу. Звичайно, учні швидко опановують нові сервіси, проте й і педагоги не відстають від своїх вихованців, розуміючи вимоги часу.

Крім цього, підключення ліцею до *G Suite for Education* надало необмежений обсяг дискового простору всім користувачам, це дозволяє зберігати документи, представлені за допомогою стандартних офісних програм. Це закритий домен, на якому можна розміщувати навчальні

матеріали і оголошення, робити розсилки і заповнювати електронний журнал з оцінками учнів (уся комунікація відбувається через хмарні сервіси Google, такі як *Google Drive*, *Google Docs*, *Google Sheets*, *Google Slides*, *Google Classroom*, *Forms*, *Calendar*, *Sites*, *Hangouts Meet*, *Groups*, а також корпоративну пошту *Gmail*). Реєстрація в *G Suite for Education* – це спосіб об'єднати в одному місці комунікацію сотень людей і забезпечити безпечність персональних даних, адже домен закритий. Платформа *Google Drive* працює як додатковий жорсткий диск доступний на будь-яких пристроях. Це місце, де зручно зберігати фотографії, відео й документи з можливістю надавати до них доступ (спільний доступ) колегам, однокласникам і навіть співпрацювати над вмістом з іншими користувачами.

Найбільшу практичну значимість маємо при роботі з управлінською документацією: в електронному АДМІНКАБІНЕТІ другий рік продуктивно та органічно функціонують кейси: «Адміністративний кабінет», «Методичний кейс», «Аналітика МКЛ», «Цивільний захист» і 95 предметних курсів. Електронний АДМІНКАБІНЕТ містить в собі не тільки інформацію, що знаходиться у віртуальних кейсах. Це окремий, специфічний вид діяльності, що об'єднує процес збору, обробки, оформлення, розміщення інформації з процесом інтерактивної комунікації. Відпадає потреба «бігати з папірцями на узгодження по різних кабінетах» – усі документи розміщено в сховищі *Google Drive* і доступ до окремих груп документів надано тільки тим працівникам, які за них відповідають.

Члени колективу мають різний доступ до документів: адміністрація і секретар мають доступ до всього пакету документів; психологу, керівникам предметних кафедр, класним керівникам, учителям надано доступ до документів згідно з розподілом їх **функціональних** повноважень. Проте у разі необхідності спільний доступ до певного документа може надаватися відповідній особі. Можливість спільно й одночасно віддалено працювати над одним і тим же документом, безумовно, полегшує роботу, робить її злагодженою, зручною для всіх учасників освітнього процесу. Відпала проблема багаторазової пересилки інформації, що редагується. У сховищі знаходиться один документ, над яким можуть працювати декілька осіб, і цей документ завжди має свою найсвіжішу версію.

Надійність сервісу від компанії Google позбавила адміністрацію страхів втратити інформацію, оскільки тепер вона надійно захищена. Таким чином, *Google Drive* покликаний полегшити нам життя і більше не залежати від переносних накопичувачів інформації.

Електронний АДМІНКАБІНЕТ використовується для розв'язання багатьох педагогічних завдань: організація віддаленої роботи як вчителів, так і учнів; створення он-лайн майданчиків для обміну досвідом і знаннями; розвиток і збереження бази знань освітнього закладу; автоматизація документообігу; полегшення роботи вчителів за допомогою формування бази електронних шаблонів документів; проведення дистанційного навчання для

учнів з використанням *Google Classroom*, потужного, безкоштовного інструмента для адміністраторів, вчителів, учнів та їх батьків.

Основні переваги електронного *АДМІНКАБІНЕТУ*: інформативність (містить інформацію про освітню діяльність освітнього закладу); доступність (ознайомитися з документами може будь-який його користувач незалежно від того, де він знаходиться); дієвість (надає інформацію про життєдіяльність освітнього закладу 24 години на добу 7 днів на тиждень); ефективність (допомагає ефективно вирішувати проблеми та розширює сфери діяльності); економічність (створення та підтримка електронного *АДМІНКАБІНЕТУ* у хмарних технологіях не потребує грошових витрат).

Платформа забезпечує доступ усіх педагогічних працівників до хмарних технологій та дає можливість отримувати актуальну інформацію у зручний час за допомогою будь-якого пристрою, що має доступ до мережі Інтернет. Основна задача, яка знайшла вирішення – це робота з учнями на відстані. Засвоїти матеріал уроку, позбутися прогалин у знаннях є найголовнішим для ліцеїстів. Можна так організувати роботу учнів, щоб і домашні завдання перевіряти в он-лайн режимі. Перевагою сучасного навчання є можливість надавати консультацію за темою у будь-який момент.

Хмарні технології широко використовуються у ліцеї для надання учням персонального доступу до мережевих ресурсів в освітніх курсах. Це, з одного боку, дає можливість педагогу контролювати інформацію, що надходить, а з другого – розвиває самостійність і відповідальність учнів. Крім того, учні надійно позбавлені впливу мережевої реклами. На основі технологій хмарних сервісів освітня платформа дозволяє максимально ефективно використовувати наявні програмно-апаратні ресурси, а учні мають можливість застосовувати на практиці найсучасніші комп'ютерні інструменти.

За допомогою пакету *G Suite for Education* учителі надають освітні послуги (дистанційно, індивідуально, диференційовано тощо), оптимізують адміністративні завдання і спонукають своїх учнів до критичного мислення – і все це без порушення поточних робочих процесів. Використання цих інструментів заохочує співробітництво, творчість та критичне мислення педагогічного колективу Миколаївського класичного ліцею.

Література

1. Начало работы с G Suite for Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://support.google.com/a/answer/2856827?hl=ru>
2. Основні поняття хмарних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicfox.com/uk/lektsiya-1-osnovni-ponyattya-hmarnyh-tehnolohij/>
3. Основные и дополнительные сервисы для G Suite for Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела інформації: https://support.google.com/a/answer/6356441?hl=ru&ref_topic=9001238

Хвоя І.М.,

заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель біології
*Сколівська загальноосвітня школа І – ІІІ ступенів
м. Сколе, Львівська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ SCRUM-ПІДХОДУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТИ

Зважаючи, на євроінтеграцію українського суспільства, заклади освіти перебувають у пошуку інноваційних шляхів. В нашому такому динамічному світі, що так швидко змінюється, людина теж повинна бути динамічною, вміти приймати рішення.

Актуальність даної теми розкриває можливості використання Scrum-підходу в управлінській діяльності. Така методологія є продуктивною і ефективною в умовах сучасного освітянського виклику, яка розвиває вміння працювати в команді та підвищує комунікативні навички педагогів.

Метою статті є розгляд принципів використання гнучкого управління SRUM на сучасному етапі розвитку педагогічної науки.

На педагогів суспільство покладає найскладнішу, найвідповідальнішу місію – виховання, навчання та розвиток громадян України. Саме тому в освітній галузі відбуваються реформаційні процеси, спрямовані на досягнення якісно нового рівня освіти, який відповідатиме міжнародним стандартам. Для того, щоб забезпечити такий рівень освіти сучасна управлінська діяльність повинна мати інноваційний характер, тобто генерувати і реалізувати нові ідеї, освітні ініціативи. Інновації в управлінні дають змогу підтримувати конкурентноспроможність нашої освіти, зміцнювати національну безпеку держави, суспільства й особистості.

Однією із таких шляхів є використання Scrum-підходу, який ефективно розроблявся американськими науковцями (К. Швабер, Дж. Сазерленд, Дж. Маккен, М. Сміт, К. Мартін, Д. Старр) у сфері економіки та був представлений у вітчизняній освіті А. Ткаченко, яка розкрила можливості використання Scrum в освітній сфері діяльності.

Скрам (Scrum) — це підхід до розробки, випуску та підтримки функціонально складних продуктів.

Скрам (з англ. Scrum – штовхання, сутичка навколо м'яча в регбі) — це підхід, який дозволяє вирішувати складні адаптивні проблеми, і водночас продуктивно та творчо розробляти продукти найвищої якості.

Скрам — це процесний підхід, який використовують для управління роботою над складними продуктами з початку 90-х років. Скрам не є процесом, технікою чи дефінітивним методом. Це радше підхід, який дозволяє застосовувати різноманітні процеси та техніки. Скрам демонструє відносну ефективність Вашого способу управління продуктом та технік роботи, спонукаючи Вас постійно покращувати продукт, команду та робоче

середовище [2, с.76-77].

Скрам передбачає Скрам Команди (Scrum Teams) з відповідними ролями (roles), події (events), артефакти (artifacts) та правила (rules) (рис. 1). Кожен компонент Скраму має своє призначення та є ключовим для успіху та використання Скраму [3].

Рис. 1 Організація SCRUM команди

Застосування Скраму

Першочергово Скрам було створено для управління продуктами та їх розробкою. Починаючи з 90-х років, Скрам широко застосовували у всьому світі для, того щоб: 1. Дослідити та визначити потенційні ринки, технології та можливості продукту. 2. Розробляти продукти та вдосконалювати їх. 3. Випускати продукти та вдосконалювати їх декілька разів на день. 4. Розробляти та підтримувати хмарні (онлайн, захищені, на вимогу) та інші операційні середовища для продукту. 5. Підтримувати та оновлювати продукти.

Скрам застосовують для розробки програмного та апаратного забезпечення, вбудованого програмного забезпечення, мереж інтерактивних функцій, автономних машин, шкіл, урядів, маркетингу, управління діяльністю організацій та всього, що ми використовуємо щодня, як в особистому так і в соціальному плані.

Суть Скраму полягає у маленькій команді. Маленька команда є надзвичайно гнучкою та адаптивною. Ці переваги очевидні не лише для однієї маленької команди, але й для декількох чи багатьох команд або ж навіть мереж команд [1, с.78] .

Цінності Скраму

Якщо почуття обов'язку, сміливість, зосередженість, відкритість та повага є основою роботи Скрам Команди, то в такому випадку найважливіші *принципи Скраму* – *прозорість, перевірка та адаптація* – легко втілюються в життя і стають основою співпраці. Члени Скрам Команди вивчають та досліджують ці цінності під час роботи з подіями, ролями та артефактами Скраму.

Успішне використання Скраму залежить від того, наскільки вміло люди втілюють ці принципи. *Кожен бере на себе зобов'язання досягти цілей Скрам Команди. Члени Скрам Команди поважають один одного та почуваються самодостатніми та незалежними [1, с.78].*

1. Скрам Команда

Скрам Команда складається з Власника Продукту (Product Owner), Команди з Розробки (Development Team) і Скрам Мастера (Scrum Master). Скрам Команди є самоорганізовані та крос-функціональні. Самоорганізовані команди самі обирають як найефективніше виконати роботу та не чекають вказівок від людей, які не входять до складу команди.

Модель Скрам Команди створена для того, щоб оптимізувати *гнучкість, креативність та продуктивність роботи.*

А) Власник Продукту

Власник Продукту відповідає за досягнення максимальної якості продукту, який є результатом роботи Команди з Розробки. Лише Власник Продукту відповідає за Беклог Продукту (Product Backlog), який зазначає елементи, над якими Скрам Команда працюватиме найближчим часом.

Усі рішення Власника Продукту відображаються у вмісті та впорядкуванні Беклогу Продукту.

Б) Команда з Розробки

Команда з Розробки (фото 1) складається з професіоналів, які розробляють потенційно придатний до випуску Інкремент “готового” продукту в кінці кожного Спринту. “Готовий” інкремент повинен бути готовий уже на час Ревю Спринту. Інкремент створюють тільки члени Команди з Розробки.

Якщо в Команді з Розробки менше трьох осіб, тоді взаємодія зменшується, і як наслідок продуктивність знижується. Крім того, на певному етапі Спринту невелика команда може зіткнутись із нестачею необхідних знань та не зможе розробити потенційно готовий до випуску Інкремент продукту (найкраще працює це з 5-6 людьми).

Фото 1. Робота Команди з Розробки над Продуктом

В) Скрам Мастер

Скрам Мастер відповідальний за поширення та підтримку Скраму, а

також допомагає команді зрозуміти теоретичні засади, практики, правила та цінності Скраму.

Скрам Мастер:

- є водночас *лідером та помічником для Скрам Команди*;
- *тісно співпрацює з Власником Продукту*;
- *активно допомагає Команді з Розробки* [3] .

2. Події Скраму

А) Спринт

Основою Скраму є Спринт, що триває місяць або менше (наприклад, тиждень), в результаті якого створюють “готовий” та потенційно придатний до випуску Інкремент продукту.

Спринт складається із Планування Спринту, Щоденних Скрамів, розробки, Ревю Спринту, та Ретроспективи Спринту.

Б) Планування Спринту

Робота, яку будуть виконувати під час Спринту, планують на нараді з Планування Спринту. Скрам Команда спільно розробляє план.

Протягом Планування Спринту Скрам Команда також починає формувати Ціль Спринту. Ціль Спринту (Sprint Goal) — це мета, яку буде досягнуто під час Спринту завдяки реалізації Беклогу Спринту, і яка вказує Команді з Розробки, чому вона створює цей Інкремент.

Ціль Спринту — це мета, яку можна досягти за Спринт, виконавши Беклог Спринту. Вона пояснює Команді з Розробки для чого створюється Інкремент.

В) Щоденний Скрам

Щоденний Скрам — це 15-хвилинна нарада для Команди з Розробки, яку проводять кожного дня Спринту. На цій нараді Команда з Розробки планує роботу на найближчі 24 години. Такий підхід оптимізує співпрацю та результативність команди за допомогою перевірки того, що було зроблено з часу проведення попереднього Щоденного Скраму та планування роботи на наступний Спринт.

Г) Ревю Спринту

Ревю Спринту проводять в кінці Спринту для перевірки Інкременту та в разі потреби адаптації Беклогу Продукту. Під час Ревю Спринту Скрам Команда та зацікавлені особи обговорюють роботу, виконану за час Спринту. Ревю Спринту не є статусною нарадою, це радше неофіційна зустріч, презентація Інкременту, спрямована на отримання відгуків про роботу Команди та покращення співпраці.

Результатом Ревю Спринту є переглянутий та виправлений Беклог Продукту.

Д) Ретроспектива Спринту

Ретроспектива Спринту дає Скрам Команді можливість перевірити себе та створити план дій для покращення процесів та роботи вже в наступному Спринті.

Ретроспектива Спринту відбувається після Рев'ю Спринту перед наступним Плануванням Спринту [3].

3. Артефакти Скраму

А) Беклог Продукту

Беклог Продукту — це впорядкований список усього, що повинен містити продукт; він є єдиним джерелом вимог до будь-яких змін у продукті. Власник Продукту відповідає за Беклог Продукту, його вміст, доступність та впорядкування.

Б) Беклог Спринту

Беклог Спринту — це набір елементів Беклогу Продукту, вибраних для виконання у поточному Спринті, план розробки Інкременту продукту та досягнення Цілі Спринту.

В) Інкремент

Інкремент — це сума всіх виконаних вимог Беклогу Продукту, реалізованих під час поточного Спринту та всіх попередніх Спринтів. Інкремент є готовою роботою; кроком у баченні продукту або цілі [3].

Отже, ця методологія передбачає вирішення цілої низки питань (проблем), пов'язаних із самостійним пошуком необхідної інформації, забезпечення активної командної діяльності.

Використання SCRUM-підходу в управлінській діяльності є досить ефективним, адже дає змогу вирішити різного рівня проблеми, продуктивно та творчо, прийняти оригінальні рішення, розробити продукти найвищої якості.

Для кращої ефективності створюється команда із 5 людей. Між собою вони розподіляють ролі і кожен виконує чітко відведені йому функції.

Отже, використовуючи SCRUM-підхід ми розвиваємо рефлексивне мислення, творчу активність, здатність до командної роботи.

Література

1. Книберг Х., Скарин М. Kanban и Scrum: выжимаем максимум. Каталог изданий библиотеки США. 2010. с.78

2. Ткаченко А. Scrum-метод в проектном управлении как отражение технологии блокчейн в высшем образовании. Актуальные вопросы образования. Роль университетов в формировании информационного общества : сб. материалов Международной научно-методической конференции, 29 января – 2 февраля 2018 года, Новосибирск. В 2 ч. Ч. 2. Новосибирск : СГУГиТ, 2018. С.76–77

3. Scrum basics: посібник із Скраму. URL: <https://www.scrumguides.org/docs/scrumguide/v2017/2017-Scrum-Guide-Ukrainian.pdf>.

Щедрина М.Р.,
директор

*КЗ «Кам'янсько-Дніпровська районна гімназія
«Скіфія» Кам'янсько-Дніпровська міська рада
Кам'янсько-Дніпровський район, Запорізька область, Україна*

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: ЯК ПОРОЗУМІТИСЯ УЧАСНИКАМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?(АВТОРСЬКИЙ ПРОЕКТ)

Актуальність проекту. Проблема.

У шкільному житті щодня перетинаються три великі групи: учні, вчителі і батьки. І кожна з них має свої інтереси і пріоритети.

Концепція НУШ – перший документ реформи, який визначив основні засади нової освіти, вивів поняття «педагогіка партнерства». У її основі – те, що батьки і школа є однаково важливими суб'єктами освітнього процесу та мають спільну мету: дитина, якій подобається навчатись, і яка потім зможе реалізувати себе і бути щасливою завдяки знанням і навичкам, отриманим у школі.

Отже, батькам, учителям і шкільним адміністраціям потрібно співпрацювати. Звісно, це потребує готовності до діалогу кожної зі сторін, бажання батьків бути дійсно залученими в освіту своєї дитини, чіткого розмежування зон впливу і відповідальності та використання школами методик для налагодження співпраці. Водночас, дитина так само є суб'єктом освіти, і її бажання враховуються під час ухвалення рішень (наприклад, через учнівське самоврядування чи опитування). **Місія нової української школи** - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що:

По-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу.

По-друге, партнерство задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше.

По-третє, такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі.

Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей.

Актуальність зазначеної проблеми досить очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст та форми використання педагогіки партнерства, глибше залучати родини до побудови освітньої траєкторії дитини.

Вона ґрунтується на простих, але надзвичайно важливих

принципах:

- взаємоповазі всіх учасників навчального процесу;
- довірливих стосунках та спільній наполегливій праці;
- позитивному та доброзичливому ставленні одне до одного;
- порозумінні та ефективній комунікації задля досягнення спільної мети;
- забезпеченні права вільного вибору моделі співпраці (всі учасники освітнього процесу мають бути рівними);
- соціальному партнерстві (добровільності визнання власних обов'язків та обов'язковість їх виконання).

Засади педагогіки партнерства є основоположними для взаємин батьків та вчителя. Адже саме поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дітей прикладом для наслідування. Вони впливають на світогляд школярів, на сприйняття ними своєї суспільної ролі, на уявлення про значення навчання у нашому житті. Завдяки такому підходу батьки можуть повною мірою включитися до навчального процесу.

Закон «Про освіту» (ст.55) надає батькам вибір впливати на навчання власної дитини, на визначення траєкторії її навчання, на організацію освітнього процесу в закладі. У батьків з'явилась можливість більш активно брати участь у розробці проєктів, стратегії розвитку школи, у виборах її директора, вони мають змогу обирати зручну для себе форму допомоги школі, вчителям, класним керівникам, дитячому колективу, разом з педагогами брати відповідальність за реалізацію поставлених завдань, активно долучатися до змін в освіті.

Педагоги повинні ініціювати і залучати родини до участі в побудові нової української школи, в здобутті спеціальних знань про вікові особливості дитини, знайомити з ефективними методами виховання дитини.

Проблема: Недостатня підтримка з боку батьків процесів оновлення змісту та методів навчання в початкових класах.

Причини проблеми:

- демонізованість батьків ЗМІ та громадською думкою відносно нової української школи;
- недостатній рівень обізнаності батьків щодо змісту Концепції «Нова українська школа»;
- байдуже ставлення батьків до навчального процесу;
- розбіжності в поглядах батьків на освітній процес;
- недостатня просвітницька робота вчителів серед батьків щодо змісту реформування початкової освіти;

Вирішення цієї проблеми в гімназії дозволить:

- мінімізувати загрозу виникнення непорозумінь;
- оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири;

- зменшити ризик виникнення конфліктних ситуацій. А якщо суперечності все ж виникнуть, їх завжди можна розв'язати конструктивно, знайшовши компромісне рішення;

- батьки та вчителі можуть допомагати одне одному краще розуміти інтереси, потреби та можливості дітей. Це дозволить обрати найбільш ефективну модель співпраці та підготує школярів до самостійного життя;

- педагоги можуть допомагати батькам відкривати нові таланти школярів, стимулювати їхні інтереси та освітні можливості. А батьки як найперші вчителі дитини, здатні допомогти знайти з нею спільну мову.

Взаємодія між учителем та батьками в рамках педагогіки партнерства включає такі елементи:

- постійну комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми (створення чатів чи груп у соціальних мережах та месенджерах, проведення відеобесід);

- неформальне спілкування (спільне святкування визначних подій та свят, які мають важливе значення для життя дітей та школи);

- усебічну допомогу й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів;

- участь батьків у навчальному житті своїх дітей (добровільна допомога під час створення навчальних матеріалів та формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом).

1. Мета проекту:

- Сформувати в учителів, учнів та батьків поняття «педагогіка партнерства» яке побудоване на принципах: поваги до особистості; доброзичливості і позитивного ставлення; довіри у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей);

- ***переконати батьків у перевагах Нової української школи ;***

- створити правила гімназії, які будуть враховувати інтереси дітей, вчителів і батьків.;

- ***впровадити меморандум про співпрацю між педагогами, батьками та учнями для побудови педагогіки партнерства.***

2. Завдання:

1. Організувати для вчителів гімназії просвітницьку роботу з питань оновлення інструментарію сучасного педагога для реалізації Концепції НУШ.

2. Познайомитись з досвідом педагогіки партнерства активних шкіл України та зарубіжжя (через Інтернет-мережу чи шляхом відвідування цих шкіл)

3. Провести серед батьків опитування з питання «Батьки і гімназія»

4. Ознайомити батьків з особливостями НУШ.

5. Учителям гімназії опанувати технології проектування моделі партнерської взаємодії з сім'єю та ефективні комунікації учителя з батьками у побудову соціального партнерства

6. Створити освітнє середовище, яке засноване на принципах педагогіки партнерства :

- Навчальний тренінг – це форма активної взаємодії педагога та батьків, завдяки якій учасники отримують нові корисні знання та формують позитивний досвід вирішення нагальних проблем.

- Педагогічний практикум – це спосіб розвитку педагогічного мислення у батьків, під час якого можна ознайомитися з найбільш ефективними стратегіями розв'язання навчальних та педагогічних ситуацій.

- Круглий стіл – обговорення, яке проводиться з метою обміну думками задля вирішення конкретних проблем.

- Ділова гра – форма спільної роботи вчителя та батьків, коли учасники, виконуючи певні ролі, спільно знаходять оптимальні варіанти вирішення проблемної ситуації.

- Дискусія – традиційна, але дієва форма взаємодії з батьками, коли всі учасники активно висловлюють свою позицію щодо проблемного питання,

аргументовано її відстоюють, конструктивно критикують думки колег та спільними зусиллями знаходять компромісні варіанти вирішення питань.

- Індивідуальні зустрічі дозволяють обговорити важливі питання, які стосуються життя та навчання кожної дитини.

3. Очікувані результати.

1. Створення меморандуму про співпрацю між батьками, вчителями, адміністрацією і учнями.

4. Проектна команда

- Учителі гімназії, що знаходяться у творчому пошуку шляхів **формування нових правил у взаємовідносинах між усіма учасниками освітнього процесу.**

- учнів гімназії, що мають потребу в освоєнні проектних технологій, практичному застосуванні своїх знань.

- активні батьки що можуть і хочуть брати участь у вирішенні проблем гімназії.

6. Терміни виконання проекту (02 вересня 2019 – 26 лютого 2020)

7. Етапи виконання проекту.

№	Зміст діяльності	Термін виконання	Відповідальні
1	Підготовчий етап. Зустрічі вчителів, учнів та батьків – кожної групи окремо. Під час цих зустрічей кожна група напрацює механізми вирішення найбільш важливих для неї проблем.	02 вересня-25 жовтня 2019	Творча група
2	Етап реалізації. Зустріч у форматі “учні-вчителі-батьки”. Представники всіх трьох груп разом обговорять напрацювання попередніх зустрічей та узгодять ті позиції, які прийнятні для всіх сторін.	04 листопада – 27 грудня 2019	Творча група
3	<i>Підсумковий етап.</i> Розробка правил співіснування в гімназії між учасниками навчального процесу.	13 січня - 26 лютого 2020	Творча група

8. Зміст діяльності на кожному етапі.

№	Зміст діяльності	Термін виконання	Відповідальні

9. Ресурсне забезпечення проекту

№	Потреби в ресурсному забезпеченні	Кількість, вартість	Сума	Джерела надходження

10. Можливі ризики реалізації проекту

Задачі проекту	Сутність ризиків	Ступінь впливу на реалізацію проекту	Вірогідність виникнення	Способи мінімізації

Література

1. Концепція «Нова Українська школа» Електронний ресурс – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna_serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки.http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf
3. Нова Українська школа: poradnik dla vchytelja. – Київ: «Літера ЛТД», 2018

Лисицина С.Ю.,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Заклад загальної середньої освіти № 8
м.Мелітополь, Запорізька область, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ» (УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ З ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ РОЗРОБКИ УРОКУ)

Сучасна українська освіта долає нелегкий шлях від консервативної педагогіки до педагогіки гуманно-особистісної, творчо-змістової, орієнтованої на розширення можливостей компетентного вибору особистістю життєвого шляху. Очевидно, що до такого вибору може бути готова тільки розвинена особистість, здатна вирішувати складні завдання кризового періоду. Визначальним фактором розвитку такої особистості є формування вмінь керувати власною емоційною сферою. У зв'язку з цим дуже важливе значення в педагогіці набуває розвиток особистості засобами соціально-емоційного і етичного навчання.

Важливим завданням сучасного педагога є не лише розвиток дитячої словесної творчості, пробудження творчих здібностей дитини в процесі літературно-письмового діалогу, а й формування навичок керувати емоціями.

Соціально-емоційне і етичне навчання побудоване на трьох вимірах, які відповідають типам знань і компетенцій: усвідомленість, співпереживання, залученість, кожен із цих вимірів можна розглядати на трьох рівнях: особистісному, соціальному та системному. увага до себе, увага до інших і увага до взаємозалежності та систем.

Три виміри СЕЕН — усвідомленість, співпереживання і залученість — дуже тісно пов'язані між собою, тому на схемах перетинаються. Кожен містить певний набір компетенцій, яких можливо навчати окремо, але найкраще розглядати в спільному контексті.

Щоб діяти конструктивно (як особистість чи колектив), потрібно спершу **усвідомити** проблему. Другий крок — включитися в неї емоційно: це мотивує до дії (**співпереживання**). І третій крок — діяти вміло (**залученість**).

Сучасна освіта вимагає нового підходу до методів викладання в навчальних закладах. Педагоги не мають права відстати від інноваційних

методів викладання предметів, але поряд з цим соціально-емоційне навчання займає чи не найважливіше місце у педагогіці. Зрозуміло, що необхідно дати учневі не лише хороші знання і вміння, але й розуміння того, що він важливий, він – особистість, він може змінити світ на краще. Щоб навчити учнів самостійно мислити, приймати рішення, працювати в групах, розвивати комунікативні, творчі здібності, брати відповідальність на себе, педагогам доводиться вивчати та використовувати нові методики. Методика формування особистості засобами соціально-емоційного навчання - це триада усвідомленості, співпереживання й умілої залученості, яка може принести найкращі результати для людини та її оточення. Вона перегукується з іншою: голова – серце – руки. СЕЕН розбиває все на ці три виміри, щоб учні й учениці легше засвоїли кожен із них окремо, а тоді зрозуміли разом.

Ідея про те, що підтримка базових людських цінностей допомагає самій людині та іншим, здобуває все більшого поширення. Дослідження по цілому світу доводять зв'язок між етичними цінностями та процвітанням особистості. Соціально-емоційне і етичне навчання є інноватикою у педагогіці, а інновація — це не будь-яке нововведення, а тільки таке, яке серйозно підвищує ефективність освітньої системи. Відповідно розвиток інноваційних процесів — є способом забезпечення модернізації освіти, підвищення її якості, ефективності та доступності.

Особисто для мене найцікавішими є такі інноваційні методичні вправи СЕЕН: ресурсність, заземлення, зчитування – ці вправи розвивають вміння знаходити баланс між психологічним і фізичним станом. Окрім тілесної збалансованості, для керування емоціями потрібен також контроль над розумом та імпульсами, без якого учні й учениці залежатимуть від своїх ментальних емоцій та почуттів. Цей контроль своєю чергою залежить від уміння тримати увагу і не відволікатися на емоції чи щось інше. Отже, ця сфера ґрунтується на вихованні стійкої уваги.

Метою програми розвитку СЕЕН є якісна зміна особистості випускника: прекрасна професійна підготовка, підвищення його культурного рівня, вміння правильно поводити себе в суспільстві, вміти бачити ситуацію, самостійно вирішувати проблеми, керувати емоціями.

Особистісний рівень СЕЕН

Програма соціально-емоційного і етичного навчання реалізовується на трьох

рівнях :особистісному, соціальному і системному.

Перший рівень із трьох – **особистісний**, тобто той, що стосується внутрішнього життя учнів і учениць як окремих особистостей. На цьому рівні діти вивчають три виміри соціально-емоційного й етичного навчання через такі складові: увага і самоусвідомленість, співпереживання собі та саморегуляція. Кожній із цих складових присвячено окремі підрозділи. Увага і самоусвідомленість означають скерування уваги на ментальний і фізичний стан людини як на показники рівня стресу й благополуччя людини, її емоцій

тощо.

Наступна складова, співпереживання собі, навчає розглядати емоції в ширшому контексті. Зокрема, розуміти, що емоції не з'являються нізвідки — а мають причини й часто постають із потреб. Коли учні й учениці усвідомлюють, що за їхніми емоційними реакціями стоять їхні уявлення й потреби, вони виходять на глибший другий рівень емоційної грамотності, який своєю чергою може поліпшити їхню самооцінку. Розуміння того, що емоції з'являються не лише через зовнішні стимули, а й на базі внутрішніх потреб, допомагає учням і ученицям ставитися до себе більш реалістично, менше критикувати себе за власні емоції та менше звинувачувати й судити себе. Це також сприяє розвитку самоповаги та визнанню власної цінності й цінностей. У цій складовій поєднано дві взаємопов'язані теми: «розуміння емоцій у контексті» та «прийняття себе».

1.1 Увага і самоусвідомленість

Метою особистісного рівня є навчити учнівство поєднувати пряму усвідомленість сигналів тіла й розуму та інформацію про тіло й розум, отриману зі сторони (від третіх осіб). Це — перший крок до емоційної грамотності. Іншими словами, діти навчаються самостійно розпізнавати емоції, з якими стикаються (для прикладу, гнів), прислухаючись до свого тіла й розуму, і при цьому мати інтелектуальне розуміння того, що таке гнів як емоція.

Три основні теми цієї складової: дослухатися до свого тіла й самовідчуттів, дослухатися до емоцій та складати ментальні карти.

Починаємо з уміння дослухатися до свого тіла й самовідчуттів. Воно допомагає учням і ученицям приділяти увагу тому, що відбувається всередині тіла, на рівні фізичних самовідчуттів. Тіло, якщо дослухатися до нього, може слугувати постійним джерелом інформації про стан нервової системи. Адже емоційні стани, як правило, супроводжуються змінами в організмі — стрибками пульсу, напруженістю або розслабленістю м'язів, відчуттям жару або холоду і так далі. Нервова система дуже швидко реагує на ситуації (наприклад, відчуття загрози або безпеки) і робить це на рівні, який оминає функції усвідомленості та контролю, тобто за межами свідомості. Відтак зчитування тілесних самовідчуттів може бути кращим джерелом інформації про свій емоційний стан для учня або учениці, ніж налаштування суто на психологічні переживання.

У контексті СЕЕН зчитування сприяє розвитку емоційної грамотності, а також є помічним саме по собі в різних ситуаціях.

Навчаючись дослухатися до своєї нервової системи через усвідомленість тілесних самовідчуттів, учні й учениці поступово засвоять уміння визначати ознаки стресу і стану комфорту. Така усвідомленість є першим кроком до навички збалансовувати власне тіло й повертатися до стану фізіологічного комфорту, який своєю чергою є передумовою для того, щоб діяти у найкращих інтересах для себе та інших.

Наступне стійке вміння – дослухатися до емоцій. Уміння дослухатися до свого тіла й регулювати його є базовим для того, щоб навчитися дослухатися до своїх емоцій та почуттів, оскільки що спокійніше тіло, то легше зосередитися на емоційних переживаннях.

1.2. Співпереживання собі

Вимір співпереживання на особистісному рівні — це співпереживання собі. У структурі СЕЕН співпереживання собі означає щире турботу про себе, особливо про власний внутрішній світ. Складова співпереживання собі обертається довкола іншого важливого аспекту для розвитку емоційної грамотності — здатності розуміти емоції в ширшому контексті, до якого входять також власні потреби. Цей додатковий шар емоційної грамотності сприяє поліпшенню самооцінки, оскільки коли учениці й учні розуміють, як виникають емоції та як вони пов'язані з їхніми потребами, вони менш осудливо ставляться до власних переживань. Коли діти чіткіше бачать емоції та розуміють, що вони минулі, виникають у контексті та відтак не є невід'ємними частинами їхніх особистостей, це допомагає їм ставати впевненішими у собі.

Розуміти емоції у контексті допомагає критичне мислення, особливо щодо цінностей, потреб та очікувань учнів і учениць. Якщо у процесі виховання самоусвідомленості діти вчать чути й розпізнавати свій внутрішній світ, думки та емоції, то тут вони досліджують і доходять до розуміння того, що емоційна реакція на ситуацію з'являється під впливом не лише зовнішніх чинників, а й внутрішніх уявлень, які проростають із власних потреб. Ситуація, яка запускає стан тривожності, може виникати унаслідок бажання мати більше певності там, де це неможливо. Подія, яка запускає гнів, може виникати унаслідок потреби, щоб тебе поважали. А відчуття безнадії або розчарованості може з'явитися унаслідок бажання миттєво змінити ситуацію, для якої насправді потрібно більше часу й терплячості. Розуміння того, що внутрішні очікування й уявлення відіграють головну роль у виникненні емоцій, є важливою гранню емоційної грамотності. Воно допомагає учнівству збагнути, що зміна своїх ставлень, очікувань і поглядів може дати довготривалі позитивні зміни звичних моделей і тенденцій.

Озброєні цим розумінням учні й учениці здатні краще розпізнавати й високо ставити власну цінність, а ще виховувати відчуття власної гідності й упевненості та помічати нереалістичні очікування, з яких може проростати нездорова самовпевненість.

Розуміння ширшого контексту виникнення емоцій також пов'язане з таким аспектом співпереживання собі, як прийняття себе. Приймати себе — дуже важливо, оскільки в сучасному суспільстві гнів часто скеровують усередину. Надмірні самокритика і ненависть до себе не лише шкодять здоров'ю і щастю, а й можуть обернутися насильством проти себе та інших.

1.3. Саморегуляція

Набір тем особистісного рівня зосереджений довкола виховання

емоційної грамотності — уміння визначати природу і контекст своїх емоцій та знати, як ефективно давати собі з ними раду. Якщо учнівство не навчиться долати складності внутрішнього психологічно-емоційного світу, воно не зможе обходити глибоко вкорінені звички, які обмежують самоконтроль та свободу. Тому дуже важливо розвивати глибший рівень емоційної усвідомленості разом з інструментами для розпізнавання та регулювання потенційно руйнівних емоцій. Оскільки метою успішного управління емоціями є щасливе й здорове життя, то виховання емоційної грамотності можна описати метафорою емоційної гігієни. Фізична гігієна дає нам змогу не допустити хвороби та поліпшити самопочуття. Так само й емоційна грамотність допомагає учнівству чітко відзняти емоції, які шкодять їхньому благополуччю, від тих, які сприяють. Ці конкретні навички й інструменти учнівство може використовувати для уникнення емоційного затьмарення і для виховання поведінки, яка допомагає досягати успіхів і процвітати.

Праця над собою, запропонована дітям на особистісному рівні СЕЕН, є далекою від егоїзму і неетичності. Вона підсилює природну стійкість учнів та учениць, чим створює базу для етичної поведінки. Якщо зрозуміти цей аспект СЕЕН, його можна легко застосувати до соціального й системного рівнів, адже чимало тих самих навичок стосуються і їх, розширюючись на міжособистісний, суспільний та глобальний контексти.

Навчитися контролювати розум та імпульси учнівству допоможуть практики зрівноваження тіла. Без фізичної саморегуляції дітям буде складно досягати стабільності й ясності думок. А це своєю чергою ускладнюватиме зростання в інших компетенціях.

У структурі СЕЕН збалансований фізичний стан є важливим фундаментом для інших практик – наприклад, рефлексивних або відточення уваги. Три базові навички СЕЕН, які збалансовують тіло та врегульовують нервову систему, це ресурсність, заземлення та зчитування (див. кольоровий блок нижче). Це травмоорієнтовані навички, але ними можна користуватися незалежно від того, чи пережила людина серйозний травматичний досвід.

Дуже важливо, щоб учителі розуміли різницю між тілесною зрівноваженістю та звичайним розслабленням і навіюванням сонливості. Суть у тому, щоб навчитися балансувати тіло й свідомість так, аби цей баланс підтримував увагу і навчання. Зрівноваженість — це стан активності, стійкості та збалансованості, а не в'ялості чи сонливості. Відтак практики тілесної збалансованості не повинні зводитися до того, щоб діти розслабилися, полежали або подрімали.

Тілесна збалансованість особливо важко дається (утім, вона для них також дуже важлива) дітям зі складними життєвими обставинами, заплутаним емоційним станом і певними захворюваннями. Діти, як і дорослі, мають свої чинники стресу, і коли дитина поводить ся «нечемно», це часто пояснюється тим, що вона переживає певний дискомфорт, спричинений стресом. Уміння знаходити тілесну збалансованість допомагає учнівству

давати собі раду з цим миттєвим неприємним відчуттям. А деколи пошук тілесної урівноваженості слугує переходом від здорової фізичної активності до зосередженої праці: наприклад, коли настає час завершити ігри на вулиці й повернутися до навчання.

Аби навчитися ефективно знаходити тілесну врівноваженість – незалежно від техніки, – учнівству необхідно до неї звикнути. Може минути чимало часу, перш ніж діти й підлітки навчаться врегульовувати власне тіло. Як і для будь-якої навички, практика відіграє важливу роль: що частіше, то краще. А вже володіючи умінням знаходити тілесну врівноваженість, учні й учениці можуть переходити до освоєння контролю над розумом та імпульсами.

Соціальний рівень СЕЕН

Соціальний рівень багато у чому схожий на особистісний, тільки в центрі уваги тут не особистість, а інші люди. Цей рівень теж має три виміри — усвідомленості, співпереживання і залученості. До усвідомленості належить базова усвідомленість присутності інших та визнання себе соціальною істотою — тобто такою, що живе у зв'язці з іншими, чий вчинки впливають на оточення і яка потребує інших людей. Сюди також входить розуміння схожостей та відмінностей між людьми і як їх між собою поєднати. Суть виміру співпереживання в тому, аби перенести знання, отримані на особистісному рівні, на інших: розуміти емоції інших у контексті, аби краще розуміти їх самих і менше судити їх, виховувати співпереживання та інші просоціальні емоції й поведінку (такі як удячність, прощення, щедрість та смиренність). І насамкінець, у вимірі залученості, діти навчаються позитивного й конструктивного ставлення до інших за допомогою вищеописаних усвідомлення та розуміння. Сюди належить також управління взаєминами з іншими людьми та виховання в собі таких навичок і поведінки, які сприяють добробуту інших людей, – розуміючи, що добробут інших у тривалій перспективі означає і власне благополуччя.

Ось три складові соціального рівня: міжособистісна усвідомленість, співпереживання іншим та навички побудови взаємин. Міжособистісна усвідомленість — це здатність людини розпізнавати й цінувати внесок інших у її благополуччя. Співпереживання іншим – це розвиток природного для людини вміння розуміти почуття інших і бачити світ із їхньої позиції. Навички побудови взаємин – це виховання практичних умінь, необхідних для конструктивного спілкування та ефективної взаємодії між людьми.

2.1. Співпереживання іншим

Міжособистісна усвідомленість та цінування інших прокладають шлях до виховання цілого ряду просоціальних умінь та етичних установок. Теми цієї складової стосуються найважливіших із них: розуміти почуття та емоції інших у контексті, цінувати та виховувати в собі доброту й співпереживання та цінувати й виховувати в собі інші етичні установки. У системі навчання СЕЕН їх зібрано в складову «Співпереживання іншим».

Наступна тема – цінувати та виховувати в собі доброту й співпереживання. Співпереживання – це потужна засада етичної поведінки, від якої виграємо і ми самі, і інші люди.

Системний рівень СЕЕН. Подібно до того, як учні й учениці здатні відчувати власну та чужу поведінку, вони так само природно уміють розуміти, як працюють системи. Якщо поглиблювати це розуміння та застосовувати до складних ситуацій критичне мислення, то можна розвинути комплексніший та більш практичний підхід до людських взаємин. Відтак можна навчитися оцінювати власні пориви до тих чи інших дій на предмет того, чи справді вони допоможуть у ширшому контексті та тривалій перспективі.

Вирішення проблем стає більш цілісним процесом і не зводиться до дроблення складних речей на дрібні, не пов'язані між собою елементи.

Системне мислення не означає, що ми мислимо виключно цілими групами речей, які умовно можна назвати «системами». Таке мислення можна застосовувати до будь-чого: предметів, процесів, подій. Адже системне мислення – це підхід, а не тип мислення лише для певних явищ. Його характерна риса – розглядати речі не як відокремлені статичні одиниці, а як динамічні й контекстуально пов'язані з іншими, як взаємозалежні частини більшого й комплекснішого цілого.

Системне мислення включене до програми СЕЕН із метою навчити учнівство мислити усвідомлено. Цей підхід допомагає виховати в собі епістемологічне смирення, навчитися цінувати діалог і спілкування, а також складність думок, а не просто цілодобове мислення. Як і на попередніх двох рівнях, тут учнівство виховує в собі глибшу усвідомленість, критично осмислює просоціальні цінності та аналізує можливості досягнути бажаних результатів через практику залученості. Отже, на третьому рівні СЕЕН є такі три теми: поцінювання взаємозалежності, визнання спільності з людством та залученість до локальної і світової спільнот.

3.1. Визнання спільності з людством

Глибше розуміння взаємозалежності, особливо у поєднанні з навичками емпатичної турботи із соціального рівня, повинно підсилити в учнів і учениць відчуття турботи за інших та відкрити їм природу взаємозв'язків між людьми. Усе це можливо підсилити і закріпити шляхом виховання у дітей визнання спільності з людством. Учнівство навчалось користуватися критичним мисленням на особистісному рівні, щоб віднайти місце для власних емоцій у ширшому контексті, зокрема, серед своїх потреб, і відтак розвинути емоційну усвідомленість та співпереживання собі. У цій складовій є дві теми: цінувати фундаментальну рівність усіх людей та цінувати вплив систем на благополуччя.

Відомості про авторів

Андрющенко Світлана Юріївна, вчитель математики та фізики Слобожанської гімназії № 2 смт. Слобожанське Зміївського району Харківської області

Бардика Ліна Дмитрівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 51 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Бачурська Тетяна Анатоліївна, заступник директора комунального закладу «Дніпрорудненська гімназія «Софія» - загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1» м. Дніпрорудне Василівського району Запорізької області

Безрукава Людмила Іванівна, вчитель української мови та літератури, заступник директор з НВР Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 122 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Бекітова Зоя Олександрівна, вчитель біології, практичний психолог Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №119 КМР ДО м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Білобринь Наталія Володимирівна, вчитель початкових класів ПШ №53 м. Львова Львівської області

Богдан Ірина Вікторівна, учитель англійської мови Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів ім. А.С.Макаренка № 100 м. Харків Харківської області

Бондаренко Оксана Миколаївна, директор Кочержинського навчально – виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів» Паланської сільської ради Уманського району Черкаської області

Брич Катерина Анатоліївна, вчитель біології Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів – академічний ліцей №15» Кам'янської міської ради м. Кам'янське Дніпропетровської області

Броваренко Алла Миколаївна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 51 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Венька Людмила Григорівна, вчитель математики та інформатики Полтавської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7 імені Т.Г. Шевченка м. Полтава Полтавської області

Гаєвська Майя Миколаївна, вчитель інформатики Чемеровецького НВК №1 «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, ліцей та МНВК» смт. Чемерівці Хмельницької області

Гах Інна Михайлівна, вихователь Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради м. Ніжин Чернігівської області

Гевліч Андрій Михайлович, вчитель історії Комунального закладу "Образіївський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів імені І.М.Кожедуба - дошкільний навчальний заклад Шосткинської міської ради Сумської області" с. Образіївка Шосткинського району Сумської області

Глушак Марина Володимирівна, вчитель української мови та літератури Комунального закладу «Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 30

Харківської міської ради Харківської області імені Героя Радянського Союзу С.О.Борзенка» м. Харків Харківської області

Годована Тетяна Леонідівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №121 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Гойда Ольга Петрівна, вчитель англійської мови Рівненського навчально-виховного комплексу № 12 м. Рівне Рівненської області

Гребьонкіна Світлана Мар'янівна, вчитель початкових класів Криворізької ЗОШ І-ІІІ ступенів № 126 Дніпропетровської області

Гриньова Антоніна Петрівна, вчитель-методист початкової школи Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 130 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Грицай Олена Василівна, вчитель географії Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 114 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Грінченко Тетяна Василівна, вчитель початкових класів Великокопанівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів с. Великі Копані Олешківського району Херсонської області

Громицький Віктор Васильович, вчитель предмета «Захист Вітчизни» Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 113 м.Харків Харківської області

Гуро Катерина Вікторівна, вихователь КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді» м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Гутич Емілія Юрївна, вчитель української мови та літератури Великолазівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів с. Великі Лази Ужгородського району Закарпатської області

Дацко Оксана Віталіївна, заступниця директорки з навчально-виховної роботи, координаторка шкільної служби порозуміння «Коло друзів», медіаторка НММ ГО «Ла Страда-Україна», тренерка-фасилітаторка навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – гімназія» м. Жмеринки Вінницької області

Демчишина Алла Іванівна, вчитель початкових класів Комунального закладу «Широківська опорна школа» смт Широке Широківського району Дніпропетровської області

Дмитренко Яна Олександрівна, вчитель англійської мови Іванківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Херсонської області

Дурицький Петро Сергійович, вчитель історії Харківської гімназії №12 Харківської міської ради м. Харків Харківської області.

Дядченко Людмида Анатоліївна, вчитель початкових класів Комунального закладу загальної середньої освіти 1-3 ступенів № 12 (КЗЗСО 1-3 ступенів №12) м. Жовті Води Дніпропетровської області

Жадановський Сергій Миколайович, вчитель української мови та літератури Петропавлівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Куп'янської районної ради Харківської області

Задорожна Олена Миколаївна, вчитель початкових класів Лисівської філії І -ІІ ступенів Корнинського опорного освітнього закладу І –ІІІ ступенів Корнинської селищної ради с.Лисівка Житомирської області

Зобенько Лариса Вікторівна, учитель математики Городищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 м. Городище Черкаської області

Іванова Ольга Миколаївна, вчитель початкових класів Комунального закладу «Хашуватський ліцей» с. Хашувате Гайворонського району Кіровоградської області

Ігошева Марина Павлівна, вчитель іспанської мови Херсонської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 54 з поглибленим вивченням іспанської та інших іноземних мов м. Херсон Херсонської області

Калюжна Алла Сергіївна, вчитель початкових класів Коростенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 11 м. Коростень Житомирської області

Карпенко Світлана Іванівна, вихователь Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради м. Ніжин Чернігівської області

Кизименко Оксана Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель української мови і літератури Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 142 м. Харків Харківської області

Коваль Олена Миколаївна, соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 113 Харківської міської ради Харківської області

Ковальова Юлія Вікторівна, вчитель географії та економіки КЗ «Лиманська ЗОШ І-ІІІ ст.» Харківської області

Колодійчук Олена Сергіївна, вчитель біології Криворізького науково-технічного металургійного ліцею № 16 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Коломійченко Лариса Михайлівна, педагог-організатор Прилуцького закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ст. № 7 (ліцей № 7) Прилуцької міської ради Чернігівської області м. Прилуки Чернігівської області

Кондратюк Лідія Славетівна, вихователь ГПД початкових класів Житомирського навчально-виховного комплексу спеціального типу № 59 м. Житомир Житомирської області

Корніленко Алла Іванівна, вчитель початкових класів КОЗЗСО «Раївський НВК» Дніпропетровської області

Кремповська Тетяна Ярославівна, вчитель географії Миколаївського класичного ліцею Миколаївської міської ради Миколаївської області

Куницька Вікторія Сергіївна, вчитель англійської мови Новокаховської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №10 м. Нова Каховка Херсонської області

Курта Наталія Василівна, вчитель-методист української мови та літератури Лисівської філії І-ІІ ст. Корнинського ООЗ І-ІІІ ст. с. Лисівка Попільнянського району Житомирської області

Лисенко Оксана Вікторівна, вихователь КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді» м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Лисицина Світлана Юріївна, заступник директора з навчально-виховної роботи закладу загальної середньої освіти № 8 м. Мелітополь Запорізької області

Літвінчук Оксана Миколаївна, вчитель хореографії КЗ «ЛЗОШ І-ІІІ ст. №19» м. Луцьк Волинської області

Люц Анастасія Олександрівна, вчитель англійської мови в початкових класах Куцурубський ЗЗСО І-ІІІ ступенів ім. Т.Г. Шевченка село Куцуруб Миколаївської області Очаківського району

Люшненко Таміла Олександрівна, вчитель початкових класів ЖНВК СТ

№59 ЖМР м. Житомир Житомирської області

Макаренкова Світлана Василівна, вчитель української мови та літератури Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 121 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Мізюріна Олена Леонідівна, вчитель початкових класів Комунального закладу «Сахновщинський навчально-реабілітаційний центр» Харківської обласної ради смт. Сахновщина Харківська область

Малєєва Валентина Іванівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 121 Дніпропетровської області.

Мороз Ірина Володимирівна, вчитель української мови та літератури КОЗЗСО «Раївський НВК» Дніпропетровської області

Мотузко Світлана Борисівна, учитель української мови та літератури, вища категорія, «Старший учитель» Згурівського навчально-виховного комплексу «Гімназія – загальноосвітня школа І ступеня» с. Згурівка Згурівського р-ну Київської області.

Мошник Олена Сергіївна, вчитель англійської мови Мелітопольського навчально-виховний комплексу №16 ММР ЗО м. Мелітополь Запорізької області

Олійник Світлана Станіславівна, вчитель математики і фізики, класний керівник Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 34 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Очеретько Наталія Анатоліївна, заступник директора з виховної роботи Павлівської середньої загальноосвітньої школи Васильківського району Дніпропетровської області

Паласєва Марина Віталіївна, вихователь Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради м. Ніжин Чернігівської області

Пасєка Юлія Анатоліївна, вчителька української мови та літератури, зарубіжної літератури Чемеровецького НВК№1 (Бережанська філія) с. Бережанка Чемеровецького району Хмельницької області

Пашетнєва Олена Леонтіївна, вчитель історії та правознавства КЗ «Кам'янсько-Дніпровська районна гімназія «Скіфія» Кам'янсько-Дніпровської міської ради Запорізької області

Перерва Зоя Валентинівна, вчитель російської мови Зачепилівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Зачепилівської селищної ради Зачепилівського району Харківської області

Пододіменко Інна Іванівна, канд. пед. н., вчитель англійської мови, Хмельницької середньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 24 м. Хмельницький, Хмельницької області

Подшивалова Людмила Павлівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель мистецтва Мелітопольської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 4 Мелітопольської міської ради Запорізької області м. Мелітополь Запорізької області

Попович Наталія Леонідівна, учитель української мови і літератури комунального закладу "Новгородківський навчально-виховний комплекс" "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів -дошкільний навчальний заклад" смт Новгородка Кіровоградської області

Потапова Людмила Миколаївна, вчитель біології Комунального закладу «Новгородківський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І – ІІІ

ступенів - дошкільний навчальний заклад» Новгородківської районної ради Кіровоградської області

Потравка Лідія Іванівна, вчитель музичного мистецтва, художньої культури та мистецтва Погребської загальноосвітньої школи I-III ступенів Драбівської районної державної адміністрації Черкаської області

Прокопєць Тетяна Валеріївна, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель фізики та інформатики «Водянська середня загальноосвітня школа – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів» Гречаноподівської сільської ради Широківського району Дніпропетровської області

Прокопова Олена Семенівна, директор Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради м. Харків Харківської області

Протас Вікторія Володимирівна, вчитель початкових класів Марганецької спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №9 з поглибленим вивченням окремих предметів м. Марганець Дніпропетровської області

Радченко Галина Миколаївна, вчитель початкових класів Синельниківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 м. Синельниково Дніпропетровської області

Радкевич Маргарита Петрівна, вчитель початкових класів Комунального закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 12 м. Жовті Води, Дніпропетровської області

Рибак Наталя Анатоліївна, заст. директора з навчально-виховної роботи Миколаївського класичного ліцею Миколаївської міської ради Миколаївської області

Сабада Ірина Володимирівна, вчитель розвитку мовлення КЗ «Куп'янська СШ» ХОР м. Куп'янськ Харківської області

Саталкіна Ольга Петрівна, вчитель початкових класів Сколівської загальноосвітньої школи I- III ступенів м. Сколе Львівської області

Селевко Юлія Петрівна, заступник директора з НВР Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради Харківської області м. Харків, Харківської області

Сигіль Наталія Михайлівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, керівник гуртка «Сокил» («Джура») загальноосвітньої школи I-III ступенів с. Яблунів Гусятинського району Тернопільської області

Сидорчук Олеся Анатоліївна, вчитель початкових класів Пряжівської загальноосвітньої школи I-II ступенів с. Пряжів Житомирського району Житомирської області

Скріпниченко Людмила Миколаївна, вчитель початкових класів загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області м. Кропивницький, Кіровоградської області

Степанченко Оксана Сергіївна, учитель української мови та літератури Бердичівського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу № 4 Житомирської області

Степчина Наталія Петрівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Корецької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 м. Корець Рівненської області

Столяр Оксана Миколаївна, керівник кафедри ІКТ Миколаївського класичного ліцею Миколаївської міської ради Миколаївської області

Страшна Людмила Василівна, вихователь КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді» м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області

Ткачук Лариса Павлівна, вчитель обслуговуючої праці ОКНЗ «Лозуватська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів імені Т.Г. Шевченка» Дніпропетровської області

Фадєєва Катерина Сергіївна, вчитель англійської мови Гирявоїсковицької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів с. Гиряві Ісківці, Лохвицького району Полтавської області

Федорчук Наталя Іванівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 126 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області

Формальова Світлана Василівна, заступник директора з НВР Харківського ліцею № 149 Харківської міської ради м. Харків Харківської області

Хасенко Настасія Володимирівна, вчитель історії, правознавства Майської філії І-ІІ ступенів КОЗО «Кисляньська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів с. Майське Синельниківського району Дніпропетровської області

Хвоя Ірина Миколаївна, вчитель біології Сколівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів м. Сколе Львівської області

Холеван Лілія Марківна, вчитель образотворчого мистецтва Підзахаричівського НВК «Перлина Гуцульщини» Путильського району Чернівецької області

Чернова Ольга Ігорівна, вчитель інформатики Рівненського навчально-виховного комплексу № 12 Рівненської міської ради м. Рівн, Рівненської області

Швець Ніна Анатоліївна, вчитель української мови та літератури Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 122 м. Кривий Ріг Дніпропетровської області

Швець Світлана Микитівна, вчитель початкових класів Житомирського навчально-виховного комплексу спеціального типу №59 м. Житомир, Житомирської області, Україна

Щеднова Наталія Василівна, заступник директора з НВР, вчитель музичного мистецтва та мистецтва комунального закладу «Загальноосвітній ліцей м. Покров Дніпропетровської області»

Щедрина Марина Робертівна, директор КЗ «Кам'янсько-Дніпровська районна гімназія «Скіфія» Кам'янсько-Дніпровської міської ради Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області

Юхимчук Тетяна Іванівна, вчитель основ здоров'я технологічного багатoproфільного ліцею з загальноосвітніми класами ім. Артема Мазура м. Хмельницький Хмельницької області

Якимець Лілія Леонідівна, вчитель початкових класів Житомирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 м. Житомир Житомирської області

Ялинська Вікторія Вікторівна, практичний психолог Мелітопольської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 22 Мелітополь Запорізької області

Яніна Валерія Михайлівна, учитель англійської мови, учитель-методист, Заслужений учитель України Сумської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 1 імені В.Стрельченка м. Суми Сумської області

Янішевська Олена Анатоліївна, вчитель початкових класів Пряжівської ЗОШ І-ІІ ступенів Житомирського району

**Збірник тез доповідей
учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**«Практика роботи сучасного вчителя:
інноваційні розробки та традиційні методики»**

05 травня 2020 р.

Видавник: Центр прогресивної освіти «Генезум»
Електронна пошта: mail@genezum.org
сайт: genezum.org
tel: +38 (096) 277 14 16

Підписано до друку 10.05.2020 р. Здано до друку 12.05.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 7,91.
Тираж 100 прим.